תנ״ך · דרשות ודרושים · ליקוטי חבר בן חיים

ליקוטי חבר בן חיים ב

רבי חזקי' פייבל פלויט

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ליקוטי חבר בן חיים ב

רבי חזקי' פייבל פלויט

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ליקוטי-חבר-בן-חיים-ב/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

הקדמה 5
תולדות הגאון חתם סופר 5
הוה מתפלל בשלומו של מלכות 18
חומש שמות 20
שמות 20
וארא 25
בא 29
בשלח 33
יתרו 50
משפטים 54
תרומה 57
תצוה 59
כי תשא 63
ויקהל 67
פקודי 69
מגילת אסתר 71
דרוש לז' אדר 74
דרושים על ההגדה של פסח 77
דרוש לשבת הגדול 86
ליקוטי משניות סדר מועד 88
מסכת שבת 88
מסכת עירובין 90
מסכת פסחים 90
מסכת תענית 91
ליקוטי ירושלמי 91
מסכת שבת 92
מסכת עירובין 92
מסכת פסחים 93
מסכת יומא 94
מסכת שקלים 94
מסכת סוכה 95
מסכת ראש השנה 96
מסכת ביצה 96
מסכת תענית 97
מסכת מגילה 98
מסכת חגיגה 98
מסכת מועד קטן 99
הערות וליקוטים בבבלי 99
מסכת שבת 99
מסכת עירובין 103
מסכת פסחים 105
מסכת ביצה 111
מסכת חגיגה 113
מסכת מועד קטן 114
מסכת ראש השנה 114
מסכת יומא 116
מסכת סוכה 120
מסכת תענית 123
מסכת מגילה 125
מגילה 127
שולחן ערוך אורח חיים 133
הלכות שבת 133
הלכות ראש חודש 144
הלכות פסח 146
הלכות יום טוב 154
הלכות חול המועד 156
הלכות תשעה באב 157
הלכות תענית 160
הלכות ראש השנה 162
הלכות יום הכיפורים 165
הלכות סוכה 168
הלכות לולב 169

הלכות חנוכה 173
הלכות מגילה 175
ליקוטי בתר ליקוטי 177
ליקוטים והערות בספר אליהו רבא . . . 177
ליקוטי חתם סופר אורח חיים 179
ליקוטי מסכת מגילה 180
ליקוטי ר"ן ורי"ף מסכת מגילה 185
ליקוטי סוגיות 186
ביצה 186
בסוגיה דדבר שאין מתכוין 186
פסחים 189
שבת 192
סוכה 201
זבחים 202
כריתות 205
שבת 205
יומא 207
ענינים 208
בענין כבתה 208
בענין הרצאת מעות לנר חנוכה ונוי
סוכה 213
בסוגיא דפרסומי ניסא 220
בענין מאי מברך והלל דראש חודש . . . 224
תענית פרק בתרא 227
סוכה פרק לולב וערבה 229
בענין שמן שריפה 230
בענין כל ששהה שלושים יום 234
בענין חפצי הפקר אי קונין שביתה . . . 240
פרק המוציא 245
בסוגיא דברירה 246
תמורה פרק כל האסורין 251
מס' מעילה 256
עירובין 258
חולין פרק קמא 263
בבא קמא פרק מרובה 263
גיטין פרק כל הגט 265
ביצה פרק אין משילין 268
בענין חשדא 271
שבות 273
עירובין 278
חמץ 282
פסחים 296
עבודה זרה 346
בענין התופס לבעל חוב 348
גיטין פרק א' 354
בענין מכשירי אוכל נפש 355
סוגי' דרוב וקרוב ב"ב פ' לא יחפור 359
מה"ב ביצה מתני' 362
בענין עירוב תחומין 372
בענין חציו עבד וחציו בן חורין 376
סוגיה דשמא יעבירנה 381
בענין נשים סומכות רשות 400
בסוגיה דחצי שיעור 404
מס' שבועות ריש פרק ג' 411
פרק אלו הן הלוקין 421
בענין אין מערבין שמחה בשמחה 422
מילי דהספידא 425

הקדמה

בעזה"י

לס' ליקוטי ח'ב'ר' בן חיים חלק שני

אודה ה' בכל לבב על כל החסדים והטובות שהפליא עמדי מיום היותי על האדמה עד היום הזה ואמלא פי תהלות על אשר זכני נותן התורה ית"ש להוציא לאור ספרי ליקוטי ח'ב'ר חלק ראשון ויען עלו אז הוצאות הדפוס עלי לערך ארבע מאות וחמשים זהובים אמרתי לשום ערך ספר אחד זהב א' יען לא צפיתי למכור כי אם המחצה כי מי ומי יהיו הקונים בעתותינו אלה על ספר חכמי לב מה תועלת ימצא בחבור מיתוש כמוני וקציני רוזני ישראל הלא עליות ביתם מלאים חבורים בם נתכבדו ממחברים שונים ואחרי כי גם הרבע מההוצאות אשר דמיתי לא עלה בידי שמתי פני כעת לבית דפוס אשר לא יעלה עלי השער הגבוה כבראשונה:

והנני בא לעורר לב תלמידיי ה' עליהם יחי' בראותם בחלק השני הלזה בהגהותי למג"א ברוב מקומות על מחצית השקל או על פרי מגדים אל יקילו רמיזותי אלה בעיניהם כי אם גם בהשקפה ראשונה ידמה להם כי אין צורך ביאור לד' מג"א הללו אחרי שיתבוננו ישכילו וידעון כי הדברים יצטרכו ביאור או ממקומם או ממקום אחר:

ואחרי מאמר הנביא בן יכבד אב ועבד אדוניו באתי להוציא בפתיחת החלק השני הזה תולדות מרן זצוק"ל לפי מה ששמעתי כמעט הרוב מפיו ומצאתי בחבורים ובכתבי ידיו למען ידעו דור אחרון כי זה משה האיש ראשית מצבתו קדש קדשים ואשרי הדור שזכה ליהנות מאורו דברי אלה פה אובן ישן ה' ראה אנוכי נותן לפניכם היום ברכה תרל"ח לפ"ק:

חזקיה בן רבקה בן חיים מעיר קעלין במדינת בעהמן

תולדות הגאון חתם סופר

תולדות הגאון רבינו משה ברבי שמואל מפראנקפורט דמיין הנקרא בפי כל על שם ספרו חתם סופר זה משה האיש יצא לאור העולם בקהל פראנקפורט דמיין ביום ערב ש"ק סמוך לקבלת שבת ז' תשרי שנת תקכ"ג (כ"כ בכ"י בהגהותיו לפר"ח ה' ר"ח אצל מחזור רצ"א) שם אביו רבי שמואל נין ונכד להגאון ר' שמואל ר' חיים ר' ישעי'ס שהיה אב"ד בקהל פ"פ דמיין ושם אמו ריזל ממשפחת כהנים מזרע הגאון מרשש"ך הנקראים שאטנכ"ץ:

אביו ואמו שי' מתפרנסים מחנות קטנה בצמצום ומיום הולד להם הנער הזה היה אך זאת דאגתם כל היום לגדלו בקדושה. ולמען לא יביטו עיני הנער אל אשר באפשרות

להביא ברעיוניו דמיונים פחותים היה האב מצניע את הנער בכל פעם עבר עמו מביתו לבית הספר תחת מעילו. והנער משה היה כבן ארבע שנים והוא בא בצהרים ביום א' מבית הספר לבית אביו ואומר אבי היום הזה יסרני אלופי קשות בשבט יען אמרתי כי לא אבין את אשר הגם מפיו אלי וכשאלו אביו מה היה הענין השיבו אלופי למד עמי בפ' בראשית עפר מן האדמה ותרגם לי בלשונינו ערד פאן דיא ערד ואמרתי אהובי רבי ומהיכן יקח ערד הלא מן הערדע ומה חידש לנו הכתוב שלקח הש"י ערד פאן דיא ערדע והוא געד בי בתחלה כי אתן לו מנוחה ובשאלי עוד הפעם שיבין לי אמריו יסרני קשות (ובאמת הוא קו' רש"י עיי' ותמצא ב' תי' על זאת) ולזאת הרע לאבי הנער ע"ד המלמד כי לא זאת:

אשר לא ידע פי' רש"י על הפסוק הלז עוד יבקש לסגור דלתי השכל לתלמיד פיקח ממנו. וכאשר מרה נפשו בקרבו אודות זאת הלך אצל הגאון מוה' נתן אדלר שהיה כעת הזאת תופש ישיבה בעיר פ"פ דמיין וסיפר לו דברי הנער והגאון השיב לרבי שמואל אבי הנער אם זכית לבן משכיל כזה למה תתניהו ללמוד אצל אחרים קחיהו בחיקיך ולמוד עמו ואבי הנער הצדיק הקשיב לקול הגאון ופנה מכל עמלו וישב לו ללמוד עם בנו והנער הלך וגדל עד אשר בהיותו בן שבע שנים כבר חידש חידושי שמעתתא ומפי תלמידיו שמעתי כי פעם אחת אמר חידוש א' במ' ביצה והתחילו התלמידים לפלפל על החידוש והשיב להם דילדותא היא בהיותי בן שבע שנים חדשתי זה הענין:

ובהיותו בן שמנה שנים עבר הגאון בעמה"ח ס' פני משה על הירושלמי דרך העיר פ"פ דמיין והביא אבי הנער את הנער אליו לאמור כי יתן לו דף אחד בש"ס ללמוד בעצמו עם תוס' ורש"א והשתומם הגאון לאמור וכי נער קטן כזה ידע כמו אלה ובנסותו אותו פעם ראשון בתתו לו דף אחד ללמדו בבית אביו וכאשר ראה היאך ירד הנער ורך הלז לעומק הענין לא האמין כי למד כזאת מאליו ואמר לו פה בביתי אתן לך דף אחד ובסדר קדשים ואם תוכל להשיג אזי אאמין כי תורה שלך היא והגאון לא ידע כי אביו למד עמו על הרוב סדר קדשים ורוב בקיאותו לעת הזאת היה בסדר קדשים ולזאת התפלא הגאון בנסותו את הנער אם יבין וישכיל באמת את אשר למד בבית הגאון בפני עצמו וכראות הגאון הבנה יתירה זאת אשר לנער ביקש מעם אביו שימסור בידו הנער להיות לו לבן ויוליכנו עמו לארצינו הקדושה תוב"ב ואבי הנער נתרצה בזה אך אמו בכתה ומאנה לעזבו מביתה:

בהיותו בן עשר שנים ועודנו קצר הקומה בכל זאת עומד אצל חילוקא דרבנן לפעמים על תנור וכיריים למען לא ירמסוהו התלמידים הגדולים בקומה ממנו ומעל גב התנור הרבה להקשות ולפלפל עם הגאונים שהציעו החילוק:

בהיותו בן שש עשרה שנה גמר הש"ס כלו ושאל חת פי רבו הגאון רבי נתן כ"ץ אדלר הסיום מן הש"ס במה יעשה והשיב לו רבו שיתענה הפסקה ג' ימים וג' לילות וכן עשה וסיפר פ"א לתלמידיו כי ביום השלישי לתענית לעת ערב הלך עם חביריו לטייל בין הקמות בשדה העיר פ"פ דמיין ופגע בהם בן בליעל ועמד עליהם להכותם וחביריו ברחו מעליו והוא נשאר אך לבדו עם הבן בליעל והרים הנער המעונה את ידו ונתן לבן בליעל הלז אחת על הלחי ומיד נפל לארץ מת:

בימים האלה התקינו ביניה' תלמידי הגאון רבי נתן כ"ץ אדלר לברור להם בסוף כל שבוע ושבוע סוגיא אחת בה ידרוש מדי שבת בשבתו אחד מבני החבורה את אשר חידש בסוגי' זאת אחד אחר חבירו בהיקף סביב ובהגיע תור ההיקף על הנער משה הלז הציע בבית אביו לפני חביריו את אשר חידש ובתוך החידושים הציע קושיא אחת מזקנו מרשש"ך ובהשתומם חביריו על עוצם הקושיא יצאו מפיו כדברים האלה אבל אבי זקני טעה בזה ויהי כשמוע אביו דברים האלו בערה בו חמתו על אשר היקל בכבוד זקינו שהיה גאון מפורסם בדורו והרים אביו את ידו ונתן לו אחת על הלחי בפני חביריו ויהי כשמוע הגאון רבי נתן אדלר כ"ץ את השמועה הזאת אמר לתלמידו משה הנ"ל הנני גוזר עליך שלא תדבר מהיום והלאה עם אביך דבר כי אם עוד יוסיף ליסרך על דברים כאלו יכול להרפות ע"י זאת חשקת למודיך והנער בא לבית אביו ואמר לאמו אמי רבי גזר עלי שלא אדבר עם אבי עוד והאב הצדיק קיבל כזאת מהגאון באהבה ולא ביקש מעולם לאמור מדוע ככה עשית לי. ואמנם זאת היתה הסיבה אשר מרוב הצער מהענין הזה עזב הנער עיר מולדתו כאשר יבא לפנינו:

בעת ההיא נתקבל הגאון ר' נתן כ"ץ אדלר לרב ואב"ד בעיר באסקאויץ במדינת מעהרן ויקח עמו תלמידו הנער משה שהיה אז כבר בחור מופלג וישימיהו למשמעתו בכל מסעיו והגאון לקח דרכו דרך עיר פראג והגאון נודע ביהודה שהיה אז בעיר פראג כבדו לדרוש בשבת קדש בביהכ"נ וכן עשה ומשם נסע לעיר באסקאויץ מקום אשר התאספו אל רבו הגאון תלמידים מופלגים ואחד המפורסים שבהם היה הגאון רבי חיים דייטשמאן שהיה בסוף ימיו אב"ד בעיר מולדתי קעלין ומרוב הפלגת חבר זה סיפר לנו רבינו משה כי בימים ההם החלו בני באסקאויץ להתלונן על הגאון רבם ופעם אחת עבר התלמיד רבי חיים הנ"ל ברחוב ושמע מהראש הקהל שחירף וגידף את רבו וסטרו על

הלחי בתוך הרחובה ועל דבר זה באו פאליציי והוציאוהו מחוץ לעיר אמנם בעת צאתו הלך אחריו רבו הגאון עם כל בני הישיבה ללוותו וכן הגאון בעל מחצית השקל עם בני ישיבתו ורבו ליווהו עד כפר אחד שמה נתן לו מכתב אל הבעל הבית העשיר שהיה דר בכפר ההוא וישב שם בשקידה על תוה"ק כרבע שנה ובכל יום חמשי בשבוע הלכו אליו מופלגי התלמידים והציעו לפניו את כל אשר חידש רבם בשבוע העברה בשיעורין דיומא. אבל התלמיד רבינו משה ישב בבית משנאי רבו הגאון ולא פנה אל דבריהם וגם הם התרחקו מעליו ברצונם לדבר תלונות ויאמרו איש אל אחיו באו ולא נצער את הצדיק הלז והיה מרגלא בפומייהו האשכנז הלזה כלפי רבו לא בא לגבולינו כ"א למען יבא גם האשכנז הלז על רבינו משה לארצינו:

בשנת תקמ"ה פנה הגאון ר"נ מפני המחלוקת מעיר באסקאויץ כך נמצא לרבינו בהגהותיו על שו"ע או"ח סי' תמ"ג כ' וז"ל כשהיינו מסובין על השולחן מרנא חסיד שבכהונה כבוד מוה' נתן אדלר בשנת תקמ"ה בווין הרי כי בשנה זאת נסע הגאון דרך ווין לפ"פ עיר מכורתו ותלמידו הלך עמו עד עיר ווין ושמעתי בשם הגאון מוה' דניאל פרויסטיץ ז"ל שסיפר כי הגאון התאכסן אז בבית הגביר רבי נתן ארנשטיין ושלח את תלמידו לשוק לקנות איזו דברים לצורך החג ובשוב התלמיד לבית רבו טעה ונכנס בחדר בה היתה יושבת כלתו של הבעל אכסניא בגילוי ראש והמפרנס את השער שקורין פריזיפר עומד אצלה ומפרכס שערה והוכיחה הבחור האכסנאי בחמת רוחו לאמור וכי כזאת יעשון בנות ישראל הנשואות והעתיר דבריו עליה עד אשר אמרה לחמיה אם לא יעזבו האכסנאים האלו מיד את ביתו היא תסור כהרף עין לבערלין לבית אביה ויבא ר"נ ארנשטיין הנ"ל לחדר הגאון ונתן תודה להתלמיד ע"ד אשר הוכיח את כלתו ובכל זאת ביקש מהגאון למען לא תחלל כלתו את חג הפסח שיסב דירתו אל דירה אחרת בבית אחר טובה הימנו ואתה בן אדם פקח עיניך וראה אם יש עוד נין ונכד לר"נ ארנשטיין בתוך בני ישראל ואלה תולדות פרועות ראש בבנות ישראל:

ואחר חג הפסח כאשר פנה הגאון לדרכו דימה תלמידו כי יקחהו עמו לעיר מולדתו אבל רבו אמר לו אתה לך והתיישב בעיר פרויסטיץ במדינת מעהרן ואם כי הרע מאוד בעיני התלמיד יען עיר פרויסטיץ מלבד שלא היה שם רב בעת ההיא היתה מלאה מבני כת שבתי צבי אשר שתל שם לי בל פרויסטיץ שר"י בכל זאת לא מלאו לבו לשאול את פי רבו מדוע גזר עליו כזאת כי אם הלך בתומו לעיר פרויסטיץ ואסף שמה אליו תלמידים אשר היו מוכשרים ללמוד גפ"ת ומלבד זאת נתקבצו אליו מדי שבת קדש כמה בעלי בתים וערך שיעור אגדה בענין פרשת השבוע לפניהם ורבינו זה מנעוריו נפשו חשקה

בחיבורי הגאון מהר"י יעב"ץ וסידור עמודי שמים מהיעב"ץ היה שעשועיו ויהי ביום ש"ק אחד בבא הבע"ב בעיר פרויסטיץ לשמוע מפי הבחור האשכנז השיעור בא זקן אחד וישב למעלה בראש אצל רבינו והסידור היה מונח סגור על השלחן ויפתח הזקן הספר החתום וכראותו כי הוא סידור מהר"י יעב"ץ דחה אותו מעם פניו בשתי ידיו וממעשה הזה הבין רבינו כי האיש הזה מכת שבתי צבי וגער בו בחמת רוחו לאמור הלא אתה מכת שבתי צבי ומה תעשה בחבורתינו:

ושם משה הלך וגדל ובנתים נתקבל הגאון מוה' וואלף באסקאוויץ בן הגאון בעל מחצית השקל לרב בפרויסטיץ ובבאו העירה קיבל מכתב מאביו הגאון הנ"ל בו כתוב לאמור הנה שם עמך הב' מפ"פ אל תסור מכל אשר יורך ימין ושמאל וכן היה אחוה וריעות בין שניהם ושמעתי מפיו הקדוש אשר מבני ישיבתו של ר"וו באסקאוויץ באו מדי יום יום אל רבינו ללמוד על שלחנו שיעור טפל:

בימים ההם היה בפרויסטיץ איש ירא וחרד על דבר ה' ואשתו צדקת כאשר שמעתי מהללה מפי רבינו והאיש הזה התפרנס בכבוד והוא חשוך בנים והיתה לו אחות אחת וידבר על לב משה לישא אחותו זאת וכל מחסוריו יהיו על האיש גיסו ורבינו אך בתורה יהיה עסקו ויואל משה לשבת את האיש אבל קודם הנישואין שם לדרך פעמיו לעיר פ"פ לקבל ברכת אמו אשר עדן היתה בחיים ומלבד זאת היה לו בפ"פ אצל הגאון ההפלאה אלף זהובים אשר נדר לו דודו שהיה לו בן יחיד וחלה ונדר האלף זהובים לרבינו זה שיחי' בנו אכן הגאון הפלאה מנע ממנו הכסף באמרו כי אמו לא תתן לו רשות לעזוב עיר מולדתו ורבינו מיאן לשבת בעיר מכורתו יען היה שם הנהוג אשר בחורי הישיבה מרוב חשקם בתורה לא נשאו נשים עד היותם בני שלשים שנים וכזאת לא ישרה בעיני רבינו ואחרי כי כבר נתקשר עם בת גילו בעיר פרויסטיץ שם לדרך פעמיו לשוב לפרויסטיץ והכסף נשאר לעת כזאת ביד הגאון הפלאה ובנתים ירד הדוד המנדר מנכסיו והלוהו לו הכסף הלז ובידו נשתקע:

וסיפר לנו רבינו כי בעת נסיעתו לפ"פ היתה שבתו בעיר קעלין ובאותו שבת שבת שם זקן א' מרבני מעהרן לא רציתי לפרסם שמו וידרוש הרב בש"ק בעיר קעלין ואמנם רבינו דחה כל דברי שמעתתא שהציע הרב עד אשר לא היה יכול לדבר עוד ויהי ביום הראשון בבקר בא השמש של הרב הדורש לאמור כי רבו יבקש לדעת מי ומי היה אשר פלפל עמו בש"ק העבר ורבינו השיב לו כי הוא מקטני תלמידי הגאון ר"נ אדלר ואם הרב לא היה יכול לעמוד בפני קטני תלמידי ר"נ אדלר היאך יצא מפיו לאמור ככה יעשה לעיר באסקאוויץ ע"ד שמיאנו בו ובחרו באשכנזי הלז [כדברים האלה שמע רבינו מפי הרב

בהתאכסנו יום אחד בקהלתו ובמעמד רבים סיפרו להרב מהמחלוקה בבאסקאוויץ וע"ז השיב הרב כדברים הנ"ל ולעת כזאת שם רבינו לפיו מחסום אבל שמר את הדבר]:

ויהי בימים ההם אחרי ששב רבינו מעיר מולדתו טרם נעשה הנישואין עם בת גילו יצא החוק מאת הקיר"ה אשר במדינת מעהרן לא ידור מי שאינו מבני מלכות הקיר"ה ואחרי כי תכלית הזיווג ה"ה שיאכל עם גיסו הנ"ל על שלחן אחד ואם ילך לפי החק החדש לגור באשר ימצא מאין עזרו ועד"ז שאל במכתב את פי רבו הגאון בעל הפלאה לאמור אם ע"י גזירה זאת הופר הברית אשר כרת עם בת גילו או לא ויתמהמה תשובת רבו מפ"פ יותר מרבע שנה וידמה בעינו רבינו כי הפלאה לא יקבל אחריות להתיר וגם לאסור לא יאבה יען חפצו שידור רבינו בעירו כמו שבא למעלה ובגלל הדבר הזה שם רבינו בה' מבטחו והלך לעיר סעמניץ במדינת אונגארן לעשות נשואין עם בת גילו ויהי יום אחד אחר הנישואין באה לידו תשובת רבו מפ"פ אשר התמהמה על בי דאר הנה והנה ובה כתוב לאמור כי לית דין צריך בשש ובלי ספק יבא לעיר מולדתו ושמה בתופים יצאו לקראתו וירא רבינו כי מן השמים עכבוהו להאיר לבני דורו במדינתינו וישב משה ימים מספר בעיר סעמניץ:

ויהי בימים ההם באה הפקידה משר מדינת מעהרן לאמור אחרי כי האב"ד הגאון ר' וואלף באסקאוויץ בעת נשא אשתו מאובן ישן יצא ממשמר אנשי מדינת מעהרן ולתושבי אונגארן יחשב לזאת אין להם רשות לבני פרויסטיץ לקיים האב"ד הלז אצלם ויתאספו אנשי קהל פרויסטיץ ויכתבו בקשה לקיר"ה להטיב עמם אחרי כי האב"ד הלז כבר נתקבל בעדתם טרם יצא דבר המלך ודתו יחוננם הקיר"ה להרשות אותם שישאר הרב אב"ד על מכונו בקהלתם ויהי ככלות הסופר לכתוב כתב בקשה הלז אל הקיר"ה פתחו מאנשי העדה את פיהם ויאמרו אחרי כי אנחנו מחלים מאת פני הקיר"ה להטיב עמנו בדבר הזה נקומה ונבקשה בשולי המכתב אף על זאת לאמור כי בחור אחד בא זה כמה שנים מפ"פ לקהלתינו ולמד בחנם בלא כסף עם נערי בני ישראל לתועלתם יחונן נא הקיר"ה עדתינו ליתן רשות אשר גם הבחור הנ"ל ידור אצלינו ויעשה הסופר כן וטרם כלה מכתב בקשתו אודות האב"ד רצף אל בקשתו הראשונה גם בקשתו שניי' הזאת והדבר יצא מפי הקיר"ה לאמור ע"ד האב"ד אתן להאב"ד זמן שלש שנים לבחור לו מקום לשבת בארץ אונגארן וגם הקהלה תשתדל בתוך הזמן להשיג אב"ד אחר וע"ד הב' מפ"פ אשר הדריך נערי בני ישראל ע"ד התורה והמוסר הנה כל ארץ מעהרן פתוח לפניו יגור באשר ימצא וכבא הדת הלזה מאת הקיר"ה שם רבינו פעמיו לעיר פרויסטיץ עם נות ביתו לבית גיסו וארוחתו ארוחת תמיד נתנה לו מגיסו משך ימים רבים ורבינו שקד

על תוה"ק בשקידה רבה וכזה סיפר לי אחד מנאמני ביתו אשר בימים ההם עמד בכל לילה בשעה אחת עשרה בימות החרף ולא פסק מגרסתו עד אשר החשיך הלילה הבאה ומזה היה מקפיד כל ימיו אף לעת זקנותו שלא לישן בין שעה אחת עשרה לחצות לילה בנעוריו קם בחרף בשעה אחת עשרה ובזקנותו לא הלך לישן קודם חצות והיתה קבלה בידו כי המונע עצמו משינה בשעה הלז ניצול מעו"ק:

ואמנם גיסו אשר אסף רבינו לביתו לא זאת שלא נתקיים בו תיכף לת"ח ברכה כ"א ירד מדי יום יום במעלה אחורנית ואמנם אשת גיסו הצדקת לא חשכה בכל זאת משלחן רבינו המטעמים אשר אהב ורבינו לא ידע מאומה ממעמד גרוע של גיסו וגלל כן סירב מלקבל עליו עול רבנות אף כי נקרא לכמה קהלות ויהי בליל שבת קדש א' הביט רבינו על המצנפת אשר על ראש זוגתו ולא היה המצנפת של שבת קדש כי בימים ההם הי' מצנפת הנשים של זהב טהור בש"ק ושל זהב שוא בחול ויהי כשאלו לנות ביתו מדוע לא שמת לכבוד ש"ק מצנפת של שבת על ראשך ותחל האשה לבכות לאמור כי לא היה כסף בבית אחיה על יין קידוש והשכינה מצנפת של ש"ק למען הביא לרבינו יין לקידוש ויהי כשמוע רבינו הדברים האלה וישם אל לבו לאמור כי הקהלה אשר תבא בראשונה לקראו להם לאב"ד אל יסרב וילך אליהם וכן הי' כי באו בשבוע זאת שלוחי הקהלה מקהל דרעזניץ לקרוא אותו להם לאב"ד ורבינו קיבל מידם בלי איחור כתב הרבנות והלך אצלם ולא נודע לו ממכתביו באיזו שנה היה כזאת אבל בהתוכחה אנוש מתי יתבונן שחיבר כ' שמה כי חברה בדרעזניץ שנת תקנ"ז:

מקהל דרעזניץ במדינת מעהרן נתקבל לאב"ד לקהל מטערסדארף ולא נודע ממכתביו כ"א בשיר נפשי תגל שחיבר לסעודת הלוית מלכה כתוב על גבו שחיברו מט"ד תקס"ב:

במט"ד כבר יצא לו מוניטין בעולם כנמצא בס' חתם סופר כי הריצו גאוני דורו לו שאלותיו ואחד מיוחד היה הגאון רבי סענדר אב"ד ברעכניץ והיתה לו שמה ישיבה מפוארה משם יצא הגאון אמרי אש והגאון רבי וואלף טארצ'ס והגאון רבי זלמן באנסארד ושאר גאונים מפורסמים:

בהיותו יושב במט"ד הגיע אליו כתב רבנות מעיר נייטרא ולא אבה לקבל כי היה מרגלא בפומי' על הרבנים ההולכים מרבנו' לרבנות וימירו את כבודם בתבנית שור אוכל עשב רצה בזה כי מדרך השור אם גם ימצא לו עשב למרעהו ברגלי ההר ילך בחמת כחו לראש ההר וכ' אז לקהל נייטרא שיקבלו לרב חבירו הגאון ר' חיים דייטשמאן ולא אבו לשמוע לו את זה סיפר לי רבינו ביחוד:

בשנת תקס"ו קיבל כתב רבנות מקהל עיר חדש וראיתי בידי בני הצדיק הנגיד המנוח מוה' אברהם צבי לעמבערגר התנאים שכ' לעיר חדש אשר על דברתם יקבל הרבנות על שכמו ובני עיר חדש נתרצו לו בכל אשר ביקש וע"ד זאת יעד להם יום נסיעתו ממט"ד על יום ג' באיזו שבוע שהיה ובשבת קדש כבר דרש לאנשי קהלתו דרשת הרשות לנסיעתו אמנם ביום השני בשבוע הבאה הבערה יצאה לחלק בעיר מט"ד וספתה כל רחובותיה ובתיה ניצתו באש ונהיתה לעיר חריבה ושומימה ויהי כראות רבינו חרבן עירו קיבל עליו להשתתף בצערה ולא עזב את העיר מכל והניח הרבנות בעיר חדש וישב אז בעיר מט"ד בלחץ ודחק עד שסיפרו תלמידיו כי אפי' פרוטה יתירה לקנות בם נייר לכתוב חי' תורה לא היה לו ולא זאת אשר היתה פרנסתו דחוקה אף גם זאת הי' בכל עת דברי ריבות בין הבעלי בתים כי עפ"י חק מהשר עשטערהאזי בימים ההם לא היה רשות לאיש ישראלי לישא אשה בשבע קהלות אשר תחת השר אם לא יהי' לו אחוזת קרקע על שמו וגלל כן כל חדר וחדר היה לו בעלים אחרים ועתה אחר החורבן היו ריבות הרבה זה אומר עד פה היה גבולי וזה אומר עד פה ויום יום היה לרבינו יגיעה רבה בדבר הזה להביא כל איש על מקומו בשלום ואמנם עז פנים אחד הלך אצל שופטי השר לאמור הרב במט"ד יחלק הבתים כרצונו ויבא אליו השופט וישאלהו ע"ד בית א' שיאמר לו עד היכן תחומו של ראובן והראה לו באמה עד כאן והשיב השר מניין תדע זאת ויקח רבינו קרדום ובקע בקצה הכותל הנשאר אחר הלהב ויראהו כי סידור הלבנים פונה שם מצד א' למזרח ומצד אחד למערב והשיב השר אבל מהיכן שפטת כזאת טרם בקעת בקרדום והראה דלף הגג אשר רישומו ניכר וידוע כי הדלף דרכו להיות מונח בין ב' הגבולים וישתומם השופט על חכמתו:

ככלות שנת תקס"ו בתחלת שנת תקס"ז בתשרי התאספו בני קהל פרעסבורג לבית הקהל והיתה כת אחת אשר בקשה לקבל הגאון רבי שלום חריף בלאקונבאך וכת אחרת רצתה לקבל הגאון רבי עקיבא איגר מפרידלאנד ורוב בני הקהלה הסכימו וקבלו:

עליהם רבינו לרב אב"ד ושם הראש הקהל אז בפרעשבורג ר' זלמן בערנויער והיה קורא על עצמו עד יום מותו יש לי רב וככה כתב רבינו בצוואתו הנודעת תשרי שנת נפלאות.

ובפ' לך לך תקס"ז בא לפ"ב ויהי בהיותו על אם הדרך בכפר פאזענדארף בין מט"ד לפ"ב בא לידו מכתב מפ"ב כי ימנע מלבא יען כל הבני תורה אשר היו בתוכם גאונים מופלגים כמעט כלם מתנגדים לו וכבר היה נבוך בדעתו אם לא ישוב אחור למט"ד ובהוועצו בינו לבינו בענין גדול הלז אם ליסע לפ"ב או לשוב למט"ד וישא עיניו והנה עומד לימינו אוהבו מדרעזניץ הרב החסיד המקובל מיה' מרדכי ברודא משוסבורג אבי הרב רבי נתן

אב"ד בשוסבורג ז"ל ויען ויאמר ידעתי את אשר נבוך בו אל תירא ואל תחת לך לפ"ב וה' יהיה עמך ויהי האיש כאשר כלה לדבר כדברים האלה ואין תמונה לנגד עיני רבינו ואין איש והמשכיל יבין:

ועל זאת התאמץ רבינו לשום פעמיו לעיר הצדק ואיזו שבועות טרם הלך ממט"ד כ' לפ"ב באיזו סוגי' ידרוש בשבת ראשונה ויהי בליל ש"ק ורבינו ישב על שלחנו ויבא אליו אחד מאוהביו וגילה לאזנו לאמור כי משנאיו בפ"ב שחדו אחד מתלמידי רבינו בעודו במט"ד והעתיק בלחישה מקונטריסו חידושי הסוגיא אשר הכין וכעת הוא מועתק ושגור בפי כל לומדי תורה בפ"ב ועל כל דבור ודבור הכינו כמה פרכות ורבינו התחזק בנותן התורה ית"ש ופתח ארגז הספרים ולקח גמרא אחת בלי התבונן משם לאמור כי באותה מסכתא יהיה דרשתו ממה שיחננהו החונן דעת וכפתחו ראה כי הגיע לידו כרך סנהדרין והמס' שנפתחה לפניו היה מס' עדיות ויתבונן שמה באותו דף וימצא קו' חמורה מהמשניות שם בסוגי' שלמד ויהי כהחלו לדרוש והציע קו' חמורה זאת אשר לא היו נכונים עלי' והגיד הפלפול בענין קו' זאת בפני לומדי תורה ורובם הודו בחריפותו ובקיאותו ולא ארכו הימים והשלימו עם רבינו כל לומדי תורה וביאר על ידם רבינו הפסוק במשלי ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ר"ל אם גם אויבי הצדיק המה צדיקים ומחלוקתם לש"ש ע"כ ישלים אתו והאגדה היתה בפ' לך לך:

ואחרי כי אשתו הראשונה עקרה היתה קרא על עצמו שם אתה זוכה לבנים כאן אי אתה זוכה לבנים והרבה בבכיה בענין זה והסכימו מן השמים שזכה אחר זמן בפ"ב לזרע ברך: שתש

ותהי ראשית מלאכתו בפ"ב מלבד הרבצת הישיבה לקבץ מדי ערב חבורות חבורות של יושבי קרנות כל היום ולשים אותם חבורות חבורות של תורה ובכל חברה למד רב אחד מדי ערב פרשת השבוע עם רש"י משניות חיי אדם ספרי מוסר וכיו"ב וכל ההמון נפשם נקשרה בנפשו:

אבל בשנת תקע"א ארבע שנים אחרי בואו לפ"ב בא אליו לערב נגהי יוד שבט פ' בשלח אחד מאנשי הזמן להודיע כי הסכימו ביניהם לתקן להם בית ספר בו ילמדו שאר חכמות ומדעים וגם דברי תורה יהיו נטפלים שם לשאר חכמות והשיב לו רבינו כי זה לא יצלח ולא תקום ולא תהיה וההיא גברא העיז פניו מול רבינו ואמר לו אתה תראה דבר מי יקום ויהי בבקר שלח רבינו לכל בתי כנסיות אז בפרעסבורג להכריז כי היום יהיה ההספד על הרב הנפטר באויסטערליץ במדינת מעהרן ותמצא דרשא זאת אשר לא תמצא דוגמתה

בכל דרשות רבינו בחלק שני הלזה בפ' בשלח וההמון נלבשו כלם יראת ה' ואהבת התורה מדרשה זאת עד שכמעט נעשה רושם בתוך הפריצים:

ותשקוט העיר בענין זה עד שנת תקפ"ז אשר אז הרימו שוב ראש האנשים והקימו להם בית ספר כאות נפשם וע"י בית ספר הלז התקשרו הכת הזאת באהבים ומהם כרתו ברית עם הרב חארינר בראד עד אשר בשנת תקצ"ב יצא הקול שעשו להם סעודת מריעות בט"ב ובשבת אחר ט"ב הקדיש הנדיב ה' גרשון לעמבערגר ע"ה ס"ת לביהכ"נ וימצאו בבית הנדיב על החינוך רוב בני הכת. ומשה דרש דרש בפ' השבוע ואתחנן עיניכם הרואות את אשר עשה ה' בבעל פעור כי כל האיש אשר הלך אחר בעל פעור השמידו ה' אלקיך מקרביך ואתם הדבקים וגו' וכי מה תימא יש בזה וכי לא כך היא המדה אבל באמת בחתימת פ' ואתחנן כ' ומשלם לשנאיו אל פניו להאבידו ומפ' תרגום אונקלס ומשלם לשנאוהי טבוון דאינון עבדין בחייהון לאובדיהון הרי כי באמת ארחות ה' להיות לרשע טוב בעוה"ז אבל כל זה אם הרשע מרשיע לעצמו אבל אם בעדת צדיקים יעמדו מתי מספר רשעים להדיח הכלל בזה לא יאתה להאריך לרשע ברעתו וז"ש עיניכם הרואות אל תאמרו שלום יהי' לי כי בשרירות לבי אלך כי עיניכם הרואות את אשר עשה ה' בבעל פעור כי כל האיש אשר הלך אחרי בעל פעור כלם ממש השמידו ה' אלקיך מקרביך ומה טעם היה בזה יען ואתם חיים כלכם היום הדבקים בה' אלקיכם למען לא ידיחו אתכם ודבריו אלו עשו פרי למעלה ואין גם אחד מהכת הנזכרת שעלתה לו שנה:

ותשקוט העיר פ"ב ממטה זדון רק בית ספר שלהם נשאר להם לבדם והיה למוקש לקהל פ"ב כמעט עד היום הזה:

באותן הימים היה איש אחד בפ"ב אשר דבריו נשמעו אצל הקאמידאטה והלך אל השרים לאמור הנה הרב בעירינו מושך יותר ממאתי' נערי בני ישראל בלימוד התלמוד והתלמידי' אחרי יבאו ליותר מעשרים שנה יהיו נבערי דעת מכל וכל וע"ד מלשינות הלז באה הפקידה מהקאמידאטה אשר במשך ארבעה עשר יום לא ימצא אפי' תלמיד אחד בפ"ב ורבינו שלח אחרי המלשין ולא אבה לבא בצל קורתו והלך רבינו אל ביתו ודיבר אליו תחנונים לאמור אחרי כי הוא חשוב בעיני שרי הקאמידאטה ישתדל לבטל גזירה זאת ולא הטה אליו אוזן וישלח רבינו אחרי הנגיד ר' משה בעטעלהיים שהיה אז ראש הקהל בפרעשבורג וזכה משה הנזכר לבטל גזירה זאת.

ובשנת תקצ"ה כאשר מת זה משה האיש אמר רבינו בהספידו בכו בני הישיבה בכו כי לולא זה משה האיש כבר לא היה תלמיד בפ"ב ובאיש המלשין היתה יד ה' לרעה ויצא בתחלואים רעים מעולמו:

בשנת תקע"ב מתה אשתו הראשונה שלקח בפרויסטיץ כמובא בח"ס חלק יו"ד סי' קנ"ג וגם אחיה בפרויסטיץ אשר עלה בעושר אחרי ישב רבינו על כסא הרבנות כבר נפטר ונות ביתו הצדקת נשאת לאחר ובעת מותה הנחילה כל כלי כספה לרבינו ושמעתי מפיו כי רוב כלי כסף אשר לו המה מגיסתו הצדקת ורבינו לקח לו אשתו השניי' את בת הגאון רבי עקיבא איגר אב"ד בפוזנא בימים ההם ושמעתי כי בעת נשא רבינו אשתו הראשונה נולדה אשתו השניי' והיתה אשת רב מופלג שמו היה ר' אברהם משה ונתקבל לאב"ד בקהל פרויקירכן ובעת מתה אשת רבינו מת האיש הזה ונקראו על שמו כמה נערים בקהל פרויקירכן ורבינו נשא אשתו שמה היה שרל ועמה הביאה מבעלה הראשון בת אחת שמה ראדיש אשר נשאת להרב המופלג רבי יוסף שלעזינגער בנו של הגאון רבי בונם איגר אחי הגאון רבי עקיבא איגר אשר מלא הרבנות במט"ד אחרי צאת רבינו משם ואשתו השניי' ילדה לו בן אחד ושמו היה איצק ליב הנפטר בן שבע שנים והגאון רבי אברהם שמואל בנימן אשר מילא מקום רבינו בפ"ב והגאון רבי שמעון אב"ד בקראקא והרב מוה' יוזעף וגם שבעה בנות מהם נפטרו שנים אחרי מיתת רבינו ויחי רבינו חיים נעימים עם נות ביתו אם הבנים שמחה עד שנת תקצ"ב:

בשנה הזאת הלכה לעולמה וצותה על זרעה שלא יתענו יום מיתתה ופסק רבינו לקיים צוואתה ובכל זאת בנה הגאון רבי אברהם שמואל בנימין היה נוהג לסיים איזו מס' ביום מיתתה דעד שתאכלנה באיסור עפ"י המנהג להתענות תאכלנה בהיתר ורבינו נשאר אלמן עד שנת תקצ"ה באותה שנה נשא אלמנת הגאון רבי צבי העללער שהיה אב"ד בעיר אובן לו לפזר והאשה הצדקת הזאת אמרה לתלמיד אחד אוהב מאח שלי הי אם גם בעלה הראשון היה מופלג בחסידות אבל מנהגי רבינו לא תוכל להתפלא עליהם למדי:

בשנת תקצ"ו בא חבר נעוריו הגאון רבי חיים דייטשמאן לפרעשבורג ושמחו הזקנים הנאהבים מנוער עד מאד זה בזה:

בשנת תקצ"ח הרגיש מדוה גיכט ברגלו אחת והוצרך גלל כן להתבטל כעשרה שבועות מלימוד הישיבה אחרי כי רחץ בעיר יערגען מדי יום במי גפרית שמה ונצטער עד מאוד על זאת עד אשר אמר אם לא אוכל ללמוד עם תלמידים למה לי חיים והיסורין האלו החלישו כחותיו עד אשר ע"י תענית שבעה עשר בתמוז כמעט חלש לבו דהוצרך אז בשבוע הראשונה של חדש אב אשר לא היתה שבוע שחל בה תשעה באב לאכול בשר עוף ונצטער מאוד על זאת וככה אמר בפנינו בילדותי התענתי כל הג' שבועות בזקנתי נמנעתי לפחות ממאכלי בשר כל הג' שבועות ועתה באתי לידי כך לאכול אחר ר"ח אב עוד בשר עוף:

ובהגיע צום החמישי הפציר בי רופא ביתו ה' ליב קוה שלא להתענות ולא שמע בקולו ויום אחר התענית כעלות השחר נסע הרופא הנ"ל בנסיעת התו' ה' זנוול בריל לבקרו וקבלם בשמחה ואמר להם אף כי לא טעמתי בעט"ב יותר ממעט רוטב שקורין איינברענזופפע וישנתי כל ליל ט"ב על הקרקע בכל זאת לא הזיק לי התענית מכל וכל:

בעת ההיא סיים רבינו עם בני הישיבה בתחלת הקיץ מס' גיטין ועל סעודת הסיום בא אליו לבקרו הגאון רבי יחזקאל בנעטה מנייטרא ובהשעשעו עמו אמר לו הנה תלמידי אלו חביבים לי מן הכל אבל מעולם לא הודעתי כזאת לבעלי בתים ולא בקשתי מבעל הבית טובה בעד תלמיד למען אם יחר לבעל הבית אחד עלי לא ישפוך חמתו להנקם ממני על התלמיד:

ויהי כאשר יצא יצא הגאון רבי יחזקאל אל מאת פני רבינו אמר להתלמידים המלוים אותו עתה ראיתי עין בעין כי רבינו זה רוח הקדש שורה עליו כי כל דברים הנ"ל היו תוכחה אלי כי היה לו בשבוע העבר ריב גדול עם בעל הבית אחד בנייטרא אודות תלמיד אחד:

ואמנם שמחת הסיום נהפכה לאבל יען תלמיד מופלג אחד שמו היה רבי יהושע בן הרב רבי שמעלקי מעגרעסע ניזוק מרוב שמחה עד שנפטר ביום אחר הסיום ובשיעור הראשון בה' יי"נ בפ' אין מעמידין הספידו רבינו בפנינו אחרי כי לא היה יכול ללותו לבית מנוחתו מחמת יסורין הנ"ל:

ויהי כאשר סיימנו ה' יי"נ בתחלת הקיץ תקצ"ט גמר רבינו בלבו והודיע לנו שילמוד עמנו פ' איזה נשך ובהוודע כזאת נאספו לערך עשרים תלמידים שלא ברצון האחרים וכתבו לו כתב בקשה שילמוד עמהם מס' ביצה ונענע להם שלא ברצונו ובעת החלו אמר נצחוני בני נצחוני אבל זאת אומר לכם כי לא בחרתם לתועלתכם כי יותר היה לכם תועלת בפ' איז' נשך ולמד מס' ביצה עד סוגי' דמתוך וקראו על רבינו אל יפטר אדם כ"א מתוך דבר הלכה.

ובמשך ימי הקיץ פסקה לבנו הגדול ארוחה שהיה לו מדי שבוע מחמיו בעיר גארליץ וכתב לאביו ליערגען אבי מה אעשה אם אין קמח אין תורה והשיב לו בכתב בני אל תדאג ליום מחר מחר ירום ה' קרנך לתתך עליון לשם ולתהלה ולתפארת וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ולא נפל דבר מדבריו ארצה:

ויהי כבא רבינו אל ביתו בא אליו בנו הרב ואמר לי מניחומין שנחמתני לא אוכל לפרנס ביתי וחרה לרבינו על הדברים האלה והשיב לו בחמה וכי אקום היום מכסאי להושיבך

עליו וינחם הבן על אשר הציק לאביו בזאת כך סיפר לי הרב בנו בעצמו והדבר יצא מפי רבינו ולא עלה שני ירחים עד שנתקיימו דבריו:

ואם יזכינו ה' לסיים ספרי ליקוטי חבר בהגיעי אי"ה לחלק החמישי אחבר שמה מכתב שכתבתי בעת ההיא לאחד מחבירי בו אודיע כי נתקיים בפטירת רבינו קשה סלוקן של צדיקים וכאן אקצר:

בליל הושענא רבא ת"ר עוד סיים בסוכתו התיקון לליל הו"ר בקבוץ אבל ב' שעות אחר חצות החלו יסורין בבית השתן לבא ובכל זאת התחזק והלך לביהכ"נ אבל באמצע פסוקי דזמרה הוכרח לשוב לביתו ונקראו הרופאים והגידו כי נר ישראל בסכנה ואזי נפתחו כל בתי כנסיות שבעיר והביהכ"נ הגדולה לא נסגר עוד יומם ולילה עד צאת נפשו הקדושה:

ביום שמחת תורה הכביד חליו ועשה הגאון מוה' דניאל פר ויסטיץ פדיון נפש בעדו והיה צריך החצר מהרב בעם עד שאבה העם לסעוד סעודת הצהרים כ"א רובם הלכו להשתטח על קברי צדיקים.

באסרו חג עשו לו שטר קנין על עשרים שנות חיים:

בליל כ"ה תשרי באו אליו אקר"וט ובקשו ממנו שימסור הישיבה לבנו בעהמ"ח ס' כתב סופר דתחת כן לאחר אריכות ימיו ימלא מקומו ובחכמתו הבין רמיזותם וקרא לבנו ובירכו ברכה ארוכה ערוכה בכל ושמורה וסיים בפ' ויכחשו אויביך לך וגו' וכפל פסוק זה ג' פעמים ובתוך הברכה הבטיחו שיהיה לימינו ואח"כ צוה עליו לבקש מחילה מבני הישיבה בעדו:

כחצות הלילה גבר חליו ודפק השמש על פתחי הבתים והעם מחציתם הלכו בחצותו הלילה להשתטח על קברי צדיקים ומחציתם לבתי כנסיות ושינו אז את שמו ועשו פדיון לנפש על שמו החדש ואמרו אבינו מלכינו על הסדר בר מה' כתבינו:

כשתי שעות אחר חצות קרא להמצויים בחדר משכבו וביאר להם ד' רש"י בפ' וזאת הברכה שכ' לפני מותו סמוך למיתתו כי בחיי משה לא היה דרכו לברך העם ברכה כוללת כ"א ברכה לכל א' וא' ועכשו סמוך למיתתו הוכרח לברך ברכה כזאת והיינו וזאת הברכה הכוללת משום דבירך משה סמוך למיתתו והודה אז לבני הקהלה על שהחזיקו בישיבתו כשלשים וארבע שנה וברכם בבני חיי ומזוני וביקש שיסורו מחדרו השומעים אמרים הנ"ל ויבאו אחרים תחתיהם וכן נעשה ג' פעמים ובכל פעם הביע אמריה הנ"ל:

שתי שעות אחרי זה צוה שיקחו ממנו ע"י המאשין מי השתן והבין מהתלחש הבני חברא כי יחשבוהו לגוסס ואמר להם אינני גוסס עוד אתפלל אי"ה עמכם תפלת שחרית ובין שבע לשמנה שקורין האלב אכט יהיה העת וע"י לקיחת השתן שב רוחו והתפלל

עם הצבור ושמע קריאת התורה כי היה אז יום ה' אך בעת תפילת והוא רחום כבר החלו עיניו לכהות ורמז על הרב מוה' שמואל כ"ץ מאובן ישן שהיה נסמך עליו להראות לו מאצבע ואחר תפילת והוא רחום צוה להסיר תפילין רש"י ולהניח לו תפילין ר"ת.

ואחר התפלה צוה להביא לו מעט רוטב ובירך לפניה ולאחריה ואיזו רגעים אחרי כן יצתה נשמתו בטהרה ואקר"וט לא הניחו ליכנס בעה"ב לבקש מחילה מהקדוש אם לא חתם תחלה על האיגרת הרבנות של בנו הממלא מקומו.

ועפ"י הבד"צ רצו לטהרו בביהמ"ד אבל חשך היום ולא מצאו לכבודו קרקע בתולה ומחמת יום השוק בעש"ק הרשו הב"ד לעשות הלויה קודם הטהרה ביום למען יוכלו בני הקהלה לפתוח החניות אחרי צאת קדשו וכמעט החלו ללותו מצאו לו קרקע בתולה ונודע מזה כי סבה מה' היתה יען כבודו חתם בעצמו כי כל הטהרות יהיו בבית ההקדש:

ואחר הטהרה הספידו הגאון רבי דניאל וקרא ג"כ הצואה לפני העם ואמר כי הוא מקבל עליו להיות בן רבינו לו לרב ומיד ענו כל העם ואמרו יחי רבינו ואחר ההספד של בד"צ וחתניו ובנו הגאון מקראקא הספידו בנו הממלא מקומו עד קרוב לחצות לילה אצל אבוקות של זפת ודבריו נעמו עד מאוד:

וסיפר לי הגאון לאחר זמן כי ההספד הזה היה מוכן אצלו ליאמר על זקינו הגאון ר"ע איגר כאשר צוה עליו רבינו אביו להספידו אבל אחר זה באה השמועה כי הגאון ר"ע גזר שלא להספידו והיה מוכן לזקינו מוכן לאביו בעוה"ר:

וביום א' פ' לך כתבו לבנו כתב הרבנות וישב על כסא אביו שלשים ושלש שנה ונתקיים יתנך ה' לשם ולתהלה ולתפארת כמו שבירכו אביו רבינו זכותו יגן עלינו נצח:

הוה מתפלל בשלומו של מלכות

בע"ה דברי אגדה ליום ניתן כתר מלכות על הקיסר פראנץ יאזעף בש"ק ערב שבועות תרכ"ו:

תהלים כ"א ה' בעזך ישמח מלך וכו' ובילקוט כי תקדמנו ברכות טוב זה ברכת משה שנקרא טוב שנא' ותרא אותו כי טוב הוא ד"א זה הקב"ה שנקרא טוב שנא' טוב ה' לכל ד"א זה התורה שנקראת טוב שנא' כי לקח טוב נתתי לכם וגו':

הכוונה הנה תוה"ק בעצמה ציוותה לעשות למלך כאשר יוקם על כמו שמצינו שהש"י צוה לשמואל הנביא למשוח לשאול ולדוד:

וענין המשיחה הזאת יש בה ב' ענינים הענין הא' כי הנה ידוע אשר כל משיחה תפזר קרן נוגה בטבעה אמנם השמן שמושחים הוא ג"כ רוקח מרקחת מפזר ריח טוב סביביו והנה כל מלכות צריך להיות עליו הוד מלכות כמ"ש שום תשים עליך מלך אמנם ההוד

הזה אם יהי' לו תוקף קיום והעמדה צריך להיות כרוך בעקבו חסד ואמת לאהוב בעלי אמונה וצדיקים ולזרה רשעים וז"ש בני קרח אהבת צדק ותשנא רשע על כן משחך אלקי' אלקי' שמן ושמן הזה ר"ל הריח היוצא ממנו הוא הששון מחבירך שישישו וישמחו בך חבירך וזאת שני' כי ע"י המשיחה ונתינת הכתר ידע לב המלך כי לא מעצמו זכה להוד מלכותו כ"א יש אלקי' בשמי' ממעל מהעדי' מלכין ומהקם מלכין וכמ"ש דניאל ועי"ז לא יסור לבבו מאחיו כמו שאמרה תורה על מלך ישראל ויזכה למדת ענוה ומדת ענוה זו היא היקרה שבכל המדות טובות וכמ"ש החו"ה כל המדות טובות סמוכות למדת הענוה ואין מדת הענוה סמוכה למדות הטובות ובעקבת ענוה חן וכמ"ש ולענוים יתן חן ובעקבת הענוה שלום כמ"ש והתענגו על רב שלום:

והנה זה כוונת רז"ל במה שאמרו ברכות טוב זה משם כי ברכתו היתה שם עליו תוה"ק עניו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה ומעתה ההוא קרא מרישא לסיפא ומסיפא לרישא מדריש והכי פי' כי תקדמנו ברכות טוב לפני המלך יר"ה ברכת טוב ברכת מרע"ה שנקרא טוב וברכתו היתה מדת הענוה והיא ברכת טוב מדת הענוה תשית לראשו עטרת פז יען הענוה המובחרת שבמדות שלימיות ואמנם מסיפא לרישא הכי תפרשנו עי"ז שתשית לראשו עטרת פז וידע כי מידך ניתן לו כתר מלכות עי"ז כי תקדמנו ברכות טוב כי ידע כי גבוה מעל גבוה שומר והש"י מלך מלכים ויתנהג במדת הענוה שהיא ברכות טוב וע"ז הוסיפו כי עקב מדת הענוה שיזכה לברכת ה' שנקרא טוב שנא' טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו ועי"ז אשר טוב ה' לכל ולא:

יחפוץ שינקמו בני אדם איש מרעהו עצת ה' היא ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו ואין כתר גדול מזה אם בני המדינה כלם שז יאהבו בלב שלם את מלכם:

וז"ש שוב כי תקדמנו ברכת טוב ברכת הקב"ה שנקרא טוב לכל ומה יעשה הי"ת לידידו אויביו ישלים אתו וזה תשית לראשו עטרת פז:

ואמרו עוד זו ברכת התורה וברכת התורה הוא ונתתי שלום בארץ שלום מבית ושלום מחוץ וארז"ל בתו"כ זו שלום שלום התורה כי כ"ז שבני אדם ישמרו דת ה' וישתדלו להוסיף ולהרבות לעולם הבא לעלמא דקשוט לא ימהרו לעורר חרב ומלחמה יען ידעו כי בעת ריב ומלחמה אין האדם פנוי לעשות לאחריתו ואין כל אדם יכול לפאר כדהע"ה שאמר נפשי בכפי תמיד ותורתך לא שכחתי ובתח ה' שלום בעולם והמלך יוכל להפנות רק לצורך עמו ולטובתם לתת להם חקים ומשפטים נמוסי' לטובת בני מדינתו וגדל שמו בעולם וז"ש כי תקדמנו ברכת טוב זו ברכת התורה שנקראת טוב וברכתה הוא שלום ועי"ז תשית לראשו עטרת פז:

ועד"ז נבאר כמו כן הכתובי' הראשוני' ביאר דהע"ה החילוק בין מלך שיבטח על חרבו וחניתו לבין מלך שיאמין כי מה' ניתן עליו הוד מלכות כי הבוטח בחרבו אם בא להושיע לעצמו הלא בכל זאת לב האדם יפול עליו בעת ישפך דם אדם לא כן הבוטח בה' הי"ת ישלים אויביו אתו ותבא לו ישועה בשמחה והמלך אשר איננו בוטח בה' יבקש בכל עת מפלת אויביו ואם פעמים ישיג מבוקשו כמה פעמי' ימלט האויב מידו לא כן הבוטח בה' לא יבקש כ"א אשר ישלים ה' אויביו אתו וזה לא ימנע ה' ממנו:

וז"ש ה בעזך ישמח מלך אם המלך מאמין כי אתה נתת לו עז כדכ' ויתן ה' עז למלכו אזי ישמח ובישועתך מה יגל מאוד אך גילה לבדה כי ישועתך תהא שישלימו אויביו אתו ואמר כי מלך שמבקש ישועתך דהיינו שתשלים אויביו אתו ולא ישפיל אויביו לפניו לזה תאות לבו נתת לו וארשת שפתיו בל מנעת סלה:

ועד"ז חתם עוד דבריו להלן ואמר גדול כבודו בישועתיך כי ע"י תשועה זו אשר ישלימו אויביו אתו גדול כבודו משא"כ אם תושיע לו ימינו וכ"ז ע"י שהוד והדר תשוה עליו אשר אתה תשוה עליו ההוד וההדר וסיים כי המלך בוטח בה' ובחסד עליון שרוצה אשר לא יעשה לו ה' ית' משפט באויביו כ"א חסד להטיב לבם אחריו מלך כזה לא ימוט כיה"ר עד בא הגואל צדק בב"א:

חומש שמות

שמות

סנסן ממרן זצוק"ל ויהי כי יראו המילדות וגו' ויעש להם בתים דהיינו אהרן ומשה ובזה יש לפ' כוונת הש"ס אטו יראה מלתא זוטרתי היא אין לגבי משה מלתא זוטרתי הכוונה אחרי שמשה כ' בתורה עפ"י ה' כי בשכר היראה שהיתה לאמו זכתה לבן כמותו ואחרי כי משה מענותנותו לא היה נחשב בעיניו למאומה שפט מזה כי יראה מלתא זוטרתי מאחר שלפי דעתו גם השכר שקבלה אמו שילדתו ג"כ מנתא זוטרתי:

עוד ממרן זצוק"ל ושמתם על בניכם ועל בנותיכם ונצלתם את מצרים את"ל כי באו המצרים לתבוע מישראל הרכוש שהוציאו ישראל ממצרים לפני אלכסנדר מוקדון והשיב גביהה בן פסיסא כי בתחלה ישלמו לנו שכר עבודה לס' רבוא מד' מאות ול' שנה ונשוב להם רכושם וברחו להם ומ' העולם הרי מצד הדין עכ"ז לא הגיע להם שכר עבודה אחרי שיצאו לרדו שנה וקיי"ל פועל החוזר באמצע הזמן בעה"ב שוכר עליו עד כדי שכרו והרבה תי' נאמרו בזה אמנם י"ל כי אבותינו לא יצאו ממצרים כ"א א' מחמשה כמו שהביא רש"י על וחמשים עלו בני ישראל ולאיזה תכלית ילדו ששה בכרס אחד

הלא בשנים היה די ואמנם ארז"ל כי השעבוד התחיל במצרים בעת לדת מרים ולכך נקרא שמה מרים ע"ש וימררו והנה מספר בני ישראל שנגזר עליהם הגלות והגאולה הי' ס' רבוא והיה להם לעבוד ד' מאות ושלשים שנה ככ' בפ' בא וע' רמב"ן שם וה' הפרה אותם עד שהי' חמשה פעמים ס' רבוא צא וחשוב ה' פעמים פ"ו תמצא ד' מאות ושלשים נמצא שכלו עבודתם שהיה להם לעבוד ולא יצאו תוך זמנם וז"ש ושאלה אשה משכנתה וגו' ולא תאמרו הרי אנו יוצאים תוך הזמן ואין לנו שכר עבודה לזה אמר ושמתם על בניכם ועל בנותיכם וע"ז ונצלתם את מצרים כי רבוי הבני' היה משלים הקץ:

הערה ממרן הגאון מצאנו שהיה ליצחק אבינו בן שנא' עליו ואת עשו שנאתי והכ' לא סיפר ממנו בפי' רק ויאכל וישת ויקם וילך כלומר די בזה אדם אשר כל מגמתו רק לאכול ולשתות וזה תכלית מאויו כזה כבר יצא מבחינת אנוש וכדאי להיות שנאוי וכלפי זה הציעה לנו תוה"ק ממשה בחירו בפ' זו מדותיו היקרים טרם נתעלה לנבואה וספרה לנו כי ביום הראשון ראה מצרי מכה עברי וזה לא היה יכול לסבול מאהבת עמו ומסר נפשו באהבת עמו והרג את המצרי ביום השני ראה שני עברים נצים והיה דבר זה קשה בעיניו היאך אפשר לאיש ישראלי לבזות ומהגם להרים יד על חבירו ואמר לרשע למה תכה רעיך שאתה מצווה עליו לאהבו כנפשך אח"ז בא למדין וראה כי בנות יתרו דלו מים מבאר של רבים להשקות צאנם ויבאו הרועי' ויגרשום עול כזה לא היה יכול לסבול ועמד והושיען והנה כזה ראוי להיות שליח להנתן התורה על ידו אחרי כי מדותיו תרומיו' והוה מרגלא בפומא דמרן כי ע"ז רמזו רז"ל בירושלמי שקלים שאמרו מפסולת של נוחות העשיר משה הכוונה כי הנה המדות ישרות שצריך האיש הישראלי לקנות למען יזכה לקנין תורה לא היו על הלוחות וכאילו נשרו מהם בפסולתן והענין כי שליח התורה מרע"ה שהיו בו כל המדות תרומיות היה המופת כי ע"י פסולת זה העשיר זכה להיות התורה ניתנה על ידו:

סנסן ממני אשר לא ידע את יוסף תרגם אונקלוס דלא מקיים גזירת יוסף ולא מצאנו שום גזירה שגזר יוסף כ"א שגזר על המצרים שימולו וכוונת הת"א על גזירה זו ובזה מובן מ"ש רז"ל ע"פ מתבוססת בדמיך כי מלו אבותינו עצמם למען יוכלו לאכול מק"פ והנה יוסף נתייירא מזה שיבטלו ברית אברהם במצרים והנהיג גם בין המצרים המילה וכ"ז שהיו המצרים מולין גם ישראל מלו עצמן ואחר שביטל פרעה זה המילה מהם גם בישראל חדלו מלהמול ואמנם מה הוכחה יש בפסוק זה על פי' זה ונ' דהנה יוסף כלפי פרעה אמר כי מגמתו במילה זו היא כי ע"י החלשת אבר התאוה לא יפרצו בזנות כל כך ולא יהי' על פרעה לזון מספר גדול כמו כעת בשבע שני הרעב וכן היה להם כי ע"ז

נתמעטה פו"ר אצלם אבל פרעה הלזה ראה כי רק למצרים יזיק המילה בענין פו"ר ולא לבני ישראל כי אם פרו וישרצו עמד ובטלה ואמר ראו כי ע"י המילה זו עם ב"י רב ועצום ממנו ושפיר פי' אונקלוס ומבואר בכ' וכמ"ש:

ויקרא את שמו גרשום ע' רמב"ן פ' יתרו למה לא קרא שם הנולד ראשון אליעזר ע"ש ויצילני מחרב פרעה שהיה תחלה ויש לפ' ע"ד אחר דד' רז"ל בפלגש בגבעה ויהונתן בן גרשום בן מנשה הוא ובניו היו כהנים לבני דן מנשה הנון תלויה כי באמת היה בן גרשום בן משה ומשום כבודו של משה הנון נוסף וארז"ל כי נענש משה בזה על שהבטיח ליתרו כי בנו הראשון שיולד לו יהא נתון ליתרו לע"א וד' מרע"ה היה כי עד אז ידע על נכון כי יתרו יתגייר וכמו שהיה באמת ועל שפתח פה לע"ח יצא התקלה וכן היה ביהוא שאמר יהוא יעבדנו הרבה ועכ"פ ת"ח עובר עבירה ביום עושה תשובה בלילה והיה לבו של משה דואג בקרבו מה יעשה מילד זה לכך קרא שמו גרשום לאמור כי גר הייתי בארץ נכריה ולא היה לאל ידי לקחת בת יתרו אם לא על תנאי זה:

וימת מלך מצרים פי' רש"י עפ"י המ' כי נצטרע וציוו הרופאים עליו לרחוץ בדם ילדי ישראל וצריך להוסיף נופך כי הכ' צווח ויאנחו בני ישראל מן העבודה וכפל ותעל שועתם מן העבודה. אמנם הענין בבא שלוחי פרעה לבית ישראל לטבוח ילדי' אם היה בוכה ונאנח היה נחשב למורד במלכות כי אם אדרבא זכות תהיה לו אשר המלך ירפא ע"י דם בניו ולזאת לא היו נאנחים כ"א בשעת העבודה ואמנם ארז"ל במד' כי בגזירת התבן לקחו המצרים תחת כל לבינה שהיתה חסירה מן המתכונת ילד ישראל ובנו אותו בכותל וע"ז צווח משה למה הרעותה וענה לו הש"י אל יחר לך כי כל הילדים הנתונים בחומות לא ישוו ליותר מזה ואם תרצה נסה בא' ונטל משה א' מתוך הבנין וקראוהו מיכה משום שנתמעך בכותל והוא עשה העגל וכן מן הילדים הנשחטים לא הרע בעיני ה' וז"ש אף כי זעקתם היה על הילדים מ"מ ותעל שועתם אל האלקי' רק מן העבודה ולא זולת וכמ"ש. אמנם בשל"ה בפי' ההגדה ביאר ע"ד אחר הכ' הזה כי באמת אף כי הכבידה עלי' העבודה לא היה להם רשות לבכות כי לולי ראו נוגשי פרעה אותם בוכים ענש יענשו אותם כדרך שיעשה לאנשי הצבא אם יבכו בעת עבודתם למלך וכן אבותינו עבדים לפרעה הי' אבל בהגיע העת שמת המלך והיו כל מצרים בוכים עליו גם ישראל בכו עד למרבה והמצרים האמינו כי על המת יתאבלו אבל אל האלקי' עלתה שועתם מן העבודה ותיתי לי דקיימתי לפי' זה מנפשאי טרם ראיתיו:

של נעליך מעל רגליך מכאן למדנו כי מקום קדוש אסור במנעל כהא דתנן הר הבית אסור במנעל וצריך ביאור מה זה ועל מה זה אין לך פחות מהולך יחף וארז"ל במ' פסחי' ז'

מנודי' לשמים וא' מהם ההולך בלא מנעלי' ואמרו שם ימכור אדם כל מה שיש לו ויקח מנעלים לרגליו ואמרה תורה ונקרא שמו בישראל לנגאי חלוץ הנעל ואמנם נחקור מדוע שם לבישת הרגל בלה"ק נעל שהוא הסוגרי' בו דלתות בתינו וכיו"ב אבל אם נתבונן אחרי כי רגלינו אלה יסבלו כל משא הגוף היה מן הדין שיהא הרגל יטף בכל עת כדרך שהיד יחף והרי אנו רואים כי הולכי דרכים על כרחם יסירו כסות הרגל מעלי' ולא זאת ששמו להם בני אדם לחוק אשר הרגל יהא לבוש בכל עת כ"א גם זאת אשר כסות הרגל הוא מעור עב וישא משא כנגד שני מלבושי' אחרים אמנם הענין הוא מהחונן לאדם דעת ויש בחוק נימוסי הלזה חוק מוסרי ע"ד שכ' החו"ה עמוד בר הלבב אהבת הבדידות כי רק ההליכה אשר היא ללא הועיל תגרום נזק רב בעולם וכמ' דהע"ה אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים וגו' והטביע ה' י"ת בלב האדם שיקשרו על הרגלים משא כבידה למען לא בנקל יגביהו רגלם וזה ענין ל' נעל בל' הכ' ומנעל בל' רז"ל הכוונה כי תכלית מלבוש זה שיהא הרגל נעול ועד"ז רמזו רז"ל במ' פסחי' שבעה מנודין לשמים הא' מהם מי שאין לו מנעלים רגליו כי רגליו בכל עת קלים לרוץ וכלפי זה רמזו ימכור אדם כל מה שיש לו ויקח מנעלים לרגליו ר"ל כי טרם יקנה האדם שאר מדות יקרות יקנה מנעלים לרגליו בזאת יהי' תחלת התנהגות ואמנם כ' החו"ה שם כי ההולכי' בבית ה' ובמקום הקדוש עדיף מן הבדידות כמ' הכ' הולך את חכמי' יחכם ואמר לא יאהב לץ הוכח לו אל חכמים לא ילך וז"ש השי"ת למשה של נעליך הסר המנעול מעל רגליך אחרי כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש ומטעם זה ארז"ל הר הבית אסור במנעול כי לעולם ירוץ אדם לדבר מצוה וזה ענין חלוץ הנעל שקראה תורה היבם המונע ליבם יבמתו כי מתיירא שלא יהא כוונתו לשם שמים ויפגע בערוה שלא במקום מצוה קסבר זכות הוא לו ובאמת גנאי הוא לו שלא יהי' שליט על נפשו וגלל זה וחלצה נעלו מעל רגלו ונקרא שמו בישראל חלוץ הנעל כי נוח היה לזה לחלוץ הנעל ולהזרז לקיים מצות יבום ועד"ז יש לפ' מ' רבא במס' חגיגה מ"ד מה יפו פעמיך בנעלים מה יפו פעמי ישראל בשעה שעולין לרגל ואכתי בנעלים למה לי אמנם האיש אשר רגלו איננו אסור בנעלים כל ימות השנה ודרכו לנסוע מעיר כלילת יופי לאחרת אין מן התימה אם יעלה גם לירושלים ג"פ בשנה עיר שהוא משוש כל הארץ אבל מי שפעמיו כל השנה בנעלים ואעפי"כ הולך לירושלים ג"פ בשנה זה ראוי לקלסו והיינו דקאמר מה יפו פעמיך בנעלים בשעה שעולין לרגל:

כוונה אחרת בענין הכ' של נעליך י"ל ע"ד שכ' השל"ה בסי' שערי שמים ע"ש רש"ל כי לכך אנו מברכין על המנעלי' שעשה לי כל צרכי כי הש"י ברא בעולמו ד' מיני ברואי' דומם צומח חי מדבר ונתן הש"י רשות לאדם להמית החי אשר הוא החשוב אחר מין

המדבר למען עשות מעורו מנעלים לרגליו וז"ש דהע"ה כל שתה תחת רגליו כי תחת רגליו של אדם מונח גם מין החי היונק וניזון מן הצומח הניזון מן הדומם ובשעה שהאדם לובש על רגליו העור מן החי מברך שעשה לי כל צרכי כאילו אמר שעשה כל לצרכי הכל לצורך המדבר ואם האדם יעמוד יחף על האדמה על הדומם הלא יפחות מעלתו בזה כי זה יורה כי אין בינו לדומם מין אחר ואמנם בעת לבשו מנעל של עור יורה בזה כי הוא עומד על החי לא על הדומם ואמנם אם המקום אשר עומד עליו אדמת קדש אין מקום למנעל זה כי זה תכלית מדרגת האדם להשלים נפשו לדבוק באדמת קדש:

עוד סנסן ממני וזה לך האות כי אנכי שלחתיך ע' רש"י ורמב"ן ויש עוד לפ' כי עיקר מה שסירב משה לקבל שליחותו היה כמו שאמר לבסוף כי כבד פה וכבד לשון אנכי הכוונה כי האיש אשר לו לשון למודים אם גם לא ידע לדבר בלשון עם ועם כיאות אמנם לשון למודים אשר לו יספיק לזה ואיש הרגיל בלשון עם ועם אם גם יהי' כבד פה לא ירגישו בו כל כך אבל משה מלבד שהיה כבד פה אף גם זאת כבר עברו עליו ששים ושמנה שנה מאז ברח ממצרים כמ' רז"ל הובא ברמב"ן פ' זו כי בן י"ב נתלש מבית אביו וכבר שכח כמעט לדבר בלשון מצרים וז"ש כבד פה ר"ל ערל שפתים וכבד לשון כי לשון מצרים כבר היה כבד עליו והנה הרמב"ן נתקשה מדוע לא רפאהו ה' מערלת שפתיו עיי"ש ואמנם נ' הטעם כי לולי היה משה מליץ בדבריו היה מקום לפרעה לומר כי מעצמו יבא לעורר את ישראל שיעמדו נגד פרעה מה שאין כן אם הוא כבד פה וכבד לשון האיש כזה הוא מעותד להלהיב לב עבדים למרוד באדוניהם וזה שהשיבו השי"ת על אמרו מי אנכי כי אלך אל פרעה הלא לא איש דברים אנכי וע"ז השיב לו ה' י"ת כי אהיה עמך וזה שאין אתה יודע לדבר לך האות כי אנכי שלחתיך ולא באת מעצמך כי אינך מוכשר לזה.

הערה בד' רש"י ואל ישעו בדברי שקר ואין לפ' כמו וישע ה' ע' רש"י בראשית שם מ"ש וכבר עוררנו ע"ד רש"י אלו בפ' בראשית שם:

רמב"ן פ' והנה נער בוכה כמו שנא' בישמעאל וישמע אלקי' את קול הנער ר"ל וכ' שם ותשלך את הילד:

פסוק ויאמר אלקי' את ב"י וקרב אותם אל הדעת ר"ל כתר עליון שאין שם דין כלל:

פ' ואמרו לי מה שמו יפה אמרת כה תאמר לבני ישראל הכל ד דיבור אחד:

באו"ד ואונקלוס תרגום והנ' מדעתו כי עצמות ה' כצ"ל:

פסוק זה שמי ולכך הוסיף בו ויו וזה טעם זכרי לדר דר חסר וכו' ר"ל כי ואלקי יעקב בויו גימ' רל"ד והרמז על זה וזה ר"ל ואלקי יעקב זכרי לדר דר ולכך כ' חסר ולא זכר הג' מהר"י אסאד ד' הרמב"ן אלו בס' יהודה יעלה חלק או"ח סי' יוד עיי"ש:

פסוק ושמעו לקוליך שמא שמע משה ובילקוט פ' לך לך כ' מפר"א כי לא ידע סוד זה כי אם סרח בת אשר:

פסוק גם מתמול כי אני זקן גם מאז הכל דיבור א':

פסוק ויפגשהו בהר וה' היונ' כך נדפס ונ' דצ"ל מהשם היו יודעים ומשה פי' להם הסוד:

בהפטרה לפ' זו הבאים ישרש יעקב הכוונה ע"ד שכ' הרמב"ן פ' נצבים ע"פ פן יש בכם שרש פרה כי אם האב איש אמוני' ואין הרהור בלבו יתקיים בו מתהלך בתומו צדיק אשרי בניו אחריו וז"ש הבאים כלומר דורות הבאים אשר ישרש יעקב כי יעקב איש תם השריש התמימות בלבם מאליו יציץ ופרח ישראל ת"ח גדולים ומלאו פני תבל תנובה והנה על הרוב יארע הפסד באמונה ע"צ מקרה א' לצדיק ולרשע ובאמת אם נתבונן אינו כן אמר הכ' כי אעשה כלה בכל הגוים ואותך לא אעשה כלה וז"ש הכמכת מכהו הכהו הכי בא על ישראל מכות כאלה כאשר באו על מכיהם של ישראל אם כהרג הרגי' כמו הרוגי' הורג והוא כפל ענין במלות שונות וביאר ואמר אם בגוים יריב אזי בסאסאה בשנת מלאה סאתם בשלחה כמו בשלח בחרב תריבנה ואמנם כלפי ישראל הגה כמו יגהה מזורו כלומר ירפא אפי' ברוחו כשהדין מתוח עליהם ביום קדים ביום בוער מחמה ע"ד שאמרו אין הקב"ה מביא מכה על ישראל אם לא ברא לה רפואה תחלה:

וארא

סנסן והערה ממרן זצוק"ל ולקחתי אתכם לי לעם וגו' וידעתם כי אני ה' וגו' והבאתי אתכם אל הארץ וגו' אני ה' הכוונה ע"ד שכ' החו"ה בשער הבחינה כי מדרך בני אדם להתפלא ולתמוה אם יעשה ענין בעולם שלא ע"ד הטבע ואמנם על דרכי הטבע לא יתפלאו ולא יתמהו ובאמת אין דבר נפלא בעולם כתהלוכות הטבע אשר הטבעה על ההעדר וההפסד הקודם להוית כל דבר כי זרע הדגן יופסד ויעדר טרם צאתו להויה וכן הביצה תחת התרנגולת וכן האדם נוצר מטפה סרוחה ואין פלא גדול מזה אמנם מאחר כי המה ענינים ההוים תמיד לא יתעורר האדם להביט על פליאותם וזה היה כוונת הש"י שהמטיר לאבותינו במדבר לחם מן השמים וכ' התם וידעתם כי אני ה' המוציא אתכם מארץ מצרים הענין אחרי כי מנהגי הטבע אשר נוצרו עליו אבותינו לא עשו שום רושם בחינת אמונה בלבם שנה הש"י עליו דרכי הטבע והמטיר להם לחם מן השמים וז"ש ולקחתי אתכם לי לעם דקאי אמתן תורה והייתי לכם לאלוקי' למנהיג ומנהל ומפרנס

וידעתם כי אני ה' ואמנם דור זה שנתגדל במדבר וראו ארבעים שנה לחם מן השמים כבר נעשה להם ענין זה הוה והרגל ולא עשה בהם רושם אמונה אמנם הדור הזה בבואם לארץ וראו שמה חרישה זריעה וקצירה מגרעון א' כמה מאות גרעונים שוב היה דבר זה לפלא בעיני' ונכנסה בלבם אמונה בה' וז"ש והבאתי אתכם אל הארץ ונתתי אותה לכם מורשה שתהיו עסוקי' בישיבה ושוב אני ה':

עוד סנסן ממרן זצוק"ל הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה הכוונה כי ארז"ל אשר יונה בן אמתי כבש נבואתו יען ידע כי תכלית שליחתו לננוה הוא למען הראות את בני ישראל כי בפעם אחת שהוכיח יונה את נינוה חזרו בתשובה וישראל נשלחו אלי' נביאיה' בבקר ובערב ולא אבו שמוע וטרם יצא על ידו קטרוג על ישראל ברח לו והתחייב בעצמו מיתה לשמים והנה מרע"ה דאג כמו כן עבור זאת ואחרי כי ראה אשר עם ב"י לא שמעו אליו חרד ואמר הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך יהי' הענין אם ישמעני פרעה אף כי אני ערל שפתים ואינני ראוי לדבר לפני מלך:

דרך אחר כ' בהקדמה לס' הכוזרי כי המלך הכוזר ביקש מא' מכהני האומות לבאר לו למה זה הפך הש"י לפי אמונת הכהן האומות תורת מרע"ה בתורה אחרת והשיב לו כי בעת נתן ה' תורת משה לישראל עדן היו שאר האומות סכלים ואינם מוכנים לקבל תורה וברבות הימים הגיע התור שיהיו כל האומות מוכנים לכך והשיב לו המלך א"כ איפא הלא כשם שכל ישראל קבלו בעת מתן תורה כל התורה אם כי אחר זמן מהם מאסו כך הוא דרכה של תורה כי השכר ועונש מיוסד על הבחירה אבל לפי שעה נעשה רצון המצוה אמנם מדוע עדן לא קבלו האומות כלם אפי' שעה אחת הדת החדשה והנה מזה נתירא מרע"ה בשליחתו זאת אחרי כי ישראל לא שמעו אליו ואם גם פרעה לא ישמע אליו כאשר יהי' בוודאי אחרי כי אני ערל שפתים ואיך אפשר שאהי' נביא ה' אם שליחותו היתה הן אצל ישראל הן אצל פרעה ללא הועיל:

עוד סנסן ממרן זצוק"ל הוא אהרן ומשה וגו' הם המדברי' הוא משה ואהרן כ' רש"י ללמדך ששני' שקולים ואמנם יל"פ כי מול בני ישראל היה משה ראוי להיות יותר חשוב מפאת קדושתו ופרישתו ואמנם מול פרעה היה ראוי שיהי' אהרן חשוב יותר יען משה היה כבד פה ואהרן מליץ מדבר בלשון למודים אבל באמת לא היה כן כ"א אצל ב"י היה אהרן חשוב כמשה ולזה אמר הכ' הוא אהרן ומשה אשר אמר ה' להם הוציאו את ב"י בשליחות אל בני ישראל היה אהרן חשוב כמשה ואמר הם המדברי' אל פרעה בענין השליחות אל פרעה לא תאמר שהי' אהרן חשוב בעיני פרעה יותר ממשה לא כן כ"א הוא משה ואהרן משה היה חשוב אצל פרעה כאהרן:

כבד לב פרעה במ' לבו של פרעה נעשה כבד ביאר מרן זצוק"ל הנה האדם נוצר על התאוה כי היא קיום הגוף אם ישתמש בה האדם בדרך השוה כמו שד' רז"ל והנה טוב מאוד זה יצר הרע ומשכן התאוה הוא הכבד כי לפי בריאותה מתהוה הדם ממוזג ומהדם יתהוה התאוה ונותן באדם מלבד התאוה ההרגשה לבחור בטוב ולמאוס ברע ומשכן ההרגשה בלב כמ' ר"א בן ערך לב טוב וקרא הכ' לחסר ההרגשה חסר לב והנה פרעה זה אבדה ההרגשה מכל וכל אצלו לפי מעשיו ואך התאוה גברה עליו יום יום וזה שאמרו לבו נהפך לכבד כוונתם ההרגשה נהפכה לתאוה:

הערה ממני תקנו רז"ל עפ"י הירושלמי ד' כוסות בליל פסח זכר לד' לשונות של גאולה הענין להשריש בלבינו על איזו דרך נהיתה הגאולה במצרים ועד"ז נקוה הגאולה העתיד' וארז"ל במ' כי בר"ה בטלה עבודה מאבותינו במצרים כדכ' הסירותי מסבל שכמו ונתקיים בהם והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים ולפי משא העבודה היתה בעיני' זאת גאולה גדולה והודו ושבחו עלי' וקיימו בנפשם כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא וזה ענין כוס ראשון ואמנם עדן היו כעבד שנתן לו רבו רשות על משך זמן עד אשר יקראוהו לעבודתו ובכל זאת עדן שם עבד עליו ואמנם כאשר הומרך לב פרעה ע"י המכות אשר הכהו שחרר את ישראל מעבודתם ונתקיים בהם והצלתי אתכם מעבודתם וידעו כי המה בני חורין כשאר התושבים ושוב שמחו כעל גאולה חדשה ונשאו כוס ישועות וזהו ענין כוס שני ואח"ז יצאו גאולים ושירה חדשה שבחו היינו וגאלתי וזה ענין כוס שלישי וכ"ז לא היה כ"א גאולת הגוף אמנם גאולת הנפש היה לפני הר סיני והיינו ולקחתי אתכם לי לעם כמ' ה' ית' והייתם לי סגולה וזה ענין כוס רביעית:

עוד הערה ממני ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה הענין ע"ד משל לעני ההולך ברחוב ערום ויחף ורעב והוא זקן ושבע ימים ויפגשהו א' ובישר לו אשר נועצו בני העיר לרחם עליו ולתת לו בית דירה לחם צר ומים לחץ והודה לו העני הזה על בשורתו הטובה וילך הלאה ויפגשהו אף אחר ובישר לו כי נועץ עליו שר המדינה לאספו אל ביתו ולהושיבו עם שרי המלוכה ויחשוב העני הלזה את המבשר השני ללועג לרש ויחר אפו עליו והנה אבותינו במצרים כמו כן היו במעמד הגרוע שבגרועו' ולו בא משה לנחמם כי יסיר מהם פרעה עבודת הפרך אשר נלאו נשא היה מתקבל על לבם אבל משה בא ובישר להם כי ה' ירד מן השמים להושיבם עם נדיבי ארץ צבי לכל הארצות דבר זה לא היה באפשרות לכנס באזנם ולהתיישב על לבם וז"ש ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה:

עוד הערה ממני ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים הענין אמר שהע"ה חזית איש מהיר במלאכתו לפני מלכים יתיצב בל יתיצב לפני חשוכים נמצא דזה שלא שמעו ישראל יכול להיות יען משה מהיר במלאכתו לפני מלכים יתיצב בל יתיצב לפני חשוכים אבל אחרי כי משה היה ערל שפתים א"כ איפא יותר הוא מעותד לפני חשוכים מלפני מלכים וז"ש הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה אחרי כי אני ערל שפתים ואינני מהיר להתיצב לפני מלכים:

הנה העשר מכות היה תכליתם להראות כי כל אשר חפץ ה' עשה ואחרי כי העוה"ז מיוסד מד' יסודות אש רוח מים עפר הראה ה' ית' במכת הדם אשר המים בידו וברגע א' נהפכו כל המים לדם ולמען לא יאמרו המצרים כי היא רק אחיזת עינים מתה כל הדגה ואולי יאמרו כי גם זה אחיזת עינים באש היאור ונלאו לשתות ובחוש הריח והטעם אין ענין לאחיזת עינים ובחדש הבא לא זאת שנתרפאו המים כ"א גם השריצו צפרדעים ההלכו לתנורים ולמשארות וע"ד שד' רז"ל אימתי המשארות מצוי אצל התנור בזמן שהתנור חם אח"ז הראה ה' כוחו בבריאת מין הכנים הנולדים מן הזיעה והוציאם מן העפר עד שאמרו החרטמי' אצבע אלקי' הוא ואח"ז הביא עלי' ערוב חיות רעות שונות מירכתי ארץ וכלם הן ילודי אויר הקר הן ילודי אויר השווי הן ילודי אויר החם לכלם ערב להם אויר מצרים ובחדש הבא נחלה האויר כל כך עד אשר כל בהמות הבייתיות כלם ברגע תמו ומתו ואמנם ל' יד ה' הנאמר בדבר קאי על ההצלה למקנה ישראל מבין מקנה מצרים ומיתת מקנה מצרים העומד בתוך מקנה ישראל והי' נראה כאילו יד שלוחה מאת ה' להכניס האויר הממית בגרון מקנה מצרים ולהציל גרון מקנה ישראל מזה ואח"ז הוליד ה' ע"י פיח כבשן עפר מורכב ע"י אש הכבשן השחין בכל מצרים אחרי כן הראה ה' כוחו וגבורתו באש ומים יחד ויהי ברד ואש מתלקחת בתוך הברד ואח"ז ענין הארבה אחרי מטר שלא היה במצרים מיום הוסדה ואין מדרך הארבה לבא כ"א בהיות יבשות על הארץ ואח"ז בא החשך שהיה לפי ד' הרמב"ן היסוד אש בעצמו נמצא דהעשר מכות היו מופת אשר כל הד' יסודות המה ביד היוצר כחומר ביד היוצר:

והענין הסמני' שהי' ר"י נותן בהם היינו דאנו רואים כי מכת דם היתה התראה בבקר אצל המים צפרדעים התראה בבית כנם בלא התראה ערוב התראה בבקר אצל המים דבר התראה בבית שחין בלא התראה ברד התראה בבקר דבר הלמד מענינו שהי' כמו כן אצל המים ארבה התראה בבית חשך בלי התראה הרי אנו רואין כי נחלקו הי' המכות לג' עדרים ומה שהיו כנם שחין חשך בלי התראה יישב הרמב"ן בטוב טעם ודעת הגמיי' כי באמת אלו הג' מכות חלו עליו משעה ראשונה בעת בא עלי' מכת הדם הי' חשך נגד

עיניו ומרוב צרה גם כנם גם שחין באה עלי' אמנם בעת באו בפני עצמם היו יותר בחזק יד והרמז על זה כי אם נכתב ח ש ך ימצא שהם משולבי' זה בזה:

ש ח ן כ נ ם

הערות בדברי רמב"ן פ' וארא

פסוק ראשון במדת הדין הרפה ר"ל מדת מלכות שהוא שם אד':

במדת הרחמים ר"ל מדת תפארת שם הויה ב"ה:

מ

בפסוק מקוצר רוח מרעתו שירוח לו צ"ל מדעתו שירויח לו:

בפסוק בלהטיהם או בעצמות חיות כענין שהזכירו בידעוני כ' ד' הרמב"ן כד' רש"י פ' אחרי כי הידעוני בעצם חיה ששמה ידוע הוא מכשף ולא כמ"ש הרמב"ם בה' ע"א כי בעצם עוף הוא מכשף:

בפסוק ויאמרו החרטמי' ולא קרא להם פרעה מהעת הזאת וצריך ביאור הכ' ולא יכלו החרטמי' לעמוד מפני השחין. וע' מ"ש הרמב"ן שם:

פסוק אני ה' בקרב הארץ כמו כי שמי בקרבו ר"ל תפארת הוא שמו שם הויה בה' והארץ הוא מלכות:

בפסוק ולא יכלו החרטמי' וכו' ויחזק ד' והוא האמת סוף הדיבור מכאן ואילך דבור חדש:

בפ' ידעתי טרם כמו עד לא כצ"ל:

בא

ממרן זצוק"ל בשם הגאון מהר"ש אסטרפוליא ה"יד בא אל פרעה חסר כאן מה יאמר לו ואמר הגאון כי אותיות בומף ואותיות אחהע"א מתחלפי' זע"ז יען הם ממוצא א' ואם תחליף אות פ' מפרעה באות ב' ואות ע' באות א'יצא לך מאותיו' פרעה אותיות ארבה והיינו בא ר"ל אותיות ב' וא' אל פרעה והיינו אותותי אלה בקרבו:

הנה המתחדשי' אחרי שנפלא בעיני' להיות חשך למצרים ואור לישראל יאמרו כי ל' חשך הוא רק מושאל אבל באמת היתה מכת סנורי' והשיב עלי' מרן זצוק"ל מאחר דכ' ויהי חשך אפילה כלומר כפול והיאך שייך לומר שהיה סנורי' אבל צריך לבאר מאחר דלב' טעמים שכ' רש"י על מכת החשך הא' שלא יראו מיתת רשעי ישראל שמתו בג' ימי אפילה והב' שיחפשו ישראל אחרי מטמניות שלהם ולב' הטעמי' היה די בסנורי' ולמה הביא עלי' חשך בנס נפלא כזה וביאר זה מרן זצוק"ל בנבאר מקרא בתהילים שלח חשך ויחשיך ולא מרו את דברו הענין ארז"ל המצפה לשלחן אחרים עולם חשך בעדו ומה רצו רז"ל במשל זה היה להם לדמותו לסומא ואמנם ידוע כל אדם שנגעה בו יד ה' והחסיר ממנו א' מן החושי' מחמת חסרון זה השכל יעמוד אצל האיש המוכה בעורו' וכיו"ב יותר

בתקפו כמו שאנו רואים אצל החרשי' והעורים מדי יום יום והיה מרגלא בפומי' דהגאון בעל הפלאה אשר סוף ימי חייו חשך מאור עיני' והיה קורא על עצמו כחשיכה כאורה לומר מעת שחשך מאור עיני' שכלו אור בעדו וזה יען מהמוח תצא שפע לכל החמשה חושי' ואם א' מהחושי' יחסר ישאר הכח הזה על מבועו ויחזק כח השכל עי"ז אמנם זה רק באדם שחסר מאתו מאור עיניו אבל אם מי שיש לו מאור עיני' נתון בחשך ולא יראה כל מאום בכל זאת לא יוסיף שכלו כח יען כי המוח יריק השפעתו אל המוצא הראות אך האויר אשר בו יוזן העין הוא חסר וזה אמרם הנה העשיר מרוב הנכסים אשר לו יש לו פיזור נפש ושכלו איננו בתקפו אבל העני הזה שאין לו פיזור נפש מפאת חסרון נכסים והרי הוא נמשל לסומא מן הראוי שתהא חכמתו עצומה וע"ז ארז"ל כי באמת העני אינו נמשל לסומא כ"א למי שהעולם חשך בעדו אבל חוש הראות יש לו והנה הש"י הכביד לב פרעה ועבדיו למען שית כל הי' מכות בקרבו ואמנם בכל מכה ומכה בא מורך יותר בלבם עד שבמכת החשך אמרו רק צאנכם ובקרכם יוצג ואילו היה תמור חשך מכת עורון עלי' כבר החזיקו עלי' לשלחם מן הארץ כמו במכת בכורות יען היה שכלם חזק הרבה יותר וז"ש שלח חשך ויחשיך ולא עורון ואמר הטעם כי העורון היה מאיר לשכלם אבל החשך עוד היה מחשיך עליהם ועי"כ ולא מרו את דברו ולא שלחו את ישראל עד לאחר כלות כל המכות וע"ד שכ' בכל המכות ולא שילח את בני ישראל כאשר דבר ה' אל משה.

עוד סנסן ממרן זצוק"ל דבר נא באזני העם בגמ' ברכות פ"ק א"ל הקב"ה למשה בבקשה ממך אמור להם לישראל בבקשה מכם שאלו שלא יאמר אותו צדיק ועבדום וענו אותם קיים בהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם והדברים קשים להבין אטו אם לא יאמר אברהם לא קיים בהם לא יקיים הש"י דברו ומה ענין ועבדום קיים בהם לכאן וביאר מרן זצוקלל"ה הענין כי באמת חס לי' לאאע"ה לשמוח בזה אשר בניו יצאו ברכוש גדול אם החכם מכל אדם אמר רש ועושר אל תתן לי אמנם הרכוש גדול הוא אשר הגוי אשר יעבודו דן אנכי כי אאע"ה נתיירא אשר בניו ע"י הגרות והעבדות יפסידו האמונה בה' מכל וכל כאשר היה באמת ואמנם הש"י הבטיחו כי ע"י הדן אנכי יתקיים וידעתם כי אני ה' ואין רכוש גדול יותר מזה אמנם כן מאחר כי בני ישראל יצאו ממצרים באמונה חזקה כזאת אשר העיד עלי' הכ' וגם צידה לא עשו להם כבר קיים הש"י הבטחתו אבל טענת א"א יהי' עד"ז לו היה גזירת ועבדום וענו אותם ג"כ לשון חדה ומשל כבר נתפייס א"א אבל ועבדום וענו אותם קיים בהם כל ישראל הרגישו גודל וקושי השעבוד ואחרי

כן יצאו ברכוש גדול אם גם לו קיים הבטחתו אבל לא קיים בהם כי הם לא הבינו בענין רכוש גדול כי אם רכוש גדול ממש:

עוד ממרן זצוק"לה"ה וכי יגור אתך גר וגו' המול לו כל זכר וכ' רש"י דמלת זכריו מעכבתו מלאכול בפסח והק' מרן הנך זכרים מתי נולדו אם בגיותן הרי כקטן שנולד דמי הגר הזה ואין לו בן ואם לאחר שנתגייר פשיטא אטו יהא עדיף מישראל ותי' שמתו אחי' שנתגיירו מחמת מילה ואי הוו ישראלי' לא הי' מעכבים אבל מפאת שלא היו נולדים בגירות האחים חייבים למול לד' קצת פוסקי' ואהני הוא דאמר קרא דמעכבי מלאכול בפסח דלא מקרי מתו אחיו מחמת מילה מאחר שנולדו בגיותן וצ"ע:

הערה ממני רש"י ר"פ אשר התעללתי שחקתי פי' ד' רש"י כי העיקר ענין מוסרי שיש ליקח מחזקת לב פרעה אשר הרשע יגרום בחטאתיו כי הש"י יסגור דלתי התשובה בעדו וכמ"ש רש"י בפ' וארא ע"פ ואני אקשה את לב פרעה ואעפי"כ ישלח ה' יום יום אליו לשמוע בקולו ואין שחוק גדול מזה ואמרו רז"ל על זה במ' אם ללצים הוא יליץ:

עוד הערה א' ולכל בני ישראל היה אור במושבותם ד' רז"ל במושבות' של מצרים שהוא מוכרח ממ"ש לא קמו איש מתחתיו שלשת ימים וכי אפשר לאומה להתקיים שלשת ימים בלא מאכל ומשתה וכיו"ב א"ו ולכל בני ישראל היה אור במושבותם של מצרים ומזה ג"כ ראי' לפי' הראב"ע כי החשך הזה ערפל עב היה ועי"ז אפי' נר לא היה דולק ולא קמו איש מתחתיו ולולא כן אמאי לא הדליקו נרות כמו בשאר לילות:

ענין מכת בכורות המצרים היו עובדין למזל טלה ונמשך מאמונ' שוא הלז הא' שהיו הטלאי' להם לע"א והנוגע בהם דמו בראשו כמו שכ' הן נזבח תועבת מצרים ולח יסקלוני וזאת שנית כי החדש ניסן שבו מזל טלה מושל היה להם לחג יותר מכל השנה וליל ט"ו אשר בו גם הירח במלואה היה להם הזמן המובחר מכל השנה והיה מוסכם אצלם כי אי אפשר לעובד טלה להנזק בלילה הזאת ואי אפשר לפוסע על מזל טלה להתקיים בלילה הזאת ועוד נמשך מזה אחרי כי תקופת החמה בניסן התחילה נקרא המזל טלה אצלם בכור למזלות וגלל כן היו כל הבכורים קדושים בעיני' הן בכור אדם הן בכור בהמה יען המה משותפי' עם מזל טלה בענין הבכורה כי גם הוא בכור למזלות ואחרי כי אבותינו במצרים אמר עלי' יחזקאל ובגלולי מצרים אל תטמאו ולא אבו שמוע פעל הש"י להוציא מחשבות הבלי' כזאת מקרב לבם בחר ה' י"ת בליל ט"ו ניסן הוא הלילה שהאמינו בה המצרים אשר בלילה הזאת ע"א שלהם בתקפו וגבורתו ובה בלילה הכה כל בכורים הן באדם הן בבהמה להראות כי אין ממש באמונת שוא שלהם ולא עוד כ"א הישראל אשר לקחו השה שהיה בבחינת ע"א שלהם שחטו אותו ביום הקודם וצלו אותו על ראשו

ועל כרעיו ואף לאחר אכילה לא שברו בו עצם למען יראה על השלחן כפגר מובס ללעג ולקלס ואשר כן עשה לכל בכורי ביתו לא נעשה מאומה והיה זה בירור גמור כי לא מנה ולא מקצתה ודי בזה לשרש אחר אמונת הבל הלזו:

עוד הערה ממני ברש"י ע"פ כחצות ור"ד גמ' ברכות ומשה אמר כחצות שלא יאמרו המצרים משה בדאי וי"ל אטו רז"ל לא עלו על דעת קדשם לפ' כמו שפי' רש"י כחצות פי' כהחלק הלילה ואמנם ידוע כי משה נתנבא בזה הדבר לאמור יען גדולת משה על שאר הנביאי' היה כי שאר הנביאים בבא עלי' דבר ה' בטלו מהם חושים הגופני' ואך כחות הנפש נשאר בהם ולזה לא אמרו כ"א כה אמר ה' ור"ל ע"ד סגנון אבל לא יכלו להתערב בעד כל תיבה וזה ענין ג"כ אשר אין נביא רשאי לחדש דבר כי לחדש ד"ת צריך השליח להיות במדרגת מרע"ה שנא' עליו ודבר ה' עם משה פני' אל פני' למען יאמרו טעו ח"ו בין לו בויו ללא בא' ואמנם כאן אמר כה אמר ה' ומזה דרשו רז"ל כי באמת לא אמר כמו שאמר הש"י כי הש"י אמר בחצות והוא אמר כחצות:

שלא יאמר אותו צדיק ע' לעיל ועפ"י פשוט הענין כדתנן במ' נדרים קונם אם אין אתה נותן לבני סאתים של חטי' ה"ז יכול להתיר את נדרו שלא עפ"י חכם ויאמר הרני כאלו התקבלתי נמצא דאם לא יחפצו ישראל לשאול ויאמרו אין לנו חפץ ברכוש כבר קיים הש"י הבטחתו אבל אאע"ה שלא ידע כי אמרו ישראל הרני כאלו התקבלתי יאמר ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם וזה אמרו בבקשה ממך אמור להם לישראל בבקשה מכם שאלו ואם תאמרו מאי איכפת לי שלא יאמר אותו צדיק:

החדש הזה לכם כ' רש"י עפ"י רז"ל דקאי אקידוש החדש ובזה מובן למה לא נאמר לפני פסוק זה דברו אל כל עדת ישראל להורות כי קידוש החדש מסורה למומחי' כמשה ואהרן וכמו שדרשו על פסוק זה החדש הזה לכם.

כי בחזק יד הוציא ה' אתכם מזה ולא יאכל חמץ וכפל עוד בפ' השני' ואמרת אלי' בחזק יד הענין כי הנה יד חזקה קאי על המכות כמו שד' רז"ל זו הדבר אבל חזק יד הוא ענין אחר הש"י צור תמים פעלו ובעת יצ"מ צוח מדה"ד הללו עובדי' ע"א והללו ומה נשתנו אלו מאלו ובכל זאת למען הקים הברית שנשבע הש"י לאאע"ה עשה עמנו חסד חנם וזה ענין חזק יד כאילו החזיק הש"י ידו לעשות לפני' משוה"ד ואמר כן הכ' אצל אכילת חמץ הכוונה לו יצאנו בתמימות ממצרים לא הזהירנו ה' י"ת כמו אלה כי מי שלא חלה מעולם אין מזהירים אותו שיזהר שלא יחלה אבל מאחר כי בחזק יד יצאנו ע"כ ולא יאכל חמץ שלא נחלה ח"ו כבתחלה וכן הענין בקידוש בכורי' לו היינו כדאי להנצל ממכת

בכורי' לא היתה המצוה נחוצה עלינו לקדש כל בכור כי למה לא יעשה כן הכי לא יבחין ה' בין צדיק לרשע אבל בחזק יד הוציאנו ע"כ אני זובח לה':

ידכה יד כהה הענין מצות תפילין ניתנו להיושב בחנות והעושה במלאכת יד שישמור ידו מעשו' כל רע הן במו"מ הן בשאר עניני אי' ולכך אמרו במכילתא העוסק בתורה פטור מן התפלין וא"כ היד העושה במלאכה לא תקשר ברצועות התפלין כ"א היד כהה:

רמב"ן פ' בא הוציאך ה' לילה לא תאכל עליו חמץ הכל דיבור א':

כל מלאכה לא יעשה בהם פי' רש"י אפי' ע"י אחרי' ולא הבנותי ע' רמב"ן פ' יתרו ע"פ וגרך אשר בשעריך וגם כאן יל"פ עד"ז וע' ב"י או"ח סי' רמ"ד מ"ש בשם סמ"ג בזה:

ד"ה וטעם קדש לי כי לא נעשה פסח כ"א בחדש האביב כצ"ל:

ד"ה בעבור זה צמת ותבך אינו בכלל נ' דצ"ל אינו בגלל. **ד"ה** ועתה אומר לך על פתחי הבתים במזוזות לאו דוקא נקיט כי במזוזה אין יצי"מ:

וצל"ע במ"ש בפ' זו וכל בכור בניך תפדה מאחרי דעד חטא העגל היו הבכורים כהנים פדיון זה למה וצ"ל דפי זו נכתבה כאן אבל לא נאמרה עד אחר חטא העגל:

בשלח

בע"ה דרוש ממרן הגאון זצוק"ל משנת תקע"א בעת שהתחיל המינות להתנוצץ בקהלתו:

ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתי' כי קרוב הוא כי אמר אלקי' פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מצרימה:

אם אמנם שהפסוק הוא פשיטא שלא נחם אלקי' בדרך היותר קרוב מ"מ ידוע כי תוה"ק מכתב אלקי' הוא תפרש דבר ם מה לרמוז דבר אחר:

ועל המובן הפשוט קשה כיון שעדיין לא הועיל כלום שהרי גם עתה שהסיבם דרך המדבר ים סוף בכל זאת אמרו נתנה ראש ונשובה מצרימה לולי הקב"ה הסיר לבם אחורנית א"כ כה היה יכול בהוליכם דרך ישרה:

אבל יש רמז בפסוק זה לדבר מה בהקדים מה שאנו אומרים בכל יום בסדר התפלה ברוך הוא אלקינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת וחיי עולם וכו':

ויל"פ כפל הענין תורת אמת וחיי עולם. ועוד לפי המובן הפשוט שהוא עוה"ב הו"ל חיי העולם בה' הידיעה ועיי' פלוגתא בזה בש"ע או"ח סי' ק"מ סעי' יו"ד ובמג"א שם ואם הוא חיי עוה"ז הו"ל להקדים לפני תורת אמת בהדרגה מלמטה למעלה:

אבל לפע"ד יובן לפי מה שאנו מתמיה ים עמ"ש חז"ל במ' שבת ס"ג ע"א אמר רב כהנא הוינא בר תמני סרי שנין הוי גמירנא לי' לכלה ש"ס ולא הוה ידענא דאין מקרא יוצא

מידי פשוטו עד השתא מאי קמ"ל דליגמר אינש והדר ליסבר והנראה מזה שחז"ל הפכו הענין ללמוד את בניהם כולי' גמרא והמקראות ע"ד הדרושים מבלי הודיעם פי' הפשוט שאין מקרא יוצא מידי פשוטו וזה נראה לכאורה רוע הסדר ח"ו ואין ספק שכן קבלו איש מפי איש וכן ראו אבותיהם ואבות אבותיהם מעולם.

ועוד מצינו בפ' תפלת השחר כ"ח ע"ב מנעו בניכם מן ההגיון ופי' רש"י לא תרגילו במקרא יותר מדאי משום דמשכא עייי"ש. ובאמת יש מפרשים הגיון שאר חכמות ומ"מ משמע מנעו בניכם ולא מנעו עצמכם כי כל החכמות המה רקחות וטבחו' לתורה והמה פתחי' ושערי' לה ומי שאין לו ידיעה בנתוח לא ידע הלכות טרפות על בורי' וחכמות השיעור וגמטרי' לעירובין וסוכה וחלוקת הארץ וכדומה וא"כ מ"ט ימנעו בניהם הלא טוב ללמדם מקרא בקטנותם או החכמות האלו ומזה יעלו לאט לאט למה שהוא יותר גדול וקדוש שהוא חכמת התורה:

והנה אנחנו רואים אבי הפילסופי' הוא הרמב"ם בעצמו כ' בספרו ה' יסודי התורה ואני אומר שאין ראוי לעייל בפרדס אלא מי שנתמלא כריסו בשר ולחם הוא לידע האסור והמותר וכיוצא בהם משאר מצות ראוי' הם להקדימן שהן מישבין דעתו של אדם תחלה ועוד שהם הטובה הגדולה שהשפיע הקב"ה ליישוב העה"ז כדי לנחול חיי עוה"ב וכו' עכ"ל. הנה כ' כן לפי דעתו שהפלוספי' הוא הפרדס והוא מעשה בראשית ומרכבה וכבר מחו לי' אמוחא שם בכ"מ עייי"ש מ"מ הרי קמן שגם הוא כ' שראוי להקדים מילוי בכרס בש"ס ופוסקי' מפני שהוא הטובה הגדולה שהשפיע הקב"ה להנחיל העוה"ב וקשה איפוך אנא שבתחלה ילמוד אדם תורת אנשים ואח"כ הטובה הגדולה ומעלין בקדש:

והרשב"א בתשובה החרים שלא לעסוק בשאר חכמות עד שיהי' בן כ"ה שנים וכן האריך בריב"ש ורמז עליה רמ"א ביו"ד סי' רמ"ו סעי' ד' ועל כולן יקשה כנ"ל:

ואמנם כולם יש להם ממי ללמוד מנותן התורה ית"ש הנה אל הוציאם ממצרים ערות הארץ עושי כל תועבות ה' אשר שנא והוא עם בזוי עם לא היה כידוע מדרכי המצרים וישראל היו ביניהם עבדים נבאשים עושין בחומר ובלבנים ובלי ספק שלא היו יודעים עשות נכוחה. ולא שום חכמה ומדע גם לא טכסיס אומה ולשון ולא שום דרך ארץ:

וביומא ע"ה ע"ב אמר ר' אחי בר"י בתחילה היו ישראל כתרנגולי' שמנקרי' באשפה עד שבא משה וקבע להם זמן סעודה הרי שאפי' זמן הסעודה לא היה להם כדרך עבדי הברבריאי' הללו ואיך א"כ קרבם מיד לפני הר סיני במעמד הנבחר והראה להם מה למעלה ומה למטה וכלם זכו לנבואה ונפתח לבם כפתחו של אולם ועדיין נשאר להם רוע סידרן כמובן מכל מנהגם ותלונותם במדבר והלא טוב היה לנהלם לאט לאט ללמדם דרך

ארץ כמתוקני' שבאומות שיהי' לחושבם עם עכ"פ ולהעלותם אח"כ ממדרגה למדרגה עד שיבאו לקבלת התורה על הר סיני:

אבל האמת יורה דרכו כי גלוי לפניו ית' כי א"א להבדיל עם בני ישראל מיתר העמים כ"א בהפרידם מהם ומדרכם לגמרי ולא ללמוד חכמתם במה שהם משתוים עמנו ואפי' לא המקרא ע"ד הפשוט כי בזה הם שוים עמנו כי חיש קל מהרה יהפך לב האדם לשוב להמונם אם לא ירחוק בתכלית הריחוק ואילו הנהיג הקב"ה עם ישראל במנהג דרך ארץ תחלה לא היו זוכי' לעולם להגיע לאמיתת התורה והאמונה כי טרם הגיעו לקצה האחרון כבר היה נזורי' אחור כי כל הלמודים האלו וסדר הלימוד הנ"ל הוא עודנו קרוב לדעת הגוים ההמה ואם אולי יבינו ישראל כי אלהי העמים הבל המה מעשי תעתועים ולא יאמינו כמוה' מ"מ יפרקו עול לגמרי ולא יאמינו לא זה ולא זה. וכן בנינו וזרעינו אם ילמדו בתחלת גדלם פשט המקראות והחכמות החיצוני' שהם חוץ לתורה אזי טרם יגדלו ויגיעו לחלק הדרושים ותורה שבע"פ שהוא העיקר וטרם יגיעו לזה כבר בחרו בהפקרא וכפרו בה' ותורתו כאשר עינינו רואות בדור הרע הזה מכמה מדינות שהפכו הסדר שקבעו ראשונים ונכשלו ואין א' מאלו הבלים שלא יצאו מהדת בעו"ה ואין א' מהם חפץ בתלמוד ש"ס והוראות או"ה ולא יצליח מהם להצלחה אמיתית:

ע"כ עלי' לשבח לה' אלקי' שלא שם חלקינו כהם והפך הסדר וקרבנו להר סיני טרם למדנו דרכי עוה"ז ואח"ז למדנו גם ארחות עוה"ז וזה וזה נתקיים בידינו תלי"ת וזה שאנו מברכי' ברוך הוא אלקינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים ובמה הבדילנו שנתן לנו תחלה תורת אמת ואח"כ נטע בתוכינו חיי עוה"ז כדי שלא נגע לריק כי המלמד לבן תחלה חיי עוה"ז ללמוד ואח"כ אורחות חיי עוה"ב ש"ס ופוסקי' הוא השוטה היגע לריק ולא יזכה בזה לעולם כי טרם יכיר הנער מואס ברע ובוחר בטוב כבר התנכר במעשיו לאביו שבשמים ולא יחפוץ בה' ותורתו:

והנה ידוע עם הפלשתי' היו יותר מתוקנים במנהגיה' ומעשיה' מהמצרים והקב"ה מוחה ביצחק לבלתי רדת מצרימה והוא גר בפלשתים היות כן הי' מן הראוי' לפי ההדרגה בצאת ישראל ממצרים שירגילם הקב"ה לאט לאט ללמדם כמנהג הפלשתי' ומהם יעלו למדרגה אחרת הסמוכה ומסמוכה לסמוכה לה אלא שלא עשה כן מטעם הנ"ל:

וכל זה מרומז בפסוק ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלקי' דרך ארץ פלשתי' ללמדם דרך ארץ שנוהגים בהם הפלשתי' אעפ"י שהוא דרך מתוקן מ"מ לא אבה לנחותם כן מטעם כי קרוב הוא אותו דרך ארץ ומנהג למנהגי מצרים ואיננו רחוק הרבה מאוד

מדרכיהם הראשונים ופן ינחם העם בראותם קצת מלחמת התאוה והיצה"ר ומיד כמעט קט ישובו מצרימה ר"ל שישובו עם ב"י להיות מצרים ולא ישראלים:

ומזה יוקח מוסר השכל לבלתי שמוע לחדשים מקרוב באו לרחק עם ה' מתורת אלקי' ורוצים להפך הקערה על פיה ללמדינו על דרך ההגיון להכשיל בנינו למען לא ישאר שם ושארית לתלמוד ולגמרא ח"ו אל תאבו ולא תשמעו:

אמנם לא לדרשא קאתינא כי יום אתמול הגיעני מכתב אשר בו נאמר ממיתת רב זקן צדיק מוה' יעקב גלייוויג שהי' אב"ד בק"ק אויסטערליץ ז"ל ואמרתי שלא לאחר הספידא כי ימים אלו מיוחדים לזה כי ביום ח' שבט תענית מיתת צדיקים שבו מתו הזקנים אשר האריכו ימים אחר יהושע כמבואר במג"א סי' תק"פ ס"קז וידוע כ' אותן הזקנים מתו על שהתעצלו בהספידא של יהב"נ כמבואר בשבת דף ק"ה ע"ב ושם נאמר שגעש עליהם ההר להורגן שכל המתעצל בהספידא של חכם ראוי לקוברו בחייו ושמעתי אומרים שראוי הי' לקבור המתעצל בחייו של הצדיק שמת ויל"ד מ"ש האי עונשו:

אבל יובן על פי מאחז"ל פ"ק דתענית ה' ע"ב יעקב אבינו לא מת א"ל וכי בכדי ספדו ספדיי וחנטו חנטיי א"ל מקרא אני דורש אל תירא עבדי יעקב וגו' כי הנני מושיעך מרחוק וזרעך מארץ שבים מקיש הוא לזרעו מה זרעו בחיים אף הוא בחיים ורבים תמהים מה תועלת בהיקש הזה ואכתי תקשה וכי בכדי חנטי' חנטי'. ועוד וכי לא הבין הכונה שלא מת כי גם במיתתו קרוי חי.

אבל הענין עפ"י מ"ש ותמת שם דבורה מנקת רבקה וגו' ויקרא שמו אלון בכות ופרש"י שהי' שם בכי כפולה שנתבשר שמתה רבקה ומפני מה העלימו מיתתה מפני עשו ע"ש וכ' רמב"ן שע"כ מוכח דאלת"ה מה בכי והספד על מיתת מנקת זקנה וגם לקרא שם המקום על הבכי ההוא אלון בכות אע"כ ברמז רמז לנו בכי' אחרת כפרש"י ויל"ד אכתי מ"ש לבכי' כפולה א' לרבקה וא' על מיתת המינקת והדרי קושיא לדוכתי' מה ענין לקבוע בכי על מיתת אשה זקינה מינקת רבקה:

אבל יובן עפ"י מה דכתי' הצדיק אבד ואין איש שם על לב ואנשי חסד נאספו באין מבין כי מפני הרעה נאסף הצדיק ויל"ד מה שימה על לב והתבוננות צריך לזה:

אמנם האמת כי אין ההספד והבכי' כ"כ על שמת הצדיק זקן ושבע ימים וראה עולמו בחייו וקבץ ורבץ ועשה פעלים לתורה ואחר כל המעשי' הלך לו לבית עולמו וכי הנביאי' לעולם יחיו אבל עיקר הבכי' על השארת הרשעים שנשארו אחריו על שלא מתו הם כי כל זמן שהצדיק בחיים הוא מכריע הכף לזכות הן בדין שלמעלה והן למטה כי גם את זה לעומת זה שהרשעים כים נגרש השקט לא יכולו ברצותם להמשיך רבים לטעותם להסית

ולהדיח והצדיק עומד נגדם כמגדל עוז בשם ה' להרביץ תלמידים ולשפוך מעינותיו חוצה ולברר גם טעותם על פניהם ואמנם במות הצדיק בעו"ה והרשעים עדיין יש להם חלב על כסלם יש כאן בכי' והספד על חיונם של הרשעים וכן מצינו במדרש במיתת מרע"ה אמר הקב"ה מי יקום לי עם מרעים מי יתיצב לי עם פועלי און:

והנה רבים מפרשים מפני הרעה כמו טרם בא הרעה כידוע פי' זה:

ואני אומר לפ"ד שיהי' נמשך לתיבת נאסף שלאחריו והכי קאמר הצדיק ואנשי חסד נאספו ואין אדם מתבונן ומשים על לבו הצרה הגדולה מה שנהיתה על כך כי טרם שנאסף הרעה נאסף הצדיק כי אילו נאספו אנשי הרשע ג"כ קודם לו לא היה הפסד כ"כ באסיפתו כי גם שהרשעי' ישאירו אחרי' תלמידי' רשעי' כמות' הלא לעומת זה גם הצדיק השאיר אחריו ברכה ויחנו אלו נגד אלו כמו שהיה בחיי הצדיק אך במות הצדיק הזקן הרב ונשאר רבן של רשעים אין הכרעה זו מכרעת בעו"ה ולזה צריך התבוננת להבין זה והאמת כי לפי דרכינו היו ראוי שיאמר מפני הרשע נאסף הצדיק ולא לומר מפני הרעה אך היות אחז"ל שאין להתפלל על הרשעי' החוטאי' שימותו רק על החטאי' שיתמו מן הארץ יגמר נא רע רשעי' ע"כ אמר מפני הרעה כי הי' ראוי' שיתמו המעשי' הרעי' עכ"פ טרם ימות הצדיק:

ולזה רמז הבכי' הכפילות במקום הנקרא אלון בכות כי שם רמז במיתת רבקה הצדקת ועדיין עשו חי שהרי שניהם רמוזי' כמ"ש רש"י ורמב"ן ועל זה היה בכי' הכפילה ההיא כי אחר שמתה רבקה ועשו חי ומי יעמוד לו נגדו:

ויפה אחז"ל יעקב אבינו לא מת כי איש צדיק כמוהו שחי קמ"ז שני' והיה בנו מלך במצרים וכל בניו ובני ביתו צדיקים ועבדי ה' הלזה יתואר מיתה ולא יקרא מת כ"א בבחי' הרשע שנשאר אחריו. והנה הוא עשו אחיו כי בני עשו הרשעי' לא יעמדו נגד בני יעקב גם זה לעומת זה רק עשו הזקן הרשע הוא מכריע לעומת יעקב בצדקו והנה גם הוא מת ביום קבורת יעקב כמבואר במס' סוטה ורישא דעשו בעטפי' דיצחק ע"ש י"ג ע"א ושם נאמר על זה כתי' ישמח צדיק כי חזה נקם פעמיו ירחץ בדם הרשע ע"ש ואני כמוסיף ע"ד חז"ל דהיינו דמסיים האי קרא ויאמר אדם אך פרי לצדיק הרצון כי שמחת יעקב בקברו בראותו הריגת עשו לא היה משום נקמה כי בעלמא דקשוט גם שנאתן גם קנאתן כבר אבדה אך שמחתו הי' שלא נשאר אחריו עשו להסית ולהדיח בני יעקב ח"ו כי אולי הם לא יעמדו נגד הרשע הזקן הזה אך במותו בטוח הוא יעקב שלא יפלו בניו ברשתו והיינו אך פרי לצדיק כי פריו הם בניו ותלמידיו והנה לק"מ וכי בכדי חנטו חנטי' כי בוודאי מת וצריך חנטה רק הכוונה שהוא כאלו לא מת וגם לק"מ וכי בכדי ספדו

ספדי' ז"א שהרי ההספד הי' טרם מות עשו כי עשו מת ביום קבורתו וכבר עברו ימי אבל יעקב כמבואר שם ובקרא אלא שהמקשן לא הבין זה והיה סבור שהכוונה כפשוטו שלא מת ע"כ הק' וכי בכדי חנטו חנטי' והמתרץ השיב לו ברמז כדרכן של חז"ל מקרא אני דורש מה זרעו בחיים אף הוא בחיים רוצה לומ' כיון שבקבורתו הובטח שישארו זרעו בחיים כי הרשע מת וממילא ישארו זרעו בחיים א"כ ממילא אף הוא חי במיתתו:

והא"ש דהמתעצל בהספדא של ת"ח אומרי' לו אתה הרשע ראוי היה לך לקבור בעוד הצדיק חי ואז אח"כ כשהי' הצדיק מת אז גם אנחנו היינו מתעצלים בהספידא אך אחר שנשאר אתה בחיים אחר מות הצדיק אין ראוי להתעצל כ"א להחליץ חושי' להתאבל ולהספיד אלון בכות על מיתתו ועל חיותך אתה חלל רשע:

כתי' חרב פתחו רשעי' ודרכו קשתם להפיל עני ואביון לטבוח ישרי דרך חרבם תבא בלבם וקשתותם תשברנה טוב מעט לצדיק מהמון רשעים רבים כי זרועות רשעים תשברנה וסומך צדיקים ה':

ויל"ד בהנהו קראי הפך הענין כי בתחלה לוחמי' ברחוק בקשת ואח"כ כשמתקרבי' הלוחמי' אזי הם לוחמים בחרבם וי"מ כי דרכו קשתותם להרוג בסתר מבלי להרגיש א"כ גם זה מהופך שאחר שכבר נלחמו בגלוי בחרבם אין צורך להסתיר המלחמה לדרוך קשת בסתר [ב'] מ"ט לא אמר חרבם פתחו כמו שאמר ודרכו קשתם וכן אמר עוד חרבם תבא בלבם [ג'] לשון פתחו נדחקו לפרש שהוא שלופה מתערה וא"כ ה"לל הריקו חרבם וי"א שהוא לשון לטישה ולע"ד שאינו מענין זה כלל [ד'] להפיל עני ואביון לטבוח וכי ע"י חרבם מפיל עני ואביון הלא החרב הוכן לטבוח מאחר שכבר נפל מתלא אמרי אינשי נפל תורא חדוד סכינא עיי' ס' במה מדליקין [ה'] חרבם תבא בלבם וקשתותם תשברנה נראה מהפ' כי מדרך הקשת לבא בלב הדורך ע"ד נהפכה כקשת רמי' אבל אין מדרך החרב שיתהפך אל לב השולף והל"ל חרבם ישבר וקשתותם יהפכו כקשת רמי' אל תוך לבותם [ו'] טוב מעט לצדיק וכו' מה צורך למעט כיון שסומך צדיקי' ה' א"כ יעלזו חסידים בכבוד ירננו על משכבותם כמו בחזקי' מלך יהודה לא שלף איש חרבו והיו ישינים על מטותם ומלאך ה' הכה במחנה אשור וה"ולל הצדיק בעצמו טוב מהמון רשעים רבים כי הי"ת עומד על ימינו:

ואם אמנם ע' פנים לתורה ובלי ספק הדקדוקים הנ"ל רומזי' לדברי' הרבה מ"מ יראה לרמוז בו עתה ענינינו בדור הרע הזה כי קמו מסיתים ומדיחים בחרבות שבפיהם ובקשתותם שבקסתיהם לכתוב כתבי עמל להמשיך לב עם ב"י ולדחותם מה' אלקי' לומר כי סדר למודינו שהורגלנו בו עד עכשיו מעוות ומקולקל הוא והמופת שכמה וכמה

אנשים פוחזי' וריקי' מקלקלי' דרכיהם וכ"ז מפני שלא למדו על הסדר ויצאו מבית הספר ריק מכל מדע ע"כ הם רוצים לסדר ענין אחר באופן שיצאו רובם מלומדי מקרא ולאטיין וכדומה אלו דבריהם והבל יפצו פיהם:

וטרם אשיב על דבריהם אומר כי עלינו לשבח לאדון הכל י"ת אשר בעבודתינו לא עזבנו אלקי' ויט עלינו חסד בעיני מלכי העמים והשרים אשר אנחנו נפוצים בד' כנפי ארצותם ועלינו לברך ולהתפלל על אריכת ימיהם וטובתם וחסדם הכולל אותנו והם עוזרים ומושיעי' ומגיני' עלינו בקיום דתינו ואינם חפצים כלל לבטל מאתנו שום מצוה מהתורה ואם באיזה מדינות שמעו השרים לקול מלחשים האלו לא נתכוונו אלא להטיב לנו כי הם אינם יודעי' ולא הוגה להם כי זה סותר יסוד דתינו ושזה תחבולה לבטל התלמוד מאתנו ולהשכיחו לגמרי ואם שמוע ישמעו ויבינו כי זה הוא דבר המתנגד לתורתינו וכי האנשים האלו הם בני בלי שום דת כלל אזי לא ישמעו להם כלל ולדבריה וה' אתנו:

ועתה אחרי כ"ז באתי להשיב על פניהם באמרם כי הרבה ממנו הולכי' אחר שרירות לבם האמת אתם כי בעו"ה בדור הפרוץ הזה ימצאו אנשים כאלו אבל לא יתרפאו ע"י רפואתם של אנשים האלו:

ומה נדמו בזה לבני מלך האהובים מאוד אצל אביהם ויקנא בהם איש רע ובליעל ויועץ עם הרופא להטיל להם סם המות להמיתם והרופא השיב איך אוכל לעשות כזה כל זמן שהם במזג הבריאות לא אוכל להם כי לא יקבלו ממני שום רפואה והנה להיות המקום והזמן ההוא קר מאוד ומסוכן לצאת החוצה ובני המלך היו מסוגרים חדר בתוך חדר בהחבא ומלובשים אדרת שער מפני הקרח הנורא ויבא הצורר ההוא לפתותם א' לאחת להפשיט מעילם מעליהם ולפתוח דלת הבית וישקם משקה המשכר קצת באופן שחטפם קצת שינה וירדמו ויצטננו והי' שוכבים כפסע בינם לבין המות מחמת הצינה ויקראו לרופא אליל ההוא והנה לחולשת הלב טוב להשקותם סמים השורפים קאפפע"ר וכדומה כי רובו של אותו החולי בא מחמת אפיסת חום הטבעי ושנתקרר הלב ע"כ צריך לסמים הנ"ל להמשיך חומו אליו אך החולשת הבאה מסיבת הצינון נהפך הוא כי הוא מן החוץ אל תוכו שנתקררו ונקרשו החלקים החיצונים ונאסף כל החמימות אל תוך הלב ואם יוסיפו לשפוך אל פיו עוד המשקי' מסמים השורפים יוסיפו אש אל חומו וימות בלי ספק ורפואתו הוא להחים החלקי' החיצונים לאט לאט להלבישו ולכסותו בשמיכה ולסגור דלתותיו בעדו ולשפוך אל תוכו חלב חם וירפא. ואמנם הרופא הנ"ל היותו שליחו של הצורר הנ"ל עשה עצמו כאילו לא ידע סיבת החולשא והשקה לשני' או שלשה מהם הקאפפער ומתו ואמנם קם רופא נאמן א' וגער בהרופא ואמר לו אתה

חייבת ראשך למלך בהמיתך את בניו הלא ידעת סיבת חולשתם מדוע לא עשית כהלכה הראוי' לחולשת בחולה הצינה ויקם הוא ויעסוק ברפואות הנותרים ויחיו ויקמו על רגלם ויהי' לאות לבני מרי למען לא יתפתו עוד אחרי עצת הצורר הרע ההוא ויקחו מוסר מאחיהם המומתים לפניהם:

והנמשל השטן הוא היצה"ר אשר כל מגמת קנאתו להרוג בני המלך ית"ש הם בני ישראל ושלוחיו רופאי האליל המסיתים והמדיחים לא יכלו יגעו בהם להשקותם סמים הממיתים להטעימם מארס צפעוני שלהם כי לא יקבלו מהם ולא ישמעו לדבריהם ע"כ התחכם הס"ם הזה זה יותר מט"ו שנה אשר הורד עדי שומרי התורה וניטל כח החכמים מלגדור שום גדר ולמחות בעוברי עבירה כלל וכלל כידוע ועי"ז איש הישר בעיניו יעשה והופשטו מעילי הבושת מאת כל איש ודרכיה' הנלוזים ישרים בעיני הפוחזים מבני עמינו לא מחמת מינות ואפיקורסת ח"ו כי לא עינו מלבם רק מה יעשה הבן אשר לא יחטא ולב בני אדם נוטה אחרי הפקירא וכל השערים נפתחו וכל הגדרות נפרצו בעו"ה. ובראותו עתה כי בעו"ה הדור הפרוץ במלואה קרא לרופא אליל שנו ואמר חושו מהרו כי זה היום שקוינו והם כמתעסקי' ברפואו' ומשקי' ארסי נחש צפעוני ואנו רואים אותם ממיתים בעו"ה כאשר כתבנו להם כי לא אחד מהם זכה לראות עין בדולח התלמוד כי כבר יצאו מהדת טרם גדלו ע"כ אנחנו נראה ניקח מוסר בלי לשמוע לקולם. ואם נרצה לעסוק ברפואות החולי' האלו נסור הסבה נשתדל בכל מעוז להרים יד הרבנים ומנהיגי ישראל שתהי' ידם מגעת למחות בעובר עבירה כמאז וננהוג בסדר למודינו כאשר נהגנו מאן מעולם מימי מרע"ה עד עתה והאמנם אחז"ל אלף נכנסים לבית הספר יוצאי' מהם מאה למקרא ועשרה למשנה וא' להוראה כדאיתא במ' קהלת בפסוק אדם אחד מאלף מצאתי ובכל הנשארים תשעה מאות שלא הצליחו למקרא ומשנה וש"ס לא יצאו מהדת ולא חללו שבתות בפרהסי' כמו עתה והלא מפני שהי' יד הרבנים תקיפה על העוברי עבירה ואימתם מוטלת עליהם. וע"כ יוחזר נא עטרה ליושנה ויעלה רפאות תעלה ובני המלך חיו יחיו:

ככל הדברים האלו וככל החזיון נרמוז בפסוקי מקראי קדש האלו ואקדם כי סתם חרב בקרא הוא חרב התורה ע"ד חגור חרבך על ירך גבור כמבואר במס' שבת ס"ג ע"א ואקדים עוד כי פתיחה יאמר על ביטול המלחמה כמו אל יתהלל חוגר כמפתח והתחלת המלחמה נקרא איסור כאמור מי יאסור המלחמה ובטילה יקרא פתח ע"כ אמר חרב פתחו רשעים הרשעים שהוא הסם וכת דילי' גרמו תחלה לפתוח חרב התורה ולבטל שליטת חכמי ישראל מבלי יוכלו למחות בעוברי עבירה ואח"כ דרכו קשתם קסת הסופר

להכות מרחוק ובסתר ואמר פתיחת החרב הי' להפיל עני ואביון כי לא הומתו עי"ז רק להפילם ולהרגילם במעשים מגונים אשר לא יעשו ובכל זאת לא יכונה מיתה ממש כי אעפ"י שחטא ישראל הוא כ"ז שאין בלבו שום ספק ביסודות האמונה אך הוא כמונח דומם בחולשה מכח הצינה הגוברת בחיצוני האיברים ואח"כ דרכו קשתם לטבוח ישרי דרך המה הנפילים הנ"ל להראות כמתעסק ברפואותם ולהמיתם במועצתם ואמנם חרבם של עצמם תבא בלבם כי ממה שכבר המיתו איזה מבני המלך בעו"ה מהם נקח ראי' מבלי להתפתות ועי"ז קשתותם תשברנה ולא יועילו להם ואם אמר יאמרו הלא פיך ענה בך מאחז"ל אלף יכנסו לבית הספר יוצא א' וא"כ הנשארים ישארו בלי דעת תורה משא"כ אם ישמעו לקלם ירבה הדעת לזאת נאמר טוב מעט לצדיק מהמון רשעים רבים כי להם ירבה הדעת נוטה לאפיקורסים רבו העבדים המתפרצים פרץ על פני הארץ ומעוטי הצדיקים אשר שתולי' בכל דור ודור המה ישמרו משמרת הבית מסח בעזרת ה' בגיבורים:

איתא סוף פרק שירה ר' ישעי' תלמידו של ר"ח בן דוסא התענה פ' תעניות אמר הכלבים דכתי' בהו והכלבים עזי נפש לא ידעו שבעה יזכו לומר שירה וענה לו מלאך מן השמים ישעי' עד מתי אתה מתענה על דבר זה מיום שגלה סודו לחבקוק הנביא לא גלה דבר זה לשום ברי' שבעולם מפני מה זכו לומר שירה מפני שכתו' בהם לא יחרץ כלב לשונו ולא עוד אלא שזכו לעבד עורות מצואתם שכותבין בהם תפילין ומזוזות וס"ת ולענין השאלה ששאלת חזור לאחוריך ואל תוסף עוד בדבר הזה שנאמר שומר פיו ולשונו שומר מצרת נפשו:

ויל"ד [א'] אמאי מייחס אחר ר"ח בן דוסא שהי' תלמידו [ב'] למה דוקא פ' תעניתם מספר הזה מה מרמז. [ג'] וכי מפני שהכלבים עזי נפש ולא ידעו שבעה לא יזכו לומר שירה הלא העכברים גרועי' מהם דהני עכברי' רשעי' נינהו ואומרים שירה והכלב מכיר את קונו לא יאמר שירה [ד'] מה ענין חבקוק הנביא לכאן הי' לו לאמר מיום שגלה סודו לחגי זכרי' ומלאכי שהם חותם הנבואה [ה'] לענין השאלה ששאלת חזור לאחוריך וק' הא כבר תי' לו שאלתו ומה יוסיף עוד בדבר הזה. וה"לל ושאלות אחרות כאלו אל תוסיף לשאול עוד אבל שאלה שכבר שאל ונפתר לו למה יחזור לשאול אותה. גם לשון חזור לאחוריך אין לו מובן ועד מה ענין שומר פיו ולשונו לכאן. עוד י"ל אמרו ולא עוד אלא שזכו לעבד עורות וכו' איפכא הל"ל למימר שזכו לעבד עורות מצואתם ולא עוד אלא דבר גדול מזה דכתי' לא יחרץ כלב לשונו שזה הכוונה מהכלבי' בעצמן משא"כ ליחות הצואה לעיבוד העורות זה הוא סבה רחוקה ואינה בכוונה מהם:

לתרץ זה נקדים ענין שירת הכלבים שהוא כלבים מה הם אומרי' בואו נשתחוה ונכרעה נברכה לפני ה' עושינו וק' מה ענין שירה זו לכלבי'. וגם מ"ט לומר עליה' שלא ידעו שבעה אבל יובן הענין בהיות כי כל עם ילכו איש בשם אלקי' ויש להם דתות וחוקים אשר בהם גדורי' בדבר מה כגון לשבות ביום פלוני ולאסור להם מלאכה פלונית וערוה פלונית והתוגרמי' אינן אוכלים בשר חזיר ולא שותים יין כלל והנוצרי' אינם אוכלי' בשר בימי עינויהם והרשב"א בתשובה סמך על זה שלא יחליקו הגבינה בשומן חזיר וכן למד רמ"א בתשובה בהיתר שמן זית שלא יערבו בו שומן של איסור משום שאכלו אותם בימי ענוי שלהם ויש אומות שמוהלין את עצמן ערבים וגבעוני' והם כולם יודעים שביעה כי ענין השביעה הוא הסתפקות שמסתפק במה שהותר לו מבלתי פרוץ גדרי דתו כי כן צווה ומכ"ש עם ה' אלה ב"י הגדורי' מאת ה' אלקי ישראל המובדלי' ומופרשים והעל כן נקראו קדושים כי קדוש ה' אלקי' ופירש"י קדושי' תהיו פרושים תהיו וע"כ ראוי לנו שם יודעי' שבעה ביתר שאת ועיי' רמב"ן על למען ספות הרוה את הצמאה ולא עוד אלא בהיותינו מפוזרים כשה פזורה בין או"ה תחת ידם ובכל זאת אנו שומרים דתינו ואין אנו מתערבים בהם לאכול מפת בגם ומיין משתיהם ואלו היינו רוצי' להתערב עמהם היינו בני חורין כמו שפירש"י על שובי שובי השולמית ונחזה בך ואנו משיבים מה תחזה בשולמית ע"ש ובאיכה רבתי גלתה יהודה מעוני וכי או"ה אינם גולים אלא מתוך שאוכלי' מפתם ושותים מיינם גלותם אינו גלות כי מתחברים ומתערבים זע"ז אבל ישראל מתוך שאינם אוכלים מפתם ואינם שותים מיינם גלותם גלות והיינו ומרוב עבודה היא ישבה בגוים לא מצאה מנוח מרוב עבודת ה' המוטלת עליהם לא מצאה מנוח בין הגוים. נמצא זה הוא על שאנחנו יודעי' שביעה גמורה תלי"ת ועד"ז פירשתי תלונת ב"י בפרשת השבוע בשבתינו על סיר הבשר באכלינו לחם לשובע והנה לפי המובן הפשוט הוא שקר כי לא ניתן להם במצרים בשר כ"א לחם צר ומים לחץ וזה א' מטעם אכילת מצות לחם עוני בפרוסה כדרך שהי' מאכילי' אותם במצרים והם בעצמם אמרו בפ' בהעלתך זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם וכ' הרמב"ן שהדגים הקטני' שפלטתן היאור אותן אין להם דמים במצרים ניתן להם רשות מאת המלך ליתן לעבדים רומסי חומר ולבני' שלו וכן פי' חציר ובצלים עיי"ש אבל מאכילת בשר אין זכר למו ועוד מה להם להזכיר שבתם על סיר הבשר ולא אמרו באכלנו בשר ולחם לשובע אבל הענין כמו שזכרנו שגם במצרים כבר הי' ישראל גדורי' מבלי להתערב בגוים מלאכול שיקוצים ומרק פיגולים של מצרים ואלו הי' רוצים להתערב עמהם ולהעשות עמהם גוי א' הי' פטורים מעבודת פרך אך הם בחרו בעבודת פרך ועינוי רק להיות מצוינים שם וזה שאמרו שהם ישבו

על סיר הבשר של אדוניהם המצרים לבשלם לאדוניה' המצרים באכלנו לחם לשובע רוצה שהוא ראה לפניו סיר הבשר ולא אכלו ממנו כ"א לחם ואכלו לשובע בהסתפקות ושביעה ולא התאוו למרק פיגול בשר המצרי והי' יכול עם זה לאכול אם ירצה להפוך עצמו ולהיות מצרי אלא שלא רצה א"כ איך קהל ה' כזה ימות ברעב במדבר ע"ד שאחז"ל בבתו של נחוני' חופר שיחי' דבר שנצטער בו אותו צדיק יכשל בו זרעו הוא המציל מים לעולי רגלי' ואפ"ה מת בנו בצמא וה"נ איך ימות ברעב:

נחזור להנ"ל שזה הנקרא שביעה השומר גדריו ומסתפק במותר לו ומה נאמר קדושי עליון שמקדשין עצמן ופורשי' גם מהמותר להם עד שאמרו על ר"ח בן דוסא שאחר שכל העולם כולו ניזון בזכותו הוא הי לו די בקב חרובי' מע"ש לע"ש ושמעתי מפי מורי הגאון בעל הפלאה זצ"ל שרצונו באומרו די לו באמת ולא חפץ יותר כי הסתפק בזה ועיי' מ"ש הרמב"ן על פסוק זקן ושבע ימים:

והנה אמרו המפרשי' טעם לאומרו אנכי ה' אלקי' אשר הוצאתיך מארץ מצרים ולא אמר אשר בראתיך משום שבענין הבריא' כל אפין שוין ואין זה דבר שהובדלו בו ישראל משארי אומות ע"כ תיאר עצמו ביציאת מצרים ואנו משבחין אותו בנתינת התורה וכדומה. וכן לכל עם ולשון לפי דעתם הם מתארים הבורא ית"ש במה שמורה על מה שבראם כי בענין הבריאה האדם והבהמה והדומם שוה. אמנם יש אנשים עבדים המתפרצים המכחישי' בכל דת שבעולם האומרים לא דיבר אלקי' עם אדם מעולם ולא בחר בעם זולת עם וכל דתי כל העמים שוא ושקר ולא היו דברי' מעולם ולא השגיח הקב"ה על האדם למיסר לי' עורב' ולמשרי לי' יונה ואומרים כי הכל הוא תחבולה מאנשים התעו העולם. ולהם הותר כל איסור אין להם שום ערוה הנאסרת ולא שום אכילת איסור ולא שום יום שביתה בעולם הלא המה הכלבי' אשר לא ידעו שבעה ורצונו כי הכל קאי על הקליפה השורה על הכלבי' והוא הס"ם היצה"ר בשעה שעשה עם אותן האנשים להתעותם מדרך הישר אז הוא בחי' כלב לא ידעו שבעה. והנה הם אומרי' בואו נשתחוה ונכרעה לפני ה' עושינו כי אין להם שום תואר לתאר בו הי"ת רק כי הוא עושינו ובראנו כמוהם ככלב כי הכל מעשי ה' הגם ידעתי שגם בזה המה מכחישי' ואומרים שאין העולם בכוונה ממנו ית"ש אשר ע"כ תמצא בספרי מירום שלהם שאינם מכנים לו ית' שום תואר כ"א מחויי' המציאות ובזה תדע כל מי אשר תמצא ככה בספרו תדע כי הוא מהם ומהמונם יסכר פה דוברי שקר הדוברות על צדיק של עולם עתק:

ואקדים עוד מהידוע כי כל הנביאים ממרע"ה ואילך צוחו כי כרוכי' על שאלת צדיק ורע לו רשע וטוב לו אמנם חבקוק הנביא הוא הפליא לעשות עג עוגה ועמד בתוכה ונשבע

שאינו זז עד שישיבו הי"ת כמ"ש על משמרתי אעמודה ואתיצבה על מצור והקב"ה השיבו על מעשי ועל פועל ידי וכו' והנה בכ"ז לא הוקשה להם כ"א על טובת הרשעי' בעוה"ז והפירוק על זה הקו' קל להבין ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו אך הקו' היותר חזקה הוא על שזכו הרשעי' האלו לומר שירה מהיכן יזכו לטובה רוחניות ובכלל שירה הוא שהם יודעי' תורה (שקלו וטרי' בהו ידיהם רב להם כי הכל נקרא שירה כדכתי' ואתם כתבו לכם את השירה הזאת וקאי על התורה כולה ובאמת שזהו בעו"ה שנמסרו דברי תורה לחיצוני' ואותיו' התורה פגומי' בעו"ה כידוע ליודעי חן:

ונבא אל המכוון בקצת המאמר ואומר כי להיות זה ר' ישעי' הי' תלמידו של ר"ח בן דוסא שהי' די לו בקב חרובין והי' קדוש ומופרש בתכלית הקדושה נתן לבו אל ההפכי' הרשעי' שהם נגדו בבחי' ומצא שהם הם אלו הכלבי' אשר לא ידעו שבעה כלל ומן הראוי שלעומת ר"ח ב"ד שהי' קדוש בתכלית א"כ אותן הרשעי' שהם לעומתו יהי' נבדלי' מכל טהרה וקדושה ויהי' מרוחקי' מכל טוב ובראותו כי הם אומרי' שירה ויש בהם ניצוץ קדושה הבין שזה יחסר מרבו הקדוש והצטער על גלות השכינה ופגם אותיות הקדושי' וידוע כי אותיות התורה הם על המיעוט בבחי' פ"ה שהם בפ' ויהי בנסוע כמבואר בש"ס פ' כל כתבי ע"כ התענה פ"ה תענית ואמר לו המלאך שמיום שגילה סודו לחבקוק הנביא שנצטער ג"כ על הצלחת הרשעי' בעוה"ז. מאותו יום לא גילה זה כי לא ביקש ממני טעם על הצלחתן בעניני עוה"ב ועתה גילה לו טעמו שעכ"פ יש בהם ב' מיני ניצוצות א' בבחינת סר מרע והשני בבחי' עשה טוב ואמר בבחי' סר מרע לא יחרץ כלב לשונו כי באמת אם הם רשעי' בפ"ע ואינם ממשיכי' אחרים להבליהם ומראי' עצמן לפני חכמי הדור כאלו הי' לומדים וצדיקי' ומסתירי' מעשיהם אעפ"י שהדבר מובן לכל מ"מ די לו אם ידע עול בושת ואז הוא בכלל כלבי מצרים אשר נאמר ולכל ב"י לא יחרץ כלב לשונו וזאת שנית שזכו לעבד עורות מצואתם לכתוב בהם תפילין ס"ת ומזוזות זהו מליצה נאה ע"ד שכתבתי לעיל על חרבם תבא בלבם כי ממעשי' הרעי' אשר אנו רואי' נקח מוסר השכל לגדל בנינו לת"ת ולהרחיק' מהם ומכל המונם פן ח"ו יהי' כמוהם ע"ד שכתבתי במקום אחר בסיום דמס' ידים שאמרו הצדוקי' קובלי' אנחנו עליכ' פרושי' שאתם כ' את המושל עם משה בגט והשיבו להם ואתם כותבי' את המושל עם השם בדף שנא' ויאמר פרעה מי ה' וכשלקה מה הוא אומר ה' הצדיק די"ל הכוונה בזה אעפ"י שפרעה הי' רשע עריץ וכפר בה' ואמר מי ה' מ"מ א"א שלא יהי' בו שום ניצוץ טוב שלזה נברא ומה היא טובתו שכשלקה אמר ה' הצדיק מתקדש שמו הגדול ע"י ולזה נברא מעיקרא והוא ע"ד וגם רשע ליום רעה:

והנה עכ"פ טוב שנקח מוסר בראותם כי לא טוב אחריתם ומעשיהם מקולקלי' מגולחי פאת הראש והזקן משחיתי' בתער מחללי שבתות ואוכלי בשר חזיר והשקץ נדע ונקח מהם מוסר שלא להדריך בנינו בנתיבותיהם ולהרחיקם מאורחותם וזהו המליצה שזכו לעבד מצואתם עורות לכתוב בהם דברי קדושה תפילין מזוזות וס"ת כלומר ממעשיהם הרעים המכונה צואה מהם נקח מוסר לעבוד את ה':

והנה בזה מסולק תלונות ר' ישעי' כי הוא חשב שמהראוי שלא יהי' שום ניצוץ קדושה באותן הכלבים ולא הו' אלא כמ"ש:

אמנם אם נקח השאלה מהופך יסתער עלינו קו' אחרת חמורה מהראשונה והוא כי בתחלה שאל איך אותם שנא' בהם שלא ידעו שבעה איך יאמרו שירה ואנחנו נאמר בהיפך איך אותם שזכו לומר שירה ולעסוק בתורה איך הגיעו לזה השיעור להיות עזי נפש ושלא לידע שבעה ואיך האור שבתורה הניח להם לבא לידי מדה זו והנה הי' ראוי שמיד יתענה ר' ישעי' עוד תעני' אחרו' עד שיענה לו מלאך קו' זו השני' ע"כ אמר לו המלאך ולענין השאלה ששאלת חזור לאחריך כלומר הפוך בה מהמאוחר אל המוקד' ותוליד לך קו' אחרת אמנם אל תוסיף עוד דבר בדבר הזה להטריח כלפי מעלה כי אומר לך תי' על קו' זו והוא שומר פיו ולשונו שומר מצרת נפשו כי האנשים האלו בתחלתם לא שמרו פיהם וטמאוהו בילדי נכרי' אשר הספיקו בהם ושינו שמם ודיברו בלשונם וגם הלעיגו במלאכי אלקי' ותעתעו בנביאי' והרהרו אחרי חכמי דור ודורשיו כמ"ש הרמב"ם סוף ה' טומאת צרעת מי גרם להם ששתו בשמים פיהם לשונם שהלכה תחלה בארץ ע"ש ודין גרמא לצרעת הממארת הזה:

ואידי דאיירי אומר מה שיל"ד בפסוק ולכל ב"י לא יחרץ כלב לשונו למאיש ועד אשה למען תדעון אשר יפלה ה' בין וכו' וצ"ע מ"ש שע"י שלא יחרצו הכלבים לשונם יודע כי הפליא ה' והלא זה נודע על שפסח ה' על בתי ישראל במצרי' בנגפו את מצרים אבל אחז"ל מלאך המות בא לעיר כלבים בוכים וכשאלי' בא לעיר כלבים שוחקי, נמצא שיש לנפש הכלב הרגשה בבא לעיר מלאך המשחית בעם או המלאך הגואל. והנה אז באותו הלילה שהושחתו בכורי מצרים ונגאלו ישראל הי' מהראוי' שיהי' בזה הרגש נפלא לנפשות הכלבי' לבכות מצד ולשחוק מצד אך יראה כל זה הוא אם ההשחתה או הגאולה הוא ע"י מלאך שיש בכח מזלו של כלב להרגיש בזה אך במצרים שהקב"ה בכבודו ובעצמו הרג בכורי חם והוא בעצמו גאל ישראל ואין כח בנפש הכלב להרגיש את כבודו ית' שמו ע"כ לא חרצו לשונם וזה שאמר לא יחרץ כלב לשונו מזה תדעון אשר יפליא ה' ית' בעצמו ולא ע"י מלאך ושליח:

כתי' בפ' השבוע התיצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם כי כאשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפון לראותם עוד עד עולם ה' ילחם לכם ואתם תחרישון:
ויל"ד [א'] אחר שראו ניסים ונפלאות שעשה להם עד עתה וגם נאמר להם שיחזרו לאחוריהם כדי להטעות פרעה והם שמעו וקבלו ונסעו לאחוריהם איך א"כ לשעה קלה חזרו בהם והתרעמו מבלי להאמין בה' ובמשה עבדו וביותר קשה אחרי שפקרו ואמרו המבלי אין קברים במצרים וכו' ולא שתו לבם לכל דברי משה שדיבר עמהם והבטיחם עד עכשיו מה יועיל ומה יוסיף אומרו להם התיצבו וראו וגו' הלא לא יקבלו ממנו [ב'] את ישועת ה' אשר יעשה עמכם הכי הל"ל וראו את הישועה אשר יעשה ה' עמכם [ג'] כי כאשר ראיתם את מצרים לא תוסיפון לראותם מה רצה כי לא איכפת להם לישראל לראות עוד את מצרים רק שיושיעם ה' היום מידם אבל שלא לראותם עוד עד עולם מי ביקש זאת מיד משה ומכ"ש לדעת חז"ל הוא מצות ל"ת לשוב למצרים ואין זה מענין הפרישה להזהיר אותם לדורות כי הם היו טרודים בדאגת נפשם [ד'] ה' ילחם לכם ואתם תחרישון ממה יחרישו אם מהתרע' הלא גם אם אין ה' לוחם ואדם נתון בסכנה וכלתה אליו הרעה אין לו להתרעם ח"ו וראוי לסבול הכל בטוב ונחת ואם תחרישון מתפלה קשה הלא גם אם ה' ילחם להם מ"מ יפה צעקה והתפילה היא אומנת אבותינו מעולם:
להקדים אני צריך קרא כדכת' והי' אם שמוע תשמע לקול ה' אלקיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חקיו כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך בי אני ה' רופאיך והק' הרמב"ן מה הבטחה הוא זה שיאמר הרב לעבדו אם תעשה כל אשר אצוך לא אמית אותך במיני תחלואים ואני אוסיף להקשות כל המחלה אשר שמתי וגו' לא אשים עליך ונשמע מדיוקא אבל שאר מחלות אחרי' ח"ו אביא עליך ועל מה ולמה ותו ק' קו' כל המפרשים אני ה' רופאיך כיון שלא יהי' שום חולה למה צריך לרופא:
והנלע"ד בזה כי בטבע הושם כשהאדם נתון בדין למעלה אלו מיימינים לזכות ואלו משמאלי' לחוב' אז אע"ג דאיהו לא חזי מזלי' חזי ומכ"ש כשנגמר דינו לרע אז לבו ככנור יהמה וידע אינש בנפשי' ונפקא מיני' להרבות בתפלה ולאפושי רחמי' מבלי לדחות בפן ואולי ועל זה נאמר אשרי מפחד תמיד ומקשה לבו יפול ברעה ועיי' רבינו בחיי ריש פ' בא. אמנם יש בזה ב' מיני קללות ועונשים א' האמור בתוכחה והבאתי מורך בלבבם ר"ל כי מפני העונשים בא המורך שלא בטבע באופן שאפי' יהי' נתונים בדין על דבר מועט קול עלה נדף ינוע לבבם כנוע עצי היער מפני רוח שלפעמים צרות המורך היא כפלי כפלים מן הצרה עצמה וקללה שני' היא ההפך מזה שהקב"ה מקשה לבו של רשע שנא

ירגיש כלל וכלל עד בא עת צרתה ויהי' נשבר כנבל יוצרי' מבלי תקומה כלל כאשר חזק לב פרעה ולסיחון ועוג אשר חזק לבם למלחמה וכן לכנעני' להאבידם:

ונבא אל המכוון בעזה"י כי אעפ"י דקרא מירי מעושי רצוני של מקום מ"מ הדבר ידוע כי אין אדם צדיק בארץ אשר לא יחטא והקב"ה מדקדק עם צדיקיו כחוט השערה ואינו מוותר להם ואדם נידון בכל יום וע"כ אמר להם בהיותם עושי רצונו של מקום ברוב מעשיהם אזי איך יהי' נתונים בדין על שום דבר כל המחלה אשר שמתי במצרים להקשות לבם מבלי הרגיש זה לא אשים עליך בשום אופן אך ממילא מובן ההיפך שמחלה אחרת אפשר שיושם והוא המורך שהוא ההיפוך מהכבדת לב והטעם לזה כי אני ה' רופאיך רוצה לרפאות אותך ממכתך ע"כ המורך טוב כדי להקדים תפלה לברכה וממנה יושע:

עוד אקדים מה שפירש"י שבאותו לילה ישראל נתונים בדין אם לאבד עם המצרים או להנצל ובאמת הדבר מאוד תמוה איך אפשר שיאבדו ישראל בים וכי בכדי הוציא ממצרים כתעפות ראם לו ועשה ניסים ונפלאות. ומה יאמר אותו צדיק ועבדום וענו אותם קיים בהם ואח"כ הטביעם בים. אבל נ"ל כי לא היו ישראל נתוני' בדין כלל. אך היות כי הם כבר היו גאולים יוצאי' ביד רמה בעדי עדים וכל טוב מצרים ולא נצרכה עתה להכביד לב פרעה לרדוף אחריהם עוד אלא למען קדוש שמו הגדול ברבי' ע"י קריעת י"ס ובאמת ע"י קדוש שמו הגדול הזה יצאו כל ניצוצות הקדושות ממצרים ושם באותו המלחמה הורד לארץ מרכבות שר של מצרים ונשאר כעלה נובלת עלי'. ומשו"ה נאסר לראות עוד את מצרים משום שהורק ממנו כל טוב וכל שום מין קדושה וע"ז היו מדייני' למעלה כי המשמאלים אמרו אם יגרו הים ראוי' להטביע גם ישראל ח"ו ע"כ לא יקרבו זא"ז כלל ולא יתקדש שמו כשישראל יעברו גאולים מצד אחר והמיימי' אמרו שיתקדש שמו הגדול בם וינצלו את מצרים ר"ל כל הניצוצות יצאו ממצרים ולא ישאר פרסה זהו מה שנלע"ד בזה:

ועוד בהקדמה שלישי מה שאני מרגיש עתה ואומר כי האנשי' האלו לא נשיתי בהם ולא נשו בי ולא עשו לי דבר רע ולא יעשו לי ואין לי לפחוד ולירא כלל בעזה"י. אך בראותי ס"ת נתון בדין לבי נשבר בקרבי ונמס ויהי למים וזהו מהטעם כי ישראל ואורייתא חד והקב"ה וישראל אחד ואתם הדבקים בה' אלקיכ' וכו' כלכם היום ע"כ לבו של אדם מישראל דוה עליו כאלו הדבר נוגע לעצמו כי הוא ואורייתא חד וע"כ אחי אל נא תדחו את הדבר בפן ואולי ואל תקשו לבכם ח"ו כאמור אשרי אדם מפחד תמיד ומקשה לבו יפול ברעה. נחוס על כבוד שמו הגדול ועל תורתו שבכתב ושבע"פ. ומי שאינו מרגיש

מעיד על עצמו שאין לו חלק ח"ו בה' ובתורתו כי לולא זאת היה מרגיש בנפשו כאלו היה נתון בדין ויותר מזה:

ונבא אל המכוון בעזה"י כי ישראל האמינו בה' ובמשה עבדו וחזרו לאחוריהם אמנם הכל ביד רמה כי יצאו זכאי בדינם של מעלה לילך בראש גאולים אמנם בהגיע תואר לילה ההיא ובני ישראל ראו מצרי' נוסע אחריה' ויראו מאוד נפל פחד ומורך בלבם ושפטו ישראל שהם נתונים בדין של מעלה אם לאבד אם להנצל ע"כ עשו שלהם ויצעקו בני ישראל אל ה' אמנם התרעמו על משה המבלי אין קברים כי חשבו אלו הי' האמת שהגיע זמן פדות נפשות מה שייכות להנתן בדין עתה ועל זה השיב מרע"ה חלילה לא אתם נתונים בדין כי אליב' דכל הדיעות אתם גאולים לחרות עולם אך התיצבו וראו את ישועת ה' דייקא אשר יעשה עמכם ועל ידכם אשר ע"י כן לא תוסיפו לראות את מצרים עד עולם וזהו דין שלמעלה שעלי' מדייני' עכשיו וכיון שה' ילחם לכם למעלה ואיך יצוייר שאתם תחרישון ולא תרגישון מזה ולבכם לא ינוע כי הלא אתם הדבקים בה' אלקי'. כן אני אומר לא נחריש ולא נתאפק עד יצא כנגה צדקת תורתינו הקדושה אשר היא לנו למורשה. ונזכה לחזות בנועם ה' ולבקר בהכלו ובא לציון גואל ב"ב אמן:

עוד סנסן ממרן זצוק"ל וחמושים עלו בני ישראל כ' לנו תוה"ק פסוק זה ללמד ע"ד רז"ל בירא דשתית מני' מיא לא תשדי בי' קלא וע"ד שכ' לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו והנה היה נוח לו ית' לקרוע הים מלצוות לישראל שיעמדו למלחמה נגד המצרים מטעם הנ"ל ואמנם לקחת מוסר זה צריכין אנו לידע כי הי' בידם כלי זיין:

וע"ד הפשוט נ' לי התלמיד ע"ד שכ' הרמב"ן כי העם כולל ההמונים ובני ישראל המה החשובים והנה העם לא יצא ממצרים כי אם בע"כ כדכת' ותחזק מצרים על העם וז"ש ויהי בשלח פרעה את העם ר"ל על כרחם ואלו לא לקחו בידם כלי זיין כי לא היה עמהם רוח גבורה ע"כ אמר אלקי' פן ינחם העם בראותם מלחמה אבל וחמושים עלו ב"י החשובי' לא נתיראו ממלחמה:

ודע כי מהסיבה הזו נתהוו כל התלונות במדבר כי ידעו ישראל כי לא זו הדרך ממצרים לארץ כנען ובכל עת באו בספק לא האמינו כי הם גורמים להסבה זו כ"א אמרו מנהיגינו הא' זקן בן פ"ג וא' בן פ' הם נתיראו לעשות מלחמה והסיבו אותם דרך המדבר ובטחו בה' שלא יעזבם אפי' במדבר וזה ענין מ' רז"ל כי במלחמת עמלק נגזר על משה בשביל ששלח את יהושע שלא יכנס לארץ כי אחרי ראו אשר במלחמה הראשונה לא מש משה מקרב המחנה העלה לבם טינא לאמור כי הדין עמהם במה שחשדוהו ואמנם לבטל מחשבה רעה זאת אמר הכ' וה' הולך לפני' יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך לומר כי עמוד

הענן היה המורה דרך לא משה וזה כוונת הרמב"ן במ"ש ע"פ ובאילים שתים עשרה פינות מים וע' תמרים להראות להם כי מששת ימי בראשית הכין ה' להם במדבר אכסניא יפה כזאת עין לכל שבט ותמר לכל זקן וגלל כן הוכפל פ' זה בפ' מסעי משכ' שם כי מסעיהם היו עפ"י ה' ולא מדעת משה והביא זה לראי' עיי' רמב"ן ותמצא:

עוד סנסן ממרן זצוק"ל כי אני ה' רופאיך כי הרופאים ישרתו לבני אדם על ב' פני' רוב בני אדם קורין לרופא בעת שיחלה אבל הבן דעת ישלם לרופא משכרתו מדישנה למען ישגיח עליו שלא יחלה וז"ש כל המחלה לא אשים עליך כי אני ה' רופאיך משגיח עליך שלא תבא לידי חולי:

איש לאשר באהלו תקחו אמר לי ידידי הרב מוה' משה סג"ל מעיר חדש לע"ע בירושלים עיה"ק תוב"ב כי יש כאן רמז על הנשים מעוברות שדרכם לאכול יותר משאר נשים וע"ד שד' רז"ל ע"פ שבו לכם לאהליכם.

והנה בענין עומר לגלגלת הנאמר במן ביאר מרן זצוק"ל בחתם סופר חלק או"ח סי' קפ"א דהכוונה כל שיעורי תורה באצבעות משערי' והאצבע לפי הגלגלת דהיינו הקטן לפי גלגלתו נמצא דהעומר לפי הגלגלת.

בחר לנו אנשים כ' רש"י גבורי' ויראי חטא כ' בס' עיר דוד דצוה על גבורים ויראי חטא משום דאמרו רז"ל במ' לצדיקי' נפל המן על פתח אהלם ושאר העם הלכו מחוץ למחנה ללקוט אמנם גם לשאר רעם החלשי' נפל המן על פתח אהלם ואמנם כן במי שהי' גבור ואעפי"כ נפל המן על פתח אהלו שפיר ידעו שהוא צדיק והיינו גבורים ויראי חטא:

כי יד על כס כ' רש"י נשבע הי"ת אין שמו וכסאו שלם עד שימחה זכר עמלק ורמז מרן זצוק"ל דבר זה בפסוק כי בחר ה' בציון או"ה למושב יהא הא' אצל כסא והו"ה אצל השם י"ת:

רמב"ן ריש הפ' כי קרוב וטוב לנחותם בדרך ההוא הכל דבור א' עם כי אמר וגו':

ד"ה וה' הולך כדרך מוליך לימין משה הכוונה כי מדת מרע"ה היא נצח הנקרא זרוע ימין:

ד"ה עזי וזמרת יה בעבור כן אמר כי עזי וזמרת יה השם הזה כ"נ דצ"ל:

ד"ה ונורא תהילות וידום השמש אין לו שייכות כאן ונ' דקאי אלמטה אחרי ולילה ולא דומיה לו:

ד"ה ה' ימלוך בסוה"ד יתגדל ויתקדש ויאמן כצ"ל:

ד"ה כי בא סוס פרעה בעוד בני ישראל הולכים ביבשה בתוכו צ"ע הרי אז עדן המצרים לא טבעו בים:

ד"ה ויוריהו ה' שלא מצאתי לשון מורה כצ"ל:

באו"ד כענין המלח שנתן אלישע במים וא"כ אמר ויוריהו כי לא הי' כצ"ל:
ד"ה הנני ממטיר וד' אונקלוס כ' שהוא ל' ירידה שתרגם הא אלא מחית כצ"ל:
באו"ד וכחול ימים עיף כנף הרי שיאמרו כצ"ל:
באו"ד לא על הלחם לבדו יש לדקדק לחם בה' הידיעה וודאי לא נקרא כי אם הלחם הידוע':
ד"ה ערב וידעתם איננו נראה נכון כצ"ל:
באו"ד יתקיימו בהוייתן כצ"ל:
ד"ה דק מחספס ומה שתרגום אונקלוס ודגור כצ"ל:
ד"ה להמית ולא אמרו סתם כצ"ל:
באו"ד כאמרם בשאר המקומות:

יתרו

רש"י וישמע יתרו מה שמועה שמע ובא קי"ס ומלחמת עמלק הן אמת כי כוונת מאמר זה לומר יתרו קודם מ"ת בא ומ"מ מה לו ליחד דווקא קי"ס ומלחמת עמלק וביאר מרן זצק"ל הענין כי מה שהניח ליתרו לבא אל המדבר היה לתקן את אשר עיוות כי שלשה היו באותו עצה של הבה נתחכמה לו בלעם ונטרד ואיוב נידון ביסורין ויתרו עשה תשובה והנה תשובת עון צריכה להיות תשובת המשקל במה שחטא האדם צריך לתקן ואחרי כי יתרו חטא בתתו עצה רעה להזיק לישראל נשאו לבו לבא אל מקום תחנותם אולי יזכה לתת עצה לטובתם וכמו שזכה לומר פ' ואתה תחזה. אמנם מאין בא יתרו לדעת זאת כי התשובה צריכה שתהי' תשובת המשקל הלא ע"י קי"ס שראה כי בדבר אשר זדו עליהם במים דמו לאבד ובמים נאבדו וכמ"ש רש"י ע"פ זה ואם העונש עונש המשקל הרוצה להנצל מהעונש צריך לעשות תשובת המשקל וז"ש רש"י כי ע"י קי"ס בא ועדן היה יתרו תולה בדעתו אם השי"ת יבקש ממנו לעזוב ביתו ורכושו ולצאת אל מדבר שממה למען עשות תשובה כשורה ואולי די אם יקבל עליו אשר אם יזדמן לידו דרך לתקן עצה לטובת עם ב"י יעשה. אמנם בראותו עמלק עזב ארצו וכאיש אחד נחלצו לצבא מול עם ה' למען לא יאמינו האומות כי יש שופט בארץ ואם הרשעי' האלה לגלות עולתם כן עשו למה לא יעשה כן יתרו לתקן עותתו וז"ש רש"י מה שמועה שמע ובא קי"ס וע"ד שביארנו כי משם למד דרכי עונשו וידע והבין כי התשובה צריכה להיות תשובת המשקל וע"י מלחמת עמלק נשאו לבו לבא מביתו אל המדבר:
עוד סנסן ממרן זצוק"ל ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה אשר הציל את העם מתחת יד מצרים ע' רמב"ן ביאור הכפל לשון בפסוק זה ומרן זצוק"ל ביאר כי הנס

בשעבוד מצרים היה למבראשונה אחרי כי קצו המצרים מפני בני ישראל ואין סכנה כסכנת שנאת ההמון ח"ו ואמר הכ' לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם ולהציל אותנו מסכנה הזאת נתן הש"י בלב פרעה שלקח אתנו תחת ידו והיינו עבדים לפרעה ועבד מלך מלך נמצא דמה שהיינו עבדי' לפרעה היה לטובתינו וז"ש הכ' ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים ר"ל בזה שנתן בלב פרעה לקחת אתכם תחת יד עבודתו ועי"ז נצלתם מיד מצרים ואמנם אח"ז גאל אתכם והציל אתכם מיד פרעה אשר הציל את העם מתחת יד מצרים וכמ"ש:

עוד סנסן ממרן זצוק"ל אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים פי' רש"י דזה הנאמר על ליל ז' ש"פ שנסע מלאך ה' בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל ומקבל אבני בלסטראות וביאר מרן זצוק"ל כי גם זאת רק משל וחדה ופנימיות הענין למה היו אבותינו דומים במצרים לשני שרים מפורסמים אשר שני' עזבו ארחות יושר וכל א' מהם הרע מדי יום יותר מחבירו עד אשר נלאה העם לנשוא סבל מעשיה' הרעי' ואמנם המלך אשר ידע מכל מעשיהם הרעי' ולא זאת אשר לא פקד עלי' כמדת מעשי' כ"א אסף לא' משרי הבליעל אל ביתו ומשמרתו ושמהו קצין עם וכל אנשי המלך התרעמו על המלך אודות הענין לאמור מה זאת לכסיל כבוד הלא שבט לגו כסילים ואמנם המלך עשה עצמו כמחריש מתלונותם ואחרי כי השר הזה החל ללכת בארחות יושר שמהו המלך ליועץ נאמן ובעצתו יצאו חקי' ומשפטי' מלאים חכמה ותבונה לטובת בני המלכות עד אשר כל יושבי שבט ארצו שמחו שזכו לשר ויועץ כזה וכראות המלך זאת אזי אסף שריו ועבדיו ואמר להם ידעתי כי התרעמתם עלי בהרמותי לשר הלזה מאשפות הנבלי' אבל מתוך מעשיו המתועבים הבנתי עד היכן יד שכל השר הזה מגיע וידעתי נאמנה בעת עזבו דרכו הרעה כי יהיה לגאון ולתפארת זאת המשל. והנמשל אנחנו אבותינו במצרים היו שטופי' בכל תועבות אנשי מצרים כמוהם כמו שביאר לנו יחזקאל ובגלולי מצרים אל תטמאו ולא אבו שמוע ובכל זאת הביא השי"ת העשר מכות על המצרים ואותנו הטיב לכל מיני טובות ומה"ד צועקת מה נשתנו אלו מאלו והיה לפי שעה כעין חילול השם כלפי מעלה ית' והן הן האבני בלסטראות שזרקו המצרים כלפי מעלה אבל ידע הש"י כי אין אומה ולשון בעולם מסוגל לעמוד בנסיון כעם ב"י ואין אומה ולשון אשר תתאמץ לפרסם אמונת ה' בעולם ולהבדל מכל עם ולשון כעם ב"י ובעת נלך בדרך הזה אזי יתרבה כבוד שמים ויתנחם ה' ית' על החילול ה' שהיה בעת יצ"מ וזה אמרו ית' אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם אבל לא הייתם כדאי לנשיאה זאת כ"א על כנפי נשרים נשאתי כדרך שהנשר אומר מוטב יכנס החץ

בי כך פתחתי פתח למדה"ד להתרעם עלי ואביא אתכם אלי ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגלה יותר מכל העמים כי באמת לי כל הארץ וכל אומה שהייתי מטיב עמה כאשר הטיבותי עמכם היתה מקשבת אלי אבל ואתם תהיו לי ממלכת כהנים כל א' מכם ראוי להיות כהן ומורה עם בארץ וגוי קדוש:

סנסן ממני כי יבא אלי העם לדרוש כ' הרמב"ן כי יתרו הבין אשר כל העומדין על משה כלם יש להם דברי ריבות וביאר לו משה כי הם ג' כתות מהם באי' שיתפלל משה בעדם ומהם ללמוד תורה ומהם הכת ג' יש ביני' דברי ריב ואמנם עדן יק' למה כלם עמדו מן בקר עד ערב הו"ל לקבוע זמן תפילה זמן תורה זמן דין אמנם רז"ל ד' על מבקר עד ערב דיין הדן דין אמת לאמיתו כאילו נעשה שותף להקב"ה במע"ב הכוונה כי בעל מלאכת כלי מורה שעות יתקן הכלי כמתכנתו וימסרנו להקונה עם המפתח ובכל עת שיפתח הקונה מערכת הכלי ע"י מפתח הרי הוא שותף לעושה הכלי כי זולת הפתחו אין בצע בכלי זה ואין בו מועיל כך ברא הש"י העולם והמפתח אשר על ידו יתקיים הוית העולם הוא דין אמת ושלום וכל דיין שדן דין אמת לאמיתו ומקיים אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם כאילו נעשה שותף בבריאת העולם וכמו שביארנו וכ' תוס' שם דרצו רז"ל לפ' במ"ש דין אמת לאמיתו לאפוקי דין מרומה הכוונה כי לא די אם הדיין לא יעוות הדין כ"א צריך לירד ללב הטוען והעדים אם אין הכל מרמה בפיהם וארז"ל אם רואה שהדין מרומה יסלק עצמו ומהיכן ידע הדיין זה. ואמנם אם יתבונן הדיין בתוך בני עדתו התנהגותם בעת התפלה והקשבת' לת"ת אזי ידע כחו של כ"א עד היכן מגיע וזה היה מחכמת מרע"ה שלא קבע לא זמן תורה ולא זמן תפלה למען כל העם יהי' באהלו בזמן תורה ובזמן תפלה וידע מוצאי לבב כל אחד וא' הנכון לבו עם ה' ומה נעימה היתה עצת יתרו על ענין זה א"ל איעצך אתה תחזה לך אנשי אמת יראי אלקי' שונאי בצע ואודות דין מרומה כל עשרה אנשים יהי' להם שופט א' והשופט הלזה הלא יכיר היטב מהות העשרה אנשי' אשר נתמנה עלי' ולפי אשר יכירם יחרץ משפטו והי' אם לא ירצה א' מבעלי הריב להקים משפט שר העשרות הלז כ"א ילך אל שר החמישים הלא שר העשרות יגלה לשר החמישים והמאה והאלף מהות הבעל ריב הלזה ומדוע חרץ כן משפטו ועי"ז גם בלעדיך כל העם על מקומו יבא בשלום:

עוד סנסן ממני ויאמר משה אל ה' לא יוכל העם לעלות וגו' דברים אילו צריכין ביאר ביותר הרי אפי' לפני מלך בו"ד און עושין כן אם יצוה לא' משריו לעשות כזה או כזה הכי יאמר אלי' אין מן הצורך לעשות דבר זה ק"ו כלפי מרא עלמא אמנם נ' כי משה היה מוסכם בדעתו כי בעת ירד ה' על הר סיני הוא יעמד למטה בתוך שאר העם למען

לא יאמרו ליצני הדור כי זה קולו של משה שאמר אנכי ולא יהיה לך. ויש מבני אדם שעושי' להם שני קולות משונים זה מזה וא"כ איפא הלא משה לא יעבור הגבול שהשים סביב להר עפ"י ה' והיאך יעברו ב"י הגבול וז"ש לא יוכל העם לעלות אל הר סיני כי אתה העדותה בנו לאמור הגבל וגו' הכוונה הלא גם בי העדות ואחרי שאני לא אעבור הגבול גם אחרים לא יעברו וביקש משה במענה זאת לדעת אם האמת אתו שהוא לא יעלה או רצון הבורא ית' שהוא יעלה והיינו שצוהו לירד ולהעיד בעם. וע"ז ענהו השי"ת יפה כוונת רד העד בעם ועלית אתה ואהרן והכהנים והעם אל יהרסו ואמנם להפיק מלב ליצני הדור אמר וירד משה וידבר אלקי' את כל הדברי' ופי' רש"י כי בעת שירד משה דבר ה' ית' כל עשרת הדברי' בבת אחת ואח"כ פי' להם על כל דיבור ומשה ידבר והאלקי' יעננו בקול וידעו נאמנה להבחין בין קולו של משה לקולו של הקב"ה ית' שמו:

כ' רש"י בשיר השירים עפ"י המדרש וכן הוא בקרובץ לשבועו' כי העשרת הדברות היו מצומדי' דבור הא' בלוח שני כנגד דבור הא' בלוח ראשון להורות כי הרוצח נענש על שמיעט הדמות כדכ' שופך דם האדם דמו ישפך כי בצלם אלקי' עשה את האדם דבור שני בלוח שני לא תנאף נגד לא יהי' לך בלוח א' כי העע"א נמשל לאשה מנאפת כנגד לא תשא בלוח ראשון לא תגנוב בלוח שני כי כל הגונב סופו לשבע לשקר כנגד שבת בלוח א' לא תענה בלוח ב' כי המחלל שבת מעיד עדות שקר כנגד כבד אביך בלוח א' לא תחמוד בלוח ב' כי החומד ומתאוה שאינו שלו סופו להוליד בן שהוא מקללו ובזה ביאר מרן זצוק"ל פי' ד' הפיוט בקרובץ שבועו' שם קרוץ מחומר מה מועילו אם חומד ומתאוה שאינו שלו אחרי כי עי"כ זה שיש לו אינו שלו דהיינו בניו ימרדו בו ואם בניו יפשעו בו מה לו בכספו וזהבו שאינו שלו והיינו קנין שאינו שלו למה הוא לו ע"כ דפח"ח וש"י אמנם צריך ביאור מה ענין עונש זה על לא תחמד ונ' אמר שהע"ה מתהלך בתמו צדיק אשרי בניו אחריו ביאר שהע"ה ד' הרמב"ן פ' נצבי' ע"פ שורש פורה כי המחשבות זרות של האבו' יצאו לפועל אצל הבני' ומה שהי' לאבות לספק יהי' לבנים כוודאי היתר ויצאו מן הדת ולא כן מתהלך בתמו צדיק אשרי בניו אחרי' והנה כל הי' דברות המה משפטי' שאין להרהר עליהם חוץ מלא תחמוד הוא ענין ק' להבין היאך הפני שאין פרוטה בכיסו לא יחמוד אחרי העשירות של העשיר וכבר דיבר בזה הא"ע דברים יקרי' ומעתה זה היה הרמז שרמזו לנו רז"ל במה שהי' מכוון בלוחות דבור לא תחמוד מול כבד כי האב יקל במצות לא תחמוד לאמור חק זה לא אבין ובניו יזלזלו אחרי' אף במצות כבד שהיא משפט מפורסם בעיני כל בעל שכל ישר ואחרי כי האב החל לזלזל בחקי' בניו יבאו לזלזל במשפטי':

וכ' רש"י בשיר השירים כי קבלה בידינו אשר בעשרת הדברות כלולים כל התרי"ג מצות ויש לרמז זה במאמר הכ' בזכרי' האבן אשר שמתי לפני יהושע על אבן אחת שבעה עינים הנני מפתח פתוחה ומשתי את עון כל הארץ ביום אחד הכוונה העשרת הדברות עד דורינו זה אשר פרץ בו בעו"ה צרעת הכפירה מכל וכל בדורות שלפנינו אפי' מקלי ישראל נתקיימו וכמו שאמרו בפ"ק דברכות ומפני מה לא קבעו לעשרת הדברות בק"ש מפני תרעומת המינין שהיו אומרי' אין תורה אלא זו ואמנם לולי היו גלוים כל התרי"ג מצות בעשרת הדברי' ג"כ גם אלו הי' מתקיימי' והנה משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע וגילה לו היכן רמוזים כל התרי"ג מצות בעשרת הדברי' החרותי' על לוחו' האבן שמסר ליהושע ויהושע לא היה לו רשות לגלות סוד זה עד לע"ל שאמר הי"ת כי תורה חדשה מאתי תצא ופי' רז"ל חידושי תורה מאתי תצא וידוע כי תוה"ק כוללת שבעה ספרי' כדאמרי' במס' שבת כי ספר במדבר כולל ג' ספרי' וז"ש הנה האבן ר"ל הלוחות כי לוחת כ' שלא היו כ"א אבן אחד אשר נתת לפני יהושע על אבן אחת על לוח הזה שבעה עינים כל השבעה ספרים שבתוה"ק אלא שאין אנו יודעי' לפ' אבל הנני מפתח פתוחה ר"ל מבאר מה שחרות עליה ועי"ז ומשתי את עון הארץ ההיא ביום אחד כי עי"ז יהי' כל התורה בעיני' מבואר היטב כמו עשרת הדברי':

ולא תעלה במעלות על מזבחי אשר לא תגלה ערותך עליו יש כאן רמז למ"ש החו"ה כי האדם ישתדל ללכת ביראת ה' ובקנות המדות הטובות ממדרגה למדרגה ולא יפסיע פסיעה גסה כי אם רב השמן בנר יכבה הפתילה וז"ש ולא תעלה במעלות דהיינו פסיעה גסה על מזבחי אשר לא תגלה ערותך עליו וע"ד שכ' החו"ה כי רב השמן יכבה הפתילה:

רמב"ן ד"ה וירד ה' שאם יחשבו הקולות צ"ל שהם יחשבו:

ד"ה לא יהי' לך זו על דרך הפשט ועל דרך האמת כצ"ל:

ד"ה לאוהבי אנו נהרגין על כלן צ"ע דהיינו מל"ת אבל עשה אכילת מצה ומילה דנקיט המכלתא מנ"ל:

ד"ה זכור לא יסבול אותו מי שאינו רגיל כצ"ל ותיבת אלא ט"ס:

ד"ה כבד ולא פי' הכ' מה הוא הכבוד כצ"ל:

ד"ה וכל העם רואים מצפים ומתיצבים ירד ה' וע' רש"י פ' וזאת הברכה ע"פ ה' מסיני בא:

ד"ה ואל ידבר וכן אמרו הם ואת קולו שמענו כצ"ל:

ד"ה כי לבעבור נסות כענין שאמרו חכמי' אשרי אדם שמות רבה פ' משפטי':

משפטים

בע"ה

ממרן הגאון זצוק"ל בגמ' ב"ק רב אמי ורב אסי הוו יתבי קמיה דר"י נפחא מר אמר לימא לן מר שמעתא ומר אמר לימא לן מר אגדתא א"ל אימא לכו מילתא דשויא לתרווייהו כי תצא אש אפי' מעצמה הכי אמר רב אשו משום חציו שלם ישלם המבעיר את הבערה אמר הקב"ה עלי לשלם הבערה שבערתי אני הצתי אש בציון ועלי לבנותה באש שנ' ואני אהי' לה חומת אש מ' דהני תרי מילי יש להם שייכות. וביאר מרן דאין לפ' דהכוונה משום ששרף הקב"ה המקדש באש כדכ' ויצת אש בציון דא"כ מה ענין זה לשלם ישלם המבעיר את הבערה התם לא פשע הניזק אבל במקדש החריבו עונותינו נוה אמנם הכוונה ע"ד שארז"ל במ' ברכות אלי' התריס כלפי מעלה ואמר אתה הסבות את לבם שנתת בהם יצה"ר והקב"ה הודה לו שנא' ואשר הרעותי אני שהרעותי וידוע כי היצה"ר מכונה אש כדכ' רוחכם אש תאכלם ואמר קרבו כתנור לבם וע"ז אמר הקב"ה אני הצתי אמנם כגון זה לא מקרי כ"א גורם ואי באש גם גורם חייב א"ש הך דרשא וזה שהקדים הכי אמר רב אשו משום חציו נמצא דבאש גם גורם חייב ושפיר דרש עלי לשלם הבערה שבערתי על היצה"ר וכמו שאמרנו:

עוד ממרן זצוק"ל כי גרים הייתם כ' רש"י מום שבך אל תאמר לחברך וצריך ביאור וכי מה מום הוא זה שמכרנו ה' על משך זמן למצרים לעבדים וביאר מרן ע"ד שארז"ל במ' ברכות ע"פ ונפלינו אני ועמך ביקש משה שלא תשרה שכינה רק על ישראל וק' וכי אחר חטא העגל ביקש להם משה גדולה יתירה אמנם הענין מן הראוי כי כל נכרי העוזב ביתו וארצו ומקבל עליו דת ישראל הוא במדרגת אאע"ה והי' ראוי שתתיחד אליו השכינה כשם שנתיחדה לא"א ובאמת קודם חטא לא איכפת לי' למשה בזה אבל אחר שעשו ישראל העגל ואם בני הגר צדק לא יעשו עגל הנה בני אברהם נגדם במעלה אחורנית ולכך ביקש משה לאמור הנה לא"א נזקקת להגלות להודיעו חקים ותורות אבל לע"ע כי ירדת על הר סיני וגילית לבאי עולם חקי רצונך הרוצה לעבדך ישתתף עם עמך ישראל נמצא כי רק ע"י חטא העגל הגר הזה יושב בקרבינו בתורת גר ולולא עשינו העגל נהי' עם משפחתו לעם בפני עצמו וז"ש רש"י מום שבך זה המום שהוא גר בקרבך בך תלוי כי אתה גרמת ולמה תקרא אותו גר והיינו אל תאמר לחברך וצריך להוסיף כי מ"ש כי גרים הייתם בארץ מצרים רמז בזה על העגל שהי' מעשה מצרים:

עוד ממרן זצוק"ל לנטות אחרי רבים להטות הכוונה במקום שיש ספק לנטות לכאן ולכאן אז אחרי רבים להטות ולא במקום שאין ספק וכזה השיב גאון א' למין שא"ל למה אין אתם נמשכים אחרינו הרי כ' בתורתכם אחרי רבים להטות ואנחנו הרב והשיב ת"ל

אין ספק לנו באמתת תוה"ק אשר אבותינו ששים רבוא הגברי' מבן עשרים ומעלה העידו לנו על אמתתה ואין כאן לנטות:

ע"כ ד' הרב ולי התלמיד נ' דנוכל לפ' ג"כ לא תענה על ריב לנטות שלא להיות הדיין בעל ניצוח לאמור קבלו דעתי כי עמדי האמת:

עוד סנסן ממרן זצוק"ל ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם אלקי' אחרי' לא תזכירו הפ' ע"ד שארז"ל שלהי מס' חולין שלוחי מצוה אינן ניזוקין אם לא שהי' מהרהר בע"א. ונ' לי התלמיד להוסיף נופך לבאר סיפא דקרא לא ישמע על פיך דבאמת צריך ביאור וכי איש העולה על הבירה לקיים כבוד או"א ושלוח הקן יהרהר בע"א אמנם כ' החו"ה בשער יחוד המעשה כי החולף העובד ה' למען יכבדוהו בני אדם וכיו"ב הוא כעובד ע"א והן הן ד' רז"ל וודאי אם קיים האיש הזה מצות כיבוד בצנעא לא יעלה על דעת לחושדו עובד ע"א אבל זה עלה לבירה ושם נפשו בכפו כזה יש לחושדו אם לא עשה כן לפני הבריות והיינו מהרהר בע"א אמנם כללו של דבר העובד ה' האמתי מקיים והצנע לכת את אלקיך ואינו מפרסם מעשיו וז"ש בכל אשר אמרתי אליכם תשמרו המצות ישמרו אתכם אבל ושם אלקי' אחרי' לא תזכירו וביאר דבריו ואמר כי הכוונה לא ישמע על פיך:

עוד סנסן ממני ושוחד לא תקח וגר נא תלחץ ושש שנים תזרע כל הפסוקי' בויו נ' לבאר ע"ד שהשיב הגאון בעל חות יאיר לשר אחד למה יתנו מבני עמינו שוחד לשופט אם יהי' להם ריב עם א' שאינו מבני עמינו והשיב לו הגאון כי ארז"ל למה נקרא שמו שוחד שהוא חד הלוקח והנותן קשורים יחד ואמנם מאחרי כי ידענו כי בבא איש ישראלי עם איש נכרי לפני השופט הנכרי לדין משנאת השר לאיש הישראלי ומאהבתו לאיש נכרי עוד טרם ישמע דבר הריב יחלוט בדעתו כי הדין עם הנכרי נמצא כי האיש הישראלי ע"י השוחד משקיט שנאת השר ועי"ז הוא ראוי לשפוט בין האיש הישראלי ובין הנכרי כי אז שניהם כמעט שוים בעיניו וז"ש הכ' ושוחד לא תקח ומ"מ וגר לא תלחץ שיהיו בעיניך כל אפין שוין וביאר אח"כ כי למה תלחץ הגר הרי צויתיך לשבות מעבודת שדך וכרמך בשנה השביעי' למען תדע כי גרים ותושבים אתם עמדי ככ' בפ' בהר ולמה תלחץ את הגר.

עוד סנסן ממני ראשית בכורי אדמתך וגו' לא תבשל גדי וכו' ארז"ל במ' ברכות ע"פ כי מיץ חלב יוציא חמאה במי אתה מוצא חמאה של תורה במי שמקיא חלב שינק משדי אמו וביאר מרן זצוק"ל כי על הרוב האמהות יפנקו בניהם כמורגל בפי העולם ידי נשים רחמניות בשלו ילדיהן כלומר מפנקי' ילדיהם אבל דרכה של תורה חיי צער תחי' והרוצה לזכות בחמאה של תורה צריך להקיא הפינוק שינק מאמו ואמרה תורה כלפי האב אם

ראשית בכורי אדמתך המה וולדי גופך בניך תביא בית ה, אלקיך הזהר שלא תבשל גדי בחלב אמו שלא תפנק האם את הבן שלא יצליח לבית ה':

עוד סנסן ממני הנה אנכי שולח מלאך ע' רש"י ורמב"ן נתקשה מאוד למה לע"ע שתק מרע"ה וכשנאמרה לו נבואה זאת בכי תשא אמר אם אין פניך הולכי' אל תעלינו מזה ועיי"ש ואברבנאל חיבר ס' עטרת זקנים ומ' פסוק זה ואשר נ' לדעתי הנה ידע מרע"ה כי חו"ל איננו כדאי להשראת שכינה ואמנם יתנהגו עד א"י ע"י מלאך ובבאם לארץ ישרה השכינה בתוכם וכן אמר הכ' הנה אנכי שולח מלאך לשמרך בדרך ולהביאך אל המקום אשר הכנותי לא זולת ויש עוד רמז במה שאמר אל ארץ הכנעני וגו' וסיים והכחדתיו ולא אמר והכחדותים כי רמז לו כי הש"י יכחד אליו המלאך כענין אל תכחד ממני דבר ומשו"ה שתק משה אבל בפ' כי תשא אמר כי ילך מלאכי והביאך וגו' והתחיל פסוק שני אל ארץ זבת חלב ודבש כי לא אעלה בקרבך מבואר כי גם בא"י לא תשרה שכינה ביני' ומשו"ה לא נתן משה מקום כלל למלאך ואמר אם אין פניך הולכים אל תעלינו מזה והיתה הפשרה בבנין המשכן:

רמב"ן ד"ה ויצאה אשתו היא עליו כשאר חובותיו כצ"ל:

ד"ה אם אדוניו בסוה"ד אפי' היתה עבריה גדולה וא"כ גם גדולה יכולה למכור עצמה וע' ב"מ י"ב ע"ב תוס' ד"ה מאי בעיא וצ"ע וע' מ"ל בה' עבדים שעמד ע"ד הרמב"ן אלו ועי' רשב"א גיטין ס"ד ע"ב:

ד"ה והגאון רב סעדיה בסוה"ד במיתה כהם:

ד"ה כאשר ישית עליו שאין בוולדים היזק ניכר כצ"ל:

ד"ה כי יתן שומרי כסף או כלים כצ"ל ותיבות או שור הם טעות:

ד"ה כי שמי כשמי מימריה כצ"ל דאפי' בפרוונקא א' כצ"ל. **ד"ה** ויקם משה ולא יהרסו לעלות אל ה' כצ"ל:

תרומה

בע"ה

ממרן זצוק"ל זהב כסף נחשת שלשה נותני צדקה הם החשוב שבכלם הנותן בריא וזה נקרא זהב ר"ת זה הנותן בריא השני למטה הימנו בשעת הסכנה מפזר וזה נקרא כסף ר"ת כשיש סכנה פזר ולמטה ממנו חולה שמצוה תנו לאחר מיתתו וזה נחשת ר"ת נתינת חולה שמצוה תנו:

עוד סנסן ממרן זצוק"ל בפסוק הנ"ל מרומז כל ימי קריאת התורה של כל השנה זהב ז' ה' ב' כסף כפור סכות פורים ופסח נחשת נרות דהיינו חנוכה חדש ובכלל ר"ה שבועות תעניתי:

עוד סנסן ממרן זצוק"ל ונדפס בס' ח"ס חאו"ח וכן תעשו כ' רש"י לדורות וע' רמב"ן מה שהק' על זה ופי' מרן זצוק"ל דלכאורה ק' למה באמת שינה שהע"ה בנין המקדש מאשר נצטוה משה בהר סיני אלא מקרא מלא הוא בדה"י שמסר לו דוד כל מלאכות התבנית וא"ל הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל וכן בבית שני בנו שוב עפ"י חגי זכרי' ומלאכי אלא דק' הרי כ' אלה המצות אין נביא רשאי לחדש דבר מעתה וצ"ל דהיינו באמת פי' הכ' ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו לדורות שוב כאשר אני מראה לנביא הדור:

בג ע"פ ויקחו לי תרומה זש"ה כי לקח טוב נתתי לכם תורתי:

אל תעזובו שמעתי לפ' בשם הגאון מהר"א מווילנא דיל"ד למה לא נאמר ויתנו לי תרומה וכ' ויקחו אמנם יש לבאר ע"ד שכ' הפלאה על הכ' בדה"י כי ממך הכל ומידך נתנו לך הכוונה כ"ז שהעושר ביד האדם אינו יודע אם הוא לרע לו או לטוב אבל אם זוכה לעשות מע"ט מכספו וזהבו אז ידע כי הוא שלו ואינו בכלל ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנוס לתת לטוב לפני האלקי' וז"ש ומידך נתנו לך בעת שנותן לך מזה שחוננתנו באותה שעה קבלנו טובתך מידך וכ' הגאון הנ"ל כי זה כוונת הכ' הנ"ל ויקחו לי תרומה בעת שיתנו למשכן מכספם וזהבם באותה שעה יקחו לי תרומה וכמ"ש והנה הביא המ' פסוק כיו"ב שפי' עד"ז כי לקח טוב נתתי לכם אם מקח אינו מתנה אמנם באמת הש"י ברא תוה"ק אלפים שנה קודם שברא העולם אבל לא יצא מחשבתו בתורתו אל הפועל עד שקבלנו אותה בסיני וז"ש כי לקח טוב נתתי לכם נתתי לכם היה אצלי לקח טוב:

סנסן ממני בגמ' יומא מבית ומחוץ תצפנו כל ת"ח שאין תוכו כברו אינו ת"ח בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסרו ממנו מכאן לת"ח שבני עירו מצווים לעשות לו מלאכתו ארז"ל בשבת פ' השואל אנשי גליל אומרים עשה דברים לפני מטתך ואנשי יהודה אומרים עשה דברים לאחר מטתך וע' רש"י שם מ"ש וי"פ דארץ יהודה היה מקום מושב המלכות וארץ הגליל כשמו כן היה גלילות המלכות והנה כל מלך נקל בעיניו לחפש חן ביושבי גלילותיו אשר יבא בקרבם לעתים רחוקים ויתנהג לפניהם במנהגי' אשר פ"י ימצא חן בעיני' ואמנם אם ישכילו אנשי גליל יבינו ויאמרו למלכם אם אתה מבקש למצוא חן בעינינו עשה דברים לפני מטתך במקום משכן כבודך שמה תתנהג במדות משובחות ואז גם בעינינו תמצא חן כי במקום מושב המלך כל ימות השנה שמה יעמדו

על הבחינה אם מהותו טוב או רע וזה ענין מאמר אנשי גליל ואמנם אנשי יהודה יאמרו למלכם היושב בתוכם התנהגותך יהי' עד"ז אשר נוכל לספר תהלתיך בכל קצוי ארץ והיינו עשה דברים לאחר מטתך כמו לאחורי שיהא לך שם גם לאחורי מטתך וזה ענין מ' רז"ל כל ת"ח שאין תוכו כברו שלא יחשבו אותו במקום משכן כבודו כמו חוץ למשכנו אינו ת"ח וע"ז אמרו אבל בני עירו מצווין לעשות מלאכתו לפרסם מעשיו לאחר מטתו:

עוד סנסן והערה ממני ד' רז"ל כל אמותיו של ארון שבורות להודיע שאין התורה מתקיימת אלא בשבורי לב. ואמנם בשלחן אמות ארכו ואמות רחבו שלימות ואמות קומתו שבורות הענין כי השלחן הי' רמז למלכות כמ"ש רש"י כי הזר זהב על השלחן הי' סי' לכתר מלכות ומלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול וצריך להיות ארכו ורחבו אמות שלימות ואמנם כ' גם במלך לבלתי רום לבבו מאחיו והיינו ואמה וחצי קומתו כי בקומה מ"מ בעי' אמות שבורות:

עוד הערה קטנה ממני עצי שטים עומדי' למדו רז"ל מכאן שכל המצות אינן נטלין אלא דרך גדילתן הכוונה בדרש זה כי באמת הרוצה לעשות משכן מקרשים נקל יותר להשליב' שוכבי' מעומדי' ואעפי"כ בחר ה' וצוה עצי שטים עומדי' וע"כ להראות כי כל המצות אינן נטלין אלא דרך גדילתן:

רמב"ן דבור ראשון פ' תרומה הגרים שבאים להתיהד כצ"ל:

ד"ה ארבע פעמותיו מה יפו פעמיך וצ"ע לד' הרמב"ן ענין בנעלים שכ' שם. וצ"ע לד' הרמב"ן שהי' הלוים נושאים הארון על כתפיהם משוליו ופשט ד' הש"ס שבת צ"ב ע"א וגמירי דכל טונא דמדלי במוטות תלתא מלעיל ותרי תלתא מלרע ל"מ כן:

באו"ד היו נתונים הבתים צ"ל הבדים:

ד"ה זר זהב כאשר אמר אלישע הן הן ד' הזוהר הביאן הטו"ז ריש ה' חנוכה:

באו"ד יכלכל דבריו במשפט צ"ע כוונת הרמב"ן בפ' זה ואולי ר"ל דפי' הכ' טוב איש חונן ומלוה אם אינו מפרסם מעשיו דהיינו יכלכל דבריו מכיל דברי' בקרבו במשפט כי לפעמים לעת מצוא צריך האדם לפרסם קצת לעשות גם אחרים:

באו"ד ד"ה והנכון ולכפורי הזהב כצ"ל:

ד"ה ויחדו יהיו תמים בטבעת א' בראשן כצ"ל:

תצוה

בע"ה

ממרן זצוק"ל כתית למאור ולא כתית למנחות ידוע כי המנורה תכליתה היה להשפיע אור תורה והקרבנות להשפיע שפע מזונות כמ' הפייטן באין ארחת אב תמיד בנן בטן

בנים תחסר והנה בד"ת ארז"ל לא יגעת ומצאת אל תאמן אבל בשפע המזונות ההשתדלות והחריצות הבל והגזירה אמת ואמר הכי שוא לכם משכימי קום וגו' וזה ענין הרמז כתית למאור לשפע המאור צריך כתיתה ויגיעה ולא כתית למנחות שפע המזונות א"צ כתיתה:

עוד סנסן ממרן זצוק"ל וחשב אפודתו אשר עליו כמעשיהו ארז"ל אפוד מכפר על ע"ז כדכ' ואין אפוד ואין תרפים אלמא ע"ז נקרא ע"ש אפודתו והנה בע"ז אמרז"ל הקב"ה מצרף מחשבה רעה למעשה והיינו דכ' וחשב אפודתו אשר עליו המחשבה אשר על האפוד כלומר מעון אשר האפוד יכפר עלי' כמעשיהו הוא נחשב למעשהו:

עוד רמז ממרן זצוק"ל אמרו המקובלים כי נשמת משה הי' נשמת הבל ונתגלגל בשת ואח"כ בנח ואח"כ במשה ונרמז כאן פ' תרומה מסיים נ'ח'ש'ת' ר"ת נח שת. ומתחיל אח"כ ואתה ועפי"ז הי' ראוי ליקראות מ'נ'ש'ה' משה נחשת הבל אלא משום דבימי נח כבר היתה ע"ז בעולם ומשה תכליתו היה לבער ע"ז לא נקרא כ"א משה ר"ת משה שת הבל ובבא אח"כ יהונתן בן גרשום וקלקל בפסל מיכה שוב כ' בן גרשום בן מ'נ'ש'ה':

הערה בד' רש"י והיה פי ראשו בתוכו כפי תחרא למדנו שהשריוני' שלהם פיהם כפול ימים הרבה השתוממתי ע"ד רש"י אלו וכי מה תועלת לנו בידיעה זאת ועלה ע"ד שד רז"ל פ"ק דב"ב ע"פ וילבש צדקה כשריון מה שריון זה כל קשקשת וקשקשת מצטרפת לשריון כך צדקה כל פרוטה מצטרפת לחשבון גדול ועד"ז מפ' רש"י ג"כ דהקיש הנביא לצדקה כשריון מה שריון זה פי' כפול לגוי' כך הצדקה אינה מתקבלת אא"כ נעשת בסתר כדכ' מתן בסתר יכפה אף.

הערות בדברי רמב"ן

ד"ה להעלות נר תמיד וטעם נדב ואביהו כאן מתחיל דבור חדש:

ד"ה לכבוד ולתפארת וכבר אמרו דמות דיוקנו במ' יומא מ"א ע"א:

ד"ה ונתת אל חשן המשפט ומכוין בשמות התומים כצ"ל:

ד"ה מעיל ולא ידעתי למה עשה הרב ע' כ"מ ה' כלי המקדש פ"ט ה"ד ראי' לד' רש"י והיא ג"כ ד' הרמב"ם שם מש"ס ואמנם גם לשון הכ' פעמון זהב ורמון מ' כד' רש"י דלהרמב"ן הו"ל למימר רמון ופעמון זהב:

ד"ה ולקחת את שמן בסוה"ד ומשם ימשחנו כמין כ"י כעין ראיה לזה ממה שארז"ל ע"פ כשמן הטוב יורד על הזקן כי בשעת משיחה ירדו שני טפין על זקן אהרן וזה מ' כד' הרמב"ן:

ד"ה לשכני בתוכם וא"כ יש בענין סוד גדול ולבאר סוד זה קצת העתקתי פה:

דרוש מפרשת תצוה

ברבה פ' זו ע"פ ואתה הקרב אליך הה"ד לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי כשאמר הקב"ה למשה ואתה הקרב אליך הרע למשה א"ל תורה היתה לי ונתתיה לך יכול הייתי לעשות אחיך כו"ג חוץ מדעתך אלא שהייתי מבקש שתהי' גדול עליו:

תמן תנינן על ג' דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמי"ח:

הענין אמרו רז"ל והוא ברמב"ן פ' זו העבודה צורך גבוה וזה יתבאר העולם בכללו אחד הוא והוא דומה לבית מלאכת א' מהבנוי' עפ"י חכמות שונות מעכאניק פיזיק וכעמי הנה בבית המלאכה הזאת יש שם פועלים מפועלים שונים ובמדור התחתון מקום אשר יובילו שמה החומרי' אשר תעשה המלאכה מהם שם יעמדו אנשים בוערים אשר לא יבינו מאומה המה יסבלו בנקל טורח הגדול המוטל עליהם גם הריח הנבאש אשר ישכון שמה ובמדור העליון מקום אשר יצאו החומרי' הראשונים אל הפועל שמה ישבו על כסא המוכן לכך האנשים הפקודים על המלאכה אשר ת"י הכל יצא והכל יבא אמנם זאת יבין כל נבון כי לפי טבע ומתכונת החומרי' אשר יציקו במדור התחתון לפיהן תצא המלאכה זקוקה ובחונה במדור העליון ואם יארע במדור התחתון איזו חסרון לא יועיל חכמת השרים במדור העליון מאומה והנה עולם התחתון אשר אנחנו דרים בו לפי מעשי בני אדם יושבי תבל במדור הזה ככה תצא השפע במדור העליון מקום מושב השרים וכשם אשר הפועלים שבמדור התחתון לא יבינו מה תועלת ומה נזק יהי' בהעדפה או בחסרון אם יארע במלאכתן ככה לא דע גם אנחנו עד היכן מעשינו מגיעי' אכן להשריש אמונה זו בקרבינו הציעה לנו תוה"ק ענין דור המבול ענין דור הפלגה ומעשה סדום וביארה לנו בצאתינו ממצרים אם שמוע וכו' כל המחלה לא אשים עליך ואח"כ ועבדתם את ה' וברך את לחמך ואמר אם בחקותי תלכו וגו' ואמר אם בחקותי תמאסו להראות אותנו כי כל טוב ורע בעולם ישקל במשקל מעשינו ובא דהע"ה בראש ס' תהלים וביאר החסרונות ג' מיני' רשעי' האומרים לאל סור ממני חטאי' הנמשכי' אחר תאות לבם וכת לצים חכמים בעיני' ונגד פני' נבוני' ואומרי' ידינו רמה ואמר עלי' אשרי האיש אשר יעזוב כל הג' דרכים ורק בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה והי' כעץ שתול על פלגי מים וגו' ואחרי כי ע"י מעשה האדם העולם נידון נמצא כי האדם מקשר ע"י מעשיו עולם העליון עם התחתון ובזה יובן הן אמת כי הבחינה בין העובד ה' בעוה"ז למלאכי מעלה כי המלאכי מעלה כל מעשיהם עפ"י הכרח וכל א' כשמו מלאך עושה שליחותו והאדם לבדו בעל בחירה ואחרי כי צדיק א' מכריע העולם לכף זכות שכרו גדול ומכופל ואמנם עדן מדוע ברא הש"י הבעל בחירי הלזה בעולם השפל הלז הלא גם

בעולם העליון הי' ביכולת הבורא ית' לברוא שכלים בעלי בחירה אכן אחרי כי העיקר לקשר כל העולמית יחד גם הגוף צריך להשתדל במעשיו ונפש העולמות כלם עי"ז א' כמ' הכ' כל הנקרא בשמי לכבודי בראתיו וזה ענין העבודה וג"ח סוד העבודה הגוף יעשה כל המעשים אשר צוה ה' עפ"י מה שתורה לו נפשו מתוה"ק וסוד גמ"ח להראות כי כל הנפשות א' הנה והתורה תגביל גם שני' מדת העבוד' ומדת גמ"ח ועל שלשתם העולם עומד ואמנם ע"ד שבארנו אנחנו לא נדע מה נעבוד את ה' עד בואינו שמה ונזכה ונראה שכר מצות קלות וחמורות אבל הבא בסוד ה' כמרע"ה וראה בעינים פקוחות גודל הקצף בעת עשיית העגל וגודל הרצון בעת עשות ב"י תשובה על חטא העגל ואינו דומה ראיי' לשמיעה אם איש כזה יעסוק בעבודת ה' מאיש כזה וודאי תהי' העבודה תמה:

ועתה נבאר הפסוקי' שאמר דהע"ה בענין הזה אמר לעולם ה' דברך ניצב בשמים הדבר אשר צוית בשמים דבר זה לעולם נצב ומה הוא הדבר לדור ודור אמונתך כוננת ארץ ותעמוד ושני' הן השמים הן הארץ למשפטיך עמדו היום שני' יעשו משפטיך אימתי כי הכל עבדיך אם הכל עבדיך ואמר לולי תורתך שעשועי לולא הייתי מקיי' תורתיך שאהבה אז אבדתי בעניי כי אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי וזה הי' דאגת מרע"ה בשעה שאמר לו הש"י ואתה הקרב אליך הרע למרע"ה לאמור כי אנכי היודע סוד העבודה אם אנכי עבדתי' היתה ע"ד אחר מאשר יעבדוה שאינו יודע סודה והשיב לו הש"י כי אותך מניתי במקומי להורות לעם ב"י עם כהניו ולוייו תורתי והיה עמדי לשום לאהרן לכו"ג חוץ מדעתך ולא עשיתי כן למען תהי' גדול עליו ועל פיך יצא ועפ"י יבא ועליך להורות לו ולגלות לו את כל אשר יעשה:

בהפטרה לפ' זו ואתה בן אדם הגד לבית ישראל את הבית ויכלמו מעונותיה' ומדדו את תכנית הענין כ' הרמב"ם סוף פ' מעילה אם יתבונן האדם היאך הקפידה תוה"ק אם ימעול אדם מעל ויהנה באבן או בעץ המיוחד להקדש וחייבה תוה"ק ע"ז אשם בב' סלעי' והיאך יעלה על לב האדם ח"ו להרוס מקרי תוה"ק ולשנות א' ממצותיה או לעבור ח"ו על מה שהזהירה התורה ע"כ תו"ד והנה ראה ראינו בכל הג' בתי מקדשות שזכינו להם שציווה הש"י אורך רוחב קומת הקרשי' וכן בכל הכלי' ואופן האומנות מעשה רוקם אורג וחושב וכיו"ב וכן מסר דהע"ה לשלמה בנו קודם מותו כל מלאכות התבנית ואמר לו הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל וכן נבנה בית שני עפ"י יחזקאל וחגי זכרי' מלאכי הרי שלא סמך הקב"ה לא על חכמת מרע"ה ולא על חכמת שהע"ה שנא' בו ויחכם מכל האדם כ"א ציוה לשניהם כל נקודה ונקודה הן בבנין הן בתיקון הכלים להראות לבני אדם כי לא מחשבותיכ' מחשבותי וכגבהי שמים מארץ כן גבהו מחשבותי ממחשבותיכם

כלומר האדם יתבונן הכל לפי הנעשה בארץ והש"י יצוה הכל לפי הצורך והנאות בשמים ממעל ואם השכילו אבותינו זאת לא פרצו גדירות עולם ולא באו לאשר באו וז"ש להם יחזקאל עפ"י ה' הגד לבני ישראל את הבית ומדדו את תכנית הבית כי לא להם הבנין כפי אשר ייטיב בעיני' ועי"ז ויכלמו מעונותי' ויאמרו אם בבנין עצים ואבנים כך מה גם בבנין תוה"ק במצותי' ואזהרותי' ומזה תוכחת מגונה לאנשי דורינו אשר בעו"ה השליכו תבנית בתי כנסיו' שהי' נהוגים בישראל מימי קדם ובנו והתקינו להם כפי קוצר שכלם היכלות ונתקיים בהם בעו"ה כי עזב ישראל עושיהו ויבן היכלות ופי' פסוק זה בירושלמי מ' שקלי' בזמן שישראל בונין בתי כנסיות כהיכלות סימן הוא שעוזבין את התורה ה' ירחם וישיב לב עמו ישראל אליו כמקדם:

כי תשא

בע"ה

הערה ממרן זצוק"ל בענין העגל אשר עשה אהרן הנה ראינו כי אחרי חטא העגל נבחר אהרן להיות לו ולזרעו אחרי' ברית כהנת עולם וכי חוטא נשכר ואמר מלאכי על בחירת אהרן בריתי הי' אתו החיים והשלום בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון אמנם הענין כ' רש"י ויבן מזבח ויבן מזבוח ראה חור זבוח וק' קו' הרמב"ן הרי ע"א יהרג ואל יעבור אמנם ידע אהרן אשר אם גם אותו יהרגו ויהי' חרב איש באחיו אף אם יבא משה ביום המחרת במקום מחלוקת גם משה לא יועיל וכמ"ש רש"י במחלקותו של קרח נתרשלו ידיו ואמנם אם אהרן יתרצה להם ויעשה בעצמו העגל הלא כלם ישימו יד לפה ואין פרץ ואין צווחה ובבא משה ביום המחרת ויהי' שלום ביני' ברגע אחת יבער הרע מקרבם וכאשר הי' ויקח העגל וישרפו באש ויטחן עד אשר דק ואין פוצה פה ומצפצף נמצא כי אהרן בחר להיות סניף לע"א לפנים למען לא יתרבה מחלוקת בישראל אחרי כי ידע כי משה יבא ביום המחרת וזה מ' החו"ה בשער אהבת ה' ע"ש חסיד א' אם ישרפוני באש ע"ד המצות ואנחיל ג"ע ע"ד העבירו' בכל זאת אעשה מצות אם גם אוריש גיהנם וה"ז מאמר בטל אבל הענין כעובדא דאהרן כי באמת המדה"ד קטרג על אהרן על שעשה העגל ונא' ובאהרן התאנף ה' להשמידו והשי"ת הבוחן לב וכליות וידע כי במסירת נפשו ממש עשה אהרן כזאת בחר אותו גלל זה לכה"ג וזרעו אחריו לכהנים וזה שהעיד עליו מלאכי בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון וביאר מרן בזה מ' רש"י פ' שמיני ע"פ קרב אל המזבח שנדמה לו המזבח כעגל ונרתע לאחוריו א"ל הקב"ה למה אתה בוש לכך נבחרת הלא עגל זה גרם לך גדולה:

עוד ממרן זצוק"ל וראית את אחורי ופני לא יראו השם הוי"ה ב"ה גימ' כ"ו ואחורים של שמו ית' דהיינו השם כו"ז בגימ' טל ס"ה ס"ה שם א"ד והפנים של שמו ית' טד"הד גי', כ"ב ס"ה פ"ז ראשו כתם פז גימ' אני ה' והנה בימים הראשוני' אף שהיתה שכינה שורה בישראל אבל לא נתקיים עדן ונגלה כבוד ה' ולזה אמר דניאל והאר פניך למען אד' כי יותר מזה לא הי' בבית המקדש אבל לעתיד לבא כאשר יגלה כבוד ה' ככ' והתהלכתי בתוככם אז יתקיים וידעתם כי אני ה' ולמחזה זאת נתאוה מרע"ה והשיב לו הש"י וראית את אחורי שם אד' כמו עם אחורי אבל עם פני שיהי' אני ה' בעוה"ז לא יראו:

הנה בפי' בגדי השרד נחלקו רש"י ורמב"ן ושני הפי' דחוקי' כמובן ומרן זצוק"ל פי' כי וודאי מלת שרד היא כמ"ש רמב"ן מל' בשרידי' אשר ה' קורא אמנם בכל זאת אין זאת בגדי כהונה כד' הרמב"ן כ"א מאחרי כי הוקם המשכן ובו ביום מתו נדב ואביהוא ופנחס לא נתכהן עד שהרגו לזמרי ואהרן ושני בניו לא הי' אפשר להם לשחוט כל הקרבנות צבור ויחיד ומה גם כי בשר תאוה נאסר להם ולהפשיט ולנתח אבל באמת מקבלה ואילך מצות כהונה ושחיטה והפשטה הי' כשר בזר והתנדבו שרידי' מקרב העם לענין זה לשרת בקדש לעמוד לימין אהרן ובניו ולא יאתה אשר יעמדו השרידי' האלו לשרת בקדש בבגדי הדיוט וצוה השי"ת לעשות לצרכן הבגדי' האלו מן התכלת וארגמן בלא שש שלא יהי' כלאים והיינו בגדי השרד לשרת בקדש:

העשיר לא ירבה הניח בעל הטעמי' מונח רביע אמר לי אלוף נעורי מוה' הילל ל"ש נ"י בשבתינו יחד אצל מרן זצוק"ל בשם ס' אבני שוהם כי רמז בזה על מה שארז"ל פ' נערה באושא התקינו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש והיינו מונח רביע:

סנסן ממני זה יתנו במ' והובא בפייט לפ' שקלים היה משה תמה והוציא הש"י כמין מטבע של אש מתחת כסא הכבוד וא"ל כזה יתנו נ' הכוונה להם כי ידוע האדם מחובר מנשמה שהיא חלק אלקי ממעל ומנפש הבהמיי' בגוף ואם האדם חוטא הוא רק מחמת שגברה תאות הנפש הבהמי' על הנשמה האלקי' ואמנם הנשמה האלקי' לא תחטא והנה ידוע כי נפש בגימ' שקל ארבע מאות ושלשים וצוה הש"י להביא כופר רק על מחצית הנפש דהיינו הנפש הגופנית וביאר הטעם כי מחצית השקל דהיינו המחצית השני החלק האלקי' תרומה לה' קודש קדשים ולא תחטא וזה מאמרם הוציא הש"י מטבע כלומר דפוס מתחת כסא הכבוד היא הנשמה אשר מחצבתה משם וא"ל כזה יתנו כלומר המחצית האחר עלי' ליתן לא יותר ועד"ז יש לבאר מ' רז"ל רבה פ' שמיני ע"פ זאת החיה הוציא הש"י גלגולת מתחת כסא הכבוד וא"ל למשה ניקב קרום של מוח בכ"ש טריפה הענין החיות בהמות ועופות טמאים שהבדילנו הש"י מלאכול ביאר לנו הטעם

ולא תשקצו את נפשותיכם ולא תטמאו את נפשותיכם כי יש בחומרים דברים מביאי' הפסד לנפש ע"י הדם הנתהוה מהם ולשמרנו מזה עשה הש"י סימני' בהם בבהמות שלא יהי' מעלי גרה ומפריסי פרסה בדגי' בסנפיר וקשקשת בעופות בשאר סימני' המקובלים בידינו ואמנם גם בבהמות חיות ועופות טהורים לפעמי' יארע קלקול ע"י מקרה שינוי שיתהוה גם בטהורים דבר המפסיד לנפש והש"י הרוצה לשמרינו מנזק זה עושה בו סי' טריפה למען נבדל ממנו וזה שגלה למשה מה שאמרתי לך ניקב קרום של מח בכ"ש טריפה הענין היא משום הגלגלת אשר היא מתחת כסא כבוד כלומר משו שנתהוה בה דבר המפסיד לנשמה שהיא מתחת כסא הכבוד:

עוד סנסן ממני וסלחת לעונינו ולחטאתינו ונחלתנו רמז לנו הכ' דבתשובה מיראה זדונות כשגגות ובתשובה מאהבה זדונות כזכיות והיינו וסלחת לעונינו ולחטאתינו אם תמחול גם לשגגות אזי ונחלתנו זכיות שנעשו מעונינו:

עוד סנסן ממני לא תבשל גדי ויאמר ה' אל משה וגו' במכלתא ג"פ נא' לא תבשל גדי וכו' וכנגדן כרת הש"י ג' בריתות עם:

ישראל בהר סיני ובערבות מואב ובהר גריזים והיינו כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית:

הכוונה כי עיקר כריתות הברית הי' על החוקי' והנה אסר לנו הש"י בלאו אפילו הבישול לחוד אף אם לא יאכל ממנו והוא אחד מהנפלא שבחוקי ה' ית' והיינו עפ"י הדברי' האלה כאלה כרתי אתך ברית ויש רמז במדרש מכלתא זו למה שנהגו לאכול ביום מ"ת מאכלי חלב ואח"כ בשר להראות כי אנו נזהרים כראוי במצוה הזאת והתימא על תרגום אונקלוס שתרגם ג' פעמים לא תבשל לא תיכול ולא הניח לאו אחד על הבישול:

עוד סנסן ממני ומשה לא ידע כי קרן עור פניו בדברו אתו יש לפ' כי באמת אחרי כי קרני פני משה הי' נראי' על כל איש שדבר משה עמו הלא הי' לו לידע כי קרן עור פניו אמנם מגודל ענותנותו של מרע"ה אם ראה קרני הוד על פני האיש אשר דיבר עמו לא עלה על דעתו כי הקרני' מיד משה לו כ"א חשב כי האיש אשר מדבר עמו פניו מאירות וז"ש ומשה לא ידע כי קרן עור פניו של זה שהיה מדבר עמו בדברו אתו ע"י דברו אתו כ"א הי' סבור בכל עת פניו יאירו:

בהפטרה וירא כל העם ויפלו על פניו ויאמרו ה' הוא אלקי' ה' הוא אלקי' יל"ד הא האומר שמע שמע משתקין אותו והנה גם בפ' ואתחנן מצינו בפ' א' אמר הכ' אתה הראית לדעת כי ה' הוא האלקי' אין עוד מלבדו ולבסוף חזר ואמר וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקי' בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד אמנם הענין כ' הרשב"א בח"א

לברכות הובא בעין יעקב כי מה שאמר אלי' ז"ל לישראל עד מתי אתם פוסחי' על שתי הסעיפי' אם ה' הוא האלקי' לכו אחריו ואם הבעל לכו אחריו כי הטעות אשר התעה אז בני עמינו הי' יען היה אומרי' כמ' יחזקאל על שמם עזב ה' את הארץ אין דרכו של ממ"ה להשגיח בשפלים ולזה מסר העולם התחתון לכוכבים ומזלות והי' מהם עובדים לבעל שהיה מזל חמה ומהם לעשתרות מזל לבנה וכיו"ב וא"ל אלי' אם אתם מאמיני' כי ה' הוא המנהיג גם בעוה"ז לכו אחריו ובעל זה למה לכם ואם אתם מאמינים כי מסר ה' עוה"ז לבעל לכו אחריו וביאר הרשב"א כי אלי' ז"ל הוכיח להם טעותם על פניהם וא"ל מה אתם סבורים כי העולם העליון חשוב יותר בעיני הש"י מהעולם התחתון ראו אביכם יעקב למה נשתנה שמו להקרא ישראל לאמור כי שרית עם אלקי' כאמור וישר אל מלאך ויוכל בכה ויתחנן לו הרי שינוי השם הזה מעיד לכם כי גדולים צדיקים יותר ממה"ש ולמה עוד תאמרו כי אין כבוד של הש"י בתחתונים וז"ש ויקח שנים עשר אבנים למספר שבטי בני יעקב אשר היה דבר ה' אליו ישראל יהי' שמך והנכם קרוים ישראל להודיע אתכם כי אביכם יעקב שר אל מלאך ויוכל והנכם רואים כי גדולים צדיקי' ממלאכי' ולמה זה הבל תהבלו ואחרי כי ראו העם אחרית הענין אמרו ה' הוא האלקי' כלומר כי אין זולתו וזה פי' הכ' הראשון אתה הראית לדעת כי ה' הוא האלקי' אין עוד מלבדו ואמנם הכ' השני פי' הזוהר הובא בס' מעולפת ספירי' הוא נגד מאמיני השניות שהיו אומרים כי הפועל טוב איננו הפועל רע כי א"א שיהי' ב' המדות האלו אחודים בעצם אחד ולמולן השיב הכ' ראה כי השמש ג"כ יש בה שני פעולות הפכיות בעת אשר בכח זריחתה תאיר על פני תבל ותצמיח כל תנובות שדי וכיו"ב בעת ההיא תמית כמה אנשים העומדים בראש מגולה ואין הפשע בשמש כ"א במקבלים וכן האדם הישר בעצמו יבאו אל ביתו שני אביונים לבקש עזר מאתו הא' הגון ויקבל ישועתו והשני נבל ויגער בו והכל באמת ויושר וככה כל משפטי ה' בארץ גומל לאיש חסד כמפעלו נותן לרשע רע כרשעתו וז"ש הכ' וידעת היום והשבות אל לבבך הבט בפעולת השמש הנקרא יום והשבות אל לבבך כי יש לך לב טוב לראוי לו ולהרע לראוי לו ותבין כי ה' הוא האלקי' המדת הרחמים הוא מה"ד וזה שאמרו העם פעם שנית ה' הוא האלקי' מה"ר הוא מה"ד:

רמב"ן ד"ה ורחצו אהרן נט"י בתפלה כצ"ל:

שם ד"ה נטף בא לחלוק ע' מ"ש הכ"מ פ"ב מה' כלי מקדש ע"ד הרמב"ן אלו:

שם ד"ה אך את שבתותי המיעוט בענין מלאכת המשכן ע' רמב"ן פ' אמור ע"פ אך בעשור וצ"ע וע' קרבן עדה בירושלמי פ"ק דפסחי סל' ה' ד"ה מיעוטו עיי"ש:

שם ד"ה אשר ילכו חשב אהרן כי הוא המחריב כצ"ל:

באו"ד ושומטין אחד כצ"ל:
שם ד"ה ומשרתו והמשרת לו יקרא נער כצ"ל:
באו"ד כי הוא הנבון וכן ד' רז"ל ע"פ אגור בן יקה שאגר והבין כלומר החכמות:
ד"ה וטעם פני אלא במדת הדין כלולה במדת הרחמים כצ

ויקהל

בע"ה
ממרן זצוק"ל כל נדיב לב הביאו וכל איש אשר הניף תנופת זהב הכוונה הנותן צדקה לש"ש נותן נדבתו למתן בסתר אבל המתיהר בצדקתו נותן לביהכ"נ דבר שלם וכן היה בנדבת המשכן כל נדיב לב הביאו חח ונזם דברים קטנים אשר יצרפם הצורף בכור ואמנם כל איש אשר הניף הרוצה להתפאר בנדבתו תנופת זהב ר"ל זהב מסוים שישאר זכרון נדבתו אחריו:
העתקה מדרשה לפ' ויקהל ילקוט בפ' זו רבותינו בעלי אגדה מתחלת התו' ועד סופה אין פרשה שנא' בראשה ויקהל אלא זאת בלבד אמר הקב"ה עשה לך קהלות גדולו' ודורש לפני רבים הלכות שבת כדי שילמדו ממך דורות הבאים להקהיל קהילות בכל שבת ושבת וליכנס בבתי מדרשות ללמד ולהורות לישראל ד' תו' איסור והיתר כדי שיהי' שמי הגדול תעש מתקלס בין בני ע"כ:
אחז"ל כשהחכם יושב ודורש וכל העם שומעין באותה שעה אומר הקב"ה אני מוחל עונותיהם של ישראל ע"כ:
הכוונה דהנה יש ב' מיני דורשים יש מן הדורשים אשר כל מגמתם הוא רק להשמיע חי' תורתם וחידוד שכלם ואמנם זה איננו שוה רק למשכילים בעם ולא ישוה לכל נפש ואמנם אשר מגמתו רק לש"ש לא יביט להראות עוצם בינתו אך חזה יחזה אשר הכל יבינו וידעו כקטן כגדול מוסר ה' ודתו ואומר אני על כת הא' מן הדורשים צווח הנביא ישעי' מ"ב ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל הכוונה עפ"י הידוע יעקב מכוני' ההמוניים והמנהיגים מכונים ישראל וזה שפי' הכ' זה שלא אותי קראת יעקב ר"ל מה שאין בלב ההמונים יראת ה' הוא משום כי יגעת בי ישראל משום שמנהיגים יגעים ונלאים במענה לשון ובינה להנהיג' להבין אמת על בוריה. והנה אחז"ל ואשימם בראשיכם כמו ואשמם בראשם אשר כל אשמת העם הוא על הראשים יען לא מצהילים בשבט מישור התוכחה אמנם אם באמת הוכח יוכיחם אזי עליו נא' לא תשא עליו חטא וז"ש הנה ישיבה הוא לשון עכבה כמו וישבו בקדש בשעה שהחכם יושב ודורש ר"ל שלוקח זמן להמתיק דבריו בטוב טעם ועי"ז וכל העם שומעים כקטן כגדול אזי אומר

הקב"ה באותה שעה אני מכפר עונותיהם של ישראל המנהיגים המכונים ישראל ועד"ז יש לפ' מה שא' הילל פ' הרואה בשעת המכניסין פזר בשעת המפזרין כנס אם ראית דור שהתורה חביבה עליו פזר שנ' יש מפזר ונוסף עוד דור שאין התורה חביבה עליו כנס שנא' עת לעשות לה' הפרו תורתיך ועפ"י דברינו א"ש דהנה הדורש כשרואה בין אנשים משכילים אשר ימצאו לד' תורה יאמר בלבו אלו הלא יקרב להם התועלת אם לא אאריך בצחות לשוני למען לא יכבד עליהם וגם חי' תורה אציע לפניהם בקיצור אמנם באמת לא כן הדבר כ"א אדרבא אמר שהע"ה לב חכם ישכיל פיהו ועל שפתיו בשעת ההצעה יוסף לקח ואמנם המקצר ימנע עיקר תועלת הדורש ואמנם כ"ז באשר דברי תורה יקרים בעיני השומעי' ואמנם בעת אשר ד"ת מושלכים לארץ ואין להם יקר בעיני הבריות לא יאמר הדורש אני אפטם דברי בעיני' במדעים עולמיות ועי"כ אשיג יקר ותועלת לא כן הדבר כ"א אין תורה אין יראה בעו"ה כאשר ד' תורה מאוסים אין דבר אשר יוכל לרפא רפואת הנפש כ"א ה' לבדו וז"ש הלל בשעת המכניסין כאשר ההמון יטו אוזן ויקשיבו ד"ת לא תאמר אקצר בדיבורי למען יהי' נקל להם ללקט אמרי תורתי לא כ"א אדרבה פזר דבריך וביאר אח"כ דבריו באמרו אם ראית דור שהתורה חביבה עליו פזר שנא' יש מפזר ונוסף עוד ולא די שלא יפסיד כ"א ונוסף עוד ואמנם סיום הכתוב וחושך מיושר אך למחסור וכמ"ש לעיל ואמנם בשעת המפזרין ד"ת דהיינו שאין ד"ת חביבין עליהם כנס ואפי' חכמתו לא יועיל ואמר כי זה כוונת הכ' עת לעשו' לה' הפרו תורתיך אז השעה אשר אך ה' יוכל להושיע כאשר הפרו תורתיך והנה אמר החכם נזם זהב וחלי כתם מוכיח חכם על אוזן שומעת הכוונה במילת על אוזן שומעת כי גם האוהב ד"ת פעמים אין אזנו מוכן לשמוע יען קשור בעבותות דאגת עולמיות והיינו על אוזן שומעת ואמנם במה יודע לדורש אימת הזמן אשר אזני העדה קשובות והענין כי בימי המעשה אשר כל איש טרוד בעסקיו ובחפיציו אזי מן הסתם אין לב האדם פנוי להקשיב אל הדורש אמנם לא כן בשבתות ויו"ט אשר עב"י מצווים אפי' על ההרהור ושיהי' מלאכתו עשויות אז מסתמא לב האיש הישראלי פנוי ונכון ועד"ז יש לפ' הכ' ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ ר"ל כי ששת ימי המעשה יהי' האדם קשור בשמים היינו בנפש ובארץ דהיינו בחומר וביום השביעי שבת ועי"ז וינפש עשה האדם כולו נפשי' וז"ש הקב"ה למשה עשה לך קהלות בשבת דייקא ועי"ז שמי הגדול מתקלס בין בני וע"ז אמר הכ' ויקהל משה את כל עדת בני ישראל בש"ק ואמר לגדולים שבהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות בכל שבת ושבת וכמ"ש ובל"ג בב"א:

עוד סנסן ממרן זצוק"ל ארז"ל במ' יומא שאלה אשה חכמה את ר"א מפני מה בעגל הי' חטאן שוה ואין עונשן שוה א"ל אין חכמה לאשה אלא בפלך וביאר מרן זצוק"ל כי ר"א הבין אשר האשם שמעה כבר תי' לזה והיינו ששאלה כי הגידו לה התי' עדים והתראה בסייף עדים בלא התראה כסוטה לא עדים ולא התראה במגפה אלא שק' לאשה זאת קו' הרמב"ן אכתי סייף מאי ענינו וצ"ל שנידונו כעיר הנדחת אמנם אין עיר נעשה עיר הנדחת עד שיודחו רובה ובעגל כיון שהנשים לא חטאו בעגל וכל העולם מחצה זכרים ומחצה נקבות והיינו דק' לה להאשה ואמנם מנא ידעי' דנשים לא חטאו בעגל מדחזי' שהנשים לא הביאו זהב לכפר על מעשה העגל כ"א הביאו מטוה ש"מ שלא הוצרכו לכפרה משום שלא חטאו בעגל וע"ז השיב לה ר"א ידעתי מאין באת להק' מהמטוה שהביאו נשים אני אומר לך משם אין ראי' הא שהביאו מטוה משום שאין חכמה לאשה אלא בפלך והמטוה יקר אצל הנשי' יותר מן הזהב:

פקודי

בע"ה

ממרן זצוק"ל אלה פקודי נ' דאם הי' משה בעצמו עושה המשכן היה קיים לעד כשם שידי משה קיימים וע"י שבצלאל עשאו נחרב ומצינו ל' פקודי פי' חסרון לא נפקד ממנו איש ויפקד מקום דוד והנה רש"י פי' משכן שנתמשכן בעונותי' של ישראל וז"ש אלה פקודי המשכן זה שהמשכן עתיד להפקד להתמשכן יען אשר פקד רק עפ"י משה ולא עשאו בעצמו כ"א ובצלאל עשה:

ובצלאל עשה ככל אשר צוה ה' רש"י מגמ' ברכות א"ל משה בצל אל היית שהש"י צוה כלים תחלה ואתה עשית משכן תחלה ביאר מרן זצוק"ל הענין הש"י הראה למרע"ה בהר משכן וכלים כמ' דכתי' אשר הראית בהר והדרך אם יראה איש לרעהו ביתו וכליו יכניסוהו לביתו ויראה לו כלי הבית מבפני' ואח"כ יראה לו הבית עצמו תחלה מבפנים ואח"כ בנינו מבחוץ הגג והשייך לבית וכן הי' הענין במראה פ' תרומה שהראה הש"י למרע"ה תחלה הארון והמנורה והשלחן ואח"כ המשכן מבפנים ומבחוץ ועד"ז הציע משה לפני בצלאל סדר עשיית המלאכה ובצלאל הבין כי רק המראה היה כך אבל אין זאת סדר העשיי' וזה שא"ל משה בצל אל היית הבנת בחכמתך כי הש"י הכניסני למשכן בנוי ומסודר בכליו ולכך הראה לי הכלי תחלה:

עוד סנסן ממרן זצוק"ל ואת האלף ושבע המאות עשה ווים לעמודים אי' במדרש שכח משה מה הי' עושה עם האלף ושבע וגו' ובא לו ר"ע בחלום והראה לו ווים והיה נזכר שעשה ווים לעמודים והיינו דקאמר ואת האלף עם נגינת קדמא שהוא מפסקת ונ' דווים

ותגים של תורה מרמזים על גרים שהם בקדושה בכלל ישראל ור"ע היה ממשפחת גרים והיה דורש ווים בתורה ולפיכך נזכר מרע"ה ע"י ר"ע שנעשה ווים לעמודים. ונ' להוסיף ע"ד מרן כי האותיות של התורה הם כנגד ישראל כמו שקבלנו התורה מסיימת בתיבת ישראל יש ששים רבוא אותיות לתורה עד"ז הא' נחשבת לג' י' י' ו' וכיו"ב והתגין והעוקצין הם נגד הגרים:

דרוש לפרשת פקודי

בתנחומא מהדורא בתרא ובילקוט ע"פ אלה פקודי זש"ה איש אמונים רב ברכות זה משה שנתמנה גזבר על המשכן וכל הדברים הי' מתברכים על ידו לפי שהי' נאמן ואן להעשיר לא ינקה זה קרח שהי' לוי וביקש ליטול כהונה ולוי':

ונ' לבאר אמר דהע"ה בדה"י כ"ט וכי מי אני ומי עמי לעצור כח להתנדב כזאת כי ממך הכל ומידך נתנו לך.

הכוונה עד"ז אמר הכ' נתן תתן לו ואל ירע לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלקי' גילה לנו הכ' אשר רצון הבורא ית' כי העשיר שהשפיע לו הש"י שפע וברכה לא ידמה בעיני' כי הכל נותן לו לצרכו כ"א כמ' שהע"ה בס' קהלת ברבות הטובה רבו אוכלי' מה כשרון לבעליו כ"א ראות עיניו הענין הש"י מחלק מזון לבריותיו ע"י אנשים אשר חפץ בהם להיותם שלוחיו ושכרם בעוה"ז שהמה ניזונין מת"י הש"י וצדקתם אם אמונה זו בלבם קיימת לעולם ועד ואמנם זה יוודע ע"י טבע הלב בעת יתמוך העשיר יד העני כי הוא נדמה בעיניו כגזבר המלך המחלק מזון וטרף לשרי המלך וחיילותיו וכל מה שיתן לעני כבר נתון הוא בעיניו כי מעולם לא עלה על דעתו שיהא הכל שלו ואם עשה יעשה כן אזי הש"י יבחר בו גם הלאה להאכיל רעבי' ולהלביש ערומים וכיו"ב על ידו וז"ש נתן תתן לו בעת נתינתך לעני יהא בעיניך כאלו נתת לו הנתון כבר ועי"ז אל ירע לבבך בתתך לו כי שלו אתה נותן לו ובגלל הדבר הזה לבד שאתה מחזיק עצמך רק לשליח מהש"י יברכך ה' אלקיך ואמנם אין כל אדם זוכה לרדת לדעת זאת גלל כן ארז"ל מעשין על הצדקה ואמר להו רבא לבני מחוזא עושו אהדדי כי היכא דתיהוי לכו שלמא מאו"ה שנא' והיה מעשה הצדקה שלום הכוונה כי ע"י שכופין את העשיר על הצדקה מראין לו בזה כי הצדקה איננה מתנת חנם משלו כ"א תובעים ממנו הפקדון שהופקד אצלו מאת החותך חיים לכל חי ותכלית אמונה זו המאמין כי יברכך ה' יתקיים בו וישמריך ויהא לו שלום מאו"ה וכמו שארז"ל זכה ותפק לרעב נפשיך לא זכה ועניי' מרודי' תביא בית בני אדם רעים באים ח"ו וגובים ממנו וזה ענין מה שאמר הכ' בנדבת המשכן דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה ימנו גבאי' ויקחו בע"כ ואמנם מאת כל איש

אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי כי זה לא ימתין עד שיעשו אותו וכן אמר להם מרע"ה קחו מאתכם כלומר בע"כ תרומה לה' כל נדיב לב יביאה את תרומת ה' ולא ימתין עד בא הגבאי' אצלו ואמנם סיפר הכ' כי לא הוצרך כלל לגבאים כ"א ויבאו האנשים על הנשים כל נדיב לב כלם היו נדיבי לב ובנדיבות זה זכו אשר הברכה היתה שולטת בנדבתם עד שבאו העושי המלאכה ואמרו מרבים העם להביא וגו' ואמר ויכלא העם מהביא כי הוצרכו למנוע אותם להביא וזה ענין מ' דהע"ה וכי מי אני ומי עמי מעצור כח להתנדב כזאת אבל אחת היא שנתן בנו כח זה האמונה כי ממך הכל ומידך נתנו לך ולא מאתנו התנדבנו וזה ג"כ כוונת הכ' שם וישמחו העם על התנדבם כי בלב שלם התנדבו לה' וגם המלך דוד שמח שמחה גדולה כי עיקר שמחתם הי' בראותם כי הגיעו למדרגת אמונה זו אשר אין למעלה הימנו ואמנם ישראל שבאותו דור מהיכן עלו למדרגה זו כ' דלזה סמך הכ' ענין קירון עור פני משה לפ' ויקהל והאריך בענין זה כי אחרי שהי' משה בהר ק"כ ימים לחם לא אכל ומים לא שתה ובכל זאת קרן עור פניו יותר מהאוכלים למעדנים המה ראו עין בעין כי עם ה' מקור חיים והזוכה מקבל החיות מכסא כבודו ומי שהוא במדרגה למטה ממנו ע"י עשרו יוכל להגיע למדרגה זו ע"י שיעשה בלב שלם רצון הי"ת וישתדל שיבנו מקדש לכבודו ית' וה' ישכון בתוכם ומה לו עוד לכסף וזהב אם יזכה למדרגה זו אשר יקבל החיות משכינת עוזו הלא טוב לו יותר וזה ענין סמיכת קירון עור פני משה לנדבת המשכן נמצא כי מרע"ה היה הצדיק אשר באמונתו חיה וע"י הי' רב ברכות במלאכת המשכן ע"י שהתנדבו ישראל בלב שלם וזה ענין המ' איש אתונות זה מרע"ה שנתמנה גזבר על המשכן וכל הדברי' הי' מתברכי' על ידו וזה ענין הכ' כשתבא לחשבון רב הכסף והזהב ואבנים טובות תראה בעיניך כי לולא היה מרע"ה גזבר על כך לא הי' כח בעם ב"י להתנדב כזאת וכמ' דהע"ה הנ"ל וז"ש אלה פקודי ר"ל חשבוני המשכן משכן שהוא עדות אשר פקד עפ"י משה וע"ד שכ':

מגילת אסתר

בע"ה

ממרן זצוק"ל ומדבר כלשון עמו צריך ביאור מה ראה ע"י מעשה ושתי לגזור ככה אמנם ארז"ל וחמתו בערה בו מאי כולה האי שלחה לי' אהורייא דבי אבי אבא לקבל אלפא חמרא שתי ולא רוי והאי גברא רוי וצריך ביאור אם גם היא שלחה לי' כזאת היאך היו יכולים סריסי המלך לדבר כדברים האלה בפני המלך והשרים אמנם המלך וסריסיו דברו לשון סורסי וושתי שהיתה כשדית דברה בלשון כשדי וכן הם הדברי' הנ"ל מ'

ארמית ושמה בפי הסריסי' הדברי' האלה מבלי שהבינו מה יאמרו כ"א חשבו שהמה ד' התנצלות וכן הציעו הדברים לפי תומם והמלך נתבייש בפני השרים שהי' רבים מהם מביני' לשון כשדים נמצא דע"י שדברה ושתי בלשון עמה נהיית הרעה הזאת ולזה גזר אחר מעשה שכל אשה תדבר בלשון עמו של בעלה:

עוד ממרן זצוק"ל והקרוב אליו ד' רז"ל כל השמות הללו ע"ש מליצת מה"ש נאמר כלומר כי רז"ל קבלו כי מלך במגילה סתם משמש קדש וחול וקאי אליו על הש"י וכן ד' על הראויות לתת לה מבית המלך לשמור בהן שבת כוונתם ג"כ דהמלך היינו הש"י וכן כטוב לב המלך ביין ע"י זמירות שמזמרין ישראל בשבת על שלחנם וכן נדדה שנת המלך והנה האחרון ממוכן אמר כלום יש אומה שהכינה שלחן לפניך וממוכן זה פעל שתהרג ושתי נמצא דזכות לח"הפ הסב הנס הזה שתהרג ושתי ועי"ז תמלוך אסתר ובזה יובנו ד' הרוקח שכ' בפ' אמור אחרי פ' המועדי' כ' צו את ב"י ויקחו אליך שמן זית זך רומז על חנוכה שעתידים ישראל להוסיף על הי"ט ואח"ז ולקחת סלת ואפית רומז על פורים ומה ענין לחה"פ לפורים אמנם למ"ש רמז גדול יש כאן כי מצות לחה"פ יגרום ימי הפורים:

עוד ממרן זצוק"ל ואת פרשת הכסף אשר אמר המן וצריך ביאור לאיזו ענין שם מרדכי כזה בפי אסתר הרי באמת המלך לא קיבל הכסף אמנם באמת המן אמר דברים האלו אל המלך בינו ובין המלך ואיש לא היה עמהם אלא שאלי' ז"ל גילה הכל למרדכי כמו שארז"ל במ' והנה מרדכי רצה ללמד לאסתר טענה אשר ע"י יחרה אף המלך בהמן וממילא יבטל הגזירה ולזה שם בפיה שתאמר למלך כי האיש הזה מתפאר אשר קנה כל היהודים בעד עשרת אלפים ככר כסף להשמיד ולהרג וכן אמרה כי נמכרנו אני ועמי ואחרי כי דבר כזה גנאי גדול למלך למכור נפשות נקיים בעד רצי כסף וכאשר באמת מיאן המלך בזה אמר מי הוא זה אשר מלאו לבו לעשות כן וכאשר אמרה המן הרע הזה כלתה אליו הרעה מאת המלך:

ונ' לי התלמיד דזה פי' מה שאמר מי הוא זה ואיזה הוא הראשון קאי על המלך איה מלך שיעשה כזאת והשני על הלוקח ובזה יובנו ד' רז"ל שאמרו בקשה להראות על אחשורוש ובא מלאך ונטה ידה כלפי המן הכוונה לפי הנ"ל על שאלת מי הוא זה בקשה להראות על אחשורוש ועל שאלה ואי זה הוא השיבה המן הרע הזה אבל יען אמרה תחלה איש צר ואויב וידמה המלך שעליו אמרה בא מלאך ונטה ידה כלפי המן:

עוד ממרן זצוק"ל משל דהמן ואחשורוש לא' שהי' לו תל בחצרו וא' הי' לו חריץ א"ל בעל החריץ לבעל התל מכור לי תלך א"ל קח בחנם הענין מעולם נועצו שונאי ישראל להרוס אומה זו מהם באו בשאט נפש להשמיד' ואחרי' נתייראו מזה וטמנו להם פח

יוקש להגביהם ולהושיב' בין נגידים ועי"ז יעזבו דתם וזה היה כוונת אחשורוש אחר שביטל בנין ביהמ"ק במה שהזמין ישראל לסעודה אבל להמן ארכה זה הדרך ובא לאמור למלך להשמידם כאחד ביום אחד וא"ל המלך העם לעשות בו כטוב בעיניך אם אתה סובר כי דרך זה יתכן כמוני כמוך ומשלו רז"ל הגדולה שחלק אחשורוש לישראל לתל כלומר כוונתו היה להגביהם למען השפילם ע"ד שיעזבו את אמונתם והמן אמר אני אעשה חריץ להשליכם בה ונענע לו אחשורוש וא"ל הכסף נתון לך:

עוד ממרן זצוק"ל אמר שמואל אסתר ברוה"ק שנא' קיימו וקבלו קיימו למעלה מה שקבלו למטה והק' תוס' הרי רבא גופא דמשבח להא דשמואל דרש במ' שבת האי קרא לקיימו מה שקבלו כבר וביאר מרן זצוק"ל ע"ד שכ' החו"ה אין התוס' מתקבל' עד שתפרע החובה תחלה ואלולא דקיימו מה שקבלו כבר לא קיימו למעלה מה שקבלו למטה נמצא דקבלו קאי על קבלת התורה וקיימו קאי אלמעלה:

ואני מצאתי במ' ביאר מ' שמואל אמר וקבל כ' וקבל הקב"ה נמצא דדרשא במ' שבת מהקרי שהוא וקבלו ודרשא דשמואל מהכ' וקבל והש"ס דרשא פשוטה נקיט וע"ד שכ' תוס' בכמה מקומות.

ביוצר להפסקה ראשונה להקדים בקע למאה זוזים קלים מפ' המחזור נדחק מאוד בזה והם ד' תוס' במ' מגילה וכ"ה במ' אסתר כי המן חשב אשר כל איש ישראל יתן חמשים שנה מחצית השקלי' סך כ"ה שקלים נמצא לס' רבוא ס' פעמים כ"ה רבוא שקלים וכל לג' אלפים שקל עולה לככר דככר של קדש כפול היה ומנה כ"ה סלעים לששים מנה המה ככר נמצא לששים רבוא עשרת אלפי' ככר והן הן ד' תוס' במ' מגילה עיי"ש וע"ז אמר המן לשקול אל גנזי המלך כנגד כל ישראל על נ' שנה מכ' עד ג' וז"ש רז"ל הקדים הקב"ה שקלים לשקלים וזה כוונת הפייטן להקדים בקע למאה זוזים קלים שרצה המן לשקול בעד כל א' מישראל:

ויאהב המלך את אסתר מכל הנשים ותשא חן וחסד לפניו מכל הבתולות ארז"ל אר"י ביקש לטעום טעם בעולה טועם טעם בתולה טועם הכוונה כי אחשורוש זה נתיירא שלא תמרוד גם אשתו השניי' בו כמו הראשונה וכמו שהאריך בזה בס' יוסף לקח וחשב אולי ושתי יען היתה אהבתה עזה אליו לא היה לה מורא ממנו כמעשים בכל יום בנים יאהבו אבותם ולא יתיראו מהם וחשב כי אהבה זאת באת אלי מחמת שהיתה בתולה כשנשאה כמו שדרז"ל אין אשה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי ולהשמר בזה היה בדעתו לישא בעולה שלא יהיה לה אהבה כ"כ ויהי' תחת זה מורא עלי' אבל זה בבחינת מלך אבל בבחינת עצמו הלא לא ישוה לאדם יראה גדולה אפי' כנגד אהבה קטנה והיה דעתו

לישא שוב בתולה ועל איזו דרך שהתבונן באסתר לא היה מפחד ממנה והיה מקוה ממנה יראה כמבעולה ואהבה כמבתולה וז"ש הכ' בבחינת מלך ביקש לישא בעולה אהב את אסתר מכל הנשים ובבחינת עצמו שרצה בבתולה מצא בה אהבה כמבתולה נשאה חסד לפניו מכל הבתולות:

דרוש לז' אדר

כי המן בן המדתא האגגי חשב על היהודים לאבדם והפיל פור הוא הגורל להמם ולאבדם ובבואה לפני המלך אמר עם הספר ישוב מחשבתו על ראשו ותלו אותו ואת בניו על העץ על כן קראו לימים האלה פורים על שם הפור וגו' והנה יחסו כותבי המגילה לגורל זה נס גדול וצריך ביאור מה ביקש המן בגורל זה אחרי שהי' בידו טבעת המלך והעם לעשות בו כטוב בעיניו מדוע בושש ברעתו והפיל עוד גורל וגם כפל הל' פור הוא הגורל וגם ענין זה אחרי שהפיל הגורל בי"ג בניסן מדוע לא נפל חלקו עד י"ג אדר וכ"כ בזה ביו"ל ויש לומר דבאמת פור ענין אחר וגורל ענין אחר והענין פור שייך בכל ענין וענין ואמנם גורל לא שייך כ"א בב' אנשים כד' שמצינו כל גורל בתנ"ך והנה המן זה הפיל פור באיזה יום בחדש יבחר ונפל לו הפור על יום י"ג והפיל שוב פור באיזה חדש ונפל לו באדר ואחר שנתברר לו היום והחדש שוב הפיל גורל מי יצליח ביום הזה ונפל הגורל עליו כי הוא יצליח ביום הזה וז"ש במדרש המן גורלך עולה להצלב כי באמת לא כיחש לו הגורל כמ' שהע"ה כל פעל ה' למעניהו וגם רשע ליום רעה ותכלית גדולת המן לא היה כ"א ליום י"ג באדר שנאבדו בו בני המן עם שאר משנאי ה' והנה המן זה שהיה ערום כנחש לא הזכיר לפני המלך כ"א יכתב לאבדם ואמנם מן השמדה והריגה לא הזכיר מאומה כי ענין זה גנאי גדול למלך לשפוך דם נקי ואמנם בענין לאבדם אף בלא השמדה יש ב' פירושי' אבוד דת שיהיו לעם אחד או להמכר לעבדים ולשפחות ולזה תפסה אסתר בקצה השני ואמרה אלו לעבדים ולשפחות החרשתי כי עדן אין זה גנאי למלך אבל להשמיד ולהרג ולאבד דבר זה לעולמי עד נזק המלך וע"ז אמרה כי אין הצר שוה בנזק המלך אמנם גם המן ידע מכל ענין זה כי אין לו רשות מאת המלך להשמיד ולהרוג אם גם אמר לו לעשות בו כטוב בעיניך ולזה התחכם עליו מצד אחר הוא כ' אגרותיו אחד עשר חדש במוקדם למען יפלא בעיני היהודים אם המלך רצונו להרוג אותנו היה לו לכתוב לכל שרי עיר ועיר כבא כ' זה לידכם עמדו וקומו להרוג היהודים אבל יום זה ליחד ולהודיע במוקדם מה זה ועל מה זה ולאחר התבוננות ידעו כי יום זה נבחר עפ"י גורל והגורל הגיד כי באותו יום יהי' שונאי ישראל ברום המזל וישראל בשפל המזל ועי"ז מאפס תקוה

ימירו כבודם בלא אל וישליכו תורתם אחרי גיווים ומעצמם יעשו לעם אחד והי' כי יבצע מעשיהו יראה המלך כי בחכמה עשה כל זאת:

ואם נתבונן נמצא כמעט מבוארים דברינו אלה אמר הכ' ויבז בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו כי הגידו לו את עם מרדכי ויבקש המן להשמיד את כל היהודי' אשר בכל מלכות אחשורוש עם מרדכי למאי אכפל הכ' עוד הפעם עם מרדכי אבל גילה כי כל קצפו הי' רק על עם מרדכי על הצדיקים ולא עלה על דעתו להשמיד כל היהודים כ"א עם מרדכי הצדיקים לבדם וארז"ל כשנפל פור באדר שמח אמר נפל פור בירח שמת בו משה רבן ואם בזקן זה פגע מה"ד ע"כ כי החדש הזה מוכן לרעת היהודי' ואמנם הש"י המתין עם מיתת משה עד יום לידתו להודיע כי לא מת משה בחטא ישראל ולא בחטא עצמו כי אם מלאו ימיו ושנותיו כמו שד' רז"ל בן מאה ועשרים אנכי היום היום מלאו ימי ושנותי ומה שנענש במי מריבה לא הי' קיצור ימיו ח"ו כ"א וה' אמר אלי במי מריבה לא תעבור את הירדן ולולא חטא מריבה כבר עברו וז"ש רז"ל ולא ידע אותו רשע כי אדרבא בז' באדר מת משה משום דבז' באדר נולד משה ועד"ז יש לפ' מ"ש רז"ל פ' שלוח הקן משה מה"ת מניין שנא' בשגם הוא בשר והיו ימיו וכו' מאי ק' לי' משה מה"ת מניין אטו מעט משה כ' באורייתא אמנם בא לעורר מנ"ל מה"ת דמשה לא מת בחטא כ"א משום שמלאו ימיו ושנותיו וחמר כי ע"ז רמז הכ' לא ידון רוחי כלומר לא יתקיים נשמה שנתתי באדם לעולם בשגם הוא בשר כי הצדיק הגדול בכל זאת הוא בשר והן בקדושיו לא יאמין ורמז בתיבת בשגם למשה מבחר הברואי' ואמר עליו והי' ימי' מאה ועשרים שנה הרי כי מראש מקדם הוקצב לו ק"כ שנה לא יותר ומעתה פי' ד' הכתובים כך כי המן חשב על היהודים לאבדם ביקש רק לאבד שם יהודי והפיל פור הוא הגורל כלומר שני' יחידי' למען להמם שיהי' להם אימת מות ועי"ז לאבדם ובבאה לפני המלך והי' בידה פתשגן כתב הדת אשר ניתן בשושן להשמידם כאשר נתן מרדכי להתך ועי"ז חרה אף המלך וז"ש ובבאה ר"ל אסתר לפני המלך אמר עם הספר שכ' בו להשמיד ולהרוג ולאבד ישוב מחשבתו אשר חשב על ראשו שלא יועיל מאומה ותלו אותו ואת בניו על העץ ואחרי דעת לולא הפיל המן גורל להמם ולאבדם כ"א הי' גוזר בשם המלך אשר היהודי' יהיו לעם אחד עם שאר יושבי המדינות לא היה למלך תרעומת וגורל זה הכין לו מוקש ועליו נתנבא דהע"ה בפועל כפיו נוקש רשע וז"ש על כן קראו לימים האלה פורים על שם הפור כי באמת פור זה היה לטובתינו:

סיומא ותכתוב אסתר המלכה וגו' לקים את אגרת הפורים הזאת השנית וישלח ספרי' וגו' דברי שלום ואמת לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם וגו' וכאשר קימו על נפשם

ועל זרעם דברי הצומות וזעקתם הפסוקי' האלו צריכין ביאור מה הוא האגרת השנית ומה ענין דברי שלום ואמת ומה ענין הצומות שפי' המפ' על ד' התעניות לכאן:
ארז"ל אמר רבא חייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי נ' לבאר דהמופלא בכל ענין המגילה הוא מה ראה מרדכי לכתוב באגרת שנכתבו על ידו אשר היהודים ינקמו מאויבי' והמלך לא אמר להם כ"א ואותו יתלו על אשר שלח ידו ביהודים א"כ ידעו הכל כי לב המלך טוב על היהודים ואתם כתבו על היהודי' כטוב בעיניכם דהיינו שינשאו למעלה ראש ומה שאמר כי כתב שנכתב בשם המלך אין להשיב כוונתו היתה כי ע"כ צוה המלך בענין היהודים דבר מה לכתוב והמן זייף הכתב מטוב לרע אבל מה להם ולצרה הזאת לעורר קנאה לבין האומות ולכתוב אשר היהודי' ינקמו מאויבי' וכמובן מד' המלך שאמר לאסתר בשושן הבירה הרגו היהודים ואבד בשאר מדינות המלך מה עשו נ' שהרע בעיניו ולמה להם יותר מהצלת נפשם אמנם כלל גדול אמרה תורה בעדים זוממי' ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו וביאר הרמב"ן מאחר שלא חלה מחשבתו על האיש אשר העיד עליו העד זומם רעתו ישוב אל חיקו ואמר הכ' בור כרה ויחפרהו ויפול בשחת יפעל ואמר קהלת חופר גומץ בו יפול וגולל אבן אליו תשוב וראו כי נעשה כן בהמן שתלו אותו על העץ אשר הכין למרדכי ואחרי כי במשך ימי הצער הכירו בשונאיהם מי ששמח וקוה להרג את היהודים בטחו בהש"י וכ' על כל שונאי' פתקא כנפל מן שמיא על המן וז"נ כוונת דהע"ה במ"ש תהלים ל"ב צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ה' לא יעזבנו בידו ולא זו בלבד כ"א ולא ירשיענו בהשפטו הש"י לא ירשיענו לצדיק בהשפטו מרשע זה שצפה להמיתו ואמר קוה אל ה' ושמור דרכו כי הש"י יקיים בכל עת צדיק מצרה נחלץ ויבא רשע תחתיו וגם אתה וירוממך לרשת ארץ בהכרת רשעים תראה. והנה עיקר הנס כבר נעשה בב' ש"פ כשנתלה המן ובפורים לא היה כ"א הנצחון לאויבי ישראל ויאמר האומר לשמחה מה זו עושה אני אשמח בברוך מרדכי שבטלה גזירת המן ולא נעדר מב"י איש בעזרתו ית' ומה לי בארור המן שנתקיים בפורים וע"ז ארז"ל דחייב לבסומא כי בעת שהאדם מבוסס אז לו לעונג גדול הנקמה בשונאיו כאשר עינינו יראו בכל יום אנשים שכורים ואמרו דחייב לבסומי עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי שיהי' שמחת ארור המן חביב בעיניו כשמחת ברוך מרדכי והנה ישראל שבאותו הדור בקשו להסיר מהמגילה אגרות שכ' מרדכי להשמיד שונאי ישראל למען לא יזכר להם בקרב העמים לנצח ויאמרו היהודים עם נוקם ונוטר ואפשר ע"ז רז"ל דשלחה להם אסתר לחכמים קבעוני לדורות שלחו לה קנאה את מעוררת עלינו וזאת הקנאה היא כמ"ש והיא השיבה להם כבר כתובה אני למלכי מדי ופרס והן אם

תכתבו או לא לא ישכח ענין זה מהאומות וז"נ כוונת הכתובים ותכתוב אסתר את כל תוקף כי בתקף הוצרכו לגזור כן לקים אגרת הפורים השני' ר"ל אגרת שכ' מרדכי הכל יהי' נכתב במגילה וכלפי שדאגו ישראל לקנאה בין האומות שלחה להם אשר לא ידאגו כי הכל ד' שלום ואמת כי הוא ענין לאמתה של תורה וכמו שביארנו לעיל ותכלית קיום האגרת הזאת כי לולי האגרת נאבדה לא היו מקיימים ימי הפורים בזמנם אבל ע"י קיום האגרת הזאת יהי' לקיים ימי הפורים האלה בזמנם כאשר קים מרדכי ואסתר כלומר מי שלא יבין ענין דבר זה יעשה ככה לאמור כיון שמרדכי ואסתר כך קימו בל"ס הי' כן מן התועלת וסיים בד' רז"ל במ' תענית כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה והטעם משום דבאותן ימי' מתעורר בכל שנה תגבורת דין על שונאי ישראל כמ"ש רז"ל האי ב"י דאי' לי' דינא בהדי גוי באב לשתמיט מיני' כך משנכנס אדר מרבין בשמחה משום דהחדש הזה נהפך לישראל מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב ואמנם זה יהי' רק ע"י קיום ימי הפורים וז"ש לקים את ימי הפורים כאשר קימו על נפשם ועל זרעם דברי הצומות וזעקתם לא הצומות לבד כ"א למעט משמחה מתחלת החדש ככה נקיים ימי הפורים ומשנכנס אדר נרבה בשמחה כי"הר בב"א:

דרושים על ההגדה של פסח

כהא לחמא עניא וכו' כ' הרמב"ם כי מאמר זה נתקן אחר החורבן ומ' דהכוונה לקיים אם לא אעלה את ירושלי' על ראש שמחתי ויע"ל דהאב משיב כלפי הבני' אשר ישאלו לאמור מאחר שאנחנו גם היום בגולה מה שמחתינו ביצ"מ והשיב למולם האב כי לא ידמה גלותינו זאת לגלות אבותינו במצרים וביאר ההבדל הנה אבותינו במצרים היו עבדים לפרעה והיו אוכלים לחם חקם כאנשי הצבא בזמנינו ולא היה לאל ידם לפרוס לכפין לחם ומהגם שלא היה לאל ידם לומר לחסר לחם כל דכפין ייתי וייכול וכל דצריך דהיינו האביון ת"א צריך כי הוא תאב בכל עת ייתי ויפסח יסעוד עמנו סעודתו ולא היה כזאת לאבותינו במצרים ואמנם עיקר ההבדל כי אבותינו לא ראו גאולה מימיהם וקשה לשאוב תקוה על דבר שלא נראה מעולם כי עד יצאו אבותינו ממצרי' אין עבד יכול לברוח משם כמ"ש רש"י פ' יתרו אבל אנחנו שידענו מגאולת אבותינו נקוה אשר אם גם השתא הכא נהיה בשנה הבאה בארעא דישראל השתא עבדי לשנה הבאה נהיה בני חורין כיה"ר:

קדש ורחץ תמה הטו"ז מאחר דאין אנו נוהגין ליטול ידים לדבר שטבולו במשקה אפי' בי' ימי תשובה מה נשתנה אצלינו הלילה הזאת ונ' דזה בכלל הלילה הזה כלנו מסובין

אף דבמדינתינו אין המנהג להסב וכד' ראבי' מ"מ אנו מקפידין ע"ז לקיים השנה הבאה בארעא דישראל וננהוג כמנהג אנשי מזרח כן הענין לענין דבר שטבולו במשקה דבא"י ב"ב לכ"ע יהי' צריך נטילה מאחר דינהוג שוב טומאה וטהרה:

ואפי' כלנו חכמים וכו' מצוה עלינו לספר ביצ"מ יל"ד חדא מה רבותא הוא זה וכי חכמים ונבונים יהי' פטורים ממ"ע ועוד לספר יצ"מ הו"לל מאי ביצ"מ וגם מה שסיים וכל המרבה ה"ז משובח ק' פשיטא ונ' לבאר דאם נתבונן משל של עם ב"י למה אנו דומין מיצ"מ עד היום המשל לעני שהיה דר בעיר א' ופגע בו עשיר אחד ברחובות קריה ואמר לו שמעתי עליך לאמור שהחובות רבו עליך למעלה ראש עד אשר אף ככר לחם לא יתנו לך בלא רצי כסף ומאפס כסף אתה ובני ביתך רעיבים א"ל העני כן הדבר א"ל אמור לי על נכון עד כמה יעלו כל חובותיך א"ל עד עשרת אלפים השיב העשיר קום ובא עמי לכל בעלי חובותיך ואני אפרע בעדך עד פרוטה אחרונה וכן עשה אחר עשותו ככה אמר לו מהיום והנאה תקבל ממני בכל שבוע עשרים כסף להחיותך ולהחיות אנשי ביתיך וכן עשה משך עשרים שנה אחר עבור עשרים שנה בהיטיב העשיר כזה עם העני פגע איש אחד בעני הלז ושאל אותו שמעתי כי פלוני העשיר ייטיב עמך הרבה ספר לי מטובותיו השיב העני אמת כי זה עשרים שנה פרע בעדי עשרת אלפים לבעלי חובייי ויחרה אף האיש השואל בעני הזה ויאמר לו למה זה תספר ממה שהטיב חיש חסד הלז עמך לפני עשרים שנה ותכפור בחסד שעושה עמך מדי יום יום בתתו לך ולביתך לחם חק:

זה הוא המשל והנמשל הש"י הוציאנו לפני אלפים שנה ממצרים מעבדות לחירות אמנם מאז ועד עתה ידו נטויה עלינו לטובה ולא כלו רחמיו ממנו והנה אם נראה איש מרבה לספר ביצ"מ נאמר כי האיש הזה איננו לא חכם ולא נבון ולא יבין יד ה' הטובה עליו מדי יום יום ולזאת ירבה לספר בנס הנעשה לפני אלפים שנה ואמנם החכם יקיים מצותו בקוצר ויאמר דעו כי הלילה הזאת יצאנו ממצרים לא זולת ולמול זה אמר הבעל הגדה לא כן הדבר כ"א ואפי' כלנו חכמים נבונים זקנים שנעשו לנו משך ימי חיינו נסים מרובים מצוה עלינו לספר ביצ"מ כלומר לעשות מיצ"מ ספור ארוך וכל המרבה לספר ביצ"מ לח יחשב לו לסכלות כ"א ה"ז משובח והטעם כי עיקר הנס ביצ"מ שיצאנו מאפילה מחשבת אמונה לאור וזכינו למ"ש אתה הראית לדעת וגו' והנה נס כזה לא נעשה לנו מאז ועד עתה ומעתה המחשב עיקר נס של יצ"מ היציאה מעבדות לחירות כזה וודאי אם יבין חסדי ה' כי לא תמנו בכל דור ודור לא ירבה לספר ביצ"מ אבל המבין האמתי בגודל הנס ביצ"מ ע"ד שאמרנו זה לא ילאה מלספר אף כי ישכיל ויבין חסדי וטובי ה'

בכל עת וז"ש וכל המרבה לספר ה"ז משבח כי ה מורה מה יחשב אצלו עיקר של יצ"מ וע"ז מביא מר"א ור"י שהיו חכמי' נבונים וזקנים וספרו ביציי"מ כל אותו הלילה:

חכם מה הוא דקדקו המפ' למה לא יאמר החכם אשר צוה ה' אותנו ולמה יאמר אתכם אם גם במה שיאמר ה' אלקינו נזהר שלא יאמר הוציא עצמו מן הכלל אבל מהיות טוב וגו' היה לו לומר אותנו אמנם בל"ז צריך להבין אחרי שהוא יודע כי התורה כוללת עדות וחקים ומשפטים וע"י מה ידע אלו הן עדות אם לא ידע על מה הן מעידין א"כ מה זה ישאל עוד ואמנם שאלתו היא שאלת חכם אחרי כי ע"י יצ"מ נתפרסם אשר יש לעולם בורא והבורא הזה מנהיג העולם כחפצו ואם גם נתן הש"י תוה"ק לנו עם ב"י יקשה עלינו למה זה לא צוה דבריו לכל יושבי תבל אשר הוא בוראם מטריפם ומנהיגם והנה זה שאלתו מה כלומר מה טעם העדות והחקים והמשפטים אשר צוה ה' שהוא אלקינו כלומר אלקי כל יצורים אתכם ב"י דווקא ואם יאמר אותנו לא יבינו כוונתו וע"י אמרו אתכם נבין כי ר"ל אתכם ולא האומו' וע"ז נבא לבאר התשובה שהשיב לו הבעל הגדה בא"ל אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן ומה תשובה היא זאת ועוד הלא התשובה מבוארת בתורה בפ' ואתחנן אחר השאלה כ' ואמרת לבנך עבדים היינו וגו' אמנם הענין אמר שהע"ה חנוך לנער עפ"י דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנו וביאר הרמב"ם ענין זה בפי' למשנת חלק כי החינוך לבנים צריך להיות לפי שנות חייהם לנער הקטן יתן לו מאכלים מתוקים ולגדול קצת מלבושים ולגדול יותר כבוד ולגדול ממש די פרנסתו ולגדול המבין האמת יטעימנו מענין חיי העה"ב ועד"ז הבטיח החכם גם כי יזקין לא יסור ממנה וז"ש הבעל הגדה אם חכם בנך השיבהו תשובה שישכיל ויבין ע"י האמת ולפי שני' והביא למשל ע"ז אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן והטעם כדי שישאר טעם פסח בפיו ויזכור בכל עת יצ"מ ככה יהי' תשובתך אליו ועד"ז נבאר אשר היא התשובה הכ' בפ' ואתחנן אחרי כי שאלת בן החכם היה למה זה צוה הש"י אותנו עם ב"י לבד תוה"ק הלא כל יושבי תבל ברואיו וכמו שביארנו למעלה צותה תוה"ק לאב להשיב לבן חכם הלז אמת כי כל האומות המה ברואי ה' אבל חסד ה' וטובו עלי' גם בלי תורה היא תמנעם מלקבל עלי' עול תוה"ק לא כן אנחנו עם ב"י עבדים היינו לפרעה במצרים ויציאנו ה' אלקינו משם ביד חזקה ע"כ ויצוינו אותנו דווקא לעשות את כל החקים האלה כי נוח לנו לשמור שוי"ט ולהניח תפילין וכיו"ב מלרמוס חומר וללבון לבנים לפרעה אבל לא יעלה על דעתך כי עבודתינו להש"י הוא רק עבודת עבד לענותינו סבלות כמו שהיה עם פרעה לא כן כ"א לחיותינו כהיום הזה כמ' הכ' אם שמוע תשמע וגו' כל המחלה לא אשים עליך ואם יגדל הנער ויוסיף תבונות ויאמר מה בצע בכל מחמדי עולם הלא בעוה"ב כמונו

כאו"ה סוף אדם למות אף אתה אמור לו וצדקה תהיה לנו לפני ה' אלקינו אם נשמור לעשות את החקים נמצא דתוה"ק שמה בפי האב ג' תשובות להשיב לכל נער לפי דרכו ואם כה יעשה ישאר טעם אגדת האב בלילה הזאת בפי בנו וזה ענין אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן שישאר לו הטעם בפיו:

רשע מה הוא אומר מה העבודה הזאת לכם הענין הרשע הוא הפורק תורה מכל וכל ואחרי כי ידע כי אביו יאריך בלילה הזאת בספור יצ"מ ילך לבית מרעים עד אישון לילה ובבאו אח"כ לבית אביו וימצאוהו עדן שפתיו תהלות ה' ונפלאותיו יביעו ויאמר אל אביו אבי ראה גם ראה הלא אנכי בנך ובלבי כל דבריך בזה אך למותר ולא אאמין בכל הספורים האלו וגם לא אאמין מאחרי כי אתה אבי אשר בכל לב תאמן בכמו אלה אמנם יראת את העם שלא יבזוך ותעשה הדברים ע"ד שעשו אבותינו מעולם אף כי כבדה העבודה עליך ואשאל אותך מה העבודה הזאת לכם לי לא אכפת יען אנכי כבר לקחתי סעודת הערב אבל אבי עם ביתך עליכם צר לי ומה לכם העבודה הזאת את מי תיראו אם לא תעשו כן ואמר בעל הגדה למול רשע זה לולי באמת הוא ירעב ויצמא ויכבד עליו שהיה בסעודת הערב היה מקום להמליץ בעדו בדברו כדברים האלה אבל הוא אומר לכם ולא לו אמרו זה מורה על שנאת הדת וכפירת האמונה אשר בלבו אמנם יש רעים וחטאים בפיהם ובכל זאת פחד אלקים לנגד עיניו ולאילו עדן יש תקוה אבל הרשע הזה לא בפיו בלבד יאמר כ"א גם הוציא עצמו מן הכלל ולזה אחרי כי אתה האב רואה כי כבר יצא בנך לתרבות רעה אל תען כסיל כאוולתו וענה כסיל כאולתו אל תען כסיל כאולתו פן תשוה לו גם אתה כי עוד יסרחך וידיחך וענה כסיל כאולתו אף אתה הקהה את שיניו שלא יהיה חכם בעיני' וידמה כי יכל לך ואמור ראה אתה הכופר הנה אנחנו קבלנו מאבותינו כל המעשים האילו ואב לבנים יודיע אמתיך ונאמין בכל זה בלב שלם אבל אבותינו במצרים כאשר בא אליהם מרע"ה וצוה לשחוט הפסח ולאכלו צלי אש על מצות ומרורים מתני' חגורים ומקל ביד ובזכות זה יגאלו והאמינו כל זאת ועשו ככה נתקיים בהם עם תמים תתמם ובמחרת הפסח יצאו ביד רמה אבל אם אתה היית שם היית לועג ומצחק על הדברים האלה והיה סופך למות בג' ימי אפילה וזה שאומר לו בעבור זה שהיינו מאמינים ועשינו כאשר ציוונו עשה ה' לי אבל לא לו אילו היה שם לא היה נגאל ולמה תאכל מצה ומרור:

תם מה הוא אומר מה זאת ואמרת אליו בחוזק וגו' הענין התם הזה אינו מבין כי העבודה הזאת אחת ממצות התורה כי אם ישאל מה נשתנה הלילה ואחרי כי שכלו חלש אי אתה יכול לבאר לו הרבה כ"א אמור לו כל מה שאנו עושי' הוא בציווי הש"י ועלינו

לשמור מצותיו יען בחזק יד הוציאנו ממצרים ויש עלינו לבאר מה בין יד חזקה שנא' בפ' קדש לי ובין בחזק יד שנא' בפ' והיה כי יביאך ונ' הענין כי ביד חזקה קאי על האותו' והמופתים כמו שד' וביד חזקה זו הדבר ואמנם חזק יד הוא ע"ד שלא היינו כדאי להגאל כמ"ש ביחזקאל ואת ערום ועריה ואעפ"כ גאלם ה' לפנים משוה"ד לקיים את בריתו את אברהם יצחק ויעקב כמ"ש בפ' וארא והנה ידו של הקב"ה היא כלפי הדין והשורה וכאן שעשה הש"י לפנים משוה"ד כ' כי בחזק יד שהחזיק ה' ית' את ידו:

מתחלה עע"ז היו אבותינו בגמ' נחלקו רב ושמואל מאי ענין מתחיל בגנות דתנן ואמר רב עבדי' היינו כלומר גנות שפלות הגוף ושמואל אמר מתחלה עע"ז גנות ושפלות הנפש ועבדי' כתרווי' בתחלה כרב דקיי"ל כוותי' באי' ואח"כ כשמואל מהיות טוב אל תקרי רע:

ויאמר לאברם ידוע תדע הענין כי שאלת במה אדע ששאל אאע"ה אצ"ל שהיה מפאת חסרון האמונה בה' ובדבריו כ"א אחרי כי צפה כי נבואה זו לאחר ימים ושנים כמה מאות עד אשר תפרה ונחלת את הארץ דאג לאמור במה אדע כי בני יעזבו את ארץ מכורתם ויירשו ארץ והיינו כי אירשנה כי אנכי ר"ל בלי יבקשו לרשת אותה והשיב לו הש"י אני אחשוב מחשבות על זאת והמחשבות המה הראשונה כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ומי לא יבקש לו מנוח וכן ד' רז"ל היא ישבה בגוים לא מצאה מנוח אילו מצאה מנוח לא היתה חוזרת ואם גם זאת לא יועיל אזי ועבדום וענו אותם ואם יבואו הדברים עד שיאמרו חדל ממנו ונעבדה את מצרים אזי וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא אמר יעבידום כ"א יעבודו שיבקשו לעבוד מעצמם אמנם דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול:

והיא שעמדה כוונת הבעל הגדה על מה שד' רז"ל וגם לרבות ד' מלכיות אמנם האר"י ז"ל פי' והיא על השכינה וצוה לקחת הכוס ביד כי כוס בגי' אלקי' שהוא השכינה.

צא ולמד הכוונה פן תאמר האומות לא יבקשו לכלותינו כ"א אנחנו ע"י חטאינו גורמים שיתן ה' בלב האומות לרדות אותנו וכאשר נשוב אל ה' שוב אלדא שלח מלאכי' וסגר לפום ארוותא ע"ז השיב הבעל הגדה צא ולמד כי האומות מעולם שנאו את ישראל כי מה ביקש לבן לעשות ליאע"ה וכי יעקב חוטא היה והיה צריך רדוי:

וירד מצרימה אנוס הכונה כי ל' יריד' הכ' הפי' שהבין יעקב כי ירידה היא לו לצאת מארץ לחו"ל אבל הלוך אנוס עפ"י הדבור ולא תאמר כי בבאו שמה וראה יוסף בנו משנה למלך לא היתה שוב ירידה בעיניו לא כן כ"א ויגר שם גם בעת שהיה שם לא ירד להשתקע:

לגור בארץ באנו הכוונה לאבותינו במאמר זה שלא יאמר פרעה להם איה אלקיכם ולמה עזב אתכם והשיאכם לבא בארצי אודות ככר לחם גלל כן אמרו לפרעה לא באנו אליך בעד ככר לחם כ"א אבינו יש לו כמה אלפים צאן ואין להם מרעה ואין זאת בכלל נותן לחם לכל בשר כי אין מן ההכרח שיהיה ליעקב אלפים צאן ולזאת באנו אליך:

וימת מלך מצרים פי' רש"י בחומש שנצטרע והא דכ' ויאנחו בני ישראל מן העבודה פי' כי בעת שלקחו מביתם הילדים לטביחה לא היו רשאים להתאנח כי יחשבו למורד במלכות כ"א צריכים היו להתיקר בזה שמדם בניהם יתרפא המלך אבל בעת העבודה נתאנחו ומ"ש ותעל שועתם אל האלקי' מן העבודה הפי' ע"ד שארז"ל כשגזר פרעה לא תאסיפון לתת להם תבן ואת מתכנת הלבנים תתנו גזר אשר בעד כל לבינה שיחסר מן המתכונת יקחו ילד ישראל ויתנו אותו בדימוסי הבנין תחתי' וכשראה מרע"ה הדבר הזה אמר למה הרעות א"ל הש"י רצונך לידע מהותן של הילדים הללו קח אחד מתוך הבנין טרם ימות ואתה תראה מה יהא בסופו לקח אחד וקראו איתו מיכה הואיל ונתמכמך בבנין והוא ניהו דעשה העגל וכן היה הענין בילדים הנשחטים כמו כן לא היו ראוים לצאת מהם הגון וע"ז אמר הכ' ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה לא זולת על העבודה לבדה קיבל הש"י שועתם ועיי' בשל"ה על ההגדה פי' אחר על כ' זה.

ואת עמלינו אלו הבנים שנאי כל הבן וגו' הכוונה כל עמל האדם להצליח בניו וביתו וכל זמן שיקוה כזה ומעמלו יערב לו ויתנחם בתקות בניו מיגונו אבל אם לנגד עיניו פרי בטנו לסוף ישליכו אזי עמלו מר לו מר וז"ש ואת עמלינו אלו הבנים ע"י גזירת הבנים היה עמלינו עמל:

ביד חזקה זו הדבר שנא' הנה יד ה' הרי דבמכת הדבר כ' יד וצ' טעמא מה נשתנה מכה זו שנא' בה יד אבל הענין כי הנפלא שבמכה אחרי כי בהמות ישראל ובהמות המצרים היו רועים ביחד והדבר היה לזה ככה עד אשר כל מיני בהמות נוכו שלא ע"ד הרגיל להיות במין א' לבד וא"כ היה מופת חותך אשר האויר מעופש כ"כ שאין ברי' מבע"ח יכולה לחיות ובכל זאת לא מת ממקנה ישראל עד א' והיה הנס כאילו יד ה' משאיף האויר הממית בעצמו למקנה מצרים:

ובמופתים זה הדם קרי לי' מופתי' ל' רבים ע"ד שארז"ל כי אי אפשר שיחיו המצרים שבעת ימים בלא מים לשתות אמנם באמת כל זמן שהיו ישראל דולים מן היאור הי' מים זכים ואם חטפו מהם המצרים נהפך לדם כמ"ש ובעצים ובאבנים ואם קנו מהם בדמי' הי' בהויתן מים ראוים לשתיי' ואמרו שם ממכת דם העשירו אבותינו במצרים והיינו ובמופתים:

דם צפרדע ר"ל המכות היו הפכיים בחדש הראשון הבאיש היאור עד שכל הדגה אשר ביאור מתה ובחדש השני היה היאור חזק כ"כ עד שהצפרדעים הנוצרים בתוכו הלכו לתנור חם וכן ערוב דבר בתחלה היה האויר חזק כ"כ עד שכל חיות מכל הארץ מצאו מחיה עלי' ובחדש הבא אף הבהמות הבייתיות כלם כא' מתו וכן ברד ארבה הדרך לבא ארבה אחרי יובש האויר זמן מרובה וכאן היה בחדש הא' מטר וברד ומיד בחדש הבא היה ארבה אשר כמהו לא נהיתה.

דצך עדש באחב רמב"ן פ' בא כ' כי היה בכל הסדרים האלו מכה ראשונה התראה אצל המים והשניה התראה בבית והשלישית בלא התראה עיי"ש הטעם ובהגמיי' כ' טעם למה היו ג' מכות האלו כנים שחין חשך בלא התראה יען מעת באה מכה ראשונה על המצרים רבצו עלי' ג' מכות אלו אבל בעת באו לבדם היו בחזק יד יותר והרמז כי ש ח ן אם נכתבם עד"ז ח ש ך נמצאם כ נ ם ש ח ן ח ש ך כ נ ם משולבות ע' ותמצא:

ר"י הגלילי אומר ר"א אומר ר"ע אומר ע' בסוף ספר חסד לאברהם משם הקדוש מהר"ש אסתרפולייי סודות נוראים בזה בג' מאמרים אלו בשם האר"י זי"ע וכ' שם כי המתבונן בסודות אלו פ"א בשנה יגן עלי' מן החטא:

אלו הוציאנו ממצרים ולא עשה בהם שפטים דיינו כי היינו מאמינים אשר אלוקי אבותינו הוא נתן בלב פרעה שיוציאנו לחרות אבל אולי הוו בנו מקטני אמנה שהיו אומרים פרעה זה מעצמו רחם עלינו לזאת עשה בהם שפטי' למען נודה לה' חסד ואמנה היה די לעשות בהם שפטים אבל באלהיהם לעשות שפטי' לא היה מן הצורך אכן שמא היו בנו קטני אמונה שיהיו אומרים כי אלקי מצרים עשה בהם וכמ"ש רש"י ע"פ מבן השבי אשר בבית הבור לזאת עשה גם באלהי' שפטים אבל הריגת הבכורים לא היה מן הצורך אבל אחרי כי אבותינו מיום הולדם נשתקעו באמונת הבל של מצרים והיו כמו כן מאמינים במזל טלה וכמ"ש רש"י ע"פ משכו וקחו לכם והיה גם אצלם הבכור קדש יען מזל טלה הבכור למזלות כי לתקופות מניסן מנינן הרג ה' בלילה הזאת אשר מזל טלה היה ברוב כח ליל ט"ו בניסן רק הבכורים להודיע כי אמונתם הבל והנה באמת על גודל ידיעת ה' והשגחתו וטובו הבטיח ה' ית' לאאע"ה ואחרי כן יצאו ברכוש גדול נמצא כי ע"י משפט באלוהי' והריגת בכורים כבר קיים הש"י הבטחתו וז"ש אלו הרג בכוריהם ולא נתן לנו ממונם דיינו כי דעה קנית מה חסרת אבל נתן לנו את ממונם כמו כן שלא יאמר אותו צדיק אאע"ה ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם כי המה לא הבינו ענין רכוש גדול כ"א כפשוטו וכמ"ש בפ' בא בשם מרן זצוק"ל ואמנם אחרי כי ממונם נתן לנו לא היה מן הצורך לקרוע עוד להם הים לא משום חיזוק אמונה ולא משום

ביזת ים סוף ואמנם אחרי שרצה להראות לנו נס עצום כזה ועיני אבותינו ראו כי המים להם חומה מימינם ומשמאלם ואם גם לא עברו בתוכו בחרבה היה די אבל אחרי כי הש"י צופה ומביט עד סוף כל הדורות וידע כי יקומו אפיקורסים שיאמרו אחרי כי ליל קי"ס היה בליל כ"א ניסן ואז הירח במלואו ודרך הימים לסוג אחור בסוף הלילה ובהאיר היום ישוב לאיתנו הנקרא בל"א עבבע פלוטה לזאת כפלה לנו תוה"ק פעם ופעמים כי אבותינו הלכו ביבשה בתוך הים ולעולם לא יהיה במקום שיתהוה עבבע יבשה ואמנם אחרי כי ראה פרעה וחילו כי הוביש ה' את מי ים סוף מפני ישראל הלא ידעו כי ה' נלחם להם ולא היה עם לבם לרדוף אחרי ישראל אם לא כי הש"י חזק לבם אל זאת וכמ"ש רמב"ן ע"פ וחזקתי את לב פרעה וז"ש אלו העבירנו בתוכו בחרבה והניח המצרים לשוב לביתם ולא שקע צרינו בתוכו דיינו אבל אחרי כי הש"י הבטיח לאברהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול מי שאמר לי הכסף ולי הזהב לא היה לפני' רכוש גדול לפני ביזת הים כ"א השיא את לב פרעה לפתוח האוצרות שאצר יוסף בשבע שנות השבע וילקט יוסף את כל הכסף והעשר הזה חלק פרעה בין עבדים ההולכים לרגליו ונתקיים עי"ז תורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף וכמו שכ' רש"י ואמנם אחרי שהיה לאבותינו רכוש גדול כזה היה לאל ידם לקנות להם לחם ומזון למרבה מהעמים היושבים בגבול המדבר ולא היה מן הצורך להספיק צרכיהם מן השמים ארבעים שנה אבל הש"י עשה להם גם זאת שישאר רכושם אתם וספק צרכי' אבל סיפוק זה יהיה אפשר להיות ע"ד שאמר דהע"ה ישם מדבר לאגם מים וארץ ציה למוצאי מים והיה לאל יד ה' לצוות עליהם שיטעו ויזרעו במדבר ויצמיח להם ולא להמטיר להם לחם מן השמים אבל אמר הכ' הנה אנכי ממטיר לחם מן השמים למען אנסנו הילך בתורתי ואמר ע"ז רשב"י במכלתא לא נתנה תורה אלא לאוכלי מן וזה אמרו פ' כיצד מברכין אם אדם חורש בשעת חרישה וזורע בשעת זריעה וקוצר בשעת קצירה תורה מה תהא עלי' ולזאת המטיר להם הש"י לחם מן השמים. ואמנם מאחר שכל ימות השבוע לא הי' טרודים בשום ענין במחיתם אחרי כי בא להם לחם מן השמים שבת קדש למה להם כי תכלית השבתות לעסוק בתורה מי שעוסק כל ימות השבוע בפרנסתו כמ' הכ' ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתיך ויום השביעי שבת וכן אמרו רז"ל במ' התורה אמרה לפני הש"י אם בני יבאו לארץ ויעסקו בנטיעה וזריעה וקצירה ודישה תורה מה תהא עלי' והשיב הש"י בש"ק יכנסו לבתי מדרשות ויעסקו בתורה אבל אוכלי מן היה די להם בלא שבת אבל באמת המן והשבת היו שני עדים מעידים זע"ז כי ע"י המן נודע שיום השביעי שבת לה' וע"י השבת נסתם פי המיני' האומרים כי המן היה מקרה באותו מקום ולמה יקרה המקרה ארבעים שנה רצופות רק

בימות החול ולא בשבת והנה ארז"ל שקולה שבת כנגד כל התורה וא"כ אחרי שהנחילנו ה' שבת קדשו לא היה מתן תורה וקריבה להר סיני מן הצורך אבל הקירוב לפני הר סיני היה בו ענין אחר שנהיה כלנו עדים על נבואות מרע"ה וכמ"ש לבעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם אבל מתן תורה לא היה אז מן הצורך כי המדרגה שהיו בה אבותינו בעת עמדם על הר סיני היתה גדולה ממדרגת אאע"ה ואם א"א זכה להשיג התורה עצמו כדתנן קיים אברהם אבינו כל התורה כ"ש אבותנו אמנם מאחר שגדול מצווה ועושה נתן לנו הש"י את תורתו שנהיה מצווים ועושים והנה אחרי מתן תורתינו הקדושה מאחר שנ' זאת התורה לעולה ולמנחה וד' רז"ל כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה ומנחה והיה רגיל מרן זצוק"ל לפ' כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה ולא עוד אלא שכל העולם כלו כדאי הוא לו וא"צ לארץ ישראל א"כ לא היינו צריכין אחר מתן תורתינו הקדושה ליכנס לא"י דוקא אבל אויר אה"ק מחכים ושם השראת שכינה והיטיב ה' אף בזאת עמנו ואמנם אם אחר כל הטובות העצומות האלה יסיתנו היצר למרוד ח"ו בה' ההיינו כדאי שיהיה לנו בית הבחירה לכפר על כל עונותינו ובכל זאת גם בזאת היטיב עמנו וז"ש אח"כ על אחת כמה וכמה טובה כפולה ומכפלת למקום עלינו הכוונה כי כל טובה יחשב לפי הנותן ולפי המקבל כי אינו דומה אם יחמול מלך על שר גדול או אם ייטיב עם אדם המוניי ואם נתבונן גדולת הבורא ית' ובפחיתות ערך האדם נמצא כל טובה כפולה ומכפלת יען היה באה מאת המקום ית' עלינו וחשב הבעל ההגדה כל הטובות הנ"ל וסיים אחר כל הטובות האלו בנה לנו עוד בית הבחירה לכפר על כל עונותינו:

סנסן ממרן זצוק"ל בהגדה מתחלה עע"א היו אבותינו בא בעל הגדה ליישב וכי מה תודה יש עלינו ליתן על גאולת מצרים לא לשעבדן רחמנא ולא יצטרך לגאול אבל באמת תכלית שעבוד וגאולת מצרים היה כמ' הכ' אתה הראית לדעת כי ה' הוא האלקים וז"ש אם גם מתחלה אבותינו לא היו בגלות אבל עפ"ז היו מעולם ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו וזה פי' הכ' כי גבר עלינו חסדו אפי' בעת שגבר שנוהג עמנו בגבורה במדה"ד עלינו חסדו כי עי"ז ואמת ה' לעולם האמונה בה' תתקיים בנו לעולם ע"י שהפליא ה' עמנו לעשות:

ואל הבקר רץ זכר לשור ערך פסח הכוונה מה שאנו קורים בפסח שור או כשב הוא זכר לאל הבקר רץ אברהם שהיה בפסח לפי קבלת רבותינו:

אדיר יבנה ביתו בקרוב במהרה במהרה בימינו בקרוב פי' מרן זצוק"ל בשם הגאון מחצית השקל דארז"ל במ' גיטין מהרה דמרי עלמא תתנ"ב שני' היינו משום דיומו של

הקב"ה אלף שני' ואנו מתפללים שיבנה במהרה והמהרה יהא לפי ימינו לא לפי יומו של הקב"ה:

תשעה ירחי לידה פי' מרן דקאי אחבלי משיח דכ' בהם יתנם עד עת יולדה ילדה:

אחד עשר כוכבי' וזה לא מצינו כ"א כוכבי לכת ז' ומזלות י"ב ופי' מרן זצוק"ל אחרי כי אמרה תורה לא תוכל נתת עליך איש נכרי ע"כ בכל עת משנים עשר שבטיא אחד עשר כוכביא משתחוים כחלומו של יוסף:

בת"א על שנים מי יודע צווייא דאם איסט אבער מעהר פי' מרן זצוק"ל הכוונה כי אחד אין בעולם זולתי ה' לבד כמ"ש החו"ה בשער היחוד אבל שני' יש עוד הרבה:

דרוש לשבת הגדול

בפ' ראה וזבחת פסח וגו' ולא תאכל עליו חמץ וגו' כי בחפזון יצאת ממצרים למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך וי"ל לאיזה ענין יזכור את החפזון כל ימי חייו ובמכלתא פ' בא אבל לע"ל הוא אומר כי לא בחפזון תלכו ובמנוסה לא תצאו כי הולך לפניכם ה' ומאספכם אלקי ישראל ובפ' בא ויקרא משה לזקני ישראל וגו' ושחטו הפסח י"ל עדן לא הזכיר מה יהיה הזבח ומה יעשו ואמר ושחטו הפסח ואמר והגעתם את הדם אל המשקוף ואל שתי המזוזות ושמרתם את הדבר הנה לחק לך ולבניך עד עולם מ' דקאי גם אהגעת הדם על המשקוף והמזוזות וזה לא היה בפסח דורות ואמר לחק לך והוא דבר שלא נתנה בו תורה טעם ומיד אמר והיה כי יאמרו אליכם מה העבודה הזאת לכם ואמרתם זבח פסח היא וגו' הרי שנתנה בו תורה טעם וגם קו' המפורסמת מה ראה בעל הגדה לקרא הבן השואל מה העבודה הזאת בן רשע ולהקהות את שיניו ובתורה כ' לאמור לו זבח פסח הוא וגו':

ונ' לבאר דבאמת יק' עלינו לבאר למה הוצרך הקב"ה בכבודו ובעצמו לעבור בתוך מצרים למען לא יתן המשחית אל בתינו לעוף וזה אחר הראות הדם על המשקוף ועל המזוזות אמנם יחזקאל הנביא פ' ט"ז ביאר הענין אמר ואעבור עליך ואראך והנה עתך עת דודים ואפרוש כנפי עליך ואכסה ערותך כלפי מה שאמר בתחלה ואת ערום ועריה ואשבע לך ואבא בברית אותך ותהיי לי אמר כי הש"י החופש כל חדרי בטן הביט באבותינו במצרים אף לאחר שעשה להם כל הנסים הגדולות בכל זאת לא האמינו בנפלאותיו והיה לבם נבוך בקרבם הנך רואה מה שאמר הכ' אחרי קי"ס וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים ויאמינו בה' ובמשה עבדו הרי שעד עכשיו לא האמינו בלב שלם והנה אחרי כי מכת בכורי' היה לעקור אמונת שוא של המצרים שהיו מאמינים במזל טלה

בכור למזלות והיה להם חדש ניסן לחדש הצלחה וליל ט"ו מילוי הלבנה ההצלחה היותר גדולה והאמינו בו בעת כי לילה הזאת ליל שמורים הוא להם ומה גם להבכורי' וקוו אשר עם ב"י שביזו בלילה זה לטלה אלהיהם ושחטו וצלאו ואכלו אותו אי אפשר שלא יוזקו מאלהיהם ונהפך הוא כי בכוריהם נגפו ובתי ישראל היו משומרים היה זה למצרים לחרפה וקלון ובוז מאמונתם הנכזבה אבל לזה היה ראש וראשון אשר עם ב"י יבערו אמונה זאת מקרבם מכל וכל ואז הם לא יצטרכו למופת זה אבל לא כן היה עם אבותינו כי לבם לא היה נכון והיה מהם מי שאכל פסח ברעדה ובחילה לאמור מי יודע מה יעשה עוד הלילה על בזותי אלהי המצרים ולזאת היו כמו כן בסכנה לולא ה' שהיה לנו ולא נתן המשחית לבא אל בתינו לשמוע מה אבותינו הי' מדברים ואם בשמחה יאכלו זבחיהם או בדאגה וכיו"ב ומזה נדע למה נקרא קרבן זה פסח כי הרמז בו כי אבותינו היו פוסחים על שתי הסעיפים ועי"ז נתחייבו עפ"י מדת הדין וה' פסח על הפוסחים וזה מ' מרע"ה משכו וקחו לכם פי' רש"י משכו ידיכם מע"א וקחו לכם צאן ושחטו הפסח ר"ל הפסח שאתם פוסחים עם ה' אלקים או אלקי המצרים אותו הפסח שחטו וסורו ממנו ולזה רמז הגעת הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות כפי' רש"י בשיה"ש על פ' אם חומה היא בשעה שהקב"ה מתיעץ עם פמליא של מעלה מה לעשות נים עם ב"י ביום שידובר בה כעת קץ הקב"ה משיב אם יהי' נצבים וחזקים כחומה שלא יכנסו ד' מינים באזנם נבנה עלי' טירת כסף הביהמ"ק ואם דלת היא שפותחת והולכת כי תסתפק באמונתה אזי יביא הש"י לוח ארז גזירות קשות ח"ו להחזירן למוטב ולזה צוה הש"י שיגיעו מן הדם אל המשקוף ועל המזוזות שהם בחומה לא אל הדלת לאמר הם כחומה ולא כדלת וראוים להגאל ואמנם זה היה במצרים אבל לדורות א"צ דם על המשקוף ועל המזוזות כי ישראל מאמינים בני מאמינים ויהיה הפסח רק לחק לך ולבניך עד עולם כלומר יה"ר שיהיה רק לחק ולא תצטרכו ליקח תועלת ממנו ואמנם הבני' כשילמד אשר במצרים היו אבותינו צריכי' להגעת הדם על המשקוף ועל המזוזות למען הודיע כי הם באמונתם כחומה וראוים שהש"י יגן עליהם אבל לדורות לא יצטרכו כן יאמרו א"כ כל הפסח הזה למה אלו היה הענין כזה בימיכם הלא לא היה נסיי אדרבא האף נספה צדיק עם רשע ולזה יאמרו מה העבודה הזאת לכם מאמיני' בני מאמינים ואמר הכ' ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח על בתי אבותינו במצרים ותדעו כי לכך נקרא זבח פסח יען אבותינו היו פוסחים על שתי הסעיפים וכמ"ש ותכלית דבר זה שלא יאמר האדם אשר ירד באמונתו עשר מעלות ואם גם לכלל כופר לא בא לכלל מסתפק בא כי אין תקוה לאמונתו לא כן כ"א גם אבותינו במצרים הי' פוסחים על שתי סעיפים וע"י מצות

פסח נתרפאו מאמונתם הרעה והגיעו לאמונה שלימה וע"ד שאמר ישעי' ע"ה דרשו ה' בהמצאו כ"ז שיש ה' נמצא אתכם שאין אתם כופרי' בו מכל וכל קראוהו בהיותו קרוב כ"ז שעדן קרוב לדעתכם כי יש שם נמצא המשגיח על עולמו ואמר יעזב רשע רק דרכו יסור ממעשיו הרעי' אף שעדן הוא חולה באמונתו ויעזוב מחשבות איש און וישוב אל ה' וירחמיהו ויקרביהו לאמונתו והנה הרשע הזה שומע לאביו כדברי' האלה דברי מוסר לבניו לאמור שובו שובו וירחם ה' עליכם והוא קופץ בראש ואומר לאביו א"כ איפה אשר כל מעשה העבודה אשר אתה עושה הוא רק להשיבני מדרכי הרעים ואני קטני עבה ממתניך ולא אשמע אל דבריך ועתה אשאל אותך מה העבודה הזאת לכם הלא אתה אבי איש צדיק ואינך צריך לפסח ואצלי דבריך לא יועילו ואמר הבעל הגדה ראה היאך העז איש רשע בפניו כי יאמר לאביו מה העבודה הזאת לכם כלומר ולא לא רצונו לו לא יועיל אשר אין תקוה ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל ומוסכם בלבו כי לו און תקוה הרי שאינו מסתפק כ"א כופר בעיקר ולזאת אף אתה האב הקהה את שיניו ואמור לו ראה כחן של מצות גם אנכי ר"ל גם אבותי במצרים לא היו רחוקים באמונה ממך אלא שאתה כופר והם היו פוסחים על שתי הסעיפים ובעבור זה מצות פסח לבד הוא שהגיע עלינו שעשה ה' לי בצאתי ממצרים אבל רק לי למי שידע הש"י שיש לו עוד תקוה ולא לו כי כופרים כיו"ב מתו בימי אפלה ולא היה נגאל והנה זה ענין החפזון כי מיהר הש"י להוציאם טרם ישובו לסבך בספק באמונה כרגיל אצל המסתפקים אשר לא כמעמדם בבקר משכבם בערב בענין האמונה ואמר וזבחת פסח לה' אלקיך ולא די בפסח זה לבד כ"א מצה תאכל זכר לחפזון של אבותיך וזה יהיה בידך למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך ר"ל כל ימי חייך אפילו ביום שאין לבך נכון עם ד' אל תתיאש מן הרחמים והחזק במוסר אל תרף וה' ינחך בעצתו וע"ז ארז"ל במכלתא במצרים שהיה הגאולה רק ע"י נסים ובנסים יש מקום למינות להטיל ספיקות כמה שאמר פרעה בכשפים אתה בא עלינו ולכך הוצרך חפזון אבל לע"ל שיתקיים כי הולך לפניכם ה' ומאספכם אלקי ישראל וראו כל בשר יחדיו כי פי ד' דבר אז לא בחפזון תלכו ובמנוסה לא תצאו כי הולך לפניכם ה' ומאספכם אלקי ישראל:

ליקוטי משניות סדר מועד

מסכת שבת

בע"ה שבת

פרק א מ"א בתוי"ט משא"כ במילה ולולב הק' בתוס' דרע"א היכן מצינו לולב דוחה שבה הרי לא הוה כ"א טלטול בעלמא ונ' דהתוי"ט כיון למ"ש פ' ר"א דמילה דלר"א גם מכשירי לולב דוחה שבת והתם מלאכה גמורה בכלל:

משנה ג' תוס' רע"א או"ק י"א בסוה"ד ויש ליישב נ' כוונתו משום דלכל אחד טעם אחר לא רצה תנא להאריך ושבק תרווייי':

שם משנה ט' תוי"ט דבהא אף ב"ה מודו וי"ל עוד טעם אחר דדוקא גבי ק"ש העושה כד' ב"ש חייב מיתה משום דהעושה כן לא דריש זמן שכיבה וזמן קימה ויבא לקרות ק"ש שלא בזמנה:

פ"ב מ"ב תוס' רע"א או"ק ל"ב הא להרשב"א לשטתו לק"מ ולי נ' דהרשב"א כוונתו להביא ראי' מקו' זו לפירושו לעיל והתוס' דחו ראייתו:

שם משנה ה' תוס' רע"א או"ק מ"א בסו"ד על הפתילה המהובהבת וע' תוי"ט כאן בסו"ד העתיק ג"כ פתילה המהובהבת.

פ"ז משנה ב' תוי"ט והתם אקרא קאי ע' רמב"ן פ' אמור ע"פ תספרו חמשים יום:

פ"ב מ"ז תו"ח ולי המגיה נ' כבר קדמו הקרבן נתנאל:

פ"ג משנה ג' תוי"ט הבית במקום פ' ע' רמב"ן פ' קדושים ע"פ בקורת תהיה וראב"ד בפי' לעדיות שם ותמצא כי אדרבא צריך להיות שם ב' עיי"ש:

פ"ז מ"ב אא"כ שיקשור יל"ד דילמא כבר קשרו מע"ש:

פ"ט משנה ג' בתו' חדשים נשאו חוץ לתחום הרי שהיו ב בורגנין עד סמוך לעזאזל ולכאור' הו"ל לומר ואולי לא היה מירושלים עד צוק ר"ה דאורייי' כגון שלא היה רוחב הדרך י"ו אמה או לרש"י לא בקעו שם ס' רבוא ושוב אמרי' גם בכה"ג אין שבות במקדש דהוה צורך ואולי באמת משם למד ראב"ע דפרה יוצאה ברצועה שבין קרני למ"ד שלו היתה והושחרו שיניו מפני התענית כי רבו עליו חביריו:

שם משנה ה' תוי"ט אינם בכלל תבלין ע' נדה נ' ע"א תוס' ד"ה כל שחייב שכ' להיפך וצ"ע:

ט"ז מ"ו תוס' רע"א או"ק קמ"ח דאם מלאכה שאצ"ל לכאורה מתני' כר"י דלר"ש אפי' בעושה ע"ד אביו כיון דכבוי דרבנן למה יגרע המאכיל בידים להפוסקים דשרי להאכיל לקטן אי' דרבנן בידים וע"ש בסוגי' בתוס':

שם משנה ז' תוי"ט דהאי אסור ואולי אם צדו ע"י מצודה שפרשה כיון דהצידה נעשית מאיליה לא שייך חיובא ולהכי קאמרי הרב והרמב"ם ל' אסור:

מסכת עירובין

פ"א מ"י תוי"ט פטורים מדמאי אולי מיירי שבא סמוך לשבת ובשבת פטורים אפי' לנו ובחול אם לא לנו דווקא:

פ"ב משנה ה' בתוי"ט ויוותר ש' שהן ק"ה מאות צ"ל אלף וה' מאות:

פ"ז משנה ו' תוי"ט לחלק בנדרים צ"ל בין נדרים:

שם משנה י"א תוי"ט שעם לא יוכלו צ"ל שלא יוכלו:

מסכת פסחים

פ"א משנה ה' תוי"ט בעשה דובאת צ"ע אם שייך בפסח בקרבן ובאת שמה והבאתם שמה מאחר דביו"ט עצמו דמצוה על ובאתם אינו יכול להביא תודה מפני החמץ ולמה יהא חייב להקדים או לאחר אחר יו"ט אא"כ לא משכחת בתודה ג' רגלים כסדרן וצ"ע:

פ"ב משנה א' בהגהות חדשים בשם הגאון מברדיטשוב אפרן מותר אף אחר קבורה וצ"ע א"כ נימא דלרבנן דמפרר וזורה לרוח היינו קבורה ויהא אז אם מקבצו מותר בהנאה אתמהה:

פ"ג משנה ג' בתוי"ט דלר"א אין נשאלין יש לדחות דדלמא קרא בהקדש שהקדישו אחרי' מיירי דל"ש שאלה:

שם באו"ד א"צ לטעמא לא ידענא למה הראשון לאי' חמץ והשני לאפיי' דאל"כ יכול לקרות שם ג"כ וכמ"ש רש"י בגמ':

פ"ד מ"א תוי"ט דסוכה רגילין ויע"ל מאחר דאפי' סוכת גנבך ורקב"ש כשירה דלא בעי כ"א עשוי' לצל רוב בני אדם יש להם סכות כאלו כל השנה.

שם משנה ג' תוי"ט וכ' כי' ובהמתך היינו לד' רש"י דמפיק מהאי קרא שביתת בהמה אבל לד' הרמב"ם ילפי' שביתת בהמה מלמען ינוח:

שם משנה ט' תוי"ט ולא היינו גיחון ולא עלה זה על דעת הראב"ע פ' בראשית עיי"ש:

פ"ו משנה א' תוי"ט וכ' עוד דלא אצטריך כצ"ל:

פ"ח מ"א הר"ב לא מפסחו של זה צ"ע למה לא ביאר הרב דווקא בדקפדי אהדדי:

שם משנה ב' תוי"ט כדאמרי' בעלמא כל דמקדש וכו' צ"ע דהתם בקי' כסף אמרי' אפקרינהו רבנן לכספי' וכצ"ל בשטר דאפקי' לנייר מידי' שלא יהיה שלו ובביאה שוויהו רבנן בעילתו בעילת זנות אבל הכא מא"ל:

שם מ"ה תוי"ט הא לערב יכולים כצ"ל:

שם משנה ו' בד' הר"ב ולא העמידו דברי' צ"ע דסתמא דמלתא מיירי שנקבר המת בע"פ ורגל מפסיק לאבילות ולכאורה גם לאנינות דרבנן מפסיק:

מ' שקלי' פ"א משנה א' תוי"ט בתוספת פרק אחרון דע"ז וכ"ה בראש נדה שם:

שם פ"ו מ"ד תוי"ט תוספתא מעלין בקדש ולא מורידין ובמנחות פ' שתי לחם שם ילפי' לה אפכא:

סוכה פ"ב מ"ח תוי"ט מחמיר לחייב בחינוך ומ"מ ק' בקטן כזה היכן מצינו חינוך ולולא ד' הר"ן היה נ' דב"ש משום קרא דכל לרבות הוא דמחמיר דס"ל לחינוך א"צ קרא:

פ"ה מ"ב תוי"ט הסתכלות האנשים בנשים מביא לידי קלות תימא קרא כתיב ולא תתורו אחרי עיניכם:

שם מ"ז תוי"ט וראשון דשבועות ושני דר"ה צ"ע רגלים תנן ור"ה מאי עבידתי' לכהן במקדש אם לא במשמר שלו:

ר"ה פ"ג מ"ג תוי"ט מאי מצוי ואינו מצוי' איכא ע' חכם צבי סי' צ"ח:

מסכת תענית

פ"ב מ"ח תוי"ט ופורים קיימו וקבלו לכאורה בזמן שאין מקדש נתקן:

פ"ד מ"ח תוי"ט חציפי דדרי ממזרי ה' כצ"ל:

שם שגם יוה"כ ואפשר שע"י הבת קול שנמחל להם על עון יוה"כ היה עיקר החינוך ע"ד כי כבר רצה האלקים את מעשיך:

מ' יומא פ"ד מ"ב תוס' ר"ע איגר דזהו מיירי בתשובה מאהבה כדמוקמא בסוטה קרא דעושה חסד לאלפים דברים אלו צ"ע דהתם לאו בב"ת מוקמי' כ"א בצדיקים העושים מאהבה ומרע"ה בתפלתו הזכיר זכות אברהם שנקרא אברהם אוהבו ואח"כ ביקש לעשות להם לפחות מכח תשובתם אם גם היא מיראה זדונות כשגגות:

מ' סוכה ה' משנה ד' בר"ב לשיר של קרבן אצל מזבח לאו דווקא דאצל המזבח לא הי' הלוים רשאי' לכנס שם:

מ' ביצה פ"ה ע"ב תוס' דר"ע איגר אלא אוכל נפש ולהפוסקים בב"י סי' תצ"ה יש עוד חילוק לענין שביתת בהמתו הא דלא תנן לה י"ל משום דרכיבה עכ"פ אסור וכן כל משתמש בבע"ח כמבואר מפלוגתת ב"ש וב"ה לעיל פ"ב משנה ד':

מ' מגילה פ"ב מ"ד הגהות דר"ע בשם ט"א דאסתר דאורייי' משום דברוה"ק נאמרה צ"ע אמאי לא קאמר משום דאתיא בק"ו וכמ"ש בהג':

שם פ"ד מ"ז הר"ב שהשכינה שורה צ"ע דהיינו במקדש אבל בגבולין משום היסח הדעת: בע"ה

ליקוטי ירושלמי

סדר מועד דפוס וויען

מסכת שבת

פ"א דף ג' ע"א בשירי קרבן ד"ה סמטיות ואולם משום דתני צ"ל ואולי:

פ"ג י"ב ע"ב בשירי קרבן ד"ה אין כאן פחות מששה שבועות צ"ל משתי שבועות:

פ"ד ט"ז ע"ב ירושלמי הא אם חשיכה צ"ל עם חשיכה.

פ"ז כ"ט ע"ב בשירי קרבן ד"ה מה צביעה בסו"ד עיי"ש וצ"ע הרי צבעו תולעת שני וארגמן:

פ"ח ל"ג ע"א בקרבן עדה וכל דבר הנכנס שאין האור ובגמ' בבלי אתמר אפכא אין מקנחין בדבר שהאור שולט בו.

שם בגמ' ומים שאין בהם מ' סאה נ' דר"ל ג"כ אם קינח בהם חבירו:

פי"ד מ"ג ע"א בשירי קרבן ד"ה לוחשין בסוה"ד לפי הגירסא אין קורין וע' בבלי שבועות רפ"ב ריב"ל קרי להני פסוקי וגני עיי"ש:

מ"ד ע"א בקרבן עדה ד"ה ופריך ולא נחש ולי נ' דקו' הגמ' היה והרי נחש נשכו אף שלא פרץ גדר:

פט"ז מ"ה ע"ב בגמ' למה אנו באין צ"ל למחר אנו באין:

שם בקרבן עדה ד"ה שהיינו עסוקים שלא שיירו אלא א"ב אחד צ"ע הרי לא שיירו כ"א זכור שאינו א"ב:

מ"ו ע"ב בקרבן עדה ד"ה עד שלא אכלה בסוה"ד היה ב' סעודות צ"ל ג' סעודות.

פי"ט נ' ע"א גמ' נשאל לחכם ע' ע"א ד' ע"א תוס' ד"ה הנשאל שהיה להם גי' אחרת:

שם ע"ב גמ' לשני שבועות שלא חל וצ"ע:

מסכת עירובין

פ"ב ז' ע"א בקרבן עדה ה"ג בהו דמפשיט לי' אולי צ"ל דמספק לי':

פ"ג ט' ע"א בשירי קרבן ד"ה אבל לא בטבל בעציץ נקוב צ"ל שאינו נקוב:

שם י' ע"ב בשירי קרבן ד"ה עירוב בסוה"ד הרי איתרע י"ל התם משום חסר ואתאי:

יא ע"ב בקרבן עדה בחול אצל שבת צ"ל כחול:

שם באו"ד לכן אסרו צ"ל וכלן אסרו:

פ"ד י"ב ע"ב בקרבן עדה ד"ה מכיון שעוקרין אותו ד"ה צ"ל ד' אמות:

שם בשירי קרבן ד"ה אם היה הים בסוה"ד ואיני יודע וכו' נ' דר"ל ספינה בלא מחיצות ובלי מקרא רפסדות ע' רש"י מלכים א' ואולי לפי' זה לא גרסי' הים כ"א אם היה גלני וקאי אספינה:

פ"ה י"ד ע"א בשירי קרבן ד"ה תלה עיניו בסוה"ד במדרש והוא באבות דר"נ פ' ל"ח אבל הל' שם זחה דעתיך עליך ואין זה ענין לכאן:

פ"י כ"ח ע"ב גמ' מדדיהו בראשי אצבעותיו ותוס' שבת קכ"ו ע"ב גרסי' מורה בראשי אצבעותיו:
כ"ט ע"א גמ' נותנין רטיי' נ' דר"ל רטיי' בלא סם:
שם ע"ב בשירי קרבן ד"ה משבות ור"ע יכול לסבור צ"ע הא ר"ע ס"ל מישאל ואלצפן היו ובר"ח ניסן נטמאו:

מסכת פסחים

פ"א א' ע"ב בשירי קרבן בד"ה כמ"ד כהות בלילה צ"ל ביום:
ב' ע"ב בקרבן עדה ד"ה ייחד לו בית כלומר לא קיבל שנה משנתו כרש"י פסחי' ו' ועיי' תוס' שם:
ג' ע"א בקרבן עדה ד"ה זה י"ד שנ' בראשון בי"ד לחדש צ"ע דהאי בראשון בחדש ניסן קאי והל"ל הראשון אדם תולד כמו דנקיט בבבלי:
שם בקרבן עדה ד"ה לא תאכל עליו חמץ בשעת אכילת הפסח ל' זה צ"ע דקרא כ' לא תשחט על חמץ ולענין אכילת חמץ של נכרי פליגי:
פ"ב ו' ע"ב בקרבן עדה ד"ה ומה שרצי' את האוכל כמאכיל צ"ל המאכיל כאוכל:
ה' ע"א גמ' איסור חמור חל על אי' קל כצ"ל:
שם ע"ב בקרבן עדה סוד"ה אם נטמא חסר בסוה"ד לאו דאורייי':
פ"ג י"ב ע"ב בשירי קרבן ד"ה תני במתני' אינה אלא עד כמה כצ"ל:
פ"ד י"ג ע"א גמ' משפחה ומשפחה צ"ע פרזות בי"ד בהדיא כ' ומוקפין ממילא ידעי' כדאי' בבבלי מגילה ואולי יש לגרוס אלו בי"א:
פ"ד י"ג ע"ב בשירי קרבן ד"ה ומשום הל' שייך לקמן י"ד ע"א:
שם בקרבן עדה ד"ה ומשני בהמה גסה דקעביד בה מלאכה ד' אלו צ"ע:
שם י"ד ע"א בשירי קרבן ד"ה תני דקיי"ל ב"ק צ"ל דס"ל ב"ק:
שם ע"ב בקרבן עדה ד"ה אבל בדבר שדרכו ברותחין עד דידו מתחממת צ"ל דודי ל' יורה בנדה דודי חסרת:
פ"ה ט"ז ע"א בקרבן עדה ד"ה טעמא דהאי תנא כשהתמיד קרב בשבע ומחצה כצ"ל:
פ"ו כ"א ע"ב בשירי קרבן ד"ה מין יבלת ודוחה יו"ט צ"ע דע"כ מטעם מתוך מק' והיכן מצינו תיקון מנא לצורך:
פ"ז כ"ג ע"ב בקרבן עדה ד"ה תוך בר ויל"פ ג"כ המעים שהם תוך נותנין לבר:
פ"ה כ"ח ע"ב בקרבן עדה ד"ה תאכל ממקום מס' לן בה אי ניחא לה כצ"ל:
ב"ט ל"א ע"ב בקרבן עדה ד"ה ואפי' כמ"ד דסובר דיש תחומין ביו"ט ל' זה צ"ע וכי איכא מאן דלא ס"ל הכי:

מסכת יומא

א' ג' ע"א בשירי קרבן ד"ה אלא שהיו אלא בבמות צ"ע הרי באו לשילה נאסרו הבמות:
שם ד"ה ובמעשרות כל ימי השמה צ"ע דהתם עון שמיטה כ':
ד' ע"ב בקרבן עדה ד"ה שלא יבאו הכהנים עוסקים ביו"כ צ"ע מה היו יכולים לעסוק הרי היה חלבי חול ואולי ביוה"כ שחל במוצאי שבת עסקי' וס"ל חלבי שבת קריבין ביוה"כ:
פ"ב ז' ע"א בשירי קרבן ד"ה תפשת מועט דבעי' דווקא כהני' צ"ע דהרי וערכו בקרבן יחיד כ' וא"כ ע"כ לאו לעכב הוא:
פ"ג י' ע"א בקרבן עדה ד"ה אבדו מהו לעשות או של אשכרוע צ"ע הרי בהדיא תנן ונ' דצ"ל איפכא מהו לעשות תרתי הן של אשכרוע ופשיט ולא מורידין והיינו דמייתי ולא מורידין:
פ"ה י"ד ע"א מתני' הל' ב' תפלה קצרה בבית החיצון כצ"ל:
שם ע"ב בקרבן עדה ד"ה נטל דם הפר קן אחד צ"ל כן אחד:
ט"ז ע"א גמ' לא בראש השנה צ"ל בימות השנה:
פ"ו י"ז ע"ב בקרבן עדה ד"ה כאפין יש מתרגמין ערבסין בל' אשכנז:
פ"ז י"ט ע"ב בשירי קרבן עדה סד"ה כד דהיא חד לכל מה שדחק המג"א ע' פני משה סוטה פ' אלו נאמרין ה' ו' מ"ש בזה.
כ' ע"א בקרבן עדה ד"ה פר בפנים לכאור' איפכא מסתברא דמיתת כוה"ג מכפר על השוגג ככ' בפ' מסעי:
פ"ח כ"א ע"ב בגמ' וערלה צריכה צ"ע אי חלה דאורייי' הרי היא במיתה ואי חלה דרבנן הרי ערלה דאורייי':

מסכת שקלים

פ"ב ז' ע"ב בקרבן עדה ד"ה דרכונות שאז היו צריכין הרבה הכוונה משום שעולי גולה מועטים היו הגיע הרבה על כל א':
ח' ע"א בקרבן עדה טבע' בסוה"ד דבנימין לא הי' עמהם אף דראובן ג"כ לא היה עמהם י"ל דמ"מ נתנו לו חלקו המגיע:
פ"ג י"ב ע"ב בביאורי מהר"א כך שמעתי מפי הגאון וכו' וכ"כ חכם צבי סי' קכ"א ול"נ דר"ל ברוך השולח ברכה בכרי זה:
פ"ד י"ד ע"א בשירי קרבן ד"ה א"ל נעשה דכ' ממשקה ישראל ואולי דהתם שה אחת כ' ולא קאי כי אם אטריפה:
פ"ו כ"א ע"ב בקרבן עדה ד"ה לא משו ואס"ד דהארון ע' פני משה סוטה פ' משיח מלחמה מ"ש בזה:

כ"ב ע"א קרבן העדה ד"ה שהוא אלף ות"ק ר"נ מני' לשמן המשחה ע' פני משה סוטה פ' משיח מלחמה מ"ש בזה:
שם ע"ב בקרבן העדה ד"ה ה"ג תן רחבן ע' פני משה סוטה פ' משיח מלחמה מ"ש בזה:
כ"ג ע"א בקרבן העדה סוף העמוד והנראה לי כתבתי ע' פני משה סוטה פ' משיח מלחמה מ"ש בזה:
שם ע"ב בקרבן העדה ד"ה מי קטפריסות ונדה היינו זבה דמה לי זבה או נדה הרי גם זבה א"צ מים חיים:
ב"ה ע"ב בקרבן העדה ד"ה קיני זבים בחד נימנו כצ"ל:

מסכת סוכה

פ"ב ה' ע"ב בשירי קרבן ד"ה אלא אפי' פנוי לפניו טפח לא גזרי' כצ"ל:
פ"ג ו' ע"ב גמ' מה בינו לקטום יש לפ' דאיבש הציציצא קאי ור"ל התיומת וע"ז קאמר דעדן הדר הוא הואיל וכל הלולב לח ולא נקטם ראשו:
ז' ע"א בשירי קרבן ד"ה חירובה הא כ' כתפוח ע' שבת פ' ר"ע על מ' מ"ד כתפוח כ' תוס' שם דתפוח היינו אתרוג.
שם ע"ב בשירי קרבן ד"ה הא בהודו לא בסוה"ד ופי' שבקונטרס עיקר וכ"כ התו"י שם בסוף:
ה' ע"א בשירי קרבן ד"ה בעונה אחרי' בסוה"ד כדמצינו בשבועה צ"ע היכן מצינו בשבועה דעונה אמן על שבועת קטן הוא שבועה:
פ"ד ט' ע"א בקרבן העדה ד"ה וההלל כנגד הלולב צ"ל כנגד הקרבן ע' ערכין י' ע"ב:
י"א ע"א בקרבן העדה ד"ה שלא יהא נראה שהרי ביו"ט היה צ"ע דלמא בחול המועד היה:
שם בשירי קרבן ד"ה מי סוטה בסוה"ד צ"ע דתק' לי' למ"ד אין נפסלין:
פ"ה י"ב ע"א בקרבן העדה ד"ה ממי למדו ע"י גד החוזה לאו דווקא דגד ונתן בבית ראשון הוו ובבית שני היו חגי זכרי' ומלאכי:
שם בשירי קרבן ד"ה וי"א אף קולו בסוה"ד ומ"מ ק' מ"ל לפ' כן:
שם ע"ב בקרבן העדה ד"ה ועם האמהות ולי נ' דר"ל האמהות שרה רבקה רחל ולאה:
י"ג ע"ב גמ' ואחימלך מן המשמר היוצא וק' הרי דוד לא בא אליו בשבת וע"כ נפסל בלינה ואמאי הביאו אחימלך לידי נותר:
שם בקרבן העדה ד"ה מ"ד הילך מצה לולא דמסתפינא הייתי אומר דהגי' צריכה להיות הפוכה חמץ חביב ומצה דהיינו לחם הפנים תדיר דבתדיר של חולין מה הקדמה שייך וכן הוא בש"ס בבלי עיי"ש:
שם בשירי קרבן ד"ה אר"א עיי' בתשו' חכם צבי סי' קכ"ב:

מסכת ראש השנה

פ"א א' ע"א בשירי קרבן ד"ה כההוא דאר"י בר אחא דמיתורא דלכם נ' דהקו' כיון דמרבת טפי מחד לרבי טובא ומשני דבאמת רק חד דהיינו רגלי' מרבינן:

שם ע"ב בקרבן העדה ד"ה ל"ב ומחצה שמלך בחברון צ"ל בירושלים:

ב' ע"ב בשירי קרבן ד"ה דבר ויש לפ' דניתן לתשלומין מצות הקרבה כאתמול כן היום אבל מילה כיון שעבר שמיני בטל לי' מצות שמיני והו"ל כלולב לאחר חג:

ג' ע"א בקרבן העדה ד"ה א"ל מכאן ואילך משמות השבטים צ"ל החדשים:

ד' ע"א בשירי קרבן ד"ה ולא שמיע כמה צדיקים שמתו ע' בראב"ד ה' תשובה מה שהשיג על הרמב"ם בזה:

פ"ג ח' ע"ב גמ' לא בסוף הן משמיטין מגמ' הזאת מ' כד' הרמב"ם דגם ולא יגש קאי אסוף שמטה דווקא:

ט' ע"א בקרבן העדה ד"ה לא כן אר"א ואיך מוציא את אביו ונ' דהירושלמי בא לדחות אפי' אכל אביו שיעורא דרבנן דהקטן אינו חייב מצד עצמי כלל:

פ"ד ט' ע"ב בשירי קרבן ד"ה תנא בא' לחדש כל הסוגי' ע"ד שכ' הטו"ז דכל דמפורש בתורה אין רשות לחכמים לעקור ועד"ז יתפרש לקמן ירושלים דבר תורה ואמנם צ"ל דמיירי בבנינה דשייך והקרבתם:

י' ע"א בגמ' אף בהלל כן יל"פ שהנשים מכינים לסעודת יו"ט וע"ז מק' אף בתקיעה כן ומשני שפיר:

שם ע"ב בקרבן העדה ד"ה יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת צ"ע הרי גם בחול צריך לערב וכעת מצאתי קו' זו בס' מתא דירושלמי והניח ג"כ בצריך עיון:

מסכת ביצה

פ"א א' ע"ב בקרבן העדה ד"ה קומוי ההוא סבא ר"ח נ' דר"ח אמר כן על ר"י דאתי מטבריא דר"ח היה ראש ישיבה מקמי ר"י ע' בבלי כתובות פ' הנושא:

שם בקרבן העדה ד"ה מאי אכפל לן דקדושה א' היא צ"ע אי קדושה א' היא למה לא יהא מותר כיון דהוקצה לקדושה זו ואין זה ענין לביצה בב' י"ט של ר"ה דהתם אין יו"ט מכין לעצמו ואפשר דה"פ דלמא רב מוקצה לית לי' ובביצה ביו"ט דעלמא שרי והכנה מיו"ט לשבת אי' לי' ולכך פתילה אסורה ומשני לי' דגם התם אי לאו מוקצה לא הוה אסור משום הכנה דהיא היא אלא שמד' ר"ח לקמן מבואר דטעמא דרב משום קדושה א' וא"כ לא מיירי כ"א מביצה שנולדה ביו"ט הסמוך לשבת וצ"ע וגם צ"ע לקמן דקאמר לא דייך וכו':

ב' ע"א בשירי קרבן ד"ה מה אתא משאל בסוה"ד ואולי מה"ט נוטה ד' המחבר בא"ח סי' תרפ"ח להחמיר בסוכה יותר מבאתרוג וע' מג"א שם משום דסוכה מ' בירושלמי דאסור וי"ל באתרוג דרק מוקצה דרבנן לא אסרו:

שם בקרבן העדה ד"ה שהותר מכלל חרישה ובבריי' תניא מתני' היא סוף מכות יש חורש תלם א':

ב' ע"ב גמ' ר"ז ורב המנונא חד אמר כצ"ל:

ה' ע"א גמ' הא ללובשן מותר נ' דלשולחן משום מתנה ביו"ט אסור:

שם בגמ' את שמותר ללובשן צ"ע מ"ט:

שם בקרבן העדה ד"ה עד כדין דלמא משלפי ומחוי צ"ע הרי ביו"ט קאי:

פ"ב ה' ע"ב בשירי קרבן ד"ה היה אוכל בחבורה א' וי"ל דאוכל לאו דוקא אלא רצה לאכול דאי אוכל ממש מאי נמלך דקאמר:

ו' ע"א בשירי קרבן ד"ה דוד מת וכ"מ בבבלי פ' במה מדליקין:

פ"ג ז' ע"א גמ' צידה חייב מכאן מ' דצידה ביו"ט דאוריי' אסור וגם מד' התרצן מ' כן ע':

שם ע"ב בשירי קרבן ד"ה דמאי מדברי' להפריש התרומה י"ל דנותן מיני' בצד זה ואוכל בצד זה ואין כאן לא מעשה ולא דיבור:

שם בשירי קרבן ד"ה תיפתר שעגל נולד הוא צ"ע הרי ר"ש גם נולד לית לי':

מ"ד ח' ע"ב בקרבן העדה ד"ה ומשני מתני' אשר יעשה צ"ל אשר יאכל:

שם בקרבן העדה ד"ה מוקצה שיבש ויש מוקצה לחצי יו"ט צ"ע בבבלי פ' אין צדין דקיי"ל אין מוקצה לחצי יו"ט:

ט' ע"א גמ' ובמגורה משיעגל כצ"ל:

פ"ה י"א ע"א בקרבן העדה ד"ה אזל שילך ללוד צ"ל ללמוד:

שם בשירי קרבן ד"ה מהו מוקשא למטה מטבורו אמה אכתי אין ראי' דתקצץ:

מסכת תענית

פ"א ג' ע"ב גמ' בת"ב מרחיץ ידיו מכאן ק' על הרמב"ם שכ' בט"ב ויוה"כ אין בהם נט"י וע' ב"י או"ח סי' תרי"ג:

שם בקרבן העדה ד"ה מהו מיעבד אין לך דבר וכו' ל' זה לאו דווקא:

פ"ב ה' ע"א בקרבן העדה ד"ה כל שאינה חסה להוציא מעשרותי' ק' א"כ מאי שייכות ליין מחמיץ לכאן ונ' דאינה חסה שפירות שנה שעברה מרקיבין וע"ז קאמר דביין אין סימן:

פ"ג ח' ע"ב בקרבן העדה ד"ה עאל וכו' מוריד גשמים לדרומיים כצ"ל:

פ"ד י' ע"א בשירי קרבן ד"ה לא מצאנו וק' הא כ' נ' דבמקום עבודה לא בעי תפלה והתם וירד מעשות העבודה ומהתם נפקא לן דנשיאת כפים אחר עבודה:
ע"ב בקרבן העדה ד"ה קל הקילו בסוה"ד הבדלה שבתפלה כצ"ל:
י"ג ע"א בשירי קרבן ד"ה ובגליות יום הצום ט"ב ואמנם אי קאי אעשרה בטבת לק"מ.
שם בקרבן העדה ד"ה שביהודה ובא"י מתענין צ"ע למה לא מפ' אעשרה בטבת:
י"ד ע"ב בקרבן העדה ד"ה שיבוטא לילך אלא דרך ירידת המים כצ"ל:
שם בגמ' בי' ר' בא ע' ביצה י"א:
ט"ו ע"א גמ' להיות ערב שבת צ"ל בשבת. **שם** במתני' בנו ירושלים צ"ל בנות ירושלים:

מסכת מגילה

פ"א ד' א' ע"א בקרבן העדה ד"ה והימים האלה אינן כשרים אף לסעודה כצ"ל:
שם בשירי קרבן ד"ה ליתן להם בסוה"ד כל הפוסקים צ"ע דהיינו מתחלת החדש אבל לא לאחר פורים:
ב' ע"ב בקרבן העדה ד"ה אף וכו' ספיחים בשביעית כצ"ל:
ד' ע"ב בשירי קרבן ד"ה תמן ורשב"ל אומר פטור כצ"ל:
ה' ע"ב גמ' תרשיש כ' צ"ל, כתים:
ו' ע"ב גמ' לא ה"א שלהם ני דצ"ל ח' שלהם:
פ"ב י' ע"ב בשירי קרבן ד"ה ולא חזר דכ' היהודים צ"ע אבל מקרי לא קרינן:
פ"ג מ"ה י"ב גמ' את כל הגדולות ע' גמ' בבלי בזה וצ"ע:
שם בשירי קרבן ד"ה לא דאסור בסוה"ד וצ"ע ונ' דהמג"א לאו קרייה לגברי קאמר כ"א כמו שמעבירין ואכתי יהא נפשם עגומה:

מסכת חגיגה

פ"ב ד' ע"ב בקרבן העדה ד"ה ומה פתחת מה העקמת צ"ל העמקת:
ה' ע"א בקרבן העדה ד"ה לפנים ממנו בבלי סוף חולין כי ר' יעקב בר ברתי' דאחר הוה:
שם גמ' למבקרו לאבוך נ' דצ"ל למקרבא:
שם בקרבן העדה ד"ה כבוד מלכים ונ' דזה ע"ד לעת נעשה כל אזי מלך שמו נקרא:
ו' ע"א גמ' חד מן תלמידוי בגמ' סוטה בבלי אותו האיש היה ורבו יהושע בן פרחיה לא יהודה בן טבאי:
שם ע"ב גמ' גומרא דלא כווי' כצ"ל
שם גמ' ב"ש אומרי' יום טבוח שלה אחר שבת כל"ל:
פ"ג י"א ע"א מתני' כיצד מעבירין חסר כאן ואומרים להם הזהרו שלא תגעו בשלחן ומנורה ותטמאוהו:

שם בקרבן העדה ד"ה י"ט בערב הרגל צ"ל בערב שבת:

מסכת מועד קטן

פ"א דף א' ע"ב בקרבן העדה ד"ה ה"ג שיוחנן כו"ג אסר מתני' סוף מעשר שני:
שם בקרבן העדה ד"ה ופריך לא כבר כדתנן במתני' ריש שקלי':
ב' ע"ב גמ' ברכת אבלים מתוך ד' הקרבן עדה נ' שחסר כאן שורה שלימה:
שם בקרבן העדה ד"ה אתיא דיחידיי' ור"א וחכמים צ"ל ור"מ וחכמים:
פ"ב ג' ע"ב מתני' או שהטעוהו פועלים כצ"ל:
פ"ג ט' ע"א גמ' אני ה' אלקי כל בשר כצ"ל. **דפוס** וויען ג' ע"א מלא שבוע זאת ע' לקמן ז' ע"ב אין למדין וצ"ע:

הערות וליקוטים בבבלי

סדר מועד

מסכת שבת

מס' שבת י' ע"ב תוס' ד"ה ושל סדום בסוה"ד שהיתה בשלוה שני שני' בתחלה צ"ע הרי מזמן הפלגה מנינן כל החשבון ואימתי היה בתחלה:
י"ט ע"א ברשי' ד"ה מפליגין וזהו ל' ספינה צ"ל הפלגה:
כ"ד ע"א תוס' ד"ה גזירה ע' הגה' דר"ע איגר במשנה א' בפרקי' מם שהק' ע"ד תוס' אלו ומ"ש שם ליישב:
כ"ה ע"א תוס' ד"ה כרת דהיינו מן האב צ"ל מן האם:
כ"ט ע"ב תוס' ד"ה ובלבד ע' מ"ש הר"ן פ' גיד הנשה בסוגי' דריחא מלתא בענין קו' התוס':
ל"א ע"ב גמ' לבנות שלא במקומו צ"ע דמצינו בז' ימי מילואי' שהיה משה סותרו בכל יום ע"מ לבנות במקומו:
ל"ט ע"א תוס' ד"ה מפני שמזיז וא"צ אלא לעפרה ע' חגיגה י' ע"א וע' מג"א סי' שי"ד ס"ק ה' ומחה"ש שם:
מ"ה ע"ב תוס' ד"ה אין לנו בסו"ד אבל לא ישן לא סבר ר' יוחנן כצ"ל:
נ"א ע"ב תוס' ד"ה במה בהמה ומיהו לאו דלא תעשה וע' ע"א ט"ו ע"א רש"י ד"ה גזירה משום שאלה כי בהדיא שלא כד' תוס' אלו:
נ"ה ע"ב רש"י ד"ה והא כ' מעבירים קשה בעיני שם החכם ע' חכם צבי ססי' ל"ג מ"ש בזה:
ס"ד ע"א תוס' ד"ה מידי הרהור הא אפי' יפת תואר צ"ע דבמלחמת הרשות הוא דמצינו שהותרה יפת תואר לא זולת:

ס"ז ע"א רש"י ד"ה שיש בו משום רפואה ע' רש"י חולין ע"ז ע"ב ד"ה שיש בו משום רפואה וצ"ע:
ס"ח ע"א תוס' ד"ה (וגבי שביעי) [דאית בי'] וא"כ גבי מעשר צ"ל וא"ת גבי מעשר:
ע"ח ע"א תוס' ד"ה שופכין ע' חכם צבי סי' קי"ח מ"ש ע"ד תוס' אלו וצ"ע:
פ"א ע"ב רש"י ד"ה אבל לא סורק ומודה ר"ש ע' נזיר שם וע' שם בשטה מקובצת ובד' הרא"ש ביצה ס"פ יו"ט:
פ"ז ע"ב תוס' ד"ה וכ' ששת ימים היכי מייתי מהאי קרא אולי עיקר הסמך ע"פ והיה ביום הששי:
פ"ח ע"א תוס' ד"ה אמר רבא דרבא גופא ובמדרש מבואר דדרשא דהתם מהמסורה יליף דכ' וקבל ולא וקבלו וקאי אהקב"ה:
צ"א ע"א תוס' ד"ה או דלמא מ' דאי בתר השתא צ"ל דאי לאו בתר השתא:
קכ"ו ע"ב תוס' ד"ה וכי תימא בסוה"ד מורה בראשי אצבעותיו ובירושלמי לפנינו הגי' מדדה וע' קרבן העדה שם:
קל"א ע"א גמ' בסוף העמוד שאין קבוע להם זמן צ"ע א"כ למה צריך גזירה שוה לשתי לחם:
קל"ה ע"א תוס' ד"ה בן שמנה בסוה"ד ואשתהויי אשתהי ע' נדה כ"ב ע"א תוס' ד"ה אלא.
קל"ו ע"א תוס' ד"ה ממהיל נדפס בדבור תוס' זה הגה על הגליון ר"ל מדקתני כל ששהה ונדפסה שלא במקומה ומקומה במ"ש תוס' ויש לומר דדייקא מדקתני כל ששהה:
וכסוה"ד נדפס שוב הגה ור"ל דאי לאו הכי מה בא רשב"ג להוסיף על מלתא דרבי וע' רש"א שנדחק וכד' הגה זאת מבואר בתוס' יבמות שם:
קל"ו ע"ב תוס' ד"ה דתניא הזכר ונ' לרבי ע' חולין כ"ב ע"ב רש"א ע"ד תוס' שם ד"ה אצטריך וצ"ע:
קל"ט ע"ב רש"י ד"ה מת ביו"ט ראשון ע' רש"א:
קמ"א ע"א תוס' ד"ה הני פלפלי יהא מותר לקצור ע' ריש ביצה תוס' ד"ה שמא יעלה וצ"ע:
שם בסוה"ד שומין ובצלים ע' נדה נ' ע"א תוס' ד"ה כל שחייב וצ"ע:

ליקוטי רא"ש מסכת שבת

פ"א סי' כ"ט בהג"א ואפי' אם תופסו נ' דחייב מדרבנן קאמר דהרי צדן שלא לצורך פטור:
פ"ב סי' ז' והו"ל כמו קנסא ע' קרבן נתנאל
שם סי' ט"ז בנביא במנחה אבל אנן לא נהגינן לומר במנחה כלל על התורה ועל העבודה.
שם באו"ד ולא מצינו וכו' ולפי"ז ביו"ט מ' דיזכיר של שבת ביעלה ויבא:
שם באו"ד בוידוי שאחר התפלה פי' בנעילה אתה הבדלת:

סי' כ"ג ולענין יחיד קרבן נתנאל שהק' ממ"ש הרא"ש במ' תעני' גבי כל תענית שלא שקעה עליו חמה ונ' דהתם לאפוקי תחלת שקיעה קאמר והרי גם בין השמשות הוה צאת הככבים דקיי"ל כוכב א' יום שנים בין השמשות:

שם באו"ד וחמש מאות ומ"ט אמה צ"ע דהיינו לבד הסיפוג ובלא הסיפוג הוה בציר:

פ"ג סי' י' בירושלמי שהיד שולטת כן הוא בירושלמי שם:

סי' י"א מדרבנן למדנו צ"ל מדבריו למדנו:

פ"ד סי' י' במתני' ומיהו אם כיסהו מבע"י צ"ל אם גלהו:

ליקוטי רש"א מסכת שבת

ד' כ"ג ע"ב תוס' ד"ה גזירה בסוה"ד וד' רש"ל אינן מבוררין פלוגתיי' הרש"א הבין דההוא ולית להו קאי אאביי ורבא לקמן ולזה כ' אד' רש"ל מ"ש אבל הרש"ל הבין דקאי אש"ס לקמן דמס' טעמא משום דאין שורפין ולית להו שמא יטה:

דף קל"ו תוס' ד"ה ממהל ברש"א באו"ד ר"ל השתא ע' יבמות פ' שם תוס' ד"ה כיון ותמצא פי' ד' תוס' דהכא וכבר נדפס בהגהות הגאונים אצל הש"ס:

ליקוטי ר"ן מסכת שבת

פ"א דפוס פ"ב ג' ע"א ד"ה אר"ב הדביק פת א"וו מפני שאינו שבות גמור כל שהוא צורך היום מותר עכ"ל ומ"מ ק' למה לא יהא אסור משום שמא יתקן כלי שיר וצ"ע:

בס' המאור ה' ע"ב במתני' לא ישב אדם לפני הספר בירושלמי זה שטן צ"ל זה שינון וזה שינון:

פ"ב י' ע"א בר"ן ד"ה א"ר ברינא אסרו בלא מבושל צ"ל חלב מבושל:

שם בס' המאור ד"ה למ"ד אסור להשתמש שהם זכו לנרות צ"ל זכר לנרות:

י"א ע"ב בר"ן ד"ה ומדאמרי' נר חנוכה אבל מערבין וטומנין ע' רש"י במתני' שם וטומני' את החמין ובגמ' גבי שש תקיעות על והטמין המטמין וד' הר"ן צ"ע:

דף י"ב ע"א בס' המאור ד"ה ולא בשמן שריפה דילמא ליכא דמלתא צ"ל אלמא ליכא:

ד' ט"ו ע"א בר"ן ד"ה ונתתי את פגריכם הרי שאין גולין צ"ל שהן גולין:

פ"ו דף ל"א ע"א בר"ן ד"ה א"ר פפא בשלשה קמיעי חלוקי' כצ"ל:

שם ד"ה יגיד ויגנוז יקוץ מקום השם כצ"ל:

דף ל"ג ד"ה אבל ר"ח כיון דרבנן לא פליגי עלי' כצ"ל:

פ"ז דף ל"ה ע"ב בר"ן ד"ה א"ר פפא התיר לפרר כצ"ל:

פ"י דף ל"ט ע"ב בר"ן ד"ה ודאמרי' שרא להו הככר אין בו שום הוצאה ואולי ד' הרמב"ם אם אין אנו מתירין לטלטל המת בלא ככר הו"ל הוצאת הככר עיקר ומהי"ת לשתרי:

פי"ב מ"א ע"ב בר"ן ד"ה ואמרי' נמי ולא שידבקו כזה נרשם בטעות וצ"ל ח וכן השין החד נרשם בטעות וצ"ל:
שם בר"ן ד"ה גרסי' בגמרא דהוה מלאכת מחשבת ואף למ"ש רש"י דהוה מלאכה משום דאינו מינה ועובר משום אל תשכן עולה צ"ל כיון דאין בו טעות אף שהוא פסול ל"ש עולה וצ"ע:
פי"ד מ"ה ע"א בר"ן ד"ה אלא וודאי ופרכי' והא מכבה עיי"ש וצ"ע ועיי' תוס' ק"ג ע"א ד"ה לא צריכא וע' לקמן ראיה לערוך מכלאים וצ"ע וע' קרבן נתנאל:
פ' ט"ז מ"ח ע"א בר"ן ד"ה הגליונים בעיין דגליונים דספר תורה כצ"ל:
שם בר"ן ד"ה ושמואל אמר מאחר שפסק מנהג כצ"ל:
נ' ע"ב בש"ג או"ק ה' וכגון שצריך לפעמים צ"ל לפחמים:
שם באו"ד אין ב"ד מצווין:
נ"ד ע"ב במלחמת ה' דאינו אלא אליבא כצ"ל:
פ' כ"ד ע"ו ע"א ד"ה ויתד של מחרישה דכולהו כר"ש וצ"ע לענין שנים שעשו מלאכה פ' המצניע:
דף פ"ט ע"ב חסר מן התוספתא בדפוס ונדפס שלהי עירובין:
ליקוטי בתר ליקוטי
פ"א ז' ע"ב בר"נ ד"ה והך פלוגתא והרשב"א כ' משום הפקר ב"ד כצ"ל:
פ"ו כ"ט ע"ב בר"ן ד"ה אמר שמואל דחיישי' דלמא מפסיק כצ"ל:
פ"י מ' ע"א בר"ן ד"ה מחלוקת ביד ש"מ דה' כוותי' צ"ע הרי הו"ל מלאכה שא"צ לגופה וע' תוס' ד"ה אבל בכלי:
שם בר"ן ד"ה והאידנא וכשנתכבד מע"ש אז אפשר כצ"ל:
פי"ב מ"א ע"ב בר"ן ד"ה גרסי' בגמ' דכל היכא דהוי מלאכת מחשבת ע' רש"י וצ"ע:
פי"ד מ"ב ע"ב בר"ן ד"ה והצדן אפי' לצוד צ"ל אפי' לצורך:
פט"ז מ"ח ע"ב בר"ן ד"ה בצע אכולי שירותי' פרוסה גדולה שדי לו באותה סעודה כצ"ל:
פ"כ ס"ג ע"ב בר"ן ד"ה, ומדאמר לזרוע לו כלאי הכרם כצ"ל:
גמ' ג' ע"ב רשב"א ד"ה היה טעון אוכלין בסוה"ד דנפקא מנה אם הוציאה כצ"ל:
שם ד"ה כאן למעלה ודוחק הוא להעמידה באור צ"ל באו"ד:
כ"א ע"א ד"ה א"ר ירמי' ועוד ק' נ' כוונתו דהש"ס הוה לי' להק' כאן מיד מאי דמק' לקמן:
שם באו"ד ואמאי ניחוש לנכנסין י"ל דעל שולחנו הוא דליכא היכיר' אבל על פתח החצר איכא היכירא:

ק"י ע"ב ד"ה אין אוכלין מזלפו ע"ג האישים עיין שם וצ"ע וע' תוס' ק"ג ד"ה לא צריכא ועיי' בסוף פרקין הביא ראיה לערוך מכלאים וצ"ע:

מסכת עירובין

ליקוטים

דף ב' ע"א ברש"י ד"ה ונתתי משכני וכל אותו הספר צ"ע דפ' בהר ובחקתי בהר סיני נאמרו כמבואר שם בכ':

י"ג ע"ב גמ' אמר רבי ע' ירושלמי ביצה פ"ה ה"ב תמצא ביאור ד' רבי אלו:

י"ז ע"א רש"י ד"ה למלחמת הרשות ממלחמת יהושיע ואילך ע' קרבן העדה בירושלמי בשמעתין אף מלחמת עמלק הוי כמלחמת יהושוע:

ל"ה ע"א ברש"י ד"ה אלא לצורך דכי מדכר לי' צ"ל משכח לי':

מ"א ע"א בתוס' ד"ה שאני יו"ט ואפ"ה בתענית הרשות צ"ל ואי הכי:

מ"ב ע"א תוס' ד"ה ונכרים ע' ירושלמי לפנינו וקרבן עדה שם וצ"ע:

מ"ג ע"ב תוס' ד"ה האי תנא לדבריך צ"ל לדבריכם:

נ"ב ע"ב תוס' ד"ה כי תניא והא דלא קאמר ע' מ"ש הקרבן עדה בירושלמי כאן:

ס"ב ע"א רש"י ד"ה אלא דכ"ע שיקשה בעיניו ע' ברא"ש והג"א וצ"ע:

שם תוס' ר"ה אמר ר"ג בסוה"ד ועוד דהאידנא צ"ע הרי נפקא מינה לענין צדוקים:

ס"ט ע"א תוס' ד"ה והא תנן הא דפריך גי' תוס' והתניא וע' לעיל תוס' ד"ה אר"ג:

ע"ג ע"א גמ' הרי נותן את עירובו בתוך אלפים ברא"ש הגי' בסוף אלפים:

שם ברש"י ד"ה ומבוי שלהן ואע"ג דאין צריכין לערב חצירות כצ"ל:

ע"ד ע"ב תוס' ד"ה מבוי שצדו א' יש פתחי' ביני' מותר לערב ובירושלמי פ' עושין פסין מבואר כד' רש"י וע' קרבן העדה שם:

פ' ע"ב תוס' ד"ה אבל קורה ע' קרבן עדה פ' בכל מערבין סוף הל' א':

פ"ב ע"א רש"י ד"ה לא באגפיה ומניחו על אגפיים ומשם מחליפו כצ"ל:

פ"ב ע"ב בתוס' ד"ה אלא א"כ ולכך לא פליגא בגזוזטרא כצ"ל:

צ"ו ע"א תוס' ד"ה ימי' עוד מביאים ראיה ע' הג"א סופ"ק דביצה שם:

שם ע"ב תוס' ד"ה דלמא סבר לה אלא וודאי מיחייב מדרבנן ע' מגילה י"ט ע"ב תוס' ד"ה ר"י מכשיר ומגילה כ"ד ע"א תוס' ד"ה ר' מאיר אומר:

צ"ט ע"א תוס' ד"ה הוא סבר ע' ירושלמי בשמעתין מבואר כד' רש"י וע' קרבן העדה שם:

ק"ב ע"א רש"י ד"ה כילת חתנים מפני שאין לה גג למעלה כצ"ל:

שם ע"ב רש"י ד"ה אבל לא במדינה ומירוח היינו ממחק כצ"ל:

תוס' ד"ה הא דמיהדק דאפי' ציר העליון וצ"ע א"כ אמאי קאמר ואם תקע חייב חטאת:

ליקוטי הרא"ש מסכת עירובין

פ"ד סס' ג' בהג"א ו"או פסק דאין תחום למעלה וכן יסד הקליר בתפלת גשם מהלך הילוך כמה בלי עירוב מים:

פ"ו סי' א' בהג"א ואי פ"א שוכר ודיו אמאי יצא צ"ע הרי אמרי' דנכרי לא מיגר:

פ"ז עפי' ג' לס"ד חקק בכותל הכל דיבר אחד:

שם סי' ד' ובאשירה שרי ע' קרבן נתנאל:

שם סי' י"ג קצת טעם למה ובירושלמי בשמעתין מבואר הטעם וע' קרבן העדה שם:

שם פ"ח סי' ז' דר' ישמעאל בר' יוסי דהא אינו צ"ל איהו:

פ"ו סי' ה' אמר רב יוסף ע' בריי"ף וצ"ע:

שם למשנאי צ"ל כל משנאי:

שם סי' י"ח ואם להוציא דם ע' הג"א וע' מ' איכה רבתי בפסוק רוח אפינו טעם אחר.

ליקוטי ר' יהונתן מסכת עירובין

פ"א במתני' רבי יהונתן בסוה"ד ששה אצבעות צ"ל עצבות:

בריף מתני' מקיפין שלשה חבלים כדי שיהא חבל י' טפחים צ"ל הכל:

פ"ב משנה א' ברבי יהונתן ודיומד של כותל מזרחית צפונית צ"ל דרומית:

שם ד"ה ודווקא בבור ראשה ורובה של פרוץ צ"ל פרה:

שם ברבי יהונתן מתני' ב' ד"ה ולר"י בן בבא ולשאר שלא ידענו צ"ל ולבאר:

שם ברבי יהונתן מתני' ג' עשרים אמות מן השלש מקום אמה צ"ל מאות אמה:

בסוף הפרק לבטל רשות כל א' צ"ל לכל א'. **פ"ג** מתני' א' בריי"ף שיכול לצאת ולחוץ נ' דההוא לצאת ט"ס:

רבי יהונתן מתני' ר"א אומר יו"ט הסמוך שני בני כעירו צ"ל בשני כבני עירו:

שם ברבי יהונתן ד"ה אי אתה מודה שתחומו השני מופלג מן הראשון נמצא וכו' ד' אלו צ"ע:

פ"ד רבי יהונתן מתני' מי שישב בדרך בסוה"ד שלא היה יודע כשחשיכה לו כצ"ל:

פ"ה מתני' א' ברבי יהונתן כשבא לעיין צ"ל לציין:

פ"ו רבי יהונתן מתני' חמש חבורות גמ' מחלוקת במסיפת ברבי יהונתן דבהאי רבה סבר צ"ל בית הלל:

שם בריי"ף ר"י הסבר צ"ל הסבך עי':

בסוף הפרק ברבי יהונתן דיכולה לומר להן לתקוני שתפתיך כצ"ל:

שם בגמ' ברבי יהונתן אין בידיה לערב צ"ל לעכב:

פ"ז משנה א' ברבי' יהונתן גמ' ולול דהיינו ארבעה צ"ל ארובה:

ברבי' יהונתן ד"ה כותל שבין ב' חצירות אבל לא היה רחב ארבעה אלא פחות כצ"ל:

באו"ד דבמקום פטור צ"ל כמקום פטור:
שם גמ' אלו מעלין לחצרן לראשון צ"ל לראשן:
פ"ח ברי"ף חצר שהוא פתוחה צ"ל פחותה:
פ"י שמנה א' ברבי יהונתן בסוף הענין דמחתן בארבע צ"ל בארעא:
שם ברבי יהונתן מתני' ר"י אומר אף מי שנתלש רוקו בפיו משנגזל צ"ל משנעגל:
שם ברבי יהונתן מתני' כהן שלקה בין החרסין שאופין צ"ל שצורפין:
שם ברי"ף מספיקי' מים לכל העדה צ"ל לכל העזרה:
בשלהי מכלתין ברבי' יהונתן כן הוקר דעתם צ"ל רעתם:
שם ברי"ף בצבת של עץ כצ"ל:

ליקוטי רש"א עירובין
ספ"ד ויש לדקדק ע' בקרבן העדה בירושלמי כאן:

ליקוטי ריטב"א עירובין
ט"ו ע"ב ד"ה אתמר פרוץ הוה דחיק לה הכי כדי שלא לבטל כצ"ל:
באו"ד ואפי' כיון דפשט צ"ל ואפ"ה:
שם ד"ה רבא אמר וא"ת תהא משנתינו צ"ל וא"כ תהא וכו':
ל"ו ע"ב ד"ה אמר רבא צ"ל רב:
באו"ד בסוף הדבור ותסברא דר"י צ"ל וכסברא דרב יוסף:
מ' ע"ב ד"ה מאי מחוץ הנה בשביל ישראל צ"ל הבא בשביל:
באו"ד בני גוונא צ"ל בני גננא:

מסכת פסחים

בעז"ה ליקוטים
ד' ע"א תוס' ד"ה בלבער במ' שבת פ' ר"א דמילה הגי' בתוס' רבי' שמואל:
כ"ד ע"ב תוס' ד"ה אלא הכא בסוה"ד ע' ב"ב צ"ו ע"ב תוס' ד"ה א' שכר תמרים בסו"ד ותמצא על ענין ברכה תי' על קו' זו אבל לא לענין אי' ע':
כ"ו ע"א תוס' ד"ה שאני היכל ע' בזה ד' הקרבן נתנאל בשמעתין:
כ"ז ע"א תוס' ד"ה עד שיהא בו והא דתנן בסוף וכו' ע' תמורה שם בתוס' שדחו פי' זה במתני' שם ופי' פי' אחר.
שם ע"ב תוס' ד"ה חוץ ותני אפר הקדש כצ"ל:
באו"ד כדאמרי' פ' כל הצלמים אליבא דר"ל וצ"ע:
שם רש"י ד"ה ודנו דין אחד אלא גזירה שוה נ' דגזי"ש ל"ד כ"א מה מצינו:
ל' ע"ב תוס' ד"ה התירא בעי התם רמי ב"ח כצ"ל:

שם באו"ד דחשוב כאחד צ"ל כאחר:
ל"א ע"ב גמ' דפוס וויען חמץ שנאמר שם צ"ל שנמצא שם:
ל"ה ע"ב תוס' ד"ה מי פירות בסוה"ד וזו מצה עשירה היא צ"ע אם גם לד' רש"י נקרא מצה עשירה וטעמא בעי:
מ"ג ע"ב ברש"י ד"ה עירובו מניין מנחה הוגנת של מצה כצ"ל:
מ"ו ע"ב רש"י ד"ה לוקה משום לא תעשה כל מלאכה נ' דצ"ל כל מלאכה לא יעשה בפ' בא או לא תעשה מלאכה בפ' ראה דהני קראי ביו"ט כתיבי משא"כ לא תעשה כל מלאכה דבשבת כ' וע' בהגהת החדשות בש"ס:
שם תוס' ד"ה הואיל ואי בעי וא"רי צ"ל רש"י:
שם תוס' ד"ה רבה אמר דאמר בהמצניע ועיי"ש בתוס' ביאור קו' זו:
ס"ד ע"ב רש"י ד"ה אי נימא בסו"ד והו"ל מורידין בקדש ע' בירושלמי הל' זו בקרבן עדה וד' רש"י צ"ע:
ס"ו ע"ב תוס' ד"ה ואין צבור בסוה"ד ואיכא דממעט התם שבט כצ"ל:
ס"ח ע"ב רש"י ד"ה הא והא ביד הואיל ומצי למעבד מאתמול ע' ירושלמי פ' המוצא תפילין הל' י"ב ובקרבן עדה שם וצריך עיון:
ע"א ע"א תוס' ד"ה לרבות והתם ימים ולילות צ"ל ולא לילות:
ע"ו ע"ב תוס' ד"ה אסרה רבא יש להרחיק הגיה מרן זצוק"ל בשם הגאון יעבץ דצ"ל יש לה ריח חזק:
קו ע"א תוס' ד"ה זכריהו ועוד מצינו למימר ע' נזיר ד' ע"א תוס' ד"ה מאי היא יצ"מ:
ק"ח ע"ב תוס' ד"ה אל תרא פי' רשב"ם עיי"ש וצריך עיון:
קי"ב ע"א רשבם ד"ה בלילי רביעיות בלא נר צריך עיון:
קי"ד ע"ב תוס' ד"ה א זכר לפסח דדמי לחיבי' צ"ל לחוכא:

ליקוטי הרא"ש פסחים

פ"א סי' ד' בהגה בשם קרבן נתנאל ואף דלא קיי"ל וכו' ותימא על הרי"ף ע' בבעל המאור:
שם פ"א סי' י' ומה שאין מברכין על הלל צריך להיות על מקרא הלל:
פ"ב סי' ג' ראוי להחמיר ולשורפו בהגה בשם קרבן נתנאל לצאת מדי הפוסקי' כר' יהודה וצ"ע כי ד' הרא"ש קשורין בסופן לתרץ הקו' לרבנן:
ס"י סי' כ"ה אכלו בלא מתכוין ע' קרבן נתנאל:
שם סי' ל"ג אבל בכוס רביעית התירו צריך להיות בכוס חמישי:
שם סי' ל"ז דקרי לי' ועני כצ"ל ואח"ז ולא ידע לאהדורי סברא:

בפי' המשניות להרמב"ם

פ"ח מתני' האומר לעבדו כשאמר לו רבו כ' הכ"מ רפ"ג מה' קרבן פסח כי דברי הרמב"ם אלו בפי' המשנה צריכין ביאור ועיין שם:

ליקוטי רש"ל פסחים

כ"א ע"א בתוס' ד"ה לכתוב רחמנא ושם מפרשי' התוס' לפנינו שם אין תי' כ"א קו':

כ"ג ע"א בגמ' ולא בעי לכם אפי' נזדמנו זה אינו כצ"ל:

ליקוטי רש"א פסחים

ה' ע"א בתוס' ד"ה למעוטי חולו ש"מ דקרא ושמחתם צ"ע דההוא קרא במקדש מיירי דכ' לפני ה' וגו':

כ"א ע"ב בתוס' ד"ה בשלמא לר"מ ואינו אלא ד' נביאות וע' תוס' ע"א כ' ע"א ד"ה להקדים ועיין שם:

ב"ב פ"א בתוס' ד"ה מועלין בהם מוכחת הסוגיא דפ' הוציאו לו עיין שם וצריך עיון:

כ"ג ע"ב בד"ה ומה חלב דלר"י לא הוה חלב בכלל כצ"ל:

כ"ד ע"ב בד"ה לרבות אוכל אימורין בטומאה כצ"ל

כ"ו ע"א בד"ה לאותן העומדים אפשר לאוקמי' הך כצ"ל:

כ"ז ד"ה תוס' בד"ה עד פ' כל הבשר צ"ל פ' כל הצלמים וע' ע"א י"ח ע"ב תוס' ד"ה ולר"ש דע"כ ל"ש זוז"ג ביש בא' כדי לחמץ וכוונת תוס' בזה משום נטלפ"ג וכן הבין דברי' הש"ך והטו"ז ביו"ד סי' פ"ז ועיי"ש בטו"ז:

כ"ח ע"ב ד"ה בד"ה חד לפני זמנו דאיכא הכא שום מיעוטא נ' דא"צ מיעוטא דבהדי' כ' קרא בפ' בא ונכרתה מיום הראשון עד יום השביעי:

ל"א ע"ב ד"ה ע"ב תוס' בד"ה שקונה הך מלתא בהלוהו נכרי ע' בראש פ"ק דמכלתין ה' ע"ב וצ"ע:

ל"ג ע"א ד"ה תוס' בד"ה ומינה אתיא כרבנן ואולי לענין אכילה דבמיתה הוא דלא אמרי' צירוף:

שם ע"ב ד"ה ע"ב בתוס' בד"ה אמר קרא בסוה"ד וצ"ע משום דגם לר"י הגלילי מצות חמץ בשריפה:

ל"ד ע"א ד"ה בד"ה בשלוקא' בסוה"ד ויש ליישב נ' דר"ל דלמא בשמן הנשרף ובחיטים הנרקבי' אלא דמסיפא לא מ' כן וע' מהר"ם לובלין:

מ"ד ע"א ד"ה בד"ה לענין חמץ אי' חמץ ע"י תערובות ע' ר"ש מ' טבול יום מתני' ד"ה מקפה שדחה דברים אלו ועיי"ש:

שם ד"ה באו"ד והואיל דלא בסוה"ד ועיי' בתוס' פ' ג' מינים וצ"ע שם דלא מ' כד' רש"א כאן עיי"ש:
שם ד"ה בד"ה אלא מאי היתר דההיא דמקפה לאביי וכ"כ תוס' בנזיר שם.
מ"ז ד"ה באו"ד אבל אלאו דמעילה לפירש"י אלא אמאי כצ"ל:
ע"ו ע"ב ר"ה גמרא אא"א דפסיקא לי' לתלמודא ע' ברש"י שלא כ' כן:
ק' ע"ב ד"ה בד"ה ידי קידוש עיין מ"ש אלי' רבא סי' רע"ג ס"ק א' על ד' רש"א אלה וצ"ע

ליקוטי ריף ור"ן פסחים

פ"ק ד"ה המשכיר בית לחבירו כיון שהבית של המשכיר חמץ שלו כן היא הגי' בב"י עיי"ש:
באו"ד שהמפתח בידו של משכיר על המשכיר לבדוק כצ"ל:
בעין משפט טור או"ח סי' תל"ו כצ"ל:
שם ד"ה ואמרי' נמי בגמרא שמתוך שבדיקת חמץ וע' ר"ן ריש חולין וצ"ע:
שם ד"ה וקשיא להו לרבותי ובאותן שא"א להפטר כצ"ל:
באו"ד כיון שאינו יוצא אלא בשל עצמן וצ"ע מפדיון הבן וכן צ"ע מפדיון הבן אמ"ש שאחר יכול לפטרו מהם שלא מדעתו:
ד"ה ולענין ברכת נישואין אפ"ה צריך להיות אפי' הני נמי רשאי' ברך:
פ"ב ד"ה אם נאמר בכל נפשך בנערה המאורס' ונ' דס"ל לרבינו כצ"ל:
שם באו"ד שדינן בצנעא כצ"ל:
שם ד"ה תנור שהסיקוהו בגי' ד"ת הנקחי' צ"ל הנקברי':
שם בחי' א"ש או"ק א' דלמטה מ' אפכא ר"ל בקדירות בפסח לקמן עיי"ש ואמנם ד' הר"ן שם לקוחי' מתוס' משם והמעיין בתוס' שם ימצא שישבו קו' זו דק' ג"כ על דבריו:
שם ד"ה ואני חוכך וע' בר"ן בע"א פ' השוכר במתני' ואלו אוסרין בכל שהן וצ"ע:
שם בד"ה והאי בוכיא צ"ע דלעיל גבי תנור כצ"ל:
שם בר"ן ד"ה אבל רש"י ז"ל בסוה"ד אפי' בשרא דהתירא צ"ל דתורא:
שם ד"ה נקוט האי כללא בידך וטמא משום כלי מתכות ע' ר"מ ור"ש שם בפי' המשנה דהך וטמא קאי אכלי מתכות ושל אבן אינו מקבל טומאה כלל וצ"ע:
שם ד"ה ומיהא שמעי' שאסור להגעיל צ"ל שמותר:
שם ד"ה והתורה העידה קדירות בפסח צ"ל של מקדש:
שם ד"ה נכרי שהלוהו וטעמא דמלתא צ"ע הרי בנכרי לא שייך קונה משכון ושפיר הוה אסמכתא וכן הק' הקרבן נתנאל:
שם ד"ה ויוצאין בדמאי אבל בסוף דמי' וכו' ר"ל בסוף דהיינו בהמ"ז:

שם ד"ה עיסה שנילושה ואם איתא דר"מ צ"ל דר"ל:

שם ד"ה נסתפק רש"י בסוה"ד אבל זו מצה עשירה היא צ"ע:

שם בחי' מהר"ן שפירא או"ק א' וא"כ ממילא מפ' הבריית' ע' רש"י בבריי' ותמצא מבואר דבחדא מחתא נקיט להו:

שם ד"ה ת"ר לחם עוני בחי' א"ש ד"ת אות ד' היינו שלא נטל וכן פי' הרא"ש:

בר"ן ד"ה תניא לאחר עריבתה צ"ל עריכתה:

פ"ג ר"ן ד"ה וכ' הרב אלפסי דלא אמר הואיל ע' תוס' פסחים ס"ב ע"א ד"ה מחוסר וצ"ע:

שם ד"ה איתמר האופה בסוה"ד אבל בתוס' במס' ביצה כתבו עיי"ש וצ"ע:

פ"י ר"ן ד"ה אין אומרים מדאמרי' בפסחים ר"ל בירושלמי:

ברי"ף ד"ה אמר ר"י אמר שמואל יין הנמכר כל ג' ימים הראשוני' וודאי יין צ"ע דאי קתני הכי בבריי' בהדי' מ"פ ר"י וריב"ל:

שם בר"ן ד"ה ואיבעי' לן בגמ' חי' א"ש אות א' בסוה"ד וכ"כ הרא"ש וכ"כ הרי"ף ור"ן במתני':

שם ברי"ף ד"ה אר"ח רביעי' של תורה חציין ג' טפחים על ג' טפחים צ"ל על טפח ומחצה:

שם בר"ן ד"ה ומאי ברכת השיר שאל"כ לא היה מקום לאותה קו' כצ"ל.

ליקוטי השגת הראב"ד פסחים

פ"א ד"ה ואמרי אנן בדיקני' הימנינהו רבנן בדרבנן ונ' דאפי' כצ"ל:

שם ד"ה ט' ציבורי' כמה ניירי' הפסיד כצ"ל:

ליקוטי הרז"ה פסחים

פ"ב ד"ה ואעפ"י שפי' בהל' נוטעים ייחור כצ"ל:

שם ד"ה אתמר ב"ח נמצא דין חמץ בין לא א"ל מעכשיו כצ"ל:

פ"ג ד"ה אלו עוברין בסוה"ד הוסיף ר"א אף תערובות נוקשה הרי אילו כצ"ל ותיבת בעינא ט"ס:

שם ד"ה וכ' הרי"ף ואוקמה ר"י כר"מ כצ"ל:

שם ד"ה והאופה מי"ט ואי הות בריי' פליגא עלי' דרבה כצ"ל:

שם באו"ד במחוסר מעשה בגוף הזבח כגון הגרלה וצ"ע משלמים ששחטן קודם פתיחת דלתות ההיכל דמדמי לה התם ביומא להגרלה והתם לא הוה מחוסר מעשה בגוף הזבח וצ"ע:

פ"י ד"ה כ' עלה הרי"ף ובתלמוד ירושלמי הוא בפי':

שם בסוף מכלתין במנחות אמימר מני יומי כצ"ל:

ליקוטי מלחמות פסחים

מ"א ד"ה ועוד האמר רב גידל ור"ג נמי כר"ש ס"ל כצ"ל:

פ"ב ד"ה ועוד אמר רבא הל' לימא כלישנא קמא צ"ל דקאמר:
שם באו"ד ולא להוציא מן הכלל צ"ל ובא להוציא:
באו"ד ועוד אתמר ר"ח קס"ד ואוקי צ"ל והכי קס"ד אבל למסקנא:
שם באו"ד בין גבו קרקע וכו' וצ"ע א"כ ק' לאביי מהתם:
פ"ג רי"פ ד"ה דרמא הא וכו' דאמרי' במס' נזיר עיי"ש:
שם באו"ד ס"ל לר"י דכי היכא כצ"ל:
שם ד"ה ועוד אתמר האופה או אפשר דאתי כצ"ל:
פ' כיצד צולין ד"ה אמר רב ומניחים פיהם כצ"ל:
שם באו"ד וכך הוא בלשונה במס' תרומות:
בע"ה

ליקוטי פרק ערבי פסחים

ק"**ב** ע"א ת"כ דר"ח מכאן יל"ד על פי' הר"ן דכל עיקר קו' הש"ס לעיל היה מכשהן יוצאין א"כ מאי ת"כ דר"ח דקאמר ונ' דהר"ן והרי"ף ל"ג כלל להאי ת"כ ומסולק בזה תלונת הרא"ש על הרי"ף:
שם בתוס' ד"ה ועקרו רגלי' מכאן מ' וכו' הנה לא הק' תוס' במכלתין משמע קול רעמי' כמו שהק' על הר"ר יו"ט פ' כיסוי הדם היינו דמ' להו דה"ר יו"ט לא קאמר כ"א היכא דאיכא חיובא להפסיק וא"כ דלמא דוקא בדליכא שהות דחייב להפסיק קאמר ובשמעתין בתפלה עם הצבור איירי אבל לא בליכא שהות ומיושבי' ד' הר' יו"ט ועד"ז חולק הרא"ש בענין פורס מפה ומקדש לסלק קו' הרז"ה שם:
ק"**ב** ע"ב תוס' ד"ה דאית לי' בסוה"ד ובשמיני של חג וכו' וצ"ע הרי יו"ט ראשון של סוכות אינו מד' פרקים משום דהכל טרודי' בסוכה ולולב ואינם מכינים לשמחת יו"ט ולישני לי' דמיירי ביו"ט ראשון של סכות ונ' דבסכות מברכים שהחיינו בשעת עשיי' ופוטרים זמן של יו"ט כמבואר ר"פ לולב וערבה:
ק"**ג** ע"א תוס' ד"ה לא הוי ידעיתו בסוה"ד והיו מסתפקי' והנה א"כ המברך ברהמ"ז דג"כ לא ידע שיתנו לו לברך היה מברך אכוס ברהמ"ז ואמאי לא אי כוונו אינהו לצאת מס' וש"מ דס"ל לתוס' דאם בשעת ברכה אסתפיק אם יחול חיוב ברכה עליו אינו יוצא בברכה זו כ"כ תר"י גבי שמש מברך על כל פרוסה:
ק"**ד** ע"ב ד"ה חוץ ור"ת אומר ובד' ר"ת יש ליישב ג"כ קו' הרשב"ם אמאי ברכת יוצר אור וברכת אבות פותחת בברוך וה"ט ביוצר אור דליהוי אהבה רבה סמוכה לארוכה וכן אבות דליהוי אתה גבור סמוכה לארוכה:

ק"ה ע"א כשם שהשבת קובעת ע' תוס' ורשב"ם דלדדהו קאי האי לא צריכותו אנקבעי' לשבתא אמנם לד' הרי"ף והרז"ה קאי אאי מקדיש יומא ומה שהביא הרי"ף מאין מעשרין ר"ל דטעמא מאי אין מעשרין משום דנ' כמתקן ש"מ דגם אכילת ארעי אסורה דאל"כ מאי מתקן שייך:

שם ע"ב תוס' ד"ה ש"מ תמני אך ק' על פירושו ע' ברא"ש פ' אלו דברים בענין יישוב ד' רבינו נסים ולי נ' עוד ליישב דה"ק הש"ס כיון דאסור להתחיל לאכול קודם ע"כ לאו במתחיל מיירי כ"א בנכנס מביהכ"נ שהלך שמה להתפלל ולמאי הל' נקט לה בהאי לישנא אלא ש"מ לאשמעי' דהמבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס:

ע' בר"ן דמ' לי' מד' רש"י פ' השואל דהמבדיל רק לעשות מלאכה כדרך הנשי' אינו מברך בשם ומלכות ונ' דדייק לי' מדכ' רש"י שם וכ"ש אתה חוננתנו ואי ס"ד דבעי' ברכה גמורה בפ"ע מאי כ"ש שכ' רש"י:

ק"ו ע"ב תוס' ד"ה טעם אינו מקדש ד' צ"ע דע"כ מל' אף מוכח דר"י כרב ס"ל מדי קידוש יצאו ואמאי כשהוא לעצמו כבר יצא לא יוכל לקדש להוציא אחרים שלא טעמו הרי כל הברכות אעפ"י שיצא מוציא וצ"ע:

ק"ז ע"ב תוס' ד"ה מיני תרגימא אילו ד' הרשב"ם כיון דמיני דגן אי קבע עליי' מברך המוציא וג' ברכות לא שרית מניי' בע"פ אפי' עראי:

ק"ח ע"א ד"ה רב ששת לכאורה לתי' קמא אסור לישב בתענית בע"פ כמו בשאר ימי ניסן ולתי' בתרא שרי:

שם גמ' תלמידא אצל רבו ופשט הש"ס מאביי וק' הרי רבה ור"י הל' כרבה ואפשר דל"פ כ"א ר"י ס"ל דהרב צריך למחול בהדי' ואי לאו לא בעי הסיבה ורבה ס"ל דאפי' סתמא בעי הסיבה כ"ז שאין הרב מקפיד:

ע' בר"ן שכ' דלא אפשטא בעיין דסמוך למנחה וד' צ"ע וע' ברי"ף במתני':

בענין מצות צריכות כוונה ע' מ"ש בסוגי' זו בליקוטי חבר חלק ראשון:

קט"ו ע"ב תוס' ד"ה צריך שיטול וד"ה אסורים י"ל דמיירי במי שאינו יכול לאכול מצה ואוכל רק ירקות ואעפי"כ צריך ליטול בטיבול שני משום אסוחי אסח ומיושבים בו קו' התוס':

קט"ז ע"א תוס' ד"ה מה דרכו מ' שירד ביו"ט אולי ממרה עד מ"ת דהיינו מט"ו אייר עד ז' סיון היה יורד ביו"ט שלא נצטוו ובשבת נצטוו ולא היה יורד:

מסכת ביצה

בע"ה ליקוטים

ו' ע"ב תוס' ד"ה מוכן יהא מותר ע' רש"י לעיל ד"ה לכלבים:
ז' ע"ב תוס' ד"ה לומר דא"כ קרא ל"ל צ"ע דאי לאו קרא גם שאור הוה בככותבת משום דיו לבא מן הדין:
י"ד ע"א תוס' ד"ה איכא ביניי' כשנטחנין בלילה צ"ל קלופין:
ל' ע"א תוס' ד"ה אין מטפחין או משום אבל וע' רש"י פ' משילין משנה שם:

ליקוטי הרא"ש מסכת ביצה

פ"א סי' ב' הא דאמרי' בירושלמי הירושלמי הוא ג"כ בעירובין ס"פ בכל מערבין וע' קרבן עדה שם:
שם סי' ו' הג"א וכגון שנולד עם הכנפים והוא מהירושלמי וע' פרי חדש יו"ד סי' ט"ו:
שם בראש סי' ט"ו פי' לגד' אפרוחים צ"ע דלגדל בעי יציאת כולה וע' בגמ':
שם סי' י"ד ולכך לא הביא רב אלפס עיי' קרבן נתנאל:
שם סי' כ"ד בעל העיטור ז"ל כ' ע' קרבן עדה ירושלמי ספ"ק דביצה.
פ"ג סי' א' בהג"א ביברי' שלהם ע' רש"י:
שם סי' ב' הביאו הנכרי דרך רה"ר ר"ל בשבת:
שם באותו סי' בהג"א בשבת אסור אפי' לישראל אחר פי' משום אי' הוצאה והעברה ברה"ר:
פ"ד סי' ז' בראש יפסוק הל' כיחידאה ע' קרבן נתנאל:
שם סי' י"א פי' כשהוא עושה צ"ל פי' רש"י:
שם סי' י"ב כלי שנשבר ע' פסקי הרא"ש:

ליקוטי קיצור פסקי הרא"ש ביצה

פ"ב סי' א' שכבו בראשון ר"ל בר"ה:
שם סי' כ"א ואפי' שום ושחלים צ"ל אבל שום:
פ"ג סי' ב' בי"ט לכ"ע צ"ל ביו"ט שני וכן בסמוך עד מוצאי יו"ט שני:

ליקוטי רש"א ביצה

ג' ע"ב ד"ה שם ר"מ אומר השתא מ' ע' רבי' שמשון פ"ג דערלה שם תי' אחר ושפתים יושק:
כ"ד ע"ב ד"ה תוס' בד"ה ולערב שם באו"ד וקאי אתרוויי' צ"ע דהרי התם מותר לישראל אחר אפי' בו ביום וביש במינו במחובר בו ביום לכ"ע אסור.

ליקוטי רי"ף ור"ן ורז"ה ומלחמות מסכת ביצה

פ"א ברז"ה דבור ראשון וכיון דלא אות יבנא מאתמול צ"ל אתכנא:
באו"ד ומן הקליפות צ"ל וכן הקליפות:
בר"ן ד"ה ואידך שני יו"ט של ר"ה דמאתמול גמרה לה לא משכחת בה הואיל כצ"ל:

פ"ב מתני' חל להיות אחר שבת וליתא להא דרב צ"ל דרב הונא:
שם בר"ן ד"ה אמר רב יוסף הדחה אלא בכוס צ"ל אלא כבוס:
שם במלחמות ד"ה ועוד ההיא גברא ודומה היא לנו צ"ל למה:
שם שאגלח בבית חוניו כצ"ל:
שם שתחזיר לו את העיר צ"ל את הנייר:
שם בנתינת ממון שלא נתן צ"ל שאם נתן:
פ"ג בר"ן ד"ה אבל מ"מ דאסרי' למי שבאו בשביל צ"ל שלא באו בשבילו.
באו"ד שהן אסורי' לישראל ע' ברא"ש דלרש"י אין לחלק וי"ל משום טלטול כ' רש"י כן:
שם ד"ה ולערב שילך הגוי ע' ברא"ש דלרש"י ליתא:
שם ד"ה ופירות שבאו והרמב"ן צ"ל והרמב"ם:
שם בר"ן ד"ה ובזעי' לשפתים שנפגמה שפתו כצ"ל:
שם ד"ה אמר רב חסדא בעל התוס' ז"ל אינו אוסר צ"ל מתיר:
שם ד"ה מהו להראות והרמב"ם ז"ל צ"ל והרמב"ן:
פ"ד ד"ה בית שהיה מלא פירות כאילו הי' פירותיו וכ"נ ד' הרי"ף שלא הביא תי' הש"ס דבאוירא דלבני דלא הוה כ"א אי' דרבנן אלא ש"מ דלת"ק א"צ וכהרמב"ן:
שם ד"ה והאמרת רישא קורות המושכבים לארץ כצ"ל
שם ד"ה אינו אלא משום שבות דקטימא כצ"ל:
שם ד"ה גרסי' בגמ' בסוה"ד הלכך מסתברא וע' ברא"ש ובקיצור פסקי הרא"ש ופ' הר"ן דהרי גם הבעל איבעיא ידע מפני שצריך לחסמן ואעפי"כ איבעי' לי' וא"כ גם לדידן לא נפשט ומ"מ הרי"ף שהשמיט סוגי' זו מ' דעתו להקל:
פ"ה בר"ן ד"ה בי רחיא ולא היה מספיק למ"ש הר"ן דבעי' גם לדידן דלף הראוי י"ל דהתם דלף שאינו ראוי היה:
שם ד"ה יכון לשמרה או לאבן ע' תוס' ר"פ המביא ד"ה אין מטפחין:
שם ד"ה ירושלמי וכלן כמבשל בשבת וע' ר"פ יו"ט וצ"ע:
שם בש"ג או"ק זין ותו למה לא הקשו כצ"ל:
שם בר"ן ד"ה למה לי למימר שתהא נוחה להפשיטה ול' הרי"ף לא מ' כן:
שם בהשגת הראב"ד שלהי מכלתין ובהא אר"נ כרגלי הממלא עיי"ש וצ"ע:

מסכת חגיגה

ליקוטים

י"ג ע"א תוס' ד"ה שבעים שנה בסוה"ד מיום ראשון ובפיוטים שלנו נמצא מר"א הקליר פיוט ביום ב' של פסח וביום ב' של סכות:

כ"ב ע"ב גמ' שנקיי הדעת צובעין ע' ירושלמי בפרקין וקרבן עדה שם:

מסכת מועד קטן

בע"ה ליקוטי

ג' ע"ב תוס' ד"ה ניסוך המים אינו אלא אסמכתא ע' ירושלמי סוכה פ"ד ה"א קרבן עדה שם וצ"ע:

י' ע"ב תוס' ד"ה מוליא מ' שיותר קאי אגי' רבי גרשום:

י"א ע"ב תוס' ד"ה ר' יהודה במתני' מחמיר ע' ירושלמי ריש פרקין וקרבן העדה שם:

שם ברש"י ד"ה משתגיע עונת המים ע' ירושלמי ריש פרקין וקרבן העדה שם:

י"ג ע"א רש"י ד"ה מכר עבדו לנכרי דאי ברח וכו' ע' גיטין מ"ד ע"א רש"י שם וצ"ע:

שם רש"י ד"ה נידיירה כל הני מדרבנן ע' גיטין מ"ד ע"א רש"י שם וצ"ע:

ט"ז ע"א גמ' קראו שם פרעה ע' בר"ן:

שם בגמ' העיני האנשים ההם ע' בר"ן:

כ"ג ע"א תוס' ד"ה ר' יהודה אשכחנא טובא לעיל ע' ירושלמי פרקין הל' ה' קרבן עדה שם:

ליקוטי הרא"ש מועד קטן

פ"ג סי' מ"ב וכה"ג אי' בירושלמי ע' שם ובקרבן עדה:

שם סי' מ"ו בהגהות אשירי מותר לקנות בתים ע' גיטין ע"ב וב"י או"ח סי' ש"ו דבארץ ישראל דוקא דינא הכי וצ"ע:

שם סי' ס"ד בהגהות אשירי לידי אכילת קדשים בחוץ כצ"ל וע' בר"ן:

שם סי' ע"ט לסמוך עלי' להתיר ע' פ' הניזקין ברא"ש בכללי ע"א נאמן כלל א' וצ"ע:

ליקוטי הרי"ף והר"ן מועד קטן

פ"ג ד"ה מנא לן דמשמתינן דמחמרי' אחר שנדוהו צ"ל דמחרימי' אחר שנדוהו:

באותו עמוד בש"ג אות ג' אינו אסור ביו"ט ראשון צ"ל ביום ראשון.

שם בר"ן ד"ה וחכמים אומרים והל' כר"ג צ"ל רשב"ג:

בשלהי מכלתין בר"ן ד"ה וליטול בחלוק לחם הפנים כ' מהר"ם טיקטין אינו יודע עם מי וכו' כ' דאכהן גדול קאמר וכה"ג כהן הדיוט לגבי ישראל:

מסכת ראש השנה

בע"הי ליקוטי

ו' ע"א תוס' ד"ה חד דאמר בסוה"ד אלא דמשכחת הג"ה הב"ח אלמא דמשכחת:

חת:

ז' ע"א רש"י ד"ה עירובי' מניסן עיבור ר"ה הגהות ר"ב ראנשבורג עיבור השנה:

ט"ו ע"ב תוס' ד"ה בנות שוח אלא בתר לקיטה צ"ע א"כ יתחייבו הנלקטים בשביעי':

ט"ז ע"ב גמ' והלא דברים ק"ו נ' דה"ק דע"כ אינם מוזהרים על נבילה דאל"כ אזהרה דמת ל"ל אטו מת קו' וא"כ ע"כ גם ישראל אינם מוזהרין והצרכתי לזה דלפי הפשוט יש להשיב דלמא מת שאני דאם גם ישראל יהיו מוזהרין מאן יקברנו:

י"ח ע"א תוס' ד"ה רבה ואביי יש להביא ראי' דרבה גרסי' דבברכות מ"ח ע"א איתא דאביי ורבא כשהיו קטנים הוו יתבי קמא דרבה ובדוק להו אם יודעים למי מברכין ובכתובות ס"ה ע"א איתא אלמנתו דאביי אתיא קמי דרבא וא"כ מוכח דאביי מת מקמי' דרבא ואיך חיה כ' שנים יותר מאחר דבקטנותם היו שוים בשנים:

י"ח ע"ב תוס' ד"ה זה תשעה בתמוז וגרסי' בה י"ז בתמוז יל"ד דלד' הירושלמי למה לא חשיב במתני' תענית שם ששה דברים אירעו אבותינו בי"ז בתמוז דהיינו הובקעה העיר בראשונה ובשניי' כשם שחשיב בט"ב נחרב הבית בראשונה ובשניי':

כ"ג ע"א תוס' ד"ה משום ביטול בסוה"ד ורגילין לומר והוא בפרקי דר"א הביאו הטור באו"ח ריש ס' י"ח:

כ"ד ע"ב תוס' ד"ה לא אסרה תורה בסוה"ד ובמדור העליון צ"ע הרי כל המדור העליון אסור:

כ"ו ע"א גמ' לפרושי אשר כריתי לי ר"ל דלא תפי' מל' כי יכרה איש בור וצ"ע דמכירה כירה פסוק הוא בהושע ואכרה לי בחמשה עשר כסף:

כ"ח ע"א תוס' ד"ה המודר הנאה משופר בלאו מצוה יש הנאה ע' יום תרועה וצ"ע:

שם ע"ב תוס' ד"ה ומנא תימרא וכמה ערבות בלולב ע' ה"ה פ"ז מלולב הל' ד' מ"ש להק' על דברי מגמ' ריש פ' המוציא תפלין:

כ"ט ע"ב תוס' ד"ה רדיית הפת בפ' כיסוי הדם יעיין שם בתוס' ד"ה תקיעת שופר:

ל"ג ע"א תוס' ד"ה הא ר' יהודה ומ"ה היה שמח ומ"ה ק' להבין ובעירובין הגי' ומ"מ וא"ש:

ליקוטי הרא"ש ר"ה

פ"א סי' א' למאי הל' לנודר צ"ע למאי הנ' כ' הרא"ש כל זה כיון דלענין צדקה קיימא עלי' לאלתר ונ' דד' הרא"ש כד' תוס' דהיכא דלא קיימא עניים גם בצדקה בעי' ג' רגלים כסדרן וכן פי' בקרבן נתנאל ד' הרא"ש ואולי ג"כ מה"ט שכ':

פ"ג סי' ח' מ' מתוך פירושו אוני כוונת רש"י דגם בחוץ אין קול הברה עד לאחר תקיעה אבל בפנים אפי' בסוף הוה קול שופר:

שם סי' ט' בשופר גדול יצא ובחי' ר"ן על ר"ה הנדפס מחדש ביר בירושלים עיה"ק כ' לחלק בין גזול לשאול עיי"ש:

סי' י"א הדא אמרה מצות צריכות כוונה בירושלמי שלפנינו ליתא:

שם בהג"א והל' כרב וע' הג"א חולין שם וצ"ע:

פ"ד סי' ג' כיין שאמר בסוף וביום שמחתכם מבואר מד' הירושלמי האלו דאמירת פסוק זה להזכיר של ר"ח ואולי עוד הטעם משום דמפסוק זה ילפי' מלכיות זכרונות ושופרות כדאי' פ"ק דמכלתין:

סי' ז' את השופר בר"ה מביהכ"נ כצ"ל:

שם כ"ש לנשים דמכוונות נ' דר"ל ביו"ט אבל לא בשבת ודלא נידק מדתנייי' רק אין מעכבין את הנשים ולא תנו אבל לא מתעסקין:

סי' י"א לשמוע בקול שופר וגי' האחרונים לשמוע קול שופר:

שם שלהי מכלתין בראש וירד בט' באב צ"ל בכ"ט באב:

שם והתיר להתענות בשבת קו' הרא"ש דאמרי' בפסחים הכל מודים בשבת דבעי נמי לכם:

ליקוטי רש"א ר"ה

פ"ג ע"א ד"ה בד"ה הא נשים ע' עירובין צ"ו ע"א רש"י ותוס' שם:

ליקוטי ריף ור"ן ר"ה

פ"ג ד"ה מיהו אע"ג דמסקי' חוץ משל פרה אבל בטמאים לא ע' מג"א סי' תקפ"ו:

שם ד"ה והרב אלפסי ז"ל כ' הא דר' זירא ויש שדנין כן על הרב אלפסי ול' אעפ"י שנתכוין להוציא עצמו ידי חובתו שכ' הרי"ף לא מ' כן:

במלחמות שם ד"ה ועוד לפום סוגיא דשמעתא משום דמסיימא מלתא צ"ל דלא מסיימא:

שם באו"ד מוכח בירושלמי בהדיא נתכוון בזה לד' הירושלמי ברכות אמתני' האומנים קורין בראש האילן עיי"ש בסוף הסוגיא:

פ"ד בר"ן ד"ה ואין מעכבין בשמעתא קמייתא דזבחי' יש ליישב בדברים אלו קו' הרי יעקב מקינין ברכות י"ב ע"א עיי"ש ואולי גם תוס' שם כוונו לזה.

שם ד"ה עשה ול"ת דהא בעידנא דקא מעקר צ"ע דבהא דיו"ט עשה ול"ת איכא פלוגתא בפ' במה מדליקין בסוגי' דאין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט ובפ' כיצד צולין ובפ"ק דביצה וסברא דבעידנא לית בה פלוגתא כלל ובסוגי' דאין מדליקין בשמן שריפה כ' ליישב ד' ר"ן אלו:

שם ד"ה גרסי' בגמ' אסור משום משתמש בקדשים מל' זה מ' דאפי' בכל כחן נשים סומכות לר' יוסי וצ"ע חגיגה ט"ו ע"ב דל"מ כן:

מסכת יומא

ליקוטים

ב' ע"ב רש"י ד"ה מי ידעי' הי מתרמי והלא ע"י פייס צ"ע בקרבנות יחיד מאי פייס שייך:

ט' ע"ב תוס' ד"ה ר"א דמרא דארעא דישראל לא היה מתחיל לדבר לכאור' הכא דרוחץ הוה וה"ה בשוק לא הוה משתעי אבל לא בבית המדרש:

י"ב ע"א תוס' ד"ה ירושלים לא נתחלקה דא"כ אל יסוד מזבח העולה צ"ע דההוא קרא במשכן כתיב:

ע"ב ברש"י ד"ה כי אתא רבין הי מילייהו דאמר של כלאים

שם והי מינייהו דאמר וכו' כצ"ל:

שם רש"י ד"ה אינו ראוי וכו' באמצע הדבור שאם עבר ועבד שייך לקמן י"ג ע"א:

ט"ז ע"ב תוס' ד"ה מן השלחנות במעוטן על שלחנות כצ"ל:

י"ח ע"א רש"י ד"ה לר"י כשכיר שהוא מגיף צ"ל בשכר שהוא מגיף:

כ"א ע"א תוס' ד"ה נבלעים דאפי' הקדש צ"ל דאפר הקדיש

כ"ב ע"ב תוס' ד"ה ששה חדשים וי"ל מדכ' ע' רש"א ונ' ליישב דעכ"פ מסקינן שם דהיה לו לדונו בסנהדרין והיינו החטא אבל מאחר דאין כאן שפיכו' דמים לא היה נענש בצרעת ששה חדשי':

ל"ג ע"א רש"י ד"ה מערכה גדולה יקטירו כל הקטרת כצ"ל וכן צ"ל לקמן ברש"י ד"ה כפרתה מרובה שעליה מקטירין כל הקטרת:

ל"ה ע"ב גמ' והושיבוהו כנגד המדורה מ' מכאן שהיו עושין להם בשבת מדורה מפני הצינה:

ל"ו ע"ב רש"י ד"ה דקא מסייע לי' קרא דודוי מ' דרש"י ל"ג קרא דמשה ככ' לפנינו בגמ':

מ"ב ע"א רש"י ד"ה ושחט אותה לפניו דהשחיטה לאו אאלעזר קאי כצ"ל:

שם ע"ב תוס' ד"ה למשמרת ובהכי תיתי צ"ל בהני תיתי:

מ"ז ע"ב תוס' ד"ה הדר פשטא בסוה"ד לא בטיל ע' נודע ביהודה מה"ת סי' קי"ד קו' עצומה בזה:

מ"ח ע"ב תוס' ד"ה מדפסול בה טבול יום דלא מצי קאי אכל מאי כצ"ל:

נ' ע"א תוס' ד"ה פר העלם דלא נקיט פרי העלם כצ"ל:

שם רש"י ד"ה דלא מייתי כהנים בסוה"ד אלא אותן שנטלו נחלה צ"ע הרי כהנים בלא"ה לחוד לא היו שבט:

שם ע"ב תוס' ד"ה חומר בתמורה בסוה"ד וזבח לא חייל כצ"ל:

נ"א ע"ב תוס' ד"ה טרקסין ברכות כ"ח צ"ל ע"א נ"ח ע"א:

נ"ד ע"א רש"י ד"ה ויוצאין בפרוכת אמה טרקסין היה והפתח באמצע אמה טרקסין היה:

נ"ה ע"ב תוס' ד"ה והתנן משום חומרא דאשת איש לכאורה א"א לאו דוקא כ"א משום זיקת יבם:

נ"ז ע"א רש"י ד"ה דמים בדמים קודם שנתן בפנים ע' כסף משנה ה' עבודת יוה"כ פרק ה' הל' י' וצ"ע:
ס"א ע"א רש"י ר"ה בקטרת לא קמיירי ע' ירושלמי יומא פ"ד ה"ג ובקרבן עדה שם:
ע' ע"א גמ' משום ברכה שאינה צריכה ע' תשוב' מנחם עזריה סי' נ"ט פי' חדש בדבור זה:
ע"א ע"ב תוס' ד"ה ויליף משזר הא להלן חוטן צ"ל מה להלן:
ע"ב ע"א תוס' ד"ה כתיב בטבעות כי היכא דוהובא דמזבח לא היו הבדים כצ"ל:
ע"ב ע"ב רש"י ד"ה אלמלא בגדי כהונה ויש עוד לומר דבגדי כהונה עצמן מכפרין:
ע"ד ע"א תוס' ד"ה אצטריך קרא למאן דאמר סמיכת אשם עיין שם פ' התערובת תוס' ד"ה וסמיכה ותמצא פי' דבריהם:
ע"ה ע"א גמ' למחר אם נמצא עומרה ע' עין יעקב נוסחא אחרינא ועיי' רש"א חי' אגדות.
ע"ז ע"א בגליון בעין יעקב עוד בזה מאמר ארוך ונורא וע"כ אנו צריכין לד' העין יעקב דבלא דברי' אינו מובן מאי משני הש"ס על ואני באתי בדבריך:
פ"ה ע"א תוס' ד"ה לא צריכא דנגחי' תורא דידן וצ"ע הרי לשמואל קיימים ושמואל ס"ל אין הולכין בממון אחר הרוב:
שם בגליון בערוך ערך סרד בסוה"ד שהיה עושה כלי שרת וכן הוא בערוך וצ"ע ואולי צ"ל כלי רשת:
פ"ז ע"ב תוס' ד"ה והאמר רב וכה"ג פי' צ"ל ובה"ג פי':

ליקוטי תוס' ישנים יומא

ח' ע"א ד"ה ור' יוסי סבר יכול להיו' אפי' בתשיעי צ"ל יכול להזות:
שם ע"ב ד"ה שנותנין עליה ממון אלא למלכי בית דוד צ"ע בבית שני מלכות בית דוד מי הוו:
י"א ע"ב ד"ה הכל מודים ולוקי הך משנה ע' בתוס' לפנינו וצ"ע:
י"ג ע"א ד"ה למיתה בסוה"ד אפי' בעלמא לא חיישי' צ"ל בכפרה לא חיישי':
י"ד ע"א ד"ה ועוד מזה מזה בנוגע כצ"ל וכן אח"כ לא מוקמי' מזה בנוגע:
ט"ו ע"א ד"ה תן לה מדתה היה ממונה על הפקיע כי הא דתנן פ' החליל מהם היו מפקיעין:
כ"ב ע"ב ד"ה לד' האומר דהא סבר שנים צ"ל דהא כבר שני:
שם ד"ה ולד' האומר והאיכא מעשה דהסתה ואולי משום דכ' ויסת לא שייך לומר שסר מאחרי ה':
כ"ד ע"א ד"ה ואימא לכל דבר י"ל שההנחה היתה בתר ההרמה כצ"ל:
שם באו"ד וא"ת ואם צריך על המזבח צ"ל הנחה בכהן:

ל"ד ע"א ד"ה העולה שלא נלמוד איסור צ"ל איחור:
שם ע"ב ד"ה אמר קרא וילמד שחרית ע' תוס' מגילה שם ד"ה ר' אומר מתורץ בד' שם קו' זו:
ל"ו ע"א ד"ה ועל עולה מיירי בוודאי צ"ל בוידוי:
ל"ז ע"ב ד"ה דהוו משקעי השוורים פתוחים כרמונים כצ"ל:
ל"ט ע"ב ד"ה הנחה אינה מעכבת לאו עבודה הוא לא מהני כצ"ל:
מ"ז ע"א ד"ה הכא מחתה וודאי היה נשרף צ"ל נשאר. **נ'** ע"א ד"ה ולטעמיך אלא באילו של אהרן צ"ל כאילו:
נ"א ע"ב ד"ה מספקא לי' קטרת בין הבדים צ"ע דבבית שני עסקי' שלא היה שם ארון:

ליקוטי הרא"ש מסכת יומא

פ' יוה"כ סי' י"ד על ידי נשים צ"ל עפ"י נשים:
שם בסוה"ד כלומר לטעות ע' תפארת שמואל:
סי' י"ט בסוף הסי' והוא נקרא שם ככתבו ע' ירושלמי פ' זה הל' ז' ובקרבן העדה שם וצ"ע:
סי' כ"א הרואה קרי צ"ע למה מייתי לה הרא"ש הא קיי"ל בטלו לטבילת בעלי קריין וע' בר"ן:
סי' כ"ג מ"ש תרנגול לולי דמסתפינא הייתי אומר שבררו בתרנגולי' לפי שאינן ראוין להקרבה שלא יהיה נ' כקדשים בחוץ:
סי' כ"ו למוצאי יוה"כ ויעשה כל צרכיו נ' כוונתו דס"ל כמ"ש רב שרירא בסמוך דצריך להמתין עד כדי שתחם וא"כ ימתין עד מוצאי יוה"כ ויחם:
סי' כ"ז שהרי אותו האיש צנוע חסר כאן שורה שלימה וכצ"ל יוה"כ שחל להיות בשבת אפי' במקום שנהגו שלא להדליק מדליקין ר' בון ור' סימון תרווייהו אמרין תדע לך שהוא כן וכו':

ליקוטי הרי"ף והר"ן יומא

ר"ן ד"ה משום שיבתא לפיכך פי' רש"י צ"ל פירשו:
שם ד"ה אמר רב הונא משלימין מדאורייי' פי' בתינוק ותיבת ליכא טעות סופר:
שם ד"ה חוץ מע"ז דכל אביזרייהו כצ"ל:
שם ד"ה וכללא דמלתא חולה אומר אינו צריך צ"ל צריך:
שם ד"ה וגרסי' בגמ' ומשום הכי לאוין הרבה ואכתי צ"ע הא אין אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חברך ואמאי יעבור השוחט על אי' סקילה כדי שלא יעבור החולה על הרבה לאוין ואולי משום דהחולה לא פשע וכד' תוס' פ' השולח:
שם ד"ה ת"ר הרואה קרי דבטלו לטבילתא וק' א"כ למאי הל' הביא הרי"ף ברייי' זו:

מסכת סוכה

ליקוטים

ה' ע"ב תוס' ד"ה ואל יוכיח והיו שני' דוחין ע' מ"ש הרמב"ן פ' תצוה בענין ציץ ומצנפת:

שם ד"ה תפשת והכא גבי תשלומין צ"ל וגבי תשלומין:

ו' ע"א רש"י ד"ה דבש כל מיני מתיקה צ"ע א"כ כל מיני מתיקה חייבי' בבכורים והרי אין חייבין אלא ז' מינין ודבש דקרא היינו תמרים:

ז' ע"א רש"י ד"ה מאי לאו אלא יכנוס מתוכה צ"ל ולא יכנוס:

ח' ע"א רש"י ד"ה מכדי כל אמתא אלכסון שלהם אתה מוצא כצ"ל:

י"ג ע"ב תוס' ד"ה ירקות כך פי' בקונטרס כצ"ל:

ט"ו ע"ב תוס' ד"ה בארוכה לא מטמא בארוכה פי' בניטל ארוכה:

י"ט ע"ב תוס' ד"ה העושה שיש בה ד' ברוחב צ"ל ז' ברוחב:

כ' ע"א תוס' ד"ה של שיפה בסוה"ד מכסין צ"ל מסככין:

כ"ג ע"א עין משפט או"ק ט"ו מיי' שם צ"ל הל' ט"ז:

כ"ד ע"א רש"י ד"ה מטלטלין תחתיו שהגוף ארוך צ"ל שהנוף ארוך:

כ"ו ע"א תוס' ד"ה חתן פטור כדפי' בקונטרס צ"ל כך פי' הקונטרס:

כ"ט ע"א רש"י ד"ה מקפה ע' ירושלמי סוכה פ"ב משנה א' וצ"ע וע' קרבן עדה שם.

ל' ע"א תוס' ד"ה כי יקריב קודם הקודש ותו כצ"ל:

ל"ג ע"א רש"י ד"ה והא מודי ר"ש כי עביד חריץ ע' שבת מ"ו ע"ב רש"י ד"ה אי דאוריי' וצ"ע:

שם רש"י ד"ה בעל וענפיו מרובין צ"ל וענביו:

ל"ד ע"ב תוס' ד"ה ולדרוש להו בסוה"ד במאי דאיפייס ואי לא כצ"ל:

ל"ז ע"א תוס' ד"ה דבעינא אי נמי דל טעמא כצ"ל:

ל"ט. ע"ב רש"י ד"ה בין לר"א בין לר"ג דאפילו צ"ל דאפלגו:

מ"ב ע"א תוס' ד"ה עולת העוף משום דזמנו בהול צ"ל דההיא נמי זמנו בהול:

מ"ד ע"א תוס' ד"ה והא א"ר יוחנן דמנהג הנביאי' ולא יסוד נ' דר"ל דחזרו ויסדום דהל"מ הם הרי דלהון היא:

מ"ד ע"ב תוס' ד"ה כאן במקדש הנהו תקנתא נינהו ובראש"ש פ"ב דברכות מייתי מעל אכילת מצה דמברכין בליל ב' וצונו וע' בר"ן לפנינו:

מ"ה ע"א רש"י ד"ה עלה אמה ומילאהו חלוקת אבנים ע' רש"י לקמן מ"ט ע"א וצ"ע וע' תוס' שם ד"ה שכל:

מ"ו ע"א תוס' ד"ה העושה סוכה בסוה"ד וק' מפה"ב ומהלל ל"ק להו וע' בר"ן אבל לד' תוס' צ"ע:
מ"ט ע"א תוס' ד"ה שכל דע"י מלבן וכן פי' רש"י לעיל מ"ה ע"א עיי"ש:
נ' ע"א תוס' ד"ה חזקי' אמר כלי שרת מקדשין שלא מדעת כצ"ל:
נ"ג ע"א רש"י ד"ה אם אני כאן ע' בירושלמי בשמעתין פי' ד' הלל ותמצא נחת:
שם ע"ב גמ' נשא אחיתופל ק"ו ע' מכות י"א ע"א רש"י שם בענין זה:
נ"ד ע"ב תוס' ד"ה ואמאי תדיר ע' מג"א סי' תרפ"ד מה שלמד מד' תוס' אלו וע' מחה"ש שם:
נ"ה ע"א רש"י ד"ה ימוטו כל מוסדי ארץ בסוה"ד שימוטו כל אפסי ארץ צ"ל מוסדי:
שם ע"ב תוס' ד"ה ובחילוק לחם מרבה לחם הפנים ר"ל ולא שעיר ע"א דשייך ג"כ ביה אכילה:

ליקוטי רא"ש מסכת סוכה

פ"א סי' ד' הג"א והיכא דאיכא ב' מחיצות צ"ל ג' מחיצות:
שם סי' ח' בראש ובמבוי כשר ע"כ ירושלמי וצריך להוסיף תניא דופן סוכה כדופן שבת ובלבד שלא יהא בין קנה לחבירו ג' טפחי' יתירה שבת וכו':
באו"ד ואין הל' כר' צ"ל כרב:
שם סי' י"ד ברובא יבטל אי הכי מאי למימרא כצ"ל:
בסוה"ד ומהיכי תיתא למפסל וכן פי' רש"י:
שם סי' ט"ו דירה סרוחה ופסול צ"ל ופוסל:
באו"ד וכ"כ הרמב"ן צ"ל הרמב"ם:
פ"א סי' כ' וכן דעת רב אלפסי ז"ל ורי"צ גאות ז"ל כ' כצ"ל:
פ"ג סי' יוד היינו שנשאר רוב ערבות צ"ל שנשר ק"נ:
שם סי' י"ג וכן מ' מד' האלפסי ע' קרבן נתנאל:
שם סי' י"ח בסו' הסי' דהני פסולי אין עיקרן כצ"ל:
שם סי' ל' לינוקא ביומא טבא קמא כצ"ל:
פ"ד סי' א' רב שמואל בר חפני דרב ור' יוחנן צ"ל דריב"ל ור"י:
שם באותו סי' בהג"א דבעי' לי' שבעה צ"ל דעבדינן:
שם באותו דבור לא אתרוג ולא לולב לא מקיפין כצ"ל:
שם סי' ב' והאדנא לא נהוג אולי משום דקיי"ל לולב א"צ אגד ומסוכה לא ק' דשם מוטב לברך על הכוס:
שם סי' ה' וכן אי מקלע ע' ירושלמי פ"ק דביצה סוף הל' א' ובקרבן עדה שם:

שם בקיצור פסקי הרא"ש פ"ז סי' ד' כשמקדשין בליל סוכה אומרים סוכה תחלה כצ"ל:

בע"ה ליקוטי רש"א מסכת סוכה

ט"ו ע"א ד"ה בד"ה מניין לעצי בסוה"ד והתימא ממנו קו' זאת הביאה הב"י או"ח תרל"ח בשם הרא"מ ועיי"ש התי':

ר' ע"א ד"ה בד"ה משום דהו"ל וצ"ע אדק' להו ע' לקמן ל"ה ע"א בתוס' ד"ה לפי שאין בו מ"ש רש"י שם וצ"ע:

ל"ב ע"א ד"ה בד"ה באשירה שם באו"ד ולא ניחא להו למימר הכא כמו לפי' קמא דברים אלו צ"ע:

מ"ו ע"א ד"ה תוס' בד"ה העושה ולא ידענו טעם ע' בזה קרבן עדה ירושלמי סוכה פ"א הל' ב':

ליקוטי רי"ף ור"ן מסכת סוכה

פ"א ברי"ף היתה גבוהה מכ' אמה ובנה זה עד עקומה משתי רוחות כל זה אינו מהרי"ף וע' בר"ן:

שם בר"ן ד"ה ואמר רבא סכך ע"ג מבוי כמ"ש בחי' ואי הכי קשיא כצ"ל:

שם ברי"ף וכמה יהא בין סוכה ע' בר"ן ורא"ש תמצא שאין זה מד' הרי"ף:

שם בר"ן ד"ה גירס' בגמ' ירקו' שאמרו דקות מאוד ומיהו נראה כצ"ל:

שם ברי"ף מחצלת ארבעה ומשהו מתרת בסוכה כצ"ל:

רפ"ב בר"ן ד"ה ולפי דרכינו למדנו כלומר אעפ"י שלא אמרה לשם תלמוד כצ"ל:

שם בר"ן ד"ה ר"א אומר בליל יו"ט האחרון של פסח צ"ל הראשון:

פ"ג בר"ן ד"ה של אשירה וכיון שכן הוא לא קיימא לשריפה כצ"ל:

שם בסוה"ד דלא מתהניא מגופו של איסור ע' עירובין ל"א ע"א בענין עירוב בביה"ק וצ"ע:

פ"ג בר"ן ד"ה א"ר פרנך מדאמרי' פ' התכלת צ"ל המפלת:

שם בר"ן ד"ה ערבה גזולה לישנא דמתיבותא צ"ל דמיתבותא:

שם בר"ן ד"ה של דמאי אירישא קאי דהיינו תרומה טמאה של דמאי כצ"ל:

שם בר"ן ד"ה האי אתרוג דאגליד אחר שנקלף נהפך לאדמומי' כצ"ל:

שם בר"ן ד"ה אמר רבא וכן ללולב אינו צריך טרוף אחר:

שם בר"ן ד"ה הוא אומר מפסיקין בפסוק אנא:

בס' המאור

פ"ד ד"ה אי הכי ראשון אינו במקדש צ"ל אינו אלא במקדש:

ליקוטי רי"ף ור"ן מסכת סכה

שם בהשגת הראב"ד ד"ה וגזרו אלא במקום והקרבתם וכן הוא בירושלמי ועיין שם וצ"ע:

שם בר"ן ד"ה ראשון דאי לי' דהוה דיירי היכי דלא מטי כצ"ל:

שם בר"ן ד"ה וכמה שיעורא מסתברא דשיעור ערבה ורש"י חולק בזה ע':
שם בר"ן ד"ה ת"ר האשה לולב ולא מיקרי עובר צ"ל ומקרי עובר:
שם בר"ן ד"ה וכ' בתוס' שיש מצות לפי"ז למה אין מברכין ע' מ"ש בענין זה הרז"ה סוף ערבי פסחים והביא לשונו הר"ן שם:
שם בר"ן ד"ה אומרים זמן לפי שהיה מסלק קטטה כדכ' מדינים ישבית הגורל:

מסכת תענית

ליקוטים

פסקי תוס' פ"א סי' ח' ת"ח כ"א מודה לחבירו בין על האמת בין על השקר ע' חתם סופר חלק ויו סי' ס"ו מ"ש לפ' בד' פ"ת אלו ואני למדתי מדציינו דברי' בין סי' ז' לסי' ט' דקאי אד' רבא ח' ע"א והוה גרסתם כגי' שניי' ברש"י שם ת"ח נוחין זה לזה בהל' ולא ניחא להו כפי' רש"י דמעלין ר"ל מתבטלין ולזה פי' דגם בהאי לישנא מעלין באף כמו לאידך לישנא ופי' נוחין ר"ל מחניפין ומודים זה לזה בין על האמת בין על השקר:
גמ' ה' ע"ב אף הוא בחיים ע' מ"ש רמב"ן בנה בחומש ס"פ ויחי:
ד' ע"א מה אש אינו דולק יחידי כצ"ל:
י"א ע"א רש"י ד"ה בשכר שמצער עצמו כשישראל בצער נ' דרש"י בא ליישב קו' תוס' ד"ה אסור דעם ישראל צריך לצער ובני יעקב עצמם הי' שבעים ויוסף שלא ידע מזה היה מצער עצמו עמהם וע' בר"ן:
שם ברש"י ד"ה חסורי בנים שלא קיימו פריה ורביה מ' אפי' יש לו בן א' שרי:
שם ברש"י ד"ה כפיס ורגילין לתתה בא רש"י ליישב בזה קו' תוס' רפ"ק דבבא בתרא ד"ה כפיסין עיי"ש:
שם ע"ב ברש"י בסוף העמוד ד"ה בחלוק לבן כדי שלא יחשדוהו ע' מ"ש רש"י בזה בע"א ל"ד עיי"ש:
שם י"ב ע"א תוס' ד"ה התם לצעורי כיון שיש שלום דברים אלו צריכין עיון:
שם תוס' ד"ה יאסר וויסר הוה ל' הסרה ונ' דתוס' לא גרסי' מאי לאו ייסר עצמו בצלו:
י"ג ע"א תוס' ד"ה אמר רב חסדא מרחיץ ידיו ע' יומא ע"ח ע"א וצ"ע:
ט"ו ע"א רש"י ד"ה ברחובה של עיר נרשם בטעות וצ"ל לפני התיבה וכוונת רש"י דגם התפלה היה ברחוב וע"ז מייתי ממגילה:
שם ע"ב רש"י ד"ה ואם התחילו בסוה"ד לא כ' בי' יום משתה צ"ע מפורים דכ' בי' משתה ושמחה:

י"ח ע"א תוס' ד"ה לא נצרכה האי כ"ט צ"ע אטו איום דבתר כ"ח ק' לי' הא התם לגופי' אצטריך כ"א אריש ירחא ק' לי' וע' נודע ביהודה מה"ת חלק או"ח סי' צ"ג מ"ש ע"ד תוס' אלו:

שם ע"ב תוס' ד"ה הל' מתענה צ"ע חנוכה היכי כ' בי' שמחה:

כ' ע"א רש"י ד"ה שתיהן לקללה מוסב הדבר על העב דברים אלו צ"ע:

כ"ב ע"ב רש"י ד"ה בראשית בשנים קורין ביום תענית בראשית צ"ע דבראשית קורין ביום א' וביום א' לא היו מתענין:

כ"ט ע"א תוס' ד"ה דכתיב עד חדש ע' נודע ביהודה מה"ת חלק או"ח סי' צ"ג מ"ש בדברי תוס' אלו:

ל"א ע"א רש"י ד"ה צריכין טבילה שלא לבייש ע' בר"ן מ"ש בזה:

ליקוטי הרא"ש מסכת תענית

פ"א סי' ד' ולמה לא נעשה ולי' הרמב"ם פ' ב' מה' תפילה מ' ג"כ כהרא"ש:

שם סי' ט' אמר ר' אבא צ"ל אמר שמואל:

שם סי' ט"ז ריב"ל אמאי לא קאמר צ"ל ר"י בר אידי:

פ"ד סי' ל"ט ודלא כהרמב"ן צ"ל כהרמב"ם:

ליקוטי הרי"ף ור"ן מסכת תענית

פ"א בר"ן ד"ה ירושלמי ר' זעירא הלא קציר חטים ע' מ"ש בזה הרשב"א בחי':

שם לפי שיש שבח והודאה במה שאינו נעצר כצ"ל והשאר בנתי' ט"ס:

שם בר"ן ד"ה א"ר אסי וכי היכא דר' יוסי צ"ל ר' אסי:

שם בר"ן ד"ה ואיכ' למידק שואלין ומזכירין ביו"ט ר"ל שואלין במויו"ט:

שם בר"ן ד"ה יחיד שקיבל עליו דלא מבעי ערבית של יציאתו צ"ל כניסתו:

שם באו"ד והא אמר רב חסדא צ"ל ואמר ר"ח:

שם באו"ד ובברייתא דכ' תענית צ"ל ובבתרייתא:

שם באו"ד שלא הביא בהלכות צ"ע דכיון שלא הביא הרי"ף הך דמתענין לשעות לא אצטריך תו לאתויי דרב חסדא:

שם בר"ן ד"ה עד מתי אוכל דדעתו ז"ל כלישנא בתרא צ"ל בלישנא בתרא:

שם בר"ן בד"ה וכ' הרב אלפסי וביה"ש שלו אסור כצ"ל:

שם בר"ן ד"ה ומדאמרי' הכא דבעי רחמי כלומר ועם שאני קורא כצ"ל.

שם בר"ן בסוף הפרק ומתפלל בשבילן הוא מהירושלמי הביאו הרא"ש דעל הצבור דווקא קאמר ואינו נ' כן ד' הרי"ף דמייתי עלה דאביי ורבא דמיירי בנפילת אפים דלאו אציבור הוה:

פ"ב ברי"ף א"מ אין לנו מלך אלא אתה כצ"ל:
שם בר"ן ד"ה ולענין הלכה דאפי' בלפניהם לא בטלה ומ"מ מדברי הרי"ף שהשמיט להא דהל' כר' יוסי מ' דס"ל דגם בחנוכה לפניה מיהת בטיל:
שם באו"ד היה להם ג"כ לומר י"ל דבעי לתרוצי כרשב"ג ג"כ דאמר בהון דווקא ומתורץ קו' הר"ן מרבא דבא לתרוצי לרשב"ג והי' ראי' מזה לד' הרמב"ן במלחמות דקיי"ל כרשב"ג וכ"כ הר"ן בזה בשם האלברצלוני:
פ"ג בר"ן ד"ה דווקא שינו בסוה"ד ופי' רש"י צ"ל ופירשי':
ס' פ"ג ברי"ף מהודו עד על נהרות בבל:
פ"ד בר"ן ומדתמהינן דבתפלת נעילה מיהת מודה שמתפללין כצ"ל:
שם בר"ן ד"ה אלא האדנא דבמנחה דיוה"כ הי' אומרי' כמנחה דתעניתא כצ"ל.
שם באו"ד ואין להם ענין בתענית דיוה"כ כצ"ל:
שם בר"ן ד"ה וגרסי' בפרק יוה"כ ע"כ לשון הרמב"ן ז"ל כצ"ל:

מסכת מגילה

ליקוטים
ו' ע"ב גמ' קס"ה מרזבני איכא בבבל אולי צ"ל ברומי:
ו' ע"א תוס' ד"ה נאמרה לקרות ואין לומר דהא פ' רש"א וק' דבלא"ה הו"ל לתוס' להק' מהך דיומא ולזה נ' דכולא קו' הוא ההיא ואין לומר ר"ל והתם אין לומר כדלעיל דא"כ אכתי ק' מ"ש מחנוכה:
י"ב ע"א מ' כי לא ענה מלבו נ' דפי' רז"ל ענה מל' ענות קול ענות ויגה מל' הגה ל' רפואה:
י"ד ע"ב תוס' ד"ה ה"ג מאי מבא דם נדה ושפיכו' דמי, צ"ע ואי' אשת איש היכן הלך:
ט"ז ע"ב רש"י ד"ה אמרתיך זו מילה וריש פ' ר"א דמילה פי' רש"י בענין אחר:
י"ז ע"א רש"י ד"ה עבר מת בסוה"ד ששימש בבית עבר כצ"ל:
י"ט ע"א תוס' ד"ה ובלבד מראש הספר כצ"ל:
כ"ג ע"א תוס' ד"ה אמר יעקב נדפס מגאון א' על הגליון ע' ע"ז י"ז ע"א תוס' ד"ה ויעקב וצ"ע ונ' ליישב דכוונת תוס' כיון דרב יודא אמר להא רק האי יעקב הוה השואל ל"ל להש"ס להזכיר שם רשע כלל א"וו מצעה גרסי' ול"ק מע"א שם:
כ"ד ע"א תוס' ד"ה פוחת בסו"ד פ"ק דקידושין נדפס על הגליון לא נמצא מקומו והב"ח הגי' מ' סופרים פ' י"ד:
שם ע"ב ברש"י ד"ה מפני שקורין לאלפין לשון כעס כמו פני ילכו וע' ברכו' ד' ע"ב גמ' אר"י משום רשב"י מניין שאין מרציו וכו':

כ"**ה** ע"א גמ' ויש לא נקרא ולא מתרגמין בהגהות הגאון רא"וו מחק תיבות אלו ול"מ כן ברש"י:

שם ע"ב גמ' לא יכול מלט צ"ל לא יכלו:

כ"**ו** ע"א תוס' ד"ה אף לא לא היה כך בידם צ"ל כח:

ל"**ב** ע"א תוס' ד"ה גוללו מבחוץ ומ' תיבות יש כוונתם על נוסח כל הפסוקים שאנו מוסיפי' עד מגן הוא לכל החוסים בו:

ליקוטי הרא"ש מסכת מגילה

פ"**א** סי' ז' להספד ותענית שני' שוין וכן הלכה צ"ע דפלוגתא דתנאי בקראו את המגילה ואח"כ נתעברה השנה וכן פי' הרא"ש במתני' וא"כ מאי וכן הלכה דקאמר:

פ"**ב** סי' א' בהג"א והא דאמרי' ע' תוס' בשמעתין:

שם סי' ח' ברא"ש עד סוף התפר צ"ל הספר:

פ"**ג** ססי' י' עזרא תיקן ע' ב"ק פ"ב ע"א דעזרא לא תיקן כ"א שבת במנחה וב' וה' מתקנת מרע"ה.

שם סי' י"ד אבל ליכא עשרה צ"ע כל הא מלתא דאסור לספר מקרא דעזרא ילפי' ושם כ' עמדו כל העם ש"מ דאפי' איכא עשרה אסור לספר:

בקיצור פסקי הרא"ש פ"א סי' ד' ושוב עברוה ע' ברא"ש ומ"ש שם על הגליון וצ"ע:

פ"**ג** סי' א' אחר קריאת הלל צ"ל קריאת מגילה:

פ"**ד** סי' ט' מותר לעשות קפנדריא וברא"ש הגי' מצוה לעשות:

ליקוטי רש"א מסכת מגילה

י' ע"א ד"ה בד"ה מ"ט ידע המשנה לא מתרצה וע' תוס' זבחי' ס"א ע"א תוס' ד"ה מאי קסבר באו"ד יישוב לקו' רש"א:

ליקוטי רי"ף ור"ן מסכת מגילה

פ"**א** בר"ן ד"ה ויש כאן שאלה היה להם לעלות צ"ל לתלות:

שם באו"ד ולא ידעתי מה הוא זה נ' כוונת הרמב"ם אק"ו שדרשו כדאי' בגמ':

שם ד"ה ויש לשאול ואחד מהן הוא שמוציאן צ"ע דלעיל כ' הר"ן שאין להם מי שיקרא ואפשר דע"י מקרא מיירי כאן.

שם בר"ן ד"ה אריב"ל בין לנראה עמו ע' מ"ש בד' ר"ן אלו ב"י או"ח סי' תקפ"ח:

שם בר"ן ד"ה וכ' בס' המאור אלא ביום הכניסה ובע"ש כצ"ל:

שם באו"ד נדחו לאחוריהם ככולהו אינך כצ"ל:

פ"**ב** ד"ה קראה סירוגין חד אמר יהודה צ"ל יהודים:

מגילה

ליקוטים בע"ה

מכור לי תלך א"ל הרי הוא לך בחנם פי' מרן זצוק"ל כי מעולם התנכלו שונאי ישראל עליהם על ב' דרכים מהם אשר באו עלינו להכרית ולכלות ומהם אשר יראו מזה וחשבו להגביה אותנו ולהשוות אותנו עם שאר האומות אולי עד"ז נתפתה לעזוב תוה"ק (ורמז שהע"ה על זאת באמרו מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ופי' רש"י דקאי על האומות המריעי' וסיים אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה שיתנו לנו כל גדולה וכבוד אשר אתם שנבגוד בתוה"ק בוז יבוזו לו) וזה היה הענין בין אחשורוש להמן גם אחשורוש שהזמין את ישראל למשתה המלך היתה כוונתו לרעה להכשילם ואמנם המן אשר היתה שנאתו כפולה ומכפלת לא היה מעצור לרוחו להמתין עד עת קץ ובא לבקש מהמלך לכלותם חיש מהר וענה לו המלך הלא גם אנכי דמיתי כדעתך ואם אתה מקוה להצליח עס"י דרכך עלה ועשה ולכך משלו חכמים ז"ל ההרמה שהרים אחשורוש לישראל לתל אשר הוא גבוה אבל איננו כ"א תל ואשפה ומחשבות המן לחופר חריץ להפי' בו שונאיו:

י"א ע"א נעשה שונאו של ישראל מך ורש שמעתי מפי כי מיכאל השר הגדול הוא מליץ יושר בעדינו ככ' בס' דניאל ואם אין ישראל עוסקים בתורה מסתלק שם אל משמו ונשאר "מך" ומישראל שם אל ונשאר "רש" והיינו מך ורש:

י"ב ע"ב תוס' ד"ה ממוכן פי' מרן כי דניאל היה שליט תלתא במלכותא מימות דריוש הראשון ואמנם לא בא בכל עת להראו' פני המלך כ"א המן הנקרא ממוכן היה ממלא מקומו ונמצא שני הפי' אמת כי הוא המן והוא דניאל:

י"ג ע"ב בש"הי פה"י ע' רש"י ומרן זצוק"ל פי' שבועות היום פסח היום כי הן יציאת מצרים הן מתן תורה צריך להיות בעינינו כל יום כאלו היום יצאנו ממצרים והיום קבלנו התורה:

שם שני טרסיי' ע' רש"י פי' מרן זצוק"ל דאלו טרסיים שם אומה הרי אמרה כ"א נדמתה לו כאומתו ולא נתקנאו בה א"וו שם מקום ואינה אומה מיוחדת:

ט"ז ידחו עשרה אלפי ככרי כספא ע' תוס' ופי' מרן זצוק"ל השקלי' מתחילין מבן עשרים ומעלה וימי שנותי' בהם שבעים שנה נמצא משלם חמישים שנה שקלים נמצא משש מאות אלף שלש אלף שקלי' והמה מאת ככר ובחמשים שנה חמשים מאות ככר ובככר של חול המה עשרת אלפים ככר כי מנה של קדש כפול היה:

שם אפשר דבר שנצטער בו אותו צדיק יכשל בו זרעו אלא רמז רמז לו ועדן לא תי' הש"ס על השלש מאות כסף שנתן לבנימין ופי' מרן זצוק"ל כי על הכסף מעיקרא לא ק' לן

דקיי"ל המוכר עבדו לנכרי קונסי' אותו עד עשרה בדמים וקיי"ל גנב מזלזל שליש נמצא שהשבטים שמכרו את יוסף בעד כ' כסף זלזלו שליש והיה שויו ל' כסף ולזאת נתן יוסף לבנימין שלש מאות כסף ולהם לא נתן ונקנסו כ"א עד עשרה בדמי' דהיינו בעד שלשים שלש מאות:

שם ע"ב ויפול על צווארי בכה על שני בתי מקדשי' פי' מרן זצוק"ל כי ביהמ"ק נמשל לצוואר שמוריד המאכל ומעלה הליחות ורוח החיוני למוח כך ביהמ"ק היה מעלה ריח הקרבנות למעלה והשפע מלמעלה למטה:

ונ' כי ע"י שנודעו עכשו כי במצרים נגזר הגלות הבינו כי טומאת מצרים תגדל כ"כ עד אשר אי אפשר להתגורר שם עם ב"י ד' מאות שנה ועוד יהי' ראוי' לקבל התורה וא"כ יהי' כמ"ש הש"י למרע"ה אהיה עמהם בשעבוד מלכיות כלומר לא יפרעו החוב בב"א וא"כ יהי' עוד חורבן אחר בנין ביהמ"ק:

שם אורה זו תורה כ' דבעת צרה האשימו את מרדכי כי ע"י צדקתו הביא עלי' חושך הצרות ועתה ראו כי התורה אור:

ט"ז ע"ב ששון זו מילה שש אנכי על אמרתיך ע' רש"י ולולא דבריו ילפ' ע"ש הכ' בפ' וזאת הברכה אשר שמרו אמרתך ובריתך ינצורו דשבט לוי מסרו נפשם ומלו בניהם במדבר הרי מילה נקרא אמרתיך:

ומהגאון מוה' שמעון סופר נ"י אב"ד בקראקא שמעתי כי מהל' כמוצא שלל רב דרשי' דשלל הוא דבר הניקח ביגיעה ואין זה מציאה אמנם במילה תרווייהו אתנהו ע"י שפיכת דם המילה נקרא שלל אכן אחרי שיגדל התינוק וימצא בשרו חתום באות ברית קדש נקרא מציאה:

כ"א ע"ב הלכך נימרינהו לתרוויי' פי' דמ"ד האל המושיע טעמי' דלא נאה לברך על מפלת הרשעי' ע"ד מע"י טבעו בים ואתם אומרים שירה אבל מאחר שמברכין על ישועת ישראל שפיר דמי לכלול ג"כ מפלת הרשעי' והיינו הלכך כיון דמברכין האל המושיע שוב נימרינהו לתרוויי':

כ"ג ע"א תוס' ד"ה שבעה רואי פני המלך נ' דלרש"י דאמרי' בפ"ק כל הכ' הזה על שם מה"ש נאמר כרשנה כלום הקריבה אומה לפניך כרים בני שנה והיינו שתקנו חכמים כנגד שבעה המלאכים הנזכרים באחשורוש שבעה קרואי' וארז"ל שם בפ"ק ביום השביעי שבת היה וכטוב לב המלך קאי אהש"י שהיה טוב לב על שישראל עוסקי' בשירות ותשבחו' ע"כ תקנו ג"כ השבעה קרואי' בשבת דווקא:

(**שם** תוס' ד"ה יעקב נדפס בגליון צ"ע ע"א י"ז ע"א ונ' דלק"מ דהכי ק' לתוס' ל"ל להש"ס להזכיר שם המין השואל לא ה"ל להזכיר כ"א שם רב יודא אבל בע"א שם אמר האי מין דבר תורה ממין אחר וע"כ מזכיר מי הוא שאמר ד"ת משמי' דמין הידוע):

כ"ד ע"ב הרבה צפו ואפ"ה מברכין ברכת התורה על מרכבה דיחזקאל:

כ"ה ע"א תוס' ד"ה יברכוך טובים ובמחזור ר' וואלף היידונהיים שם ביום ב' ש"פ הביא בשם בעל נחלת יעקב כי כוונת הפייטן עפ"י המשנה בחולין כי ד' פרקי' בשנה המוכר צריך להודיע אמה מכרתי היום בתה מכרתי היום שלא יבא לידי אותו ואת בנו וא' מד' פרקי' הוא ערב פסח משום קרבן פסח והיינו צאן לפסח משכו ושחטו אבל צדקו הוו זהירין אותו ואת בנו ביום א' בל תשחטו:

כ"ה ע"א גמ' לא נתכבדתי בקלון חבירי כי הא דרב הונא דאין לפ' כפשוטו דק' מאי רבותא הרי מתכבד בקלון חבירו אין לו חלק לעוה"ב:

ל"א ע"א גמ' האידנא נהוג עלמא למקרי משך תורא ביאר מרן זצוק"ל כי יש רמז בזה כי הדיוט קונה במשיכה והיינו משך תורא שור נקנה במשיכה קדש בכספא כלומר הקדש נקנה בכסף ונתן הכסף וקם לו פסלא במדברא בהפקר קונה חזקה העודר בנכסי הגר שלח בוכרא רמז על גזי"ש ריקם דהענקה מריקם דבכור מה להלן ה' סלעים אף כאן ה' סלעים.

שם תוס' ד"ה במנחה צ"ע ע"ד המ' מה בין זה למכנה בעריות:

שם ע"ב לפי שאין אומרי' ברכה על הפורעניות הק' תלמיד א' למאי דמסקי' כשהוא מתחיל מתחיל בפסוק שלפניו ומדינא דמתני' רק הפותח והחותם מברך ומאי אין אומרים ברכה על הפורענות שייך ולק"מ דאדרבה מה"ט כשהוא מתחיל לפניו משום דאין אומרים ברכה על הפורענות ומטעם זה י"ל תקנו כן:

בע"ה ליקוטי רי"ף ורא"ש פ' הקורא עומד

בענין קו' הגמ' פ' הניזקין מה"מ הרי מתני' קתני מפני דרכי שלום ואי לאו דמשני הש"ס מוקדשתו היה אפשר לומר דאאחרי לוי פריך ואולי הק' מנ"ל לרבנן לתקוני כלל שיקרא כהן ראשון ואם לא יקרא לא יהי' דרכי שלום וע"ז קאמר מה"מ:

נתפרדה החבילה ע' ר"ן טעם לד' רש"י וק' א"כ בישראל נמי נימא שיחזיקוהו בכהן ונ' דלוי אם יקראוהו במקום שאין כהן יקראוהו תדיר ואיכא חששא טפי שיחזיקוהו לכהן:

אין כותבין מגילה ע' רא"ש בישוב ד' הרי"ף שלא פסק כרבה ויש להוסיף דרבה לטעמא דאסר למקרי בס' דאפטרתא בשבת אף דלא אפשר ש"מ דלא אכפת לי' בין אפשר ללא אפשר:

ברכת כהנים בלה"ק נקט לי' הרי"ף כר"י דיליף מכה תברכו ונ' דטעמא דבקו"ר ג"כ ילפי' מכה וכ' תוס' דכר"י אתיא וא"כ נקיטי לעיקר דרשא דר"י:
ותוס' בסוטה הקשו לילף ברכה מבהמ"ז דבכל ל' וצ"ע הא לקולא ולחומרא לחומרא מקשי' ואולי לא שייך למקרי כי הא חומרא דאם אין הכהן יודע לה"ק יהא יושב ובטל:
וצורבא מרבנן א' שמו היה מוה' מרדכי העללר ע"ה השיב דברכה לישראל מברכה לישראל ילפי' ושאני בהמ"ז שהוא ברכה להקב"ה:
וע' עוד תוס' סוטה ד"ה ואתקש ברכה שנדו שם מפי' רש"י וד' ק' להבין:
ברא"ש ה' אוירים ע"ש מציץ מן החרכים ר"ל ה' חרכים

לסיומא דמסכת מגילה ל"כ למב"י

בע"ה
מגילה ל"ב ע"א א"ר שפטי' אר"י הגולל וכו' נ' להמשיך ד' ר"ש להדדי.
ואמנם תחלה נבין דברי המ"ר פ' ויצא וירא והנה באר בשדה זה בהכ"נ ושלשה עדרי צאן אלו ג' קרואי' והאבן גדולה וכו' זה יצ"ה ונאספו כל העדרים זה הציבור וגללו את האבן ע"י קה"ת הולך יצ"ה והשיבו את האבן כיון שהם יוצאין יצ"ה חוזר למקומו:
ג' בנבאר תחלה ענין שכיבת יעקב ומראה הסולם דהנה הצדיק כ"ז שתורתו אומנתו היא מגינה עליו מיצ"ה כמ"ה מזימה תשמור עליך וכן כל מעשיו אז אלקיים כמ"ה וכל מעשיך יהיו לש"ש כמו שביאר הרמב"ם ז"ל ואמנם כן כ"ז שהי' יעקב בבי"מ של שם עבר לא הוצרך להתבונן במדות גופו ולכבשם כי תורתו משמרתו מכל רע וכן לא נחשב לו שינתו לתענוג עולמיי אמנם כעת פגע במקום ר"ל פתאום מצא עצמו במקום אחר הוא לו ר"ל העוה"ז ושם לן יען בא שמשה של תורתו כי הוצרך לעקור דירתו מביה"מ ולהחל לעסוק בישוב העולם וראה כי צריך להתבונן איזו מן היצר שיכבוש בתחלה טרם יתענג על משכבו וז"ש ויקח מאבני המקום ע"ד לב האבן וישם מראשותיו כי שם שכלו עליו למשול בו ואמנם אמר הכ' ואליך תשוקתו ואתה תמשול בו כי תשוקת היצר הלואי שיכבשנו האדם כמשל שמשלו עליו בבן המלך והזונה וז"ש התחילו מריבות היצ"ה זא"ז כ"א מבקש אותו יכבוש הצדיק עלי יניח ראשו ואמנם הבא לטהר מסייעי' לו הוא פתר בחדא דלא תיהוי פסיעה גסה והקב"ה עשאן אבן אחת מסר כלן בידו ואמנם אמר וישכב במקום ההוא כי עד שם לא שכב כי נחשב שכיבתו ללמוד ואמנם דבר שנצטער בו אותו צדיק רצה הש"י לנחמו מיגונו והראה לו כי כל העוסק בתורה בלבד אפי' תורה אין לו כ"א ע"י גמי"ח דהיינו העסק ביישוב העולם האדם קונה שלימותו ועי"ז מוסיף ומתיש כח פמליא של מעלה והיינו שהראה לו סלם מוצב ארצה דייקא וראשו של סלם זה דווקא מגיע השמימה והנה מלאכי אלקי' עולים ויורדים היינו שמוסיפין ומתישין

כח בו ע"י סלם זה והנה ידוע מד' המ' והרמב"ן כי גלות יעקב רמז היה לגלותינו וכן אמר המקונן שר שמימי ויקונן אין זה והיתה דאגתו היאך תתקיים תורת ה' בבניו כשיגלו בין האומות ואמנם כלפי זה תיקן משה לישראל שלא ילכו ג' ימים בלא תורה וביהכ"נ הוא מקדש מעט ואך לא הקריאה עיקר כ"א נתקן לקרות שם בראשונה מורי התורה היינו הכהני' ואם הכהן ע"ה ראוי שהת"ח יעלה בתחלה להראות כי הת"ח הוא הוא שקיבל התורה כהויתה ואחריו הלוי הוא משרת הכהן הן הם מחזיקי תוה"ק ואחריו הישראל להורות שכלם יכולים להחזיק ולזכות בה כי מורשה קהלת יעקב ואמנם אין שם כהן אף הלוי אינו חשיב כי אם אין ת"ח שראוי להחזיקו מאי חשיבותו של מי שאינו ת"ח בעצמו והיינו אין שם כהן נתפרדה החבילה ואמנם גם הת"ח צריך לזכות רבים דבל"ז אדרבה יצ"ה מתגרה בת"ח יותר מכלם וע"י זכות רבים אין חטא בא על ידו והנה אמרו כי ביהמ"ק כשהוא חרב נקרא שדה וזה שהראה לו הקב"ה מקדש מעט היינו באר בשדה אף כי ביהמ"ק לשדה נחרש מ"מ יש כאן באר מים חיים והיינו ביהכ"נ ואמנם מה תועלתו שלשה עדרי וכו' היינו כהן לוי וישראל רובצים שם כי עי"ז כלם יזכו כמ"ש ואמנם היצ"ה גדול על הת"ח שהוא פי הבאר ודברו והיינו והאבן גדולה על פי הבאר אך ע"י שנתאספו כל העדרים ע"י זכות הרבים וגללו האבן מעל הת"ח שהוא פי הבאר אך כיון שהם יוצאים בשעה שהת"ח ביקש לישב בשלוה מיד והשיבו היצ"ה עליו למקומו ואמנם לאו בקריאה תליא מלתא כי כמה טיפשאי הני דלא קיימו מקמי גברא רבא כי באמת קריאת התורה בנקודות וטעמי' ומסורת הוא מכלל תורה שבע"פ ואמנם אותן שקראו ידעו כן אך אותן שלא קראו כסבורין לפי שעה שתורה מונחת בקרן זוית לזה התקינו רז"ל לגלול ס"ת ולהראות לצבור כי אין בס"ת זולת האותיו' ושאר הקריאה מתורה שבע"פ כבר היא וכבר המה צריכין לת"ח ומפני זה אמרו כי הת"ח בעצמו הוא יגלול ס"ת וע"י גלילה זו כיון דצריך עשרה לקה"ת ולא קראו א"כ כלם אמנם הגולל הוא המראה להם כי אין תורה שבכתב העיקר והוא מזכה לכולם לי' הקוראי' כי ע"י יוכלו הציבור גם להכשל ואך הגולל הוא הנוטל כנגד כלם וע"ז סובבים גם ד' ר"ש לעיל מני' כי הת"ח יסדר לו בשעה זו על איזה דרך ינהיג עדתו ואמר הראשון יעמידנו על התפר ר"ל שישתדל להעמיד השלום בעדתו והיינו שיהיו תפורים שלא יהי' פירוד ביני' וזאת שנית כי אעפ"י שעיקר תלמודו יהי' מתורה שבע"פ מ"מ צריך להיות מקושט בכ"ד ספרים למען יחזיק כל דבריו מתוך תוה"ק והיינו עיקר הגלילה הוא מבחוץ בתורה שבע"פ ומהדקו אח"כ מבפני' מתורה שבכתב וע"ז סובב גם ד' ר"ש אח"ז שאמר משום ר"י כי ב"ק הוא כמה פעמי' ג"כ קול המון נפל קלא בין הבריות והנה הת"ח צריך להשתמש

בקול זה כי מנהיג לפי דור ואמנם לאו בקול כל אדם כ"א במתא שהמה כרכי' גדולי' לא יחוש כ"א לקול גברא ואמנם בדברא דהיינו בכפרי' אפי' לקול איתתא יחוש אך היינו דוקא שלא לעבור על ד"ת אם יאמרו וז"ש והוא דאמר על לאו שבתורה לאו ועל הן על עשה חן לא זולת ואמנם אם הת"ח לא יסבור פנים לקריאתו דהיינו ד' אגדה על משנת דהיינו שמעתתא שיהי' עריבי' על שומעי' יהיו חקיו תורה שבכת' שהיא חוק בלי סברא לא טובי' וכן במשפטיו היינו תורה שבע"פ לא יעמוד ויחי' תלמי' והיינו קורא בלא נעימה ושונה בלא זמרה ואכתי לא ניחא להש"ס וכי מי שאינו פטיט באגדה וחריף כשמעתי' קללו הנביא ומסיק דה"ק דאם הת"ח עצמו אינו מכבד התורה כגון שני ת"ח הדרי' בעיר אחת ואין נוחין זה לזה בהל' עי"ז אומרי' פלוני שלמד תורה כמה מכוערי' מעשיו ואמרו חכם שטימא אין חבירו רשאי לטהר עי"ז נמשך כי קורא בלא נעימה ושונה בלא זמרה ועד הנה ד' ר"ש ועתה בא ר"פ אר"י לפ' ואמר כי כל מי שרואה הס"ת כשגלל ורואה כי הוא ערום בלא נקודה וטעם וצריך לתורה שבע"פ ובכל זאת אוחזו ערום לזה אין תקוה כי כזה אפיקורס גמור הוא וכעת נ' להוסיף ס"ת מטמא הידי' המה המחזיקין כ"ז שיכבדו לבוש הס"ת דהיינו הת"ח אשרי' ואמנם כשרוצין לזכות בס"ת עצמו לאמור אין אנו צריכין לת"ח הס"ת מטמא אותן וע"ז קאמר ר' ינאי דאם מ"מ יראה הת"ח כי אי אפשר לו לעמוד בשני התורות נוח לו להקדי' תורה שבע"פ ולהניח תורה שבכתב והיינו מוטב תגלל המטפחת ואל יגלול ס"ת והנה מדאוריי' רק לקרות בס"ת בחגי' דבר יום ביומו אך למען ידעו כי אין זה אפי' טפה מהל' החג וידעו מה בין תורה שבע"פ לתורה שבכתב תיקן משה לדרוש ג"כ ביחד וזה שלא כד' רש"י דלא מ' לכאורה דתקנת משה רמיזא בקרא וזה ענין קו' הש"ס לעיל ד' ע"א מאי אריא פורי' דאין קורין פשיטא דדורשי' וכשחל בשבת אפי' יו"ט שקורין מ"מ חייבין לדרוש ונ' דאנשי כנה"ג שתקנו שתי' כחדא הקריאה ודרשת הה' לא הקפידו מה"ט על קריאתה בשבת כיון דמ"מ ידרשו בהו פורי' וזה שלא גזרו בדרשה שמא יעבירנו ע"ד מוטב תגלול המטפחת דתורה שבע"פ חמור לן ואמנם כן מעיקרא לא תקנו קריאתה בשבת כי נחמיה שהי' מאנשי כה"ג גזר שמא יעבירנו כד' מזלל"הה והיינו דאמרי' ד' ב' י"ג זמן קהלה לכל היא נ' דר"ל אם פורי' חל בשבת הרי מעיקרא לא תקנו' לקרות כ"א בערב שבת דהיינו י"ג ואמנם כ"ז משום דמשה תיקן לדרוש הל' החג מלבד הקריאה וע"ז סמכו לתקן שלא יקראוהו בשבת ונמצא י"ג זמן קהלה לכל ול"צ קרא וקרא דזמניהם איתר לי"א וי"ב והיינו משום דמצותן שיהיו קורין תיקן משה ג"כ לדרוש כמ"ש שלא יהא תורה שבכתב לעיקר בעיני ההמון ועי"ז

י"ג זמן קהלה לכל ומגילה נקראת בי"א ובי"ב ג"כ והיינו הדרן עלך בני העיר וסליקא לה מס' מגילה בגלך בחל"אד בסתלע"י:

שולחן ערוך אורח חיים

הלכות שבת

בע"ה ליקוטי והערות ש"ע או"ח

סי' רמ"ב במג"א ס"ק ד' דביתהו דר"ח ב"ד כצ"ל:

סי' רמ"ד מג"א ס"ק ו' אלא מפני מראי העין כצ"ל:

שם ס"ק ח' ע' ח"ס חלק או"ח סי' ס':

סי' רמ"ו בטו"ז ס"ק א' לא ישאל צ"ל לא ישכיר ובאו"ד מותר להשאיל צ"ל להשכיר.

שם ש"ע סעי' ג' ע' צמח צדק סי' ל"ה:

שם טו"ז ס"ק ה' להלות בריבית וע' יו"ד סי' קע"ד שם. **באו"ד** סי' קע"ג צ"ל רכ"ג:

באו"ד שבסי' מ"ב צ"ל שבס' משאת בנימין:

שם מג"א ס"ק י"ב ולהשתמש בבע"ח צ"ע דלא קאמר הש"ס בביצה אין רוכבין משום משתמש בבע"ח ואולי יוכל לרכוב באופן דליכא משתמש שיושב על דף הסמוך לאוכף והו"ל צידי צדדין וצ"ע:

סי' רמ"ח מג"א ס"ק ז' שמד' הרי"ף צ"ל תוס' שבת ק':

מג"א ס"ק ט"ו וי"א דאפי' ע"מ להחזיר כצ"ל וכן הוגה בדפוסים חדשים.

סי' רמ"ט שו"ע סעי' ג' להתענות בכל ע"ש כאן שייך מג"א ס"ק ז':

שם מג"א ס"ק ז' משום שהיה אסטניס דגם מה דאבעי' לן בעירובין האי ברבי רב דיתיב בתעניתא ג"כ משום אסטניס וצ"ע וכ"כ הטו"ז:

שם טו"ז ס"ק ג' ולענין תענית יארצייט ע' מ"ש רמ"א ביו"ד ססי' ת"ב ובבאר הגולה שם:

שם מג"א ס"ק ח' בסי' תקע"ט צ"ל תק"פ:

סי' רנ"א מג"א ס"ק א' בסוה"ד וחנויותי' אפשר דמשום אותן החנויות המוכרות לצורך שבת התירו כלם וד' הפמ"ג כאן צ"ע:

סי' רנ"ג מג"א ס"ק ה' לסמוך לה מבערב ע' דג"מ ומ"ז בהגהות כ' עליו דממ"ש מג"א ס"ק ז' לא מ' כן ונ' דגם ממ"ש מג"א כאן דלסברא שניי' שרי ג"כ לא מ' כן:

שם מג"א ס"ק ח' שנתקרר לגמרי צ"ע הרי הרמ"א בתבשיל שהטמינו מע"ש מיירי:

סי' רנ"ד מג"א ס"ק י"ג בסוה"ד תפוחי יער שאינן נאכלין כצ"ל וכ"ה בדפוסי' חדשים:

שם ס"ק כ"א העיקר תלוי באם פשע ע' בזה בב"י ססי' ש"ו:

שם ס"ק כ"ב למה לא העמידו ע' ברי"ף ור"ן פ"ק דשבת שם:

שם ס"ק כ"ו דקבעו לי' להדחה ובש"ס מיירי בנחתום דבעי להו ללישה למו"ש וצ"ע:
סי' רנ"ז מג"א ס"ק י"ח אין ראוי להטמין כצ"ל וכן הוא בדפוסים חדשים:
סי' רנ"ח טו"ז ס"ק א' ע' א"ר ופמ"ג מש"ז:
באו"ד שבימות החורף וכו' לכאורה היינו מעשה אנשי טבריא פ' כירה שם:
סי' ר"ס מג"א ריש הסי' לקוץ צפרני ידים ורגלים ע' נדה י"ז שם:
סי' רס"א מג"א ס"ק ו' רש"ל בתשובה סי' מ"ז כצ"ל ואח"ז כל דבר שאם לא בא כ"ה בתשובת רש"ל שם:
שם מג"א ס"ק ז' נרשם בטעות ושייך לקמן בהגה לומר להדליק:
שם במג"א ס"ק ט' והאמת הוא צ"ל והוא:
סי' רס"ג מחבר סעי' ב' ע' פנים מאירות ח"ב סי' קנ"ב בענין לבישת בגדי' לבני' בשבת:
שם סעי' א' רמ"א כי יכולין להוסיף קאי אמה דפתח ויכולין להוסיף:
שם מג"א ס"ק ב' ז' נרות ובלבד שלא יעשו מנורה בת ז' קניס דאסור כדאי' בפ"ק דע"א והובא ביו"ד שם:
שם מג"א ס"ק ט' קו' הוא מנ"ח ע' מחצית השקל:
שם מג"א ס"ק ט"ו שמשתמש קצת לצורך הלילה כצ"ל:
שם מג"א ס"ק כ"ט ססי' תרנ"ב כצ"ל:
שם מג"א ס"ק ל"ג ע' מ"ש מרן בהגהותיו דבהדלקת נר מקילין במו"ש אם הדליק מי שהבדיל לו הנרות גם מי שלא הבדיל דלא שייך שמא ירבה אבל לא בבישול דשייך שמא ירבה זה תו"ד קדשו וצ"ע בתוס' פ"ק דמגילה בסוגי' דלמא יעבירנו דכיון שכבר עבר היום תו לא גזרו שמא יעבירנו כיון דלא הוה קודם הבדלה כ"א דרבנן וא"כ למה שמא ירבה נגזור ונ' כוונת מרן דודאי מרבה וי"ל מאחר דלד' הרא"ש אם מברך ביהמ"ז כשהוא לילה שוב אינו אומר רצה וא"כ לד' הרא"ש אין חשש לד' הלבוש דמפסיד רצה כדאי הרא"ש לסמוך עליו בדרבנן ונהירנא בימי בנו של מרן הגאון כתב סופר היינו מסובין בשבת לערב על סעודת בר מצוה של הרב מוה' דוד ברילל בפ"ב וכל המסובין היו ת"ח ולאחר שחשכה הלילה הביאו טעם שנתבשל ע"י אנשים שהבדילו ולא רפרף א' מן המסיבה בדבר:
סי' רס"ד מג"א ס"ק ט' ועוד יש ט"א קאי אצרי מחה"ש:
שם טו"ז ס"ק ד' וא"ל הא גם וכו' ע' שבת כ"ג ע"ב תוס' ד"ה גזירה וצ"ע:
סי' רס"ה סעי' ב' מחבר קערה צ"ע אם הקערה גדולה כ"כ עד שאפי' אם יסתפק ממנו יהי' דולק כל השבת אם מ"מ גזרו משום קערה קטנה.
שם מג"א ס"ק ד' ד' הרב כמ"ש חסר כאן המ"מ וכן הגי' בלבושי שרד:

סי' רס"ו מג"א ס"ק ז' והא דלא קאמר ברוכב י"ל כל דאי לא נקיט דעכ"פ איכא אי' רכיבה:
באו"ד והא דלא קאמר בספינה ע' מחצית השקל:
באו"ד ובעגלה ליכא וכו' עוררני חד מן חבריא הרי כל בהמה כשמושכת העגלה ע"כ יש עליה חבלים ורצועות הצריכין לכך ואמאי ליכא בהנך חבלי' ורצועות משום שביתת בהמתו.
סי' רס"ז ס"ק ב' מג"א ואע"ג שיבא וכו' יש להשיב דבשלמא לאלתר דלא חיישינן לשמא ימות הוא דיוצא בדרבנן משום דיבא לידי חיובא דאוריי' אבל בקטן דלזמן מרובה הוא וחיישי' שמא ימות כה"ג לא מקרי אתי לידי חיובא דאוריי':
שם מחבר סעי' ג' ע' פמ"ג לענין יו"ט ומ' מדברי פמ"ג דביו"ט עכ"פ צריך להזכיר ענין שמירה ואפשר דמה"ט גם בשבת אמרי' ושמור צאתינו:
סי' רס"ח טו"ז ס"ק ה' ואומרי' אותו ביחד כצ"ל:
מג"א ס"ק ג' בסוה"ד וינוחו בם נ' דהכוונה בתיבת בם ע"ד שארז"ל אלמלי שמרו ישראל שתי שבתות היו נגאלין וע"ז תקנו כי בם בשתי שבתות ינוחו מן הגלות וכלפי שאמרו במנחה ובא לציון גואל תקנו לומר כן:
שם מג"א ס"ק ה' דין זה צ"ע עסי' תפ"ז מג"א ס"ק ב' וצ"ע ועכ"פ מ' מדברי' כאן ושם דאם חל יו"ט בשבת והזכיר של יו"ט באמצע אף שלא חתם כ"א בשל שבת יצא:
מג"א ס"ק ט' בסוה"ד נ"ל דחוזר ע' מחצית השקל:
מג"א ס"ק י' בסוה"ד שבקידוש מעומד זה דלא כטו"ז ס"ק ה' עיי"ש:
סי' רס"ט מג"א ס"ק א' ע' בזה הגהות מרן ומחצית השקל ופמ"ג:
סי' רס"ט מג"א ס"ק ד' דבביהכ"נ אסור והר"ן פ' בני העיר כ' דאכילת מצוה כגון להאכיל לענייי' שרי עיי"ש:
סי' ע"ר מג"א ס"ק א' אין חוששין ולמ"ש הטור דטעם אמירת במה מדליקין משום ג' דברי' צריך לומר אין ד' מג"א מספיקין:
סי' רע"א מג"א ס"ק א' וכ"מ בתוס' פ' ערבי פסחי' ק"ו ע"ב:
באו"ד ודע וכו' ע' הגהות מרן ז"ל ופמ"ג ואמנם ד' רש"י בשבועי שם מ' דזה פי' מקרא קדש דכ' רחמנא וא"כ לרש"י בכל יו"ט הוה דאוריי':
באו"ד ומוציאות ע' פמ"ג והגהות מרן ז"ל. **שם** מג"א ס"ק ט"ז ואינו שותה ע' דעכ"פ לא יקדש על כוס בהמ"ז משום דאין אומרים ב' קדושות על כוס א' וא"כ ה"ה לא יבדיל עליו לאפוקי מהנוהגין להבדיל על כוס בהמ"ז במו"ש:
שם רמ"א סעי' י' כי מתחילין יום הששי עיי' חתם סופר ח' או"ח סי' י':
שם מג"א ס"ק כ"א תוך הסעודה ע' אלי' רבא:

סי' ער"ב מג"א ס"ק ו' ונ' לי דאין מקדשין כ' מרן ז"ל בהגהותיו ודלא כטו"ז סי' ר"י דס"ל דלא בעי רביעי' ולי נ' דכאן גם הטו"ז מודה דבקידוש בעי רביעית:

סי' רע"ג מג"א ס"ק ה' אפי' שהו בדרך כצ"ל:

שם מג"א ס"ק ו' נרשם בטעות ושייך סו"ד רמ"א ואם הי' בדעתו:

שם מג"א ס"ק ז' ע' מחצית השקל:

שם מג"א ס"ק ט' צריך לברך בהמ"ז כאן כצ"ל:

סי' רע"ו טו"ז ס"ק א' דגם הר"י נתכוון צ"ל דהב"י:

שם בטו"ז ס"ק ה' ונ' דכ"כ ולי נ' דס"ד משום דגוי ששבת חייב מיתה אסור לומר לו לשבות:

שם מג"א ס"ק ו' בסוה"ד סי' תקט"ו כצ"ל:

סי' רע"ז טו"ז ס"ק א' נרשם בטעות ושייך בסוף הסעי' באחורי הדלת אסורי':

סי' רע"ח מג"א ס"ק א' וכ' תוס' ד' צ"ד כצ"ל וכ"כ ד' ל"א:

סי' רע"ט טו"ז ס"ק א' וזהו וודאי טעות ע' א"ר סי' זה מ"ש ע"ד טו"ז אלו:

שם מג"א ס"ק א' בסוה"ד ע' מ"ש א"ר ס' סי' זה ע"ד מג"א אלו:

סי' ר"פ מג"א סוף הסי' מן המעין ע' מג"א סי' תר"ו וצ"ע וע' מחה"ש:

סי' רפ"ב טו"ז ס"ק א' שאין מוסיפין על חמשה צ"ל על שבעה פמ"ג:

מג"א ס"ק ב' שלא להוסיף ביוה"כ ע' חתם סופר חלק או"ח כו' ק"ע וקע"א:

שם מג"א ס"ק ו' ע' פנים מאירות חלק ב' סי' נ"ד:

באו"ד מ' מכאן צ"ע הרי גם קטן עולה ומ"מ ל"ש חיובא גבי' ואולי התם משום חינוך וצ"ע:

שם ברמ"א סעי' ג' אם אמו מישראל צ"ע א"כ היאך הוא עבד כנעני:

מג"א ס"ק ח' וכ"מ ביומא וע' תוי"ט במשנה שם:

שם ס"ק י' באו"ד דווקא למפטיר ע' מחה"ש:

שם טו"ז ס"ק ו' שצריך להוציא אחרת ע' מג"א סי' ק"מ ס"ק ד' ופמ"ג כאן:

מחבר סוף הסי' חוזר וקורא ע' פנים מאירות חלק ב' סי' קפ"ט בענין שעוה שנטף על האותיות:

שם מג"א ס"ק י"ד דלא יעלה ומרן זל"ה העיד על רבו הגאון ר"נ כ"ץ אדלער ז"ל שהי' עולה בביהמ"ד שלו בכל שבת ב"פ לכהן ומפטיר ופ"א אירע לו אבל ואפי' בשבת תוך ז' עלה ב"פ:

ואמנם טעם המנהג שיקרא הרב מפטיר בשבת חזון נ' משום דכ' שריך סוררים ומוטב שיתבייש ע"י עצמו משיתבייש ע"י אחרים וכן מה שקורין בשבועות ברוב קהלות להרב

מפטיר נ' משום דסתם מתני' אין מפטירין במרכבה אלא שר"י מתיר והל' כר"י וראוי במלתא דתמוה שיפסוק הרב ככה לא אחד העם:
וכ' מג"א בסוף הסי' דמילה בזמנה עדיפא וכ' א"ר דה"ה בר מצוה בזמנו:
סי' רפ"ד טו"ז ס"ק א' כנגד ז' שקראו וביו"ט משום לא פליג:
מג"א ריש הסי' היא עיקר ע' א"ר ופמ"ג:
באו"ד ר"ת אני אומר אמנם בכלבו כ' בהדיא אי אפשר ואולי הוא שם ט"ס:
באו"ד בקצת מקומות חסר כאן במג"א וע' במחה"ש:
מג"א ס"ק ג' ולא דמי ע' פי' ד' מג"א בפמ"ג:
מג"א ס"ק ו' וגם בבהמ"ז אומרים צ"ע דהרי אומרים תחלה ככ' ואכלת ושבעת וגו' הוה מעין חתימה על הארץ ועל המזון:
באו"ד ומפטירין וכו' וצ"ע אי שרי להביא חומש ע"י גוי:
מג"א ס"ק ח' ר"ח אייר וה"ה אב מחה"ש:
בשבת שלפני ר"ח א"א ר"ת אז אומרים מחה"ש:
סי' רפ"ה מג"א ס"ק י"ב לא יקרא לעולם צ"ע דבפ' נצבים עכ"פ יקרא אותה:
באו"ד פשיטא דיקרא וכן ראיתי נוהג מרן זצל"הה:
סי' רפ"ו רמ"א סעי' א' יצא כ' מרן זצוק"ל בהגהותיו דאפי' לא נתכוין לצאת ידי מוסף דמצות דרבנן א"צ כוונה כמ"ש מג"א סי' פ' ע"כ ולא זכיתי להבין דאם הזכיר מוסף הרי הוזכר ואם לא הזכיר מוסף בכ"ג לא יצא וצ"ע:
סי' רפ"ח מג"א סס"ק ד' וה"ה בע"פ צ"ע הא אין ע"פ בא' בשבת וצ"ל דלענין מיתב קאמר דהמתענה ת"ח בע"פ א"צ למיתב תענית לתעניתו:
שם מג"א ס"ק ד' אינה מצוה וע' רמב"ם ה' תענית שקבעו חובה וצ"ע שלא הביאוהו הפוסקים.
שם טו"ז ס"ק ג' ועל ל"ת צ"ע במשנה כריתות דתנן חייבי חטאות ואשמות שעבר עליו יוה"כ חייבין לאחר יוה"כ והך דטו"ז מיירי כ"ז שלא נודע וצ"ע:
שם מג"א ס"ק י"ד בסוף הסי' אינן בני עונשין צ"ע שבת קי"ט ע"ב אין העולם מתקיים אלא בהבל תשב"ר וע"ש וע' מחה"ש ומ"מ צ"ע מאי הכרעה שייך במאן דלא עביד מצוה בעולם:
סי' רצ"א טו"ז ס"ק ב' שלא ליטול דבעי' היסח הדעת לנט"י:
שם מג"א ריש הסי' יחלקנה לשנים והש"ס דלא משני הכי היינו משום דאי לאו דר"ע דעשה שבתך חול הייתי אומר דג' סעודות שלימות בעי':
שם מג"א ס"ק א' ר"ע דאמר ע' מחה"ש:

מג"א ס"ק ב' סי' תקכ"ט כצ"ל וכ"ה בדפוסים חדשים:
טו"ז ס"ק ד' וא' בליל שבת צ"ע א"כ יקח בליל שבת ג' לחמים:
טו"ז ס"ק ה' צריך לעשותה בפת צ"ע הרי גם במן כ' ועשו אותו עגות ובשלו בפרור:
מג"א ס"ק ג' ע' מחה"ש ופמ"ג ועדן ק' כיון דבסעודה ג' בעי' מעט יותר מכביצה למה יהא רשאי לכתחלה ליטול ידיו שנית אחר חצות:
מנ"א ס"ק ד' בסוה"ד וכי בשביל זה תדחה צ"ע למה לא כיון דלר"ת יש סכנה בדבר משום שהנשמות חוזרות ולמעלה בתר ציבור אזלא:
רמ"א סוף הסעי' הי בה' פסח וע' סי' תמ"ד מג"א ס"ק ב'. **מג"א** ס"ק י"א וע' מ"ש המחבר לקמן ססי' רצ"ו:
סי' רצ"ג מג"א ס"ק א' ע' פמ"ג:
סי' רצ"ד מג"א ס"ק א' מפני שאסור וע' בגמ' ברכות שם מתוך שהיא חול קבעו' בברכת חול:
מג"א ס"ק ג נרשם בטעות ושייך סוף סעי' ב' צריך לחזור:
סי' רצ"ה טו"ז ס"ק א' לא יאמר ואתה קדוש צ"ל ובא לציון ומ"מ יל"ד דבט"ב שמדלגין ואני זאת בריתי ומ"מ אומרים ובא לציון וזה שלא כד' הטו"ז:
סי' רצ"ו מג"א ס"ק ד' וע' הטעם בשל"ה ולי נ' הטעם כדי שלא יבדילו לעצמן כד' הרמ"א סוף הסי':
מג"א ס"ק ז' שיאמר המבדיל ע' פמ"ג:
מג"א ס"ק ט' אבל אם מצפה שיהי' לו למחר כצ"ל מחה"ש וכ"ה בדפוסים חדשים.
מג"א ס"ק י' סי' רצ"ח סעיף י"ד כצ"ל:
באו"ד לא ידעתי למה אפשר הטעם משום דרוב העמים אין שותין בביהכ"נ שיעור ברכה:
טו"ז ס"ק י', בכל ברכה של מצוה צריך ביאור למה של מצוה דווקא:
טו"ז ס"ק ז' לפטור שהוא מדרבנן ע' פמ"ג וצ"ע מהלל שהוא דרבנן ומ"ע שהז"ג ונשים מברכות:
מג"א ס"ק י"א שאין בה אלא הברכה ע' פמ"ג וצ"ע:
סי' רצ"ז מג"א ריש הסי' שלא יכוין ע' מחה"ש ופמ"ג:
סי' רצ"ח מג"א ס"ק י' נרשם בטעות ושייך תחלה מעכו"ם אין מברכין:
מג"א ס"ק י"ד נרשם בטעות ושייך סעי' ח' ומהאבנים מברכין:
טו"ז ס"ק ו' אותן שמברכין צ"ל שאין מברכין:
טו"ז ס"ק י' שייך לסעי' י"ד אחד מברך:
סי' רצ"ט מג"א ס"ק ב' דלמא מפשע ע' סוכה ל"ח ע"א תוס' ד"ה מאי קו' וצ"ע:

מג"א ס"ק ז' נרשם בטעות ושייך לקמן שני כוסות מברך:
טו"ז ס"ק ו' ויין קידוש צ"ל הבדלה:
טו"ז ס"ק ח' דזהו גופי' צ"ע א"כ אפי' אינו רוצה לסעוד תיכף צריך לכסות ונ' כוונת הטו"ז דגם מוקדם לא שייך כ"א אם רוצה לאכול שני':
מג"א ס"ק ט"ז בסוה"ד במו"ש כצ"ל:
סי' ש' נסתפקתי הלוקח לסעודת מו"ש ג"כ לחם משנה אם אינו עובר על בל תוסיף:
שם טו"ז כדי צ"ל כמו:
סי' ש"א מג"א ס"ק ו' ול' רמ"א וע' טו"ז שם ס"ק ח':
טו"ז ס"ק ד' דמסקנתו דבאשה צ"ל דבאיש:
שם מחבר סעי' ל"ז ע' ב"י דמאן דמתיר לא מתיר אלא מפני הצינה דאז היה מלבוש ולא כמו שנושאין בזמן הזה לתכשיט:
שם טו"ז ס"ק כ"ו אבל בערבי' שלנו ע' פמ"ג מש"ז:
שם מג"א ס"ק נ"ד שאם יצאה ע' מחה"ש ופמ"ג ולי יש להשיב דשמא תפלין כיון דשבת לאו זמן תפלין לאשה אפי' מלבוש לא הוה משא"כ ציצית דשבת זמן ציצית וכיון דקיי"ל נשים סומכות רשות למה לא תהא מותרת להתכסות בו בשבת:
באו"ד ביו"ד סי' קפ"ב כצ"ל:
שם טו"ז ס"ק כ"ז ונ"ל ללמד היתר וצ"ע מביעתא פוריא קדרא וחביתא דע"כ לא מכוין לאהל:
שם סעי' מ"ג ע' ירושלמי פ' המוצא תפלין הל' א' וקרבן עדה שם:
שם מג"א ס"ק נ"ט ע' מחה"ש דלא כפי' לבושי שרד בדפוסי' חדשי':
סי' ש"ג טו"ז ס"ק ג' צ"ע אטו בימי רז"ל לא היתה זקינה צריכה טבילה הרי כל משמשת צריכה טבילה וכיו"ב בשאר טומאת דאיתרמי לי' וכיון שגזרו עלי' בגזירתה עומדת:
סי' ד"ש מג"א ס"ק י"א דהוה כשבות הגי' בדג"מ ופמ"ג כשכרו ונ' דיוכל להיות כשבוי:
סי' ש"ה מג"א ס"ק ז' מפני שביתת בהמתו הנה וודאי בבהמה של גוי מודה הירושלמי דצריך לטעם דיחתוך זמורה אלא דבבהמת ישראל קאמר הירושלמי דהוה אי' דאוריי':
שם מג"א ס"ק י"א עסי' תצ"ח כצ"ל:
סי' ש"ו טו"ז ס"ק ב' שלא נהגו אמנם הנותן ס"ת לביהכ"נ צריך לתנו רק בשאלה דאם נתנו במתנה חייב לכתוב לו ס"ת אחרת:
שם מג"א ס"ק ט"ו כ' הישש"ע ע' בזה שו"ת פנים מאירות חלק ב' סי' כ"ה:
שם רמ"א סעי' י"א דאינה אסור וע' בית שמואל אה"ע סי' קכ"ו ס"ק י' ומג"א סי' ש"מ ס"ק י' וצ"ע:

שם מג"א ס"ק כ"ט דשבת חמיר מע"א אפשר יליף לה רש"י מהא דפ' כל כתבי דאמרי' כל המשמר שבת כהלכתו אפי' עובד ע"א כדור אנוש מוחלין לו ש"מ שבת חמירא אמנם לפנינו הגי' ברש"י חולין שם כע"א וכ"מ בעירובי' ס"ט ע"ב עיי"ש:

סי' ש"ז מג"א ס"ק א' ע' מחה"ש:

שם מג"א ס"ק ז' או מצטער צ"צ ומצטער:

שם רמ"א סעי' ה' ועיין שם סעי' ג' וע' היטיב מג"א שם:

שם טו"ז ס"ק ח' נקט נמי כאן חוץ לתחום כצ"ל:

מג"א ס"ק כיד וגם מותר לטלטלן כצ"ל וכ"ה בדפוסי' חדשי':

שם רמ"א סוף הסי' והישראל רואה ע' ש"ך יו"ד סי' קט"ו ס"ק כ"ו דאוסר גבינות כאלו עיי"ש:

שם מג"א ס"ק א' במעשר פירות ע' ירושלמי פ' בכל מערבין הל' ב':

סי' ש"ח טו"ז ס"ק א' צ"ע לפי"ז ע' מג"א ס"ק א' וצ"ע:

שם מג"א ס"ק א' שבת לאו זמן ע' תוס' ר"ע איגר במשניות ספ"ק דביצה מ"ש בזה:

שם טו"ז ס"ק כ' שאני בשר חי צ"ל בשר אווזא:

שם טו"ז ס"ק כ"ג הב"ח ר"ת הבעלי חיים והאי פי' שכ' קאי למטה והם ד' הר"ן:

שם מג"א ס"ק ס"ו בסוה"ד חסר כאן אפי' אין עליו עכשיו מחה"ש:

שם טו"ז ס"ק כ"ד וכבר נתבאר ע' ס"ג וצ"ע וע' פמ"ג:

שם מחבר סעי' מ"ה פ' מדרש איכה על פסוק בלע ה' מבואר דאי' גדול בדבר:

שם מחבר סעי' נ"א עי' פנים מאירות ח"ב סי' קכ"ב מאוהרן שלנו ועיי"ש שלא התיר לפתוח האוהר שקורין אויפציהן בשבת כ"א שכ' דלא ידע אי' בדבר:

שם מג"א ס"ק ע"ט כ' הש"ג ונ"מ מד' הש"ג למי שאינו מעלה עשן טובאק ביו"ט כי מ"מ הכלי של עליי' עשן אינו מוקצה אצלו מאחר שהותר לשאר בני אדם:

סי' ש"ט טו"ז ס"ק א' ע' פמ"ג:

שם מג"א ס"ק ו' וכן מ' סי' רצ"ט כצ"ל מחה"ש:

שם מג"א ס"ק ח' דבמציעתא מיירי וי"ל דמיירי כל זמן שהמוקצה מונח שם וכ"מ הל' ביטול כלי מהיכנו:

סי' שי"א טו"ז ס"ק ה' ע' פמ"ג:

סי' שי"ב מג"א ס"ק ב' נייר שלם ע' פמ"ג:

באו"ד לכן אין להקל ע' מחה"ש:

סי' שי"ג טו"ז ס"ק י' נרשם בטעות ושייך סוף הסי':

שם מג"א ס"ק י"ד רק עץ כצ"ל מחה"ש:

סי' שי"ד מג"א ס"ק ה' ע' ברכות צ"ל בכורות מחה"ש:
שם באו"ד דאוכלי בהמה צ"ע דלמא גזרו שמא יקטום מהמחובר:
באו"ד פסחי' ע"ז צ"ל כ"ה ע' לקמן:
שם טו"ז סס"ק ה' האסור אסור אפי' כצ"ל:
סי' שט"ו מג"א ס"ק ב' פ' ירושלמי שבת פ' תולין דאוסר בפי' אם אינה פרוסה מאתמול וע' קרבן עדה שם:
באו"ד אבל סדינא יש לע' בשבת ויו"ט של סכות אי שרי לתלות בסוכה לנוי משום מבטל כלי מהיכנו:
שם מג"א ס"ק ג' אסור לעשות בשבת ע' מחה"ש:
שם מג"א ס"ק י"ח לא הוה אהל תיבות לא נמחק מחה"ש:
סי' שט"ז מג"א ס"ק ג' נרשם בטעות ושייך לסעי' ב' זקן פטור ע' מחה"ש:
שם מג"א ס"ק ה' ע' פמ"ג:
שם מג"א ס"ק י"ב השולה דג כצ"ל:
סי' שי"ז טו"ז ס"ק ג' לא ידעתי פירושו ע' פמ"ג:
שם מג"א ס"ק ט' וכ"ה בתוס' שבת מ"ח ע"א:
שם טו"ז ס"ק ח' ולא ידעתי למה וע' מג"א ס"ק ז':
סי' שי"ח טו"ז ס"ק ב' וק' ממ"ש ב"י ע' פמ"ג:
שם מג"א ס"ק א' ברשב"א סי' קע"ה כצ"ל:
שם ס"ק ב' במג"א שיאמר לעכו"ם לבטל כצ"ל:
באו"ד מיהו הרא"ש כ' צ"ל הר"ש:
שם מג"א ס"ק ז' ואפי' בישל אבל במו"ש שרי ע' פמ"ג:
שם מג"א ס"ק ח' בסוה"ד מ' דזה וכו' יש לחלק בדבר דזה מה דגדלה ביו"ט היה מוכן בכוחה של האם מעי"ט משא"כ מחובר:
שם מג"א ס"ק י' שהקשה גוף רך חייב משום מבשל:
שם מג"א ס"ק כ"ו לכתחלה ע"ג כירה צ"ל ע"ג קדירה דעדיף מכירה ס' תוס' שבת:
שם טו"ז ס"ק י"ח ואין כאן חילוק כצ"ל:
שם טו"ז ס"ק כ' נרשם בטעות ושייך לסעי' ט"ז עיי"ש:
סי' שי"ט טו"ז ס"ק ד' אלא מה שרוצה ומד' מג"א מ' דאפי' אינו זורע דהטעם משום דש ובזורע הוא דנחלקו אבל לא בדש:
טו"ז ס"ק י"א נרשם בטעות ושייך לסוף סעי' י"ב:
שם מג"א ס"ק ט"ז דלא שייך ברירה ע' טו"ז סוף הסי' וצ"ע:

שם מג"א ס"ק י"ח שלוקח חלב ע' מג"א סי' תק"ו ס"ק י"ג ופמ"ג כאן:
שם רמ"א סוף הסי' חייב פי' אם כוון לכך:
סי' ש"כ מג"א ס"ק ה' ואע"ג דדבר שיל"מ ע' תוס' ב"ק ס"ט ע"א ד"ה כל הנלקט וע' שי"ח מג"א ס"ק א' ומחה"ש שם:
שם טו"ז ס"ק ה' טעם ביין צ"ל במים:
שם טו"ז ס"ק י' לח גזרו ע' פמ"ג ומ"מ ק' היכן מצינו זה ולי נ' דהוה פ"ר דלא ניחא לי' דע"י שנימס השלג רגליו מתלחלחי' וא"כ במי רגלים שפיר אסר הרא"ש:
שם טו"ז סוף הסי' שקורין שלאטין ע' פמ"ג וצ"ע:
סי' שכ"א מג"א ס"ק ב' בכל המשקין פי' אין נותנין מלח פמ"ג:
שם מג"א ס"ק ו' שמותר ליתן ע' מחה"ש:
שם מחבר סעי' ט"ז לערבו בכך צ"ל בכף:
סי' שכ"ג טו"ז ס"ק ה' ע' פמ"ג:
באו"ד הביא הך דרבה צ"ל דרבא:
באו"ד כלים טמאים וצ"ע דבשבת אין חילוק בין אב הטומאה לנולד ע' ביצה שם תוס' ד"ה ושוין:
שם טו"ז באו"ד מ' דאוריי' אמנם ה"ה בה' שבת שם כ' בהדיא דבשבת אסור להטביל עכ"פ וצ"ע:
שם טו"ז ס"ק ו' אחר כך ונ' דאחר השבת יבקש מן הגוי שיתננו לו במתנה ואז וודאי יוכל לברך:
סי' שכ"ד מג"א ס"ק ז' אפי' כלב ע' מחה"ש וצ"ע:
סי' שכ"ה טו"ז ס"ק ז' בס' איסור צ"ע דד' הטו"ז הן ד' רב אשי ריש ביצה ד' ע"א לעולם ס' יו"ט וע' רש"י שם:
שם מג"א ס"ק י"ז ע' מחה"ש:
סי' שכ"ו מג"א ס"ק י"ב מכאן צ"ע ע' מחה"ש:
סי' שכ"ח רמ"א ססעי' ג' אומר לגוי ע' פסחים קי"ג ע"א לא תעקר ככי וצ"ע:
שם סעי' ל"ד צ"ע שבת קל"ה ע"א תוס' ד"ה מפני הסכנה:
שם מג"א ס"ק מ' ובגונח רפואתו לכאורה לענין יו"ט דווקא צריך לטעם זה אבל בשבת דאסור משום בירור אפי' לקדירה עדיף להניק דהוה כמפרק כלאחר יד:
שם טו"ז ס"ק כ"ז ע' פמ"ג:
סי' שכ"ט מג"א ס"ק א' הוה דאוריי' ר"ל דלכה"פ ס' הוה לדידן מיהו ק' דלהרמב"ם מלאכה שא"צ לגופה ג"כ דאוריי' וצ"ע:

סי' של"א מג"א ס"ק ח' ולא נ' להחמיר וצ"ע דהרי ביה"ש לא היה ראוי כמו בגרוגרות וצמוקין וכן בלולב שהביא בירושלמי דבלילה אין כאן מצות לולב וכן מילה אין מצותה בלילה ומה ענין זה למוקצה לחצי שבת שהי' ראוי ביה"ש כמבואר פ' אין צדין שם:

שם רמ"א בסוף הסי' יורה דעה סי' רס"ו כצ"ל:

סי' של"ב טו"ז ס"ק א' מסעדין במשנה לפנינו ל"ג ביו"ט:

שם טו"ז ס"ק ג' פ"ק דחולין צ"ל פסחים י"א פמ"ג:

סי' של"ג מג"א ס"ק ה' מ' דרב ומרן זצוק"ל בהגהותיו לקמן סי' תר"ע הוכיח דדווקא התם דבת ת"ח לע"ה הוה החמיר רב על עצמו:

סי' של"ד מג"א ס"ק י"ד שאפי' לאוסרים בדליקה דלמא אתי כצ"ל ע' מחה"ש וב"י:

שם מג"א ס"ק י"ז והעתיק ספר חומש כצ"ל ע' מה"ש:

באו"ד אלא בדבר דברי אלו צ"ע:

שם מג"א ס"ק י"ז ס"ז בהגה וע' מג"א ססי' שמ"ג דמ' מדבריו באין אביו כאן א"צ לומר לו אל תכבה.

שי' של"ו מג"א ס"ק ב' סי' רע"ז כצ"ל:

סי' של"ו מחבר סעי' ו' שאינו רוצה בהשרשתן צ"ע שבת מ"ה ע"א גמ' חטין שזרען בקרקע:

טו"ז ס"ק ד' שיש כחן מחלוקת פמ"ג ויש להוסיף דבקנים יבשים גריעו מאילן דבטלטול כ"ש מקטמו ומ"ש מטלטול מוקצה לכך קאמר ר"נ כבושי שלא יתנועעו ולא הוה כ"א נגיעה ונגיעת מוקצה הרי שרי:

שם טו"ז ס"ק ז' ולכן טוב להחמיר הוא דבור חדש וקאי ארמ"א סעי' ג':

שם טו"ז סוף הסי' בריש סנהדרין ע' פמ"ג:

סי' שנ"ז רמ"א סעי' ב' כנף אווז צ"ע במכבדות של שער חזיר מאי דינא דטעם שבירת קסמי' ליכא אבל בד"מ כ' עוד טעם אחר וזה שייך גם בשער חזיר:

שם טו"ז ס"ק ב' מחמירין ס"ל דבמרוצף צ"ל באינו מרוצף:

סי' של"ח מחבר סעי' ג' זוג המקשקש ע' פנים מאירות ח"ב סי' קכ"ב:

סי' ש"מ טו"ז ס"ק א' שעוה על הספר ע' פמ"ג ושו"ת מעיל צדקה סי' כ"ה:

סי' שמ"ג מג"א ס"ק א' ובתו' בנזיר הק' ע' תו"י יומא פ"ב ד"ה בנו:

שם טו"ז ס"ק א' פרכא על מה הצד וכ"כ רש"א יבמות שם:

סי' שמ"ו מג"א ס"ק י"ד הוה כרמלית ע' מחה"ש:

שם טו"ז ס"ק י' ומ' במרדכי וע' ח"ס חלק או"ח סי' י"ג ע"ד מה שנתקשה בד' טו"ז אלולי נ' דבעושה ע"ד אביו לכ"ע דאוריי' מאתה ובנך ע' רמב"ן פ' יתרו שם וע"כ הטו"ז מקטני' דאחרי' מיירי:

סי' שמ"ז טו"ז ס"ק א' נא משום אי וצ"ע א"כ אמאי אסור בגוי:

סי' שס"ג מחבר סעיף ג' מציצה שנעשית בשבח ע' פנים מאירות ח"ב סי' נ"ד:

שם מג"א ס"ק ד' ונפלה בשבת צ"ל בחול:

סי' שס"ג ע' פנים מאירות ח"ב סי' קע"ב:

שם טו"ז ס"ק ה' ע' פנים מאירות ח"ב סי' ל"ד:

שם מג"א ס"ק י"ט ע' מ"ש בזה הקרבן עדה עירובין פ"א מתני' קורה שאמרו וצ"ע:

שם מג"א ס"ק ל"א וז"ל הירושלמי ע' לקמן סעי' ל"ו וקרבן העדה בירושלמי שם:

שם מחבר סעי' כ"ב ע' קרבן עדה עירובין שם מתני' קורה שאמרו מ"ש בזה וצ"ע:

סי' שס"ה מג"א ס"ק ה' דפרצה אוסרת צ"ל אינה אוסרת:

סי' שס"ו מג"א ס"ק ז' איתא בהדיא ע' פמ"ג:

שם מחבר סעיף ו' ע"י בנו ובתו ע' ירושלמי עירובין פ' חלון הל' ו' וקרבן העדה שם:

סי' שס"ח מחבר סעי' ד' אחר שנכנס ע' ירושלמי פ' חלון הל' ח':

סי' שפ"א ע' פנים מאירות ח"ג ס' מ"ו:

סי' שפ"ב ע' פנים מאירות ח"ג סי' א':

סי' שצ"ז מג"א ס"ק ח' עסי' תי"ג כצ"ל:

סי' ת"ד מחבר סעיף ב' כל הדברים האלו לקוחי' מתשובת הרמב"ם ולפנינו לא כ' כל' המחבר:

שם רמ"א או שצריך גם בזה לא כ"כ בתשובת הרמב"ם שלפנינו:

סי' ת"ט מג"א ס"ק ד' ע' פמ"ג:

הלכות ראש חודש

סי' תי"ז טו"ז נטלו מהם יל"ד למה ניטלו גם משבט לוי הרי לא חטא בעגל ואולי משום אהרן:

מג"א ס"ק ג' ואם חל ר"ח בשבת מתענין ביום ו' כצ"ל וכ"ה בדפוסי' חדשים:

שם באו"ד דאפי' חל פעם ח' צ"ל דאם חל:

סי' תי"ח מג"א ס"ק ב' נרשם בטעות ושייך סעי' ה' המתענה וכו':

שם טו"ז ס"ק ג' חוץ משבתות ויו"ט ור"ח וחש"מ כצ"ל וכן הוא בדפוסי' חדשים:

סי' תי"ט מג"א ע' מ"ש מג"א ססי' קפ"ח:

סי' ת"כ טו"ז ושמעתי מזקן א' ע' פנים מאורות ח"ב סי' מ"ח:

שם באו"ד ונ' לסמוך על זר ע' מ"ש הטו"ז סי' תר"ע ס"ק ה' וצ"ע:
שם באו"ד וחדש ניסן ע' פמ"ג:
סי' תכ"ב רמ"א סעיף א כל בו ה' תפלה בשם הירושלמי פ"ג שאכלו ובביאורי מה"רא פולדא בירושלמי פי' ד' הירושלמי על ביהמ"ז:
באו"ד סי' קכ"ו כצ"ל וכן הוא בדפוסים חדשים. **טו"ז** ס"ק א' צריך לחזור עיינתי בכל בו הביא בהדיא בשם הירושלמי פ"ג שאכלו דבר"ח וחש"מ מספק אין מחזירין ולפנינו שם ליתא ועיי' מ"ש בדיבור שלפני זה.
שם באו"ד וספק אם נמלך יש לצדד הרי כל כמה דלא בישל עדן לא הוה ספיקא דרבנן והרי זה כעושה ספק בידים ואולי מאחר דעומד להתבשל לא מקרי עושה ס' בידים:
שם טו"ז ס"ק ב' עמ"ש מג"א סי' קל"א ס"ק י' ואמנם המנהג לשלוח האבל לחוץ ולומר הלל גם בר"ח ונ' דל"ל טעמא דלועג לרש:
מג"א ס"ק ד' דאפילו בשבת ויו"ט ע' מחצית השקל ותיבת ויו"ט לאו דוקא ונ' דגם ר"ח מרחשון צריך עיון ואמנם ביו"ט שחל בשבת דאין כאן כ"א הזכרה לכאור' אין מחזירין ואפשר אדרבא התם גרע דדמי למ"ש זכרהו מאחר שבא להשכיחו:
שם מג"א ס"ק ה' והוה תוך ל' ואמנם אהלל דסכות מיהו לברוך זמן דכבר עברו יותר מל' ואולי זמן של קידוש פוטר וצ"ע:
באו"ד כתבו בברכות צ"ל בתוס' ברכות:
באו"ד לא יצא אין קפידא כצ"ל וכ"ה בדפוסים חדשים:
באו"ד דמכל מקום איכא איסורא ובתר"י ברכות פ' אין עומדין משמע דהקורא הלל מחרף היינו בברכה דווקא אבל ל' רש"י בשבת שם לא מ' כן ולד' רש"י אין מן הראוי למי שכבר קרא הלל ליכנס לציבור בשעה שקורין דאם ישב בטל לאו שפיר עבד ואם יקרא עוד הפעם לאו שפיר עבד.
סי' תכ"ה מג"א סס"ק ה' וסי' תפ"ז כצ"ל:
סי' תכ"ז מסדר ביום ר"ח ובאה"ע כ' בהיפך ביום ל' שהוא ר"ח וכן המנהג:
סי' תכ"ח מג"א ס"ק א' כשהם מלאים צ"ע אם שנים מלאים ור"ה ביום ג' ומרחשין ד' וה' וכסליו ו' ז' א"כ יבא כ"ה כסליו ג"כ ביום ג' ומה ולא ג' חנוכה שכ' המחבר וע' בלוח המולדות בטור לא תמצא בין לשנים מלאים ובין בשנים חסרים ג' ר"ה עיי"ש:
פ"ח לוח המולדות מחזור רצ"א שנת תקכ"ג כ' מרן זצוק"ל באותה שנה בז' תשרי ע"ש סמוך לשבת נולדתי:

הלכות פסח

בע"ה

סי' תכ"ט מג"א סס"ק ב' לאכול מצה לא הבנתי למה לא יהא דינו כעני העובר ממקום למקום ועיי' מחצית השקל ועדן צ"ע:

סי' ת"ל מג"א קמח בקמח מקרי לח בלח עיי' דג"מ ואולי לענין זה דווקא כ' מג"א דמקרי לח בלח דהרי נבלע בבירור וא"נ שקלי מני' אכתי בבלילותי' קאי ול"ד ליבש ביבש לענין זה:

סי' תל"א מג"א ס"ק ה' ועמש"ל צ"ל של"ב ס"ק ח' מרן זצוק"ל בהגהותיו:

שם מג"א בסוף הסי' דלא הוה דאוריי' ע' מג"א סי' רל"ה ס"ק ז' וצ"ע דהרי גם הכא כל הלילה זמנו ל"מ דרבנן וע' תוס' לולב הגזול שם מ"ש לחלק לגבי קידוש משום דיוכל גם ביום לקדש עדיף ואולי גם כאן שייך זה:

סי' תל"ב מג"א ס"ק ב' בשעת שריפה וצ"ל דשרפו לאחר זמן איסורו דאי קודם זמן איסורו לאו מצוה עביד והיאך יברך:

שם מג"א ס"ק ו' ע' דג"מ הנה ממילה בלא"ה יש לדחות דמאחר דקרא כ' המול לכם כל זכר הטיל הכ' המצוה על כל ישראל אלא שהאב אם חפץ במצוה זו הוא קודם וגם מתרומה שכ' הדג"מ אין ראי' דעכ"פ התורם יהי' מי שיהי' כיון שתרומתו תרומה הרי מתקן הכרי לעצמו ושפיר מברך משא"כ בבדיקת חמץ וצ"ע:

סי' תל"ג מג"א ס"ק ט' חמץ בבור צ"ל ברור מרן זצוק"ל בהגהותיו וכן הוא בדפוסים חדשים:

שם מג"א ס"ק י"ב אין זו הוכחה ולי נ' כוונת הד"מ דבפעם אחרת ירא לחפש משום סכנה אבל עכשו דווקא יחפש כי יסמוך על שלוחי מצוה אינן ניזוקין:

סי' תל"ד מג"א ס"ק ה' מ"ד אמי שאכל חלב באמת מחלב אין ראי' דאפי' מתעסק חייב שכן נהנה משא"כ הכא אמנם לחילול שבת בשוגג יש לדמות שפיר:

שם מג"א ס"ק ח' קודם שעה ששית וצ"ע מאי מצוה איכא בשריפתה וע' פמ"ג:

סי' תל"ו מג"א ס"ק י"ג דאין מברכין על דברים שבלב וכעין ראי' מהא דקיי"ל לעיל מ"ז דעל הרהור בד"ת אין מברכין אף דגם ההרהור מצוה דכ' ובתורתו יהגה ואמנם צ"ע מתרומה דנטלת במחשבה כדילפי' מונחשב וע"כ גם הנוטל במחשבה מברך דאל"כ למה ערום לא יתרום לכתחלה משום הברכה לתרום במחשבה וע' פמ"ג ותו ק' לי דתינח לד' רש"י דס"ל דתשביתו היינו ביטול א"כ ביטול מ"ע מה"ת אבל רוב הפוסקים נחלקו על רש"י והכי קיי"ל דביטול מטעם הפקר ומה ברכה שייך הרי אינו עושה כ"א שמפקיע עצמו ממצות ביעור וצ"ע:

שם מחבר ס"ג לקיים מצות ביעור צ"ע אטו לא יוכל לקיים בע"פ מצות ביעור בכזית חמץ אפי' אם הוא בספינה או בכל מקום:

סי' תל"ז מג"א ס"ק ד' מרן זצוק"ל בהגהותיו לשו"ע או"ח סי' ח' מג"א ס"ק י"א ביאר היטב ד' מג"א אלו דדווקא ברובא שהוא נגד החזקה כמו כאן צריך לברורי ובחזקה בכ"ג צריך לברורי והיינו ציצית אבל רובא שאין כנגדו חזקה כי"ח טריפות א"צ לברורי אלא דאכתי יק' לרש"י וסייעתי' דס"ל מחזקי' מאי' לאי' מ"ש רוב בהמות כשרות מרוב בני אדם בודקין בליל י"ד:

שם מג"א ס"ק ח' והתוס' בעירובין דלא כ' כן כ"א אקטן ולא אנשים וצ"ע:

שם באו"ד אלא יש נאמנים צ"ל לומר נאמנים:

סי' תל"ט מג"א ס"ק ה' וטו"ז ס"ק ג' נרשם בטעות ושייך סוף סעיף ב' ומצא ככר אינו צריך:

שם טו"ז ס"ק ד' דאמרי' בכתובות ע' פמ"ג:

סי' ת"מ ע' פנים מאירות ח"ב סי' י"ג בענין ישראל שיש לו מקח עם גוי על יין שרף:

שם מג"א ס"ק א' דאפי' חמצו של ישראל ע' בר"ן פ"ק דפסחים סוגי' דנכרי שכבשתו שהכריח דמדרבנן גם הגאונים מודו דאסור ומדאורייי' פליגי וד' המג"א צ"ע:

שם מג"א באו"ד דהגוזל חמץ צ"ע דהרי גם בבהמה היוצאת להסקל אמרי' כן ע' ב"ק שם:

שם מג"א ס"ק ד' דאפשר לעשות מחיצה ע' לעיל שט"ו דמחיצה המתרת אסורה בשבת ויו"ט לעשות ובוודאי אי מהני גם כפיית כלי לא מקרי מחיצה המתרת אבל אם אתה מזקיקו לעשות מחיצה צ"ע:

סי' תמ"א מג"א ס"ק ג' סי' תמ"א ס"א צ"ל תמ"ח ס"ג:

שם מג"א סס"ק ו' המלוה עובר ולמ"ש המג"א סי' ת"מ נ' דגם הלוה עובר ויש לחלק עפ"י מ"ש הרא"ש בסוגי' דנכרי שכבשתו ואמנם מאחר דעכ"פ אחריות אונס על הלוה מ' דהלוה ג"כ עובר:

סי' תמ"ב מג"א ס"ק א' לכן ישרף ע' מחה"ש ועדן ק' דמ"מ חמץ ישרף ולי נ' דד' מג"א דמותר ליהנות ממנו בעת ביעורו הואיל ועדן לא הוה חמץ גמור:

שם טו"ז ס"ק א' אמאי לא מוקי לה כרבנן צ"ע הא תנן הרי אלי' באזהרה:

סי' תמ"ג מג"א ס"ק ב' ססי' תקכ"ו כצ"ל:

שם מג"א ס"ק ה' ואע"ג שאפשר שהמפקיד כצ"ל וכ"ה בדפוסים חדשים.

סי' תמ"ד מג"א ס"ק ט' ואז מותר לעשות וא"כ מתני' מיירי שהולך לארס וק' ליתנא ההולך לארס וצ"ל תנא מלתא אגב אורחא קמ"ל דאפי' סעודה מותר ודוחק גם ל' בבית

חמיו אינו מדוקדק כיון דעדן לא ארס ותלמיד א' השיב דנקט בית חמיו לעורר ע"ד מג"א בסעי' שאח"ז דדווקא בדידי' דינא הכי דהו"ל א"א לעשות ע"י אחרים:

שם טו"ז ס"ק ה' שלא יוציאנו חוץ לתחום צ"ע מאי איכא בין כרמלית לחוץ לתחום תרוויי' דרבנן:

שם מג"א ס"ק י"א נרשם בטעות ושייך באותו סעי' לעיל מיני' ואם לאו יבטלנו:

סי' תמ"ה מג"א ס"ק ה' כל ד' מג"א אלו צע"ג וע' פמ"ג:

באו"ד דבכ"א צ"ל דבע"א:

באו"ד וה"ה בחמץ צ"ע דהכא בע"פ עסקי' דחמץ בטל בס':

באו"ד בשעת הדחק צ"ל הדלק:

שם מג"א ס"ק ו' וה"ה גבי חמץ ע' מ"ש הר"ן פ' כל הצלמים שם בענין זה.

סי' תמ"ו מג"א ס"ק ב' משום דלא יראה ניתק ורמב"ם פ"א מה' חמץ הל' ג' לא כ"כ:

באו"ד ואם נמצא חטה ע' חכם צבי סי' פ"ו:

שם מג"א ס"ק א' דבאמת הוא אסור בהנאה צ"ל באכילה:

סי' תמ"ז מג"א ס"ק ה' וע"ש ראי' צ"ל ומ"ש ראי':

שם מג"א ס"ק ל"ב שאין רגילין להשתמש בו חמץ אא"כ דכין בו דייסא שקורין גערסטל:

שם מג"א ס"ק מ' דאף בשאר אי' פי' כלי הניתר בהגעלה:

שם מג"א ס"ק מ"ב נתערב אחר הפסח ע' מחה"ש ואפשר דצ"ל נתעכב וכן מצאתי בדפוס ישן:

סי' תמ"ח מחבר סעי' ג' ע' פנים מאירות ח"ב סי' קס"ג:

שם מג"א ס"ק ג' ס"ל כר"ש צ"ל כרש"י מחה"ש:

סי' ת"נ מחבר ס"ו ע' שו"ת ב"ח סי' קמ"ג:

סי' תנ"א מג"א ס"ק א' ול"ד לחמץ קו' אקדירות שבישלו בה בע"פ דהו"ל עדן בן יומו כשמגיע זמן ב"י וב"י:

שם טו"ז ס"ק ב' עפמ"ג דד' הטו"ז אד' הטור קאי ולא אד' המחבר:

שם מג"א ס"ק ג' לא נשתמשו בכ"ר ולכאור' ג"כ לא נשתמשו בו בדבר גוש דא"צ כלי ראשון:

שם מג"א ס"ק י"ז נרשם בטעות ושייך בד' רמ"א דלפעמי' משתמשין:

שם מג"א ס"ק כ"ט דבכסוי מחמרי' היינו שיש בה גומא לא זולת וכסוי של ברזל רובן אין בהם גומות:

שם ס"ק ל"א מג"א לעולם אין דכין ועכשו נוהגין לדוך בהם דייסא שקורין גערשטל והוא חמץ גמור:

שם מג"א ס"ק ל"ב נרשם בטעות לסעי' י"ז בד' רמ"א ולא מהני בה קילוף:
שם מג"א ס"ק ל"ה ריב אייזין וה"ה אבן שקורין רייבשטיין שמפררין עליו לפעמים דייסא ולפעמי' מלח ובא מעשה לידי ואסרתי:
שם מג"א ס"ק ל"ו ביו"ד סי' ק"ה כצ"ל:
באו"ד מיהו כ"מ צ"ל נפקא מינה:
שם מג"א ס"ק מ' ומ' בת"ה שם ע' פנים מאירות ח"ב סי' ע"ה:
שם מג"א ס"ק מ"ד סולדת בזיעה נ' דאם הקדירה מכוסה שרי:
שם מג"א ס"ק מ"ז נרשם בטעות ושייך לסעי' כ"ד ברמ"א הן חדשי':
סי' תנ"א סעי' כ"ו רמ"א היתוך זכוכית שקורין געשמעלצט וה"ה קדרות ברזל המצופין בהיתוך הנהוג בזמנינו לא מהני להם הגעלה ואל תסמוך על ד' מרן זצוק"ל בח"ס חיו"ד סי' קי"ג דכ' שם דמהני להו הגעלה מכותלי מכתבו מבואר שלא ראה אותן מימי' ולא היו נהוגין אז במדינתינו וכ' בענין זה לבנו הגאון כתב סופר זי"ע והסכים עמי וכ' לי פסק ארוך בענין זה ותו"ד ללבנם ואח"כ להגעילם והגאון מוה' יחזקאל בנעטה זצ"ל כ' לי להשהותם י"ב חודש כד' ח"צ ואח"כ להגעילם ואני איני מורה בהם הכשר כלל:
סי' תנ"ב מג"א ס"ק ו' בכל החומרות והטעם משום דבעת שמגעילין מגעילין כמו כן כלים אסורים מאי' אחרים וכן מורה ל' רמ"א סוף סעיף ב' עיי':
שם רמ"א סעיף ה' בשום משקה וע' מ"ש בזה הר"ן פ' כל הבשר סוגי' דטפת חלב.
סי' תנ"ג מג"א ס"ק א' טטרקי האדן בל' אשכנז מחס"ש וכ' שם דה"ד קוקריץ ומרן זצוק"ל בח"ס ח' או"ח פקפק מאוד אם קוקריץ אינו מין אורז מאחר דחזי' דע"י תערובות דגי יעלה כמעט כשאר חמץ:
שם מג"א ס"ק ח' ע' צמח צדק סי' ל"ב:
שם מג"א ס"ק ז' ע' קרבן נתנאל פ' כל שעה סי' כ"ב דבר גדול מחכמי פראג עי"ש:
סי' תנ"ד מג"א ס"ק א' פי' רש"י ופ' כיסוי הדם פי' רש"י אפכא:
סי' תנ"ה מג"א ס"ק ה' או יצוה לעכו"ם ר"ל דבמקום מצוה שבות דשבות שרי:
שם מג"א ס"ק ט"ו וכ"מ ביו"ד ונ' דגם הב"י דווקא כאן ס"ל דסגי ברוב ומטעם שכ' המג"א דמצנן להו:
שם מג"א ס"ק י"ט ע' מחה"ש:
סי' תנ"ו מחבר תק"כ דרהם וכ' הכ"מ פ"ג מה' כלי מקדש כי בדינר דרהם וחצי וידוע כי דינר רבע שקל ושקל הוא חצי אוקיא כמ"ש רש"י פ' משפטים ובכמה מקומות דהיינו משקל לאטה שהי' נוהג עד קרוב לזמנינו נמצא הדרהם ששית לאטה ויעלה לפי"ז שיעור חלה לשמנים ושלשה לאטה ושליש ולי דבר הגאון מוה' זלמן ב"ה ראב"ד בפ"ב זצ"ל

כי מרן זצוק"ל אמר אליו אשר משקל שיעור הקמח היפה לחלה הוא חמשים וששה לאטה וצ"ע:

סי' תנ"ז מג"א ס"ק א' ביו"ד סי' י"ח צ"ל י"ט מחה"ש:

שם מג"א ס"ק ז' ע' מחה"ש:

שם מג"א ס"ק ח' ע' מחה"ש וצ"ע:

שם מג"א ס"ק ט' שהחלות מרובות יש להשיב דשאני התם דשאר כהנים שקלי ואביי לא שקיל הו"ל לעז משא"כ כאן אם כל הכהנים לא ישקלו מאי לעז שייך וע' מחה"ש:

סי' תנ"ח במג"א אסור לאפות ספיקות ולפמ"ש מג"א לקמן בסוה"ד וי"ל דשרי להערים א"כ גם ספיקות שרי:

סי' ת"ס מג"א ס"ק ב' ליישב מנהג צ"ע דהא דלא בעי' דיני הפקר בביטול חמץ כ' הר"ן ריש פסחים משום דבלא"ה אינו ברשותו וסגי לי' בגילוי מלתא בעלמא וא"כ הכא דמבטל קודם שנעשה חמץ ועדן הוא ברשותו יהא צריך כל דיני הפקר ול"מ כן מל' מג"א:

סי' תס"א מג"א ס"ק א' יש לאסור נ' דדווקא אם אפה בתוך הפסח קאמר דלא דייני' דין נטלפ"ג אבל אם אפה קודם הפסח למה יאסור הרי עכ"פ התנור כבר שהה מעת לעת והו"ל נטלפ"ג:

סי' תס"ב מג"א ריש הסי' ע' פמ"ג:

שם מג"א ס"ק א' ובראש"ש מ' וכן בר"ן גבי וותיקא עיי"ש:

שם מג"א ס"ק ו' דבש"ג צ"ל דבסעי' ג':

שם באו"ד בהגהות חתן המחבר לאחר שנפל אבל ל' חטה שנמצאת מ' דלא ידעי' מתי נפל וחטה שנפל הו"לל דידענא שנפל לפנינו:

שם מג"א באו"ד דאין להחמיר ע' מחה"ש:

שם מג"א ס"ק ז' בב"י יו"ד ססי' צ"ה כצ"ל:

שם מג"א באו"ד בטור מ' ע' מחה"ש:

סי' תס"ג טו"ז ס"ק ב' דההיא דסעי' א' ואולי משום דדין דס"א לא שכיחא במדינתינו הניח רמ"א מלהגי':

סי' תס"ז מג"א ס"ק ב' מ' לכאורה כפי' הכ"מ וביו"ד נ"ז דמותר למכור ס' דרוסה לגוי דהתם ליכא אי' וודאי כלל משא"כ כאן דאיכא אי' וודאי ולדינא י"ל דאם קונה הגוי הרבה ובוודאי למכור לאחרים קונה ממילא גם לישראל ימכור ואמנם אם קונה מעט דיש ס' אם ימכור ממנו כלל ועכ"פ למכור לישראל הוה ס"ס ושרי וכה"ג לא מקרי עושה ס"ס בידים דהרי לאו למכור מכרו לו כיון שלא מכר לו כ"א מעט:

שם מחבר סעי' ג' שבאו בספינה נהירנא פ"א טחנו בפ"ב בימי מרן זצוק"ל המוכרי קמח לפסח חטין שבאו בספינה וסמוך לפסח נודע הדבר לבי"ד ויצא הפסק מפי מרן זצוק"ל כי המצות מותרין באכילה בפסח ככ' פה בשו"ע אבל לצאת ידי מצות מצוה לא יצאו כי מעת שנתקרבו אל המים שבאו על הספינה צריכין שמירה כמו בריחים ואין יוצאין בהם ידי מצה משומרת והוצרכו לנקר הרחים בתחלה ולטחון ולאפות מצות מצוה בעד כל הב"ב:

שם רמ"א סעי' ח' שום פירות ומ"מ המנהג לאכול מהם פרי שקורין באקסהארן:

שם טו"ז ס"ק ח' וע' פמ"ג ועיקר כוונת הטו"ז על מה שאנו קורין גערשטל ציקר שהוא חמץ גמור באמת:

שם טו"ז ס"ק י' עפמ"ג:

שם מג"א ס"ק י"ב ע' נוב"י מה"ת חיו"ד סי' נ':

שם מג"א ס"ק י"ג בסי' נ"ה צ"ל בס' נקודות הכסף. **שם** באו"ד משום דבשיל"מ וכ"כ הר"ן פ' השוכר את הפועל בשמעתא דאלו אסורין ואוסרין:

שם מג"א ס"ק ט"ו אפשר שמחמץ אחרים ובר"ן פ' כ"ש בשמעתא דקדירות בפסח כ"כ בפשיטות.

שם מחבר סעי' י"ד ע' צ"צ סי' ל':

שם מג"א ס"ק ל"ו ע' פמ"ג:

סי' תס"ח מג"א ס"ק ט' וד' הש"כ צ"ע ע' מחה"ש ואולי משו' דהש"ך משוה ד' הרא"ש עם ד' הר"ן ואמנם הר"ן לא כ' כן כ"א להחמיר והרא"ש אפי' להקל:

שם מג"א ס"ק י"ב כ' במהרי"ל ע' פנים מאירות ח"ב סי' קל"ב בענין אשכנזים וספרדיי':

שם מג"א ס"ק ט"ו שרעפפין מהרי"ו אוסר ע' פמ"ג ובעלוקה שקורין איגל צ"ע:

סי' תס"ט מג"א ס"ק ב' וגבי חטים צ"ע אם גם יאמר לדמי פסח למה יהא קדוש למנחות:

סי' ת"ע מג"א ריש הסי' הבא אחר הנפלי' ע' רמב"ן פ' בא דיליף מקרא דגם בכור לאב הוכה במצרים דכ' ראשית אוני' באהלי חם ואמנם א"כ ראשית אוני' דווקא ואין הבא אחר הנפלי' ולא אחר יוצא דופן בכלל:

סי' תע"א מג"א ס"ק ד' דלמא שאני התם וכ"כ תוס' ר"פ ע"פ ד"ה סמוך למנחה בסוה"ד עיי"ש:

שם מג"א ס"ק ה' וא"כ אסור לאוכלה וצ"ע א"כ מאי זה שכתב המחבר דמשעה עשירי' והלאה אסור לאכול פת דהיינו ג"כ מי פירות עם מים דבלא מים לא מקרי פת ועם מים הרי לד' מג"א גם קודם שעה עשירי' אסור:

באו"ד דביש בה שמן הרבה צ"ע אלמה לא הרי יוכל לקבוע סעודתו עליי' ומברך המוציא כעל שאר פת הבא בכסנין ואמנם גם קו' הר"ן לכאור' יש ליישב דנ"מ לענין בציקות של נכרים דידי פת יצא וידי מצה משומרת לא יצא כדתניא ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה ומצאתי קו' זו בס' הר המור סי' ו':

שם באו"ד ופירש צ"ל ועוד דמי פירות:

שם מג"א סוף הסי' סי' קכ"ו צ"ל קס"ח ס"ו:

סי' תע"ב מג"א ס"ק ב' אטו בפסח מותר לגזול נ' דגם בפסח לא היה מהרי"ל משתמש בהם כ"א נתנן על השלחן דרך חירות:

סי' תפ"ג רמ"א סעי' ב' לא ימזוג לו בעצמו וכן מ' ל' מוזגין לו דתנן:

שם מג"א ס"ק ד' כרפס כ' ח"ס חלק או"ח סי' קל"ב כי כרפס הוא צעללר ועיי"ש:

שם מג"א ס"ק ט' שקורין לאטיך ע' ח"צ סי' קי"ט שהעיד בעדות גמורה שהוא ירק הנקרא סאלאט בל"א וכן נהג מרן זצוק"ל בין לברכה בין לכריכה:

שם מג"א ס"ק י"ג נרשם בטעות ושייך לעיל אא"כ הן לחים וכן הגיה הקרבן עדה בירושלמי פ' כל שעה:

שם הגה בדברי המחבר פי' מיני עשבים מרים שייך אחרי מרור שכ' המחבר:

שם מג"א ס"ק י"ד אם שרה המרור במים ע' פנים מאירות ח"ב סי' ק"י דמתיר בקרין:

שם מג"א ס"ק י"ט וצ"ע נ' דצ"ל וקודם יטביל שתהא הברכה סמוך לעשיי' בלי הפסק כמ"ש המפ' על ל' עובר:

סי' תע"ה מג"א ס"ק ח' סי' תקצ"ב כצ"ל:

שם מג"א ס"ק י' יאמר מתחלה ברכה צ"ע דאם לא יברך כלל בפה"א למאי הל' יאכל כלל המרור תחלה ואי משום ב' טיבולי' יטבל ביצה וכיו"ב ותו אי משום ב' טיבולין א"כ טובל הקרין בפ"א בחומץ ולמה אינו ראוי לברך עליו בפה"א הלא כל השנה דרכו בכך ואי משום דבחומץ ליכא טעם מרור א"כ מאי שני טיבולין שטיבל ומרור ל"ל וכמ"ש וצ"ע:

שם מג"א ס"ק ט"ז מחויב בכל יום ר"ל ביו"ט אבל לא בחוה"מ:

סי' תע"ז מג"א ס"ק ו' מבואר מזה דעי שאין לו כ"א כזית מצה יניחנה לאפיקומן ולא לברכה וכ"מ לקמן תפ"ב:

סי' תע"ט מג"א סס"ק ב' דנשים ג"כ מצטרפין וצ"ע משום פריצותא מיהת ליתסר וכ"ת באשתו ל"ש פריצות' א"כ גם בבהמ"ז לישתרי:

סי' ת"פ הגה' בד' המחבר וע' לעיל סי' תע"ב כצ"ל:

שם במג"א ולא יאמר בסיום לאו דווקא דגם לפני החרוז האחרון לא יאמר:

סי' תפ"א מג"א ריש הסי' דשמא גרם ולפי"ז קאווע אסור לשתות והחכם אזולאי בס' עבודת הקודש התיר וכן שתה מרן זצוק"ל בפנינו מדי שנה קאווע אחר הסדר:

סי' תפ"ז מג"א ס"ק ב' ע' מ"ש מג"א בענין זה סי' רס"ח ס"ק ה' עיי"ש:

סי' תפ"ט מג"א ס"ק א' לכן מברכין וצ"ע א"כ היאך מברכין שוב על מצה ומרור ומ"ש מסוכה וע' פ' ערבי פסחי' בסופו מ"ש בזה:

שם טו"ז ס"ק א' ע' כתובות ע"ב תוס' ד"ה וספרה דס"ל כל ספירות שבתורה מ"ע הן:

שם מג"א ס"ק י' מנ"ל הא ע' סוכה ל"ח ע"א תוס' ד"ה מאי קו':

שם מג"א ס"ק י"ז ד' מג"א צ"ע דבמ' מנחות מבואר דרבנן דבי רב אשי ורבינא ס"ל חדש בזה"ז דאוריי' ואנן מאי אית לן לגבי ר"ע ור' ישמעאל וכן הוא בריי"ף ורא"ש פ' ע"פ וע' נה"כ ודג"מ יו"ד סי' רצ"ג בזה:

סי' ת"צ מחבר סעי' ג' ע' פנים מאירות ח"ב סי' קנ"ג:

סי' תצ"ב מג"א ס"ק א' וע' ס"ח סי' רכ"ז כ' הטעם משום שהאויר משתנה ע"י שינוי העתים בתחלת הקיץ ובתחלת החורף:

שם מג"א ס"ק ג' אל תקרי רע נ' כוונתו דבאמת בכל משתה שייך קלקול אלא שלא גזרו על הציבור כ"א בפסח וסכות שהם יותר מז' ימים וכיון דעכ"פ יקבלו היום התענית מוטב שיקבלו אחר המשתה לכפר אם אולי אירע שם איזו קלקול היינו מהיות טוב אל תקרי רע:

סי' תצ"ג טו"ז ס"ק א' ו' שבתות וג' ימים ר"ח כצ"ל פמ"ג:

שם מג"א ס"ק ב' ר"ח בשבת ע' מחה"ש:

שם טו"ז ס"ק ג' ויל"ד אטעם שני הרי נשים פטורות מספירה ואולי תרתי קאמר באנשים משום ספירה ובנשים משום הקבורה ובאנשים משום קבורה לא תקנו ביטול מלאכה כי תקנו להם אבילות זכר לקבורה וצ"ע וע' פמ"ג:

שם מג"א ס"ק ה' ובהגה סוף מנהגים ע' ס' הר המור סי' ז':

שם מג"א ס"ק י' לא נתבאר כ"כ ע' פנים מאירות ח"ב סי' קל"ב:

שם באו"ד סי' תס"ח כצ"ל:

שם מג"א ס"ק ו' לא שייך ל"ת רמב"ם ותוס' שכ' גבי ירושלים שייך ל"ת אולי משום שהי' רוב ישראל שם:

סי' תצ"ד מג"א ריש הסי' ולדידן לעולם ל' ולדידן אינו מדוקדק דאפי' בזמן שמקדשין עפ"י ראיי' ואייר מלא הי' שבועות ה' סיון אבל לא ז' סיון:

שם מג"א ריש הסי' דהתורה ניתנה ביום נ"א ע' מ"ש תפארת יונתן פ' אמור בזה ומרן זצוק"ל הק' מאין בא המנהג ליו"ט שני של שבועות הרי עד שבועות כבר נודע מתי קדשו

ב"ד ניסן ומתי התחילו בירושלים לספור וממילא ידעו מתי הוה שבועות רלא תלי' רק בנ' לספירה:
שם דגי' הרמב"ם והרז"ה כצ"ל:
סמ"ג תצ"ג חולין פ"ג כצ"ל:
באו"ה כ' במ"ב צ"ע א"כ בפ' ואתחנן תרתי מיני טעמא למה ולד' האור תורה א"ש:
וע"ש מחה"ש דחילוף גי' יש בד' מ"ב ובמקום תחתון צ"ל עליון ובמקום עליון צ"ל תחתון:
שם טו"ז ס"ק א' יש לתמוה החיוב לבאר תוכן הענין דכ' אל תבוז כי זקנה אמך בימי חז"ל חכמי התלמוד היו מתרגמין כל הפרשיות של כל השנה כמבואר במ' מגילה ואחר זמן התלמוד לא היה המנהג ברוב ישראל לתרגם יותר מש בועות משום מתן תורה"ק ולזה המתורגמן נוטל רשות לתרגם קידם שהתחיל לתרגם וגם מה"ט היו מתרגמין ההפטרה של יום ב' דשבועות וכ"כ תוס' במגילה שם והיה ג"כ המתורגמן נוטל רשות ואח"ז שהניחו מלתרגם כלל וכלל קיימו הפיוטי' משום שהם שבחי' וביום ב' תפלה בעד מחזיקי תורה וכעת אין מקום לאומרם באמצע קריאה או באמצע ההפטרה וכמ"ש הטו"ז וע' פנים מאירות ח"ג סי' ל"א:
שם רמ"א לשטוח עשבים וטעם העשבים נ' משום שארז"ל פ' ר"ע מ"ד לחיו כערוגת הבושם על כל דבור יצא נשמתן והפיח הש"י ריח טוב מג"ע וחזרה נשמתן עלי':
שם מג"א ס"ק להעמיד אילנות שבעצרת נידוני' יל"ד הלא מעמידי' אילני סרק ולי נ' הטעם לזכר דכ' במ"ת קול ה' שובר ארזים יחולל אילות ויחשוף יערות:
שם מג"א ס"ק ו' חלב יש הרבה טעמים ובמכלתא פ' משפטים ג"פ כ' בתורה לא תבשל גדי וכנגדן כרת הש"י ג"פ ברית עם ישראל בהר סיני ובאהל מועד ובערבות מואב וע"ז נ' דבא המנהג לאכול חלב ואח"כ בשר ונוטלין ידים ביני' ועושין קינוח והדחה לרמז כי אנו מקיימין הברית שכרת ה' עמנו וכוונת המכלתא כי עיקר כריתות ברית היה על החקים שלא ידענו להם טעם כי מלתא בטעמא א"צ כריתות ברית. וכ' מ"ש התורת חיים בזה ס"פ אותו ואת בנו ובב"מ פ' הפועלים:

הלכות יום טוב

סי' תצ"ו מג"א ס"ק ב' מהראי בבירור צ"ל מהר"א בביאור:
סי' תצ"ז מג"א ס"ק י"ח דשקיל לי' בברזא ע' פמ"ג:
שם טו"ז ס"ק י' דאם מצאו במקומן דברים אלו צ"ע דהמעיי' בש"ס שם ימצא להדיא כד' ב"י:
סי' תצ"ח מג"א ס"ק ט' אין אנו בקיאין ע' מ"ש תבו"ש יו"ד סי' ט"ו ע"ד מג"א אלו:

שם טו"ז ס"ק ה' הל' כר"ע ע' פמ"ג:
שם טו"ז ס"ק ט' בפחות מס' או ביבש כצ"ל:
מג"א ס"ק כ"ג וכמ"ש ס"ק כ"ג צ"ל תקכ"ג:
שם מג"א סס"ק כ"ח ע' ביו"ד סי' צ"ח בש"כ ס"ק ז' מחה"ש וצ"ע:
סי' תק"א מג"א ס"ק י"ג שאין לו עצים וצ"ע א"כ מאי שייך מרבה עלי' עצים מוכנים:
סי' תק"ב מג"א פ"ק ח' ולא זכו מ"ש צ"ל תוס' שם ד"ה מלמטה מרן זצוק"ל בהגהותיו:
שם טו"ז ס"ק א' בדיעבד ואפ"ה צ"ל בדעבד ואפה:
שם טו"ז ס"ק ה' לצלות מ"ט כצ"ל:
סי' תק"ד ע' פנים מאירות ח"ב סי' מ"ד בענין טחינת קאפעע:
שם מג"א ס"ק ז' שקורין קרין ובא"ר מתיר וכ"כ החיי אדם בה' פסח כי הגאון רא"וו הניח לפרר הקרין בביתו בליל יו"ט של פסח אחר בואו מביהכ"נ:
סי' תק"ה מג"א ס"ק ג' ע' מחה"ש והגהות מרן זצוק"ל:
סי' תק"ו מג"א ס"ק ח' ע' פנים מאירות ח"ב סי' צ"ו והגהות מרן זצוק"ל:
שם מג"א ס"ק י' וע' ביו"ד סי' צ"ח צ"ט מחה"ש:
סי' תק"ז מג"א ס"ק י"א דהתם תיקנו ע' מחה"ש:
סי' תק"ט מג"א ס"ק י"א מכאן מ' ע' מחה"ש ופמ"ג:
באו"ד שלעולם אין משתמשין ובזמנינו אין המנהג ללבן מחבת קודם אפיי' וא"כ אסור:
באו"ד בהכשר שירפא צ"ל טרפא כלומר טרפידא בת שלש רגלים:
שם טו"ז סוף הסי' ומג"א סוף הסי' שני' לדבר א' נתכוונו ובתשו' חכם צבי סי' צ"כ חולק עלי':
סי' תקי"ג מג"א ס"ק ז' ע' דג"מ ואכתי ק' מסי' ק"ב שהביא המג"א:
שם מג"א ס"ק ח' ובס' החינוך סי' צר"ח:
שם מג"א ס"ק י"ג בת"פ הגירס' בא' כצ"ל:
באו"ד ומביאי' הרבה בבת אחת כצ"ל:
סי' תקי"ד מג"א ס"ק ד' שקורין טבק ע' פמ"ג ומ"ש מרן זצוק"ל בהגהותיו וקרבן נתנאל מ' ביצה פ"ב סי' כ"ב:
שם טו"ז ס"ק ב' חומרא היא צ"ע דהא כ' בעצמו בסמוך דבא"א בענין אחר אסור לעשות מחיצה:
שם טו"ז ס"ק ד' סס"י תק"ב ע' קרבן נתנאל ביצה פ"ב סי' ב':
שם טו"ז ס"ק ו' ולעד"נ דתחיבת הנר וע' מג"א סי' תצ"ח ס"ק ל"ב:
סי' תקט"ו ע' פנים מאירות חלק ב' סי' קל"ו:

שם מג"א ס"ק ג' אלא ה"ק אמנם ל' דקא מפשי דקאמ' הש"ס צ"ע:
שם מג"א ס"ק ט' אלא בכדי רכיבה פי' בעיו"ט שני אבל לא במוי"ט ראשון לד' המחבר:
שם מג"א ס"ק י"ז אם יש להתיר צ"ע הרי מטעם בישולי גוים אסור ואולי ע"י חתוי ישראל לצורך תבשיל אחר שרי וצ"ע:
שם מג"א ס"ק י"ח כיון שאינו מפורש והרמב"ן במלחמות ביצה שם כ' טעם אחר:
שם טו"ז ס"ק י"ג לרש"י אזלי' צ"ל מ"ט לרש"י לא אזלי':
סי' תקי"ח מג"א ריש הסי' דפליגי במתוך צ"ע הרי ב"ש ובי"ה בהוצאה פליגי ובטעם אחר:
שם מג"א ס"ק י"ג במוקצה מחמת איסור צ"ע התם דווקא היכי דדחיי בידים כגון נר שהדליקו בע"ש:
סי' תקכ"ו מג"א ס"ק י"ז אפי' בחוה"מ יש להשיב התם בחצר מיהא שריא משא"כ ביו"ט:
סי' תקכ"ז מג"א ריש הסי' כמ"ש המאור ע' מחה"ש:
שם באו"ד לבשל ע"י הואיל צ"ל ע"י עירוב תבשילין:
שום מג"א ס"ק א' ואם קיבל עליו שבת צ"ל יו"ט:
שם מג"א ס"ק ג' אבל במלח צ"ל במליח:
בדפוסים חדשים בנתיב חיים במג"א ס"ק ג' ע' מחה"ש:
שם מג"א ס"ק י"א וא"כ צריך להניח ע' מחה"ש:
שם מג"א ס"ק י"ג וזה לטעם ראשון צ"ל לטעם שני:
באו"ד אבל לטעם שני צ"ל לטעם ראשון הגהות מרן זצוק"ל:
שם טו"ז ס"ק י"ח וע' מג"א ס"ק כ"ג:
סי' תקכ"ח מג"א סוף הסי' סי' תקכ"ז:

הלכות חול המועד

סי' תקל"ב רמ"א סעיף א' שלא ליטול צפרניי' ע' קרבן עדה ירושלמי פ' אלו מגלחין הל' ט' וצ"ע:
סי' תקל"ג ע' מ"ש מג"א סי' תק"א ס"ק ד' בענין ביקוע עצים בחול המועד.
סי' תקל"ט ע' חתם סופר חלק או"ח ססי' א':
שם בטו"ז ס"ק ג' קרסני טארג צ"ל טאג ע' פמ"ג ונ' שהוא היום אד שיש להם בכל מקום על שם בית תפלתם:
סי' תקמ"ו טו"ז ס"ק ד' ונ' דקיי"ל כצ"ל:
שם טו"ז ס"ק ד' דלא קיי"ל צ"ל דקיי"ל:
שם מג"א ס"ק ז' נרשם בטעות וקאי על ומעברת סרק:

סי' תקמ"ז מג"א סוף הסי' דאין בזמנינו ע' פמ"ג:

הלכות תשעה באב

סי' תקמ"ט טו"ז ריש הסי' דפעם הא' דחוהו יש להשיב דבזמן הבית אפי' באו עדים מן המנחה ולמעלה הי' מונין מיום המחרת א"כ שפיר הו"ל ב' תשרי בזמנו:

סי' תקמ"ט מג"א ס"ק א' לעורר הלבבות ר"ל דע"י זכירת הפורענו' הנעשה ביום זה יתעורר בנקל לתשובה ואמנם עפ"י ד' רז"ל אשר כל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו כאלו נחרב בימיו א"ש טפי דבהגיע ימים אלו חל עלינו האבילות כאלו היום נעשה הפורענות וזה ע"כ כוונת אמרם סוף תענית על ר"י בר אלעי דבערב ת"ב דומה כמי שמתו מוטל לפניו כי עד"ז יתאבל הישראלי כאלו היום נעשה ויש עוד דברים בנו כי כשם שאנו מחוייבים לשמוח ביום זכאי משום שבאותו יום יתעורר זכות כך יש להתאבל ביום חייב על שערי חובה שנפתחים כמ"ש רז"ל מגלגלים זכות ליום זכאי וכו':

שם מג"א ס"ק ב' ובירושלמי ואמנם מתני' דתענית דתנא ה' דברים בשבעה עשר בתמוז ולא תנא ו' דברים ק' על הירושלמי וכ"ת משום דהוא ענין א' חשיב לה בחדא הרי בת"ב חשיב חורבן ראשון ושני בתרתי וצ"ע:

סי' תק"נ טו"ז ס"ק א' ק' לי ע' פנים מאירות חלק ב' סי' מ"ט:

שם מג"א ס"ק א' נהגו להתענות כולם נ' לאי דאכשיר דרא כ"א אחרי זמן התלמוד בימי הגאונים נתפזרו עם ב"י כברחת ובמזרה מסוף העולם עד סופו ונתקיים בנו ד' הב"ר אם יבא עשו אל המחנה האחת אלו אחי' שבדרום ל"ש למימר אין שמד כי בעו"ה כמעט אין שנה אשר לא ירע לעם ב"י באיזו מקום משא"כ בימי התלמוד שהי' רוב ישראל בא"י ובבבל אז הי' שייך לומר אין שמד:

שם מג"א ס"ק ג' יחמיר בכולן אמנם בירושלמי סוף ה' תענית מפ' דהא דלא גזרו על כולן כמו בת"ב משום דעל תענית מעת לעת שוהה נפשו של אדם מ' יום עד שתשיב לאיתנו ומאחר די"ז בתמוז בתוך מ' יום של ת"ב ות"ב חמור לן וצו"ג תוך ח' ימים ליום הכ' לא יוכלו רבותינו ז"ל לגזור וכיון שלא גזרו על אלו לא גזרו גם על עשרה בטבת וא"כ מ' דגם בעל נפש לא יחמיר:

ומה גם דמעיקרא לא קבילו עלייי':

שם מג"א ס"ק ו' לא הי' קוראין בע"ש צ"ע בשלמא אנשי מעמד כיון שלא התענו בע"ש לא הי' הקריאה כ"כ חובה עלייי' ואף שביום א' ג"כ לא התענו ומ"מ קראו במנחה בע"ש משום כבוד שבת הקילו משא"כ ביום ת"צ דעיקר הקריאה במנחה דאז מפטירין וכמבואר במ' תענית למה נקל בע"ש הלא נוכל להקדים להתפלל:

שם מחבר סעי' ד' מכריז הש"ץ נ' דמנהג זה בא להם מימי קדם שהי' רצו מתעני' ואמנם בזמן שהי' חובה היו מכריזין ומה"ט ג"כ לא יכריזו אלו ג' תענית ואנן כיון דאידנא קבילו עליי' אין מכריזי' כל עיקר:

סי' תקנ"א רמ"א סעי' א' מילה מר"ח ע' פנים מאירות חלק ג' סעי' ל"ז לענין גילוח:

שם מג"א ס"ק י"א ליטול צפרנים ע' טו"ז ס"ק י"ג בענין זה. **שם** מג"א ס"ק י"ד אין רגילין אמנם יש לצדד דאם יספרו כל ע"ש אזדא לה כל האבילות:

שם מג"א ס"ק י"ז דלב"ה אין סרך מצוה ואדרבא ע"י זה יכפור בדרשא דזמן שכיבה וקימה וזה כ' ג"כ כוונת הטו"ז ס"ק י' שכ' דלב"ה אינו נכון:

שם באו"ד כיון דרשב"ג צ"ע דגם הב"ח כוון לזה. **שם** מג"א ס"ק כ' נהגו אי' אם חל ר"ח אב בשבת יהיו אסורי' בב' השבתות ולא נהגו כן כ"א בשבת חזון ונ' דעיקר טעם המנהג אחרי שקילל הנביא והשבתי חגה חדשה ושבתה מהפכינן לקללה זאת ואמרי' חגה זה ת"ב שנקרא מועד וחדשה בחדש אב ונהגינן בי' קצת אבילות וכן שבתה שבת חזון. והעידו תלמידי האר"י על האר"י כי אף בשבת חזון לא נהג כן ואמר לן מרן זצוק"ל כי לקדוש כאר"י הי' יותר צער ללבוש בגדי שבת בשבת חזון מאלו החליף ולא הי' צריך להחליף משא"כ אנן יתמי דיתמי אם לא נעשה היכר יצא האבילות מלבינו והביא דוגמא לזה במיתת נדב ואביהו אהרן ובניו נאמר להן ראשיכם אל תפרעו וכל בית ישראל יבכו:

שם מג"א ס"ק כ"ג לעשות קרונן מ' משום דלאו בגד מקרי הוא דשרי וא"כ אנפלאות שקורין שטרומפף דהוה בגד אסור לארוג מר"ח וכן הנהגתי בביתי ולרבים לא מחיתי מאחר שלא מצאתי הדין מפורש:

שם מג"א ס"ק ל"א וסי' תקנ"ט כצ"ל:

שם באו"ד בע"פ צ"ל בע' ת"ב מחה"ש:

סי' תקנ"א מג"א ס"ק ל"ד והב"ח כ' עכשיו וכו' צ"ע מאי סעודת אירוסין שייך עכשיו שעושין האירוסין והנשואין כא':

שם טו"ז ס"ק י"ג ע' קרבן עדה ירושלמי פ' אלו מגלחין הל' א' וצ"ע. ועמג"א סעי' זה ס"ק י"א:

שם טו"ז ס"ק י"ד דבר תימה הוא להתיר ועיי' בר"ן שם שכ' כד' הב"י:

שם מג"א ס"ק ל"ו בסוף הדיבור לענין זימון צ"ע דהכא אלו ואלו שוין דהאוכלים חלב אינם רשאים ג"כ לאכול בשר:

סי' תקנ"ב מג"א ס"ק י"ב ד' נ"ג ע"א ר"א פתח ישיחו בי וכו' ועיי"ש כי יש לפ' דר"א אמר כן לגנאי על אנשי דורו:

שם באו"ד בד' ע"ה אי' על פ' ויגרס בחצץ:
שם רמ"א סעי' י"א והגאונים כ' עיי' פנים מאירות ח"ב סי' צ"ד:
שם טו"ז ס"ק ב' לא יאכל אחר חצות סעודה כצ"ל:
שם מג"א ס"ק ט"ז דבסי' תקס"ח סעיף ב' כתבו עיי"ש טו"ז ס"ק א':
סי' תקנ"ג מג"א ס"ק ז' ע' מ"ש מרן זצוק"ל בהגהותי' טעמא של דבר ולי נ' טעם הענין דאמרי' שלהי תענית על ר"י בר אלעאי דבעת"ב דומה כמי שמתו מוטל לפניו נמצא בט"ב נוהג אבילות ובעת"ב אנינו' וה"ט דאסורי' בבשר ויין ומה"ט נמנעים ג"כ מת"ת וא"כ בשבת בין בת"ב שחל בשבת בין בעת"ב דמותרין בבשר ויין גם מת"ת אין למנוע:
שם באו"ד במ' שקרא ר' עיי' ח"ס ח' או"ח סי' ל"ג דבר נאה בענין זה:
סי' תקנ"ד טו"ז ס"ק ב' שעכשיו מצירה עיי' ריש ע"א דל"ל לר"י הך סברא וצ"ע:
שם מחבר סעי' י"ב עובר במים עד צווארו עיי' סי' תרי"ג סעי' ה' ועיי' שם:
שם מחבר סעיף ט"ז ע' פנים מאירות ח"ב סי' כ"ח:
שם מג"א ס"ק כ' לבשלה ובס' תורת השלמים ה' נדה סי' קצ"ז ס"ק ז' חולק:
שם מג"א ס"ק כ"א וצ"ע דהא בטור לולא דמסתפינא הייתי אומר דמ"ש ביו"ד שם כוונתו למנהגינו שאומרי' רק צפרא טבא וכיו"ב:
סי' תקנ"ז רמ"א סוף הסי' יאמר ע' מ"ש בזה הטו"ז סי' תרי"ח ס"ק י' וע"ש:
שם טו"ז ס"ק ב' ע' הגהות מרן זצוק"ל ופמ"ג בזה:
סי' תקנ"ט מג"א ס"ק ז' ס' הקרבנות ע' מחבר סי' תקנ"ד סעיף ד' וצ"ע:
שם מג"א ס"ק ח' ואם הוא תוך ג"י צ"ל לאחר ג' ימים:
באו"ד וברי"ו כ' בהדיא וכן הוא בפסקי תוס' פ' אלו מגלחין וע' תוס' שם כ"א ע"ב ד"ה מכאן ואילך מ' מדברי' דאת"ב עצמו קיימא שמותר לילך לביהכ"נ אף דנהגו אבילות ולא מיירי מאבל כלל וע' קרבן נתנאל מועד קטן שם:
שם מג"א ס"ק י' מחמירין יותר מבשבת חזון כצ"ל:
שם טו"ז ס"ק א' משום דבטלה מגילת תענית צ"ע מה ענין ת"ב למגילת תעני' מקראי דקרא עני מועד ילפי':
שם רמ"א סוף הסי' ע' טו"ז סי' זה ס"ק א':
שם מג"א ס"ק ט"ו על קברי עכו"ם וצ"ע אם יש שם צורה שמשתחוי' לה אם ילך:
סי' תק"ס טו"ז ס"ק א' מלתא דלא שכיחא דברים אלו צ"ע דמי לא מצי מיירי שהגוי בנאה וממילא היא נבנית בהיתר:
שם בטו"ז ס"ק ו' וע' אלי' רבא ופמ"ג ונ' דבמדינתינו שהזהב מכסה רק נגד הפנים ועל הראש מונח רק של משי לא מקרי עטרת כלה ושרי:

שם בטו"ז באו"ד דגם זה ע' בר"ן שם פ' בני העיר גבי זבולו דחומשא וצ"ע וע' לעיל סי' קנ"ד סעיף ט':
סי' תקס"א מג"א ס"ק ב' אפי' למ"ד קדשי וע' מל"מ בהל' בית הבחירה שם:
שם מג"א ס"ק א' אין צריך לברך צ"ל לקרוע וכן בדיבור הסמוך:

הלכות תענית

מג"א ריש הסי' שאני עיולי יומא ע' רא"ש פ' במה מדליקין סי' כ' דפליגו וע' קרבן נתנאל ומ"ש שם על ד' הקרבן נתנאל:
סי' תקס"ב מג"א ריש הסי' וא"כ יחיד המתענה צ"ע מאין פשיטא לי' למג"א דתענית יחיד היוצא מפ' בפיך זו צדקה קיל מת"צ דרבנן ואדרבא מ' דיחיד שקיבל עליו להתענות לילה ויום ביה"ש אסור ככל ס' דאוריי' וע' מג"א סי' תקס"ג:
שם מג"א ס"ק ד' ומכ"ש מי שמתנה כצ"ל ור"ל שמתנה בפ"א דיו ואין זה ענין לד' רמ"א:
שם רמ"א סעי' ב' אבל אם מתנה נ' דס"ד דהוה כאהי' נזיר ע"מ שלא אשתה יין דאסור ביין וה"נ כיון דאמר הריני בתענית וכל שלא שקעה עליו חמה אינו תענית אין תנאו מועיל לו קמ"ל דמהני:
שם טו"ז ס"ק א' תענית בש"ת וע' טו"ז סס"ק ז' וצ"ע:
שם טו"ז ס"ק ג' ולפי דברי' ניחא ע' פמ"ג ודבריו תמוהים אטו יום ברית מילה בכלל מגילת תענית אמנם ק' לטו"ז אי הו"ל יום טוב גם שעות אסור להתענות בו ואמנם ע"ז קאמר דבאמת לא התענה לשם תענית ומה שסיים הטו"ז כוונתו דאין זה תלוי בבטלה ולא בטלה:
שם מג"א ס"ק ח' נרשם בטעו' ושייך בד' רמ"א סעי' ה' תעני' סתם:
שם מג"א ס"ק י"ז סוף הסי' דבזכות שהצליח אבל לפימ"ש הרמב"ן בה' נדרים בדיני אסמכתא דכל תולה בד' אחרים לא שייך אסמכתא א"צ לד' מג"א ויש ראי' מד' חז"ל גבי יאע"ה וידר יעקב נדר לאמור לאמור לדורות שיהא נודרים בעת צרה ש"מ דכה"ג לא הוי אסמכתא וכד' הרמב"ן:
סי' תקס"ה מג"א ס"ק א' שלא יהי' ח' בסוף העולם ומ"מ בשבת צ"ע דאין רשאי כל העולם להתענות:
שם מג"א ס"ק ה' להפסיק מעט ע' מחה"ש:
שם טו"ז ס"ק ו' דאמר מלתא דשקרא לדעתי נ' דלא אמר שקר כלל דהנה רשב"י שא"ל נראתה הקשת בימיך לא הי' כוונתו על ימי ילדותו טרם ידע את בוראו ומ"מ ל' ימיך כלל גם אותן הימים ועלי' כיון באמרו הן ר"ל נראתה הקשת כוון לאותן הימים ולא אמר שקר:

באו"ד בס' ר"ח כצ"ל:
סי' תקס"ו מחבר ס"ב הלכך למנהג ראשונים וע' ס' חסידים סי' רכ"ז טעם אחר למה קורין ויחל בב' וה' הללו:
שם מג"א ס"ק ט' דליכא פגם אולי יש לחלק בין תענית נדבה כגון ב' וה' לד' תעניתים הכתובים דהתם שייך יותר פגם כי לא יאמינו שאינו מתענה ויאמרו שאינו כהן:
שם מג"א ס"ק י"א וה"ה בכל תענית כצ"ל:
סי' תקס"ז מג"א ס"ק ח' ולי נ' דמותר ומרן זצוק"ל חילק דבלילה יש ברוק עוד טעם מאכל יש למנוע מלבלוע משא"כ ביום:
סי' תקס"ח מג"א ס"ק א' נרשם בטעות ושייך בריש הסי' יום זה:
שם רמ"א סעי' ב' שנוהגים להתענו' ע' פנים מאירות ח"ב סי' כ"ג:
שם טו"ז ס"ק ד' ראיתי מי שטעה כצ"ל:
מג"א ס"ק י"ט נ' לי דהמתענה ולכאור' ה"ה בר"ח כסלו ע' סי' תק"פ:
שם טו"ז ס"ק ה' נ"ל דאם אירע לו ונ' דה"ה אם האב שושבין על חתונת בנו במקום שהאב לעולם שושבין:
שם מג"א ס"ק כ' ויום נקנור יש לדחות דהתם ג"כ משום מסמך גאולה לגאולה כמ"ש מג"א בסמוך:
שם באו"ד דאין מעבירין על המצות וע' טו"ז וע' מחה"ש וטעם לד' מהרי"ל נ' דאקדומי פורעניתא לא מקדמי' כדאמרי' בט"ב שחל בשבת. ובהגהות מרן זצוק"ל הביא דמהרי"ל דחה זה דלא הוה כ"א צערא וזה לא מקרי פורענותא והק' עליו מרן הרי ט"ב ג"כ צערא ונ' ד' מהרי"ל דט"ב מאחרין דלמא עד יום א' יבא משיח והיינו אקדומי פורענותא:
שם באו"ד בס"ח ע' חתם סופר חלק או"ח סי' י"ד:
שם באו"ד ומי שמת אביו ביום ראשון ע' פנים מאירו' חלק ב' סי' פ"ג:
שם באו"ד יתענה בר"ח נ' דל"ד קאמר יתענה כ"א יאמר קדיש וינהג קצת אבילות הנהוג ביום מיתת אביו:
שם באו"ד אבל כששנה ראשונה ג"כ מלאה זה לא משכחת בכסלו דמרחשון רק מלא בשני' מלאי' אבל משכחת לה בר"ח טבת דכסלו מלא בכסדרן ובשני' מלאי':
באו"ד דה"ל כמו נדר ע' מחה"ש מ"מ צ"ע כיון דעכ"פ בר"ח אינו מתענה מאי נדר שייך:
שם באו"ד דר"ח אדר ראשון יתענה לשנה הבאה כצ"ל:
ביום ראשון דר"ח ואדר כצ"ל וראשון צריך למחוק:
שם באו"ד שרגיל כצ"ל והתעני' ב' וה' כצ"ל:

סי' תק"ע מג"א ס"ק ט' דהא ילפי' מקרא אמנם למאן דאית ליי מקרא דועניתי' ילפי' תוס' יוה"כ א"כ אכילה בעיוה"כ דרבנן וצ"ע:
סי' תקע"א מג"א ס"ק ג' דאמרי' שנה או חצי שנה וצ"ע ביו"ד סי' נ"ז ובאה"ע גבי מינקת:
סי' תקע"ב מג"א ס"ק ה' לאסור בט"ו באב ע' פמ"ג:
סי' תקע"ג מג"א ס"ק א' ונ"ל דה"ה ע' אלי' רבא:
סי' תקע"ה מג"א ס"ק ג' עססי' תקע"ד ר"ל דנ"מ ג"כ לענין חשוכי בנים:
סי' תקע"ו מחבר סעי' ג' דבר בעכו"ם ע' בר"ן תעני' שם:
סי' תקע"ט מג"א ס"ק א' דלא גרע מרחוב ע' רש"י ר"פ בני העיר וצ"ע:
שם מג"א ס"ק ג' גבי חתן אמנם התם לכ"ע לא בעי' זכר לעקידת יצחק:
מי' תק"פ טו"ז ס"ק א' תימא גדולה דע דכל הסי' תק"פ הועתק מברייתא דמגילת תענית ושם כ' כל' הזה ט' בו לא כ' רבותינו על מה והפוסקי' שינו הל' וכ' לא נודע והעיקר בזה כי שם במגילת תענית כ' בכל התעניתי' הטעם שקיבלו עליו ועל ט' טבת לא קבלו זה הטעם שמתענין על שמת בו עזרא הסופר ואינו מוכרח שקבעו התענית בשביל מיתת עזרא כשם שלא קבעו תענית ביום מיתת כמה וכמה צדיקי' ומ"מ הפייטן בסליחות סיפר מה שאירע ש בט' בו לפי קבלתו ואין זה ענין לתענית':
שם מג"א ס"ק ב' וק' הא כ' ובכל בו הגי' מתו עושי העגל וצ"ל ג"כ כמ"ש המג"א:
שם מג"א ס"ק ח' שאותה שנה לא היתה מעוברת ע' סוטה סופ"ק י"א ע"ב דלחד מ"ד מרע"ה נולד בשנה מעוברת בז' אדר ראשון והנה רש"י כ' במגילה ולא ידע אותו רשע כי בז' מת משה ובז' נולד כ' רש"י וכדאי יום הלידה שיכפר על יום המיתה וא"כ מסתבר להתענות בשנה מעוברת בז' אדר ראשון:

הלכות ראש השנה

בע"ה
סי' תקפ"א מג"א ס"ק א' מ' יום שלפני יוה"כ והא דלא תקעי' גם אחר ר"ה דנ' כמוסיף כמו הישן בשמיני בסוכה:
מ"א ס"ק ט' נהגו כלם נ' הגדולי' הנהיגוה דלא ליהוי יוהרא לדדהו:
שם טו"ז ס"ק ב' יקח טלית חבירו ע' ראש ה' קטנות סי' א' וב' מ"ש בזה:
שם מג"א ס"ק י"ב לטעם הלבוש צ"ע ע' אלי' רבא:
ומבואר מד' מג"א אלו דביו"ט ושבת אם טעם מידי קודם ע"ה שוב לא חשוב מתענה בשוי"ט:
סי' תקפ"ב מג"א ס"ק ד' שהשלטן כצ"ל:

סי' תקפ"ג טו"ז ס"ק א' ענין דברים אלו מבוארים ברמב"ן ר"ס לך לך דכל גזרות שנגזרו בשמים כ"ז שלא יצאו ע"י איזו פעולה למטה עדיין אינם מקויימי' וזה מבואר מד' הנביאי' אמר אלישע למלך ישראל ירה ויורה ואמר השם ליחזקאל שכב על צדך אל ישעי' והלכת ערום ויחף עיי"ש ברמב"ן ומעתה כל המעשי' האלו שמוזכרי' בסי' זה מפי גמ' דמ' כריתות ומ' הוריות הולכי' עד"ז אנו עושין המעשה ומבקשי' אם נגזר בשמים שיכרתו שונאינו יהי' הפעולת אכילת הכרתי הקיום וההעמדה לגזירה זאת וכן בכלם ואחר זמן מצאתי כדברי' האלו בס' חיי אדם בה' ר"ה ועתה דע לך:

שם מג"א ס"ק א' מהרי"ל [ד"מ ורי"ו פשטידא] כצ"ל:

ס"ק ב' לאכול תחלה והנכון לאכול תחלה תפוח בלא דבש ואח"כ יאמר היה"ר ויאכל גם דבש:

סי' תקפ"ד מג"א ס"ק ג' קרע רוע ע' טו"ז סי' תרכ"ב ס"ק ו' לא כ"כ:

סי' תקפ"ה מג"א ס"ק ג' בסוה"ד ולעיל סי' ס"ז ע' מחה"ש:

שם מג"א ס"ק ה' יהפוך פי השופר כצ"ל:

שם טו"ז ס"ק ז' שומר הפרה ע' שטה מקובצת פ' הזהב שם פי' אחר:

שם באו"ד ביו"ד סי' ע"ר:

שם בסוה"ד דס"מ עצמו מלמד צ"ע היינו ביוה"כ דלית לי' רשות לאסטוני כדאמרי' במ' יומא השטן בגי' שס"ד הוה:

סי' תקפ"ו מג"א ס"ק ג' פ' בא סי' ע' נודע ביהודה מה"ת חלק או"ח סי' ג' קו' עצומה בזה וע' לקמן באו"ד אתקש לתפלין:

באו"ד ותאו ורומא צ"ל ודישון ע' חולין פ' אותו ואת בנו:

שם טו"ז ס"ק א' וכי היכי דחשיב ע' שו"ת חכם צבי סי' ל"ד וד' הטו"ז צ"ע:

שם מחבר סעי' ב' הגוזל שופר ולעת עתה נדפס חי' ר"ן על ר"ה וחולק שם עיי"ש:

שם מג"א ס"ק ה' מקרי שלו ע' מ"ש ע"ד מג"א מרן בחתם סופר חלק יו"ד סי' קכ"ז:

שם באו"ד והראי' שמייתי ע' מחה"ש:

שם מג"א ס"ק ו' ונ"ל דד' הטור ע' מחה"ש:

שם באו"ד צמרה פסול ע' סי' תרמ"ט מג"א ס"ק י"א וצ"ע:

שם באו"ד והתם מיירי בע"א של ישראל ע' רמב"ם פ"ד מה' אי' מזבח הל' ו':

שם מג"א ס"ק ט' ע' פמ"ג ונ' לחלק דוודאי אם ע"י ההידוק פסול הו"ל מתקן מנא אבל אם גם בלא הסרת ההידוק כשר לא מקרי מתקן מנא ומותר ליטלו ביו"ט:

סי' תקפ"ח מג"א ס"ק ב' נרשם בטעות ושייך סעי' ב' ביום יצא:

שם מחבר סעי' ד' היה זה צריך ע' ירושלמי מגילה פ"ב הל' ב' ובקרבן עדה שם:

שם מג"א ס"ק ד' בסוה"ד ורפ"ב דר"ה ע' מ"ש שם בס' יום תרועה וד' מג"א צ"ע:
סי' תקפ"ט מחבר סוף סעי' ט' משליח צבור ע' מ"ש פמ"ג כאן וסי' תקפ"ז:
סי' תק"צ מג"א ס"ק א' והוי השני ואם התרועה עיקר השברי' הפסק:
שם מג"א סס"ק ה' ואם תקע קאי אד' רמ"א סוף סעי' ו':
סי' תקצ"א מג"א ס"ק ז' וצריך עיון ע' פנים יפות ר"פ תולדת:
שם מג"א ס"ק ח' ע' מ"ש מהרי"ט בשו"ת חלק ראשון סי' ו' בזה וע' חתם סופר חלק או"ח סי' קס"ה מ"ש בזה ודבריו צ"ע א"כ למה אמר הכ' לא תתעב אדומי כי אחיך הוא הרי בני עשו לאו אחינו הם לפי ד' מרן זצוק"ל יען עשו נשא גויה דלאו בת קידושין גם לא אדע מנ"ל דקודם מתן תורה שלא נצטוו עדן על מצות קידושין דאז היה ג"כ הדין כל שאין קידושין הוולד הולך אחר הנקיבה:
סי' תקצ"ב מג"א ס"ק ד' בין התקיעות דמיושב וצ"ע הא אם יצא בתשר"ת לא חל הברכה עדן ואמאי לא הוה הפסק אא"כ ק' מהך דשמע ט' תקיעות בט' שעות ביום יצא אטו מיירי שלא הפסיק בנתיים וע"כ כיון דעכ"פ מפשוטה ראשונה יצא שפיר חל הברכה:
פי' תקצ"ג מחבר סעי' א' ע' פמ"ג:
שם טו"ז בסוה"ד בנשימה אחד ויע"ל שאינו יכול להאריך בתקיעה כנגד שברים תרועה:
שם מג"א ס"ק ג' ואינו יודע צ"ע יתקע על כל אופנים דהיינו תשר"ת תרש"ת תר"ת תש"ת ואולי לא שרי' לי' לתקוע מספק כולי האי ואולי כי מטעם זה לא תקעו ספיקות עד דאתקין ר' אבהו בקסרין דלא רצו להתיר לתקוע כולי האי ספיקות עד דאתא ר' אבהו והתיר:
סי' תקצ"ה מג"א ס"ק ב' ונ"ל צ"ע הרי מותר להביא השופר ע"י עכו"ם בשביל אותו הציבור שאין להם שופר והמה ג"כ חוץ לתחום דאי בתוך התחום שופר עדיף מתפלה ועיקר הדוגמא של מג"א אפשר בלא צבור כ"א בסידור תפלה נמצא בתוך התחום ואינם רוצים לשאול ומ"מ ל' מג"א צ"ע אם לא נדחוק שאותו צבור אינם שומעים ופטורין מתקיעת שופר אמנם י"ל ג"כ דמיירי כי בתוך התחום של המקום שמתפללין יש שם שופר אבל לבא שם ממקום אחר הוא חוץ לתחום הציבור ילכו שם אחר התפלה לתקוע והוא לא יוכל לילך כ"א למקום אחר שיש שם שופר ואין צבור ושפיר כ' מג"א והנעלה ה' יעקב לוי ווייסמאן השיב דמצי מיירי ג"כ שהצבור אסרו שופר זה עליהם בקונם תקיעתו עלי דאסור לתקוע להם בו והוא לא נדר עמהם:
סי' תקצ"ו טו"ז ס"ק ב' אבל ביו"ט גרידא ע' שו"ת חכם צבי סי' ל"ה וד' הטו"ז צ"ע:

סי' תקצ"ז מג"א ריש הסי' שלא לאכול בשר צ"ע מקרא דעזרא אכלו משמנים וד' רז"ל דבר"ה היה כדמוכחי קראי שם:
שם מג"א ס"ק ג' אסור להתענות ע' חתם סופר חלק או"ח סי' קס"ח מ"ש ע"ד מג"א אלו:
שם טו"ז שאכל אצל השונמי' ע' פמ"ג וצ"ע דלמא האי ר"ה בשבת היה ויותר הו"ל להביא מקרא דעזרא דמבואר שם דמצוה לאכול בר"ה:
סי' תקצז מג"א ס"ק ג' לא הראוהו צ"ל התירו:
שם מג"א ס"ק ה' ומי שאינו ירא בתה"ד בב"י שם ל"מ כן:
שם מג"א ס"ק ז' צ"ל דס"ל למ"ש ס"ק י' דאפי' בשבת הטעם דמ"מ לי"א מצוה להתענות לא עדיף ר"ח משבת:
שם מג"א ס"ק ח' בסוה"ד וכ"ש שנשבע ע' מחה"ש:
סי' ת"ר מג"א כשגמרו צ"ל כשקנאו ע' מחה"ש:
שם טו"ז ס"ק ב' התחיל לתקוע תקיעה שלישית ע' שבת שם וע' חכם צבי סי' י"א וד' הטו"ז צ"ע:
סי' תר"ב רמ"א בכל יום שלשה פעמים נ' הטעם ע"ד דאמרי' ה' יוה"כ סי' תר"ו דג"פ חייב לבקש מחילה ואחרי דלא ידעי' אם נתכפר לנו בפ"א אנו מבקשים מחילה ג"פ שלא יהא כח הדיוט חמור מכח גבוה:
שם ברמ"א אין מקדשין הלבנה נ' הטעם מלבד מ"ש רמ"א לעיל בה' ר"ח ע"ד ד' המ' שקבע הש"י ר"ה בא' לחדש משום בכסא ליום חגינו שלא יהי' ב' עדים על חטאתינו דהיינו הלבנה והחמה ומטעם זה ג"כ אין מקדשין הלבנה עד אחר גמר הדין:
סי' תר"ג מג"א דיני תשובה ע' פנים מאירות חלק ג' סי' ט' וסי' י"ט:
שם באו"ד אשה שמצאה ילד ע' צ"צ סי' ה' וסי' ו' וסי' צ"ג:

הלכות יום הכיפורים

בע"ה
סי' תר"ד מג"א ס"ק א' להחמיר מספק לא אדע אמאי יהא רשאי להחמי' כיון דתעני' חלום משום פי"נ אפי' ספ' פ"נ דוחה שבת:
שם באו"ד א"כ גם בעיוה"כ יש להתענו' עטו"ז סי' זה ס"ק ב':
שם באו"ד ומי שאינו ירא ע' רמב"ם ה' תענית פ"א ה' י"ב דל"מ כן וצ"ע:
שם באו"ד או במקומות צ"ל אז במקומות:
סי' תר"ה מג"א ס"ק ג' לדבר הראוי להקרבה ע' בטור וצ"ע:
סי' תר"ו מג"א ס"ק ב' יותר רשאי היינו כפי' רש"י רב שאני אבל לגבי ר' חנינא לא הוה בזיון תורה:

שם ס"ק ג' אפי' אינו רבו מובהק היינו ג"כ כפי' שאר המפרשים דר' חנינא לא היה רבו מובהק של רב:
שם מג"א ס"ק ו' ואם אמר ע' פמ"ג ומחה"ש:
שם מג"א ס"ק ח' בסוה"ד ע' במשנה פ"ח דמקואות ע' לעיל סי' פ"ח:
שם מג"א ס"ק י' בסוף הדי' שמצוה לאכול בו וצ"ע א"כ אמאי אין אומרים בו למנצח יענך וע' מחה"ש:
סי' תר"ז מג"א ס"ק ב' כסוי חטאה נ' דיש לחלק בין תיבת חטאה שהוא כנוי על התאוה כדכ' וכעבות העגלה חטאה משא"כ חטא היינו שוגג וע' תבואות שור יו"ד סי' פ' מ"ש בזה:
שם מג"א ס"ק ג' כפרה לחטאים ובדגול מרבבה בשם של"ה מחילה לעונות וסליחה לפושעים אמנם בתפלה י"ח של כל השנה אנו אומרים סליחה לחטאים ומחילה לפשעים וצ"ע:
סי' תר"ח מג"א ס"ק ג' כשהחוטא שוגג צ"ע דזה תי' אחר אבל רמ"א בשם ר"ן לא כ"כ:
שם באו"ד ובס"ח כ' ע' דרכי משה טויו"ד סי' קנ"ז או"ק א':
סי' תר"י מג"א ס"ק ג' כנגד איבריו ע' מחה"ש:
סי' תרי"א מג"א ס"ק ב' לקנב ירק וע' עדיות פ"ג משנה ג' מבואר כפי' רש"י וע' רמב"ם בפי' משנה שם פי' חדש ועיי"ש:
שם באו"ד ור"ן כ' כצ"ל מחה"ש:
סי' תרי"ב מחבר סעי' ד' שיעור אכילה וע' חתם סופר חלק ו' ניקטי סי' ט"ז ששיעור אכילת פרס לכל היותר ט' מינוטין:
שם מג"א ס"ק ג' וכ"מ ברא"ש וע' תר"י ברכות שם מ' דלא כמג"א:
שם טו"ז ס"ק ז' דפטור באין ראוין נ' ד' הטו"ז דבכל אוכלין ומשקין אינן ראוין בחומץ משום דלבסוף אינו מרגיש החמיצות ושפיר נהנה:
שם טו"ז ס"ק ח' דאימת שבת עלי' ע' כתובות נ"ד ע"ב תוס' ד"ה ובתרומתו וצ"ע לעיל סי' ער"ה סעי' ח' מ' כד' הטו"ז:
סי' תרי"ג רמ"א סעי' ג' וכן כהן ע' פמ"ג:
שם מג"א ס"ק ד' רפואה גמורה ע' פמ"ג:
שם מג"א ס"ק ט' נרשם בטעות ושייך בד' המחבר סעי' ח':
שם מג"א ס"ק י' ולא ידעתי ע' פמ"ג:
שם באו"ד תקס"ח צ"ל תק"י ס"ח:

שם מג"א ס"ק י"ב וצע"ג בחי' לכתובות כ' דק' לי' לרש"י מ"ש דבמתני' דיומא תנא סתם כלה וסמיך דנדע דכל ל' יום נקראת כלה וכ"ת מאי דסתם במתני' מפו' בבריי' א"כ התם ביומא הו"ל לבריי' למתניי' אלא ש"מ דל' יום ר"ל של אבילות וקמ"ל דכה"ג לא מקרי אבילות בצנעה אם תמנע מאיזו תכשיטין ומ"מ הש"ס ביומא שפיר פשוט דלא מבעי' לי' כלל אם נקראת כלה טפי מל' יום דמהי"ת אלא דס"ד דלא מקריא כלה כ"א בז' ימי המשתה ופשיט מהכא דכל ל' יום נקראת כלה דהכי דייק ל' הבריי' דמשום דנקראת כלה הוא דאין מונעין:

שם מג"א ס"ק י"ג ע' פמ"ג:

שם בסוה"ד ע' ס"א צ"ל ס"ז:

סי' תרי"ד מג"א ס"ק ב' שאינה מעורבת לכאורה יש להשיב דהני אנפלאות בכל השנה מלבושים נינהו אלא דכל ימות השנה המנעל נתן עלי' כשיוצאין בהם לר"ה ואין זה דומה לשאר מלבושים שאין יוצאי' בהם כלל בכל השנה לרה"ר:

שם רמ"א סעי' ד' או להפך צ"ע בשלמא מביהכ"נ לביתו מותר ללבוש מנעל דע"כ צריך ללכת לביתו לישן או לעשות צרכיו אבל למה יהא מותר ללבוש מנעל שהוא לד' קצת פוסקי' אי' דאוריי' וא"נ הו"ל אי' דרבנן בשביל שיהא בביהכ"נ ואין זה דומה לרוחץ מלכלוך דהתם ליכא הנאת רחיצה אבל כאן איכא הנאת נעילת הסנדל ואולי דאם לא נתיר לא יבא מנין לביהכ"נ ויתבטל מצוה דרבים ודמי קצת להך דר"א דשחרר עבדו ועבר בעשה משום מצוה דרבים וצ"ע דיש לחלק:

שם מג"א ס"ק ה' וצ"ע על מה סמכו ע' טו"ז סי' זה ס"ק ג'. **סי'** תרט"ו רמ"א סעי' ב' הרואה קרי וע' קרבן נתנאל יומא שם תיקון לרואה קרי ביוה"כ:

סי' תרי"ח מג"א ס"ק י' דלא תקנו כן ביוה"כ ע' מחה"ש צ"ע שכ' דבעיוה"כ לא היו צריכין לחם משנה לפי שלא אכלו ביוה"כ דעכ"פ בעיוה"כ היו צריכין למן ואדרבא נ' דאפילו מאן דס"ל דבשאר י"ט ירד המן מודה דביוה"כ לא ירד מאחר דקיי"ל עירוב והוצאה ליוה"כ ואולי י"ל כיון דעכ"פ הלח"מ שירד בעיוה"כ לא ירד לצורך מויוה"כ שוב לא שייך ביוה"כ עצמו לחם משנה:

שם מג"א ס"ק י"א אומר רצה אולי ברצה גם הטו"ז וסיעתו מודים דכיון שהוא חולה ואסור להתענות משום יוה"כ חל עליו חיוב אכילה כמו בכל שבת וצ"ע:

סי' תרי"ט מחבר סעי' א' שאומר ש"צ ע' פמ"ג:

סי' תרכ"א טו"ז ס"ק ב' בטור הביא וכן הוא בירושלמי פ' א"ל הממונה הל' ז':

שם מג"א ס"ק ו' אינו מועיל נ' דבאחרים הנותני' קאמר אבל בנו וודאי ברא מזכה אבא ומה שהמנהג בינינו להזכיר כל ג' גלים נ' משום דכ' ואחריתה שמחה תוגה מזכירין נשמות לעורר קצת יגון בלבבינו ויפוק דא בדא:

סי' תרכ"ב טו"ז ס"ק א' ולטעם זה יק' למה אין אומרים גם ביו"ט שחל בחול ואני תפלתי אכן לד' המקובלי' זמן מנחה בשבת נקרא רעוא דרעוין שאין שם מה"ד כלל ומה"ט נסתלקו באותה שעה הג' צדיקים משה יוסף ודוד שנסתלקו באהבה ולא במשפט כ"א בנשיקה והיינו עת רצון אמנם יוה"כ שנקרא מה"ט בל' רבים לפי שהכ' פנים כנגד פנים ולית לי' רשות לשטן לאסטוני כל היום עת רצון ואין חשיבות למנחה יותר משאר תפלות:

שם טו"ז ס"ק ג' וביו"כ איכא ד' אלו צ"ע:

שם ס"ק ד' ולי נ' וכ"כ ב"י ויע"ל משום דביוה"כ היו בנות ישראל חולות בכרמי' כדאי' במתני' סוף תענית הי' קורין בפ' ערירות לידע איזו ערירות אסורין:

שם ס"ק ו' בנוסח א"מ ע' מג"א סי' תקפ"ד ס"ק ג':

סי' תרכ"ג מג"א ס"ק א' שממשיכין התפלה ע' מג"א סי' רל"ד ס"ק ד':

שם מג"א סוף הסי' הוה בין השמשות ע' פמ"ג:

שם טו"ז סוף הסי' הטעם המובחר ע' פמ"ג ועוררני תלמיד א' דלפי טעם זה ראוי לתקוע תשר"ת דכ' עלה בתרועה וכל תרועה פשוטה לפני' ופשוטה לאחרי' וס' תרועה ס' שברים ולי נ' הטעם ע"ש במשוך היובל כ' רש"י סימן לסילוק וה"נ סילוק ב"ד של מעלה ובמשוך היינו תקיעה ותוס' במגילה ד' ע"ב ד"ה שמא יעבירנו כ' דהטעם זכר ליוה"כ של יובל ובמהרי"ל כ' הטעם להודיע שהוא יום טוב:

סי' תרכ"ד מג"א ס"ק א' והב"ח כ' ונ' דעכ"פ לא יברך בורא מיני בשמי' בין בפה"ג להבדלה משום ס' הפסק בין ברכה לשתיי' כ"א יברך בורא מיני בשמי' תחלה ואח"כ בורא פה"ג וע' פמ"ג:

שם רמ"א סוף הסי' ואין לנהוג ע' ירושלמי פ"א מ' חלה מתני' ואסורין מלפני העומר דמייתי שם דאבוה דרב שמואל ב"י צם תרין יומין ודמך מ' שהביא הך עובדא שלא לנהוג כן.

הלכות סוכה

סי' תרכ"ח מג"א ס"ק ב' נרשם בטעות ושייך לעיל וכסתות של עליונה:

שם מג"א ס"ק ג' ג"כ נרשם בטעות ושייך לעיל העליונה למעלה מעשרים:

סי' תרכ"ט מג"א ס"ק א' בסוה"ד וצ"ע ע' מחה"ש:

שם מג"א ס"ק ג' ע' נתיב חיים הנדפס בדפוסי' חדשים מ"ש ע"ד מג"א אלו ועדן ק' דבבא ממקבל טומאה סגי:
מ"גא ס"ק ח' נרשם בטעות וצ"ל לקמן בנעוץ:
סי' תר"ל מג"א ס"ק י"ז ולפי"ז מ"ש צ"ל ולפימ"ש:
סי' תרל"א מג"א ס"ק ב' עשאו במסמר צ"ע א"כ למה נסרים שאין בהם ד' כשרים:
סי' תרל"ג מג"א ס"ק ג' נרשם בטעות ושייך לעיל לא הוה מיעוט:
סי' תרל"ד מג"א ס"ק א' שיהא בהיקיפה ע' מחה"ש:
שם מג"א ס"ק ב' נ"ל ע' מ"ש הקרבן עדה בזה בירושלמי סוכה פ"ב הל' ח':
סי' תרל"ז מג"א ס"ק ז' דאין עלי' ע' מ"ש קרבן עדה בזה בירושלמי ר"פ לולב הגזול:
סי' תרל"ח מג"א ריש הסי' דל"מ תנאי ע"ל אינו בודל:
באו"ד והר"ן כ' דל"מ תנאי אבל אינו בודל מהני:
שם טו"ז ס"ק ב' או להניח וצ"ע דעכ"פ משום ביזוי מצוה יהא אסיר דלא גרע מהרצאת מעות לנר חנוכה וע' מלחמות להרמב"ן פ' במה מדליקין גבי אסור להרצות מעות:
סי' תרל"ט מג"א ס"ק י"ז בברכתו אלא עד חצות כצ"ל:
שם באו"ד אם יחזור ויברך עוררני תלמיד א' דר"ל אם חזר אח"כ לסכתו ע' ריש הסי':
סי' תר"מ רמ"א או בשינה ע' שו"ת חכם צבי סי' צ"ד:
שם מג"א ס"ק ז' אבל אם אינו יש להסתפק אם ע"י שכיבתו בסוכה אין ביתו משומר אי מקרי מצטער או לבטח על מ"ש הכ' שומר מצוה לא ידע דבר רע ואמרה תורה ולא יחמוד איש את ארצך או דלמא היכא דשכיחי היזיקא שאני:
שם מג"א ס"ק י"ג לענין נדר וה"ה לענין אכילת בשר מר"ח אב עד ט"ב:
סי' תרמ"ב מג"א אין נוהגין ונ' טעמיי' משום דבליל ב' משל סכות אמרי' במערבי' משמחת בית השואבה ומדמי להו לאור יום הנף בליל ב' של פסח:
סי' תרמ"ג מג"א ריש הסי' ואם היתה הסוכה ע' לקמן סימן תרס"א מ"ש מג"א בשם ב"ח ורש"י סוכה פ' החליל שם וצ"ע:
שם באו"ד אם לא בירך זמן ע' סי' תע"ג מג"א ס"ק א':
שם טו"ז ס"ק ב' שיש חיוב לאכול אולי משום דלר"ת יוצא בסעודה ג' במיני תרגימה:
סי' תרמ"ד מג"א סוף הסי' כמי שבירך ע' מחה"ש:
שם באו"ד משא"כ בשופר ע' מ"ש מג"א סי' תרמ"א:
שם באו"ד א"א אל נא ע' פמ"ג:

הלכות לולב

סי' תרמ"ה מג"א ס"ק ב' השדרה בעצמה ע' אלי' רבא וד' מג"א צ"ע:

שם מג"א ס"ק ג' נרשם בטעות ושייך סעי' ג' ע"ד רמ"א ברוב עלין:
שם מג"א ס"ק י' פסול לכ"ע ע' פמ"ג ואלי' רבא וטו"ז סי' תרמ"ו ס"ק א':
סי' תרמ"ו מג"א ס"ק ג' ע' מחה"ש:
שם טו"ז ס"ק א' מייתי בריי' צ"ל מתני':
שם באו"ד דחה הרמב"ן כצ"ל:
שם טו"ז ס"ק ד' רשב"א צ"ל ר"א בר"ש:
שם טו"ז ס"ק ו' דיש בזה דחוי צ"ל דאין:
שם מחבר סעי' ה' שהוא מורכב ע' פמ"ג במש"ז וע' בכפות תמרים סוכה שם ואמנם אחר העיון בד' הרא"ש נ' כוונתו כי העלה גדל עם שאר העלין בקן א' ואמנם עולה בגדלו על ב' העלין ואין זה ענין להדס שוטה כלל:
שם מחבר סוף הסי' נוטלן ואינו מברך קמ"ל דלא תימא לא העמידו דברי' במקום מצוה:
סי' תרמ"ח מג"א ריש הסי' וועלק המעיי' בד"מ בל' מהרי"ל שמביא שם פשט דבריו על אתרוג משנה שעברה וע"ז קאמר דאם הוא רק כמוש כיון שהוא משנה שעברה וודאי יבש ומיושב קו' המג"א ותמיהות הטו"ז ג"כ מיושב קצת:
שם מג"א ס"ק א' שיתחוב בחזקה צ"ל בחור מה"ש:
שם מג"א ס"ק ב' עבי"ד סי' ל"ב צ"ל ל"ד:
שם מג"א ס"ק ה' ליכא למ"ד דפסול ברובו כצ"ל:
שם רמ"א שקורין בלאטמאל כצ"ל:
שם מג"א ס"ק כ"א ותפח נרקב כצ"ל:
שם מג"א ס"ק כ"ב בסוה"ד ותקכ"ז כצ"ל:
שם מג"א ס"ק כ"ג אתרוג המורכב ע' פנים מאירות חלק ב' סי' קע"ג:
שם באו"ד יפסול להשופר לכאור' הוא בכלל בעי' דר"פ בע"א פ' כל הצלמים:
סי' תרמ"ח מחבר סעיף כ"ב שיעור אתרוג ע' חתם סופר חלק או"ח סי' קפ"א:
סי' תרמ"ט מג"א ריש הסי' עסי' ל"ט עוררני תלמיד א' מה ענין אתרוג לתפלין תפלין מצד עצמן תשמיש קדושה משא"כ אתרוג כ"ז שלא ייחדן למצוה הו"ל כשאר תפוח וצ"ע וע' מחה"ש:
שם מג"א ס"ק ב' וצ"ע אולי בלולב דווקא יש להקפיד משום דמדכרי' לי' בברכה בהדיא:
שם באו"ד בסוה"ד וע' רש"א חסר כאן בב"ק ס"ז:
שם מג"א ס"ק ג' חוץ מיום ראשון ע' מחה"ש:
שם מג"א ס"ק ט' עסי' י"ד ע' מחה"ש ועכ"פ סגי בהשאילו לצאת:
שם מג"א ס"ק י"א ע' מחה"ש:

שם מג"א ס"ק י"ג גבי דמאי ע' מחה"ש וע' מג"א סי' תקפ"ו ס"ק ו' וצ"ע:
שם מג"א ס"ק י"ז וכ"מ בסי' תרמ"ח סעי' ז' כצ"ל ועיי"ש במג"א:
סי' תרמ"ט מחבר ס"ג מיום ראשון ואילך מ' דקאי גם אאשירה וצ"ע דבאשירה כיון שנקצץ נתבטל ואף ביו"ט ראשון יצא והפוסקים בע"א כ' כן:
שם מג"א ס"ק כ' לולב של ע"א ע' מחה"ש:
שם באו"ד שנאסר מחמת בליעת אי' ע' פמ"ג:
שם באו"ד של ערלה לכאורה בערלה גם תוס' מודים:
שם מג"א ס"ק כ"ז גבי ציצית וצ"ע דא"כ אפי' פחות מכשיעור כשר:
שם מג"א ס"ק כ"ח בסוף הסי' ע' פמ"ג:
סי' תרנ"א מג"א ריש הסי' למקום שמתפללין פי' אם אינו יודע כלל להתפלל אבל אם יודע ורק משום תפלה בצבור פשיטא דאפי' ביו"ט שני לולב קודם:
שם מג"א ס"ק ח' להפך השדרה וכ"כ הפייטן בסילוק ליום א' דסכות שזרה מול לב:
שם מג"א ס"ק ט' דלא יצא ואפשר דהתם משום דגלי דעתי' שכוון שלא לצאת כיון שלא לקחן כדרך מצותן לולב בימין והטעם כד' רבי' שמואל דבכוון שלא לצאת לכ"ע לא יצא:
שם מג"א ס"ק י' וכ' ב"י ע' טו"ז סי' רצ"ז ס"ק י"ד:
שם מג"א ס"ק י"ב ומיהו נ' לי ע' מחה"ש ופמ"ג:
שם רמ"א ס"ח ביאמרו נא וראיתי כשהש"ץ כהן מנענע ג"כ ביאמרו נא בית אהרן:
שם מג"א ס"ק כ"א וק' מאי שאלה דברי אלו ק' להולמן דבביהמ"ק ראו חכמים לתקן ע"ד מצוה גוררת מצוה שינחמו שם ג"כ מדי בואם אבלי' וידברו על לב מנודים ועל כן התקינו שהאבילים והמצוד' ילכו לשמאל הדרך ואם האיטר ג"כ ילך בשמאל בטלת מצות תנחומין דמה לו לשאל למה אתה מקיף לשמאל בוודאי הוא איטר וע"כ התקינו שגם האיטר יקיף לימין וע' פמ"ג:
שם מג"א ס"ק כ"ב טוב לחזור צ"ע כיון דתנן כיצד מנענעין למה לא יחזור ויטלנו לנענע כדינו:
שם מג"א ס"ק כ"ה ז"ל הגמ"ר כצ"ל הגהות מרדכי:
שם מחבר סעי' י"ג אם חסר לו הנה וודאי בל תוסיף ל"ש כאן מתרי טעמי' הא' דאינו מקיים המצוה כלל וזאת שנית שאינו מכוין להוסיף כ"א להשלים:
שם מג"א ס"ק כ"ז דצריכים כוונה וד' הרב"י נ' דהא דקיי"ל מצ"כ הו"ל ספיקא דדינא דבדרבנן מקילין וא"כ לענין בל תוסיף אזלי' לחומרא דלמא מצות אצ"כ:

שם מג"א בסוף הסי' לחצי שבת ע' תוס' סוכה ר"פ לולב וערבה כי לולב פשיטא דאסיר בטלטול ובר מן דין הרי בין השמשות לאו זמן לולב והיה אסור אז בטלטול וא"כ אין זה ענין למוקצה לחצי שבת ובלא"ה צ"ע אי במוקצה למצותו שייך מוקצה לחצי שבת:

סי' תרנ"ב מג"א ריש הסי' ע' מחה"ש:

שם מג"א ס"ק ד' דלשון מטביל ע' רשב"ם ר"פ ערבי פסחים השמש מטבל בבני מעים והוא ג"כ ע"כ בלא סעודה:

שם מג"א ס"ק ד' ה"ה בח"ה עוררני צורבא מרבנן אי טעימה שרי א"כ אין כאן תעני' ול"ד לקידוש דאפי' טעימה אסור:

שם טו"ז ס"ק ד' תמוה לי אולי נ"מ לחולי מעיים דפטור מן התפלה ושרי באכילה ומשום מצות לולב מפסיק:

שם באו"ד דצריך קידוש צ"ע מאי קידוש שייך קודם תפלה ע' לעיל סי' רפ"ט:

שם באו"ד ותו דכ' ע' כ"מ פ"ב מה' ק"ש וברמב"ם פי' המשנה שבת פ"ב לא ישב לפני הספר דבאכילה א"צ להפסיק ובת"ת צריך להפסיק:

סי' תרנ"ג מג"א ריש הסי' ועוד נ"ל וכ"כ מג"א לעיל סי' רט"ז בשם רש"ל.

שם ס"ק א' דהזמנה לאו מלתא היא נתקשיתי בסוגי' דהוקצה למצותו כיון דהזמנה לאו מלתא ולילה לאו זמן לולב היאך שייך כלולב כלל מיגו דאתקצי ביה"ש הרי בין השמשות לא הוה כ"א הזמנה בעלמא:

סי' תרנ"ה מג"א ריש הסי' מ' דלצורך יו"ט א' כגון שהוא דרך רחוק דאינו מגיע ביום א' שרי:

סי' תרנ"ו ע' פנים מאירות חלק ב' סי' קכ"ח מ"ש בזה:

שם ברמ"א יתן כל ממונו יל"ד א"כ מאי מק' הש"ס אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאודך הרי בכל נפשך לא נאמר כ"א בע"א גי"ע ושפ"ד ובכל מאודך נאמר בכל ל"ת שבתורה ואולי דקו' הש"ס דעכ"פ בע"א לא הו"ל למכתב בכל מאודך כ"א בלאו אחר:

שם מג"א ס"ק ח' מ' קצת בגיטין ויש לדחות דהתם סכנת רבים הוה ודמיא למעשה דיעל:

סי' תרנ"ז מחבר לקנות לו נ' דלקנות דווקא ע' לקמן תרנ"ח ס"ו עיי"ש:

סי' תרנ"ח רמ"א דראוי להריח ולענין הדס נ' דאם יו"ט ראשון בשבת וא"כ עדן לא אתקצי ביה"ש מותר להריח בו:

שם טו"ז ס"ק א' בשאר א"י לשנא קלילא דגם בחו"ל יום ראשון דאורייתא:

שם מג"א ס"ק ח' הקטן לא יצא ע' פמ"ג ונ' דאם נתנו לו סתם ודעתו היה שלא יקנה הקטן הוה כתופס עמו שכ' המחבר:

שם מג"א ס"ק י' כמ"ש סי' כאן סוה"ד ומכאן ואילך דבור חדש ושייך לקמן ברמ"א סעי' ז' אדעתי' דהכי:

סי' תרס"ב מג"א ס"ק א' ע' מחה"ש וע' הג"א עירובין מ' ע"ב וע' בהגה מנהגים שם תמצא כל ד' המג"א:

סי' תרס"ט מג"א סוף הסי' שאין נופלין עד חשון ובס' נחמי' כ' לאמור שגזרו תענית צבור בעשרים וארבעה לחדש השביעי דהיינו יום אחר אסרו חג בא"י וא"כ אפי' בתעני' שרי בנפילת אפים לא כ"ש:

הלכות חנוכה

בע"ה

סי' תר"ע טו"ז בס' הזהר ובש"ס דידן פ' חלק אר"א כל שאינו משייר פת על שלחנו אינו רואה סי' ברכה:

שם באו"ד על כן ניחא ואמנם עדן ק' הרי בליל ח' לא היה נס וגם על תי' ב"י האחרונים קשה קו' זו וכבר כ' ליישב בהגהותי על הטור סימן זה בליקוטי חבר חלק ראשון עיי"ש:

שם טו"ז ס"ק ג' שלא קבעום למשתה ע' ביוסף לקח על מגלת אסתר בהקדמה שכתב הטעם משום דעכ"פ נהרגו כמה נפשות מישראל ל"ש שוב משתה ושמחה משא"כ בפורים:

שם טו"ז ס"ק ה' ואני שמעתי מ' מדבריו דאף בחנוכה דעתו נוטה כן ועיין בהלכות ר"ח סימן ת"כ כתב בהדיא דאין לסמוך על פסק זה בחנוכה ופורים:

סי' תרע"א מג"א ס"ק א' ויתן גם לחבירו נ' דזה דווקא כשחבירו בבית אחר דאל"כ הרי מדינא נר איש וביתו:

שם מחבר סעי' ז' ומברכין בביהכ"נ ע' שו"ת חכם צבי סי' פ"ח:

שם מחבר סעי' ח' חצר ע' שו"ת חכם צבי סי' צ"א:

שם מג"א ס"ק י"א קרצו ומירק אחר ד' אלו ק' להולמן דהרי קרצו היינו שחט רובו וקיום מצות שחיטה ועיקר מצוה דכהונה היא הקבלה וקודמת לגמר שחיטה ומיין אלי' רבא:

שם מג"א ס"ק י"ב ברחובות בלילה כתב כן ליישב מה דק' מסי' רמ"ד דחיישי' לעוברים ושבים אבל עדן ק' הרי זמן הדלקת נר חנוכה קודם שתכלה רגל מן השוק וא"כ שפיר בנ"א מצוין אז:

שם באו"ד דוק ברש"י ברכות ס"א כתב כן משום דברש"י פ"ק דברכות לא כ' כן אלא דלכאורה במ"ש שם שנ' כמרחיק עצמו מפתח ביהכ"נ שבמזרח ג"כ מיושב קו' דאי היה פטור מביה"כ למה לו להרחיק עצמו א"ו דחייב ומ"מ אינו הולך:

שם מג"א ס"ק י"ג אבל מל' רש"י הנה ד' הכל בו בלא"ה צ"ע דכיון דאנן אבני מתא דייני' כמ"ש מג"א לעיל א"כ מה לי בית א' או ב' הלא ידעו דשנים של א' הם אבל המעיין שם בפנים יראה דקאי אבזמן הזה שמדליקין בפנים ואין ראיה מד' רש"י דמיירי בזמן הש"ס:

סי' תרע"ב טו"ז ס"ק א' אם עביד מעשה אולי לרבא דעביד מעשה לא שכיח דאטו אזמן שק גדול לתפילין וצר בי' שרי וצ"ע:

שם באו"ד גם במותר צ"ע דמאי ליעביד בי' כיון דיש למת תכריכין:

שם באו"ד הצריך לשיעור צ"ע הא אצטריך לאשמעינן השיעור:

שם מג"א ס"ק ג' בסוה"ד לפי עובי הפתילה וד' הש"ג דבמקדש ודאי היו עושין פתילות עבות כל הצורך דאין עניות במקום עשירות וא"כ בעבות ביותר משערינן:

סי' תרע"ג מג"א ס"ק ב' סי' תרס"ח צ"ל תרע"ח:

שם באו"ד יקנה לנ"ח וכ"כ הכל בו ראיה זו בשם הראב"ד וכ"כ הרשב"א בחי' עיי"ש אמנם הרא"ש כתב דדווקא תשמיש עראי שרי וסעודת שבת הוה קבע:

שם טו"ז ס"ק ד' הוא בעל העיטור והוא ג"כ שיטת הרז"ה בס' המאור ועיי"ש ולק"מ וע' במלחמות שם:

שם טו"ז באו"ד למה פסלו השמנים צ"ע אטו משום לימוד לחוד פסלי וכי בשאר ענינ' לא שייך שמא יטה:

שם באו"ד דרך עראי ע' ברז"ה במאור שם שמתיר ללמוד אפי' בקבע וכן לאכול סעודת שבת וב' קו' של הט"ז יישב הרז"ה שם במ"ש דצריך עכ"פ נר אחר להשתמש לאורו משום היכירא ושוב לא שייך שמא יטה וגם איכא פרסומי ניסא:

שם טו"ז ס"ק ח' לאפוקי ממ"ד הנאה צ"ע למ"ד הנחה עושה מצוה למה לא יהא זקוק לה אם כבתה קודם זמן שיעור מצותה:

שם מחבר סעי' ד' להחליפם וכן נהג מרן זצוק"ל שלא להחליף ונ' הטעם אף דבמקדש היו מחליפין התם לא חששו להדליק פתילה ישנה שלא יאמרו לאורה הוא צריך אבל בנר חנוכה דמשום פרסומי ניסא הוא עדיף טפי שלא להחליף שידלק יותר יפה:

סי' תרע"ד טו"ז ונר של הבדלה ע' מג"א סי' קנ"ד ס"ק כ"א:

שם רמ"א סעי' א' אינו למצוה כ"כ עוררני תלמיד א' דא"כ שלישי משני דשני רק מן המהדרין שרי להדליק:

סי' תרע"ו מג"א ריש הסי' ול"א ובזמן וע' טו"ז ססי' תרפ"ב:

שם מג"א ס"ק ג' ל"ו תיבות ע' מחה"ש:

שם מחבר סעי' ה' ע' חתם סופר חלק או"ח סי' קפ"ז:

סי' תרע"ז מג"א ס"ק ד' ססי' תרע"א כצ"ל:

שם מג"א ס"ק ז' ועסי' מ"ט צ"ל ר"נ ס"א מחה"ש:
שם רמ"א סעי' ג' מדליק ומברך ע' ב"י והסברא דאי כד' רמ"א למה לא עבד ר' זירא הכי כיון דאין כאן ביתו אין כאן חיוב וכ"ת עכ"פ אמאי אשתתף מעיקרא ולא הדליק בפ"ע ונ' ראי' מזה לד' תוס' דמהדרין מן המהדרין אין מדליקין נר לכל א':
שם מג"א ס"ק י"ב ע' מחה"ש ולי נ' ד' המחבר ע"ד שכ' ש"ך יו"ד צ"ט שם דמוקצה למצותו חמיר דאי לי' עיקר בדאו' בסוכה דדרשינן מה חג לה' אף סוכה לה':
סי' תרע"ח טו"ז ס"ק ב' לקדש עלי' מדאוריי' אמנם לד' רוב הפוסקים מדאוריי' יוצא בקידוש שבתפלה:
שם מג"א ס"ק ב' דבזה"ז ע' סי' תרע"ג מג"א ס"ק ב' ומחה"ש ופמ"ג שם:
סי' תרפ"א רמ"א סעי' ב' וכ"ש בביתו נ' פי' דבריו דבביהכ"נ נ"ח:
רק מנהג והבדלה חיוב ומ"מ קודם נ"ח להבדלה מכ"ש בביתו דנ"ח ג"כ חיוב דנ"ח קודם:
סי' תרפ"ב מג"א ריש הסי' חקי בלא ממין ובס' עמודי שמים ליעבץ על חקי רצונך:
סי' תרפ"ד מג"א ס"ק ב' סוכה נ"ד ע' מחה"ש:
באו"ד ויש ליישב נ' כוונתו דלמא מ"מ פרסומי ניסא עדיף מפרסום ר"ח:
שם מג"א ס"ק ה' ע' מחה"ש ומרן זצוק"ל בהגהותיו:
שם טו"ז ס"ק ה' ולא נ"ל כן ע' מג"א ססי' תרע"ג:
סי' תרפ"ה מג"א וגם לא ידענו יש קצת רמז במ"ש זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמור מ' האמירה מצוה:
שם באו"ד דה"ה בפ' ויבא ע' מחה"ש ויש לדחות:
שם טו"ז סק"ב ואינו נכון ובשו"ת ריב"ש סי' ל"ה כ' בפשיטו' דבכ"מ שמוציאין ס"ת שני למפטיר הוה בזיון לס"ת לקרות קטן לחוד עיי"ש. וכן הסכים באלי' רבא סי' רפ"ב דאין לקרות קטן למפטיר בד' פרשיות:

הלכות מגילה

סי' תרפ"ז מג"א ס"ק ה' ונ' לי הטעם ואולי יש לחלק בין אב לאחר דאחר מצות מילה רמיא עלי' אבל מילה בח' לא רמי עלי':
סי' תרפ"ח מג"א ס"ק ז' נרשם בטעות ושייך למחבר סעי' ה' זמן הקריאה:
שם טו"ז ס"ק ד' מכח ספק צ"ע דהן ד' אביי פ' במה מדליקין אבל רבא פליג עלי':
סי' תרפ"ט מג"א ס"ק ב' משמע בטור כצ"ל מחה"ש:
שם מג"א ס"ק ד' ודוחק לחלק ע' עירובין צ"ו ע"א וע"ב תוס' ד"ה דלמא כתבו דבדרבנן אפי' רשות יכול להוציא וא"כ ע"כ במגילה הטעם משום דהוה דברי קבלה דהוה כעין דאוריי':

סי' תר"צ מג"א ס"ק ד' יש כאן חסרון בד' מג"א וע' מחה"ש דצ"ל יצא אפי' לא קראן ע"פ:
באו"ד דרב חמא צ"ל דרב חלבו:
שם טו"ז ס"ק א' או יושב יצא כצ"ל:
שם מג"א ס"ק ח' בסמוך ר"ל סס"ט:
שם מג"א ס"ק כ"ב ע' שלטי גבורים פ' בן סורר בענין זה ועיי"ש:
שם מג"א ס"ק כ"ד ונשים פלוגתא כצ"ל מחה"ש:
סי' תרצ"א ע' מג"א ס"ק קמ"ב ס"ק א':
שם מג"א ס"ק א' מיהו די ע' פמ"ג וצ"ע וע' שו"ת חכם צבי סי' צ"ו:
שם מחבר סעי' ד' וצריך לכתוב איש ע' חתם סופר חלק או"ח סי' קפ"ט וסי' צ"ק:
שם רמ"א סה"ס לולב הפסול צ"ל הגזול וע' מג"א סי' תקפ"ו סק"ד:
שם מג"א ס"ק י' ע' פמ"ג:
סי' תרצ"ה מג"א ס"ק ב' נרשם בטעות ושייך בד' המחבר סעי' א' שעשאוה בלילה:
שם מחבר סעי' ב' עד דלא ידע ע' יוסף לקח על מגלת אסתר בפסוק וקבל היהודים דבר נאה בזה:
שם מג"א סק"ג בגי' ברוך מרדכי כ' מרן זצוק"ל כי כ"א בגימ' תק"ב אותיות שבר ויש בשין שמאלית מל' שברו על ה' וזה ברוך מרדכי ויש בשין ימנית מל' שבר רשעים והוא ארור המן והאי מאן דמבסים לא ידע בין שין ימנית לשמאלית ולא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי:
שם מג"א ס"ק ט' דאטו מי עדיף סברא זו איתא בב"י סי' תרפ"ב בשם תשו' הרשב"א לענין אם שכח על הנסים בבה"מ בשבת חנוכה עיי"ש:
שם מג"א ס"ק י"ב סי' תרפ"א צ"ל תרע"ז מרן זצוק"ל:
סי' תרצ"ו מג"א ס"ק א' וע' סי' תקנ"ד ע' פמ"ג ולי נ' דאסעי' כ"ב שם קאי ודלא כטו"ז:
שם מג"א ס"ק ג' שגי' אחרת עוררני תלמיד א' דא"צ להגיה דמהתם לק"מ דמשום לטותא דרב לא צמח:
שם מג"א ס"ק ט' אוכלין סעודה שלישית קודם מנחה אבל לדידן צריך לילך לביתו לקיים סעודה שלישית:
שם מג"א ס"ק י"ד ד' רמ"א נ' דלכאורה כשם שפטור מכל המצות פטור ג"כ משמחת פורים וממילא יהא אסור בבשר ויין:
שם מג"א ס"ק ט"ו ואין חיוב עמ"ש בזה בספר חכמת אדם בקונטרס מצבת משה דבר נאה ומתקבל:

שם באו"ד דהא יו"ט השיב תלמיד א' יו"ט כתב בתורה לזמן המקדש דאין שמחה אלא בבשר שלמים וממילא בזה"ז ערבה כל שמחה אבל פורים נתקן בזמן החורבן וכ' בי' שמחה וע"כ בשר חולין התקינו:

שם מחבר סעיף ד' בחנוכה ופורים תיבת חנוכה בכאן הוא תמוה ונדפס מקרוב ס' בשם שלום בפמליא ושם כ' יישוב לזה:

טו"ז ס"ק ד' אבל המנהג דבור בפ"ע ושייך לד' רמ"א סוף הסי' אבל המנהג:

שם מג"א סוף הסי' לכן נראה לי מדקדוק ל' מג"א שלא כתב כ"א ביום י"ג ולא כ' או ביום ט"ו ש"מ דדעתו כדעת העטרת זקני' שאין לעשות חופה אפילו ביום ט"ו והטעם נראה כשם דלענין הספד ילפינן ממגילת תענית לאסור של זה בזה ה"נ בשמחה דמניה ילפינן הספד קיי"ל לאסור של זה בזה וד' מחה"ש בזה תמוהי' עיין מג"א לעיל תקמ"ו וסימן של"ט ואה"ע ס"ד:

סי' תרצ"ז טו"ז סוף הדבור וטוב לב משתה תמיד כתב בספר אליהו רבא דרמז דממתניתין במסכת מגילה דתנן אין בין אדר מ' דבמשתה ושמחה שנים חייבין אלא דמל' הגמרא ל"מ כן וארז"ל בפ' חלק וטוב לב משתה תמיד אלו בעלי משנה והן הן ד' הטו"ז וש"י:

ליקוטי בתר ליקוטי

בע"ה

ליקוטים והערות בספר אליהו רבא

סי' קל"ד ס"ק ה' מ' דבשבת א"א שמע כמו בחול מ' להרב פשט די הרמ"א דדווקא ביו"ט אומרים שמע ישראל וכו' וזה תימה:

סי' קל"ח ס"ק ג' אם לא שב בתשובה ראוי לקרא כדי שיתבייש וצ"ע דמ"מ היאך יברך אשר נתן לנו תורת אמת אם אינה מקיימה והעיד מרן חתם סופר זצק"ל על רבו הגאון ר"נ כ"צ אדלר שלא הניח לקרא בפ' אמור פ' חדש למי שלא נהג אי' חדש:

סי' קל"ט ס"ק ב' דזה דווקא בזמן הש"ס ואכתי קשה דהך דנותנין לו כוס של ברכה לברך ואינו מברך הו"ל להביא:

שם ס"ק ח' דאין כבוד לתורה שיהא זמן רב גלוי וא"כ ה"ה כשעושין הרבה מי שבירך יש לכסות הספר:

סי' קס"ה ס"ק כ"א אבל לאחרים אוקמוה אדינא ויש לתת עוד טעם דבברכה אחרונה בעי' קודם עיכול מזון ופחות מכזית הוה עיכול מזון תיכף:

סי' קפ"ב ס"ק ז' שמשים אצבעו בכוס ונותן בפי התינוק צ"ע דבשעה שנותן בפי התינוק כבר בירך:

סי' קפ"ז ס"ק ה' אלא תקנת חכמים וצ"ע לפי' התוס' פ' מי שמתו דלהכי מבעי לן אי נשים בבהמ"ז דאורייתא משום דליתנהו בברית ותורה א"כ ע"כ ברית ותורה דאורייתא:

סי' קפ"ח ס"ק ח' אבל במ"א כתב שאינו חותם וצ"ע דבה' ר"ה כ' המג"א דאפילו מאן דמתיר להתענות ביום בר"ה בלילה וודאי כ"ע מודו דחייב לאכול משום קידוש ואמאי מדמה לה הכי לר"ח:

סי' ד"ר ס"ק ח' וצ"ע מאי פריך פרק המוכר פירות דבריו צ"ע דהרי קאמר הש"ס אילימא למעוטי יין קוסס פלוגתא דר"י וריב"ל עיי"ש:

סי' ר"ז ס"ק א' וכתב בל"ח דנ"ל אי בצירי וכ"כ בסימן נ"ז ששמעתי שחזר בו לכאורה בברכת ברוך שאמר וישתבח הוא דחזר בו שכ"כ בספר שערי אורה שצ"ל בפתח ושייך למעלה אל חי יחיד חי ולא לתיבת העולמים אבל בברכת בורא נפשות לכ"ע צ"ל חי בצירי וכן הוא בספר חיי אדם והכי מסתבר:

סי' ריי"ט ס"ק ג' ל' הרמב"ם עומד ומברך י"ל טעם הרמב"ם דכיון דהך ברכה לדידן במקום קרבן תודה צריך עמידה כקרבן:

סי' רכ"ד ס"ק ז' או נוטלין צרור ומניחין על המצבה ובספר יוסף אומץ כ' כי הוא סגולה לשכחה כלפי שארז"ל הקורא כתב שע"ג הקבר קשה לשכחה:

שם באו"ד המנהג שאין מעמידין מצבה עד אחר י"ב חדש ואמנם אמרו על מרן חתם סופר זצוק"ל כשמתה אשתו צוה להעמיד לה המצבה מיד אחר ז':

סי' רל"ט ס"ק ג' דמבואר בש"ס שהיא משום שמירה ואמנם מדאמרו רז"ל דחם תלמיד חכם א"צ כלפי שארז"ל ג' צריכין שמירה ואחד מהם ת"ח ש"מ הטעם משום תורה:

סי' ר"מ ס"ק ח' אפשר שלא נתעברה בלילה ההוא וקשה א"כ היאיך קרא יעקב לראובן ראשית אוני ומצאתי בדברי הרב אליהו רבא סוף סימן רמ"א שעמד על זה עיי"ש:

סי' רמ"ג מה שהק' על רש"י וכן הק' הרמב"ן פ' בא שם:

סי' רס"ח ס"ק י"ג בעדות נפשות בעי' שיעידו צ"ע דאדרבא אמרי' בסנהדרין מכניסין את האדם ושומעין דבריו ואח"כ מכניסין השני:

שם ס"ק י"ח דה"ה דאם בירך מעין שלש במקום ברכת המזון יצא צ"ע הרי קיי"ל ג' ברכות דאורייי' משא"כ כאן דתפלת ערבית רשות אלא דהאידנא קבלוה עלי' חובה:

שם ס"ק י"ט רגילין לסיים וישמחו בך ישראל ע' מ"ש בזה התורת חיים ס' פ"ק דחולין:

סי' רע"א ס"ק כ"ו ועוד דבקושי יש לתקן פגום הנה ד' השכ"ג המה מגמ' פ' ערבי פסחים ג' מנוחלי העוה"ב וא' מהן המבדיל על היין במו"ש והוא דמשייר מקדושי לאבדלתא

ומה שהק' הרב מכוס פגום כיון דהמקדש שותה רוב הכוס ולא נשאר כ"א מיעוט כה"ג ליכא חשש פגום לכ"ע דהמיעוט בטל ברוב:

סי' ער"ד ס"ק א' שיעשה כ"ו לחמים לא ידעתי למה לא יהא בזה משום בל תוסיף:

סי' רפ"ח ס"ק י"ד כאלו עבר בכל התורה ע' קידושין ל"ט ע"ב ותבין כוונת הרב:

שם ס"ק ט"ז פרש"י ככי לחיים ובפסחי' קי"ג ע"א לא תעקר ככי פי' רש"י שן ממש עיי"ש:

ליקוטי חתם סופר אורח חיים

סי' קמ"ד דליכא לא נפש ולפי"ז יש חילוק בין נפל ממש שלא היה לו נפש ורוח ובין לא שהה ל' יום שהיה לו נפש ורוח:

סי' קנ"ט ואיך נחשוד אותם שקלקלו ונ' טעם האשכנזים משום תרי קלי לא משתמעי ולא נ' להם לדמות להלל ומגילה ועכשיו שגם בינינו נוהגים בזה מנהג ספרדי' אנו מוצאין שכן הוא שמבלבלים זא"ז ותרי קלי לא משתמעי:

שם באו"ד וכי שותפים י"ל דהטעם דאין ס' מוציא מידי וודאי ובן ז' וודאי אביו צריך לכך דלא שכיח צדיק כהאי שלא יהא לו דין למעלה אפי' תוך ז' משא"כ לאחר ז' הוה ס' אלא מיארצייט עדן צ"ע:

סי' ק"ס ב' זמני הוה חזקה צ"ע הרי עכ"פ פורים בפ"ע ופסח בפ"ע לא אתחזק אלא מחד זמנא ומה תרי זמנא שייך:

סי' קס"א הו"ל ס' דאוריי' צ"ע הרי גם למוקפים עכ"פ נעשה נס גם ביום י"ד וא"כ אם קורין בי"ד עכ"פ ידי דאוריי' יצאו וקריאת ט"ו למוקפין וודאי דרבנן:

סי' קס"ג הא קיי"ל מעברין צ"ע דע"כ ל"פ ר"מ ור"י אלא אם אירע שעברו ב"ד השנה בשבט או בר"ח אדר ואמנם אם לא נמלכו ב"ד לעבר עד סוף החדש ע"כ כותבין הסופרין אדר סתם ומה זה ענין לפלוגתת ר"מ ור"י:

שם דהסתפקו במן צ"ע דלמא אותה שנה שמת מרע"ה פשוטה היתה ולעולם במעוברת בראשון עבדינן ואדרבא יש קצת סמך למעבד בראשון דאיכא למ"ד פ"ק דסוטה דמרע"ה נולד בשנה מעוברת באדר ראשון ורש"י כ' פ"ק דמגילה על הא דאמרינן בז' מת בז' נולד כדאי יום הלידה שיכפר על יום המיתה ומוטב תש לפי"ז למעבד בראשון:

שם שהי' מובן שהי' ראוי להתעבר נ' הפי' דעפ"ז חשבון התקופה היה ראוי' להתעבר דעל שאר ענינים שמעברין השנה היאך ידע המן שראוי' להתעבר:

שם דין א' ומצוה נמי ואולי גם מצוה דאוריי' כדאמרי' במגילה ק"ו ממיתה לחיים אלא דיש לחלק בין יחיד לציבור:

שם דין ו' הוא מייתי סמוכין אולי הסמוכין מגמ' דמ' סוטה שכ' לעיל:
סי' קס"ה ע' מ"ש בדברים אלו במג"א ה' ר"ה סי' תקצ"א שם:
סי' קס"ו פזמון מלאכי רחמים ומנהגי לשייר בפ"ע בפזמון מלאכי רחמים ב' תיבת מלאכי רחמים אבל במשרתי עליון אין קפידא דהרי אמר ישעי' ע"ה ואתם כהני ה' תקראו משרתי אלקינו ונוכל לכוין בזה על ישראל ופזמון י"ג מידות הנני נוהג לומר מה"ר עלינו גלגלי ולפניך קוני תחנתינו הפילי והכל כלפי הש"י:
סי' קס"ז בסוף הא עבר על בל תוסיף וק' א"כ גם העושה ציצית בטלית שאולה יהא עובר על בל תוסיף ול"מ כן מד' תוס' פ' כל הבשר ולא משאר פוסקים:
סי' קע"ו איננו כה"ג ר"ל דאם הוא כה"ג הוה שלוחא דר דרחמנא ומ"מ צ"ע כיון דלד' הצדוקים העבירוהו ב"ד שלא כדין מאן יימר דהעברתם מהני לפי דעתם הנכזבה כיון דכבר נתקדש:
סי' קצ"ז דלמא בהשבעה צ"ע דקרא כ' ויגהר עליו ויתפלל:
שי' קצ"ט באו"ד סי' קפ"ד כצ"ל:
סי' ר"ג מעשה ועברו כצ"ל:
סי' ר"ח אבוהן דכולה יוה"כ ונ' דהענין מבואר היטב בהפטרת יוה"כ הכזה צום אבחרהו הרי דעיקר התענ' התשובה וישעי' בכל תעניתים משתעי:

ליקוטי מסכת מגילה

בעז"ה

ב' ע"א רש"י ד"ה אלא שהכפרים וכו' למשפט והר"ן כ' לקה"ת נ' משום דקשה ליה קו' הרשב"א דלרש"י אמאי תלי ליה בי' בטלנים בב"ד הו"ל למתלי:
והנה כבר העירותי בלקוטים דתחלה כתב הר"ן דבני הכפרים אינם בקיאי' ולבסוף כתב בענין לא תתגודדו דא' מבני הכפרים צריך לקרות דווקא וכ' דיש לדחוק דהר"ן ר"ל ע"י מקרא ואמנם י"ל קו' הר"ן דכיון דקיימ"ל היוצא לדרך מצי קרי כל ימי החדש שוב לא מקרי אינו מחוייב בדבר ויכול שפיר להוציא אחרים:
הנה הרי"ף הביא הא דרב שמן דזמני' הרבה תקנו ואף דהביא הך דר"ע דבזה"ז הואיל ומסתכלים אין קורין אלא בזמנן נ' טעמא דלגי' שהעם מסתכלין בה מ' אבל שלא במקום סכנה מוקמיה לה אדינא וקורין לבני הכפרים מי"א ואילך:
ג' ע"א רש"י דאנהו נביאי עמ"ש הרמב"ן בענין זה ר"פ וירא:
שם תוס' ד"ה אמש לפי שהארון צ"ע הרי בימי שמואל ודוד שהיה הארון בבית עובד אדום ואח"כ בעיר דוד ואעפי"כ היו מקריבין קרבנות בגבעון כדכ' בשהע"ה ריש מלכים:

שם ע"ב תוס' ד"ה מלמד אבל שאר עונש צ"ע מנ"ל דאיענש על ככה המלאך הוכיחו על זאת אבל לא ענשו והא דלא הוכיחו אביטול פ"ו משום דהו"ל מעוות לא יתקון מה שאין כן תמיד ותורה:

שם תוס' ד"ה מת מצוה ת"ת דרבי' לכאורה מדקרי לת"ת של בית רבי ת"ת דיחיד מ' דרבי' היינו של כל ישראל וזה לא מצינו מיב"נ ואילך:

רש"י ד"ה את לא תעשה נתקשו רש"א ופ"י וטו"א בד' רש"י אלו והנה בברכות י"ט ע"ב כתב רש"י לא תסור דרבנן ה"ט דרבנן אחילו ליקרייהו במקום כבוד הבריות נ' כוונתו מאחר דחזו רבנן גבי והתעלמת משום דממון אתי אתיהיב למחילה חייב בעל הממון למחול גבי כבוד הבריות אנהו נמי שבידם למחול על יקריי' מחלו גבי כבוד הבריות ומעתה רש"י בשמעתין בא לתרץ קושי' הרשב"א מאחר דמגילה דוחה עבודה למה ידחה לגבי כבוד הבריות ולזה כתב דמ"מ כיון דדמי ללאו דלא תוכל להתעלם וכמ"ש דתרווייהו אתיהבו למחילה שפיר מחלי רבנן ליקריי':

ג' ע"ב שם גמרא נראה אעפ"י שאינו סמוך ע' בר"ן כוונתו דלקצת פוסקים בנראה לא תליא במיל כ"א בתחומי העיר כלומר שאומרים כי זה שייך עדן לאותה העיר (בל"א שטאדגעבוטה) ולא תחום שבת וע"ז כתב הר"ן דדעתו נוטה דמי' אתרווייהו קאי והא דקאמר אעפ"י שאינו סמוך היינו משום דהעיר בהר והו"ל מיל ע"י קידור בהרים:

שם תוס' ד"ה כרך ע' רש"א ונראה כוונת ד' תוספות דהנה הם השיגו על רש"י מל' כפר וגם לדדהו קשה וצריכי לחדש דין חדש דאין במוקפין דין כפר וקשה מנ"ל הא ולזה הכריח כן מדלא קאמר מוקפין קמ"ל:

ד' ע"א תוספות ד"ה נשים חייבות נראה דלכאורה אפשר לפ' דתוספתא מיירי היכא שכבר יצאו וכמ"ש תר"י פ"ג דברכות גבי נשים בבהמ"ז דנשים ליתנהו בכלל ערבות ולפיכך אינם מוציאין והש"ס מיירי היכא שלא יצאו עדן וע"ז קאמר כיון דחייבות יכולות ג"כ להוציא אלא שהתוס' סמכו עצמן על סיום דברי התוספתא כמו שהביא בערכין שם דקתני בהדיא נשים פטורות ואמנם מ"ש תוס' דהש"ס בערכין רצה לומר להוציא נשים אחרות למ"ש אפשר לומר דאשמעי' דנשים לגבי נשים שפיר יכולין להוציא אף שכבר יצאו דלא נימא דגם לגבי נשים ליתנהו בכלל ערבות והטעם דאנשים דיש להם מצות יתירות מנשים ליתנהו עם נשים בכלל ערבות משא"כ נשים לגבי הדדי וצ"ע ד' הגהת אשרי שכתב דנשים חייבות ד"ת ומ"מ אינן יכולות להוציא והיאיך יפרש להש"ס בברכות שם דמבואר דאם הם חייבות ד"ת גם להוציא יכולין:

ונראה דלקיים ד' ה"ג דחו אח"כ בדביר הסמוך ד' רשב"ם שהן היו עיקר דלד' הרשב"ם ליתא לד' בה"ג:

שם בגמרא נגזור משום דרבה עיין רי"ף ובעל המאור ור"ן ומלחמות אמנם עיקר קו' הרז"ה על הרי"ף למאי הל' מייתי הרי"ף כאן סוגיא דלולב וערבה וקו' זו לא תי' הרמב"ן ולא תי' הר"ן:

ה' ע"א רש"י ד"ה שלא בזמנה כוונת רש"י לד' הק"נ דבימי רב עדן היו קורין המגילה ביום הכניסה מדקאמר לאפוקי מדר' אם כן היה עדן יום כניסה נוהג וע"כ הא דאמרי' הואיל ומסתכלין היינו בחו"ל דלא בקיאי ואמנם למ"ש דלפי' בתרא של הרי"ף בזמן שיש שלום ג"כ שייך אפילו בזמן הזה יום הכניסה ובימי רב היה שמואל קרוב למלך פרס ור' קרוב לאנטונינוס והיה שלום בעולם ושפיר היה נוהג יום הכניסה:

שם ואלו מאחרין והרי"ף מייתי גם מילה ועיין בר"ן וע"פ ד' הר"ן מיושב קושי' השג"א לד' הפוסקים אי מלו תוך ח' יצא ידי מילה אמאי ס' מילה מאחרין ולד' הר"ן לק"מ דאין בידינו להביא מס' התינוק לידי סכנה:

שם ע"ב תוס' ד"ה ולא הודו בד' תוס' אלו יישב מרן זצוק"ל קו' אלימתא דמנ"ל לומר לא כך היה מעשה דלמא ב' המעשים אמת בתחלה רצה לעקור לגמרי ולבסוף רצה לומר בחל בשבת הואיל ונדחה ידחה אלא דק' אמאי לא אמר כן מיד בי"ז שחל בשבת וצ"ל דאדרבא בי"ח תקיפא אבילות עוד יותר שהוא בין המצרים ואי ס"ד דרבי רצה לעקור ט"ב דהיינו כמ"ש תוספות לקובעו בי' א"כ אדרבא בי' תקיפא אבילות טובא ואמאי רצה לומר הואיל ונדחה ידחה אלא ש"מ לא כך היה מעשה ומעולם לא רצה רבי לקבוע בי':

לאסור את של זה בזה הקשה הר"ן במסכת תענית למה לא קאמר רבא דאצטריך לאסור לפניו ולאחריו והנה כתב שם במסכת תענית דרבא בא לתרוצי גם לרשב"ג דלית ליה לפניו ולאחריו אבל בלא"ה יש ליישב דבאמת יום י"ג ויום ט"ז כתובים שם במגילת תענית וע"כ אתה אומר י"ד ללפני' לט"ו וט"ו ללאחרי' לי"ד והיינו לאסור של זה בזה ואפשר לומר דקו' הר"ן שם מאחרי דאמר רב אשי בתענית שם כל שלאחריו בהספד מותר וכ"ש מלאכה ומנ"ל להש"ס כאן להק' מרבא א"ו פשיטא להש"ס דהאי לאסור של זה בזה דקאמר רבא אכולא מלתא קאי ומנ"ל לרבא הא דלמא דווקא לענין תענית אתמר ומשום לפניו ולאחריו:

ו' ע"א זבולן מתרעם על מדותיו ידוע כי שבט זבולן לא היה מוכשרין לעסוק בתורה והיו צריכין לעסוק בפרקמטיא לשבט יששכר לזכות בתורתו של יששכר ותלו שבט זבולן דבר זה בחלק מדינתם לפי שארצם היתה ארץ הרים וגבעות לא ארץ שדות וכרמים

וארז"ל חמרא וריחני פקחין והיינו ריח שדה וחמר כרמים והיינו מתרעם על מדותיו שלא היה מדותיו עלולים לעסוק בתורה:

שם בגמרא יוחן רשע נ' דיצחק רצה להמליץ על עשו כי הכל הוא מחמת שבל למד צדק כי לא עסק בתורה ואמנם עבירות שבין אדם לחבירו אפילו מי שלא עסק בתורה נזהר מהם וז"ש לו הש"י בארץ נכוחות מהנכוחה בין כל יושבי הארץ ג"כ יעול והודה יצחק כי בל יראה גאות ה':

ז' ע"א גמרא השנות מאי עביד ליה יל"ד למה לא משני דלבסוף לא כ' כ"א משתה ושמחה אבל מלאכה לא קבילו עלייהו והיינו האגרת השנית דלא כ' בה יום טוב ונ' דמ' להש"ס דל' לקיים מ' דבר שיש בו מעשה וקריאת במגילה וכיו"ב ולא לענין ביטול מלאכה:

שם בתחלה קבעוה בשושן כתב מרן זצוק"ל דהאי תנא כתלמידי רשב"י לקמן ס"ל דעל שנהנו מסעודת אחשורוש נתחייבו כליה ואותן שנהנו הרי משושן היו וכמו שהשיב רשב"י לתלמידיו וא"כ עיקר הגזירה על שושן היה וגם עיקר הנס בשושן היה:

תוס' ד"ה לכלהו אי' להו פרכא ומרן זצוק"ל תי' דהא בהא תליא כי החו"ה כתב אין התוס' מתקבלת עד שיתפרע החובה תחלה ולולי שקיימו את שקבלו כבר לא קיימו למעלה מה שקבלו למטה:

ועפי"ז מה דיליף רנב"י ור"י מלא יעברו ומלא יסוף מזרעם הוא רק לבאר דברי שמואל דדווקא משום שקבלו ימי הפורים גם לדורות הוא דדרשי' קיימו למעלה דלולי שקיימו למעלה אין נביא רשאי לחדש דבר מעתה:

אמנם במ' מבואר דעיקר דרשת שמואל משום דכ' קיימו וקבל וקרינן קבלו והיינו יקבל למעלה מה שקבלו למטה והש"ס דרשא פשוטה נקט ובאמת הך קיימו אצטריך לקיימו מה שקבלו כבר:

עד דלא ידע פירש מרן זצוק"ל כי ארור המן בגימ' ברוך מרדכי וכמו שהביא כבר המג"א סוף הלכות מגילה ורמז לדבר כי שבר בשין ימנית הוא תק"ב וכן שבר בשין שמאלית והראשון קללה והשני ברכה ומי שהוא מבושם אינו יודע להבחין בין שין ימנית לשין שמאלית ומחליף ארור המן בברוך מרדכי:

קם רבה שחטי' לר"ז ומכאן השיג הרז"ה על הרי"ף שהביא הך דחייב אינם לבסומי הרי הש"ס מייתי הך עובדא עלה למימר דמאחר דשכיחא הזיקא בזה פטור מלעשות כן ותי' מרן זצוק"ל עיין בחת"ס חלק או"ח סימן קפ"ה דאמרינן בשלהי מסכת שבת מאן דאתייליד במאדים הוה גברא אשיד דמא מאי תקנתא למהוי טבחא או אומן או מוהלא ואמר רבה אנא אתיילידנא במאדים ואינני לא טבח ולא אומן ולא מוהל וקשה

הא באמת מצינו כאן דאשיד דמא וצ"ל דמעשה דמכלתין הוה אחר מימרא הנ"ל וא"כ לגבי רבה הוה שכיחא היזיקא משום דאתייליד במאדים אבל לאחריני שומר מצוה לא ידע דבר רע:

וע' ד' הרז"ה פרק הרואה גבי ר"פ ור"ה בריה דר"י פגעי ביה בר"ח בר איקא וכו' השיג הרז"ה על הרי"ף למה השמיט את זאת והרמב"ן יישב שם משום דלא סלקא ליה שפיר וכקו' הרז"ה בשמעתין והוא תימא:

י"א ע"א ברבות צדיקים זה מרדכי נראה הכוונה דדרשינן לקמן ליהודים היתה אורה הפי' כי והעיר שושן צהלה ושמחה כל יושבי העיר אפילו הנכרים משום ליהודים היתה אורה זו תורה והיינו ברבות צדיקים ישמח העם ר"ל כל עם אפילו מי שאינו מהם דכ' והעיר שושן הכל במ' צהלה ושמחה אבל במשול רשע יאנח העם אפילו מי שהוא מכתותם שנ' והעיר שושן נבוכה כל העיר:

שם ע"ב שאני שלמה שמלך על העליונים עיין רש"י ומרן זצוק"ל פי' דממשלת המלכים היא על ב' פנים ממשלה ע"י גבורה וממשלה ע"י חכמה והנה המושל בגבורה אם גם ייראוהו עבדיו אבל לא יאהבוהו נמצא שהוא מושל רק על גופן ולא על נפשם משא"כ המושל בחכמתו ליקח נפשם חכם זה מושל גם על נפשות עבדיו ימשול וזה הענין היה בשלמה והנה הברייתא אמרו ג' מלכו בכיפה וסבר המק' דעל כפת הרקיע קאמר ומק' והאיכא שלמה ומשני ליה דהתנא דנקט ל' כיפה כוונתו שמלכו על כל הכיפה בכיפה דהיינו בחזקה כמו אכפיי' רבא לר"ה בר נתן וזה לא היה בשלמה כי הוא מלך גם על העליונים ר"ל ע"י חכמתו לקח נפשות עבדי' ומלך עליהם:

שם ע"ב כלום יש אומה שהכינו שלחן לפניך במאמר זה פי' מרן זצוק"ל ד' הרוקח שכ כי בפ' אמור פ' המועדות נרמז ג"כ חנוכה בפסוק ויקחו אליך שמן זית ופורים בפ' ולקחת סולת דהיינו לחה"פ וצריך ביאור אמנם לפי דברי חז"ל כל הכ' ע"ש מליצת מלאכי השרת נאמרו בו ומכולן לא נצח אלא ממוכן שאמר כלום יש אומה שהכינו שלחן וכו' נמצא דזכות לחה"פ גרם שנהרגה ושתי ועי"ז הגיעה אסתר למלוכה וזה כוונת רוקח הנ"ל:

שם מרדכי מוכתר בנמוסו היה ע' רש"א ויש לפ' שגבה לבו בדרכי ד' והיינו מוכתר בנימוסו נימוס שהוא יהודי הכתירו:

י"ג ע"א תוספות ד"ה קדלי דחזירא ק' לתוס' לפי' רש"י לאיזו ענין רמז זה הכי א"ו הרמז שבא להאכילה אבל היא לא אכלה וכמעשה חנני' מישאל ועזריה:

שם ויאהב המלך ביקש לטעום טעם בתולה טועם טעם בעולה טועם נ' לפרש דאחשורוש זה היה דואג מאוד שלא יארע לו שנית מעשה כזאת שתמרוד בו אשתו וחקר על הדבר

מה היה הסיבה שמרדה בו ושתי ועלה על דעתו כי מרוב אהבתה אותו לא היתה לה יראה מלפניו כנהוג בכל יום בין בנים לאבותם וחקר על סיבת אהבה הזאת ומצא יען נשאת לו בבתוליה וארז"ל אין אשה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי ומטעם זה עלה על לבו כי נח לו לישא בעולה ולא תהא אהבה עזה כ"כ אבל תהיה יראתו על פניה אכן כל זה היה בבחינת מלך אבל בבחינת עצמו הלא נח לו לאדם חלק א' הארבה מב' חלקים יראה ומעתה ז"ש הכ' בבחינת מלך היה חפץ בבעולה ויאהב המלך את אסתר מכל הנשים שמצא יראתה שלימה כבעולה וזה ביקש לטעום טעם בעולה טוען ואמנם בבחינת עצמו ותשא חסד לפניו מכל הבתולות כי מצא בה אהבו יותר מכל הבתולות היינו ביקש לטעום טעם בתולה טוען:

ליקוטי ר"ן ורי"ף מסכת מגילה

בע"ה

בר"ן פ"ב ד"ה וכתב הרמב"ן וז"ל דטעות אחר פסולים עד שיתקן כצ"ל:

שם בר"ן ד"ה דפתרא שעבוד שלנו אינו מזדייף כצ"ל:

שם בר"ן ד"ה אמר רבא ספקא דמתני' צ"ל פסקא דמתני':

שם ברי"ף סוד"ה ואר"י שיור התפר אלא כדי שלא יקרא צ"ל יקרע:

פ' בני העיר בר"ן ד"ה זו ד' ר' מנחם וכדאמרינן בעלמא גרושה וחלוצה יבמות נ"ו ע"ב וע' חי' רשב"א שם:

שם בר"ן ד"ה ר"ח טבת לא מתרמי פורים בואתה תצוה צ"ל לא מתרמי שקלים:

פרק הקורא את המגילה עומד בר"ן ד"ה הל' מאי דפלוגתא דרב ושמואל אמעמדות קאי וכ"כ רש"י הל' אמעמדות:

שם בר"ן ד"ה ואין עושין מעמד דרכן היה וכו' ע' רש"י וצ"ע:

שם בר"ן ד"ה פוחת דהא אחר עובר אמנם רש"י דקדק לומר כל שכרעי' נראין:

שם בר"ן ד"ה האומר יברכוך טובים באותו זמן עיין רש"י והר"ן מרכיב ב' פירושים כאחד וצ"ע:

שם בר"ן ד"ה ברכת כהנים אלא ישא השם פניו עיין ברכות כ' ע"ב גמ' דריש רב עוירא וד' הר"ן צ"ע:

שם בר"ן ד"ה אבל חזא ביה צורבא דרבנן שאני עמ"ש הר"ן לקמן גבי רבינא ורב אשי שמעתא בעיא צלותא וצ"ע:

שם בר"ן ד"ה מבטלין ת"ת דווקא להוצאה כצ"ל ותיבת לאו ט"ס:

ליקוטי סוגיות

ביצה

בסוגיה דדבר שאין מתכוין

בעה"י ס"פ יו"ט עגלה של קטן ע' רש"י ותוס'. **ונ'** ליישב בנדקדק ד' רש"י שכ' ואינה נגררת בשבת ר"ל דקאי אנטלת בשבת ועלה קאמר ואינה נגררת ג"כ בשבת. ואמנם מכדי תנא ביו"ט קאי מ"ט נקט בשבת לשמעי' יו"ט וכ"ש שבת א"ו תנא דידן נהי דכר"י ס"ל ומחמיר בחד צד טפי מר"י מ"מ מיקל מצד אחר וזה דת"ק דווקא היכא דאפשר הוא דאוסר גרירה אבל היכא דלא אפשר מתיר ומעתה לולא היתה העגלה אסורה לטלטל לא הי' אוסר אותה לגרור אבל מאחר דעגלה זו טמאה מדרס דהוה כלי גמור המיוחד לישיבה א"כ פשיטא דנטלת בשבת ומה"ט אינה נגררת ומעתה אדרבא משום דת"ק לא אסר אלא משום דאפשר וכה"ג שוב גזר אפי' במידי דלא שכיח כי הך דמתני' ואתא ר"י למימר מאי דסבירא לך דהיכא דהכלי אינו ראוי לנטילה שרי לגרור בהא פליגנא עלך וא"ש אריכות ד' ר"י דבקיצור הו"ל ור"י מתיר מפני שכובשת אמנם ע"ד שכ' בהא גופא פלי"ג ר"י את"ק דת"ק מתיר בגדולים ור"י אוסר וקאמר כל הכלים אינם נגררין ומ"מ מיושב קו' תוס' דרישא פשיטא דמשום סיפא אצטריך לי':

ועד"ז מבואר ג"כ למה נקט תנא שבת דהרי ביו"ט קאי והיינו מאחר דבא לאשמעי' הא מלתא דדווקא באפשר אסור גרירה ולא בלא אפשר ולזה אצטריך למנקט שבת דווקא ולא יו"ט דאי הוה נקט יו"ט ס"ד דביו"ט דווקא התירו גרירה בלא אפשר מטעם דגורר דאי מחייב משום מאי מחייב משום חופר והרי אשכחן דביו"ט הותר חופר לצורך אפי' לב"ה דמודי' שאם שחט שיחפור בדקר וכיון דאי אפשר בטלטול א"כ הו"ל צורך קצת ואמרי' מתוך שהותר חופר לצורך וכו' אבל בשבת ס"ד דאפי' לא אפשר אסור לכך נקט תנא שבת דאפי' בשבת דווקא אפשר אסור:

ובדברינו נתיישב לנו קו' רש"א אמאי לא משני הש"ס רישא חכמי' דקירוד דלעיל דמחמרי טפי מר"י ולמ"ש אדרבא ע"כ רישא ר"י דקירוד דלכאורה גם התם בהא פליגי ר"י סבר כת"ק דמתני' דבלא אפשר לא אסרו אינו מתכוין א"כ אא"ב דקירצוף שרי נוכל לגזור אקירוד כיון דאפשר בקירצוף משא"כ אם אתה אוסר גם קירצוף אתה צריך להתיר לו אפי' קירוד משום דבלא אפשר לא גזרו באינו מתכוין אמנם רבנן דקירוד כר"י דמתני' ס"ל דכל הכלי' אינם נגררין אפי' לא אפשר:

ובזה מובנים ד' ר' ירמי' רבה בפ' במה מדליקין דס"ל ר"ש מודה בקטני' דאפשר דאסור דלא מ' לי' דנימא תרי תנאי ואליבא דר"י ולזה מפ' דת"ק ר"ש ומה דמתיר בגרירה היינו גדולי' דומיא דמטה דווקא אמנם מאחר דאתותב ר' ירמי' ממתני' דמוכרי כסות אצטריך הש"ס ע"כ למימר תרי תנאי ואליבא דר"י:

רש"י במתני' וחורש חייב משום חופר יל"ד הרי גרירה הוה חופר כלאחר יד כדאמר הש"ס פ' כירה ומאי בעי רש"י בזה ונ' דבאמת יש תרי גוונא חופר חופר גומא דחייב גם משום בונה וחופר חריץ דאינו חייב כ"א משום חורש ומעתה לולא הי' בחריץ גם משום בונה לא אמר ר"י מידי מפני שכובשת ואטו ע"י כבשה מותר לעשות גומא מי עדיף ממגבן דאסרו משום בינה אמנם עכשיו דחריץ אינו חייב כ"ח משום חורש ובחורש בעי' מזיז עפר ממקומו ושפיר שרי ר"י כובש וע' ד' רש"י על מפני שכובשת ותמצא מבואר מ"ש:

גמ' אימא סיפא יל"ד בקיצור הו"ל למימר מדסיפא ר"י רישא לאו ר"י ונ' דלכאורה י"ל כולא ר"י היא ובשאר כלי' גזר ר"י אפי' ע"ג כלי' גזירה אטו ע"ג קרקע משא"כ בעגלה לא גזר והק' כל הכלים אפי' ע"ג כלי' אין נגררין חוץ מעגלה שנגררת ע"ג כלי' אא"כ מאי מפני שכובשת דקאמר ר"י והן הן ד' הש"ס:

ובזה מובן ג"כ דמל' אבל חריץ לא עבדי וע"ז קאמר תרי תנאי מ' דבהא פליגי אי עבדא חריץ או לא וכד' רש"י דדייק כן מל' הש"ס שכ' אבל אש"ס גופא יק' לימא בהא פליגי אי גזרי' עגלה אטו שאר כלי' אא"כ שוב ק' מה מפני שכובשת דקאמר ר"י הרי גם ת"ק מודה דחריץ לא עבדא אלא ש"מ בהא פליגי אי עבדא חריץ או לא:

שם ע"א בענין קירוד וקרצוף הנה ד' הרמב"ם דלאו לסרוק קמיירי כלל כ"א להסיר הזבובים ומבואר מלשונו דהמסיר זבובים קטנים וודאי עביד חבורה וכ"מ ל' הש"ס ועושין חבורה ומ"מ שרי לראב"ע ור"ש ומ' משום דהוה פסיק רישא דלא ניחא לי' ואמנם לר"י גם פסיק רישא דלא ניחא לי' אסור דלא עדיף מדבר שאינו מתכוין ומיושב עד"ז קו' תוס' ריש כתובות בסוגי' דדם מפקד פקיד שהק' תוס' דבכתובות שה מ' דאינו מתכוין ומקלקל גם ר"י מודה וא"כ אמאי אוסר בקירוד אמנם לד' הרמב"ם דהוה פ"ר הכא גרע טפי:

ועד"ז נבין פלוגתת ר"י ורבנן ר"י לטעמי' דס"ל מקלקל בחבורה פטור וא"כ גם בקירוד ליכא אי' דאוריית' וא"כ מהי"ת גזור קירצוף אטו קירוד אבל רבנן נהי דבאינו מתכוין כר"י ס"ל במקלקל בחבורה ס"ל כר"ש דחייב ומה"ט גזרו קרצוף אטו קירוד:

ומיושב שוב קו' רש"א שהביאנו לעיל למה לא קאמר הש"ס לקמן גבי גרירה דרישא כחכמי' דר"י דלמ"ש בחבורה הוא דמחמרי רבנן אבל לא בגרירה ומתוך דברינו יבוארו כ"כ ד' ר"נ לקמן ועוד שהרי ראב"ע מודה לו מאי נ"מ בזה כיון דאיהו הל' כר"ש ס"ל אמנם אתי לאשמעי' דגם בפ"ר דלא ניחא לי' כהאי דקירוד ג"כ הלכה כר"ש:

ואמנם רש"י שכ' בגמ' וזמנין דעביד חבורה וכן תוס' שכ' דלדידן אסור משום פ"ר מבואר דלא ס"ל דקירוד הוה פ"ר וי"ל דר"י ורבנן בהא פליגי ר"י ס"ל דבר שאינו מתכוין בשבת ויו"ט דרבנן וממילא אפי' קירוד לא הוה כ"א דרבנן ולא גזרי' קירצוף אטו קירוד ואמנם רבנן ס"ל כר"ש דמקלקל בחבורה חייב וא"כ בחבורה לא בעי' מלאכת מחשבת ומאחר דבכל התורה ס"ל כר"י דאין מתכוין דאוריי' חוץ משבת א"כ לדדהו בחבורה כשאר התורה דינא הוה וקירוד דאוריי' וגזרי' קרצוף אטו קירוד:

ואמנם יל"פ ג"כ דר"י דהכא ס"ל דכיון דאינו מתכוין בשבת דרבנן כי גזרו באפשר היכא דלא אפשר לא גזרו וא"כ אי גזרת קרצוף אטו קירוד שוב הו"ל לא אפשר ואף קירוד שרי אמנם רבנן לא מפלגי בין אפשר ללא אפשר:

והנה ד' תוס' ורא"ש לאסור בזה"ז דהוה פ"ר משום תלישת שער והביא הרא"ש ראי' מנזיר וצריך ביאור מאי ראי' צריך לזה נחזי אנן ונ' דראי' הרא"ש דלכאורה היינו אומרים דהני שערות שנתלשים ע"י סירוק היינו שערות המדולדלות ועד"ז לא הי' ק' על הרא"ש מאי מייתי מנזיר כלל דהוה פ"ר דהא התם קאמר הש"ס דלהסיר קמכוין דהרא"ש לא בא לאתויי ראיה כ"א דאיכא תלישה בשערות המדולדלים:

אמנם בש"מ נזיר שם הביא בהדיא בשם הרא"ש בפירושיו דמכוין ל"ד כ"א ר"ל דהוה פ"ר וכ"כ רש"י שבת פ' במה אשה גבי הא דמייתי הש"ס שם הך דנזיר עיי"ש והביא הרא"ש ראי' בש"מ מר' ישמעאל דקאמר לא יחוף באדמה מפני שמשרת השער כוונתו דמדהתיר ר' ישמעאל לחוף כלל ש"מ כר"ש ס"ל כדקמק' הש"ס בנזיר שם אמתני' דנזיר חופף וא"כ אמאי אוסר באדמה אי דקמכוין בכל חופף אסור אלא ש"מ משום פ"ר:

ונ' דזה ג"כ ד' הרמב"ם בה' נזירות שכ' אבל לא סורק ויחוף באדמה שמשרת וודאי ר"ל דהני תרתי אסירי משום פ"ר:

ואמנם מדכ' ואינו לוקה מ' דס"ל דאף דמודה ר"ש בפ"ר מ"מ אינו לוקה והטעם דמ"מ לא כיון וכ"ת הרי מבשר דכ' במילה ילפי' פ"ר והו"ל דאוריי' ולמה אינו לוקה י"ל דלמאי דמסקי' לאביי דאיכא לאוקמא קרא בדליכא אחר גם לרבא י"ל דקרא לליכא אחר אתא דהו"ל מכוין ויש לדייק הכי דלכאורה מאחר דכ' רחמנא לעשות אבל אתה עושה בסיב ובמוט בשר ל"ל בשלמא לעשות אצטריך דל"ת דווקא במקום מצוה שרי רחמנא כ'

רחמנא לעשות אבל בשר ל"ל כיון דאפי' לדבר הרשות מותר אלא ש"מ דאי לא כ' בשר הו"א בסיב ובמוט היכא דליכא פ"ר הוא דעושה ובאמת הוה ילפי' דדבר שאינו מתכוין אסור כ' רחמנא בשר דע"כ הוה פ"ר ומעתה אף אנו נאמר דאי לאו דכ' לעשות הו"א דדווקא ע"י אחר שרי בבשר קמ"ל לעשות דאפי' ע"י עצמו וממילא אמרי' גם בשר מיירי דליכא אחר ודלמא לעולם פ"ר שרי ומה"ט אין לוקין עלי':

ואמנם הכ"מ נתקשה שם עוד בד' הרמב"ם ב' קושיות חדא למה פסק כר' ישמעאל נגד הת"ק ותו למה פסק איבעי' הש"ס לקולא ונקט שמשרת ונ' דקו' חדא מתרצא לאידך דס' להרמב"ם דאיבעיא הש"ס הוה אי למשרת תנן וא"כ גם ת"ק מודה לר' ישמעאל ור' ישמעאל לפ' ד' ת"ק אתא וא"כ הל' כר' ישמעאל או המשרת תנן ופליג ר' ישמעאל ואין הל' כמותו ובעי' לא אפשטא ואזלי' לחומרא דמשרת תנן והל' כר' ישמעאל אבל אי המשרת תנן בלא"כא"ה אין הל' כר' ישמעאל וא"ש פסק הרמב' ממ"נ:

פסחים

פי' כל שעה:

אפשר וקמכוין כ"ע ל"פ דאסור וק' פשיטא ואמנם למ"ש תוס' דכולא סוגי' מיירי דליכא פ"ר א"ש דס"ד כיון דלאו וודאי שיבא לידי אי' אף דקמכוין ואפשר לו ליבדל שרי קמ"ל ובזה מובן ד' תוס' וכל הנהו דמייתי בשמעתין צ"ל דלא הוו פ"ר וק' מאי כל הני דנקטי תינח מוכרי כסות דמיירי באינו מכוין משא"כ אינך כולהו הרי ממכוין מיירי אע"כ אדרבא מהני עיקר דווקא דמהי"ת יהא מכוין שרי אע"כ כולא סוגי' בליכא פ"ר:

ועד"ז נתיישב קו' אלימתא על הרי"ף ורא"ש שכ' הל' כרבא וק' הי רבא ל"ק הרי אתותב וללי"ב הרי לא אפליגו כ"א לר' יודא ואנן כר' שמעון ס"ל אמנם י"ל כוונתם דסוגיין מיירי בליכא פ"ר ומשו"ה נחלק ר"י ור"ש אמנם באמת פ"ר לר"ש כאינו מכוין לר"י והנה לאביי אליבא דר"י גם במכוין מחלק ר"י בין אפשר ללא אפשר וי"ל דר"ש דמודה לר"י בפ"ר מ"מ בלא אפשר שרי ואמנם לרבא דלא מחלק במכוין לר"י בין אפשר ללא אפשר א"כ ה"ה בפ"ר לר"ש אין חילוק והיינו דכ' הרי"ף והרא"ש דקיי"ל כרבא דהיינו בנ"ב דל"ק איתותב:

ועד"ז יש לתרץ קו' תוס' לקמן מאי מק' רבא מאומני' דלמא הך כר"ש דאליבי' מודה אביי ואמנם התם לכאורה מאן יימר דהני אומנין מכווני כלל א"ו לפ"ר קרי לי' מכוין וה"ק נהי דטעמא דהך מתני' משום פ"ר מ"מ לא עדיף פ"ר לר"ש ממכוין לר"י וכיון דלדידך במכוין לר"י היכא דלא אפשר שרי למה יגרע פ"ר לר"ש טפי:

ועד"ז יל"פ ד' רש"י שכ' כיון דלא הוה כ"א דרבנן לא גזרו והק' תוס' מגרירה אמנם כ' רש"א למה שצידדו תוס' לעיל דבדרבנן אפשר דלא גזרו אפ"ר והכא משום פ"ר אתי' עלה ומת' הש"ס דבדרבנן לא גזרו אפ"ר ומסתיעא מד' רש"י לד' ת"ה במ"א סי' שי"ד דבדרבנן לא גזרו אפ"ר:

ועד"ז י"ל ג"כ מהא דמק' הש"ס מהכניסה לרבקה דלמא ג"כ ר"ש היא אמנם מ' להש"ס דע"מ שתינק היינו ותידוש כלומר כיון שהכניסה שתינק א"א שלא תידוש כיון שהפרה דשה וא"כ מטעם פ"ר פסולה והיינו וקמכוין דקאמר הש"ס וק' לאביי הרי פ"ר ולא אפשר שרי לר"ש:

ואמנם ב' קו' תוס' הנ"ל י"ל בדרך אחר דעיקר קו' המק' בשלמא לדידי דאמינא אסור ליכא לחלק בין דאוריי' לרבנן אבל לדידך דלר"י שרי א"כ גם לר"ש מסתברא דמדרבנן הוא דאסור והכא דליכא אלא אי' דרבנן לישתרי וע"ז קאמר אביי ותסברא דכיון דהכא ליכא אלא דרבנן דלמא בדרבנן לכ"ע שרי ודרך דיחוי קא"ל:

ומ"מ הרמב"ם פ' י"ד מה' מ"א כשהביא דין זה לא חילק בין פ"ר לליכא פ"ר מ' לכאורה דס"ל כד' הר"ן בפ' ג"ה בסוגי' דריחא מלתא שהחליט דבהנאה אין חילוק בין פ"ר או לא ואמנם ממ"ש דא"כ למאי הל' קאמר הש"ס אפשר וקמכוין אסור מ' דלא כר"ן בענין זה וכמ"ש:

וגוונא דלא הוה פ"ר כ' הרא"ש כגון בריח שיוכל לעצום חוטמו שלא יריח וכ"ת א"כ היאך שייך שוב בע"כ וצ"ל זימנין דמתרמי לי' באורחא אינש דעלמא ובעי לאשתעויי בהדיה ואינו יכול לעצום חוטמו:

וי"ל עוד זמנין שפתח בית ע"א סגור וליכא ריח ולא ק"ל וזמנין פתוח ואמנם לקמן כדמשני לאותן העומדים בפנים ע"כ צ"ל דלא הוה פ"ר משום דיכולין לעצום חוטמם וכד' הרא"ש:

תוס' ד"ה לא אפשר בסו"ד וע' רש"א וי"ל מאחר דרבא בלי"ב הדר בי' גם אליבא דר"י ומ' משום דאתותב הדר בי' לא מסתברא שוב לאוקמא סוגי' דכתובות אליבי' משא"כ ר"י רבה לא מצינו דאתותב כ"א מקטני' ומהי"ת נימא דגם מגדולי' הדר בי' לכך נקטי תוס' ר"י רבה:

והנה הא דנעלם מרבא מתני' דכלאים ק' מאוד להלום והי' נ' לפ' דמ' ליה לרבא ממתני' אחרת במסכת כלאים דאפשר ולא מכוין אסור לר"ש דתנן לא ילבש כלאים להעביר המכס ומ' לי' דג"כ הך מתני' ר"ש היא ומטעם דאפשר לפרוע המכס אסור דאי ר"י הרי ר"י אפי' בלא אפשר קאסר וכ"ת מתני' דמוכרי כסות מני הך ר"ש משום רבו ר"ע היא

דקאמר בהגוזל קמא דלובש אדם כלאים להעביר המכס והא דידי' הא דרבי' אמנם כ"ז אי אמרי' לר"י אפי' לא אפשר אסור בלא מכוין אבל הש"ס לא מ' ני' לאשוויי פלוגתא בין ר"ש לר"ע רבו ומוקי רישא דמכס כר"י ודווקא באפשר קאסר ר"י ובלא אפשר שרי וסיפא ר"ש:

ועי"ל ע"ד אחר דרבא ס"נ דהא דמוכרין כדרכן היינו כפי' רש"י דרך לבישתן להראות לקונה מדת ארכו ורחבו וזה א"א אם מפשי' במקל ואף דצנועין מחמרי אנפשיי' מ"מ לא עדיף מטורח גדול שהכריחו תוס' דמקרי לא אפשר תדע דאכפל תנא ותנא עוד הפעם האי דינא גבי תופרי כסות והיינו דהתם וודאי לתפר בארג כדרך הצנועין אין טורח גדול מזה וה"נ ברישא ודק' לי' מ"ט במכס אסור משני לך הא מני ר"י אמנם סתמא דש"ס מ' לי' דהני תרי סתמא לאו אליבא דתרי תנאי נשנו ותרוויי' ר"ש הוו ובכלאים מיירי שלובשו דרך לבישה משו"ה אסור ובמוכרי כסות מקפלו רק על כתיפו ושרי ועד"ז פי' הכ"מ לד' הרמב"ם וא"כ בין לקפלו על כתיפו בין להפשיל במקל אין חילוק כלל ושפיר פריך והא הכא דאפשר ומ"מ מדברינו מבוררי' שפיר מסוגי' הש"ס ד' הרמב"ם בה' כלאים דפסק להני תרי משניות חדא לאי' וחדא להתירא:

ואמנם דרך אחר בד' הרמב"ם נ' דק' ליה קו' הר"ש בכלאים שם מאי מק' הש"ס פ' במה אשה וס' ר"י אין מתכוין אסור והאמר ר"י ה' כסתם משנה ותנן נזיר חופף וכו' הרי תנן בכלאים שוב סתמא כר"י ותי' הר"ש לא מעלה ולא מוריד הרי עכ"פ אי' לן תרי סתמא כר"י חדא דמכס וחדא דלא יקשור חבלי' פרק במה בהמה ומאי אולמא הני תרי מהני א"ו לא ק' אהדדי הכל תלי' בהא אם נהנה מן האי' הו"ל כמתכוין להנאת לבישה ואסור ואם לאו שרי ומעתה במוכרי כסות אטו הוא נהנה ממה שהכסות הוא כלאים נזדמן לו ענין זה שהכסות כלאים אבל הוא אינו נהנה מזה וממילא מהני מה שאינו מתכוין משא"כ במכס לד' הרמב"ם לא מיירי שפורעין מכס מן הבגדים כ"א היהודים צריכין לפרוע מכס וע"י שהוא לבוש מלבוש נכרי פטור וא"כ אדרבא רק מאי' כלאים נהנה ואסור וכן בחבלי' דע"י שחבל הצמר של בהמה זו וחבל הפשתן של בהמה אחרת קשורי' הוא יכול למשכן שני' א"כ הקשר שעושה הוא דבלא קשירה אין כלאים בה עיקר הנאתו ואסור גם כן:

ועד"ז נוכל ליישב גם ד' הרא"ש שהקשו עליו האחרונים דמתיר במכס ואוסר בחבלים דמייתי לה לדינא במסכת נדה בהל' כלאי בגדים ולמ"ש א"ש דגם הרא"ש מודה לסברת הרמב"ם דעיקרא דמלתא תליא אם נהנה מן האי' ומעתה שפיר דבחבלים אסור אמנם בכלאים מ' ליה מש"ס דב"ק דע"כ ר"ל ג"כ שפורעין מכס מהבגדים אם אינו לבשן וכמו

שפי' הר"ש שם וא"כ שפיר דמי למוכרי כסות דאין נהנה כלל ממה שהבגד הוא כלאים ופלוגתת הרא"ש עם הרמב"ם הוה רק בפי' מכס ומר אמר חדא ומר אמר חדא ול"פ וכמבואר ומיושב ג"כ על הרמב"ם מש"ס דב"ק דהתם באמת מיירי ר"ש משום ר"ע ממכס שפורעין מן הבגדים דבאמת דמו למוכרי כסות רק מתני' ל"מ הכי כי היכא דלא יהא סתירה בין תרי מתני' בפ"א וכן מקושי' הש"ס על ר"י פ' במה אשה שכ':

תוס' ד"ה אביי ומ"מ ד' אביי ק' להולמן ונראה דק' ליה לאביי קו' הש"ס פרק במה מדליקין מבריי' דר"ש אומר גורר אדם קתני גדולים וקתני קטנים ק' לתרווייהו ותי' הש"ס שם דחוק אמנם לאביי ניחא קטנים נקט ר"ש משום דר"י באפשר אוסר אפילו אינו מכוין ונקט גדולים דלא אפשר דלר"י אפילו מכוין מותר ולר"ש דווקא ובלבד שלא יתכוין וא"ש ומ"מ לא קאמר אביי מנא אמינא דאיכא לאוקמי כתי' הש"ס בשבת שם:

שבת

כ"ב ע"א:

רש"י בגרירה והוה חופר או בונה לא מצאתי במק"א שפירש"י בונה ונראה כוונת רש"י כאן משום דדייק הש"ס בכמה מקומות דסבר שמואל דבר שאינו מתכוין מותר משום דאמר הל' כר"ש בגרירה ומאן יימר דלמא דווקא בגרירה דהוה מקלקל הוא דסבר שמואל דבר שאינו מתכוין מותר וכמ"ש תוס' לחלק בענין זה ריש כתובות ולזה כתב רש"י דזמנין ע"י שעבד חריץ וחופר משוה גומות שהיה מתחלה והו"ל בונה ואעפי"כ שרי:

שבת כ"ט ע"ב:

גזירה עיליתא דשישא והדבר צריך ביאור כיון שהסכימו בתוספות דאפילו לר"י בשבת דבר שאינו מתכוין רק דרבנן דבעינן מלאכת מחשבת ולמה נגזור עוד גזירה לגזירה ותו אמאי לא קאמר הש"ס סבר לה כר"י וגזירה וכו' מה"ט נ' דאדרבא ר"י בן אלעזר כר"ש ס"ל אלא דס"ל כר"י רבה דבקטנים גם ר"ש מודה וספסל הו"ל קטנים כמבואר בסמוך ולר"ש טעמא מאי מודה בקטנים נ' הסברא דכיון דבקל יכול לנשא הכלי ממקום למקום וטוב יותר לכלי לנשא אותו מלגרור ש"מ דניחא ליה בגרירה משום דבעי אשוויי גומות והו"ל כמכוין לכך ולכך אוסר ר"ש וכיון דהיינו טעמא דר"ש שפיר גזרי' עיליתא דשישא וכו':

ובזה נתיישב קו' תוס' מאמימר דשרי זלחא במחוזא דהכא ה"ט דגזרי' משום דהו"ל כמכוין אבל התם במרבץ כיון דבאמת הו"ל דבר שאינו מתכוין לא גזרי' מידי:

וא"ש בזה דברי הרמב"ם שפסק בכיבוד דווקא במרוצף שרי והו"ל לחלק בין כל העיר מרוצף אי לא אלא ש"מ לית ליה תי' תוס' וכ"ת קשי' אהדדי י"ל כמ"ש:

ואתא לן שפיר בזה ג"כ קו' תוס' פסחים פ' תמיד נשחט גבי מדיחי' העזרה שהקשה תוס' הרי העזרה מרוצף היה ואפילו לר"א שרי ונבאר תחלה דברי' שם כוונתם דאי הו"א רבנן אסרו כל ריבוץ בין מרוצף בין אינו מרוצף אלא דלרבנן רק מדרבנן אסור א"כ במקדש לא גזרו אבל לר"א כיון דאיכא ריבוץ דאורייתא שוב לא התירו גם במקדש ואהא מייתי תוס' דאדרבא באתרא דכולהו בתי מרוצפי' לא גזרו כלל אלא מיהת בגבולין בעי' כולה מתא מרוצף מ"מ במקדש מיהת לשתרי ותי' לחד תי' דמ"מ כה"ג גם במקדש גזרו לר"א ולמ"ש א"ש דלחד תי' כתב תוס' דטעמא דר"א דמחייב חטאת בכיבוד וריבוץ משום דסתמא מכוין לאשוויי גומות ומעתה בשלמא לרבנן נהי דאסרי רבנן לרבנן מ"מ אין כאן כוונה וא"כ לא גזרי' שישא אטו עלמא משא"כ לר"א דס"ל חייב חטאת משוי ליה כמכוין שפיר גזרי' שישא אטו עלמא וע' בד' תויו"ט פסחים שם בד' הרמב"ם וש"י:

והנה למ"ש שפיר י"ל דלעולא דס"ל בגדולי' מודה ר"י ובקטנים הוא דפליג אין ראיה מגרירה כלל דס"ל לר"א דבר שאינו מתכוין אסור דלמא היינו טעמא דאוסר בקטנים דהו"ל כמכוין ומיושב קושי' תוס' בסוגיא דצירוף ע"ד רש"י ביומא ל"ל לאתויי מבהרת לייתי מגרירה דלמא לא היא בגרירה ה"ט דהו"ל מתכוין:

ד"ה מותר הק' הרמב"ן דהו"ל כגדולים ופליגו ר"ש ורבנן וי"ל ע"ד שכתב תוס' שם דהתם פליגי אי שרי להטיל מום משום דר"ש ס"ל דהאי דאחזו דם אין מום גדול מזה ואפי' מתכוין שרי ורבנן לית להו הך סברא וחשבי' לא מתכוין:

מטה דומי' דכסא ויל"ד אכתי לא לנקוט כ"א למר מטה ולמר כסא ולמ"ש לעיל בפסחים א"ש ויע"ל דמאן דאוסר בגדולים ס"ד דמטה שדרכה להיות גדולה אפילו בקטנה אסורה לכך אשמעינן מטה דומי' דספסל ולמאן דאוסר בקטנים ס"ד איפכא דכלים שדרכן להיות קטנים אפילו הן גדולים אסורין לכך אצטריך לאשמעי' אפכא דכסא דומי' דמטה שריא:

רש"י ד"ה מוכרי כסות מבואר מדבריו שלובשין אותו כדרכן ונ' שהביאו לזה דלמ"ש טעמא דר"ש לר"י רבה דאוסר בקטנים דמדגררן ש"מ לאשוויי גומות מכוין וא"כ במוכרי כסות שמקפלין הבגדים רק על כתיפן כמו שפי' הכ"מ בה' כלאים א"כ הרי ניכר דלא אתכוין להנאת לבישה א"ו מוכרין כדרכן היינו שלובשין אותן:

אלא דל' רש"י שסיים אח"כ ואפילו בהעלאה בעי' הנאת לבישה ומאי בעי רש"י בזה כיון דמתני' מיירי בלבישה גמורה ונראה דברי רש"י דס"ל כתוס' שלבוש בגדים אחרים וקשה ליה לרש"י מ"מ אם לבישה אין כאן העלאה יש כאן וע"ז כתב רש"י דהעלאה דווקא דומיא דלבישה אסורה והטעם לדברי רש"י דלכתוב רחמנא העלאה ולא לכתוב לבישה א"ו דלבישה אצטריך לגלות דהעלאה דומיא דלבישה דווקא אסרה תורה:

והנה כבר הזכרנו לעיל דלהר"ן פ' גי"ה בסוגיא דריחא מלתא דס"ל דמכאן מוכח דבהנאה אפילו פ"ר שרי למאן דמתיר דבר שאינו מתכוין ונראה סברתו דדבר שאסרה תורה ההנאה ומאחר שזה מקבל עליו עול תורה ומכוין בכל עת שלא ליהנות ומצטער על שלובש כלאים אין הנאתו הנאה כלל:

וכבר עוררנו לעיל דל' גם ד' הרמב"ם פ' י"ד ממ"א כן ושיק' עלי' מסוגיא דפסחים:

שבת מ"ו ע"ב:

כבתה אין ע' תוס' ותי' דחוק ולולא דברי' הייתי אומר דגם המק' ידע די"ל טעמא דר"ש משום בסיס לדבר האסור אלא דמ' לי' כל היכא דמודה ר"ש באותו מוקצה גם מיגו דאתקצי ס"ל ומ' לכאורה כן ביצה פ' המביא גבי הוקצה למצותו עיי"ש והיינו דק' לי' מכבתה בשלמא אי לא שרי ר"ש בכבתה הייתי אומר ג"כ טעמא דר"ש משום בסיס אא"כ גם כבתה ליתסר מיגו דאתקצי אלא ש"מ משום דבר שאינו מתכוין ושפיר ק' ורבא במסקנא חדית לן דאף דאי' לי' לר"ש בסיס מ"מ מיגו דאתקצי לית לי':

תוס' ד"ה אי' דאוריי' והרמב"ן תי' דשם כיבוי מיהת אב מלאכה אבל גורר אי אפשר להיות מלאכה דאוריי' והן הן ד' רש"י כאן למעיי' בהם:

תנן מוכרי כסות יל"ד למה מק' ממוכרי כסות דיש להשיב דלמא לאו ר"ש היא ואמאי לא הק' ממתני' דבכורות ר"ש אומר יקיז אעפ"י שעושה בו מום ויש ראי' מכאן לד' תוס' בכורות שם דהתם טעמא דר"ש אחזו דם אין מום גדול מזה והו"ל מטיל מום בבעל מום:

ומ"מ יק' מאחר דגם ראב"ע בקירוד בביצה אי' לי' כר"ש דלמא הך מתני' דכלאים ראב"ע היא ונ' דמאן לימא לן דראב"ע סבר מקלקל בחבורה חייב דלמא פטור ס"ל ומשו"ה מתיר בקירוד ואי ר"ש בדאוריי' מודה מנ"ל דראב"ע מיקל טפי מני':

שבת פ"א ע"ב:

תוס' ד"ה והאר"י הל' כסתם משנה דברי' צריכין עיון גדול כבר הזכרתי לעיל קו' הר"ש פ"ט מכלאי' מ"ג אסוגי' זו דבכלאים גופא שם סתמא אחרינא ובפ' במה אשה לא יכרוך חבלים ויקשור סתמא כר"י וכבר עוררנו דלהרמב' לק"מ הני קו' וכצ"ל ג"כ ד' הר"ש מוורדין דלא תק' עלי' הא איכא סתמי אחרינא כר"י והי' בדעתי לומר עפ"י מה שכ' הכ"מ הביא דבריו המג"א סוף ה' פסח בדין חדש בחו"ל דבתרי סדרי' יש סדר למשנה וא"כ נזיר הוה בתרא יותר משבת וסתים לן תנא שם כר"ש אלא מאחר דבבכורות שוב נחלקו בהדי' ר"י ור"ש בבכור שאחזו דם דלר"י דבר שאין מתכוין אסור ולר"ש מותר הו"ל סתם ואח"כ מחלוקת והדברים סתומי' מאוד וע':

שבת צ"ה:

המכבד והמרבץ ע' רש"י יל"פ דבריו על ב' פנים י"ל במ"ש דהגומות מתמלאים עלי' ר"ל כד' הרמב"ן במלחמות פ' כל הכלים דהו"ל בונה כלאחר יד ומ"מ כ' רק דלמא כלומר דלא הוה מתכוין דאל"כ למה לר"ש מותר וי"ל ג"כ דר"ל רק דבלא כוונה עשה:

תוס' ד"ה המכבד מה שהוצרכו ראי' כלל דאינו מתכוין פטור מה"ת הלא מהי"ת יהא חייב ור"א קאמר הזיד סופג את הארבעי' י"ל דאי משום הא לא אריא דמתרי' בי' לא תכבד דלמא תשוי גומות ואם מכבד ומשו"ה חייב ולזה הוצרכו ראי' מיומא ולד' רש"י ביומא שם דמחלק בין צירוף מיחם לצירוף ששיות אין ראי' משם והנה על תי' תוס' דשמעתין כ' תוס' פ' תמיד נשחט דדוחק לפ' דבהא פליגי וביאר הרמב"ן במלחמות פ' כל הכלים דנחזי אנן אי הוה פ"ר או לא ונ' כוונת תוס' בשמעתין דתרוויי' ס"ל לגומות ממש וודאי לא הוה פ"ר ולגומות כ"ד וודאי הוה פ"ר אמנם רבנן ס"ל דאגומות כ"ד לא קפיד אינש ואין זה בונה ור"א ס"ל אפי' גומות כ"ד בתוך ביתו קפיד אינש והוה בונה ופ"ר:

אמנם בפסחים כ' תוס' במכוין פליגי אלא שד' צריכין ביאור למאי הל' כ' אף שא"צ לזה ורש"א פסחים שם הבין שכ' תוס' כן לבאר מ"ט ר"ש מתיר לכתחלה ודבריו צריכין עיון דממ"נ אי הו"ל אינו מכוין אפי' בדאוריי' מתיר ר"ש כמבואר בפ' כירה מ"ו ע' לעיל ואי הו"ל מכוין נהי דאצ"ל מ"מ מדרבנן אסור לר"ש וצ"ע אמנם התוס' רצו לבאר פלוגתת ר"א וחכמים וע"ז כ' דלכ"ע א"צ להשוואות גומות אלו ומ"מ ס"ל לר"א כיון דמכבד ומרבץ מכוין אלי' וס"ל כר"י דמשאצ"ל חייב עלי' ורבנן ס"ל כיון דלא צריך לה לא מכוין לה ולא רצו לפ' דרבין ס"ל כר"ש דאצ"ל פטור דא"כ מנ"ל דלר"ש שרי לכתחלה א"ו טעמא דרבנן משום דאינו מתכוין ואסור מדרבנן:

ועתה נבא לקו' שניי' מתמיד נשחט והקו' כבר נתבאר למעלה ונבא בזה אל התי' והנה בפסחים תי' תוס' בתי' קמא רק דבין רובד לרובד מיהת משוי גומות וזה ק' דא"כ אמאי שרי אמימר במחוזא הרי בכל רצפה שייך בין רובד ואמנם בשבת יישבו התוס' קו' זו במ"ש דהדחה שאני ר"ל דבהדחה הוא דמשוי גומות בין רובד לרובד ואמימר זילחא הוא דהתיר:

ואמנם תי' שני שוב ק' בשבת להולמו דלר"א דאסור מדאוריי' גם במרוצף אפי' בביהמ"ק גזרי' אבל לרבנן מה"ט לא גזרי' במקדש כיון דלא הוה אפי' באינו מרוצף כ"א דרבנן וא"כ במחוזא אכתי אמאי שרי אמימר והי' נ' לדחוק דמשום דירושלים לא הוה מרוצף וכל כי האי הו"ל לתוס' לפ' אמנם בתוס' ביארו הענין בד' אחר דיל"ד בד' שם שהזכירו בתי' זה כיבוד תמור ריבוץ אמנם כוונתם דהך הדחה בעזרה הוה כיבוד וריבוץ בהדדי

והנה תוס' לטעמיי' שכ' בסמוך בשבת ובפסחים דאפי' לדידן כיבוד אסור ומ' להו דאפי' אמימר דשרי ריבוץ הוא דשרי אבל כיבוד באמת אפי' במרוצף אסור:

והנה בהא דכיבוד אסור לד' תוס' כ' הטעם משום מזיז עפר ואמנם בפסחים אחר שהביאו ראי' מר"א דכל הכלי' סיימו דכיבוד משוי גומות טפי וק' מאי בעי בזה ונ' כוונתם דאכתי יק' נהי דכיבוד אסור משום מזיז עפר הא לר"ש דלית לי' מוקצה גם מזיז עפר מותר ודלמא ר"א גם במוקצה כר"ש ס"ל ולזה כ' תוס' דלדידן מטעם מזיז עפר אסור אמנם אפי' דלית לי' מוקצה אוסר בכיבוד דמשוה גומות טפי:

ואמנם בה"ג והרי"ף מתירין גם בכיבוד והק' הרז"ה ממתני' דביצה דחכמים אוסרין והביא הרמב"ן במלחמות תי' הרי"ף ע"ז בתשו' והנה הרמב"ן שם דקדק אמאי נקט בין המטות במתני' שם וי"ל בזה על ב' פני' חדא דקרקע הבית בבית ר"ג הי' מרוצף אלא שבין המטות לא הי' מרוצף ולזה לא נחלקו כ"א בין המטות והי' ראי' מזה לד' הרמב' דאף דאוסר בכיבוד אבל במרוצף מתיר:

ויע"ל דתרוויי' ס"ל כיבוד שרי ובין המטות שאוכלין שם כמבואר גם ברמב"ן דהיינו בין המטות יש עצמות וקליפין ור"ג התיר מטעם גרף של רעי וכמ"ש הר"ן בשם הרמב"ן וחכמים אוסרין דהו"ל עושה גרף רעי לכתחלה וע"ז קאמר ר"א ב"צ גם ר"ג לא התיר כ"א לסלק הסדינין שהיו העצמות וקליפין עלי' כדתנן מסלק הטבלא ומנערה אבל לכבד מעולם לא התיר:

ועתה נבא בע"ה לבאר ד' הרמב"ם דק' לי' אמימר דשרי זלחא במחוזא דווקא אטו כר"י ס"ל דדבר שאינו מתכוין אסור א"ו הענין הוא כך כיבוד וריבוץ ל"ד להדדי מה"ט דבאמת בתרוויי' יש לחוש מאחר דיכבד ביתו ישוה גומות מדעת וע"ד שפי' הרמב"ן סוגי' דמפנין אבל לא יגמור את האוצר דאתי לאשוויי גומות במכוין אמנם מאחר דלא שרי לי' כ"א לרבץ ולא לכבד אי' לי' הכירא טובא ולא יבא להשוות גומות ומה"ט אסרי רבנן דביצה כיבוד אמנם אמימר שרא בין כיבוד בין ריבוץ במחוזא משום דמרוצף הוה והן הן ד' הרמב"ם דבמרוצף גם כיבוד שרי:

והנה ע"ד רש"י בפי' א' שכ' לאו אדעתאי לא סבירא לי באמת ק' אי רב אשי ס"ל אינו מכוין מאן הוא בתרי' שסתם הל' לדידן שרי ריבוץ וצ"ע:

שבת ע"ה:

תוס' ד"ה מתעסק נ' ד' רש"י בזה דלא מ' לי' לפ' סוגי' לר"ש דווקא דהרי אר' יודא נמי קשה וכמ"ש תוס' א"ו דהש"ס נקט מתעסק כלומר לר"י פטור משום מתעסק ולר"ש דסבירא ליה מתעסק בחבורה חייב פטור משום אינו מתכוין דפוטר ר"ש בכל התורה

ובמסקנא ג"כ ה"פ לר"י מקרי כה"ג מתעסק כיון דטורח להחיות בו נשמה ולר"ש לא הוה כה"ג פ"ר וכמו שביאר רש"י ומ"מ אין הטעם לד' רש"י משום משאצ"ל כ"א דכה"ג לא מקרי פ"ר ופירש"י הכי משום קו' תוס' דלר"ש גם משאצ"ל חייב בחבורה:

שבת קי"א:

תוס' ד"ה למימרא נראה דברי רש"י דתרתי גוונא אי' שבת איכא חדא משום גזירה כמו רפואה דהוה משום שחיקת סמנים וכמו דבר שאינו מתכוין בגזירה משום מתכוין אפילו לר"י בשבת דמה"ת מותר דלא הוה מלאכת מחשבת וכמ"ש תוס' בכמה דוכתא ואמנם מוקצה הוה חי' בפ"ע לא מטעם גזירה כלל וז"ש רש"י בקולי שבת כלומר בגזירות שבת שר"ש מיקל ולא גזר אבל ממוקצה אין ראיה דבאי' שבת שאינן מטעם גזירה לית ציה לרב כר"ש:

ועד"ז יש ליישב גם קו' שניי' של תוס' דאדרבה מאן דאוסר מוקצה בטלטול היינו משום הוצאה ומאן דאוסר באכילה הוא אי' מצ"ע ולהכי איכא מ"ד דבאכילה קיי"ל כמאן דמחמיר ובטלטול כמאן דמיקל:

א"נ י"ל דמוקצה מלתא אחריתא היא דבאמת בימי נחמיה בן חכלי' דגזרו על כל הכלים אנא דאח"כ התירו וחזרו והתירו ובהא פליגו ר"ש ור"י עד היכן התירו ומעתה המקיל עליו הראי' וה"ט דמחמיר רב במוקצה אבל היכא דפליגי ר"ש ור"י אי גזרו כלל שפיר מיקל רב כר"ש:

והנה הרשב"א הקשה אתי' תוס' מפ' במה גבי בני מלכים יוצאין בזגין דאמרי' ר"ש היא ש"מ דלאו משום אינו מתכוין טעמא דר"ש ותו הא ר"ש את"ק קאי דמתיר בבני מלכים אפילו לרפואה ולי צ"ע יותר אמאי באמת מתיר ת"ק בבני מלכים לרפואה ונראה דדברי ת"ק כיון דבני מלכים סכין בכל יום לא יענה על הדעת דמשום רפואה התירו להם ואמנם ר"ש קאמר עד"ז נוכל להתיר לכל אדם ובלבד שלא יתכוין לרפואה כ"א לתענוג ולת"ק אינו מתכוין לא מהני ואמנם לא היה צריך ר"ש להזכיר דכל ישראל בני מלכים א"ו לגלות דבכל דוכתא אמרינן הכי והיינו סוגיא דפרק במה אשה:

וכשאני לעצמי הייתי אומר דהנה לקמן קכ"ח אמרינן דרשב"ג ור' ישמעאל ור' כולהו ס"ל כל ישראל בני מלכים ולמה קאמר רב הל' כר"ש הול"ל הל' כל ישראל בני מלכים הם א"ו דעיקר טעמא דרב משום דפסק בשבת כר"ש והא ליתא כדמסיק ולמסקנא ניחא דאדרבה דווקא בשמן וורד הכי ס"ל ומשום דשכיח לא זולת:

שבת ק"כ ע"ב:

תוס' ד"ה פותח ונועל נראה לפ' דברי רש"י דלכאורה קשה אפכא כיון דהו"ל פ"ר אמאי מתיר תנא דברייתא ולזה נ' דאדרבא לכ"ע בחדא זימנא דפותח הדלת כיון דהנר אחורי הדלת אין כאן פ"ר ואין זה דומה לפותח כנגד המדורה ואמנם מאחר דכל היום פותח ונועל כדרכו לא ימלט דפ"א באמת יכבה והיינו דלייט עלה רב דתנא דברייתא מתיר משום דכל פעם ופעם לא הוה פ"ר ורב לייט עלה כיון דפותח ונועל כל היום לא ימלט שלא יכבה פ"א ודמי לפ"ר וע' בספר המאירי מ"ש בזה:

שבת ק"ג:

תוס' ד"ה לא צריכי לכאורה ד' הערוך דאס"ד דה"ט משום דהו"ל משאצ"ל הו"ל להש"ס לפ' הא מני ר"ש דאמר משאצ"ל פטור מלי' וד' תוס' דבמה דקאמר הש"ס וכגון דלא מכוין הו"ל כאילו אמר בהדיא הא מני ר"ש היא דלר"י מאי אהני לן דאינו מכוין אמנם לערוך לא ניחא ליה בהכי דהרי שמואל דס"ל כר"ש באינו מתכוין ס"ל כר"י באצ"ל והו"ל לש"ס למימר ס"ל כר"ש נמי במשאצ"ל ואפשר ד' הערוך כיון דגם ר"י פוטר באינו מתכוין בשבת א"כ אין ראיה כלל ממה דקאמר הש"ס וכגון דלא מכוין א"ו דאפי' למאן דמחייב במשאצ"ל היכא דלא ניחא ליה מודה דלאו מלאכה היא ולא הוה פ"ר והדרן לכללן דדבר שאינו מתכוין מותר ולא בא הערוך כ"א דלא לדייק דפ"ר דלא ניחא ליה לא הוה פ"ר והדרן לכללן דאינו מכוין מותר:

גם י"ל הא דקאמר הש"ס וכגון דלא מיכוין היינו דכל הבא לזרד בארעא דחבריה חבריה אינו נותן לו רשות אלא משום דמייפה לו קרקעו וסתמא אדעתא דחבריה עביד וצריך הש"ס לפ' וכגון דלא מכוין כלומר דלא עביד אדעתא דבעל הקרקע:

והנה הרמב"ם הביא סתמא הך ברייתא ולא חילק בין ארעא דידיה לארעא דחבריה ונושאי כליו לא העירו ע"ז נ' דמפ' כפי' תוס' דהש"ס ר"ל דהו"ל משאצ"ל ומאחר דדברי הרמב"ם כר"י דמשאצ"ל חייב עלי' אין חילוק לדידיה בין ארעא דחבריה או דידיה וברייי' ע"כ באגם מיירי כרבה ור' יוסף וכ"ת הא מיהת הו"ל להרמב"ם לפרושי נראה דהרמב"ם ביאר זה במה שהביא בתחלת הפרק דין דייפוי קרקע ובהל' ה' הביא דברי הברייתא למימר דהכי מיירי בג בגוונא דל"ש ליפות הקרקע:

והנה בעקרא דהא מלתא דאתי הערוך עלה מסכרא דנזיי' הא כתבו התוס' בזה קי"א ע"ב ועי' רש"א שם שנתקשה מ"ט באדרא אפומא דאשישא חיישי' שמא יסחוט ונראה דהתם היינו יסחוט ויפרק וביין הוא דכ' תוס' בכל שהוא לא חיישי' משא"כ בשמן דאפילו משהו סיכה עבדי ליה וודאי חיישי' למפרק אפילו בכ"ש:

הדרן לד' תוס' שהקשה ע"ד הערוך ממפיס מורסא למה צריך צערא דגופא הרי הוה פ"ר דלא ניחא ליה נראה דפ"ר ל"ש כ"א היכא דעביד מלתא והמלאכה אשויי מעצמה משא"כ במפיס מורסא דעושה הפתח בידים אלא דמ"מ אין הפתח פתח גמור דאין פתח אלא העשוי להכניס ולהוציא והכא מכניס אויר ואמנם האי אוירא לא ניחא ליה דעביד ליה צערא דגופה ומשו"ה שרי:

ואדרבא לכאורה לדברי הערוך י"ל קו' בה"ג דמק' הא שמואל כר"י ס"ל במשאצ"ל ואמאי מתיר במפיס מורסא ולד' הערוך א"ש דהתם כיון דהוה פ"ר דלא ניחא ליה א"כ הדר להיות דבר שאינו מתכוין ושפיר מתיר שמואל ומ"מ בעי' צערא דגופא מטעם הנ"ל ודקאמר הש"ס דאתיא כמ"ד משאצ"ל פטור ע' בה"ה ושם ימצא תי' גם מצד נחש:

ואמנם יסוד הערוך בנויי דחדא מתרתי אי הוה פ"ר דלא ניחא ליה פ"ר א"כ חיובא מחייב עלה ואי לאו הו"נ דבר שאינו מתכוין ושרי ובזה נסתלק מעליו עיקר קו' תוס' וכל הראשונים מנ"נ להערוך דאפילו לכתחלה שרי ועתה נבא לשאר ד' הערוך א' וא' ונבאר תחלה בס"ד הסוגי' שממנה מייתי ראיה:

שבת קל"ג:

אמר מר בשר אעפ"י שיש בהרת דבר שאין מתכוין הוא הנה ד' המק' נ' דהיכא דלא אפשר גם ר"י מודה ודד' אביי ורבא בפסחי' כל"ב בפסחים דגם לר"י בלא אפשר שרי ואמנם לפי"ז אביי שהשיב לא נצרכא אלא לר"י היינו בל"ק דפסחים דאביי אליבא דר"י אוסר אפי' בלא אפשר כמ"ש תוס' שם ודייק לי' מדר' יאשי' דהכא אבל לבתר דשמע מרבא דמוד' ר"ש בפ"ר מודה אביי דמסתבר גם לר"י לא אצטריך קרא להכי משום דהוה לא אפשר ופליגי הני תרי לישנא דאביי בפסחים בס"ד ומסקנא דאביי דשמעתין:

איכא דמתני והנה כבר כ' לעיל לבאר למה לי תרי קראי בשר ולעשות ואמנם י"ל עוד דיש חילוק גדול בין הך דסיב ובין מילה בצרעת בהך דסיב עושה כלאחר יד משא"כ במילה בצרעת קוצץ בהרת בידים וממילא איצטריכו תרוויי דמבשר לא הוה ילפי' לסיב דהתם משום דקעביד מצוה ומסיב למילה לא ילפי' דשאני התם דעביד כלאחר יד ובזה נ' ליישב ד' הרמב"ם בה' נזירות שפסק דאף דסורק הוה פ"ר אינו לוקה וכ"כ לעיל דמ' דס"ל להרמב"ם נהי דפ"ר לר"ש אסור מ"מ מלקא לא לקי אמנם יק' לפי"ז מאי מק' הש"ס פ' הבונה והא אביי ורבא דאמרי וכו' ומאי קו' הרי חיובי לא מחייב אפ"ר ולמ"ש א"ש דדווקא בסורק דנהי דהוה פ"ר מ"מ השרת הנימין לא מתעבדא כ"א כלאחר יד ואיהו מידי אחרינא עביד התם ס"ל להרמב"ם דלא לקי משא"כ התם בפ' הבונה דמייפה ע"י

התלישה הקרקע אלא דלא מכוין וכיון דפ"ר לא בעי כוונה ממילא חיובא ג"כ מחייב ואמנם האי חילוקא יליף לי' הרמב"ם מסוגי' וכמ"ש:

ואביי אליבא דר"ש האי בשר יל"ד אמאי לא פריך הש"ס האי לעשות מאי עביד לי' ואהא לא שייך תי' הש"ס ונ' דלכאורה האי לעשות אינו מיותר דאצטריך לעשה כדאמרי' לעיל דצרעת עשה ולא תעשה אלא דמאן דמוקי לה אסיב היינו משום דס"ל דאי לעשות עשה הו"ל השמר דעשה ואין כחן ל"ת ולמאן דס"ל דכל השמר הוה לאו שפיר דריש לעשות אעשה נמצא דאלעשו' לק"מ ועד"ז נבין ד' התוס' שכ' דלר' יוחנן א"ל דאצטריך קרא לבינייהו וק' א"כ למה שוב א"ר יוחנן לא צריך הרי לבינייהו עכ"פ צריך ואמנם למ"ש א"ש דוודאי אי לא דרשי' לעשות אסיב ואין לנו כ"א ק"ו ממילה בשבת שפיר אצטריך קרא לבינייי' משא"כ אי דרשי' מלעשות סיב נהי דמסיב לחוד לא מצינו למילף אמילה וכמ"ש דשאני סיב דהוה כלאחר יד מ"מ כיון דמק"ו עכ"פ ידעי' דגם מילה דוחה צרעת אלא דאכתי שלא בזמנה לח ידעי' ולא אצטריך כ"א גילוי מלתא בעלמא ואהא וודאי מהני סיב ואמנם אי לא דרשי' לעשות אסיב שפיר אצטריך קרא אבינייה' ומעתה למסקנא באמת ר' יונתן דקאמר אין צריך דריש לעשות אסיב ושפיר קאמר אין צריך וקרא אצטריך אליבא אחר ואמנם הש"ס בס"ד לא מצי פריך אר' יונתן דלמא לא דריש לעשות ואצטריך קרא אבינייהו מאי אמרת א"כ מאי אין צריך דקאמר ניחא להש"ס להק' קו' לר"ש מלהק' דקדוק לשון לר' יונתן:

וחנה מסוגי' זו הביא הערוך ראי' דפ"ר דלא ניחא לי' שרי מדלא אצטריך קרא כ"א לדליכא אחר והתוס' ביומא תמהו על דבריו הא סוגיין קאי מקמי דסבר אביי מודה ר"ש בפ"ר ונ' פשט ד' הערוך עד"ז דלמאי דמסקינן הכא דאצטריך קרא לאביי בדליכא אחר א"כ תק' לדידן אליבא דר"ש דמפקי' קרא לפ"ר אכתי אביו היכא דליכא אחר מנ"ל דלמא קרא לאחר אתא אלא ש"מ לאחר ל"צ קרא דהו"ל פ"ר דלא ניחא לי' וכו' אצטריך קרא לאביו ונ' דגם התוס' שם הרגישו בזה ולזה כשהק' עוד אכתי מדרבנן מנ"ל כ' בסו"ד ל"ש אביו ול"ש אחר וזה הל' ק' הא התם לאו לענין מילה קמיירי וע"כ כוונתם ל"ש אביו ל"ש אחר מחד קרא נפקי ואמנם קו' תוס' דלמא אכתי מדרבנן אסור אפי' בשבת וממילא בשאר אי' דאורייי כ"כ לעיל ד' הערוך דאם מקרי פ"ר ממילא גם חיובא מחייב ואי לא הו"ל אינו מתכוין ומותר:

ואמנם בענין קו' תוס' על הערוך אמאי לא מק' הש"ס גם לרבא דע"כ לד' הערוך גם לרבא מוקמי' לקרא דקטן בדליכא אחר דבאחר ל"צ קרא נ' דבאמת ידע הש"ס דקרא דקטן לכ"ע בליכא אחר מיירי ועיקר קו' לאביי הוה מגדול דלרבא ניחא דהוה פ"ר דניחא לי'

משא"כ לאביי צריך לאוקמי באומר לקוץ בהרתו מכוין וקרא לרשיעו גמורה וזה וודאי דוחק גמור ורמז לנו הש"ס מ"ט הדר אביי לגבי רבא דאין דוחק גדול מזה לאוקמי קרא כה"ג וממילא ביאר הש"ס דבקטן בר מן דין דצריך לאוקמי קרא בדליכא אחר לכ"ע עוד אנו צריכין לומר דמיירי באומר לקוץ בהרת בנו מתכוין וכ"ש דדחיקא טפי:

ודע דהא דאצטריך קרא בדליכא אחר חף דאי' לן קרא בגדול היינו דבגדול לעולם הוה פ"ר וע"כ מילה דוחה צרעת אבל בקטן דא"נ האידנא ליכא אחר הלא במשך הזמן יזדמן אחר וס"ד משום מצות מילה בזמנה נא נדחה לאו דבהרת קמ"ל:

שבת קי"ג:

רש"י דלא קבעי לי' לעורו הנה וודאי למ"ד משאצ"ל פטור עלי' אין כאן אלא שבות אמנם נהי דליכא אלא שבות מ"מ לא דמי לטלטול והדרא קו' לדוכתא ולכך אצטריך אינו מתכוין ומ"מ למסקנא ל"ק אף דהו"ל שבות מ"מ אין זה מלאכה לעולם אי' בעלמא הוא דהוה ולכך דמי לטלטול:

תוס' ד"ה דשקיל הנה לפמ"ש תוס' לקמן לתרץ דבפלוגתא לא קמיירי גם קו' זו מיושבת ויש להביא ראי' לכאורה לתי' תוס' לקמן דרבנן לד' ר"י קאמרי דתנן כמעשהו בחול כך מעשיהו בשבת והך מתני' מני הרי לענין הפשט לכ"ע אין מעשיהו בשבת כמו בחול אלא ש"מ מתני' רבנן ורבנן לכתחלה שרי לגמרי והא דלא תנן לה באילו דברים משום דבפלוגתא לא קמיירי והיינו ד' הרמב"ם דשביק להך דברזי משום דמ' לי' ג"כ מהך מתני' דרבנן לגמרי מתירין והנה הערוך מ' כרש"י דבברזי הו"ל שבות מיהת וק' לי' דמ"מ לתנייי' באילו דברים א"ו ע"כ כיון דהו"ל פ"ר דלא ניחא לי' דמפסיד לכולא עור שוב לר"ש מותר אפי' לכתחלה:

סוכה

ל"ג ע"ב:

רש"י מודה ר"ש עביד חריץ דהוה מלאכה גמורה יל"ד הרי באמת חריץ ע"י גרירה לאו מלאכה גמורה כ"א כלאחר יד כמ"ש רש"י כירה מ"ו ע"ב ונראה כוונת רש"י דר"ש נקט גרירה להורות דכה"ג הוא דמתיר אבל בפ"ר לא שרי ולא תימא דנקט גרירה לאפוקי ממלאכה גמורה לזה כתב רש"י דאינו מתכוין אפילו במלאכה גמורה שרי. שם בד"ה הושענא אחריתא האריך רש"י לחלק בין פ"ר להכא וכוונתו נראה לדברי תוס' ריש כתובות שכתבו ליישב ד' רש"י דק' עלי' א"כ לוקמי כר"י וכ' תוס' דפ"ר הוא דלא הוה דלמא לא יצטרך אבל לר"י אם מ"מ לבסוף יצטרך להושענא עביד אי' למפרע והן ד' רש"י דדווקא פ"ר לא הוה לא זולת:

והנה לכאורה אי בלא אפשר מודה ר"י למה לא יחשב לקטן לאכילה לא אפשר ונראה דכיון דיכול לשבור ההדס שלא יהיה בו ג' טפחים ואח"כ לאכול מקרי אפשר והא וודאי שרי ביו"ט דר"י מפשח אלותא:

והנה מ"ש תוס' דהוה מלאכה שאצ"ל לכאורה מיותר דהול"ל בפשיטות דפ"ר דלא ניחא ליה ג"כ לכתחלה אסור אלא דתוס' לשטתיי' שכ' בארעא דחברי' דהו"ל משאצ"ל כלומר וה"ה כל פ"ר דלא ניחא ליה הו"ל משאצ"ל ועד"ז נוכל לפרש ג"כ ד' תוס' ביומא גבי בהרת שכ' נהי דמדאורייתא שרי משום דלא הו"ל מלאכת מחשבת וק' לר"ש כל דבר שאינו מתכוין בכל אי' תורה שרי ומה ענין מלאכת מחשבת לר"ש כאן אמנם כוונתם דפ"ר דלא ניחא ליה שרי לר"ש מה"ת בשבת דווקא משום משאצ"ל ומשאצ"ל פוטר ר"ש משום מלאכת מחשבת משא"כ בשאר אי' אין חילוק בפ"ר בין ניחא ליה ללא ניחא ליה ובזה תליא עיקר פלוגתת תוס' וערוך דהערוך לא מ' ליה לחלק לר"ש בין דאורייתא לרבנן ותוס' בשאר אי' מודי' ליה אבל בשבת פטרה תורה משום משאצ"ל:

והנה ד' תוס' דהכא משום מצוה שרי וד' תמוהין הא אדרבא עיקר היתירא הוה משום דלא מבעי ליה למצוה נ' כוונתם דאם הוא רוצה ללקטן לאכילה מאי אי' ליה למעבד ע"כ אתה מצוה עליו שיפחות ההדס שלא יהיה ראוי לצאת בו ואמנם יוכל להיות שיצטרכו אותו למצוה ואנן נגזור עליו לפוסלו שלא יהא ראוי למצוה כולי האי לא גזרו רבנן:

וי"ל עוד בדרך אחר בנפ' דברי הרמב"ם שכתב ואם לקטן א' א' לאכילה כשר ותמהו עליו למה השמיט הא דאי' ליה הושענא ומכח זה גרס ה"ה שלקטן אחר ודבר זה קשה להולמו היכן רמז במלת אחר שזה האחר א"צ לו ולזה נראה דד' הרמב"ם דהש"ס מוקי לה דאי' ליה תרי הדסי' ושני' ענבי' מרובין מעלין ואם לקט רק מא' וודאי היה פ"ר אבל מאחר דלקט משנים כל חד לא הוה פ"ר כ"א בשעה שלקט מזה הוא אומר את זה לא יקח וכן בשני' וז"ש הרמב"ם שלקטן אחד אחד דקאי אבדי הדס דאי אענבי' אחת אחת מבעי ליה דענבה ל' נקבה נמצא שפיר הביא הרמב"ם דברי הגמרא וכ"נ שהיה דברי תוס' וז"ש דבמקום מצוה אף דוודאי חד מניי' יקר למצוה מ"מ לא גזרו:

זבחים

ס"פ כל התדיר. **אמר** שמואל המתנדב יין גמ' מ"ט ר"ל מ"ש יין זה משאר נסכים וע' רש"י:

והא קמכבה ואף דשמואל קרא קדריש כבר יישב רש"י לקמן בספרי דריש קרא ע"ד אחר ונראה דבר מן דין מקרא ליכא למשמע דאמרינן בברכות כל הקורא ק"ש בלא תפילין כאלו הקריב זבח בלא נסכים ומנ"ל דזבח בלא נסכים אינו נרצה אע"כ קרא קדרשי' ויין תקריב לנסך אשה ריח ניחוח ע"י היין שהקרבת לנסך האשה דהיינו הזבח לריח ניחוח:

אלא דאכתי ק' מאחר דע"כ פ"ר לא הוה כמו שפי' רש"י במסקנא וכי לא ידע הש"ס דשמואל כר"ש ס"ל בדבר שאינו מתכוין ונראה דהש"ס הוה סבר דדווקא במלאכת שבת ויו"ט כמו גרירה ריבוץ וקירוד בביצה ס"ל לשמואל כר"ש והטעם דגם לר"י לא הוה אלא דרבנן וכמ"ש תוס' משום מלאכת מחשבת אבל בשאר אי' תורה דמדאורייתא פליגו שמואל כר"י ס"ל והביא להש"ס לפ' כן משום קו' דשמואל אדשמואל לקמן ופי' הקו' הי' כך דברי המח' דר"ש דמתיר בכל התורה אינו מכוין מפיק ליה מלאכת מחשבת בשבת למלאכה שאצ"ל ור"י דאוסר בכל התורה אינו מתכוין מפיק למלאכת מחשבת לאינו מתכוין ומשאצ"ל חייב עלי' נמצא מאחר דשמואל ג"כ מחייב במשאצ"ל ע"כ ס"ל בכל אי' תורה לבר משבת דבר שאינו מתכוין אסור ומ"מ הש"ס דחי דשמואל באינו מתכוין כר"ש ס"ל בכל אי' תורה ומשאצ"ל מחייב ומלאכת מחשבת מבעי' ליה למקלקל וכסוגיא דחגיגה גבי חופר גומא ומיושב היטב קו' תוס' אמנם כוונת התוס' נראה דהוא להיפך ממ"ש פרק כירה דהתם רצו לפ' דטעמא דדבר שאינו מתכוין מותר משום דהו"ל משאצ"ל וע"ז קדחו מסוגיין ואמנם מסקנתם בשמעתין להיפך דד' המק' דמשאצ"ל פטור משום דאינו מתכוין וא"ש הכל:

ומ"מ עדן ק' למה לא פריך הש"ס קו' זו פ' ב"מ כשאמר רבה משמי' דשמואל הל' כר"ש בגרירה וצ"ל דדלמא דווקא בגרירה דלא הוה כ"א דרבנן כדאמרינן פ' כירה משא"כ בצירוף ומזלפין יין דהוה דאורייתא:

ועד"ז י"ל בפ' כירה ע"פ פשוט דהכי קמק' התם דס"ד דמדאמר שמואל הל' כר"ש בגרירה מ' דווקא בגרירה ס"ל כר"ש משום דהוה דרבנן וא"כ בצירוף אמאי פסק כר"ש ע"כ משום דצירוף ג"כ דרבנן ותינח אי ס"ל לשמואל משאצ"ל פטור עלי' א"כ הוה שוב דרבנן ומותר דבר שאינו מתכוין משא"כ אי ס"ל כר"י א"כ הוה צירוף דאו' ומשני דאפי' בדאורייי' ס"ל לשמואל כר"ש וגרירה לאו דווקא ומ"מ ק' מסוגי' דידן. ואמנם לד' הר"י קורקוס שהביא הכ"מ דטעמא דשמואל דס"ל אפי' בפ"ר פליג ר"ש ומשו"ה לא פסק הרמב"ם כשמואל ומעתה היינו דלא פריך הש"ס בגרירה דהתם לא עלה ע"ד למרמי אינו מתכוין אמשאצ"ל דשאני משאצ"ל דעכ"פ ידע שעושה המלאכה אמנם לשמואל דס"ל אפי' בפ"ר שרי א"כ מהני בכ"ג אינו מתכוין ומ"ש דל"מ במשאצ"ל דג"כ אינו מתכוין לעיקר המלאכה ומשני דמ"מ ס"ל לשמואל כר"י דכיון דאסר התורה מלאכה זו לא חלקה תורה בין אצ"ל לצ"ל:

ויש להסביר קצת ד' הר"י קורקוס דשמואל דייק למלתי' ממתני' דבכורות דקאמר ר"ש יקיז אעפ"י שעושה בו מום ש"מ אפי' בפ"ר שרי ר"ש ואמנם מאחר דהרמב"ם פסק שם כחכמים דמתני' ממילא לא קיי"ל כשמואל ג"כ:

ואמנם אביי ורבא דאמרי' דאפי' ר"ש מודה בפ"ר טעמיי' כמ"ש תוס' שם בבכורות דטעמא דר"ש דכיון דאחזו דם ואם לא יקיזו לא ימות אין מום גדול מזה והו"ל מטיל מום בבעל מום:

והנה האחרונים בשם מהר"ל הקשו על ד' הרא"ש וכ"ה ברשב"א והר"ן שדחו ד' השאלתות ס"פ שמונה שרצים שכ' דבשאר אי' לא קיי"ל כר"ש והביאו ראי' מסוגיין וכ' דגם אין לחלק ולומר דבסוגיין דשמונה שרצים ה"ט משום דלא ניחא לי' וכד' הערוך דהרי בשאר אי' ע"כ לא מחלקי' מדמק' הש"ס בשמעתין והא קמכבה והק' מהר"ל חדא דלמסקנא באמת מתיר ר"ש ותו דהרי הרא"ש גופי' פ' הבונה הביא ראי' הערוך מסוגיין וכ' בזה הבה"ז והצ"ק והמג"א והק"נ כל חד לפי שטתו ול"נ בקיצור אמרי' דהמק' דפריך והא קמכבה היינו דק' לי' מדסתים שמואל מזלפי' ע"ג האישים מ' אפי' היכא דהוה פ"ר והיינו דק' לי' דוודאי כבר ידע המק' דשמואל בדבר שאינו מתכוין כר"ש ס"ל דהרי מק' הש"ס בבכורות אכתי לא ידעי' דשמואל כר"ש הרי דהוה פשיטא להו אלא ש"מ מטעם פ"ר פריך ואמנם בתר דמייתי הש"ס ברייי' דיין לספלי' א"כ הא דקא"ל שמואל יין מזלפי' ע"ג האשים ר"נ לאפוקי ממ"ד על הספלי' ולעולם כר"ש קאמר דהיינו היכא דליכא פ"ר וכמ"ש רש"י נמצא דמד' המק' נדחו ד' השאלתות ומד' התרצן נדחו ד' הערוך ולק"מ:

ואמנם עיקר קו' שהקשו ע"ד השאלתות מהא דמק' הש"ס פ' במה אשה אר"י האמר הל' כסתם משנה ש"מ דגם בשאר אי' הל' כר"ש אפשר לומר ד' השאלתות דהש"ס ה"מ למדחי בלא"ה כמ"ש תוס' שם דהו"ל סתם ואח"כ מחלוקת וגם כמה סתמי דלא כר"ש במ' כלאים ובפ' במה בהמה אלא דקושטא קאמר דטעמא דר"י משום דר"נ בר אושעיא תוס' ד"ה הא ר"י טרם נבא לבאר ד' תוס' אלו עלינו לבאר הש"ס בב"ק דמק' מתני' דלא כר"ע ומהי"ת וכי ר"ע מכלאים קמיירי או תנא דידן ממכס קמיירי תרוויי' מודו במכס ותרוויי' מודו בכלאים ואמנם נ' דהש"ס ק' לי' מתני' דמכס אמתני' דמוכרי כסות ומ' לי' לחלק דהתם כיון דלא אפשר דאין דרך מכירה כצנועים מתיר תנא דידן משא"כ במכס וודאי אי מותר להבריח המכס ג"כ מקרי לא אפשר והוה שרי לי' אבל מאחר דס"ל לתנא דאסור להבריח המכס א"כ מ"ט נשרי אינו מתכוין וא"כ שפיר קאמר הש"ס מתני' דלא כר"ע וע"ז קאמר בשלמא אי פליגי לענין כלאי' מ"מ אפשר דר"ע אפי' כה"ג מתיר דבר שאינו מתכוין אבל מאחר דפלוגתיי' במכס במ"פ כ"נ לפ' ד' הש"ס בב"ק אמנם

ד' התוס' בשמעתין ק' להולמן מנ"ל דלמסקנא פליגי כלל ר"ע ות"ק בכלאים הן אמת דהתוס' הביאו גי' אחרת אבל מ' דלא דייקו בלישנא וא"כ ק' מאי ק' להו ונ' כוונת התוס' דאדרבא מאחר דמוקי פלוגתיי' במכס העומד מאליו א"כ מ"ט דת"ק דאוסר א"ו במכס גופי' ל"פ אלא דפליגי אי מותר ללבוש כלאי' ושפיר ק' להו:

אמנם באמת יש לדחות דטעמא דת"ק משים סכנה. א"נ מר אמר חדא ומר אמר חדא ול"פ ת"ק במוכס שי"ל קצבה ור"ע באין לו קצבה:

כריתות

ס"פ ס' אכל חלב:

מ"ס דבר שאינו מתכוין מותר ע' רש"י ביאר דעתו דמה"ט לא הוה פ"ר משום דלא ידע שיובערו התחתוני' משא"כ באידך בריי' דידע שפיר שיובערו הו"ל פ"ר ואין כאן כ"א משאצ"ל ולרש"י ל"ק קו' תוס' דמ' דעתו במ' יומא בסוגי' דצירוף דס"ל דבר שאינו מתכוין לר"י אפי' בשבת דאזריי' ואמנם תוס' לטעמיי' תי' בזה מה שתי' אמנם האי ועוד שכ' תוס' יל"פ על ב' פנים י"ל שהוא תי' בפני עצמו וכיוונו לד' הערוך וכן מטין סוף ד' תוס' בפ"ר דלא ניחא לי' הוה אין מתכוין וכד' הערוך וי"ל דהוה סניף לתי' קמא וכן מטין ד' תוס' פ' כירה סוגי' דמיחם אמנם סוף ד' תוס' צריכין ביאור במ"ש א"נ ונ' כוונתם דראי' הערוך מסוגי' דלולב הגזול דע"כ פ"ר דלא ניחא לי' הו"ל דבר שאינו מתכוין ולהכי מותר אפי' לכתחלה דאלת"ה א"נ הוה משאצ"ל וכד' תוס' הרי עכ"פ מתקן לכתחלה ואמאי שרי וכקו' תוס' פ' לולב הגזול ותי' שם דבמקום מצוה הקילו לא מסתבר להו בשמעתין:

שבת

פ' כירה:

גמ' ורש"י מאי קאמר מאי פנהו ומאי לא יתן אבל נותן נ' כוונת רש"י דאי לאו דתנן שפנהו כ"א פנה ממנו לא הוה ק' לן מידי כי היינו מפ' מים מועטין אסור ומרובין שרי אבל השתא דתנן שפנהו מ' שיש בו מים חמים ומ' לן מאחר דקיי"ל תתאה גבר אפי' מרובין אסור דקמא קמא מבשל והיינו דק' לן ואביי לקמן דמ"מ מוקי לה הכי אולי ס"ל עלאה גבר והו"ל צונן לתוך חם ועד דמחמם לא נתקרר מחמת הרוב:

והלא מצרף הק' תוס' לוקמי כשלא הגיע לצירוף ונ' דמתני' תנן כדי להפשירן ולמאי הל' תני לה א"ו לאשמעי' דצריך שיכוין כדי להפשירן אבל לא יתכוון כדי לצרף א"כ ש"מ דבהגיע לצירוף מיירי ואמנם לקמן הק' עוד תוס' אד' רש"י לישני שאינו ממלא המיחם כדי לצרף ונ' דיל"ד אמתני' פתח במיחם וסיים בכוס א"ו בא להורות מיחם דומיא דכוס מה כוס מותר למלאות על כל גדותיו דל"ש בי' צירוף ה"נ במיחם אם מכוין כדי להפשיר

ואמנם כן מתורץ ממילא גם קו' ראשונה דאי בלא הגיע לצירוף מאי רבותא וכ"ת א"כ לאביי למאי הל' נקט תנא כוס י"ל אדרבא נקט כוס למימר דווקא מיחם דומי' דכוס דל"ש בי' צירוף ה"נ במיחם היכא דל"ש צירוף דווקא ולפנינו בס"ד נבאר ומק' הש"ס והלא מצרף וכ' תוס' דמל' זה מ' דהוה פ"ר ונ' לבאר לפ"ד דבמיחם שיש בו מים אפי' מלאהו פה על פה אין כאן פ"ר דמאחר דהיו בו מים דלמא בלא זה ג"כ הי' מתקיים היטב ובמיחם שפינה ממנו מים תלי' אם נתנו בו מעט מים ג"כ לא הוה פ"ר דדלמא לא מצרף ואמנם אם מלאהו פא"פ וודאי הוה פ"ר ומעתה מאחר דרב אדא ב"מ מוקי לה במיחם שפנהו ממנו דשייך בי' צירוף ומאי נקט מיחם דומיא דכוס אלא ש"מ לאשמעי' דכל זמן דלא מכוין כ"א להפשיר שרי ואפי' ממלאהו לגמרי דהוה פ"ר ושפיר פריך והלא מצרף ולפי"ז ע"כ רב אדא ס"ל כאביי קודם חזרה דאפי' בפ"ר פליג ר"ש ואמנם אביי דק' לי' אם פנה ממנו תנן ומוקי למתני' ביש בו מים ותנן מיחם דומיא דכוס ע"כ לאשמעי' דמיירי שאינו ממלאהו דלמא אתי לידי צירוף וכרב לקמן וא"כ ה"ה בפנהו ממנו מים לא יתן לתוכו מים כל עיקר דהא חדא הוה וכמ"ש לעיל וא"כ ע"כ מתני' ר"י היא דאוסר באינו מתכוין אמנם למסקנא דמודה ר"ש בפ"ר גם ר"ש מודה במיחם שפנה ממנו מים שלא ימלאנו מפה אל פה ודלא כרב אדא ומעתה הא דהשמיט הרי"ף אוקימתא דרב אדא היינו משום דקיי"ל מודה ר"ש בפ"ר ואמנם הביא אוקמתא דאביי דמוקי מתני' כר"י ואף דבהא דאשמעינן תנא דמיחם שפנהו לא יתן לתוכו כל עיקר לא קיי"ל אבל מ"מ אסור למלאתו צוננין דהוה פ"ר וכן בהא דאסרה מתני' ביש בו מים למלאות לגמרי נחלקו רב ושמואל אי קיי"ל בהא כמתני' וקיי"ל כשמואל ומ"מ נ"מ כמ"ש לענין פ"ר ובמיחם שפינו ממנו וא"ש ד' הרי"ף ונסתלק מעליו תלונת הרז"ה:

והנה לד' הערוך דמפ' בארעא דחברי' אפי' לכתחלה א"כ גם כאן נוכל לפ' דמיירי במיחם דחברי' ואפי' פ"ר שרי ומיושב קו' תוס' דבאמת הוה פ"ר אלא מ"מ משכחת לה דלר"ש שרי ע"ד שכ':

ובמ"ש בד' רש"י מאי קאמר נ' ליישב קו' הכ"מ על הרמב"ם שכ' פכ"ז מה' שבת דבכ"ר אסור ליתן כלל צונן לתוך חמין והרי לאביי גופא במתני' דשרו אמנם אביי לטעמי' מצי סבר עלאה גבר ואנן דקיי"ל תתאה גבר בכ"ר אסור ומתני' מיחם דומיא דכוס דווקא מתיר ולא כ"ר ומטעם שכ' דקמא קמא קמבשל:

ועתה נבא לבאר בס"ד שטת הרמב"ם שכ' דמצרף תולדת מכבה ואעפי"כ מתיר גחלת של מתכות לכבות בר"ה והק' עלי' הראב"ד מ"ש משל עץ דאוסר ותו דביומא מבואר דצירוף רק דרבנן וע' בד' ה"ה ובמ"ש עלי' הלח"מ וראיתי בתוך ד' הלח"מ דבר תמוה

שכ' דלמא באי' דרבנן ר"י מתיר שאינו מתכוין ולא זכר דגם גרירה רק אי' דרבנן וקאסר ר"י וצ"ע:

ומ"ש לע"ד בשטת הרמב"ם הוא זה דנהי דמחייב ר"י משאצ"ל ופ' כן הרמב"ם אבל עכ"פ המלאכה נעשית דהיינו כיבוי וא"צ לפתילה חופר וא"צ אלא לעפרה החפירה דהיינו החרישה אי הבנין נעשה לאיזו צורך אלא שלא לצורך עיקר המלאכה כה"ג מחייב ר"י משא"כ אם המלאכה לא נעשית כלל דהיינו צירוף להרמב"ם תולדות מכבה אבל מ"מ אין כאן כיבוי כלל נמצא בגחלת של עץ נעשה הכיבוי שהרי נעשו פחמים אלא שא"צ להם משא"כ במתכת דל"ש פחמין מאי אמרת עכ"פ הצירוף נעשה לזה נבא שוב לדברינו לעיל מ"ש ליישב ד' הרמב"ם בה' נזירות שפסק בסורק וחופף באדמה דאינו לוקה מבואר דס"ל דאפ"ר לא נקי והרי בתולש עוזרדין פ' הבונה ומפשיט עור כ"כ מבואר דאין חילוק בין פ"ר לעושה מלאכה הענין וודאי היכא דעושה המלאכה בידים כתולש ומפשיט אלא דאינו מכוין ליפות מאחר דהוה פ"ר שפיר חייב משא"כ היכא דהוא עושה ענין אחר והפ"ר בא ממילא כה"ג ליכא לדמויי למתכוין וזה ענין ס רק בנזיר ומעתה גם כאן הצירוף נעשה ממילא והוא לא כשה המעשה בידים פ"ר כה"ג לא הוה כ"א דרבנן וז"ש ביומ' צירוף דרבנן וזה שהתירו גחלת של מתכת משום נזקא דרבי' וא"ש כל הסוגיות אמנם כ"ז בגחלת ועששיות שהי' באש והגיעו לצירוף כה"ג מדרבנן מיהת אסור אף דלא מתכוין משום פ"ר משא"כ במיחם שפנהו ובעת שפנו ממנו המים כבר נצטנן קצת א"כ אין כאן פ"ר ושפיר תלי' במתכוין ואינו מתכוין ומעתה במיחם שפיר פסק כר"ש דשרי ובעששית ביוה"כ לא התיר כ"א משום אין שבות במקדש אמנם באמת מה שהוכיחו המפורשים מסוגיא דיומא דהוה פ"ר משום דהש"ס מדמי לה לבהרת צריך ביאור דהרי בהך סוגיא דמוקמי אביי בהרת כר"י ע"כ לא ס"ל לחלק בין פ"ר לאינו מתכוין דאי הוה מחלק מנ"ל ול"ל לאוקמי דלא כר"ש כיון דידע סברא לחלק דלמא גם ר"ש מודה להך סברא א"ו לא מחלק וע' לפנינו:

יומא

ל"ה פ' אמר להם הממונה:

גמ' תניא ר"י אומר יל"ד מ"ט נאיד ר"י מהני חמין דמתניתין והוצרך להתיר שבות הלא בחמין אפי' שבות ליכא ונראה ר"י לטעמיה דס"ל פ' כירה דאפילו תבשיל וחמין שהוחמו כל צרכן אין משהין ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה וחמין ששהו ע"ג כירה גרופה מבע"י ב"ס אין בהם כח להחם ביוה"כ צוננים שתפיג צנתן:

ואמנם הרמב"ם שפסק שמה דחמין שהוחמו כ"צ משהין ע"ג כירה אפי' אינה גרופה שפיר כ' דרצו מחמין חמין רצו מלבנין עששית ונראה דליבון עששית הי' מכינין לדברי הרמב"ם דלמא לא יהא חמין חמין כ"צ דא"כ כיון דסגי בחמין למה יתירו שבות בחנם: **ומי** אמר אביי כ' רש"י דדבר שאינו מתכוין מותר וכ' בסוף אלמא ס"ל לאביי דקרא מסייע לר"י ובסוף כ' דל"ג אין שבות במקדש וע' בתוס' ונפ' אי"ה פי' הסוגיא לדברי רש"י קו' הש"ס היה דאביי ע"כ סבר דבר שאינו מתכוין במקדש מותר וזה ל"ש כ"א אי דבר שאינו מתכוין דרבנן אמנם בבהרת מבואר דס"ל לאביי אליבא דר"י דבר שאינו מתכוין דאורייתא ומשני הש"ס דה"ק אביי כיון דצירוף דרבנן מותר דבר שאינו מתכוין וכ"ת הרי גם גרירה דרבנן מטעם חורש אלא דהוה כלאחר יד ואיכא חורש עכ"פ דאורייתא ואסור אינו מתכוין ולהכי אפילו בחורש דרבנן ע"כ גזרו דכל דתיקון כעין דאורייתא תיקן משא"כ צירוף דאורייתא ליכא כ"א בכלים דשייך מכה בפטיש אבל צירוף עששית דל"ד כלל דיו לגזור במתכוין אבל לא באינו מתכוין ומעתה לא מצי להק' מדר"י דגרירה דשפיר ידע המק' לחלק בדרבנן בין גבולין למקדש ומק' מבהרת דהוה ע"כ דאורייתא ולמסקנא א"צ לאין שבות במקדש ז"נ בביאור ד' רש"י ולק"מ עליו ועוד נבאר בס"ד:

ואמנם בענין קו' תוס' על רש"י הרי גרירה דרבנן ופליג ר"י ותו למה לא פריך הש"ס ר"י אדר"י נ' דסברת הש"ס מעיקרא הוה דמה דאסר ר"י בגרירה היינו בקטנים דאפשר משא"כ בצירוף דלא אפשר שרי ואמנם כ"ז אי הא דאסר ר"י דבר שאינו מתכוין הוה רק דרבנן אזי שייך לחלק בין אפשר ללא אפשר ואמנם מאביי דבהרת מבואר דר"י מדאורייתא אסור א"כ ל"ש לחלק ומשני ע"ז דבר שאינו מתכוין וודאי דאורייתא אבל צירוף הוה רק דרבנן ושוב חלקו רבנן בדרבנן באינו מתכוין בין אפשר ללא אפשר ואמנם במיחם דג"כ אפשר שלא לתת לתוכו מים ג"כ אסור וא"צ לתי' התוס' אלא דמד' רש"י בשבת מבואר כדברי תוס' אלו עיי"ש. וראיתי לדקדק בד' תוס' גופי' בפרק כירה שכ' ראיה מדמוקמי' בביצה מתני' דעגלה כר"י ול"ל ראיה זו הרי ר"י בהדיא מיירי שם ואולי שמא יאמר האומר ר"י לדברי' דרבנן קאמר ולזה מייתי תוס' דכולי מתני' מוקמי כר"י:

ענינים

בענין כבתה

פ' במה מדליקין פתילות ושמנים יל"ד למה לא קאמר ר"ה בקיצור כל שאין מדליקין בו בשבת אין מדליקין בו בחנוכה ונראה דס"ד דדווקא אפתילות קאמר דכיון דאין האור

אוחזת בו משו"ה אין מדליקין בחנוכה אבל בשמנים בשלמא בשבת כיון דאין נמשכין אחר הפתילה שפיר יש לחוש שמא יטה אבל בחנוכה הרי יכול להבליע בפתילה כ"כ מאותו שמן שידליק שיעור מיל שרי קמ"ל דל"מ פתילות אפילו שמנים ואי ק' באמת א"כ טעמא מאי ה"ט כיון דבשבת עכ"פ אסור משום שמא יטה ואי לא עביד הכי גם בחנוכה אסור שוב לא חילקו חכמים בהא לחוד בין חול לשבת אמנם התינח אי ס"ל לר"ה מותר להשתמש לאורו ושייך שמא יטה שפיר נקט ר"ה פתילות ושמנים מטעם שכתב לאשמעי' הך רבותא משא"כ אי ס"ל לר"ה אסור להשתמש לאורו א"כ ממ"נ למה זה קאמר ר"ה פתילות ושמנים הו"ל למנקט בקיצור כל שאין מדליקין בו בשבת וכו' והך רבותא שכ' עד"ז ליתא אלא ש"מ דסבר מותר להשתמש ומיושב קו' תוס' מנ"ל להש"ס דס"ל לר"ה מותר להשתמש:

ואמנם עד"ז יש לתרץ קו' תוס' באופן אחר דמדקאמר ר"ה פתילות ושמנים סתמא ותניא לעיל בברייתא דאפילו כרך דבר שמדליקין על דבר שאין מדליקין אין מדליקין וה"ה בשמן ע"י תערובת א"כ ה"ה בחנוכה אין מדליקין בו וקשה אמאי בשלמא בשבת אין זה גזירה לגזירה דשמא יטה כ"כ הראשונים הוה וודאי דכשהאור אינו מאיר דרך הוא להטות אבל כאן דא"נ כבתה זקוק לה הו"ל גזירה שמא יפשע ולמה עוד נגזור בנ"ח דרבנן גזירה לגזירה א"ו היינו טעמא משום דבשבת ל"ש נ"ח משאר נר דמותר להשתמש לאורו ושוב לא חילקו בו אפילו בחול וא"כ ע"כ ר"ה ס"ל מותר להשתמש לאורו:

אמנם התוס' לא רצו לחלק כן דא"כ גם לענין מקדש אתה צריך לומר דאפילו ע"י תערובת אסור להדליק וכן היה מ' מקו' הש"ס דמק' ממכנסי כהנים דהוה תערובת אבל לתי' פשיטא להו דבמקדש בעין דווקא אסור וכמ"ש ואף שהוק' להם קו' הש"ס והוצרכו לדחוק ונראה דפשיטא להו הכא דהרי טעמא קאמר משום שנאמר להעלות וכו' שתהא שלהבת עולה ותערובת הרי עולה ואעפי"כ נראה להוכיח מהסוגיא דאפילו ע"י תערובת אסור במקדש בנבאר תחלה ד' הרי"ף לקמן שכ' ומדליקין בשבת ש"מ דאי כביא לא הדר מדליק לה ומאי בעי הרי"ף בזה הרי גם מדמדליקין בחול מוכח כן ונראה דהרי"ף כ"כ לברר שטתו לקמן דמשני הש"ס א"נ לשיעורא ופירש"י שצריך ליתן בו שמן כשיעור זה והרי"ף פי' דלאחר שדלק כשיעור זה יכול לכבותו והכריח הרי"ף דע"כ אין הפי' כרש"י דאי בעי שיעורא לרב אמאי מדליקין בנר שלא ידלק כשיעור ואמנם בחול י"ל דבאמת המצוה רק שידלק כשיעור אבל דיעבד יצא אף אם כבה קודם השיעור א"כ לא גזרי' שמא יפשע אמנם א"כ בשבת דע"כ לא מדליק למה שרי' ליה להדליק אע"כ דאפילו לכתחלה אין כאן מצוה להדליק וא"כ ע"כ אין הפי' לשיעורא כרש"י וזה כוונת הרי"ף

במ"ש ולפנינו אי"ה נדבר בזה לד' רש"י והנה במקדש דרשי' מיערוך אותו אהרן שצריך ליתן בו שמן שיהא דולק כל הלילה וממילא אם נתן בו שמנים אלו לא יצא ולמה לי קרא דלהעלות אע"כ לע"י תערובת אצטריך וה"ק משום שנאמר להעלות גזרו ג"כ ע"י תערובת וכ"ת אכתי להעלות ל"ל הרי דיערוך כמו כן דאורייתא הרי משום יערוך יש לגזור י"ל דלעניין יערוך נ"ש כ"א אשמנים ואמנם להעלות נר תמיד שייך ג"כ אפתילות ועכ"פ קאי בריי' דרמי בר חמא אכרך דבר שמדליקין וז"ש משום שנא' כלומר מש"ה גזרו ושפיר פריך הש"ס ממכנסי כהנים:

עוד ד"א י"ל דהנה ר"ה סתמא קאמר ונתקשה הפ"י א"כ גם שמן שריפה בכלל ואמאי לא ידליקו בחנוכה בשמן שריפה ונ"ל לבאר דהרשב"א כ' דרבא דקאמר לקמן נ"ח וישתמש ג"כ לאורה א"כ לר"ה דס"ל מותר להשתמש לאורה באמת דינא הכי ומעתה בשבת ג"כ אסור להדליק בשמן שריפה שמא ידליק רק בשמן שריפה וישתמש אצלו וכיון שכל השמנים לר"ה פסולין בין בחול בין בשבת ושמן שריפה בשבת מיהת אסור שוב לא חילקו בו בין בשבת לחול וכה"ג י"ל ג"כ על תערובת שכ' לעיל אמנם כ"ז אי ר"ה ס"ל מותר להשתמש אבל אי ס"ל אסור להשתמש א"כ ע"כ לא מדליק נ"ח אם אין לו נר שבת ואם י"ל נר שבת למה לא ידליק לנ"ח שמן שריפה או תערובת והיינו דדייק הש"ס דע"כ מדקאמר ר"ה סתמא ש"מ ס"ל מותר להשתמש לאורה דאל"כ הו"ל למימר בהדיא חוץ משמן שריפה וע"י תערובת. ועד"ז יש לתרץ ד' הרז"ה שנחלק על הרי"ף שהביא דרב דאסור להשתמש לאורה וגם דרב אסי דאסור להרצות מעות וד' הרז"ה דלרב אסי תשמיש קדושה מותר להשתמש והקשה הרמב"ן במלחמות א"כ היאך מדליקין בהן בשבת האיכא שמא יטה ונראה בנתרץ תחלה קו' הק"נ על המג"א דהרמ"א פסק בסי' רע"ו דאם יש בבית רק נר אחד שאין בו שמח יטה שוב מותר להדליק עוד נרות משאר שמנים הפסולין וכ' המג"א דאפילו בחדר אחר באותו הבית ג"כ שרי והקשה הק"נ דא"כ לדברי רש"י דעל פתח הבית בחצר היו מדליקין אמאי לר"ה אין מדליקין בשמנים הפסולין הרי ע"כ אי' ליה נר שבת משמן כשר ומאי אכפת לן בהאי ואמנם למ"ש לק"מ דוודאי לדידן דאסור להשתמש לאורה יש לכל א' נר שבת דמי שאין לו נר שבת הרי נר שבת קודם לנר חנוכה אבל לר"ה באמת נ"ח קודם ושפיר איכא למגזר שלא יהא לו נר שבת וכמ"ש לעיל וממילא ה"ד לר"ה דס"ל מותר להשתמש לגמרי חבל לדידן דתשמיש חול אסור עכ"פ א"כ לא הוה שלום בית אם לא ידליק נר שבת ושוב מותר להשתמש אצל נ"ח תשמיש מצוה הואיל ויש לו נר אחר והיינו דקמסיים הרז"ה וצריך נר אחר

כלומר דל"ק עלי' קו' הרמב"ן ובשלמא לר"ה משכחת לה דלית ליה נר אחר דנר חנוכה קודם לנר שבת וכמ"ש משא"כ לדידן:

ואמנם ד' רש"י דמהא דר"ה אוסר בשבת מוכח דס"ל מותר להשתמש לאורה שכ"כ ומותר להשתמש הלכך בשבת אסור ונראה כוונתו לדברי הרמב"ן בחי' שבת שכ' דמשום כבתה זקוק לה הי' מותר בשבת דהרי בשבת אין זקוק לה וז"ש רש"י הלכך בשבת אסור ובד' הרמב"ן אלו יש ליישב דמנ"ל להש"ס דר"ח ס"ל כבתה אין זקוק דלמא לעולם זקוק לה אלא דלא גזרי' שמא יפשע ובשבת בע"כ לא מדליק לה אוסר א"ו דאי מטעם כבתה זקוק לה בשבת היה שרי וכד' הרמב"ן ויש לכוין זה בד' רש"י דמשום כבתה אין זקוק לה הלכך בחול שרי כלומר אבל אי הוה ס"ל כבתה זקוק לה גם בשבת היה להיות מותר:

אלא שהרמב"ן דחה ד' עצמו מד' הרי"ף שכ' ומדמדליקין בהן בשבת ש"מ דאי כביא לא מדליק לה וכבר בארנו לעיל דהרי"ף כ' דברים אלו לדחות פי' רש"י בא"נ לשיעורא וא"כ רש"י דמ"מ מפ' הכי א"נ לשיעורא א"כ לא חש לד' הרי"ף וצריך ביאור הלא לכאורה ד' הרי"ף מוכרחים דאי בעי שיעורא היאך מדליק בהן בשבת ונ' ד' רש"י דהנה שיעור הדלקה משתשקע החמה עד שתכלה הרגל מן השוק והנה בע"ש ע"כ צריך להדליק זמן מה קודם שתשקע החמה ומ"מ נ' דאין צריך שמן יותר והיינו דגם תכלה רגל מן השוק הוא קודם ומעתה ד' רש"י כיון דכל שיעור זה אינו כ"א שיעור מיל וכמ"ש הפוסקים בע"ש כל שיעור מיל הוא קודם שתשקע החמה ושפיר מצי מדליק לי' עד סמוך לשקיעת החמה אא"כ ליתא למ"ש ליישב למעלה ואמנם כ"ז לדידן דס"ל כבתה אין זקוק נה וע"כ בריי' לשיעורא תנן וא"כ אטו בע"ש שיעור אחר וע"כ דבע"ש מקדים טובא משא"כ לר"ה דבריי' קאמר דאי כבתה זקוק נה וא"כ גם בע"ש מדליק סמוך לשקיעת החמה וע"כ בשבת אין זקוק לה וכר' הרמב"ן:

וכ' רש"י כבתה נ"ח נ' כוונתו דלכאורה כיון דר"ה ס"ל מותר להשתמש לאורה למה נגזור שמא יפשע הרי ישתמש לאורה וע"ז כ' רש"י כיון דעכ"פ לשם חנוכה מדליקה וצריך נר אחר להשתמש לאורה אם אפשר לו א"כ שפיר יש לגזור שמא יפשע:

והנה כ' רש"י זקוק לה לתקנה וכ' ג"כ שמא יפשע ולא יתקן יל"ד כיון דאכבתה קאי להדליקה הו"ל לרש"י למימר ועוד מ"ט קאמר רש"י שמא יפשע ולא קאמר שמא ישכח ונ' דהנה מדדייק ר"ה מבריי' לקמן דאי כביא מדליק לה א"כ לא ס"ל דבעי' שיתן זה בב"א כשיעור וכיון דס"ל כבתה זקוק לה א"כ ע"כ איכא שיעור הדלקה ואמאי באמת לא גזר ר"ה גם בפחות מכשיעור שאם יכבה לא ידליקנה וע"כ דהתם בהוספת שמן סגי וליכא טרחא והכא צריך תיקון וגזרי' שלא יתקן ואמנם כ"ז אי גזרי' שיפשע שייך בזה

פשיעה יותר משא"כ אי חיישי' לשכחה הלא שכחה שייך בתרוויי' ושפיר כ' רש"י דגזרי' שמא יפשע ולא יתקן וא' תלי' בחברתה:

תוס' ד"ה ומותר להשתמש בתי' דהו"לל סתמא והק' תו"י דלמא אי הוה קאמר סתמא ס"ד דווקא בשבת קאמר ותי' דא"כ הו"לל נ"ח מותר להשתמש ס"ד אפי' תשמיש חול נמי ולהכי לא קאמר כ"א אין מדליקין בהן ור"ל בשבת ומשום דמותר בתשמיש של מצוה דהיינו סעודת שבת ולכך הוצרך ר"ה לפי בין בחול דאפי' בחול נמי וצ"ל דתו"י כ"כ בשטת תוס' ולשטת תוס' ר"ה בכל תשמיש מתיר שכ"כ דרב אסי לקמן דקאמר אסור להרצות מעות כרב ס"ל וא"כ ע"כ ר"ה אף להרצות מעות מתיר אא"כ ק' קו' הרשב"א ר"ה בריי' דדם מאי עביד לי' והרשב"א הק' ג"כ ממע"ש וזה תימא דהרי ממע"ש שני הש"ס לקמן ואפשר כוונת הרשב"א דאמאי לא הק' הש"ס גם אר"ה ממע"ש כדרך שהק' לשמואל ומ"מ מדם וודאי ק' ונ' דבאמת במס' חולין דרשי' מהך דרשא דמי ששפך יכסה ופסקי' הכי הל' למעשה דחייבו ר"ג לאחר שכסה הדם לשלם י' זהובים וס"ל לר"ה דהנך ב' בריי' פליגי בדרשא ולא קיי"ל כדרשא דהך בריי' במה ששפך יכסה ואמנם רב יוסף ס"ל דתרתי ש"מ וכ"מ פשט ההלכה בחולין דמייתי הש"ס בריי' דמי ששפך יכסה ובתר הכי מייתי במה ששפך יכסה ושוב הדר למלתא קמייתא ומייתי מעשה בר"ג ש"מ דס"ל להש"ס שם דלא פליגי הני בריי' וכ"ת היאך נקטי' תרתי מחדא קרא נ' דאי הכ' בא רק לומר מי ששפך יכסה הו"ל למימר השופך יכסה א"ו בא לומר ג"כ במה ששפך יכסה ומ"מ כיון דקרא בא להורות במה ששפך יכסה ע"כ אמי ששפך קאי דבמה ששפך ל"ש כ"א בשופך וממילא תרתי ש"מ:

ואמנם הרשב"א תי' דר"ה מחלק בין משתמש במצוה עצמה וק' א"כ מנא פשיטא לי' לרב יוסף להק' אשמואל וכי דם קדושה יש בו ונ' דקו' רב יוסף הי' מדיוקא דבריי' כיון דתני במה ששפך יכסה למה לי' תו למתני שלא יכסנו ברגל א"ו ה"ק אפי' אם שחט ברגל כגון השוחט במוכני דפחרא שמסבב הגלגל ברגל ושוחט אעפי"כ לא יכסה ברגל ואף דהמצוה הוא במה ששפך יכסה שלא יהא מצות בזויות עליו בנר חנוכה דלא עביד מצוה אי משתמש לאורה לא כ"ש:

וכ' תוס' עוד דרב מטעם אחר הוצרך לפ' דאי הוה אמר סתמא לא ידעי' בשבת דמאן לימא לן דאסור להשתמש לאורה והק' רש"א א"כ ר"ה אמאי אצטריך לפ' וכן ר"ח ולכאורה דלמא ה"ק תוס' דנאסור אפי' תשמיש מצוה לא הוה ידעי' ור"ה תשמיש חול קמ"ל:

ואמנם לכאורה למה לא כ' תוס' דאי הוה קאמר סתמא הו"א דס"ל כבתה זקוק לה ול"ג שמא יפשע ובשבת מ"מ אסור דאי אפשר ליזקק אא"כ מנ"ל להש"ס דר"ח ס"ל כבתה

אין זקוק לה דלמא לעולם זקוק ול"ג שמא יפשע וממילא בשבת אסור אלא ש"מ דלית לי' להש"ס הך סברא וע' לעיל מ"ש בזה.

והנה הרי"ף כ' דקיי"ל כרב וכרב אסי והנה ד' הרא"ש דאצטריך דרב אסי משום דדוקא תשמיש עראי דידי' סמוכות לנר הוא דאסור וק' א"כ אמאי לא מק' שמואל אדרב ג"כ וכי נר קדושה יש בו וצ"ל דבשלמא לרב הייתי אומר כמ"ש רש"י דהטעם משום זכר למנורה אמנם א"כ מאי חילוק יש בין ידיו סמוכות או לא ומשו"ה אדרב אסי דווקא פריך רב יוסף דלית לי' טעמא דמנורה אמנם הר"ן כ' דרב אסי אשמעי' דגם תשמיש עראי אסור וא"כ אמאי לא מק' אדרב ואי משום דס"ל דהטעם משום זכר למנורה א"כ מהי"ת דתשמיש ארעי שרי הרי במנורה כל תשמיש אסור וגם מ' מד' הר"ן דתרוויי' טעמי איתא למסקנא וצ"ע. והנה במה שאביי לא קבלה מעיקרא י"ל לד' הרז"ה דריב"ל לקמן פליג אדרב ולא רצה אביי לקבל אבל לגבי ר"י ס"ל לאביי דהל' כר"י לגבי ריב"ל ויש להביא ראי' דבמגילה קאמר דהוה גריס בבי כנשתא ולא כרב אמי ורב אסי דהוה מצלי ביני עמודי והא תלי' לכאורה בפלוגתא דר"י וריב"ל בפ' בני העיר דר"י ס"ל ביה"כ גדול וריב"ל ס"ל ביה"מ גדול וא"כ אביי ס"ל ג"כ דביהכ"נ גדול כר"י וא"כ שפיר קבלה אמנם יש שם חילופי גרסאות במגילה דבברכות קאמר אביי אפכא וא' מהם רבא:

בענין הרצאת מעות לנר חנוכה ונוי סוכה

לשבת חנוכה

שבת פ' ב"מ ד' הרז"ה דרב אסי פליג אדרב וס"ל דדווקא תשמיש חול כהרצאת מעות אסור וקיי"ל כרב אסי והק' הרמב"ן הרי כל אמוראי לעיל קבלו לדרב והיאך נשבוק כל הני אמוראי ונפסק כרב אסי וכ"ת דאינהו לא קבילו עליי' כ"א דמדליקין בפתילות ושמני' אלו בין בשבת בין בחול לא זולת הרי הא בהא תליא דאי מותר להשתמש בתשמיש של קדושה בנ"ח ממילא שייך שמא יטה ואסור להדליק בו בשבת וקו' זו ק' ג"כ אהמחבר דהביא ד' הרז"ה דתשמיש קדושה מותר ולא הביא ג"כ דלדיעה זו אסור להדליק בשבת בפתילות ושמני' אלו ונ' ד' הרז"ה והמחבר דלעולם כל הני אמוראי לא קבילו רק דמדליקין בין בשבת בין בחול קבלו מרב אבל לא זולת והענין דהנה תשמישי קדושה שתים הנה ללמוד לנ"ח ולאכול סעודת שבת והנה בענין ת"ת הרי אפי' בכל השמנים גזרו שמא יטה ולא התירו כ"א לשנים ביחד וא"כ גם בכל השמנים תו ליכא למגזר ותשמיש חול הרי אסור ואין לך כ"א סעודת שבת וממ"נ אי אי' לי' נר שבת בחדר שאוכל למה יסעוד לנ"ח ואם אין לו כ"א נר א' הרי ע"כ מדליקין לנר שבת אלא שהרשב"א הק' הא גופא לד' הרז"ה אמאי לא ידליקנו על שולחנו לנ"ח ויהא כשעת

הסכנה ואמנם למ"ש א"ש מאחר דאנו מתירין לנ"ח כל הפתילות ושמני' אפי' בשבת אם אתה אומר לו להדליק נ"ח יקח מאותן פתילות ויבא להטיי' ואם אתה מזקיקו לנר שבת אף הוא ידע שצריך להדליק מפתילות ושמנים המותרי' ומ"מ שפיר י"ל דקיי"ל כרב אסי דתשמיש קדושה מותר ומ"מ מותר להדליק בהן בשבת ומטעם שכ':

ואמנם קו' הרשב"א ע"ד הרז"ה למה לא ידלק לנ"ח על שולחנו בלא"ה יש לתרץ דבשלמא אם מניחו על פתח ביתו מקומו מוכיח אבל אם מדליקו על שולחנו אם יש נר אחר אזי ניכר שהיא נ"ח משא"כ אם אין לו אלא נר א' לא הוה פרסומי ניסא כלל.

ועדן ק' קו' שניי' של הרמב"ן למה פסק הרז"ה כרב אסי שהוא תלמיד במקום רבו ונ' בנדקדק דאמאי שבק הש"ס הך שמעתא לעיל במקומה ונקטה הכא ונ' דהש"ס הקדים דרב אסי לפלוגתא דרב ושמואל בסמוך אי מדליקין מנר לנר דשמואל דאמר הכא וכי נר קדושה יש בו ולית לי' ביזוי מצוה כעין הרצאת מעות כה"ג הוא דקאמר לקמן דמדליקין מנר לנר ואמנם י"ל דדווקא כעין הרצאת מעות לא חשיב שמואל לביזוי מצוה דאינו עושה מעשה בגופה של מצוה ובהא פליגי הני תרי אמוראי מ"ד באכחושי מצוה פליגי רב ושמואל וע"י קינסא גם שמואל מודה ס"ל כמ"ש דדווקא ביזוי מצוה כעין הרצאת מעות שרי שמואל לא קינסא שהוא בגופא של נ"ח ואידך ס"ל דשמואל לית לי' ביזוי מצוה כלל כ"א מצוה דרך בזיון הוא דאסור כמו מכסה ברגל אבל קינסא שרי:

והנה עד"ז יובן קו' הש"ס לקמן מאי הוה עלה דמאחר דמ"ד משום אכחושי אפרוך וא"כ לשמואל אפי' ע"י קינסא שרי ואיך קיי"ל כשמואל הא קיי"ל דאפי' הרצאת מעות אסור ומשני הש"ס דלעולם מנר לנר פליגי אלא דרב ס"ל הנחה עושה מצוה וא"כ אפי' מנר לנר שייך ג"כ בזוי מצוה ושמואל ס"ל הדלקה עושה מצוה וא"כ הדלקה גדולה מהנחה ומותר להדליק אחר הינוח מנר לנר דהו"ל כעין מעלין בקדש וא"כ רב דאמר אין מדליקין מנר לנר ה"ט דס"ל אפי' ממצוה למצוה שייך ביזוי מצוה אבל חנן דקיי"ל כשמואל ה"ט דס"ל ממצוה למצוה לא שייך ביזוי מצוה והיינו דרב אסי ואף דטעמא דידן משום הדלקה עושה מצוה מ"מ כל תשמיש קדושה מה"ט גופא שרי משום דהדלקה עושה מצוה וכבוי משום דס"ל הנחה עושה מצוה הוא דאסור ומוכח דקיי"ל בהא כרב אסי:

והנה הרי"ף הביא הך דרב אסי ובשלמא לד' הרא"ש דמדרב אסי שמעי' דתשמיש ארעי שאינו של גנאי שרי ל"ש ביזוי מצוה והרצאת מעות דבעי' ידיו סמוכות לנר הוא דאסור שפיר אשמעי' הרי"ף רבותא אבל לד' הרמב"ן ושאר מפ' למאי נ"מ הביא כלל הך דרב אסי ונ' דהנה הרמב"ם כשהביא הך דרב דפתילות ושמני וכו' מדליקין בהן כ' שנ"ח אסור להשתמש לאורה בין בחול בין בשבת ומאי בעי הרמב"ם בזה ונ' ד' הרמב"ם דהא

דנ"ח אסור להשתמש לאורה היינו משום דראו חכמים להקל על עניי ישראל שיקחו להם לנ"ח מכל השמנים ולא רצו לחלוק לסם בין שבת לחול ואסרו התשמיש לאורו אפי' בחול שלא יבא להטות בשבת וז"ש בין בחול בין בשבת וא"כ מסתברא דלא שייך לגזור כ"א תשמיש ששייך גם בשבת אבל הרצאת מעות לשתרי דלא שייך בשבת והיינו דמק' שמואל לרב אסי דווקא וכי נר קדושה יש בו ולא מק' אדרב לעיל דמדקאמר רב בין בחול בין בשבת א"כ מטעם גזירה חול אטו שבת אתי רב עלה ולק"מ אבל א"כ הרצאת מעות לישתרי א"ו מטעה קדושה אתי עלה וכי נר קדושה יש בו ומסיק משום ביזוי מצוה:

אמנם כשאני לעצמי הייתי אומר דרב לעיל מיירי במדליק עצמו ושפיר אסור להשתמש משום דבעי' היכר שהיא נ"ח וכמ"ש רש"י לעיל בהדיא אמנם רב אסי מיירי בעוברים ושבים מול פתח ביתו ודרכן של עוברי' ושבים למנות מעות דרך הילוכן לאור נר וא"כ הרי הכל יודעים שהמדליק לא הדליק הנר לצורך העובר ושב ואמאי אסור והיינו דמק' שמואל וכי נר קדושה יש בו ועכ"פ אשמעי' רב אסי רבותא גדולה והרי"ף שפיר מייתי ליה:

ובענין דמיון רב יוסף לכיסוי דם עמ"ש רמב"ן במלחמות ויע"ל דאף דכ' וכסהו בעפר והו"ל עפר למטה וכששוחט שוחט לתוך העפר ואין לך ביזוי יותר מזה ואעפי"כ אסור לכסות ברגל דרך ביזוי וה"נ נהי דהדלקה עושה מצוה מ"מ כל משך זמן מצותה צריך לנהוג בו כבוד:

ויל"ד מ"ש הרצאת מעות לנ"ח מהא דאמרי' פ"ק דסוכה מנימין עבדא דר"נ איטמישא ליה כיתונתא ופרשא אסככה ומסיק שם דיבישתא אסור משום שיאמרו מסככין בדבר המקבל טומאה ואמאי לא יהא אסור משום ביזוי מצוה ונראה דבשלמא הרצאת מעות לנ"ח עיקר הנאתו מנר ונר זה למצוה אתעביד משא"כ התם הרי א"צ לסכך כ"א לאויר אלא דבאויר הרי אינו יכול לסומכו ועכ"פ הסכך מעשה עץ עביד ולא מעשה סכך ול"ש כה"ג ביזוי מצוה:

אלא אי ק' הא ק' כיון דאמרי' דכשם שחל שם שמי' על החגיגה כך חל ש"ש על הסוכה וכי מותר להשתמש בקרבן חגיגה אתמהה והי' נ' ראיה מזה לד' ר"ת דביותר מהכשר סוכה לא חל ש"ש והתם איותר מהכשר פריש לכיתונתא ועכ"פ יש לבאר מדברינו אלה ד' תוס' ד"ה אבוהון דכולהו דם שכ' בפשיטות דבעצי סוכה דווקא היכא דאיכא ביטול מצוה אסור ומנ"ל לתוס' הא אבל מהך דמנימין שכ' מוכח כן בהדיא:

מהו להסתפק ר"ל דאיבעי' ליה אי נוי סוכה מצוה דאורייתא מזה אלי ואנוהו או דלמא אפילו רבנן דפליגי אר"י בס"ת ואמרי אין השם מן המובחר משום זה אלי בשם הקדש

הוא דאמר הכי אבל במצות דעלמא דדרשי' ג"כ מזה אלי ואנוהו אסמכתא בעלמא הוה ולאו דאורייתא ולא חלה קדושה על נוי סוכה וע"ז השיב ריב"ל מאי דעתך בדרבנן לא אמרי' דאסור ליהנות ממצוה הרי אמרו דאסור להרצות מעות לנ"ח דוודאי לא הוה כ"א דרבנן וא"כ שפיר השיב לו ריב"ל:

אמנם ק' הדבר מאוד שנעלם משני' ברייתא ערוכה דנוי סוכה אסור להסתפק ולזה נראה דגם בעל איבעי' שפיר ידע מהך ברייתא אבל ראה דאם התנה הכל לפי תנאו ומבעי' ליה אי שאני לן בין עצי סוכה דבעי' איני בודל דווקא ול"מ תנאה לנוי דבנוי כל תנאי מהני או דלמא גם בנוי שאר תנאי לא מהני והיינו דדייק ואמר כל שבעה כלומר דביו"ט האחרון וודאי מהני כל תנאי וכמ"ש הרמב"ן אבל כל שבעה מבעי' ליה והשיב לו ריב"ל אטו גרע נוי סוכה מנ"ח ואם בנ"ח אסור להרצות מעות והיינו משום ביזוי מצוה א"כ גם בנוי סוכה ה"ט ואפילו תנאי לא מהני וכמ"ש דמ"מ חל ש"ש יהא הטעם מה שיהא. ואמנם רב יוסף דקאמר לקמן אלא אבוהון דכלהו דם מ' דפשיט' ליה דריב"ל לאו מדם יליף ומנ"ל ונ' דמ' ליה דריב"ל לא רצה להשיב לשואל אסור דיטעה השואל ויאמר דדווקא להסתפק אסור דשייך ביטול מצוה לגמרי משא"כ שאר תשמיש כגון בקרמי' וסדינין שרי ולהכי השיב לו הרי אמרו אפילו היכא דליכא ביטול מצוה כגון להרצות מעות לנ"ח אסור ומהי"ת יעלה על הדעת לחלק בין היכא דאיכא ביטול מצוה להיכא דליכא א"ו משום דריב"ל מעצי סוכה יליף וע"ז קאמר ר"י אלא אבוהן דכלהו דם וממילא מוכח דלא בעי' ביטול מצוה:

סככה כהלכתה כתב רש"י לקמן פ' כירה סיככה לסוכה ונ' דד' רש"י כד' הרא"ש דעל סוכה הוא דחל ש"ש ולא על הדפנות ובדפנות ל"ש הדפנות ול"ש הנוי שרי וכד' הרמ"א סי' תרל"ח ולא כמג"א דמחלק בין דפנות לנוי וס"ל דנוי חמיר מדפנות וכוונתו דנוי דפנות מ"מ הו"ל נוי סוכה ואמנם רש"י הביא ראיה דלמאי נ"מ קתני תנא סיככה כהל' דאי לאשמעי' אם הסוכה אינה כהל' גם הנוי שרי וכי בסככה לחוד תליא מלתא א"ו למימר דדווקא נוי סכך אסור אבל נוי דפנות שרי.

וכ"ת ק' קו' מג"א וטו"ז הרי אמרי' פ"ק דסוכה לא נצרכה אלא מן הצד ש"מ דמ"מ אסור אדרבא ברייתא הכי קתני ועטרה מן הצד בקרמי' וסדי' והן מותרין בכל תשמיש הואיל והן מן הצד אמנם אם תלה בסכך עצמה נוי זה אסור להסתפק ממנו תדע דאטו שייך אקרמי' וסדנים להסתפק ולמה לא תנא תנא ל' ליהנות והכל בכלל אלא ש"מ דאדרבא לאורויי דנוי דפנות שרי:

ומ"מ למאן דס"ל דנוי סוכה אינו פוסל צ"ל דס"ל דקרמי' וסדי' מותרין בהנאה דלא שייך בהנאתן ביטול מצוה ודמי' לעובדא דמנימין דלעיל ואדרבא להך מ"ד טפי ל' סככה כהלכתה א"ש דבעי לאורויי דקרמי' וסדינין אינם פוסלי' בסוכה ואמנם דווקא אם סככה כהלכתה שהיא מצ"ע צלתה מרובה מחמתה לא זולת. ועדן לא נתיישב לי מ"ט כ' רש"י זה בפ' כירה דווקא ונ' לפ' ע"ד אחר דהנה תנן בית שנפחת וסיכך ע"ג כשר ואמנם לא נימא ע"י שסיכך הבית יהיה לכל נוי הבית דין נוי סוכה הא לא אמרי' וז"ש רש"י סככה לסוכה כהלכתה ואח"כ תלה בה נוי משא"כ סכך לבית והביאו לרש"י לפ' שם כן בפ' כירה דבעי הש"ס למפשט מהך בריית' דר"ש אי' ליה הוקצה למצותו ואמנם הא פשיטא דר"ש דווקא בדחי' בידים אי' ליה מוקצה דומי' דגרוגרות וצמוקין וא"כ גם בסוכה ע"כ מיירי היכא דשייך דחי' בידים וכמ"ש:

ויע"ל דהנה ד' ר"ת דביותר מהכשר סוכה לא חל ש"ש והנה התנא אתי לאשמעי' דבנוי סוכה שייך תנאי משא"כ בסוכה ל"מ תנאי כ"א בנוי ולא בסוכה עצמה:

הכל לפי תנאו וכתב רש"י דדווקא איני בודל מהני ומבואר מדבריו דאפילו ליו"ט האחרון בעי' איני בודל ואף דיו"ט האחרון משום מוקצה הוא דאסור מ"מ כיומא אריכא דמי ואי לא אמר איני בודל חל קדושת הסוכה על כל שבעת הימים וביה"ש של יו"ט האחרון בכלל וכיון דביה"ש ע"כ עדן לא מהני תנאו ממילא גם ליום עצמו ל"מ תנאו ונפקא ליה לרש"י זה מדלא משני הש"ס בביצה דלעולם סוכת החג בחג ל"מ ביה תנאי ודתניא הכל לפי תנאו קאי איו"ט אחרון אלא ש"מ דאין חילוק בין יו"ט אחרון לשאר ימים:

תוס' ד"ה אסור לכאורה יל"ד דלמא סוגיא דפ' כירה אזלא למ"ד נ"ח מותר להשתמש לאורה ולית ליה ביזוי מצוה וע"כ הטעם משום מוקצה אלא די"ל דעכ"פ מנ"ל להש"ס למפרך אדר"י דלמא ר"י אי' ליה נ"ח אסור להשתמש לאורה והטעם בנוי סכה משום ביזוי מצוה ומה גם דרבין משמיה דר"י קאמר לעיל כרב דאסור להשתמש לאורה ואמנם מתי' תוס' למדנו פי' קושייתם בנבאר תחלה דעכ"פ מסיק הש"ס כאן דטעם אי' נוי סוכה משום ביזוי מצוה ורש"י דמ' ביצה מפ' דקו' הש"ס הי' מנוי סוכה אסוכה דמ' להש"ס דנוי בטל לגבי סוכה ולא רצה לפי כמ"ש הרמב"ן דבין כך ובין כך חל ש"ש יהא משום מה חג או משום ביזוי מצוה ונראה דק' ליה לרש"י במ' ביצה שם מאי מקשה הש"ס בפעיטות מנוי אעצי דלמא לעולם אימא לך אין בנוי ביזוי מצוה וכמ"ד נ"ח מותר להשתמש לאורה וע"ז כתב רש"י דאטו מאן דלית ליה ביזוי מצוה פליג אהך ברייתא דנוי סוכה אסור להסתפק א"ו לדידיה טעמא דנוי משום דבטל לגבי סוכה ושפיר מקשה

הש"ס סתמא והן הן דברי תוס' דבשלמא אי קאי הש"ס פ' כירה למאן דס"ל נוי אסור משום ביזוי מצוה א"כ י"ל דנ"מ במוקצה לאם נפלו ואצטריך מוקצה לנפלו משא"כ אי הסוגיא למאן דלית ליה ביזוי מצוה וטעמא דנוי סוכה משום דבטל לגבי סוכה א"כ ל"ש בין נפלו ללא נפלו ומוקצה לית ליה וכל הדבור של וא"ת עם וי"ל לברר כי סוגי' דלקמן למאן דאי' ליה ביזוי מצוה:

ועפ"י מ"ש יתבארו לנו ד' המחבר סי' תרל"ח שסתם נוי סוכה אסור כל החג אם לא אמר איני בודל אפילו נפלו ומ' אפי' נפלו בחוה"מ והלא הדין לכאורה עם רש"א דנפלו בחוה"מ ממ"נ שרי אמנם מאחר דסתמא דש"ס בביצה ע"כ ס"ל אפילו למאן דלית ליה ביזוי מצוה נוי אסור משום דבטל לגבי סוכה וממילא אפילו נפלו בחוה"מ אסור כסוכה עצמה מאן לימא דאנן ס"ל להקל:

והנה תו"י והרמב"ן תי' דמוקצה אצטריך ליו"ט אחרון אך תוס' לטעמיי' שכ' לקמן דלר"ש ביו"ט אחרון ע"כ שרי דהרי לית ליה מיגו דאתקצאי ממותר השמן שכבה שמתיר ר"ש וע"כ קו' הש"ס לקמן מז' ימי החג הוה ונראה ד' הרמב"ן ותו"י דשאני מותר השמן דדמי להפריש ז' אתרוגים דיוצא בה ואוכלה לאלתר ה"נ כיון דיושב ומצפה מעיקרא לא הפריש לכולא יומא משא"כ בנוי סוכה כיון דלא אמר איני בודל חל קדושה אכולהו יומא וביה"ש דשמיני בכלל וכה"ג מודה ר"ש:

אלא דמ"מ ד' הרמב"ן ותו"י תמוהי' דהרי הש"ס לא הוכיח דהך ברייתא ר"ש כ"א מכח בריי' דתניא ושוין בסכת החג והתם בחג ומ"ל להש"ס דר"ש גם ביו"ט אחרון מודה דמק' דאית ליה מוקצה ונראה דהש"ס דייק הכי דאל"כ ל"ל לתנא לאפלוגי בין סוכה דעלמא לסוכה דמצוה ליפלוג בסוכה דמצוה גופא בין ז' ימי החג ליו"ט אחרון:

ומ"מ מיושב בזה קו' רש"י ל"צ להש"ס לקמן לאתויי בריי' ראשונה לא לייתי כ"א בריי' דר"ח בר יוסף ולמ"ש א"ש דאי לאו מאידך ברייתא דתני' בה בהדיא יו"ט אחרון א"כ לא ידעי' כ"א ז' ימי החג ובז' ימי החג אין הטעם משום מוקצה כלל ולק"מ ולהכי אצטריך לאתויי הך דאפי' ביו"ט אחרון אסור מטעם מוקצה וע"כ גם בהא שוין ר"ש ורבנן מדלא מפליג תנא בסוכת מצוה וכמ"ש:

באו"ד וק' לר"י וכו' יל"ד ואי אין הטעם משום ביזוי מצוה כ"א משום מוקצה ג"כ ק' קו' תוס' ואמנם מדברי תוס' סוכה ט' למדנו פי' דברי' כאן שכ' שם דגם המק' בביצה ידע דיותר מהכשר סוכה דרבנן אלא דמ' ליה כיון דבדאורייתא ל"מ תנאי גם בדרבנן ל"מ תנאי וסיימו אח"כ דמשום ביזוי מצוה ק' כוונת דברי' דהא דשדי רבנן על נוי הסוכה דין

מוקצה היינו משום דסוכה עצמה אסור מדאורייתא וא"כ ל"ק לתוס' כ"א אי טעמא דנוי סוכה משום ביזוי מצוה:

ונ' לר"ת הנה ד' ר"ת בשמעתין דבאמת בעצי סוכה ג"כ שייך איני בודל ובביצה לאכול כן כוונת דברי בביצה דכיון דלא פי' בהדיא איזו שיעור יהיה להכשר סוכה ואיזו ליותר מהכשר וכיון דעכ"פ כולהו מטעם מוקצה נאסרו שוב לא מצינו לברר עד היכן מהני תנאי והיכן לא מהני ובסוכה ובביצה כתב תוס' עוד תי' ר"י לחלק בין קיימא דלא מהני תנאי לנפלו וכ' שם דבעצי סוכה ל"מ איני בודל משום מצות סוכה ומשום סתירת אהל כוונתם במ"ש ומשום סתירת אוהל למימר דמשו"ה אפילו ביותר מהכשר סוכה ל"מ תנאי דהרי ע"כ משום סתירת אהל הוא בודל ביה"ש:

וכ' עוד ליישב מ"ט לא משני הש"ס דברייתא דהכל לפי תנאו קאי בנפלה עיי"ש בסוכה ואמנם בלא"ה יש ליישב לפמ"ש תוס' פ' כירה דר"ש לית ליה מיגו דאתקצאי וא"כ הא דשוין בסוכת החג היינו בעודה קיימת ועלה קאי ואם התנה ואי אסוכת החג ע"כ אקיימא ולא אנפלה קאי:

ומ"מ מד' תוס' דשמעתין ובסוכה מבואר דדברי תוס' כרש"י דבעצי סוכה נ"ש איני בודל וכן יל"ד מד' תוס' בביצה שם למעיין בדברי' והתימא על רש"א שפי' ד' תוס' ד"ה סיפא אתאן דפליגי ארש"י וס"ל כהרי"ף ומלבד שכ' דהו"ל לתוס' לפ' כן בהדיא ק' ג"כ מד' תוס' עצמן וכן מהר"ם מלובלין פי' כוונת תוספות כרש"א ולי א"א לקיים פירושן וע"כ נ' ד' תוס' דכד נחתי' לחלק בין נוי סוכה לעצי סוכה תו לא אצטריך לאוקמא הך דהתנה בסוכה דעלמא כ"א אמרי' דקאי ג"כ אנוי סוכה ובס"ד דלא משני הכי משום דלא הוה ס"ל לחלק בהכי ואי' מן ההכרח דרש"י פליג על זה דאולי יש לסבות גם בד' רש"י פי' זה:

ד"ה אסור להסתפק מבואר מד' בביצה דטפי מסתבר לאסור באתרוג בתשיעי כשחל בשבת מבסוכה במוצאי יו"ט בשבת והתימא על המחבר שהיקל באתרוג והחמיר בנוי סוכה ומה גם דלהרמב"ם נוי סוכה אף בתשיעי מותר וצ"ע ועיין מג"א שם:

ובסוכה י"א כ' תוס' דאין כאן הכנה נ' כוונתם מאחר דיו"ט שני גופי' אינו כ"א ס' יו"ט ס' חול ואיך נאמר עוד דכה"ג מיקרי הכנה מיו"ט לשבת וא"כ עד"ז אתרוג חמיר וק' עוד על המחבר וצ"ע:

ולסיומא דמס' ביצה נ' דתי' דר"נ ריש ביצה אי מאן דאי' לי' מוקצה אי' לי' נולד וגבי יו"ט סתם לן תנא כר"י תלי' בהא אי מדבריות כגרוגרות וצמוקים דמי א"כ דווקא בנולד סתם לן תנא כר"י דהיינו בקורה שנשברה ביו"ט דבקורות גופיי' גם ר"ש מודה דהוה מוקצה מחמת חסרון כיס ואמנם ר"נ ס"ל מדבריות לאו כגרוגרות וצמוקי' דמי וכיון

דאשכחן בנולד כר"י ה"ה במוקצה ואי לאו דאשכחן בנולד סתמא כר"י היינו אומרים דמדבריות כגרוגרות וצמוקים דמי ולהכי לא מייתי ר"נ כ"א מנולד וקאמר דאין לחלק דסמיך על מתני' דאין משקין את המדבריות דהוה ג"כ לדעת ר"נ סתמא כר"י ואמנם א"כ עכ"פ בפי' דמתני' בתרא תלי' פי' דמתני' קמח לכאורה מדמק' הש"ס מפצעילי תמרה אמדבריות ומאי ק' ני' דלמא התם בשבת ר' כר"ש ס"ל והכא דע"כ ביו"ט ר' כר"י אלא ש"מ דסתמא דש"ס דלא כר"נ וק' בין להרי"ף בין להרז"ה אלא שי"ל למ"ש דר"נ דייק למלתי' מתי' הש"ס דמ' לי' מדבריות לאו כגרוגרות וצמוקין וא"כ מדבריות אנבילה וש"מ לחלק בין שבת ליו"ט אבל בקו' הש"ס אי' לן רק לחלק בין מוקצה דנבילה למבקעי' עצים דהו"ל נולד וקיי"ל בנולד כר"י ואין חילוק בין שבת ליו"ט ומעתה ד' הרי"ף מאחר דלשני תי' ל"ד מדבריות לגרוגרות וצמוקין נקטי' הכי וממילא קיי"ל כר"נ מד' החולקין ראי' מסתמא דש"ס וע"כ מחלקין בין מוקצה לנולד:

ולסיים בד' אגדה י"ל דיו"ט ושבת רמז לעוה"ב ומאן דאי' לי' מוקצה ס"ל דצריך להכין לסעודת שוי"ט דמי שלא טרח בע"ש לא יאכל בשבת ואמנם ר"ש מיאן בסברה זו דלא בעי לן לאלפויי לאינש למעבד ע"מ לקבל פרס כ"א עשה דברים לשם פועלן וסוף הכבוד לבא וע"כ לא בעי הכנה אבל מודה שלא ידחה ח"ו עולמו בידים ואשר יוכל ליקח ממנו צידה לעוה"ב לא יקצנו ויבדלנו והנה קיי"ל ברא מזכי אבא וי"ל דה"ט משום דהאב חינך אותי למע"ט אמנם אם נולד הבן בשעה שהאב הלך ליום שכלו טוב אם מ"מ יש לאב זכות בבן זה בזה י"ל דנחלקו ב"ש וב"ה והיינו ביצה שנולדה ביו"ט ב"ש אומרים תאכל לאבי' וב"ה אומרי' לא תאכל לאבי' והיינו דלא נקט אוסרים ומתירים והנה גם בממונו של אדם שהניח אחריו ולא לקח עמו שייך פלוגתא זו אבל באמת ממון זה מגרע גרע בבנו הנ"ל לא פשע אבל בכספו הרי הי' יכול לזכות והיינו דנסתפק הש"ס אם דווקא מאן דאמר בביצה לא תאכל אי' לי' ג"כ דמדבריות הוי מוקצה או דלמא מדבריות שהי' בידו ודחאן בידי' כגרוגרות וצמוקין דמי וכ"ע מודו בי' ועכ"פ עיקר שמחתינו במועדי קדשינו שהם מציבין בקרבינו אמונת עוה"ב ומזרזין אותנו על השמחה הנצחיות וזה שאנו אומרי' זה היום עשה ה' נגילה ואמנם ונשמחה בו לע"ל ה' ישמח לבינו בביאת גואלינו בב"א:

בסוגיא דפרסומי ניסא

שבת כ"ב ע"ב:

נר ביתו ונ"ח ר"ל אף דמיבעי' לי' לקמן תדיר ופ"נ הי' עדיף אבל בנר ביתו דאיכא תרתי וודאי תדיר עדיף ומכאן הק' הרשב"א בסוגי' דכבתה למ"ד דתשמיש קדושה מותר

להשתמש לנ"ח ליהוי כשעת הסכנה דמניחו על שולחנו ויאכל סעודת שבת והנה גם המג"א תרע"ג הק' קו' זו אבל דייק לי' על המחבר תרפ"ב כוונתו דקו' הרשב"א מבזמן הש"ס ל"ק כ"כ די"ל בשלמא בשעת הסכנה שהיו הכל מדליקין בפני' הוה גם בפנים פ"נ כמו בזמה"ז אבל היחיד שידליק בפנים אם הכל מדליקין בחוץ אין כאן פ"נ ולזה הק' המג"א מהמחבר דמייתי לקמן גם בזמה"ז האי דינא ולא כמחה"ש שמפ' ד' המג"א בהיפך ובענין קו' מחה"ש ע' פמ"ג:

ועתה נחזי אנן הרי הכא מיירי שאין לו נר אחר כפי' רש"י שאין בידו לקנות שתי נרות וא"כ אפי' בשעת הסכנה הרי בעי' נר אחר להשתמש לאורו ומ"ש מג"א בזה סי' תרפ"ב צריך ביאור ואמנם רש"י ור"ן כ' דהאי נר אחר דבעי' היינו משום היכירא וביאר הר"ן דלענין להשתמש לאורה לא מהני נר אחד על שלחנו וצריך נר אחר שידליק בטפח הסמוך לפתח ויהי' היכר טובא ונ' דקו' זו הביא להר"ן לחלוק על רש"י ותוס' שפי' הסכנה משום יום איד דא"כ קשי' כדאמרי' משא"כ לפי' הר"ן דהסכנה הי' שגזר המלכות על המצות יהי' צריכין להדליק על שלחנו דאם ידליקו בטפח הסמוך לפתח שוב יהי' סכנה שיכירו שהוא למצוה אמנם גם לרש"י יש ליישב בניישב קו' תוס' שם מעובדא דרבב"ח בגיטין אמנם התם לא הי' סכנה כ"א דשקלא לשרגא וי"ל דלא היו מניחין להדליק נר כ"א בבית ע"א אבל מ"מ בנר רשות לא הי' סכנת משא"כ בנר מצוה הי' סכנה ג"כ מחמת ע"א שלהם וממילא הי' צריכין להניח על השלחן שלא יבא סכנה בדבר:

אמנם י"ל דהרשב"א ס"ל דהא דבעי נר אחר היינו כדאמר רבא להשתמש לאורה ולא משום היכירא וכ"ת הרי עכ"פ משתמש לאורה דטובי' השני' מן האחד י"ל דרבא לטעמי' דס"ל בפ' כל שעה לא אפשר וקמכוין אסור והנה בשלמא אם דולק נר אחר אף שמשתמש ביותר לב' נרות מ"מ הוה לא אפשר כיון דאיכא סכנה ולא קמכוין משא"כ אם אין לו נר אחר א"כ מיכוון להשתמש לאורה הו"ל לא אפשר וקמכוין וא"כ שפיר מק' הרשב"א התינח התם בחול דאיכא תשמיש חול ואפי' הסעודה משא"כ בשבת דגם הסעודה מצוה היא ואי תשמיש מצוה שרי מאי לא אפשר וקמכוין שייך ליכוין וליכוין אלא ש"מ אסור:

וכ' רש"י שאין לו לקנות שמן לב' נרות כוונתו דאם יש לו לב' נרות יקח א' לנר ביתו וא' לנ"ח ולפנינו נבא עוד אי"ה לד' רש"י אלו:

וכ' רש"י עוד שלום ביתו שבני ביתו מצטערין לישב בחושך ולפנינו נבא לבאר:

וכ' הרשב"א דע"כ מיירי שיש לו פת דאל"כ נר שבת ל"ל כיון שאין לו לאכול אצלו ומשום יין קמבעי' לי' וכן הא דאיבעי' לי' נ"ח וקידוש היום ר"ל ג"כ יין לקידוש היום

אבל פת י"ל לקדש עליו דאל"כ הרי קי"ה דאוריי' ולפנינו אי"ה נבאר אבל הג"א בשם ר"ת דייק מכאן דע"כ מיירי שיש לו פת ואמאי לא מקדש אפת אלא ש"מ דאין מקדשין אפת וכ"ת איין מבעי' לי' פשיטא דלא יבטל נ"ח משום מצוה מן המובחר וק' א"כ מנ"ל שוב לר"ת דמיירי שיש לו פת ויש ראי' מד' ר"ת לד' טו"ז שכ' דפת לסעודת שבת וודאי קודם אמנם מדלא דייק הרשב"א עד"ז דע"כ י"ל פת דאל"כ יקנה פת וכ' דאל"ה קי"ה דאוריי' ומעיין נפשי' בפלוגתא נגד הרמב"ם ושאר פוסקים ש"מ דהרשב"א לית לי' הא דטו"ז וכמו שפקפק ע"ד הפמ"ג והנה ד' הרשב"א צריכין ביאור כי שפיר הק' ר"ת כיון דיכול לקדש על הפת פשיטא דנ"ח עדיף ונ' ד' הרשב"א דנ"מ היכא דעני זה אין לו בית מיוחד ויוצא בנר בעה"ב אלא שרוצה להיות מן המהדרין ומס' לן אי יין לקידוש דהוה ג"כ מצוה מן המובחר עדיף או נ"ח עדיף ונ' דרש"י בא להוציא מד' רשב"א וכ' בתחלת הענין שאין לו שמן לב' נרות כלומר לאו דמיירי שיש לו נר א' ורוצה להיות מן המהדרין דוודאי כה"ג מוטב שידליק נר א' לביתו ונר א' לחנוכה מדלא ידליק נר חנוכה כל עיקר וא"כ גם בנ"ח וקידוש היום לא מיירי כה"ג כ"א שאין לו אפי' פת וכ"ת א"כ מאי שלום ביתו שייך וע"ז כ' רש"י שמצטערין לישב בחשך. וכ"ת ק' קו' הרשב"א הרי קי"ה דאוריי' כבר יישב זה הרמב"ם וכ' הואיל ושנים מד"ס כוונתו דהרי יכול לקדש בתפלה דהו"ל דאוריי' וכמ"ש הרמב"ם סוף ה' שבת ומבואר גם מד' הרמב"ם דאפי' באין לו פת דינא הכי דאל"כ הו"ל לפ' הואיל ויכול לקדש על הפת א"כ גם הרמב"ם לית לי' כד' הטו"ז:

ובד' הרשב"א יש ליישב ד' תוס' פסחים ק"ו ע"א ד"ה זוכריהו בסו"ד שצידדו לומר דקידוש על היין דאוריי' וא"כ ק' קו' הרשב"א היאך נדחה דאוריי' מפני דרבנן א"ו כוונתם דקידוש על היין או על הפת ובשמעתין מיירי דאיכא פת תדע דאל"כ ק' עליי' קו' תוס' בנזיר מאי קאמר מושבע ועומד הוא אדרבא משו"ה צריך קרא אבל אי יין ל"ד שפיר פריך הש"ס וכ"נ ג"כ כוונת דבריא פ' לולב הגזול גבי מי שבא בדרך דפסיקא להו דקידוש על שלחנו ק דאוריי' ר"ל ג"כ על הפת או על היין:

אמנם מד' תוס' בשמעתין ל"מ כן דאיבעיא הש"ס לא הוה כ"א למצוה מן המובחר א"כ מאי פשיטא להו משמעתין דהפטרת חנוכה קודם לר"ח דלמא הכא דווקא דעל מצוה מן המובחר אנו דנין וי"ל כיון דעכ"פ עבדי' הידור לר"ח דמקבעי' לי' לחנוכה מיקרי הפטרה שוב ג"כ מצוה מן המובחר ושפיר פשטו לה:

ויש להק' על הרשב"א אמאי נקט רבא איבעי' ביין קידוש דהוה רק מצוה מן המובחר ולא איבעיא לי' ביין הבדלה דלא הוה כ"א דרבנן אבל א"א בענין אחר ונ' דהיינו משום דקיי"ל מבדיל והולך כל השבת כמו עד יום ג' וא"כ יש להבדלה תשלומי' ולנ"ח אין

תשלומין להכי לא איבעיא לי' בהבדלה וכ"ת אכתי מצי למבעי במי שלא הבדיל עד יום ג' ואז חל חניכה מי קודם יש לומר דכה"ג דהבדלה לתשלומין ונ"ח מצוה בשעתה וודאי חנוכה קודם כדקיי"ל לענין תפילה בחובת שעה קודם לתשלומין:

ומה דק' לי' עוד ע"ד רש"י בנזיר דמפ' קו' הש"ס בנזיר כפשוטו וס"ל קידוש על היין דאוריי' א"כ למה נ"ח עדיף הרי קידוש דאורייי' ונ' דתוס' כ' בפסחים שם דאפי' אי קידוש על היין דאוריי' קידוש במקום סעודה דרבנן וא"כ כיון דבימי התלמוד הי' מקדשין בכל ביהכ"נ א"כ יוצא עכ"פ ידי קידוש דאוריי' בקידוש שבביהכ"נ וקידוש במקום סעודה שוב הוה דרבנן ושפיר נר חנוכה קודם.

ויל"ד למה לא קאמר נ"ח קודם משום חשדא דאטו ידעו כ"ע דאין לו מעות לנ"ח וי"ל דמאחר דקיי"ל דעל ניח חייב לשאול על הפתחים למה לא נימא לי' דיקדש וישאל על הפתחים לנ"ח אלא ש"מ דמיירי במקום שאין שם מי שישאל הימנו ושוב ל"ש חשדא:

ובענין איבעיא דרבא ומה דהדר פשטא י"ל דמס' לי' הך בריי' דהחליל דשיר של ר"ח דוחה משום פרסום לשיר של שבת מאי דוחה דקאמר אי לדחות וה"ה פ"נ דנ"ח או כר"ס דהתם לקדם קאמר אבל לדחות לא וע"ז קאמר בתר דאיבעי' הדר פשטא דאי תימא גם כר"ס דהתם לקדם השתא לקדם דכ' קרא מלבד עולת הבקר אמרי' פרסום עדיף לדחות לא כ"ש. ובזה נסתלק קו' הרא"ש דאין לומר דלענין לקדם תדיר עדיף דא"כ מאי קמבעיא לי' לרבא הרי דווקא בלקדם שייך תדיר ולא בלדחות דאדרבא היינו דפשוט רבא אבל באיבעי' לא אסיק זה אדעתי':

ואמנם הרא"ש מפ' ד' תוס' דה"ק לענין תדיר יש נ"מ באקדומי אבל לענין פרסום אפי' לבסוף שייך פרסום ובד' הרא"ש נסתלק קו' המג"א מתוס' פ' החליל שכ' בלא ר"ס יכול להק' ומאי ק' להו בלא ר"ס דהיינו לדחות פרסום עדיף אבל לר"ס דמיירי לקדם א"כ תדיר עדיף ועפ"י ד' הרא"ש לק"מ דהא דלקדם עדיף היינו משום דעכ"פ איכא פ"נ משא"כ התם בפרסום דר"ח דכל הפרסום הוא בהקדמה מה לי לדחות מה לי להקדים וע"כ דלא ידע המק' מפרסום ושפיר מק' התוס' בלא ר"ס יכול להק'. ועתה נבא בס"ד לבאר ד' תוס' מ"ש תוס' השמים כסאי כלומר דכשם שמבוארים הנרות בהפטרת חנוכה כ"כ בהדיא ר"ח בהשמים כסאי:

והנה צידדו תוס' אם הנדון דומה לראי' דבנ"ח אי לא מדליק ליכא שום פרסום משא"כ בהפטרה דכבר עבד פרסום בקריאת הפרשה מאן לימא לן דאעפי"כ פ"נ עדיף ולהכי כתב ותי' אחר ובאו אח"כ לסייע לציידוד זה דבתרי פרסומי ל"ש דחיי' מדלא מקדמי' קריאת הפרשה ג"כ ודחו זה מג' טעמי' חדא דשאני לדחות מלהקדים וכבר כ' פי' הרא"ש

ופי' המג"א בד' תוס' אלו ואח"כ כ' דיש חילוק בין פרסום גדול ועיקר כמו ההפטרה לפרסום קטן כמו קה"ת ובסוף דאדרבא הא גופא דמקדמי' לר"ח כי היכא דלא נדחה הפטרה דחנוכה:

בריך רחמנא דסייען:

בענין מאי מברך והלל דראש חודש

שבת פ' ב"מ ותענית פ' בתרא

המדליק צריך לברך כ"כ לעיל דמגמרא פ' לולב וערבה מבואר דרב בא לאשמעי' דאפי' אדרבנן מברכי' ולאסוקי מדריב"ל דס"ל לולב דרבנן אין מברכין ולדברי רש"י ור"ן גבי חביט חביט לר"י אין מברכין אשום מצוה דרבנן וקשה הדבר לאומרו דלר"י לית ליה לא ענט"י ולא ברכת עירוב בשלמא מגילה ד' קבלה הוה ולא גרע מיסוד נביאים דלכ"ע מברכין דהרי מ"ע מן התורה לשמוע אל ד' הנביא כמ"ש בפ' שופטים אבל נט"י ועירוב ק' ונראה דמודה ריב"ל במצות שהם משום סיג לתורה כנט"י משום סרך תרומה ועירובי' סיג לשבת דמברכין עלי' מדכתב ושמרתם את משמרתי ודרשי' עשו משמרת למשמרתי אלא שיל"ד אכתי דתנן פ' לולב הגזול מקום שנהגו לברך אחריו וכו' ואמרי' עלה ל"ש אלא לאחריו תלי' במנהג אבל לפניה מצוה לברך וכי גם אהא פליג ר"י ותו התם הו"ל להש"ס למפרך היכן צונו ונ' ראיה מהך קושי' לדברי הראב"ד סוף הל' חנוכה שכ' דהלל במועד דאוריית' מקרא דכ' השיר יהיה לכם כליל התקדש חג ומה"ט אפשר ג"כ דלא פריך הש"ס מיד אמ"ד לולב ז' היכן צונו אלא משום דילפי' זכר למקדש מקרא ציון דורש אין לה וא"כ ס"ל דדרשא גמורה היא ומברכין וצונו ואף דר"י הוא דדריש להך דרשא ציון דורש אין לה צ"ל דסבר אסמכתא בעלמא הוא. והנה כבר עוררנו לעיל דהרמב"ם בנ"ח לא כתב מידי דמברכין אדרבנן כ"א בהלל וכ' דבנ"ח י"ל דהו"ל דאוריית' מק"ו וע"ד שכ' הטו"ז גדול המחטיא אדם יותר מן ההורגו וא"כ נ"ח עיקר אא"כ מנ"ל להש"ס פי לולב וערבה דרב דקאמר המדליק נ"ח צריך לברך פליג אדריב"ל דלמא בנ"ח גם ריב"ל מודה משום ק"ו ואולי מה"ט מייתי הש"ס כולא שמעתא דמברך ג' ברכות כלומר דאי משום ק"ו סגי בעשה נסים כי היכא דסגי ברואה:

ואמנם י"ל דבאמת היינו דקאמר רנב"י לאו מלא תסור אצטריך למילף נ"ח דא"כ ע"כ ריב"ל פליג דס"ל אדרבנן לא מברכי' וטעמא נראה דהרי לא תסור בזקן ממרא כ' ובעי' עיקרו מד"ת ואמנם בנ"ח גם ריב"ל מודה דכ' זקינך ויאמרו לך דקאי אק"ו ומה"ט מסיק שם רנב"י מתני לה בהדיא רב אמר לולב ז' ואם כן על כל פנים בנ"ח גופא אין רבותא כ"כ ולהכי כ' הרמב"ם ענין זה גבי הלל:

הרואה נ"ח מל' רב ירמיה אמר מ' לכאורה דפליג אדרב ואמנם מדכולא שמעתא אזלא דרואה צריך לברך מ' דלא פליגי ודקאמר הש"ס ר' ירמיה אמר אי פליגי י"ל דפליגי במי שמדליקי עלי' בביתו דלרב המדליק מוציא בג' ברכות כל מי שיוצא בהדלקתו ורב ירמי' ס"ל דאעפי"כ הרואה צריך לברך וע' בחי' רשב"א ז' שטות בענין זה:

והק' בתוס' סוכה שם מ"ט דווקא בענין נ"ח תקנו ברכה לרואה מ' להו בס"ד דתקנו ברכה לריאה שאינו מקיים דלא לתחזי כמבזה ופורק עול מצות וא"כ גם בשאר מצות הו"ל לרבנן לתקן וע"ז תי' דמשום חביבות הנס יל"פ בשאר מצות דלמא אין לו ולא יוכל לקיים אבל בנ"ח דקיי"ל מוכר כסותו או שואל על הפתחים וא"כ אתי למחשדי' דהו"ל פורק עול אא"כ ק' מד' כוסות ומשום הכי הוסיפו עוד טעם אחר דהרבה בני אדם יש שלא יוכלו לקיים נ"ח דאין להם פתח וסיימו דהטעם זה לא סגי דק' ממזוזה וצריך לתרווייהו בהדי הדדי:

רש"י ד"ה הרואה מברך שתים דאין עליו להדליק וכ"כ בסוכה שם נ' כוונתו ליישב ג"כ קו' תוס' למה לא תקנו בשאר מצות וע"ז כ' רש"י דעל המצוה וודאי אינו יכול לברך כיון שאינו עושה אותה וכתי' ג' בתוס' סוכה שם.

מאי ממעט ונמעיט נס נ' דק' לי' למק' כיון דכל יומא מוסיף והולך א"כ מסתבר טפי לברך זמן בכל יום על הנר הנוסף מאי אמרת הרי עיקר מצוה נר א' א"כ הרי נס דנר א' כבר בירך עלי' ביום ראשון ומשני דנס כל יומא איתי' דאינו דומה שידליק חצי לוג ב' ימים או ידלק ח' ימים ומ"מ מפני תקנת עניים לא תקנו חכמים כ"א נר א' והשאר להידור בעלמא ול"ש שהחיינו:

רש"י והיכן צונו העיר רש"י למ"ש לעיל דוודאי מצות שעיקרן דאוריית' ידע המק' דשייך גביי' לא תסור אבל דבר שאין עיקרו מדאוריית' כלל הרי כה"ג לא מיירי קרא דלא תסור ומשני דגם זה בלא תסור ופירש"י דכ' לא תסור מכל אשר יגידו לך דקרא יתירא הוא דהרי כבר אמר עפ"י התורה וכו' והול"ל לא תסור מן הדבר ימין ושמאל יגידו לך ל"ל אפי' מה שהם יגידו ומה"ט לא מצי מייתי ועשית ככל אשר יורוך דהאי בעיקרו דאורייתא מיירי:

רב נחמן בר יצחק אמר כן הגי' בסוכה וכ"כ לעיל דלרנב"י אפי' אמנהג נמי מברכין וכ"מ פשטא דסוגיא דתענית דרב אקלע לבבל דחזי דמברכי וסבר דס"ל ר"ח דאקרי מועד טעון הלל וכקו' הש"ס בערכין וא"כ מנהג בטעות הוא ובעי לאפסוקינהו חזא דמדלגי א"כ ידעי שפיר דלא אקרי כ"א מנהג אבותי' וס"ל כרנב"י דכל דרבנן דמברכי' משאל אביך ילפי' וגם מנהג בכלל ובא"י לא הוו מברכי דילפי דרבנן מלא תסור ואין מנהג בכלל ודק' להו לראשונים מערבה נ' דמנהג נביאים גרע דמ"ט לא עבד להך מלתא ליסוד אלא ש"מ

דלא רצו לתקן שיברכו וי"ל הטעם דלא נדחי שבת ומאן דס"ל יסוד נביאים ס"ל דלא אקלע כדאמרי' שם.

רש"י ס' דדברי' כגון הפרשת דמאי לא רצה לפ' כהרמב"ן דאברכה קאי דלשון בעי ברכה ק"ק ואמנם להרמב"ן שפיר מק' הש"ס מיו"ט שני אמאי אומרי' קידוש מס' דקידוש ביו"ט לא הוה כ"א דרבנן וגם רש"י מפ' קו' הש"ס אקידוש דאי איו"ט ממ"נ בזמן שמקדשין עפ"י הראי' הוי ס' דאוריית' ולאחר שנתבטל קידוש עפ"י הראי' הו"ל וודאי דרבנן אלא ש"מ דאקידוש וקאי וה"ק מאי דעתך דל"ש ברכה על ס' התינח אי בדאו' לא תיקנו על ס' אבל אי גם בדאו' תקנו על ס' מה לי דאו' מה לי דברי' ועד"ז מפ' ג"כ הרא"ש פ' כסוי הדם דברי אביי דשום ס' לא תקינו בי' ברכה אלא דלרש"י לרבא דנחלק על אביי אפי' אספק דרבנן מברכים אם לא שעיקרו דרבנן וכמ"ש הרמב"ן בפי' ד' רש"י והרא"ש אפי' ס' דאוריי' לית ני' ברכה ואמנם לר' יונה ברא"ש שם פ' כיסוי הדם צריך ביאור מאי מק' הש"ס מקידוש הרי אביי לא קאמר כ"א דאס' שהוא דרבנן לא תקינו וצונו ומאי ענין קידוש לכאן וצ"ל דמ"מ מק' הש"ס דלא הוה לחכמי' לתקן קידוש בס' יו"ט שני כמו שלא תקנו ברכה על דמאי ומ"מ בד' רבא נחלק גם הר' יונה אד' רש"י דהרי מודה דאדרבנן לא מברכים בס' אמנם הראב"ד אזיל לגמרי בשטת רש"י ומה"ט השיג על הרמב"ם וכ' דלרבא ל"צ לטעמא דזלזולי דאס' דרבנן ג"כ מברכין אמנם הרמב"ם מפ' ד' אביי כרש"י משום דחכמים תקנו דמאי על הס' לא תקנו בו ברכה והשמיט הא דרוב ע"ה מעשרין דל"ת דבשאר דרבנן אפי' אס' מברכין וכד' רש"י כ"א דבס' אפי' בדאוריי' לא מברכין וכמ"ש הרמב"ם בה' מילה ודמאי כוודאי הוה חשיב אלא דרוב ע"ה מעשרין ודקאמר אביי ס' דדברי' הכוונה אף שחכמים תקנו זה לא תקנוהו אלא משום ס' והו"ל כס' דאוריי' דג"כ אין מברכין וכמו שדחה הרא"ש פ' כיסוי הדם די הר' יונה אלא שיל"ד דמל' הרמב"ם מ' דיו"ט שני גופי' קרי לי' ס' דברי' וק' אימת קאי הרמב"ם אי בשעה שמקדשין עפ"י ראיי' ס' דאוריי' הוה ואמאי קרי לי' הרמב"ם ס' דברי' ואי בזמה"ז וודאי דברי' הוה ונ' ד' הרמב"ם דקו' הש"ס הי' בזה"ז ואמנם גם בזה"ז לא תקנו יו"ט שני אלא משום שמא יחזיר הדבר לקלקולו ואז יהי' ס' א"כ עיקר תיקון יו"ט שני בזה"ז משום ס' הוה ולא עדיף ס' הבא מס' דאיתא קמן ואדרבא מהא דייק לי' הרמב"ם דע"כ רבא לא בא לתרץ הקו' מיו"ט שני כרש"י והראב"ד דהרי בימי רבא עדן קדשו עפ"י הראיי' ול"ש יו"ט שני דרבנן א"וו הש"ס מק' לדידן ורבא אדמאי הוא דבא לתרץ לא זולת:

ואמנם מ"ש ה"ה דמסוגי' זו למדו הגאונים דס' מילה אין מברכין צ"ל כוונתו ע"ד שכ' הרמב"ן דיו"ט שני מצ"ע דאוריי' כ"ז שהיו מקדשין עפ"י הראיי' והש"ס אקידוש קאי

ש"מ דכיון דקידוש מדברי' אף דיו"ט שני ס' דאוריי' אין מברכין עליו כ"א משום דלא ליזלזלו ביו' ש"מ דאס' דאוריי' לא מברכים כ"ז הי' נ' לפ' ד' הרמב"ם בה' חנוכה ול"ק עליו ממ"ש בס' מילה ג"כ אין מברכין דהר"מ לא. נקט הכא בדמאי כלומר דלא מקרי וודאי דדברי' משום דלא תקנו כ"א על הס' אבל מתשובתו לחכמי לוניל בכ"מ ה' מילה מבואר בהדיא דמפ' כולא שמעתא כרש"י דלאביי כל ס' דברי' לא מברכין ולרבא אפי' בס' דברי' וה"ט ביו"ט שני לרבא וכ"כ שם להדי' וא"כ יק' דנקט בה' חנוכה כל דבריו אליבא דאביי לפי פי' לחכמי לוניל ובלא"ה ראיתו שם מסיכה ק' להולמה וכמ"ש שם הכ"מ בשם הרמ"ה ונ' לבאר דרב ור' יוחנן נחלקו בלולב וערבה שם בשמיני ס' שביעי רב סבר שביעי לסוכה ור"י סבר שאינו לסיכה ואיכא התם תרי לשני במ"פ ללו"ק פליגי בברכה ולל"ב בישיבה וצריך לבאר ענין פלוגתתם לל"ק לאביי פליגי ר"י סבר כל ס' אפי' דאוריי' אין מברכין ורב סבר ס' דאוריי' מברכין וצ"ל לר"י ביו"ט שני דמברכין משום זלזול כדאביי ולרבא כמו כן פליגי בהא גופא ורב כרבא דאס' מברכינן ור"י לית לי' דרבא כ"א גם אס' דאוריי' לא מברכים ויו"ט שני משום זלזול ומאחר דהל' מיתב יתבי' ברוכי לא מברכי' וקיי"ל רב ור"י הל' כר' יוחנן ע"כ ל"ק עיקר וכר"י אליבא דל"ק קיי"ל והן הן ד' הרמב"ם דהא דקיי"ל דמיתב יתבי' ברוכי לא מברכים ה"ט דלא קיי"ל כרבא דמברכין אספיקא וביו"ט שני הטעם משום זלזול ומה"ט הביא הרמב"ם בה' חנוכה טעמא ליו"ט שני משום זלזול:

וע"ד הרמ"ה בכ"מ שם יש לתמוה דפשיטא לי' דא"א לברך בשמיני אסוכה או משום זלזול יו"ט או משום תרתי דסתרי אהדדי והרי רב קאמר בהדיא שבעי לסוכה ושמיני לברכה ולא חיישׁ לתרווייהי':

ואמנם מה שהק' עוד על הרמב"ם מפ"ב מק"ש שפסק ס' קרא ק"ש צריך לברך נ' דמש"ס ברכות גופא מוכח דאמרי' ס' אמר אמת ויציב חוזר ואומר אמת ויציב דהוה דאוריי' ואמנם דאוריי' פסוק או אפי' שמעתא דיצי"מ דיו כדר"י הנשיא ומזכיר פסוק אני ה' אלקיכם ולא יברך אמת ויציב אלא ש"מ כד' הרמב"ם דכיון דצריך להזכיר יצי"מ מס' צריך לברוכי ג"כ והסברא כמ"ש הכ"מ בה' ברכות בסופו עיי"ש:

תענית פרק בתרא

בענין הלל דר"ח אמר רבא זאת אומרת הנה כ"כ לעיל דלד' הרמב"ם דבין יחיד בין ציבור אין מברכין על הלל דר"ח א"כ מאי ס"ד דמק' ורבא למימרא הלל דר"ח כדאוריי' בשלמא לדידן וכן לד' הרי"ף בציבור מיהת מברכין הוה ס"ל לרבא דבציבור מיהת הוה דאוריי' וע"כ רבא בציבור הוא דס"ל מעיקרא הכי דהרי הביא ד' ר"י משום ר"ש בן יהוצדק

די"ח יום בשנה דווקא קורין הלל ומאי חידוש יליף ממתני' אמנם אדרבא ס"ד מדקאמר ר"ש בן יהוצדק יחיד גומר בי"ח יום מ' דציבור גומרין ג"כ פעם אחרת והיינו ר"ח וס"ד דמעיקר תקנה כך הוא וזאת יליף ממתני' דשום הלל אפי' בציבור בר"ח לאו דאוריי' אבל להרמב"ם ק' מאוד מאי ס"ד דהוה דאוריי' כיון דלא מברכין וצ"ל דרבא הוה מפ' דהא דיחיד לא יתחיל וכן יחיד גומר היינו כ"ז שאין כל ישראל ביחד מקרי יחיד אבל אם יהי' כל ישראל ביחד יהי' דאוריי' וא"כ במקדש דיש שם אנשי מעמד ואנשי משמר מכל ישראל א"כ הו"ל כמין דאוריי' ולדחי מעמד דא' בניסן אלא ש"מ דלא הוה דאוריי':

רב אקלע לבבל מכאן הביא ר"ת ראי' דמברכין על הלל דר"ח מדלא ידע רב דמנהג אבותי' בידיהם עד דמדלגי ע' בתוס' ואמנם יק' כיון דמברכין אמאי סבר לאפסוקינהו מהי"ת לא ידלג ונ' דבין למר דס"ל מברכין בין למאן דס"ל אין מברכין לכ"ע בבבל הוו מברכי והא מלתא תלי' בפלוגתא דרב אויא ורנב"י אי ברכה בדרבנן מלא תסור א"כ לא מברכין אמנהג כמ"ש רש"י פ' לולב וערבה על מנהג נביאים אבל לרנב"י מברכין דגם במנהג שייך שאל אביך ויגדך והשתא בבבל הוו מברכי דס"ל כרנב"י ורב ס"ל כרב אויא ופשיטא לי' דאמנהגא אין מברכין וסבר לאפסוקינהו דהוה מ' ני' דכ"ע ס"ל דאין מברכין על מנהג ואינהו דמברכי מ' להו ר"ח אקרי מועד ולהכי בעי לאפסוקינהו כיון דחזי' דמדלגי א"כ ע"כ מנהג הוא וס"ל כרנב"י דגם אמנהג מברכין ואין מזניחין אותם וסבירא ליה להרמב"ם ולמחזור ויטרי וכן מורין ד' רש"י שכ' יחיד אינו צריך להתחיל מ' דס"ל ברכה ליכא בהלל דר"ח דקיי"ל כרב ובני בבל דנהגו כרנב"י נהגו ואנן כרב אויא וכרב קיי"ל וכפשטא דגמ' דלולב וערבה דאמנהג לא מברכין ואמנם הרי"ף ותוס' ס"ל דאדרבא קיי"ל כבני בבל דמברכין דגם רב לא מחי בידיי' ורנב"י בתרא הוה ולדידי' מברכין והנה בהא דיחיד לא יתחיל לד' הרי"ף דיחיד אינו מברך א"ש דיחיד לא יתחיל שמא יברך ולתוס' רק חיוב אינו על יחיד ואם רצה לחייב עצמו יוכל לברך ג"כ ולרש"י ר"ל א"צ להתחיל ואם התחיל גומר או כמ"ש לעיל במה"ק דר"ל כל ימי' חייב לומר הלל דשוי' עלי' חובה או דלא נימא דה"ז מחרף ומגדף:

תוס' ד"ה אמר ש"מ י"מ דאמנהגא לא מברכי' מהכא כוונת הי"מ לא כמו שהבין ר"ת מדברי' כ"א ע"ד שכ' דבני בבל הוו מברכי ומה"ט סבר רב לאפסוקינהו דאי לא הוו מברכי אמאי סבר רב לאפסוקינהו וקיי"ל כרב וכמ"ש. באו"ד ובשאר מנהג מברכין והביא ר"ת ראי' לדברי' מיו"ט שני בברכות ובסוכה ותוס' בסוכה דחו דברי' דהתם לא אמרי' וצונו והרא"ש שם כ' דממצה היה ראי' ר"ל דמברכים ביו"ט שני וכ"כ לעיל במה"ק דגם ממצה אין ראי' ברורה וע"ד שכ' החזקוני דמ"מ מצוה לאכול מצה וממרור הו"ל

לאתויי ראי' אבל תימא גדול בעיני למה לא לפ' ד' ר"ת כפשוטו דמברכים על הלל ביו"ט שני של עצרת וביו"ט ט' של חג ששני' חול גמור לבני א"י ובזה מיושב עוד קו' דלמא התם דלא לזולזולי ביה דהתינח בקידוש וכיו"ב אבל בהלל אם לא נברך מ' לר"ת דל"ש זלזול: **באו"ד** ולפי"ז יש ליזהר שלא לדבר דברי' ק' להולמן הרי ע"כ לא אמרי' בברכות כ"א דמפני הכבוד פוסק אבל לדבר מאן דכר שמיה דאי שרי לדבר אמאי לא הפסיק רבינא עלי' דרב בר שבא וצ"ל דדברי התוס' מהופכין כאן ובברכות ביארו יותר דאס"ד אינו מברך אמאי אינו פוסק ומאי הפסקה ונראה ליישב בנבאר תחלה ד' הש"ס ברכות שם דמאן דאבעי ליה אי פ"נ עדיף מק"ש מ' לי' ק"ש ענינו מוכיח עלי' שקורא ק"ש אבל הלל אם אתה מתיר לו לפסוק יאמרו שקורא מזמורי תהלים וליכא פ"נ ופשיט ליה דאם פוסק כמו בק"ש שפיר איכא פ"נ והיינו ואין בכך כלום ועתה בא רבה וחילק בין אמצע הפרק דאז חמיר מק"ש לבין פרק לפרק דאז דינו כק"ש וה"ט דבימיהם היה רק המנהג לענות ראשי פרקים וכמבואר פ' לולב הגזול גבי הל' הלל ואם יפסוק באמצע הפרק והש"צ יגמור בינתים הרי הוא חסר אותו החלק אבל בימים שאין גומרין כיון דבלא"ה מדלגי' אם ידלג עוד פסוק ל"ל בה אבל דווקא מפני הכבוד לא זולת:

וסו"ד בתענית המה ד' השר מקוצי בברכות. ומ"ש תוס' עוד בברכות שם בתחלת הדיבור בזה נתיישב דאף גם דציבור אין מברכין לד' מחזור ויטרי מ"מ נקט יחיד משום כל ישראל ביחד וכ"כ דבזה מיושב קושיות הש"ס מא' בניסן לדעה זו דאנשי משמר ומעמד על שיש להם דין כל ישראל:

סוכה פרק לולב וערבה

תוס' ד"ה כאן במקדש מידי דהוה אקריאת התורה כ"כ במקו"א לפ' ואולי כוונתם מאחר דהלל פ' א' בתורה ר"ל תורה שבכתב וכל הקורא בה מצוה קעביד ואי מברך וצונו אינו מברך לבטלה משא"כ בנטילת ערבה כיון דאינו אלא מנהג מאי וצונו שייך וכי היכן צונו ליטול ערבה ובענין יו"ט שני כ"כ במקו"א כוונת ר"ת וכן כ' לפנינו לעיל הראי' מהלל לר"ת. ומ"ש ר"ת ראי' מרב בר שבא ולא הביא ראיה רבה שם דאמר ימים שאין גומרי' אפילו באמצע הפרק פוסק משום די"ל התם פוסק אפי' לדבר הרשות קאמר וס"ד דאסור משום פוסק באמצע שבחו של מקום אבל א"כ אמאי לא אפסיק רבינא עלי' דרב בר שבא א"ו משום ברכה לא רצה לפסוק:

ואמנם הראיה מרב צריכה ביאור טובא דלר"ת הדר ק' כיון דמברכין אפי' בדילוג מאי עלה ע"ד רב לאפסוקינהו מהי"ת ס"ד שיגמרו הלל וע"כ צ"ל דבאתרא דרב לא היה המנהג לברך דאין לומר שלא היה שם המנהג אפילו לקרות אתרא דרב מקמי' דאתא

לבבל היכי הוה בא"י ואי בא"י לא היה המנהג כלל לקרות הלל בר"ח מאי פריך הש"ס וליתני נמי א' בניסן:

וע"כ צ"ל דגם לר"ת באתרי' דרב לא היו מברכין אלא דאנן נהיגי' לברך אף אנו נימר להחולקים דבשאר מקומות אין מברכין ורק בבבל לחוד הי' מברכין והניח להם רב מנהגם:

ואמנם מ"ש תוס' לדקדק לר"ת דווקא בענין יחיד גומר הלא גם להחולקי' ק' נ' דבשלמא אי בציבור מנהג בעלמא ה"ק יחיד אינו מחוייב לגמור כלומר לקרות משום דלא הוה כ"א מנהג וממילא דלא הוה אלא מנהג גם ציבור אין מברכין עליו אבל לר"ת דציבור מברכין עליו וע"כ גומר מ' ל' גמר והרי גם בציבור אין גומרין ותי' דסד"א יחיד בכל פעם לא יגמור ההלל קמ"ל:

ונ' דלר"ת אם התחיל גומר ר"ל שיאמר גם יהללוך וכ"כ תר"י בברכות שם.

ובמ"ש ר"ת מידי דהוה אקריאת התורה אולי כוונתו איום ראשון דר"ח לדידן דבקיאין בקביעא דירחא דאינו אלא מנהג ומ"מ קורין בתורה פ' ר"ח ומברכין:

בענין שמן שריפה

פ' במה מדליקין כ' הרשב"א בשם ה"ר יונה דהש"ס נקטא להך סוגיא באמצע ה' חנוכה לאשמעי' דבשמן שריפה אין מדליקין לנ"ח בשבת ועיי"ש וצ"ע דכל כי האי הו"ל להש"ס לפ' ולולי דברי' הייתי אומר דאדרבא הש"ס מייתי לה לאורויי בנ"ח מ"מ מדליקין כמו כל שאר שמני' דאיכא לעיל דמדליקין וי"ל בזה תרי טעמי חדא דבנ"ח ל"ש שמא יטה דצריך לדלוק כשיעור ונא ימהר עליו לבערו. שני' דלפי מ"ש רש"י ונבאר אי"ה לקמן הא דימהר היינו משום תקלה ובנ"ח דעושה מדורה בפ"ע ושורפו בלא"ה לא אתו לידי תקלה.

שמן של תרומה שנטמאה לכאורה יל"פ דס"ל לרבה דמצוה לשרוף דווקא אם הי' תחלה תרומה ואח"כ נטמא אבל אם הופרש בטומאה דלא דמיא לקדש דקדש מיירי שנפסל בקדש אין כאן מצוה ולפי"ז צ"ל דהא דגזר רבה שמא יטה היינו משום דההדלקה מצוה אף הוא מהדר לקיימה בשלימות והי' נ' לפ' דרש"י דפי' לקמן מצוה לשרוף דדמיא לקדש ועוד משום תקלה בא ליישב דתרומה שנטמאה דמיא לקדש הופרשה בטומאה הטעם משום תקלה ובהא מתיישב דבפ' אין צדין פי' רש"י דרחמנא אחשבי' לביעורן א"כ ע"כ אין הטעם משום תקלה ואמנם התם קאי אחלה שהופרשה ואח"כ נטמאת התם מצוה וצ"ע:

והנה מד' רש"י הללו מבואר דלא כמ"ש תוס' דטעם דרש"י דמתיר באכילת כלב משום דס"ל טעמא משום תקלה והתם מבואר דלא תליא בהכי ובאמת תוס' הביא מרש"י פ'

אלו עוברין אלא דצ"ע דא"כ באמת מנ"ל לרש"י דשריא באכילת כלב ונ' דרש"י סמיך אדרנב"י דדריש היתר הנאה בתרומה טמאה מלו ולא לאורו והק' תוס' אטו לאורו כתיב ותי' מה שתי' אבל טפי מהיתר הנאה לא נוכל למילף ואכתי מידי אורו כ' דלמא ה"ה לכלבו והנה רש"י בשמעתין פשיטא לי' לרבה דהטעם משום תקלה ונ' דנפקא לי' מקו' אביי אלא מעתה ודלמא גם רבה ס"ל אין שורפין קדשים ביו"ט ואמנם מאחר דגזר רבה שמא יטה ע"כ ס"ל דשריפת תרומה רק משום תקלה וכיון דאין מצוה בשריפתה זולת טעם זה מה ענינה לקדשים וא"כ ביו"ט תשתרי. וכ' רש"י לשריפה שאסורה באכילה ר"ל דשריפה לאו דווקא דה"ה להריצה לפני כלבו ולטעמי' אזיל וכמ"ש לעיל וכ' עוד תקלה דאכילה אף דתרומה טמאה גם בסיכה אסורה ד' רש"י דסיכה רק מדרבנן אסור ולא שייך למגזר:

גזירה יו"ט אטו שבת הק' תוס' הא הוה גזירה לגזירה י"ל דהכהנים היו מהדרין להדליק בשמן תרומה הואיל ואתעביד בה חדא מצוה לתעביד בה אחריתא וחכמים רצו להוציאם מזה ולכך גזרו שגם ביו"ט לא ידלקו ממנו:

ויל"ד למה לא סמכו תוספות קושי' זו מיד לעיל ונ' דרצו להביא ראי' מקו' זו לתי' הרשב"א דלהרשב"א באמת גם רבה ס"ל טעמא דאין שורפי' קדשי' ביו"ט ו טעמא דשמא יטה לא אצטריך כ"א לבאר מה ענין מתני' זו לכאן וא"כ לא הוה גזירה לגזירה אבל לאידך תי' דרבה לית לי' כלל טעמא דאין שורפין קדשים ביו"ט ק' ותי' גם לכולהו תי':

תוס' ד"ה גזירה יו"ט אטו שבת י"ל דהא דרבה לא ניחא לי' בהאי טעמא דאין שורפין קדשים ביו"ט משום דק' לי' קו' תוס' לקמן מה ענין תרומה אצל קדשים תרומה לצורך קדשים שלא לצורך והא תינח בשמן שריפה שנותנו בנרו להאיר משא"כ בחלה שמסיקה תחת תבשילו דניכר כי לבער תרומה טמאה בא גם רבה מודה דאסור משום אין שורפין קדשים ביו"ט וכן הוא בס' המאור:

ונראה דהרשב"א הקשה קושי' זאת להביא ממנה ראיה לתירוצו דרבה קאמר גזירה שבת משום דלא תק' מה ענין יו"ט לכאן ולעולם מודה רבה לטעמא דאין שורפין וזה שסיים הרשב"א ולטעמא דאין שורפין ר"ל אם גם רבה אי' לי' האי טעמא ומיושב בזה קו' הגאון ר"ע איגר בהגהות למשניות הא לרשב"א לק"מ ולמ"ש א"ש] ותי' תוס' גזירה חלה בשבת נ' דצ"ל גזירה חלה אטו שמן בשבת וע' רש"א ולי נ' כוונת תוס' כשם ששבת ויו"ט חדא מלתא כך כל תרומה טמאה אם היא חלה או שמן חדא מלתא:

רש"י ד"ה ביו"ט שחל בע"ש ומדליקין מבע"י כוונתו דלכאורה למה לא קאמר תנא סיפא לגלויי רישא דביו"ט מיירי ולזה כ' רש"י דבשבת דווקא מדליק מבע"י אסור וביו"ט אפי'

משחשיכה אסור תו' ד"ה תניא כוותי' נ' דהבריי' אמתני' דידן קאי ומתני' הרי כייל גם שמן שריפה אלא דהא כדאיתא והא כדאיתא:

שייך לתוס' ד"ה גזירה יו"ט ע' רש"א שהניח גי' רש"ל בצ"ע ולי נ' כוונתו דהש"ס דמפ' טעמא משום אין שורפין לית לי' שמא יטה כר"ח וקאי אדלעיל:

תוס' ד"ה לפי שאין הנה י"ל לכאורה דבאמת כל הבערה להדלקה לא מקרי לצורך ולא שריא כ"א מתוך ואם אתה מתיר גם בשמן תרומה שמא יאמרו דלאו משום מתוך הותרה כ"א משום דשריפת תרומה טמאה מצוה ויבאו לשרוף גם קדשים אמנם לשטת הרמב"ם דבהבערה לא בעי' צורך קצת כדמ' פשט ל' הרמב"ם וכפי שפי' ה"ה מדיליף לי' מקרא דביום השבת אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר ביו"ט ואם אתה מתיר גם שריפה של מצוה ה"ה דאתי לשרוף קדשים דרחמנא אסרה בהדיא וע"כ גזרו גם אתרומה אלא שיל"ד למאי דמסיק רב אשי שבתון עשה וכו' ואי בהדיא דרשי' אתה מבעיר ביו"ט מאי עשה ומאי ל"ת שייך א"א בשלמא נר בטלה אסור ובעי' צורך קצת מדרבנן מיהת י"ל עשה ול"ת דרבנן קאמר כדאמרי' בר"ה גבי שופר דאין שטין וכו' אבל למאי דמ' מד ה"ה ופשט ל' הרמב"ם דאף נר בטלה מותר ואפי' מדרבנן לא בעי' צורך קצת ק' וכן ק' מאי יליף רבא ממילה שלא בזמנה הבערה שאני דאשתרי ביו"ט וצ"ע וכן יל"ד דבפסחים גבי נותר פ' כיצד צולין פריך הש"ס סתמא אמאי ניתי עשה מהי"ת עלה ע"ד הש"ס דבשריפת נותר איכא ל"ת כלל בשלמא בשמעתין י"ל הא גופא מק' הש"ס הרי הבערה ביו"ט שריא ולא כפי' רש"י אבל בפסחים מפ' הש"ס להדיא כרש"י ק':

והנה בר"ה גבי שופר קאמר הש"ס בפשיטת אין עשה דוחה ל"ת ועשה וכ' הר"ן אע"ג דבלא"ה ג"כ לא דחי דלא הוה בעדנא ניחא להש"ס לפ' האי טעמא וצ"ע הרי טעמא דבעדנא ליכא דפליג עלי' ואי שבתון עשה איכא פלוגתא ולמה בחר הש"ס טפי בתי' זה ומה"ט נ' דבשופר ובכסוי הדם ליכא מאן דפליג דיו"ט עשה ול"ת משא"כ בשריפת קדשים פליגו בפלוגתת הירושלמי אי דרשי' אבל אתה מבעיר ביום טוב א"כ ליכא ל"ת כלל או לא דרשי' ודמק' הש"ס בכיצד צולין לידחי ל"ת אפי' בלא רב אשי מ"מ גם סתמא דש"ס לית לי' כהירושלמי דסתמא דש"ס רב אשי ומ"מ בלא רב אשי אצטריך הנך תי' להירושלמי וודאי ק':

והנה כבר הזכרתי לעיל כי רש"י פ' אין צדין כ' ליישב קו' תוס' דביעור קדשים ותרומה רחמנא אחשבי' וד' תוס' לקמן ד"ה כך אתה דד"ת שרי דביעור תרומה רק משום תקלה וא"כ ה"ה דמותר להאכילה לכלב וכבר כ' דא"כ מאי אחשבי' שייך ואמת נ' כי תוס' הציעו לקמן ד' רש"י בפסחים ולא מביצה:

ואמנם נ' ד' רש"י דגם טעמא דתקלה דאוריי' דתוס' בבכורו' הק' לר"נ אמר רבה דיליף ממשמרת תרומותי מאי שיעור שייך בתרומה טמאה ונדחקו דמשום לך נקט תרומותי או לר"א קאי ל' רבים אתרומה תלויה כדאיתא בבכורות שם ולי נ' דהשיעור בטמאה היינו שלא יבא לידי תקלה ומיושב קושית הרשב"א דל"ל לרב למימר כשם שמצוה מה ענין זה לכאן אמנם רב בשטת רבה ב"א תלמידיה קאי ותרווייהו מחד קרא נפקי ונמצא דלרבה בר אבוה משום תקלה ולאינך מ"ד משום דדמיא לקדש וכמ"ש רש"י ומשום דהש"ס מייתי בכמה דוכתי הא דרבה ב"א נקט רש"י בביצה בפשיטות דמותר להאכילה לכלב דאין הטעם כ"א משום תקלה ומודה רש"י דלאידך מ"ד ובכללם לר' יושע דקאמר כבכורות תרומתי ל' יחיד בעי' שריפה דווקא וכותי' אזלא מתני' דמני לה בהדי הנשרפין:

שם באו"ד שאסרה תורה כל הנאות כוונתם ליישב מה שהקשו אשטת רש"י בביצה שם מצלייי' הפסח שריא ביו"ט אבל לד' ריב"א מיושב:

ולר"י נ' לולא דמסתפינא הייתי אומר כי לא עלה ע"ד ריב"א לומר דאסור לשרוף תרומה טמאה משום נו"נ וכיו"ב דא"כ מה ענין זה לשריפת קדשים ולמה לא קאמר הש"ס הכי בהדיא אלא הענין הוא בעיני העולם דומה תרומה טמאה בשריפתה לנו"נ וגרוע ממנה ויק' בעיני העולם ולמה מ"מ תהא שריפה זו מותרת ביו"ט ויאמרו ע"כ משום דשריפתה מצוה ויבאו לומר דגם שריפת קדשים דוחה ביו"ט:

תוס' ד"ה בקר שני והרמב"ן תי' דלמא ה"ק קרא כל הלילה עד הבקר ויל"ד א"כ לכתוב קרא בערב באש תשרופו ונראה דא"כ הו"א דמ"מ לשרוף דווקא בערב והשתא דכ' עד בקר לומר דבעי' בקר שני ולא כראשון שהוא יו"ט:

תוס' ד"ה ולא עולת חול אמנם רש"י לא ביאר מאומה נ' דעתו דהכ' אמר עולת שבת באיזו שבת שיהי' ר"ל בין שבת כראשית בין שאר שבת דהיינו יו"ט ולמאי נ"מ וע"כ לדיוקא דעולת חול אסור:

תוס' ד"ה ולא עולה כ' תו"י בשם ר"ח דמאוכל נפש קאי הקו' ודחי בתו"י שהיא מצוה עוברת ונ' כוונת ר"ח דלהכי נקט רבא הוא ולא מכשיריו ר"ל אבל באוכל נפש עצמו אין חילוק אפילו יכול לעשותו מעיו"ט ואמרה תורה דמותר לעשותו ביו"ט והיינו ק"ו:

תוס' בא"ד וק' ונ' דרבא בפ' ר"א דמילה שם קאמר דאיכא למדחי ק"ו בהכי ולהכי אצטריך ביום והשתא דכ' ביום שפיר נוכל לומר דמשום האי ק"ו דחי שבת ואצטריך לבדו:

באו"ד דאתי:

עשה ודחי ל"ת ונ' לד' הר' יוסף פליגי הני אמוראי דהאי עשה ע"כ שבתון יהי' לכם דמלת שבתון לחוד לא שייך בי' עשה ואמנם למ"ד נדרים ונדבות קרבין ביו"ט והכי אי' לי' לרבא גם לד' תוס' א"כ י"ל דה"ק קרא לכם יהי' שבתון ולא לגבוה אבל רב אשי ס"ל אין קרבין וא"כ ע"כ לעשה הוא דאתי:

שם באו"ד ודוחק למימר נ' דהא דנ' להו דוחק משום דרש"י כ' דשריפת קדשים ילפי' דהו"ל ג"כ מצוה שיכול לעשותה למחר וא"כ בכסוי הדם מאן יימר שיכול לעשותה למחר דלמא לא יהא רישומה ניכר והיינו דוחק:

ובתו"י היכא ילפי' אביי וחזקי' למילה מעד בקר או עולת שבת הא במילה איכא ק"ו אמנם כ"כ תוס' דאיכא למפרך שאני מילה דליתא בנשים ודחו תו"י מעולת ראי' לבי"ה ואביי וחזקיה באמת ס"ל דאין עולת ראי' קריבה ביו"ט וליתא לק"ו ואמנם לרבא גופי' ל"ק להו דלמא לבדו מ' ולא שום דבר זולת זה:

ובתו"י ולילף מכאן דאין עשה דוחה י"ל דהכא העשה עשה דיחיד והל"ת ל"ת דרבי' ושפיר לא דחי כדאמרי' לענין אבילות במועד:

גמ' כשם שמצוה דקדק הרשב"א מאי בעירב בזה לא הול"ל כ"א אמרה תורה בשעת ביעורו תהנה ממנה ונ' ראי' מל' זה לד' ריב"א לעיל וה"ק מאחר ששניהם בשריפה אלא בשעת ביעורו מותר ליהנות ממנו הרי הוא אסור ביו"ט. ול' רש"י מורה כדבריו בביצה דרחמנא אחשבי' למלאכה:

תוס' ד"ה תתן לו והרשב"א תי' משום דשוגג מן הטמא על הטהור הוה תרומה כוונתו א"כ הוא בכלל מתנות כהונה ואי אסור בהנאה מאי מתנות כהונה איכא:

ויע"ל עד"ז מדאצטריך קרא דאסור לתרום מן הטמא על הטהור הא מטמא על טמא מותר ואמאי הא לא אפריש מידי אלא ש"מ דליהנות מיהא ניתנה:

בענין כל ששהה שלושים יום

שבת קל"ה ע"ב

הק' התוס' במ' יבמות ל"ו ע"ב למה פסקי' כרשב"ג ולא אזלינן בתר רובא מ' מדברי' מדרשב"ג ל"ק להו דלמא ס"ל כר"מ דחייש למיעוטא אבל להל' ק' להו שפיר ואמנם במ' בכורות כ' ע"ב הק' תוס' דרשב"ג אדרשב"ג דהכא חייש למיעוטא ובפ' כל הצלמים לא חייש ומ' שם מהמשך דברי' שרצו להכריח מזה סברת ר"ת דהיכא דשייך סמוך מיעוטא לחזקה מודה רשב"ג ואמנם ביבמות לא נתעוררו ע"ז כלל ואולי ס"ל כד' הרשב"א בשער השחיטה במ"ה שם שכ' דסמוך מיעוטא לא שייך כ"א היכא דהמיעוט נלקח מהרוב כמו מיעוט מפילות משא"כ מיעוט אינן יולדות כמאן דליתא נגד הרוב דיולדות כה"ג

ל"ש סמוך מיעוטא וא"כ ה"נ דכוותה ואמנם מאחר דתי' תוס' בשמעתין דהרוחץ לא א"ש כ"א ליישב הל' אבל' אבל לרשב"ג דיליף מקרא ל"ש הך תי' היה נ' לכאורה יותר דטעמא דרשב"ג כד' ר"ת בבכורות דיש לאב חזקת ממון ומס' אין הכהן יכול להוציא וכ"ת א"כ ק' מדרשב"ג אמ"ד הולכין בממון אחר הרוב אפי' להוציא לא היא התם בטוען ברי הוא דס"ל לרב הכי משא"כ כהן דשמעתין דאינו טוען כלום וכן בייבום אית לה חזקת אי' לשוק ובבהמה מאחר דיולד כ' בקדשים נמצא דקודם לידה פסולה להקרבה א"א יכול להכשירה כל זמן שלא נתברר שהוא בן קיימא וכן לאכילה הולד במעי אמו לאו בר שחיטה הוא וכ"ז שלא נשחטה אמו ונמצאת כשירה אין לו חזקת היתר מס' אי אתה יכול להתירה ובזה א"ש דלכאורה ק' אדיליף רשב"ג מפדיון דבעי ל' יום נילף ממילה דסגי בח' ימים לא היא דדווקא הכא משום חזקת ממון אזלי' בתר רוב לא זולת ועד"ז יתיישב ג"כ הרי מקרבנות ילפי' דבטריפות אזלי' בתר רובא ומ"ש רוב דטריפות ומ"ש רוב דוולדות בני קיימא א"ו משום דהתם ליכא חזקה בהדי מיעוטא והכא איכא חזקה בהדי מיעוטא וכמ"ש ועד"ז הי' אפשר ליישב ד' רש"י לפנינו לקמן גבי מת בתוך ל' שכ' לפנינו ברש"י נולד לאחר מיתת אביו ומהי"ת פי' רש"י כן והוגה עפ"י אחרונים חי אחר מיתת אביו ואמנם למ"ש י"ל דדווקא נולד לאחר מיתת אביו שהיתה בשעת מיתה בחזקת אי' לשוק הוא דחיישי' למיעוטא משא"כ נולד בחיי אביו דבשעת מיתת הבעל כבר נולד הס' באמת אזלי' בתר רובא:

ועד"ז הי' נ' ליישב דרש"י ביבמות שם הק' ארשב"ג ממתני' דנדה דבן יום א' פוטר מן הייבום והביא רש"י תי' הש"ס בנדה פ' יוצא דופן שם דידוע שכלו לו חדשיו ומ"מ ק' אש"ס דידן דלא ידע לתרץ דידוע שכלו לו חדשיו אדמק' מבריי' דעגל שנולד ביו"ט לפרוך ממשנה שלימה דנדה וי"ל לד' רש"י דבאדם רגילות שידע האב דכלו לו חדשיו כדמוכחי הני עובדא דמייתי לפנינו אבל בבהמה נ' דוחק להש"ס לאוקמי בהכי ומ"מ משני לי' הכי ולמ"ש א"ש טפי דמתני' דנדה מצי לאוקמי שנולד התינוק בחיי אביו וכה"ג מודה רשב"ג:

אמנם אי ק' לי הא ק' לי למאי דיליף רשב"ג מביום השמיני והלאה א"כ היכא דידוע דכלו לו חדשיו מודה רשב"ג דמותר להקריבו תוך שבעה אתמהה היכן מצינו לומר כן וכ"ת כיון דבאינו ידוע אסור אף הבעלים אינן נאמנין להעיד שכלו לו חדשיו והכהן אין רשאי להקריב עפ"י עדותן מלבד שדוחק לומר כן יק' ג"כ אם הבעלים כהן מא"ל:

ולזה נ לפ' כל הסוגיא בדרך אחר ויתיישב קו' תוס' לקמן מסוגי' דהכא אסוגי' דהערל דמפ' ד' רשב"ג דוודאי בן ח' ונאמר דכולא מלתא חדא הוה ופי' ד' רשב"ג כך הם

מדהמתינה תורה בפדיון הבן עד בן חודש ש"מ חששה תורה לנפל וק' לן אמאי הרי חזי' דרוב וולדות בני קיימא נינהו ולמה לא ניזל בתר רוב אלא ש"מ סתם וולדות הנולדים הם ס' בני ח' ס' בני ט' ובני ט' וודאי רוב קיימין אבל בני ח' מיעוטין קיימין וחששה תורה לרוב בני ח' שאינן קיימין עכ"פ ש"מ דבעי' שהה ל' יום או ידוע שאינו בן ח' ומעתה בשלמא אי בן ח' אם חי שלשים יום הוא בן קיימא שפיר חששה תורה לבני ח' וצוותה להמתין ל' יום משא"כ אי אמרת בן ח' אפי' חי ל' יום אינו בר קיימא למה צוותה התורה להמתין אלא ש"מ דבן ח' יוכל לחיות ואם חי ל' יום ה"ה בן קיימא נמצא דהני תרי עניני בחדא שייכא ומיושב קו' ראשונה של תוס' בענין סתירת הש"ס גם קי' שנייה דלמא ריא"ש לענין אשתהי פסק כרשב"ג לא היא הני תרתי מילי חדא הוה וכ"ת א"כ מאי קמבעיא לש"ס אי פליגי רבנן עלי' דרשב"ג הרי בהדיא פליגי כדאמרי' בהערל כמאן כר' ש"מ דרבנן פליגי כ"כ הרמב"ן בחי' בשמעתין דאי לא דריא"ש הייתי אומר דר' ורשב"ג מפ' לדרבנן והש"ס בהערל דידע לדריא"ש מהא דאם אשת כהן אינה חולצת דסמכי' אדרבנן דמייתי פ' החולץ שפיר קאמר כמאן כר' וא"ש קו' הרא"ש בשמעתין כיון דארשב"ג לא סמכי' כ"א לחומרא חוץ מאבל דהל' כהמיקל באבל ואדרבנן סמכי' לקולא גבי אשת כהן מאי שייך לומר הל' כרשב"ג לא הי' דגם לקולא סמכי' אדרשב"ג בדרבה תוספאה וכ"ת באמת אמאי סמכי' התם לקולא אדרשב"ג ה"ט מאחר דס' ממזר מותר מן התורה לבא בקהל שוב הו"ל דרבנן ושפיר סמכי' אדרשב"ג ומעתה גם בבהמה ה"פ דיל"ד למה נקט רשב"ג קרא דיום השמיני דאינו ענין לחולין דהרי בליל שמיני מותר כמבואר לקמן ולא נקט שבעת ימים יהיה עם אמו א"ו ידע רשב"ג דמקדשים ליכא למילף דגזה"כ הוא אפי' ידוע שכלו לו חדשיו ואמנם ק' לי' האי קרא דמיום השמיני ירצה עכ"פ אפי' הוא בן ח' לגסה וטעמא מאי דאשתהי אשתהי וגסה ג"כ יולדת לז' וא"כ הדרי' שוב לכללין דסתם וולדות ס' בני ח' ס' בני ט' ובעי' שהיי' שמנה ימים:

ואמנם הוא גופא צריך ביאור רחב שיחלקו בזה תנאים אי סתם וולדות בני ט' או ס' בני ח' ס' בני ט' ולזה נ' דמצינו בש"ס בנדה כ"ז ע"ב מייתי פלוגתא אי יולדת לט' יולדת למקוטעין או לא ובבכורות פשיטא להש"ס דגם בבהמה אפלגו ולא הראה רש"י בשום מקום איה פלוגתא זו ובר מן דין הרי חזי' דיולדת לט' יולדת למקוטעין ולזה נ' דהך פלוגתא היינו פלוגתא דת"ק ורשב"ג לפנינו ת"ק סבר בני ח' לעולם לא חיי ואמנם יולדת לט' יולדת למקוטעין וחיי וא"כ סתם וולדות בני קיימא נינהו ופדיון הבן גזיה"כ הוא ורשב"ג ס"ל יולדת לט' אינה יולדת למקוטעין ואי ילדה הו"ל בן ח' ורובא לא חיי והיינו דקאמר סתם יולדת ס' בן ח' ס' בן ט' דמקוטעין בן ח' הוא ואי חיי אשתהויי אישתהי

וא"כ יק' קו' תוס' נדה כ"ב ד"ה אלא שהק' תוס' שם מאי מק' הש"ס למ"ד אינה יולדת למקוטעין דלמא קסבר אשתהויי אישתהי ותי' דרוב אמוראים לית להו דרבה תוספאה ואמנם רוב הפוסקי' פסקו להא דרבה תוספאה וע' חלקת מחוקק אה"ע סי' ד' הביא ד' תוס' אלו ואמנם למ"ש אדרבא רשב"ג דס"ל אשתהי איהו ניהו דס"ל בין באדם בין בבהמה אינה יולדת למקוטעין והדרא קו' תוס' לדוכתי' ולמ"ש צ"ל דכיון דהני תרי תאומים נגמרה צורתן לז' מ"ש חד דנפק לז' ומ"ש אידך דלא נפק עד לט' אלא ש"מ נגמרה צורתו לט' וק' הא אינה יולדת למקוטעין וא"ש ד' הפוסקים.

ועתה נבא לפלוגתת הראב"ד והרמב"ם בה' אבל שפסק הרמב"ם בן ח' אפי' חי ל' יום אין מתאבלין עליו והק' הראב"ד הא קיי"ל כרשב"ג דאמרי' אשתהי ומ' להראב"ד כד' התוס' דהני תרי מילי דרשב"ג לאו בחדא שייכא ודווקא בהך דבעיא שהי' סמכי' באשת כהן אדרבנן אבל לענין הא דאשתהו לגמרי הל' כרשב"ג מדרבא תוספאה ושפיר הק' אבל הרמב"ם ס"ל כמ"ש דהני תרי מילי דרשב"ג מישך שייכי וממילא גם בהך אמרי' הל' כמיקל באבל וכרבנן דלא אמרי' אשתהי ואפי' חי ל' יום אינו בר קיימא:

אלא שהלח"מ הק' אד' הרמב"ם שפסק בה' רוצח אם נולד לפחות מט' חדשים ההורגו תוך ל' אינו נהרג עליו הא לאחר ל' נהרג ואמאי הרי ס' בן קיימא הוה לפי דבריו בה' אבל ואמנם למ"ש יש ליישב כד דייקת ל' הרמב"ם בה' אבל כ' בן ח' ובה' רוצח כ' נולד לפחות מט' חדשים ולזה נ' דלאו בחנם האריך וכ' פחות מט' חדשים דבבן ח' וודאי אינו נהרג מס' וכמ"ש בה' אבל אמנם פחות מט' ר"ל למקוטעין והיינו פלוגתא דרבנן ורשב"ג דלרבנן יולדת למקוטעין ובר קיימא הוא מיד ולרשב"ג בעי' ל' יום ועכ"פ אחר ל' יום לכ"ע בר קיימא הוא וא"ש בע"ה פסק הרמב"ם:

נחזור לד' התוספות פ' החולץ ונ' דאף לפי תי' שם צ"ל דכמו דאיכא במשאל"ס חזקת אי' יש גם כאן או חזקת ממון או חזקת אי' דאל"כ לא דמי ואף דעדן יש להשיב התם חזקת חי וחזקת אי' והכא רק חדא חזקה ל"מ לתוס' לחלק בכך:

ומ"ש תוס' ואעפי"כ באבילות מקילין כוונתם כיון דחומרא דידן משום מיעוט המצוי ואמנם עכ"פ רובא עיקר ואמאי ניזל באבילות לקולא בתר מיעוט ולא לחומרא בתר רוב וע"ז כ' דכ"ז לדידן דלא קיי"ל כרשב"ג אבל רשב"ג מקרא יליף וא"כ גם באבילות מיקל וקיי"ל כד' המיקל באבל:

והנה הרי"ף הביא הך ברייתי' דס' בן ז' ס' בן ח' אין מחללין עליו ותמה עליו הרשב"א הרי הך ברייתא כר"א אתיא ודחק לתרץ והשאיר בתימא וגם הב"י בה' מילה שם כ' ליישב קו' הטור שהקשה ג"כ קו' הרשב"א על אביו הרא"ש וד' הד"מ שכ' שם דהך ברייי' לאו

לענין מילה איירי תמוהי' דנעלם ממנו קו' הש"ס בשמעתין דמק' מהך ברייתא לר"א בר אהבה וסוגיא לעיל קל"ה דאמרי' ערלתו וודאי ולא ס"ל לאתויי מאי ומייתי הך ברייתא ואמנם הנה כבר כ' הרשב"א דד' הרי"ף דלא קיי"ל כר"א בר אהבה מדפליגי תנאי אי מדמי' לה לטריפה אלא דק' ליה מימהל היכא ממהלי' ואמנם לכאורה קו' הש"ס לא הוה כ"א למ"ד מקלקל בחבורה חייב אבל למ"ד פטור שפיר מהלי' ממ"נ אי בר ט' הוא הרי דוחה שבת ואי בר ח' הוא לא הו"ל מתקן אצל מילה כדקאמר ר"י וא"כ מאי עביד ואמנם כ"ז בסתם וולדות נהי דמקלקל חייב מדרבנן סמכי' שוב היכא דלא אפשר אדרבנן ואזלינן בתר רוב משא"כ ס' בן ז' ס' בן ח' דעכ"פ יצא מסתם וולדות אף דלא הוה כ"א מקלקל בחבורה מ"מ אפילו וודאי דרבנן לא דח' משום ספיקא דאורייתא והנה הרי"ף פ' האורג לא הכריע אי ס"ל מקלקל בחבורה פטור או חייב והביא פלוגתת התנאים סתמא ומסוגין הי' מבואר דס"ל דפסק הרמב"ם דמקלקל בחבורה פטור:

ומ"מ הש"ס דמק' סתמא ממהל היכא מהלינן נ' דסמך אברייתי' דמייתי בתר הכי ס' אין מחללין עליו ואף דמצי לאוקמי כמ"ד מקלקל בחבורה חייב מ"מ עדיפא מינה משני:

ועתה נבוא בע"ה לד' תוס' מדמק' תוס' מנ"ל דרשב"ג בסתם וולדות מיירי ולא תי' מדקאמר שמנה ימים בבהמה והתם בן ח' טריפה ש"מ דפשיטא להו דגם בבהמה אמרי' אשתהי ואולי מ' להו כן מדאמרי' בבכורו' כ"ז גם לענין בהמה יולד' למקוטעין ופשיט' להש"ס דל"ש בין אדם לבהמה ש"מ דכל יולדת לט' טבע א' להן:

והנה ביבמות תי' דשמעי' זה מדיליף רשב"ג מפדוייו מבן חדש תפדה ובשמעתין שבק' להאי תי' ונר' דרש"י כ' ופדוייו אבכור אדם קאי כוונתו דקרא דמקמי הכי מסיים וכל בכור בהמה טמאה תפדה ולכך פתח הכ' ודייק ופדוייי כלומר פדויי אדם דווקא אבל בכור בהמה טמאה מיד ראוי לפדות וטעמא מאי דאינה יולדת חי פחות מי"ב חדש א"כ ש"מ דמשום בן ח' דשכיח באדם אמרה תורה ופדוייו מבן חדש וס"ל לרשב"ג דש"מ לאחר חדש אפי' הוא בן ח' מותר וא"כ אין ראיה מקרא זה דאשאר וולדות קאי:

והנה מסקנת התוס' דרשב"ג בבן ח' שגמרו שערותיו וצפרניו מיירי ולכאורה למ"ש תוס' לעיל דהש"ס דייק דרשב"ג בשאר וולדות מיירי מדקאמר כל ולא קאמר אם וק' דלמא אי הוה קאמר אם ס"ד דבעי' גמרו וגם ל' להכי קאמר כל כלומר דש"מ דבשהה ל' לחוד תליא מלתא אלא ש"מ דבאמת פשיטא להש"ס דבעי' גמרו לרשב"ג ג"כ אמנם מנ"ל להש"ס הא וצ"ל כיון דטעמא דרשב"ג דאמרי' אשתהויי אשתהה ובר ז' הוא והיאך נאמר בר ז' הוא אם לא נגמרו שערות ראשו וצפרניו א"ו בנגמרו מיירי ואמנם עדן אין ד' תוס' מיושבין דלמא ר' לי לא בעי ואכתי שפיר קאמר הל' כרשב"ג דבעי' ל' ול' תוס' ביבמות

באמת דהו"ל לריא"ש למימר הל' כר' וכרשב"ג דנדע הי רשב"ג קאמר דהיינו במאי דסבר כר' ולא בסתם וולדות ומ"מ כ' לתרץ קו' קמיי' ע"ד שסיימו דאם כן רשב"ג מאי בא להוסיף ואין פי' ד' תוס' כאן כד' רש"א שנעלם ממנו לפי שעה ד' תוס' ביבמות שם וצ"ל דדברי תוס' כהרא"ש וכמ"ש רש"א בשמו דגם לר' בעי' ל' יום וק' הא מנ"ל ונ' דא"כ ס"ל לר' ל' יום לא מעלה ולא מוריד וא"כ בסתם וולדות מיקל רי וכרבנן וזה אי אפשר דרבנן דמקילו היינו טעמא דס"ל בן ח' לא שכיח ולא חיישי' ליה והיינו דקאמר איזהו בן ח' כל שלא כלו לו חדשיו אבל סתמא אינו בן ח' אבל לר' דס"ל בן ח' חי דאמרינן אשתהו ולמה לא נצריך ל' יום בסתם וולדות וניחש לבן ח' דלא אשתהו כ"נ לדחוק בפי' ד' תוס' וצ"ע וע' רשב"א שנחלק ע"ד תוס' ועתה נבא א' לא' לבאר דברי הרמב"ם עפ"י שטת ה"ה המחוורת בזה כיד ד' הטובה עלינו:

מ"ש הרמב"ם ריש ה' ייבום נולד לט' חדשים גמורי' מ' דס"ל דקיי"ל אינם יולדת למקוטעין ומ' דנפקא ליה מדרשב"ג וע"ד שכ' לעיל דעיקר טעמא דרשב"ג משום דס"ל אינה יולדת למקוטעין וכל היולדת למקוטעין בן ח' הוא ואי חי בן ז' הוא ואשתהויי אשתהו ולהכי פסק הרמב"ם דבעי' ט' חדשי' גמורי' והנ' מה דפשיט' להרמב' דלכ"ע מן התורה כל וולד אפי' חי שעה א' פוטר מן הייבום היינו דפשיטא לי' דרשב"ג ג"כ אזיל בתר רוב וקרא דנקיט אסמכתא הוא אלא משום דס"ל בן ח' חי דאמרי' אשתהי משו"ה חייש לבן ח' דרובם אינן בני קיימא וכמ"ש לעיל ואמנם מבואר מדבריו מדלא הזכיר גמרו שערו וצפרניו דס"ל לרשב"ג בן יום א' לחוד די וסמכי' ארשב"ג דלא תצטרך אם חי ל' יום ואף דבה' אבל פסק דלבן ח' לא מהני ל' יום היינו משום דהל' כמיקל באבל וסמכי' שוב אדרבנן דאף דחי ל' יום נפל הוא ואמנם בה' מילה פסק כר' דבגמרו מלין מטעם דכ' לקמן דעכ"פ אין לחוש לאי' דאוריי' כדר"א בר אהבה אבל בלא גמרו אינו יוצא מידי נפל עד שיעברו עליו ל' יום ואם הוא בן שביעי וודאי לא בעיא גמרו כ"א שלם ר"ל שלם באיברים ואמנם ס' בן ז' ס' בן ח' ולא גמרו ג"כ מלין אותו ממ"נ ודווקא בוודאי בן ח' בעי' גמרו נמצא תמצית ד' הרמב"ם לענין מילה סגי בגמרו אפי' בוודאי בן ח' ובס' בן ח' אפי' גמרו לא בעי':

וביבום לא משגחי' בגמרו כ"א בעי' ל' יום ול' יום עכ"פ מהני ובאבילות לוודאי בן ח' לא מהני ל' יום מטעם דסמכי' אדרבנן ובה' רוצח כ"כ לעיל דמיירי בנולד לפחות מט' דהיינו ס' בן ח' ס' בן ט' ולזה מהני ל' יום אליבא דכ"ע ומטעם שכ' לעיל וכ"ז מד"ס אבל מדאורייתא לכ"ע אזלינן בתר רוב וסתם וולדות בני קיימא הם. וכ' רש"י מחתך בבשר שחוטה ודבריו תמוהים הרי בוולד קיימים ונ' כוונת רש"י אף דאנן חזי' דנפיק

דמא והרי נעשית חבורה לנגד עינינו הרי זה דומה לשוחט בהמה ע"ש סמוך לחשיכה ואף דבחשיכה עדן מפרכסת מ"מ המוציא ממנה דם פטור וה"נ ל"ש. כתנאי כ' רש"י דר"א בר אהבה ונ' דמ"מ ממילא דרשב"ג ג"כ כתנאי דמאן דלית לי' דר"א בר אהבה ק' ממהל היכא מהלינן אם לא שנדחוק דאף דהאי מ"ד לית לי' דר"א בר אהבה ל"פ ארשב"ג אלא דס"ל דלא מהלי' עד דידעינן בוודאי דכלו לו חדשיו וזה דוחק וע' רשב"א פי' אחר והרשב"א קיצר בביאור פי' זה והרמב"ן בחי' ביאר יותר דרשב"ג הרי ס"ל דבבן ח' מהני ל' יום ולאו מת הוא ומאן דס"ל מת הוא ס"ל כרבנן דבן ח' לא חי וק' דסוגיא דהכא הרי לא הזכירה כלל אידך דרשב"ג וע' חי' הרמב"ן שם:

ובענין קו' רבא על אביי י"ג לכאורה דרבותא קמ"ל דאפי' מידי נבילה אינה מוציא השחיטה אלא דק"ל לרבא הרי כחא דהיתירה עדיף ועדיף לאשמעי' דאפי' באכילה מותר:

הל' כרשב"ג או לא נ' משום דמסתבר טעמי' וכמ"ש לעיל דאיכא חזקה בהדי מיעוטא רש"י עגל שנולד כוונת רש"י דל"ת דהך בריי' הא לחוד אתא לאשמעי' דא"כ מ"ש יום טוב דנקט א"ו יו"ט משום מוכן אגב אמו נקט. רש"י ד"ה ושוין ומוקי לה התם ביתבי דייני נ' כוונתו דקארי לי' שוב מאי קארי לי' הרי כבר שני לי' בידוע שכלו וכו' אלא דק"ל דמתני' סתמא תנן ושוין מ' דבכ"ג מיירי והתרצן דחי דמ"מ מיירי כה"ג דווקא והביא רש"י ראי' לד' התרצן דעכ"פ בעי' יתבי דייני התם והיכא רמיזא במתני' אלא שבקו לתנא דדחיק ומוקי נפשי' ה"נ כן:

רש"י ד"ה כ"פ בפ"הק ומת ובבהמה אין נ"מ וק' א"כ למאי הל' קאמר רשב"ג שמונת ימים בבהמה דשחטו הרי מותר ומת עכ"פ אסור משום דלא נשחט זצ"ל דעכ"פ תוך ח' לכתחלה אסור לשוחטו ולאחר ח' אפי' לכתחלה מותר לשוחטו:

תוס' ד"ה אם אשת כהן ומ"מ ק' לפי דבריהם מאי בעי למימר בפ' החולץ אי מעוברת חבירו דמיא לדשמעתין הרי לד' תוס' הכא משום לעז בעלמא וע' ברא"ש שי שיישב קו' תוס'.

בענין חפצי הפקר אי קונין שביתה

עירובין מ"ה:

הנה הרמב"ם השמיט להך מתני' לגמרי ועורר ע"ז הראב"ד בהשגות ואין א' מנו"כ הרמב"ם שטרח ליישב ונ' בנפ' תחלה ד' רבינו יונתן שכ' דטעמיי' דרבנן דמחמרי באדם יותר מבכלים היינו מטעם קנס וי"ל ד"א כ"כ דלמא גם רבנן ס"ל חפצי הפקר קונין שביתה ומטעם קנס אין לו אלא ד' אמות וצ"ל דבשלמא אי אין קונין א"כ קנין שביתה בעי דעת

שייך למקנסיה משא"כ אי קונין שביתה א"כ קנין שביתה לא בעי דעת ומהי"ת לקנסי' אלא אי ק' הא ק' דלמא ריב"נ ג"כ ס"ל חפצי הפקר אין קונין שביתה אלא דלית ליה קנס ונראה דדברי הריטב"א כיון דטעם חפצי הפקר לרבנן משום ברירה א"כ בישן מאי ברירה שייך אם לא נימא הואיל וניעור קנה וא"כ שפיר מדינא לרבנן אין לו אלא ד' אמות) ונבאר אי"ה לפנינו דלרבנן הטעם דחפצי הפקר כרגלי המוציאן מטעם ברירה דאמרי' הוברר הדבר למפרע דבשעת קניי' שביתה קנו אלו עמו שביתה וא"כ הא תינח אם זה המוציא חפצי הפקר קנה שביתה ביה"ש אבל אם הוא ג"כ לא קנה שביתה אלא דמ"מ זוכה בעצמו כשניער דיו שהוא יכול לילך אבל חפציו אסור לישא עמו והנה כולא מלתא דעירובי תחומין מיירי בין בע"ש בין בעיו"ט ואי ס"ד דטעמא דריב"נ דס"ל חפצי הפקר אין קונין שביתה הו"ל לפ' יש לו אלפים אמה וחפציו לא יזיז ממקומן תדע דרבנן דמתירי' לאחר בחפצי' דייקי ואמרי אין לו אלא ד' אמות והוה סגי אי הוו אמרי ד' אמות אלא לדיוקא נקטי הכי לומר דהחפצי' כרגלי המוצאן וריב"נ מסתים סתים אלא ש"מ או דס"ל חפצי הפקר קונין שביתה או דס"ל הואיל וניעור קנה ישן נמי קנה ועכ"פ שביתה יש לו ושפיר כליו כרגליו מ"מ לפי' רבינו יונתן מדינא גם לרבנן לא גרע מחפצי הפקר ועד"ז מתורץ קו' תוס' לקמן דלמאי דקיי"ל בישן כריב"נ ובחפצי הפקר כרבנן הרי הוה כתרי קולי דסתרי אהדדי ולד' רבי' יונתן כיון דטעמא דרבנן רק משום קנס אנן לא קנסי' לי' ואוקמי' ליה אדינא וז"נ גם ד' הרמב"ם דמאחר דפסק דחפצי הפקר אין קונין שביתה כ"א כל המוציאן מוליכין עד תחומו וכיון שלא הביא דבישן קנסי' ליה ואין לו אלא ד' אמות אנן ממילא ידעי' דגם ישן בכלל חפצי הפקר ויש לו אלפים לכל רוח:

אמנם ד' הראב"ד תמוהין יותר דפסק בחפצי הפקר ג"כ כריב"נ דלא כסוגיין לקמן ונ' דברי הראב"ד כמ"ש תוס' דהא דלא הוו תרי קולי דסתרי אהדדי היינו משום דס"ל הואיל וניעור קנה ישן נמי קנה ומ"מ מאן פלג לן כיון דבין רבנן ובין ריב"נ לית להו הך סברא אנן מ"ט נימא לחלק מדנפשין ונראה דסברא זו תליא לכאורה בפלוגתא דר"מ ור"י לקמן אי עיקר עירוב בפת או ברגל דלמאן דס"ל עיקר עירוב בפת א"כ עירוב בעי' דעת ונהי דהקילו על העני לערב ברגל מ"מ לא עדיף מעשיר בפת ואין סברא לומר הואיל וניעור קנה ישן נמי קנה משא"כ לר"י דקיי"ל כוותי' דעיקר עירוב ברגל שפיר י"ל דהעיקר הוא במקום שהאדם שובת ביה"ש ל"ש ניעור ל"ש ישן משם יש לו אלפים וא"כ י"ל רבנן דמתני' היינו ר"מ דס"ל עיקר עירוב בפת ולית ליה הך סברא הואיל וניעור וכו' אבל אנן דקיי"ל כר"י שפיר ס"ל הואיל וניעור וכו' וכ"ת הרי ר"י במתני' בכלל חכמים דקאמר לאיזו רוח שירצה וכו' י"ל דאטו ר"י אהנך ארבע אמות ע"כ אמר למלתי' דלמא

עיקר מלתי' דר"י על מי שיצא חוץ לתחום דאין לו אלא ד' אמות אלא אי ק' הא קשיא דבפרק המוצא תפילין תנן ר"י אומר נותן אדם חבי' וכו' ומוקי לה רב אשי בחפצי הפקר א"כ ש"מ דר"י ג"כ כרבנן דריב"נ ס"ל ומ"מ יש לדחות לענין חפצי הפקר כרבנן ס"ל ובישן מודה אלא שהתוס' הקשו שם למה קאמר ר"י דנותן לחבירו וחבירו לחבירו הלא הוא בעצמו יכול להוליכה עד מקום שיכול לילך שם ותי' ב' תירוצים אמנם לכאורה י"ל דמיירי ר"י שם בישן ביה"ש ור"י לגמרי כרבנן ס"ל דאין לו אלא ד' אמות ושפיר קאמר דדווקא נותן לחבירו ועד"ז מהדר ליה ריב"נ בשלמא לדידי יכול החבי' לילך כרגלי הבעלי' דס"ל חפצי הפקר קונין שביתה אבל לדידך נהי דחבי' זה לא קנה ביה"ש מ"מ בעלי' יש לו ואמאי יכול להוליכה חוץ לתחום פי' דבשלמא שאר חפני הפקר כ"כ לעיל בשם הריטב"א דהטעם שיוכל להוליכן משום ברירה דהוברר למפרע שקנו עמו שביתה משא"כ כאן לא שייך זה ואמנם ר"י דעת אחרת יש עמו ואין הטעם משום ברירה אלא כדבעי' למימר לקמן בס"ד והא דלא משני הש"ס לפ' הכי ד' ריב"נ משום דריב"נ לטעמי' אף בחפצי הפקר ס"ל כן א"כ הל' אינו מדוקדק ומ"מ לרב אשי ע"ד שכת' ר"י ס"ל כחכמים דריב"נ וא"כ חזי' דל"ש הך סברא הואיל וניעור קנה והדרא קו' לדוכתי' מאן פליג לן ואפשר דבאמת מה"ט לא פסק הרי"ף שם כר"י וכאוקימתא דרב אשי דמ' לי' כיון דפסקי' בסוגיין כריב"נ לענין ישן ור"י בישן מיירי מדקאמר נותנו לחבירו א"כ אין הל' כר"י אליבא דרב אשי א"נ וזה יותר נכון דע"כ לא קיי"ל כאוקמתא דרב אשי דאנן ס"ל דר"י דאי' ליה עיקר עירוב ברגל ס"ל בישן כריב"נ ואמנם דברי הראב"ד כיון דלרב אשי דבתרא הוא ס"ל לר"י בישן כרבנן א"כ אין לנו סברא לחלק בין ישן ושאר חפצי הפקר או דקיי"ל בתרווייהו כרבנן או בתרווייהו כריב"נ וכיון דשנה לן רבי בהך מתניתין רבנן בל' יחיד ר"י וריב"נ בל' רבים אמרו לו סתמא בתרא עדיף וקיי"ל בתרווייהו כריב"ל:

ועתה נבא לבאר ד' רש"י בס"ד שכתב במתניתין הואיל וישן אין לו אלא ד' אמות מבואר מדבריו דלית ליה ד' רבי' יונתן כ"א דחכמי' דינא קאמרו ואמנם צריך ביאור מאי דינא והנה סבר הייתי לומר דטעמא דחכמים דאדם שאני דלמא אי הוה ניעור הי' מכיר אילן או גדר בסוף אלפים והיה קונה שם שביתה ומ"מ כה"ג הו"ל להש"ס לפ':

ואמנם כד דייקי' דברי רש"י לקמן בהא דחפצי הפקר נדע בס"ד ביאור כל הסוגיין לד' רש"י דז"ל לקמן חפצי הפקר כלים שאין להם בעלים ובסו"ד שלא נתכוין אדם להקנותן שביתה וכתב עוד ד"ה כרגלי כל אדם שלא היתה להם שביתה ביה"ש הנך רואה דד' רש"י דטעמא דרבנן בחפצי הפקר אינו מטעם ברירה וכמ"ש הריטב"א כ"א הענין הוא כך חכמי' אסרו ביו"ט להוציא בהמה וכלים מתחום שקנו בו שביתה אבל כיון שכלי'

אלו של הפקר לא קנו שביתה א"כ אין להם תחום ורשאי כל אדם להוליכן עד מקום שהוא יכול לילך וז"ש רש"י הפקר שאין להם בעלי' וגבי כרגלי כל אדם שלא היתה להן שביתה וכ"ת א"כ מילא לצורך עצמו ונתן לחבירו אמאי כרגלי הממלא וכן הק' הריטב"א קו' זו שם לד' הראב"ד עיי"ש נ' דהתם בשעה שנתכוין זה לזכות בהם הרי הם נעשין בכלל חפציו ונאסרו להוציאן חוץ לתחומו ומ"מ אם גם ענין זה ק' קצת להולמו יתיישבו עפ"י סי' זה כמה קו' חדא דלד' הריטב"א א"כ מתני' דתנן כרגלי הממלא ס"ל דיש ברירה וכדאפלגו רב ור' יוחנן בחבית ובהמה אי יש ברירה או אין ברירה למה לא מייתי הש"ס הך מתני' ותו הרי רב אשי אוקמינן לר"י כרבנן דריב"נ והרי מסקי' פ' בכל מערבין דר"י לית לי' ברירה ואפשר באמת דמטעם זה ג"כ השמיט הרי"ף לאוקמתא דרב אשי ואמנם למה שבארנו בשטת רש"י כ"ז ניחא ועד"ז מיושב קו' הריטב"א על רש"י שמפ' כרגלי אנשי העיר אלפים אמה דמ"ש מבור של עולי בבל דהוה כרגלי הממלא מטעם ברירה ה"נ גבי בור של אנשי העיר דכ"ז הריטב"א לטעמיה אבל רש"י ס"ל בבור של עולי בבל דהטעם משום שלא הי' לה בעלים ביה"ש משא"כ בור של אנשי העיר דהוה כביר של שותפין דיש לה בעלים. ולכאורה יש להביא ראי' לפי' רש"י דלא כהריטב"א דאמרינן לקמן חפצי נכרי לרבנן השתא חפצי הפקר לא קנו שביתה נכרי מבעי' ומאי ק"ו הוא זה בהפקר שייך הוברר הדבר ס"ל לרבנן דהן כרגלי הזוכה בהן משא"כ חפצי הנכרי מאי ברירה י"ל אמנם למ"ש בביאור ד' רש"י א"ש דהעיקר תלי' אם קנו שביתה ביה"ש או לא וא"כ מה חפצי הפקר דיוכל להיות שביה"ש כבר הי' להם בעלים ועכשיו נעשו הפקר לא אמרי רבנן הכי ומוקמינן להו בחזקת שאין להם בעלים ולא קנו שביתה חפצי נכרי דבבירור לא קנו שביתה מיבעי':

והנה יש להקשות טובא על פי' הריטב"א דכרגלי העיר היינו כרגלי הממלא של אנשי העיר הרי רב ספרא הוה מפ' הך דגשמים שירדו מעיו"ט בגשמים הסמוכין לעיר וכלומר שהם כרגלי אנשי העיר והרי תניא דיש להם אלפים לכל רוח א"כ מבואר לכאורה בהדיא כד' רש"י דכרגלי העיר היינו אלפים אמה:

ונ' ליישב לד' הריטב"א דאדרבא היינו דקאמר לי' אביי לא ס"ד ומייתי מתני' דמשילין וק' דלא הו"ל לאתויי כ"א סיפא דשל עולי בבל רישא למאי הל' הביא אלא אדרבא מהתם עיקר קו' אביי כיון דהך מתני' כרגלי הממלא ס"ל א"כ יש לה ברירה וע"כ גם כרגלי העיר היינו כרגלי הממלא של העיר ומטעם ברירה וא"נ הך ברייתא דלעיל ס"ל דחפצי הפקר אין קונין שביתה מאן דס"ל הכי הרי י"ל ברירה ואי בגשמים הסמוכין לעיר עסקינן אכתי אמאי תניא יש להם אלפים אמה כרגלי העיר הו"ל למתני וא"כ אדרבא מד' אביי

יש לסייע לד' הריטב"א בכלל ופרט וכ"ת הך דשל עולי שבטים ל"ל לאביי שוב לאתויי לא היא אי לאו דמסקי דיש ברייתא דמוכח מינה דחפצי הפקר קונין שביתה הייתי אומר לעולם כרב ספרא ובגשמים הסמוכין לעיר ופלוגתא דהך ברייתא ותנא דמתניתין ביש ברירה או אין ברירה תליא [משא"כ השתא דמצי' ברייתא דעולי שבטים דע"כ ס"ל חפצי הפקר חין קונין שביתה מאן דס"ל הכי הרי י"ל ברירה ואי בגשמים הסמוכין לעיר ופלוגתא דהך ברייתא ותנא דמתניתין ביש ברירה או אין ברירה תליא] משא"כ השתא דמצי' ברייתא דעולי שבטים דע"כ ס"ל חפצי הפקר קונין שביתה מסתבר טפי לאוקמא פלוגתא בהכי מדנוקים ג' מחלוקת קונין ואין קונין ויש ברירה ואין ברירה וא"כ אפי' חפצי הפקר אין להם כ"א ד' אמות ומה שיש לדקדק עוד בד' אביי נבאר לפנינו אם יהי' ה' בעזרינו ועתה נבא לבאר ד' רש"י א' לא':

רש"י ד"ה ול"פ בכלים בסו"ד והאי אדם ישן וכו' יל"ד למה שביק רש"י מלפ' כן עד כאן מיד בתחלת השמעתא ד"ה חפצי הפקר הו"ל לפ' כן ונ' כוונת רש"י משום דקאמר הש"ס בדין הוא דלפלגו בכלים ומאי בדין ולזה כ' רש"י דמכלים וודאי ידעינן לריב"נ בישן מה דינו דלא גרע מכלים אמנם מישן לכלים אכתי לא ידעי' דא"ל בישן ה"ט הואיל וניעור קנה:

תוס' ד"ה להודיעך כוחן דרבנן יל"ד לפמ"ש רש"י ריש ביצה דמשו"ה כחא דהיתירא עדיף דמס' אדם יכול לאסור ולא להתיר וא"כ הא תינח באי' דאורייתא משא"כ בתחומין דרבנן וכ"ת יק' ארש"י גופי' הרי גם מוקצה דריש ביצה דרבנן י"ל דהתם הו"ל דשיל"מ וספיקא לחומר' משא"כ הכא לענין אי' תחומין מה לענין כחא דהיתירא שייך אלא דמצינו בהדיא לקמן ע"ב ע"ב גבי פלוגתא דב"ש וב"ה במסיפס דגם בעירובין אמרי' כחא דהיתירא עדיף וצ"ל עפ"י פי' רש"י דנהי דאמרינן בעירובין הל' כד' המיקל בעירוב אי מס' לן לדידן מלתא בעניני עירובין ל"ש ס' עירוב להקל דה"ז כס' חסרון ידיעה דאפי' לס"ס לא מצטרף וכן הביא המנ"י דבאי' דרבנן לא אמרינן ס' תיקו לקולא וג"כ מטעם זה דהו"ל ס' חסרון ידיעה.

גמ' הואיל וניעור קנה ישן נמי קנה לפי פשוטו הכוונה מדחזי' דעירוב לא בעי דעת אלא מעצמו קנה ה"ה בישן וטעמא דרבנן הראוי לבילה אין בילה מעכבת דהיינו ניעור משא"כ ישן דאינו ראוי לקנות בילה דהיינו קנין מעכב:

רש"י ד"ה ביו"ט אם ירדו ביו"ט נ' כוונתו לכאורה דווקא דרישא דקתני מעיו"ט מ' הא ביה"ש כיו"ט עצמו ובסיפא תניא ירדו ביו"ט מ' הא ביה"ש כעיו"ט אמנם לפי מה דס"ל לרב יוסף דהך ברייתא כריב"נ א"כ עיקרא דמלתא אם היו להם בעלים ביה"ש או לא

וע"כ ביה"ש ועיו"ט חד דינא אית להו והיינו דכ' דירדו ביו"ט הוה דווקא אמנם לרב ספרא דעיקר טעמא משום דבני העיר דעתן עליי' א"כ עיו"ט דווקא דאם ירדו ביה"ש ל"ש עדן לומר דעתן עליי' וא"כ ר"י ור"ס בהא פליגי אי דווקא דרישא דווקא או דסיפא:

של שבטים י"ל דנקט הכי לאפוקי נכרי' דס"ל אליבא דריב"ל כמאן דאמר לקמן חפצי נכרי' אין קונין שביתה.

לא ס"ד כבר עוררנו לעיל דעכ"פ מהך ברייתא דמיי' רב יוסף שפיר דחי רב ספרא ורב יוסף מבור של שבטים הו"ל לאתויי ונ' לפי' רש"י ה"ק אביי אי ס"ד כרב ספרא דהך ברייתא מיירי בסמוכות לעיר א"כ עיקר חסר מן הספר ובשלמא אי ליכא למ"ד דחפצי הפקר קונין שביתה א"כ שבקה לברייתא דע"כ דחיק ומוקמי נפשה בסמוכות לעיר משא"כ עכשו דמבור שבטים מוכח דאיכא תנא דס"ל דחפצי הפקר קונין שביתה ואי הך ברייתא מטעם סמוכה לעיר מיירי עיקר חסר מן הספר ולפי' הריטב"א כבר יישבנו לעיל שפיר:

אמאי לא אמרת לי' מגופה ע' רש"י והק' הריטב"א למה לא פי' רש"י דנ"מ לענין אם כלה התחום בתוך העיר ונ' דע"כ רב ספרא ה"ק כיון דלא מצינו תנא דס"ל חפצי הפקר קונין שביתה ע"כ הך ברייתא בסמוכה לעיר מיירי וא"כ כיון דע"כ משום דאנשי העיר דעתן עליי' ממילא ידעינן דכל העיר כד"ח וליכא למטעי:

אי אשמעי' הל' כריב"נ ע' תוס' מדלא עבדו תוס' קו' עצומה מדברי' ש"מ דיש לתרץ והיינו דמ"ט יהא הל' כריב"נ יחיד במקום רבים אי לאו דהל' כמיקל בעירוב אלא די"ל דבאמת קיי"ל כריב"נ לחומרא לענין חפצי הפקר דאין לו אלא אלפים דהוא מלתא דשכיח וישן דלא שכיח נגרר אחר חפצי הפקר והיינו דקאמר הש"ס. ומ"ש עוד תוס' שם בדבור השני כוונתם דכך פשיטא להש"ס דלא הוי תרי קולי דסתרי דלא עביד אפי' צריכותא מזה:

פרק המוציא

תוס' ד"ה הא בחבי' דהפקר ויל"ד כיון דבחבי' דהפקר מיירי א"כ הו"ל מוצא מציאה ובמציאה אפי' פחות מד"א לא התירו בשבת ואולי כוונת תוס' למ"ש לעיל דלאו בהפקר ממש מיירי כ"א בישן הוא וחפציו אא"כ כ"כ לעיל דהוא כיון דאינו יכול לזוז מד"א שלו ע"כ נותנו לחבירו אלא דחבירו לחבירו ל"ל ואולי כיון דאין א' רוצה לזכות אינו יכול להוציאה חוץ לתחומו והחבי' צריך להגיע לתחום בעליו וע"כ כל א' נותנו לחבירו עד שיגיע לתחום בעליו:

בסוגיא דברירה

סוכה כ"ג:

כי פליגי בבהמה קשורה הק' א' מן התלמידים והא כל דבר שיש בו רוח חיים קאמר וכי בהמה קשורה אינו דבר שיש בו רוח חיים והיאך קאמר ר"ז דר"מ מכשיר בה ונ' דר"ז סבר דהא דנקט ר"מ כל דבר שיש בו רוח חיים משום גולל נקט הכי דבגולל מודה ר"ז דאפי' בהמה קשורה לא מהני לפי מאי דס"ד עכשיו וה"ט דוודאי בדבר שהוא לזמן מועט לא גזר ר"מ שמא תמות משא"כ בגולל דפ"א וודאי תמות ויסלקי' משם ועי"ז תשתכח טומאת גולל ממנה מאחר שתטמא טומאת נבילות ובזה מובנים ד' רש"י לקמן בשלהי סוגיין דפריך הש"ס על ר"ז ואביי ממתני' דעירובין והקשה רש"י למה לא פריך מברייתא דידן ותי' קמא אינו מובן דעכ"פ אין תי' ר"ז ואביי דקאי תרווייהו אברייתא אין תי' עולה יפה ואמנם תי' שני א"ש וה"ק רש"י מברייי' א"ל דבאמת מטמא משום גולל ואדרבה מה"ט גזר ר"מ וכמ"ש אמנם ממתני' תנן בהדי' ר"מ מטהר שפיר מק':

תוס' ד"ה למ"ד שמא תמות י"ל דאדרבה השתא ס"ל דבאמת ר"י חייש למיתה מההוא דהלוקח יין אמנם התם דווקא דנמצא שותה טבלי' למפרע חייש ר"י אבל הכא לגזור שמא תמות ולא אדעתי' נ"ג ר"י דוודאי מסלק לה משם וכן ל"ג ר"י שמא תברח דהרי יחסר לי הדופן אבל לר"מ כיון דגזר שמא תמות לאביי למה לא יגזור לשמא תברח:

תוס' ד"ה הלוקח הנה ד' רש"י דלא מוקי לה במטהר יינו של כותי נ' דא"כ ההוא מטהר וודאי ידע אם הכותי תרם ממנו או לא ואי דידע דלא תרם א"כ למאי נ"מ נקט תנא כותי' לנקוט יין של טבל א"ו הא גופא אשמעי' דכותי אף על תרומה נחשד וא"כ ע"כ קודם גזירה מיירי. ולד' תוס' י"ל דס"ד דאף דהמטהר לא ידע דלמא הכותי תרם ממק"א ושוב הו"ל ס' קמ"ל דוודאי דייני' ליה:

ואמנם גם בשמעתין לא כ' רש"י ע"ש כ"א לילי שבת וק' קו' תוס' למה יהא טבל מוקצה ונ' דהיכא דהיה לו פנאי לתקן מבע"י לא התירו חכמים והכא בלוקח ביה"ש וכן הגי' לפנינו בהדיא ביומא ע"ש ואמנם מה שהקשה תוס' מר"י ור"ש דס"ל גירי אריות י"ל דברי רש"י דיל"ד ל' בין הכותי' דנקט לנקוט מן הכותי' א"ו משום ר"י ור"ש נקט הכי דס"ל גירי אריות וה"ק מישראל שנטמא בין הכותי' ועושה כמעשי' וכבר מצינו בנחמיה שנטמעו מישראל ביני' ולענין טבל דייני' להו ככותי'. ועל תי' התוס' ק' טובא הרי לר"י ור"ש תבואות הכותי פטורה מן התרומה דמה"ט תורמין מן נכרי' על כותי' ובמנחות שם באמת לא כ' תוס' כ"א במטהר יינו של כותי וד' תוס' בשמעתין צ"ל דמדרבנן עכ"פ

חייבת וכיון דוודאי חשבי' לה אין כאן ספק דרבנן לקולא דאל"כ מאי תורמין על של כותי' דקאמר:

תוס' ד"ה אומר בע"ש וכו ורש"י בשמעתין נקט או שאין לו כלים ובגיטין כ' רש"י רק שאין לו כלי' ונראה דסוגיין דגיטין הביאו רש"י שם לפ' כן דדייקי' מבריי' זו דר"י בתולה בד' עצמו לית ליה ברירה והנה רש"י בגיטין שם כ' הטעם בתולה בד' עצמו משום שהיה בשעת התנאי פוסח על שתי סעיפים וק' בההיא דהלוקח יין מאי פוסח על שתי סעיפים שייך אמנם רש"י כ' שם והכא תולה בד' עצמו הוא שהוא עצמו מוציא היין וצ"ע מאי קאמר אמנם מאחר דמוקמי' לה באין לו כלים שפיר כתב רש"י דלמא מעיקרא הי בדעתי' רק לשתות הין ואח"כ שתה שתי הין וא"כ מעיקרא היה בדעתו להיות מההין השני ששתה לתרומה ועכשו שתאה ושפיר כ' שהוא עצמו מוציא היין ולד' התוס' דמיירי די"ל כלים א"כ ק' יוציא כך וכך לשתות ומהשאר יתרום ומאי תולה בד' עצמו יש כאן וצ"ל משום דמצי לתרום בין מפי' בין משולי' קרי ליה תולה בד' עצמו ודוחק דעכ"פ אינו דומה לאיזו מהם שארצה דע"כ היה פוסח על שתי סעיפים דאל"כ למה לא בירר מיד משא"כ כאן למה נימא מהיכן שיתרום מעיקרא היה דעתי' ולא נשאר כ"א קושית תוס' על רש"י דהול"ל מע"ש בצפונו ואמנם מאחר שפירש"י ומיחל היינו מחלל ע"כ מוקי לה שאמר מע"ש בצפונו וכמ"ש הריטב"א ורש"י קיצר במובן:

ויש להק' ע"ד התוס' דבהך דסמוך לה היו תאנים של טבל דתנן והוא בשדה או בביה"מ ולמה לא תנן ומע"ש בצפונו או בדרומו בשלמא לרש"י קיצר במובן וי"ל דמאחר שהוא אינו אצל התאנים דלמא בשעה שיאמר בצפונו יבא אחר ויתנם מהצפון לדרום ועד שיאמר מחולל על המעות כבר נתערבו ואמנם הא בורכא ומה בזה אם אח"כ נתערבו ואולי אינו מועיל חילול כ"א כשהוא במקומו ודוחק וצ"ע:

והנה מסיק הש"ס כאן איפוך אבל בגיטין הגי' כדס"ד דר"י חייש למיתה וא"כ ק' מהא דדופן לסוכה דמכשיר ר"י וקו' זו ק' ג"כ על הרמב"ם דפסק כהך דבת ישראל שנישאת לכהן ואמר לה ה"ז גיטך שעה א' קודם למיתתי אסורה לאכול בתרומה מיד ופסק דעושין בהמה דופן לסוכה וע"כ צ"ל כמ"ש לעיל בד' דהש"ס בגיטין וכן הרמב"ם מחלקי' דכי חייש ר"י למיתה היכא שיבא לידי מכשול למפרע משא"כ דלגזור בדופן שמא תמות הבהמה ולא אדעתי' או תברח ולאו אדעתי' לא חייש ר"י וקו' הש"ס בשמעתין לא הוה כ"א לר"מ דאפילו למפרע לא חייש בתרומה ובדופן חייש וע"ז מסיק איפוך וכ"ז בס"ד אבל לבתר דמסקי' טעמא דר"מ משום מחיצה שאינו עשויי' בידי אדם אינה מחיצה לא

ק' לן אדר"י כלל לא אמרי' שוב איפוך וכסוגי' דגיטין ואביי גופי' י"ל במסקנא חזר בו מקו' דגולל:

והא דנקט הרמב"ם בההוא דהלוקח טעמא דברירה ולא נקט טעמא דבקיעת הנוד מאחר דפסק דהיכא דיבא לידי מכשול גזרי' למיתה ודנימא דמסר ליה לשומר הרי דחי הש"ס ערביך ערבא צריך י"ל חדא דטעמא דברירה מהני אפי' היין בבור דל"ש בקיעת הנוד ותו דמשום גזירה לכתחלה הוא דלא שריא אבל אם בכל זאת אמר כן ולא בקע הנוד לא שתה טבל ולטעמא דברירה אפ"ה טבל שתה:

ונוראות נפלאתי ע"ד הכ"מ בה' מע"ש בהא דפסק הרמב"ם כר' יוסי דאמר חילל פ' בכל מערבין כ' הכ"מ הטעם דהרמב"ם ס"ל מעשר בזה"ז דרבנן ובדרבנן יש ברירה והרי בההיא דהלוקח יין כ' הרמב"ם בהדיא דהטעם דבדאורייתא אין ברירה וצ"ע. וכ"ת הרי באמת פסק הרמב"ם דמעשר בזה"ז רבנן י"ל בזה דמ"מ כיון דעיקרו דאורייתא לא הקילו בזה:

ומ"מ היוצא מדברינו דהא דאפליגו אמוראי אי טעמא דר"י משום ברירה אן משום בקיעת הנוד והרי בהדיא קתני טעמא דבקיעת הנוד ולמה נימא לדבריו דר"מ קאמר ואמנם היינו משום דק' להו הא דר"י דמכשיר בהמה לדופן ומאן דס"ל שמ"מ דטעמא דר"י משום בקיעת הנוד מחלק בין למפרע בין להבא וכמ"ש:

תוס' ד"ה דברי ר"מ לולא ד' יש לחלק בין האחין שחלקו להך דהכא בנסביר תחלה ענין ברירה באחין שחלקו דהיינו דאמרי' לולא חלקו בשעה ראשונה אחר מיתת המוריש ג"כ לקחו חלק זה והיינו שכ' רש"י זה חלקם המגיע משעה ראשונה ומאן דלית לי' ברירה ס"ל דלמא בשעה ראשונה לא נטלו חלק זה דאין דעות האדם שוות וממילא הו"ל עכשו כמכר והנה באמת גם בההוא דלוקח יין י"ל אולי אם הי' מפריש אז ג"כ הי' מפריש מפיה או משולי' כמו שהוא מפריש עכשו ואמנם מאחר דאם ישנה דעתו הראשונה הוא שותה טבלים למפרע אנן סהדי דוודאי לא שינה דעתו הראשונה ואמנם תי' תוס' נ' להסביר עד"ז דהיכא דעביד מעשה מיד שנתן להאשה הגט התחיל מעשה הגירושין אלא שתלה הגמר באם ימות כיון שעכ"פ כבר התחילו הגירושין כה"ג י"ל סמכי' אברירה וכ"ת תינח ה"ז גיטך אם ימות שני לוגין מא"ל י"ל דהרי כ' הריטב"א בשמעתין מן הירושלמי דאי אפשר להך מתני' כ"א באומר מכבר לכשאשתה ע' בריטב"א בשמעתין וא"כ הו"ל ג"כ כאילו התחיל הענין מעכשו:

ועד"ז נ' לתרץ ד' הרמב"ם דאף דפסק בדאורייתא אין ברירה פסק בהריני בועליך ע"מ שירצה אבא דרצה האב מקודשת ולולא לא כ' בהדיא דבעי' רצה האב הי' אפשר לתרץ

כמ"ש הר"ן פ' כל הגט דהתם שלא ימחה הוא אבל הרמב"ם כ' בהדיא דמת או שתק בטלו הקידושין וכן מ"ש הישׁ"ש בב"ק בדיני ברירה דהתם משום שעומד להתברר בוודאי ג"כ ק' לד' הרמב"ם דאם מת האב אינו מבורר כמו בחבית ובהמה דלא מקרי עומד להתברר ואמנם נ' ד' הרמב"ם כד' תוס' דמדק' שמואל אדשמואל ש"מ היכא דמתחיל הענין מיד אלא שתולה בתנאי אמרינן יש ברירה וכ"ת הרי בההיא דהלוקח פסק הרמב"ם דאין ברירה אדרבא ה"ט משום דבההיא באמת פליגי ר"י ור"י ור"ש אי דמי להיכא דהתנה או לא ור"מ הוא דמדמי לה ולא קיי"ל כוותי' וכ"ת א"כ אמאי לא משני הש"ס פ' כל הגט כדרמי ר"י ור"ש דהלוקח אר"י דגיטין ור"ש דקידושין התם הש"ס לא רצה לחלק שום חילוק בענין ברירה דאם אתה מודה דיש סברא לחלק הסברא נוטה יותר לחלק בין תולה בד"ע לתולה בדעת אחרים ובזה מסולק ג"כ קו' רש"ל בגיטין שהק' אתי' שני של תוס' שכ' לחלק בין עומד להתברר וזה כוונת הישׁ"ש הנ"ל ג"כ אבל הרש"ל קאי השתא לד' המק' דיוכל לפ' כפשוטו ע"מ שירצה ממש וזה לא מקרי עומד להתברר בוודאי. ודעת הרמב"ן בר"ן פ' כל הגט שם צ"לע שכ' לחלק בין מתנה ע"ד א' וכ' אם אמר הריני מערב אם ארצה אלך לא תליא כלל בברירה והרי הש"ס פ' בכל מערבין מק' בפ"א מכה"ג הריני מערב לשבתות של כל השנה רציתי אלך וקתלי לה באין ברירה או יש ברירה וצ"ע:

והנה תוכן ד' תוס' דתרוויי' סברות שכ' צריכי דלתרץ דר' יוסי אדר"י צריך סברא שניי' דבין מה הוא באותן הימים בין הך דבע"ש מיירי במתנה בהדיא אמנם שתירוצו דר"מ דאחין שחלקו אדר"מ דהלוקח יין דאדרבא הך דהלוקח יין אינו עומד להתברר בוודאי ואפ"ה אי' לר"מ ברירה צריך לחלק בין מתנה ומברר להיכא דלא מתנה וכן לר"י אליבא דר"י דע"כ ס"ל ברירה דאל"כ לא משכחת דמייתי ביכורים אלא חד בר חד ובביצה לאו מר"י מקשה וכמ"ש תוס' שם ובכמה מקומות ומ"מ מס' ליה בהך דאחין שחלקו ע"כ ג"כ צריך לחלק בין עומד להתברר או לא. ודע דאף דמס' ליה אי אחין לקוחות אי' ליה מ"מ נ"ק מבכורים דמספיקא אין מחזירין זה לזה ביובל ולכך לא הק' תוס' כ"א אי אי' ליה לר"י ברירה ולא מק' מהך דמס' ליה לר"י באחין שחלקו והיינו כמ"ש:

ובזה נבא בס"ד לבאר מה שפסק הרמב"ם בה' מע"ש כת"ק דר"י דעל סלע שתעלה בידי מן הכיס חילל והקשו עליו הא בדאורייתא אין ברירה הנה הרמב"ם דייק ליה דסברא דמחלקי' בין היכא דמתנה ומברר הוא ע"כ עיקר דאל"כ ק' דר"מ אדר"מ וכן ק' מהריני בועליך ע"מ שירצה אבא או לא פליגי ר"י ות"ק ור"י ס"ל דבעי' עומד להתברר ולא קיי"ל

כר' יוסי בהא וא"ש פסק הרמב"ם וכ"ת אכתי הא בהלוקח פסק הרמב"ם דאין ברירה התם כבר כ' לעיל דהך סברא דמתנה ס"ל להרמב"ם ל"ש ביין ומטעם שבארנו למעלה:
והנה בענין מה שהקשה רש"א בגיטין ובעירובין מאי מקשה להו לתוס' מהך דשופרות לר"י משום דליתא לדאיו דמ"מ לאיו ס"ל אליבא דר"י דאין ברירה ואיתא דשופרות כאיו י"ל כיון דלר"י דס"ל למ"ד אין ברירה מחזירין ביובל ע"כ ס"ל לר"י יש ברירה דאל"כ לא משכחת בכורים כ"א חד בר חד ומהי"ת נימא דטעמא דר"י בשופרות משום ברירה כיון דר"י ע"כ אי' ליה ברירה ובשלמא באיו שייך לומר דטעה בין גברא לגברא ולאו ר"י קאמר לה אבל הכא דתנן ר"י אומר לא היו שופרות וודאי ק' והתוס' קיצרו במובן:
והנה יל"ד מאי ק' להו לתוס' דר"י אדר"י דלמא ר"י באמת מס' ליה אי יש ברירה או אין ברירה כדאמרי' בפרק יש בכור דס"ל מחצה יורשים ומחצה לקוחות ובההיא דהלוקח מס' קאמר דאסור דלמא אין ברירה ושותה טבלי' למפרע אא"כ מאי מייתי רב ראיה מההיא דהלוקח יין לדאיו דלמא לעולם כתנא דמתני' ור"י מס' ליה ובדאורייתא מחמיר מס' ובדרבנן בעירובין מיקל מס' חלא ש"מ דפשיטא ליה לרב דר"י פשיטא ליה דאין ברירה ואמנם ארב גופיה ק' מנ"ל הא מלתא לרב דלמא ר"י מס' ליה וכמ"ש ונראה דרב לטעמיה דס"ל פ' בית כור דבטלה מחלוקת וה"ט דס"ל אחין שחלקו יורשין הם ויש ברירה וא"כ פשיטא ליה או אין ברירה וודאי או יש ברירה וודאי אבל ס' ל"מ ליה:
סוטה י"ח ע"א:
תוס' ד"ה יש ברירה לכאורה ד' תוס' דהוכר האי' לכתחלה גרע מלא היכר וכן מסתבר דאהוכר עיקר קו' תוס' אא"כ מאי ק' להו מעירובין ומיומא דהתם שפיר קמייתי דמה היכא דהוכר אמרינן ברירה בשתי נשים שלקחו ב' קינין לא הוכר דהיינו בהלוקח יין לא כ"ש וכן ביומא קאמר שוב אפכא דמה היכא דלא הוכר כי ההוא דהלוקח ואי לא אמרי' ברירה בההיא דשופרות דהוכר לא כ"ש דאין ברירה ורבא בשמעתין שפיר מבעי' לי' דלמאן דאי' לי' בלא הוכר יש ברירה אם גם בהוכר ס"ל הכי אלא ש"מ דד' תוס' דאם יש לחלק ביני' יש סברא לומר ג"כ אפכא דהוכר עדיף וצ"ע ואמנם מיומא יש ליישב קצת קו' דעיקר קו' דגמ' מייתי מאיו אמנם הרי ליתי' לאיו מקמי מתני' וצ"ל כיון דאי' לן הך דמשופרות בהדי דאיו בא זה ולמד ע"ז וע"ז ק' להו מה ענין שופרות אצל איו בשופרות לית לי' לר"י ברירה משום דהוכר האי' אבל בעירובין ס"ל לר"י יש ברירה ויש לכוין כן בד' תוס' שהעמידו עיקר קו' אמאי דמייתי מאיו והרי גם מהלוקח יש להק' א"ו משום דההיא דהלוקח יש לחלק וכמ"ש דהש"ס מכח כ"ש פריך:

והנה לכאורה יש להק' מאי מבעיא לרבא הרי אי הוה ס"ל דאין חילוק בין תולה בד"ע לד' אחרים וא"כ אי' לי' לר"י ברירה מהך דמה היא באותן הימים וק' הך דשופרות וע"כ צ"ל משום דהוכר האי' ומאי מבעיא לי' לרבא בהוכר וצ"ל דרבא בגיטין דלמא קאמר והיינו דקמבעיא לי' מחנק ר"י בין תולה בד' עצמו לד' אחרים או מחלק בין לא הוכר להוכר:

אמנם מ"ש תוס' להק' מסאה תרומה דבכורות צע"ג דהתם באמת בטלה הך סאה במאה ומדרבנן צריך להרים ולחומרא קאמר ר"א היא שנפלה הוא שעלתה ותי' ק' עוד יותר שכ' דמדאוריי' חד בתרי בטיל הרי התם בק' מיירי דגם מדרבנן בטיל אלא מפני גזל השבט צריך להרים ואולי יש להגיה בד' תוס' דהתם מדרבנן מחמרי' וקו' תוס' היתה עד"ז דכיון דאין ברירה למה נפסידנו בחנם הסאה הזאת ונאמר תרקב וע"ז תרצו דמדרבנן מחמרי' וכמ"ש וצ"ע:

והנה גם מה שהק' מהתוספתא צ"ע דלמא גם הך תוספתא אתיא כמ"ד אין ברירה וצ"ל קו' התוס' על המק' ביומא דמק' בפשיטות וניתב ד' זוזי ונשדי כיון שמצינו בתוספתא להיפך ובאמת לולא ד' תוספת' אדרבא ד' התוספתא מורין דיש ברירה דקתני בין מא' בין מג' מקומות ואם לוקח בג' מקומות וודאי נוטל שליש מהמעות ולוקח ולא כמ"ש תוס' וצ"ע ומ"ש תוס' דממעילה אין ראי' כוונתם למ"ש שם דר"מ לטעמי' דמחויב אס' מעילות אשם. ודע דתי' תוס' במסקנא לא קאי כ"א אקו' דיש בילה אבל אקו' דיומא לא תרצו מאומה. והנה הרמב"ם בה' סוטה פסק הך איבעי' לחומרא לכתחלה ובדיעבד אין משקין אותה כלומר דמס' לא מחקי' ש"ש ואף דפסק דבדאוריי' אין ברירה היינו ג"כ מס' וא"כ שפיר פסק הרמב"ם:

תמורה פרק כל האסורין

ותניא שעם הכלב מותרין יל"ד פשיטא דמותרין ואולי דסיפא מיירי כגון שאותן שעם הכלב הם שוין יותר מאותן שכנגד הכלב ולא נותנו לו רק בעבור שנטל גם הכלב וס"ד דגם שעם הכלב יש להם דין מחיר כלב קמ"ל דשעם הכלב עכ"פ מותרין דכה"ג לא מקרי מחיר כלב. גמ' ונברור חד מניי' ד' ר"ת דהש"ס פריך ש"מ אין ברירה וק' א"נ אין ברירה יק' לנקיט תנא דמתני' רבותא טפי דאפי' נטל כ"א ט' וכלב שני' אסורים וכ"ת כה"ג באמת אין שייך ברירה דאמרי' כלב להדי כלב וגדיים להדי גדיים א"כ כה"ג הו"מ מיהת לאשמעי' היכא דכ"א נטל ט' וכלב וטפי דמי חד כלבא אשר ע"כ נ' דקו' זו הביא להרמב"ם לפ' אף דמסוגי' דבכורות מ' דדווקא למ"ד יש ברירה ק' לי' מ"מ סוגי' דתמורה דמק' סתמא הכי קמק' כיון דאמרת דשעם הכלב פסולין למזבח א"כ כל החלוקה היתה

בטעות ובטלה וכשיחלקו לכתחלה יבררו חד כנגד הכלב ואידך לישתרי וזה שפסק הרמב"ם כמסקנא דדווקא בטפי אסור הא לא טפי בורר חד ואינך שריין:

תוס' ד"ה ונברור חסר קצת בדבריהם וצ"ל וכן הא דפריך ביומא והנה עפ"י קו' זאת של תוס' יש להסביר ד' רש"י שלהי ע"א שכ' דאפי' בחתיכה שאינה ראוי להתכבד דבטילה צריך להשליך א' לים או לכלב והיינו טעמא דבאמת קודם ביטול לא סמכי' אברירה דבדאוריי' אין ברירה אבל מאחר דמדאוריי' כבר בטלה לה ואפי' מדרבנן בטל האי' אבל מאחר דס' אם יש ברירה ואם יברר ויש ברירה הרי תיקן האי' מדאוריי' צריך לברר א' ור"ל דלחומרא יש ברירה. ודע דלסברת הרמ"ר למ"ד יש ברירה זאב שנכנס לעדר ודרס א' מהם ואין אנו יודעים לאיזו דרס סגי בברירה א' מהם מס' כיון שנולדה אי' בתוך התערובת:

ואמנם תוס' בבכורות לית להו סברת הרמ"ר וכתבו דהטעם בשמעתין משום דלמ"ד יש ברירה אנן סהדי כי זה שבורר עכשו הי' דעתו עליו עוד בשעת חלוקה ומ"מ בזה עדן לא תרצו סוגי' דיומא ודעירובין:

ואמנם רש"י בבכורות מ' ליה דקו' הש"ס היה דא' שהוא שוה כנגד הכלב אותו יברור וקו' תוספות משוי כולהו להדדי יישב רש"י דר"ל באמת עד"ז הגדיי' נגד הגדיי' ט' נגד ט' אלא א"כ יק' מה צ"ל דטפי דמי כלב לחד מניי' לימא דמיירי בכולהו שוין ונראה דברי רש"י דיש לחלק בין אם כבר חלקו דאז אם שוו כולהו להדדי לחוד אסור משא"כ קודם שחלקו שפיר יכול לברור חד מניי' איזו שירצה נגד הכלב והיינו דקשה ליה להש"ס אי מתני' בשוו כלהו כהדדי לפלוג תנא בין קודם שחלקו לאחר שחלקו אלא ע"כ מתני' מיירי דטפי דמי כלב דאז בכ"ג אסורין. ומ"מ גם לדברי רש"י לא נתיישב סוגיא דיומא וסוגיא דעירובין:

בכורות שם

ור"א אמר נ' דרב ענן ס"ל בגדיי' נגד גדיי' אפילו ט' נגד י' חייבין במעשר בהמה וה"ט כיון דאביו מניח להם י"ט גדיי' ע"כ אינם חולקי' כ"א ט' נגד י' משא"כ בגדיי' ותישי' דזה היה לו ליקח תישים וגדיים וכן זה ובהא פליג עלי' ר"א דכיון דהחלוקה לפי ערך תו מקרי מקח:

גמ' מכר הוא דאמר וכו' ק' הרי במ"ש בנך הברור לך הכל מיושב והא תו ל"ל ונראה דה"ק ס"ד ר"י מס' ליה אי יש ברירה או אין ברירה וא"כ במעשר בעי' ברור לך ופטורים אבל בשמטה איכא עוד ס' דלמא א"נ אין ברירה לא גרע ממתנה והיינו דנקט הש"ס

מתנה ג"כ ובאידך תי' דס"ד מתנה באמת הדרא ואם כן בחד ספק אזלינן לחומרא א"נ המשפחה בחזקת מוחזק דלכתחלה קמ"ל:

והנה הרמב"ם בה' שמטה פסק דאחין מחזירין זה לזה ביובל וק' עלי' קו' הש"ס דמאחר דקיי"ל כר"ל בהני תלת דק"פ לאו כקה"ג לא משכחת דמייתי ביכורים אלא חד בר חד ונראה דהנה הרמב"ם כתב דאה"נ לוקחין שוב חלקם כבתחלה והיינו שהוא מפ' כן ל' אין חוזרין לבטלה כמ"ש הכ"מ שם וס"ל להרמב"ם דהש"ס בגיטין דאמר אי לאו דאר"י וכו' אזלא אליבא דמ"ד חוזרין לבטלה ולדידן לק"מ:

ואמנם אילולא דמסתפינא הייתי אומר דהנה הרמב"ם ס"ל דאין ברירה רק ס' הוה וכמ"ש לעיל בדברי הרמב"ם בשם הר"ן ריש כ"ה ובשלמא לענין אי' אזלי' לחומרא ומחזירין אבל לענין ממון ס' לקולא וחולקין כבתחלה ואולי ר"י ס"ל גם לענין ממון אין ברירה לחומרא והיינו דמקשה הש"ס ואין לדייק כן מדפטר ר"י הכא מטעם לקוחות ממעשר בהמה דא"כ יק' גם על הרמב"ם קו' זאת ובאמת צ"ע מ"ט דאין לומר דמס' לא מעיילין חולין לעזרה נימא ירעה עד שיסתאב אב כמו כל ס' מעשר מאחר דעדן לא קדשו השם לא חייבוהו חכמים כשם שבטלוהו לאחר חרבן ואמנם מדקאמר ר"י בגיטין אף אחרון אינו פוסל א"כ אפי' לקולא אמר אין ברירה ושפיר י"ל לר"י דהחלוקה בטילה ושפיר מקשה הש"ס לר"י משא"כ הרמב"ם פסק דס' הוה ומשו"ה אין החלוקה בטילה ועדן אינו מספיק דנפשוט דיש ברירה דאל"כ לא משכחת דמייתי ביכורים למאי דפשיטא לן דלאו כקה"ג דמי וצ"ע ומה שמקשה הש"ס דווקא הכא ולא למ"ד בעלמא יש ברירה היינו כמ"ש תוס' דהיכא דמתנה ומברר שאני משא"כ למ"ד הכא יש ברירה וכמ"ש רש"י ומפריש חד ואוכלו היינו דלא ליתי ביה לידי תקלה ברבות הימים:

נמצא עכ"פ לדברי הרמ"ר ככל תערובת שנולד בו האי' שייך ברירה ולדברי תוס' בכורות ורש"י שם לפי מה שפירשנו שם ליתא:

יומא נ"ז ועתה בשלמא לד' הרמ"ר שפיר פריך הש"ס ביומא ונברור ד' זוזי משא"כ לשטת תוס' ורש"י בכורות ק' מ"פ ואמנם תו"י בשמעתין תי' זה דהש"ס מיירי בהתנה וי"ל כוונתם דליהוי כלב ב"ד מתנה וכ"ת אכתי בעירובין בשני נשים שלקחו קנים בעירוב מ"פ הש"ס התם ג"כ מוקי לה גם בס"ד בהתנו ובמסקנא אמרי' שהתנו וברורו כפי' התוס' ואמנם לד' רש"י בעירובין דהיינו דמשני הש"ס דפשיטא להש"ס דאף בלא התנו מהני למ"ד יש ברירה א"כ בשמעתא בלא התנו מיירי וק' מ"פ. וכ"ת גם להרמב"ם יק' למה לא פסק כר"י דלא הוי שופרות מאחר דס"ל דבדאורייתא אין ברירה די"ל דגם רבנן הכי ס"ל אלא דלא גזרו משום מתו בעלים אבל ד' רש"י צריכין ביאור הן אמת דמ"ש רש"י לית

ליה ברירה להתיר אי' מ' דבאמת היינו דמשני הש"ס ר"י לית ליה ברירה אבל א"כ לא מק' הש"ס ור"י לית ליה ברירה והתניא ליתרץ כה"ג דווקא להתיר האי' ל"ל אלא ש"מ ל"ש וצ"ע:

ואמנם בניישב תחלה קו' תוס' בעירובין ע"ד שפי' כשהתנו כפשוטו והרי רש"י גופי' הוכיח בפ' כל הגט דגם בתנאי צריך ברירה אמנם כוונת רש"י שם נ' דבשעה שלקחו הקינין התנו שלא יהא חל עלי' שם קן עד שיקבעם הכהן ובשעה שהכהן קבעם הו"ל כאילו באותה שעה לקחה כל א' קן א' מן הגוזלי' שהיה להם בשותפות והיינו דפריך הש"ס מאי למימרא ומשני דהא גופא קמ"ל דלא צריך קביעות שם מפי הבעלים כ"א קביעת הכהן ג"כ מהני וא"כ גם לרש"י יל"פ דבשמעתין ה"ק ליתקנו ב"ד קיני חובה וליתנו עליי' וכמ"ש תוס' ותנאי ב"ד מהני בזה ואמנם מ"ש רש"י לית ליה ברירה לא סמכי' אברירה י"ל דרש"י ר"ל דלענין אחין שחלקו ס"ל לר"י דסמכי' אברירה דאל"כ יק' לא משכחת דמייתי ביכורים אלא חד בר חד וכמ"ש תוס' להק' לר"י דס"ל ק"פ לאו כקה"ג א"נ כוונת רש"י דל"ל דר"י מספיקא לא סמיך אברירה דא"כ בעירובין מ"ט אזיל לחומרא א"ו ר"י פשיטא ליה דלא סמכינן אברירה למשרי איסורא.

גמ' מנ"ל יל"ד הא מהך מתני' מוכח דלא ידעי' טעם אחר ונ' דלמ"ש הרמ"ר בתמורה יש חילוק בין תערובת הניכר מעיקרא בין תערובת שלא ניכר מעולם והש"ס קאמר ר"י לית לי' ברירה ומנלן דלמא הכא דווקא לית לי' ברירה משום שהתערובת הי' ניכר תחלה וע"ז משני מההיא דהלוקח יין שלא הי' ניכר מעולם ובתר הכי מייתי מאיו דלגמרי לית לי' ברירה לר"י:

א"נ י"ל דהתו"י הק' למאי דמחלק הש"ס בגיטין תולה בד"ע מתולה בד' אחרים ליק' לי' מהך דשופרות דהוה בד"א ולית לי' לר"י ברירה ונ' דמאן דמפ' טעמא דר"י בלוקח יין משום ברירה כ"כ לעיל דה"ט דס"ל ר"י לא חייש למיתה וק' ממתניתין ריש יומא אשה אחרת ניתקינין וצ"ל כמ"ש בש"ס סוכה מעלה עשו בכפרה ופי' רש"י בכפרת יוה"כ כוונתו דאס"ד בכל הכפרות א"כ שפיר י"ל דטעמא דר"י בשופרות ג"כ משום מעלה עשו בכפרה וא"כ אין קו' משופרות למאן דמחלק בין תולה בד"ע לד' אחרי' דלמא באמת בכל הכפרות עשו מעלות והיינו דמק' הש"ס מנלן דמשום דלית לי' לר"י ברירה דלמא משום דמעלה עשו בכפרה:

רש"י לכשיבקע דאפשר דמסר לי' לשומר יל"ד הרי הש"ס בגיטין דחי זה ערביך ערבא צריך ומה דחקו לרש"י לפ' כן ונ' דק"ל לרש"י אם המק' ס"ל טעמא דר"י משום ברירה אף דקתני טעמא בהדיא דלמא סיפא לא שמיע לי' אבל הכא דלבתר דדחה התם כדקתני

טעמא מייתי דאיו ודאיו בלא הלוקח ליתא מקמי מתני' וע"כ ה"ק מאחר דתני איו וודאי טעמא דר"י בהלוקח משום ברירה ומהי"ת הקתני טעמא א"ו ל"מ להש"ס דר"מ ור"י פליגי בבקיעת הנוד והטעם דסוגיא דהכא סברא דר"מ חייש למיתה מדפסול בהמה לדופן והכא דמכשיר משום דמסר לי' לשומר והשתא נימא דבערביך ערבא צריך פליגי הא וודאי לא מסתבר ש"מ טעמא דר"י משום ברירה אמנם הש"ס בגיטין קאי למסקנא דסוכה דר"מ לא חייש למיתה ופוסל לדופן משום דס"ל מחיצה שאינה עשויי' בידי אדם אינה מחיצה ור"י פליג עלי' דחייש למיתה ואצ"ל דפליגי בברירה וזה תו"ד רש"י:

גמ' אלא מדתני איו למ"ש תוס' דר"י סמי מתני' דעירובין מקמי איו משום הך דשופרות ה"ק הש"ס אלא מדתנא איו מוכח דטעמא דר"י בשופרות משום ברירה מדמתרץ ר"י מלתא דאיו ש"מ ס"ל ליתא למתני' דעירובין מקמי איו וממאי הרי מהלוקח אין ראי' אלא ש"מ מהך דשופרות. ועד"ז למאי מייתי הש"ס הך דוהוינן בה דהרי בלא"ה ג"כ מוכח מאיו אף די"ל דבלא תי' דר"י אדמסייע לי' מסיפא ליפרוך מרישא מ"מ מ"ש יותר נכון:

ועי"ל דבלאו דר"י הייתי אומר דווקא בתולה בד"ע לית לי' לר"י ברירה ושופרות תולה בד"א הוה לזה אצטריך דלא מחלת ע"כ דאל"כ לא אצטריך לתרץ וא"כ שפיר מוכח דר"י לית לי' ברירה:

והנה. כ' תוס' לתרץ סוגיא דשמעתין דר"י לא קאמר בשמעתין דמה היא באותן הימים באמת סבירא ליה אי מיית זקוקה ליבם וזה תימא דהש"ס בגיטין דפריך בפשיטות ולכי מיית הוה גיטא היינו דאס"ד גם לכי מיית פליגי אי הוה גיטא למה לא אשמעינן תנא פלוגתא רק באותן הימים וא"כ אין מקום לד' תוס' וצ"ע:

ולולא ד' תוס' י"ל דרש"י בגיטין פ' כל הגט פי' הסוגיא שם אמהיום והגי' בתוס' על דברי' דהרי הש"ס מוקי לה במי שאחזו באומר מעת שאני בעולם ולד' רש"י זה ענין בפ"ע ונ' ד' רש"י לשיטתו דבאומר מעת שאני בעולם לא קאי כלל אמהיום לא שייך זה כלל לברירה דבשלמא לשטת תוס' דקאי אאם ימות מחולי זה שפיר תלי' בברירה דאם לא ימות מאותו חולי בטל הגט משא"כ לד' רש"י נותן לה גט באיזו יום שימות מחמת איזו סיבה שיהי' סמוך למיתתו יחול הגט והו"ל כלאחר שנה וכיו"ב וע"כ הש"ס דמק' עדן לא עלה ע"ד המסקנא דמיירי באומר ושפיר מק' ורבא הו"מ למימר וליטעמך אלא דמשני לי' חדא תי' אר"י ואר"ש דטעמי' משום בקיעת הנוד אבל לר"מ דקאי למסקנא לק"מ דמאחר דר"י לא מיירי כ"א באומר מעת שאני בעולם אין זה ענין לברירה:

מס' מעילה

נפלה פרוטה של הקדש הנה הא דנקט גם פרוטה בכיס זה הקדש ל"ק דמשום ר"ע נקט לה דמחלק בין בכיס זה ובין מן כיס זה אבל נפלה ל"ל ולמ"ש הצו"ק דמ"ש תוס' דטעמא דלא בטלה משום יל"מ או מטבע חשוב וא"כ ל"פ במ' מעילות כ"א דלר"ע לא בטלה ובכ"א וא' מעל ולרבנן דווקא באחרונה א"כ י"ל דאי נקט פרוטה בכיס זה הו"א התם פליגי רבנן משום דס"ל כי האי לא מקרי לרבנן יל"מ דדמי להך דגיגי' דנולד האי' בתערובת שכ' המרדכי דל"ש יל"מ אבל בנפלה פרוטה מודו רבנן דיל"מ הוא ואפי' בפרוטה ראשונה אסור למעול להכי נקט גם נפלה. ועפי"ז מיושב כיון דיל"מ הוא סברא ברורה לאיזו ענין חידשו תוס' הך סברא דמטבע לא בטיל אמנם תוס' צידדו בהך סברא של המרדכי בכהאי גוונא דנולד האי' בתערובת אם שייך יל"מ ולכך כתב דמכאן אין ראי' ועכ"פ לתי' דמקרי יל"מ לא נחתי' כלל להך סברא דמטבע לא בטיל ואם גם המהרי"ט הוה מפ' פי' תו' כהצ"ק דתוס' רק מדרבנן קאמרי ולא נחתו להך סברא רק אי פרוטה בכיס לא מקרי יל"מ ונסתלק מעליו קו' המל"מ למה העלים עין מד' תוס' אלו דבסוגיא דצנועין בב"ק פשיטא לתוס' דלא כהמ' כ"א גם בנולד בתערובת שייך יל"מ וא"כ לא נחתי' כלל להך סברא שניי' אלא דמ"מ ק' קו' המל"מ הא מטעם את שדרכו למנות עכ"פ לא בטיל ובדברים אלו נדחים ג"כ ד' הצו"ק דאי תוס' מדרבנן קאמרי מטעם את שדרכו למנות לא בטיל ותו אי מדרבנן קאמרי תוס' אטו רבנן ל"ל יל"מ לא בטיל ואמאי מתירין להוציא א"י גם רבנן אסרי להוציא וכמ"ש הרמב"ם ובמס' מעילות פליגו וגי' שלפנינו עיקר וד' תוס' דמטבע מדאורייי' לא בטיל ואמנם בכ"מ הביא ד' תוס' ע"ד הרמב"ם שכ' דבפרוטה אחרונה מעל וכ' הטעם דיל"מ וזה וודאי צריך ביאור וכבר עמד עליו במל"מ ונ' דהנה לפי מה שהסביר הר"ן בנדרים הטעם שדשיל"מ לא בטיל דהו"ל מב"מ ועולין א"כ לכאורה מ' דהו"ל דאורייתא ואמנם אין הכרח דמ"מ לא הו"ל עולין ממש ואמנם הא תינח ביל"מ שאין המתיר בידו משא"כ הכא שהמתיר בידו לחלל בכל עת הו"ל היתר בהיתר ממש והיינו עולין ומב"מ דבאמת מדאורי' לא בטיל. ודע דלא דמי למ"ש הרשב"א בהגעלה דכיון שצריך להוציא הוצאות לא מקרי יל"מ דהתם ההוצאות הולכין לאיבוד אבל הכא מחלל פרוטה בעד פרוטה:

אמנם בלא ד' הר"ן נ' ג"כ ד' הכ"מ שפיר דהנה אי' הניכר ויכול להסירו לכ"ע מדאורייי' לא בטיל וכיון דגם כאן יכול להסירו ע"י חילול הו"ל כמו אי הניכר ול' יל"מ ל"ד כ"א שיוכל לסלק האי' ממנו. וכשאני לעצמי הייתי אומר דהא דלרבנן לא בטל היינו כמ"ש רש"י סוף ע"א דאפי' אי' שנתבטל עכ"פ א' צריך להסיר ממנו והשאר מותרין משום דכל

דפריש מרובא פריש ואם לא פי' ס"ל לרבנן דמעל ולר"ע עיקר המעילה ראשונה מטעם ספק ובשאר מודה ר"ע דלא מעל דכל דפריש מרובא פריש:

וראי' בד' המל"מ שם ב' דברים תמוהים הנה מה שהביא הר"י אלפאנדרי ראי' מכהנים דורשים מקרא זה וכו' לע"ד לק"מ דהתם כשתורמין הלשכה אומרים בפי' שתהא תרומה על כל מי ששקל א"כ הרי הקנו גם לכהן. וכן מה שהביא משומרי ספיחי' בשביעית לא זכיתי להבין כלל דהרי התם הוא מתנדב ש"ח וא"כ איזו מטבע יהיב דנימא עלה מטבע לא בטיל וצ"ע:

כיסין אשוורי' רמי לי' הנה לד' רש"י ה"פ דהא דאמר אחד משווריי ע"כ מיוחד קאמר וא"כ שני' שווין ר"ל הראשון ושפיר פריך הש"ס ותוס' ל"מ דל' אחד קגרם ולזה פירשו מה שפירשו ופי' ק' לרש"י דמאן מפיס דמתני' מיירי שיש כאן מטבע מובחר והנה ד' הרמב"ם נ' כרש"י ולכך כ' בה' מע"ק דא' משוורי הגדול הקדש ובה' מעילה ובשור בשוורי כ' דאין הדבר מוחלט והכ"מ הניחו בצ"ע ובאמת נ' ד' הרמב"ם כד' רש"י וכמ"ש:

וכ' תוס' דהמק' מתני' הוה ניחא לי' רישא וסיפא יל"פ דהוה מפ' פרוטה בכיס זה הקדש לאו דמקדיש פרוטה בכיס כ"א אודויי אודי ומהימן מטעם שוויי' אחד"א ומה"ט פליג ר"ע משא"כ באומר מכיס מ' לי' אחרונה ואיזו שיהי' ולהכי פריך משוורי' ועד"ז יש לתרץ ג"כ למה נקט במתני' נפלה וגם בכיס דבאומר פרוטה בכיס הקדש עושה התערובת בידים וס"ד דמה"ט הוא דלא בטיל משא"כ בנפלה דל"ש זה אבל אי מתני' מדאורייתא מיירי לא סגי בסברא זו דמדאורייי' לכאורה אין חילוק:

כיסים אלוגין רמי לי' הנה לד' רש"י לד' התרצן אין זה תלי' כלל בברירה משא"כ התוס' דמפ' דמר"מ קמק' צידדו שפיר אי להתרצן ג"כ תלי' בברירה או לא ונ' דהרמב"ם כתוס' וס"ל דגם להתרצן מתני' ר"מ דווקא דאי' לי' ברירה משא"כ לדידן דקיי"ל בדאורייי' אין ברירה ליתא למתני' ומה"ט לא הביא הרמב"ם סיפא דמתני' כלל ולא הרגיש בזה א' מנושאי כליו ונראה דמ' להו מאחר דפרוטה בכיס קיי"ל דלא מעל עד האחרונה מכ"ש מכיס ולא היא דבכיס עכ"פ פסק הרמב"ם דאסור להוציא וזמן הכיס הרי מותר להוציא לכתחלה והו"ל להרמב"ם לאתויי אלא ש"מ דד' הרמב"ם דלדידן דאין ברירה בדאורייתא לא ס"ל כהך מתניתין ומה"ט שבקה:

ויל"ד לד' תוס' מאי מקשה מטבל הא התם אם לא יאמר שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי אכל טבל משא"כ בתערובת הקדש וי"ל דתרומה ניטלת במחשבה וא"כ למה צריך שיאמר גם אתרומה שני לוגין וכן מטין דברי תוס' שהזכירו בד' שני תרומה דווקא וצ"ע:

עירובין

מתני' לא לכאן הריני כבני עירי ע' רש"י נרא' דס"ד דעכ"פ לצפון ולדרום אבד אלפים אמה לכך צ"ל לא לכאן הריני כבני עירי דלכל רוח לא יפסיד:

אם בא חכם ע' רש"י קמ"ל רש"י ג' דברים דמתני' מיירי שרוצה לשמוע תורה לאפוקי מברייתא שרוצה לברוח ותו דמאחר דמתני' סבר יש ברירה אפילו אם יבא החכם אחר ביה"ש מהני ולא בעי' כבר בא חכם ותו דלמה נקט תנא לא לכאן לינקוט אם לא ישמע שבא חכם דנכרי' לסטים קלא אי' להו שבני העיר בורחי' אבל בחכם הרי יכול להיות שלא ישמע לזה כ' רש"י דמיירי שיודע שיבאו מחר אנשים משם לכאן ע"י שהניחו להם עירוב:

ודנקט תנא תרתי י"ל לא זו אף זו דס"ד גם תנא דידן מס' ליה אי יש ברירה ובנכרים שריא ספיקא דרבנן משום פסידא קמ"ל דאפילו בחכם סמכינן אברירה:

הא מקרי שמע ע' רש"י וריטב"א ונראה דבאמת לא היה הולך מעצמו גם למותיב פרקי אמנם שלא לבייש המקרי שמע שהולכין שאר בני העיר אליו הולך הוא למותיב פרקי:

רש"י ליתא למתני' דתנן אם היה שני' רבותיו למקום שירצה ילך מזה מוכח שפיר דאי' ליה ברירה:

אין אדם מתנה וכו' יל"ד למאי דמוקמי' לה בכבר בא חכם א"כ אפי' בדבר א' נמי לא מהני תנאי לר"י ואמאי קאמר דעל שני דברים אין מתנה הא לאו בהכי תליא מלתא ותו ליפלוג ונתני בדידה בין בא חכם כבר או לא ונראה דר"י אד' ת"ק קאי וה"ק אפי' אמרת שמעתתך בבא כבר דווקא מ"מ גם בכבר בא אין אדם מתנה על ב' דברים כא' ואמנם לפי"ז שמעי' מד' ר"י דס"ל יש סברא לומר דכבר בא חכם מהני אפילו בתולה בד"ע דהכי הוה מפ' למלתי' דת"ק ואי ס"ד דר"י מחלק בין תולה בד"ע לתולה בד"א וא"כ בתולה בד"ע אפילו על ד"א אינו מתנה ומה זה דנקט ר"י שוב אין אדם מתנה על ב' דברים כא' הלא גם על ד"א אינו מתנה וא"כ שפיר דייק ליה ר' יוחנן דע"כ לא הוה טעמא דר"י משום תולה בד"ע ומיושב קו' תוס' ד"א ביישוב קו' תוס' י"ל דהנה ע"כ מדמחמיר ר"י אפילו בדרבנן ש"מ דס"ל דלאו דברירה ספיקא הוה כדברי הרמב"ם שכת' לעיל דא"כ ספיקא דרבנן לקולא כ"א דוודאי אין ברירה ואס"ד דבתולה בד"א מודה ר"י דיש ברירה א"כ בתולה בד"ע ספיקא הוא דהוה ואמאי מחמיר ר"י א"ו ר"י לא מחלק כלל.

והנה יש לעורר על מה דמפלפל הש"ס לקמן אי יש חילוק בברירה בין דאורייתא לדרבנן למאי דקיי"ל דמספיקא הוה א"כ למה לא תפשוט לן תו דיש חילוק כדדייקי' בביצה ומ"ט דמ"ד אין חילוק ונראה דבשלמא בהך דביצה שפיר יש לחלק שהס' נולד מאליו

משא"כ הש"ס לקמן קאי אהא דאם רציתי אלך והתם עושה הס' בידי' ולהכי לא בעי הש"ס לחלק בין דאו' לדרבנן ועד"ז יש ליישב ד' הסמ"ג שפסק הכא בשמעתין דיש ברירה וברירש כיצד משתתפין פסק כמתני' דבעי' קיבל עליו מבעו"י ול"מ הודיעוהו לחוד ולמ"ש א"ש דהתם כיון דהיה יכול לקבל עליו מבעו"י והניח עצמו עד שירצה למחר כה"ג מקרי עושה ס' דרבנן בידי' ואסור וכ"ת גם בשמעתין אם אומר למקום שארצה עושה ג"כ הס' בידי' ואפ"ה הל' כת"ק ה"ט דהתם לא היה יכול לברור מבע"י שלא ידע כלל איזו חכם יבא ולא היה יכול לומר למקום שיבא חכם זה כי לא שמע רק שיבא חכם. וכ' רש"י בשמעתין דקו' הש"ס מאם הריני כבני עירי ובביצה פי' דמיירי בס"ד שהי' החכם יכול לבא לכאן ולכאן ונ' דע"כ מוכח דגם מהריני כבני עירי ק' דאל"כ למה הוצרך ר"י לאוקמי וכבר בא חכם לימא רישא מיירי בלא יוכל החכם לבא רק לצ"א אמנם בביצה בא רש"י ליישב לאיזו ענין הכפיל הש"ס ואמר מ"ש לכאן ולכאן בקיצור הו"ל למפרך מזרח ומערב מ"ט א"ו דהש"ס בא לרמז וכ"ת דמזרח ומערב מיירי שאין החכם יכול לבא כ"א לרוח א' וכה"ג אי לי' לר"י ברירה א"כ לפלוג בהא גופא בין יוכל לבא לב' הרוחות או לא ומ"ש לכאן ולכאן דווקא דנקט אלא ש"מ דלמזרח ולמערב בכ"ג יש ברירה ואמאי וכ"ת אכתי לתי' דכבר בא חכם ק' ליפלוג ולתני זה כבר בארנו לעיל:

והנה הריטב"א כ' דהיכא דאינו מתנה כי אם על דבר א' אם יבא או לא ל"ש ברירה ולא שכוון לד' הרמב"ן בר"ן גיטין הנ"ל דהרמב"ן קאי אפי' תלה בד"ע וזה ק' מרציתי אלך לקמן אבל הריטב"א כוונתו היכי דדבר זה תלויי באחרים ומיושב לד' הריטב"א קו' תוס' לקמן ד"ה אלא מעתה הי' לפניו שני רמונים דהתם ג"כ לא התנה כ"א על ד' א' אם ירדו גשמים או לא ירדו. אלא דק' מסוגי' דגיטין דמה היא באותן הימים והריני בועליך ע"מ שירצה אבא ונ' דאדרבא דהריטב"א בא ליישב קו' תוס' מאחר דר"י אליבא דר"י אינו מחלק בין תולה בד"ע לתולה בד"א א"כ ליתא לדאיו ומ"פ הש"ס בביצה לזה כ' הריטב"א דר"י פליג אסוגיא דגיטין וס"ל דהיכא דאינו מתנה כ"א על ד"א אם יהא או לא ל"ש ברירה ול"ק ממה היא באותן הימים וכן ל"ק דר"ש דהלוקח יין אדר"ש דהריני בועליך ע"מ שירצה אבא וכן ל"ק דשמואל בביצה אשמואל דגיטין דבביצה לא הוה שים תנאי ובגיטין התנה על ד"א ולא תלה בד"ע כמו דהלוקח יין דבתולה בד"ע אפי' התנה על ד"א תליא בברירה. גמ' לא ס"ד הק' רש"א לקמן דלמא מחלק ר"י בין דאוריי' לדרבנן והלוקח דאוריי' ועירוב דרבנן ונ' דטעמא דמאן דמחלק היינו דס"ל אין ברירה ס' הוה וס' דרבנן לקולא אמנם שמעי' לי' לר"י לקמן דסבר ס' עירוב פסול א"כ א"נ מס' לי' אי יש ברירה או לא הרי גם ס' עירוב פסול לר"י:

ועד"ז יש לתרץ קו' הריטב"א כיון דעיקר דיוקא דרב מההיא דהלוקח נימא סמי מתני' מההיא דהלוקח אמנם מאחר דבההיא דהלוקח גם ר"ש אוסר ואס"ד דטעמא משום ברירה ע"כ צריך חתה לחלק בין דאוריי' לדרבנן דהרי ר"ש מתיר בעירוב לקמן אמנם מאחר דשמעי' לאיו שר"י אוסר בעירוב אנו נאמר ר"ש לטעמי' דס"ל ס' עירוב כשר וס"ל דאין ברירה ס' ולהכי מקיל בעירוב משא"כ ר"י דס"ל ס' עירוב פסול א"כ שפיר לא מחלק בין דאוריי' לדרבנן. אא"כ גם הש"ס הו"מ למימר דלעולם לענין ברירה לא מפליג ר"ש בין דאוריי' לדרבנן והתם ה"ט משום דלטעמי' אזיל דס"ל ס' עירוב כשר:

ד"א ביישוב קו' הריטב"א בנדקדק לאיזו ענין מייתי הש"ס הכא הך דר"י וכבר בא חכם ונ' דכ"כ לעיל ד' הריטב"א ליישב קו' תוס' מההיא דמה היא באותן הימים דדווקא כשמתנה על ב' דברים ואמנם מהיכן למדנו סברא זו מהא דתני איו אין אדם מתנה על ב' דברים ש"מ דהעיקר תליא בב' דברים אמנם למאן דמחלק בין תולה בד"ע לתולה בד"א ע"כ ב' דברים לאו דווקא דהרי בתולה בד"ע אפי' לא רציתי לא אלך ג"כ אין ברירה והנה לפי פשוטו מורין ד' איו לחלק בין תולה בד"ע לתולה בד"א וא"כ ב' דברים לאו דווקא וק' קו' תוס' אכתי ליתא לאיו מכמה דמה היא באיתן הימים ולהכי מייתי הש"ס הך דר' יוחנן דדחק לפ' הך דאיו וכבר בא חכם וע"כ משום דק' לי' לישנא דאין אדם מתנה על ב' דברים וא"כ ל"ק תו מהך דמה היא באותן הימים ושפיר ליתא למתני' מההיא דהלוקח ועכ"פ הוצרך לאתויי לאיו וכמ"ש:

ואמנם לד' תוס' דרב ור"י פליגי ולר"י דמס' וכבר בא ליתא לאיו ק' טובא לאיזו ענין מייתי הש"ס הך דר"י דהוא לסתור דרב ולא משני כאן בתולה בד"ע וצע"ג:

אבל מה שהק' רש"א לקמן דלמא רב מחלק בין עומד להתברר וד' רש"א דהכא בעירוב מקרי אין עומד להתברר מטעם דלמא לא יבא לא לכאן ולא לכאן עדיפא הול"ל עפ"י דרכו דלר"י מסקו תוס' חילוק זה ואפ"ה פשיטא להו דלר"י ליתא לדאיו ודחקו טובא בסוגי' דביצה ולישנו ג"כ בדאיו שאני דאין עומד להתברר אבל באמת נ' כיון דבתנאו כולל גם זה לא לכאן ולא לכאן הריני כבני עירי א"כ הו"ל אם יחי' אם ימות ושפיר מקרי עומד להתברר.

רש"י ד"ה שלקחו קני' הנה היוצא מד' רש"י הוא כך דסיפ' שנתנו קני' לכהן לא מיירי בעירב כלל כ"א כ"א בפ"ע וקמ"ל דהכהן יכול לקרות להם שם וקו' הש"ס רק מרישא דמ' לרש"י דאם רבו קני' בידי' אפי' ברירה לא מהני וביומא בהתנה מיירי וכמ"ש תו"י שם והוספנו נופך דהו"ל ע"י תקנת ב"ד כמו התנה ועיקר הקו' מרישא וז"ש רש"י דלענין בעלים לא יוכל הכהן לקבוע שם בעלים ובענין קו' תוס' על רש"י לכאורה מדתקינו רבנן

שופרות לקיני חובה מבואר ג"כ דסתמא לשמה דמאין ידע הכהן מי נתן צרור זה בשופר אמנם כוונת רש"י דעכ"פ הכהן מקריב כדרכו וכל צרור קן שלו לשם מי שהוא אבל מ"מ מקריב קן קן משא"כ כאן שעירבו קני' ואם יקריב קן א' לשם מי שהוא יוכל להיות כי א' מהפרידו הי' להאחרת והוא נתכוון להקריב שני' לשם אחת כמ' הכ' א' לחטאת תחלה וא' לעולה ואין צריך לפי' התוס' שהוא ג"כ קרוב לענין זה והנה בכוונת ד' רש"י כשהתנו כבר פי' הריטב"א ולא באנו כ"א להוסיף נופך לד' רש"י דבריי' תרתי קמ"ל חדא דאם לקחו מתחלה בשותפות ולא פי' איזו תהי' לרחל ואיזו ללאה כ"א התנו שהכהן יברר לא אמרי' דזה תלה בברירה מאחר שהכהן הוא הזוכה בעדן וגם לא אמרי' דעכ"פ צריך הכהן להקריב כל קן בפ"ע כי ע"ז וודאי קפדי מאחר דבלקיחת בעלים לא קבעו שם שוב א"א לקרוא שם כ"א בעלי' כהן וסיפא קמ"ל דאין הכהן צריך לשאול אם קבעו הבעלים שם כ"א מאחר שנתנו לו סתם יוכל להקריב ע"ד עצמו:

והנה הרמב"ם בה' פ"מ השמיט התנו וכ' הכ"מ דהרמב"ם מפ' דלבתר דנחתי' לדרב חסדא שוב לא בעי' התנו ודבריו תימא גדולה ולי נ' דהרמב"ם מפ' התנו כפי' התוס' דר"ל שבירורו דווקא אבל מהתנו בשעת לקיחה גם המק' ידע וכמ"ש תו"י ביומא דאל"כ לא שייך ברירה באי' שנתערב אמנם אף דמיירי בהתנו גם בס"ד מק' לר' יוסי דידע הש"ס דלר"י גם מתנה לא מהני וכפשטא דההיא דהלוקח יין וכדאמרי' לקמן ר"י אומר לא חילל ואמנם כ"ז ר"י לשטתו דס"ל כן אבל אנן דקיי"ל וכמו שבארנו לעיל ד' הרמב"ם דהיכא דמתנה ומברר יש ברירה א"צ לתי' הש"ס ולאתויי דהתנו לפחות שיברר הכהן בעבורם לא הצריך הרמב"ם לבאר דסתמא הכי איתא מדלקחו קיני' בעירוב ונתנו כך לכהן תדע דגם הש"ס לא מבאר מידי וקאמר סתמא דטעמא משום ברירה ובברירה א"ש והיינו משום דהו"ל כאלו התנו מדלקחו ונתנו לכהן סתמא:

תוס' ד"ה וסבר ר"י ע' רש"א לכאורה הסוגי' דהכא לרב דס"ל איתא לדאיו וע"כ לשטת תוס' מחלק רב בין תולה בדעת עצמו לדעת אחרים ושפיר מק' תוס':

גמ' אגודה של ירק או גלוסקא לכאורה נקט ירק דמעשרו דרבנן ואפ"ה ר"י אוסר ונקט גלוסקא דמעשר דאוריית' ואפ"ה רבנן מתירין א"נ י"ל דבאמת בירק הי' ר"י מיקל משום דהוה גם וודאי דידי' דרבנן אבל אם באת להקל בירק יקילו כ"כ בגלוסקא ולהכי לא מייתי הש"ס לקמן מר' יוסי דאפי' בדרבנן ל"ל ברירה וכמו שהק' תוס' דהכא גזרי' ירק אטו גלוסקא דהא בלא הא לא מתקיים ומיושב קו' תוס':

אמנם מד' רש"י לקמן שכ' ומהנך תנאי דלעיל אין ראי' דכולו מילי דאורייי' מ' דס"ל דכל דבר דעיקרו דאוריית' דינו כדאורייי' ודווקא מעירוב מיירי הש"ס ביצה ועירוב תחומין

כולי מלתא רבנן תקנו וכ"כ רש"י ד"ה מאן האי תנא כ' רש"י דבעירוב מ' דכל השקלא וטרי' הוא רק מדרבנן כעין עירובין ואמנם יש לעורר בדמאי דקרי לי' הש"ס פ' ב"מ ספיקא דרבנן וא"כ א"נ אין ברירה למה צריך לעשר הרי הוה ס"ס ס' דידי' הוא וא"נ לאו דידי' דלמא עישר ע"ה המוכר אע"כ ש"מ דש"ס דידן סבר דאין ברירה לוודאי מ' ולא ס' ועד"ז נבא לפ' ד' מהר"י קורקוס בר"מ ה' מע"ש כוונת דברי' דהרמב"ם לטעמי' דס"ל דאין ברירה ס' מיהא הוה וא"כ עכ"פ אמירתו מהני והמע"ש מחולל על סלע א' שיש בתוך הכיס אבל הסלע עצמו שיעלה הוא דמי חילול ממ"נ מ"מ אפי' אינו זה מחללו האחר ע"ז אמנם הש"ס קאי אר"י דאפי' בדמאי סובר אין ברירה והא הו"ל ס"ס ש"מ דס"ל אין ברירה וודאי אין ברירה וא"כ אמירתו לא מהני כלל ואמאי מחולל וע' ברש"י שכ' כן להדיא ולואי שזכיתי לכוון בזה לד' הר"י קורקוס שהשמיט הכ"מ ביישוב ד' הש"ס.

תוס' ד"ה דליכא אלא חדא אולי י"ל דתנא סיפא לגלויי רישא דהטעם דלא חילל משום ברירה דס"ד דס"ל לר"י דכיון דאין המעות פדיון בידו בשעה שפודה לא מהני הפדיון קמ"ל סיפא דטעמא דרישא משום ברירה:

גמ' אמר לחמשה יל"ד למה לא נקט למלתי' כאידך תנא במערב לעצמו רציתי אלך ונ' דלכאורה מאי דנקט רצה מבעו"י הוא ג"כ שפת יתר אלא דכל המערב בעד אחרים צריך לזכות וא"כ צ"ל כאן דזיכה להן על תנאי דאל"כ כ"א דזכה להם לגמרי רצונו שוב מה בעי הכא וא"כ גם ברצה מבע"י צ"ל בשעה שרצה חל העירוב למפרע והו"ל לכאורה שוב ברירה קמ"ל דהא לא מקרי ברירה כ"א דהו"ל כאומר זכה בככר זה ט"מ שלא אחזיר בי ואם אחזיר לא יהא הזכות חל משא"כ משחשיכה ל"מ שוב כיון דביה"ש לא נתברר. וכ"ת הרי גם באידך ברייי' תני מבע"י עירובו עירוב נ' דרש"י יישב זה במ"ש לא רציתי לא אלך ר"ל הרני כבני עירי וא"כ א"נ רצה מבע"י ס"ד דיוכל לחזור בו עד חשיכה ויהא כבני עירו קמ"ל כיון שרצה פ"א שוב אם ירצה לחזור צריך ליטול העירוב משם ואם לאו חל העירוב ממילא וצ"ע:

תוס' ד"ה אלא מעתה ע' בריטב"א דלא ס"ל כמ"ש לעיל בשטתו דזה מקרי מתנה על ד' א' ואמנם פי' הסוגיא לד' הריטב"א הוא כך בשלמא אי בברירה פליגי א"כ למ"ד יש ברירה זה מקרי שירי' נכרי' ותלי' דין דב' רמונים בדין ברירה אבל לדידך לכ"ע לא מהני ולמאי דמייתי מכרי ג"כ א"ש למ"ד אין ברירה אבל עכ"פ מה שחוץ לתוכו מבורר שהוא מתוקן ואתוך אמרי' אין ברירה אבל לרבא ס"ד דבעי' כל שירי' נכרי' ומשני דלא בעי' כל שירי' ניכרי':

ודע דתי' מהר"י בתוס' דווקא בשטת הרמב"ם א"ש דברירה ס' הוה למ"ד אין ברירה משא"כ אי אין ברירה ודאי לא עשה כלום:

והנה למאן דמפ' פלוגתיי' בברירה מה שא"ל שמא יבקע הנוד י"ל עפ"י דרך התוס' דהיכא דעומד להתברר בוודאי מודה ר"י דאמרי' ברירה וה"ק לי' הרי יש לחוש לבקיעת הנוד וא"כ אינו עומד להתברר בודאי ואמאי אמרת כה"ג יש ברירה וקאמר ר"י דזה מיקרי עומד להתברר דלא חיישי' לבקיעת הנוד:

חולין פרק קמא

גמ' בהמה ביו"ט ע' רשב"א ויש להוסיף דגם ממסוכנת ק' לי' דלכ"ע שוחטין אותה ביו"ט אם יכול לאכול כזית צלי וז"נ כוונת רש"י במ"ש ונשחטה כשהיא שחוטה דר"ל אפי' מסוכנת לאחר שנשחטה איגלאי מלתא דלאכילה היתה ודייק רש"י דבשוחט בשבת דבאי' שחוט לא שייך זה:

רש"י ומיהל הק' הרמב"ן בגיטין הא הפדיון עכ"פ לא חל עד שיפרוש ותלי' שוב בברירה ונ' כוונת רש"י דר"מ מ' לי' אפי' אי אין ברירה מידי ספיקא מיהא לא נפיק ואמירתו להועיל היתה וה"ק אם אפריש אותן לוגין הרי הפדיון עלי' ואם גם אשתה מהמע"ש יהא הפדיון חל קודם שאשתה:

תוס' ד"ה התם כדקתני יש להסביר עד"ז דהא דרב לא מפ' משום בקיעת הנוד דס"ל ר"מ חייש למיתה וע"כ הכא לטעמא דר"מ דמסר לשומר ודנימא דפליגי בערביך ערבא צריך הוא דוחק ואמנם מאחר דאם נפ' טעמא משום ברירה ליתא להך דלוקח ממתני' דעירובין מוטב שנפ' משום בקיעת הנוד לקיים מיהת הברייי' ואמנם לבתר דתני איו ג"כ דר"י לית לי' ברירה שוב מסתבר לפ' טעמא דהלוקח ג"כ משום ברירה. ואמנם הא דמייתי הא דר' יוחנן כאן נ' דבלאו ר"י הייתי אומר דדווקא במתנה על ב' דברים קאמר ר"י אבל ברישא דחכם א' יבא למזרח או למערב אי' לי' לר"י ברירה וא"כ הכא בבהמה ביו"ט אי' לי' ברירה אבל מדלא משני ר' יוחנן הכי ש"מ דגם בא חכם למזרח מקרי ב' דברים וא"כ בכ"ג לית לי' לר"י ברירה כ"א בגילוי מלתא בעלמא ושפיר ק' מבהמה ביו"ט:

בבא קמא פרק מרובה

הא דלא פריך הש"ס מיד דר"י אדר"י נ' דאי לאו דאר"י צנועין ור' דוסא אמרו דבר א' הייתי אומר דהצנועין פדאו כל הכרם וא"כ אין כאן ברירה כלל וכקו' תוס' באמת למה לא עשו כן אמנם מדאר"י צנועין ור' דוסא ובדר' דוסא הרי ע"כ לא הפקיר כל השדה כ"א מה שילקטו א"כ בצנועין נמי הכי הוה ושפיר ק' דר"י אדר"י:

רש"י ד"ה מי אי' לי' לר"י ברירה שהרי אינו יודע אם ילקטו יתר מהמגיע להם יל"ד הרי בלא"ה שייך כאן דהני דנלקטו הוברר שהי' עומדי' לפדי' ונ' ד' רש"י דסוגי' דהכא דמייתי מהלוקח אפלוגתא דר"י ור"ד וק' דלמא דווקא בהלוקח דאין עומד להתברר בוודאי דא"נ לא הוה עיקר טעמא דר"י משום יבקע הנוד מ"מ מהני למימר אין ברירה משא"כ בדר"י ור"ד דעכ"פ ילקטו עניים דלמא התם אי' לי' ברירה ולזה כ' רש"י דמ"מ אינו עומד להתברר אם ילקטו שלא כדין:

רש"י ד"ה לקוחות הן ביאור דבריו דלר"י אין ברירה וודאי הוה דאי ספק מספק לא אמרי' מחזירין ביובל:

תוס' ד"ה אלא לעולם לכאורה גם אש"ס ביצה דמסיק ר"י לית לי' ברירה ק' קו' זאת וצ"ל מאחרי דבפ' אלו טרפות נחלקו אמוראי אליבא דר"י אי הל' כסתם משנה י"ל דסוגי' דביצה למאן דס"ל לא אמר ר"י הל' כסתם משנה אבל בשמעתין דקאי הש"ס למ"ד אמר ר"י הל' כסתם משנה שפיר ק' להו לתוס':

אמנם מ"ש ואע"ג דבסתמא דצנועין יל"ד דהרי מסיק הש"ס דר"י פליג וצ"ל כוונת תוס' דלמא לענין מ"ו ס"ל לר"י כוותי':

ושמא וכו' ע' רש"א יל"ד מאחר דמ"מ משום קו' תוס' צריכין לר"י להאי חילוקא משום קו' תוס' אמאי לא מייתי הש"ס האי חילוק ולימא איפוך ונראה משום דגם אתי' תוס' יקשה קו' הש"ס ביצה מהא דאמר ר' יוחנן וכבר בא חכם מ' אפי' היכא דמברר לית ליה לר"י ברירה:

והנה הרמב"ם הל' מע"ש ונ"ר הביא הצנועין מניחין המעות ואומרי' כל הנלקט וסיים לפי שאין פודין במחובר וקשה למאי הל' כ"כ ואמנם הרמב' בתשו' השיג על דברי' מסוגי' דשמעתין דמאחר דקיי"ל גזל ולא נתייאשו הבעלים שני' אין יכולי' להקדיש וה"ה לחלל ע"ש בכ"מ והכ"מ תי' עם ד' תוס' לעיל ד"ה הוא דאמר כצנועין ומלבד שזה דוחק דנימא משום קו' תוס' שבק הרמב"ם סוגי' שלימה דבר נפלא לומר כן אף גם לא זכר הכ"מ ד' תוס' קידושין נ"ו ע"א ד"ה מתקיף שדחו דברי' דשמעתין ויישבו היטב קו' תוס' בשמעתין ואמנם לי נראה דהרמב"ם במ"ש אין פודין במחובר יישב הכל וזה דבאמת ל' נלקט אין פי' לאחר שאכלו או הכניס הלוקט לרשותו כ"א נלקט פי' ג"כ מיד כשנתלש מן העץ ועדן הוא ברשות בעלים ושפיר יכול אז לפדותו ולולי היה ראוי לפדות במחובר היה פודהו קודם לקיטה אלא שאין פודין במחובר והוצרך לפדאו אחר תלישה ואמנם אם מתנה קודם לקיטה אבל ר"י אמר צנועין ור' דוסא אמרו דבר א' ונר' לר' דוסא לעתותי ערב דהיינו לאחר לקיטה קאמר א"כ ס"ל לר"י דגם צנועין לעתותי ערב דהיינו אחר

לקיטה קאמרי וא"כ שפיר קאמר הש"ס דלר"י הרי אינו יכול לחלל אבל הרמב"ם מפ' שמניחין המעות כלומר קודם ואומרים כל הנלקט מיד אחר לקיטה דבאמת הי' פודה במחובר אלא שבמחובר אין פודין ומ"מ לאחר לקיטה מיד קאמר קודם שזכה הלוקט ולק"מ ושבח לנותן התורה ית' שזכני לפ' כן דברי הרמב"ם התמוהי' האלו:

גיטין פרק כל הגט

תוס' במתני' אפי' מאן דס"ל יש ברירה נראה דדייקי תוספות דברי' דהרי רב אית ליה אחין שחלקו יורשין הם בב"ב גבי בא להן אח ממה"י וכן בביצה גבי חבי' אית ליה ברירה וא"כ אס"ד דלרב הגט האחרון כשר מאי קאמר כלן פוסלין והרי לרב לית ליה מתני' דקתני סיפא דאיזו שירצה ולרב לאו הל' הי' והיאך כוללם כא':

ויל"ד לד' תוס' א"כ מאי מיבעי' לרב אושעיא לאיזו שתצא בפתח מאי כיון דמבעי' לה לשמה דהיינו מבורר בשעת כתיבה ומה לי לאיזו שארצה או שתצא בפתח עכ"פ אינו מבורר בשעת כתיבה וצ"ל דהא גופא קמבעי' ליה טעמא דמתני' משום ברירה וא"כ יש לחלק בין תולה בד"ע לתולה בדעת אחרים או טעמא דמתני' משום וכתב לה ואין חילוק ופשיט ליה מדתני תנא יתר מכאן ואס"ד דלמ"ד יש ברירה הך דסיפא גט כשר הוא א"נ תנא דמתני' סבר אין ברירה לא הו"ל למנקטי הא מלתא דאיו בהפלוגתא בהדי הני דפשיטא לכ"ע אלא ש"מ לכ"ע פסול משום וכתב לה וא"כ אין חילוק בין ד' עצמו לד' אחרים:

ויל"ד ג"כ לד' תוס' מאי קאמר הש"ס לקמן הכא אר"י אין ברירה דכ' לה הרי בפשיטות הו"ל לומר הכא משום דכ' לה וא"צ כלל לברירה וי"ל דהרי רב דסבר משום וכתב לה עכ"פ מודה דפוסל לכהונה ולמה קאמר ר"י גם לכהונה אינו פוסל א"ו משום דבלאו ברירה יש ג"כ קרא דלה וה"ק אי לאו דכ' לה הוה מס' לר"י אי יש ברירה והשתא הכא לא מס' ליה אבל בעלמא מס' ליה:

ואמנם א"ש לד' תוס' דלא קאמר הש"ס פ' מרובה ר"י סתמא אחרינא אשכח דאין ברירה והיינו מתני' דגיטין א"ו דהכא כ"ע מודו:

ואמנם מבואר לד' תוס' דעכ"פ קידושין אין תופסין בה דומיא דהך דרישא דאס"ד קידושין תופסין בה כדברי הרמב"ם והר"ן א"כ שוב יקשה אדברי רב למה כלליהו בהדי אינך וכמ"ש דזה שהביא לתוס' לזה:

והנה לד' הרמב"ם דברירה למ"ד אין ברירה ס' הוה ר"י ע"כ לא ס"ל הכי דא"כ אמאי אין בו ריח הגט אלא שהרמב"ם בלח"ה לא פסק הכא כר"י ואמנם לפמ"ש הא דקאמר הש"ס ואי אשמעינן התם משום דלחומרא ה"פ דס"ד גם ר"י ס"ל דאין ברירה ס' הוה ולא

כפירש"י והנה הלח"מ הקשה מ"ט לא נקט הרמב"ם רבותא טפי אפי' כשתצא בפתח תחלה ואמנם מאחרי דהרמב"ם בא לאשמעינן דמ"מ תפסי בה קידושין ואי הוה נקט תולה בד' אחרים ס"ד דבתולה בדעת עצמו אפי' קידושין לא תפסי קמ"ל דאפי' בהני תפסי קדושין:

ועתה נבא עוד הפעם לפ' האיבעי' לד' רבא דלא ס"ד לחלק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים אטו רב הושעי' לא ידע מתני' במקומה ונ' דמס' ליה אי טעמא דמתני' משום דכ' וכ' לה והיינו דבעינן מבורר דווקא ואמנם עלה י"ל דלא דרשי' כ"א דבעי' לשמה ואמרינן בזבחים דבאשה בעי' לשמה ממש הא סתמא לאו לשמה קיימא מ"ט סתם אשה לאו לגירושין קיימא ואמנם תינח בלאיזו שארצה דאכתי לא ידעי' אם כך שרצה בה לבסוף בשעת כתיבה לגירושין הות קיימא דלמא בשעת כתיבה לא רצה בזאת לגרש משא"כ לאיזו שתצא בפתח א"כ גלי דעתיה דתרווייהו גבי' שוין ותרווייהו לגירושין קיימא ושפיר מהני סתמא או דלמא טעמא דמתני' משום ברירה ולאיזו שירצה ל"ד דאין חילוק בברירה בין ד"ע לד"א ופשיט ליה הכי דהנה הש"ס קאמר לעיל סיפא ל"ל ומאי קו' היא זאת אטו מרישא ידעינן דינא דסיפא אבל הש"ס ה"ק כיון דסתמא פסול גם האי גט פסול דלא עדיף מסתמא כיון דבדידיה תלי' וכמ"ש ומשני הא קמ"ל דאין ברירה כלומר לאו מטעם סתמא פסול לה תנא אלא משום אין ברירה והא דסתמא פסול מהכותב טופסי גיטין גמרי' כדאמרי' בזבחים שם והשתא ה"ק ליה רב יודא הך יתר מכן ע"כ לאו לסתמא אתא דסתמא מטופסי גיטין ידעינן וע"כ אין ברירה אתא לאשמעינן ותפשוט איבעי' דידך ואמנם כ"כ תוס' בזבחים דדווקא אם טופסי גיטין כר"א ידעי' מנה דסתמא פסול משא"כ אי טופסי כר"מ לא ידעי' מידי ושפיר י"ל דבמתני' טעמא משום סתמא וזה אפשר היה ד' רב אושעי' ואמנם רש"י דקדק לפ' דמבעי' ליה אי יש ברירה או אין ברירה ולא משום דרשא דלה איבעי' ליה וצ"ל דבפשיטות איבעי' ליה טעמא דמתני' כס"ד דזבחים משום דסתמא פסול ולעולם יש ברירה ובלאיזו שארצה דווקא סתמ' מטעם שכ' לעיל אי טעמא משום ברירה ואפי' בתצא בפתח פסול משום אין ברירה ופשיט ליה מקו' הש"ס לעיל הא סיפא ל"ל א"ו דברירה אתא לאשמעינן דסתמא מטופסי גיטין ידעי' וכמ"ש:

וכ' עוד רש"י ושמותי' שוות ויל"ד דלמא אין שמותי' שוות והסופר השמיט שמה עד שתצא בפתח ומ"מ שאר התורף לא נכתב לשמה כ"א אם יש ברירה ונ' דברי רש"י דכה"ג כשר ומטעם שכ' התורף סתמא ובענין זה דתצא בפתח מהני סתמא ג"כ מטעם שכ' למעלה דתרווייהו לגירושין קיימא תוס' ד"ה וקפשיט ליה י"ל אביי ה"ק אטו רב יודא

סבר דרב אושעי' לא ידע מתני' דידן והרי וודאי רב אושעי' תולה בדעת אחרים איבעי' ליה ואם כן מאי פשיט ליה איהו ואמנם מאחר דרב אושעי' אק' ליה מפסחים א"כ ידע דתולה בדעת אחרים אין ברירה והדר ק' מאי מבעי' ליה.

גמ' ומזכה אחיו עמו כ' רש"י ולקמי' מפרש ליה שפיר ר"ל דלרב אושעי' לא ידעי' היאיך מפ' הא דמזכה אחיו עמו וי"ל דרב אושעי' הוה מוקי לה בשהמנה את כלם אבל א' מהם לא יגיע לו כזית ואין מנויו מנין ולזה אמר הנכנס ראשון יזכה בחלקו והשאר כל שאר אחין יזכו איש כבכרתו וא"כ אי לאו דאמרי' יש ברירה אם נכנס הצעיר ראשון זוכה בחלקו דלמא היה הוא מאותן שאין מגיע להם ודקאמר הש"ס דיקא נמי ה"ק כיון דגם לדידך ע"כ מיירי שהמנה את כלם א"כ י"ל דכולא מלתא לזרז קאמר:

גמ' מה ענין פסחים לכאורה תרתי קא"ל מה ענין פסחים ודלמא התם שה לבית אבות לאו דאוריית'. א"נ ה"ק בגיטין דכ' וכ' לה לשמה שאני:

דלמא מאן דאית ליה ברירה י"ל דפלוגת' אבייי ורבא אי אין ברירה וודאי אי ס' דהנה מאן דאית ליה ברירה ע"כ וודאי קאמר וא"כ אם באת לומר דבתולה בדעת אחרים מודה דאין ברירה אי אתה יכול לומר כ"א בתולה בדעת עצמו ס' הוה והא ליכא למ"ד דמאן דלית ליה ברירה וודאי אין ברירה קאמר ומאן דלית ליה ברירה וודאי ע"כ אינו מחלק דנימא בחדא וודאי אין ברירה ובחדא ס' ובהא מלתא תלי פלוגתא דאבייי ורבא:

גמ' הלוקח יין הנה מאחר דמייתי דר"י לית ליה ברירה ע"כ ס"ל דליתא למתני' מקמי איו ומ"מ לא מייתי מאיו דעיקר מלתא דליתא למתני' מלוקח דמייתי' אבל ע"כ לא מפ' איו כר' יוחנן דא"כ באיו גופיה ידעי' דלא מחלק בין דעת עצמו לאחרים כ"א כרב ולמ"ש תוס' ומ"מ לא מייתי מאיו דיש לדחות ולפ' כר' יוחנן:

רש"י ולכי מיית כבר עמדו תוס' ע"ז למה מפ' רש"י כס"ד לקמן ואמנם נ' דרש"י קשה ליה דאי ידע הש"ס הכא ממסקנא שם א"כ מדר' יוסי דאמר מגורשת ואינו מגורשת סבר דאין ברירה כפירש"י לקמן במי שאחזו ר"י דאמר כא"א סבר יש ברירה ולמאי נ"מ קאמר הש"ס ולכי מיית הוה גיטא כלומר דר"י לא פליג ברישא הרי מד' ר"י גופא ידעי' דיש ברירה ותו הרי ר' יוסי דסבר אין ברירה ע"כ פליג את"ק וגם לכי מיית הוה ס' גירושין ומנ"ל דר"י לא פליג א"ו הש"ס הכא בס"ד קאי וכ"ז לדברי רש"י אבל לדברי תוס' לא הוה טעמא דר' יוסי דאין ברירה כ"א דמס' ליה בלי מהיום וגם ר' יוסי לא פליג את"ק אלא דמ"מ ר' יודא ע"כ סבר דיש ברירה וא"כ לא היה צריך הש"ס לומר ולכי מיית הוה גיטא וצ"ל דלישנא קצרה נקט ולעולם מני' ובי' ג"כ מוכח:

ולזה נ' דתלי בפלוגתת רש"ל ורש"א דרש"א שפיר כ' דלא מקרי עומד להתברר שמא ימות בלילה ולא ידע אדם אימת היה שעה הסמוכה למיתה אבל רש"ל מדייק דהש"ס דנקט ולכי מיית הוה גיטא מ' דפשיטא ליה גם בס"ד דר"י י"ל ברירה והתם הרי עומד להתברר רצה האב י"ל לא רצה אינה מקודשת הו"ל לר"ש לומר דבהא פליג את"ק אבל רצה מקודשת פשיטא ונ' מזה ראיה לד' הרמב"ם דבעי' שיאמר האב הן דווקא ולהכי קאמר רצה ולא רצה דנדע דבעי' שירצה בפי' ואי לא אמר כ"א לא רצה ס"ד דבעי' שימחה וכד' הרמב"ן קמ"ל דבעי' שירצה:

ואמנם לד' הרמב"ן י"ל דס"ד לא רצה ס' מקודשת הוה לאפוקי מת"ק דמשוי לה וודאי מקודשת לכך נקט רצה מקודשת וע"כ דאמרי' יש ברירה ולא רצה ג"כ אינה מקודשת דיש ברירה.

ביצה פרק אין משילין

רש"י ד"ה שלקחו מעיו"ט לחלקה ביו"ט קשה ליה לרש"י דהו"ל למתני בקיצור שותפין שחלקו חבי' ובהמה ביו"ט א"ו רבותא קמ"ל דס"ד דווקא אם לא היה ברי שיחלוקו ביו"ט הוא דס"ל לשמואל אין ברירה אבל לקחו לחלקה ביו"ט מודה שמואל קמ"ל דאפי' כה"ג פליג:

דקינקי תחומין ע' ברי"ף כוונתו כוון דלא היה רגע ביה"ש שלא ינק פלגא דהאי מהאי ופלגא דהאי מהאי ל"ש ברירה:

ויל"ד דעכ"פ ליבטול האי פורתא ברובא וע"כ צ"ל כרב אשי לקמן גבי מים ומלח דהו"ל דשיל"מ דלא בטיל ואמנם לדברי המרדכי בגיגי' דאם נולד האי' בתוך התערובת ל"ש דשיל"מ א"כ גם כאן ליבטל ואולי לדברי המרדכי הכא רב לטעמיה דס"ל מב"מ לא בטיל וא"כ לדידן לא קיי"ל כרב:

ואמנם קו' רב כהנא ורב אסי דשתיק להו מ"מ י"ל עד"ז דטעמא דרב משום דשיל"מ לא בטיל אמנם לענין אי' מוקצה א"כ מאי הו"ל למעבד לשחוט מעיו"ט הרי מדלא אסרו רבנן לשחוט ביו"ט ש"מ דאין זה מכבוד יו"ט לשחוט מעיו"ט וכה"ג לא שייך דשיל"מ דהו"ל כעין פסידא משא"כ באי' תחומין כ' רש"י לקמן דיש עוד סברא דיכול לאוכלו כאן וכה"ג וודאי מקרי יל"מ ולהכי שתק רב:

ואמר רב אושעי' מכאן ולהבא הנה לפי מה דמסקינן לחלק בין דאוריי' לדרבנן וטומאת פתחים ע"כ דאוריי' וכמ"ש רש"י לקמן דאל"כ למה קאמר רב אושעי' מכאן ולהבא וא"כ יק' ע"ד הרמב"ם שהביא סתמא להא דנפתח א' מהם ולא ביאר אם למפרע אם מכאן ולהבא ונ' דהנה רש"י לעיל י' כ' דטומאה זו דרבנן וק' מסוגיין דע"כ ס"ל דאוריי' וכמ"ש

ונ' ד' רש"י דע"כ רבא דמפ' אפי' למפרע מטהרי ב"ה ס"ל דהוה דרבנן דאל"כ כ"א דאפי' בדאורי' אי' להו לב"ה ברירה א"כ הרי רבא גופא קאמר בפ' יש בכור בין ר"מ בין ר"י ס"ל מחצה יורשין מחצה לקוחות משום דמס' להו ואמאי מס' להו כיון דב"ה פשיטא להו אלא ש"מ רבא באמת ס"ל טומאת פתחים דרבנן וא"כ פסק הרמב"ם כרבא ואפי' למפרע מטהרי ב"ה:

ואמנם הרש"א הק' מ"מ מאחר דבדרבנן גם רב אושעי' מודה למה לא קאמרי ב"ה שוב מכאן אני נוטל למחר דהרי בדרבנן יש ברירה ונ' מזה ראי' לד' סמ"ג שכ' לעיל דהיכא דעושה הס' בידי' גם בדרבנן אין ברירה והתם כיון שיכול לומר זה וזה אני נוטל ואומר מכאן אני נוטל הו"ל כעושה הספק בידים ואין ברירה אמנם כ"ז לדידן דמס' לן וכד' הרמב"ם משא"כ הש"ס הוה סבר דב"ה פשיטא להו דיש ברירה וא"כ אפי' בעושה ס' בידי' אמרי' ברירה משא"כ למסקנא וכמ"ש:

רש"י האחין שחלקו מדבריו כאן מבואר לכאורה דגם לר"י אין ברירה רק ס' הוה ולא כ"כ במק"א ונ' דלס"ד דהכא כ' רש"י כן דבעי למימר דר"י מחלק בין דאוריית' לדרבנן א"כ ע"כ צ"ל דלהס"ד גם לר"י אין ברירה ס' הוה אבל באמת למסקנא דגם בדרבנן לר"י אין ברירה לר"י אין ברירה וודאי הוה וכן מוכח בגיטין דקאמר אפי' לקולא אף אחרון אינו פוסל וז"נ ג"כ כוונת תוס' שכ' משום דבעי לשנויי לעולם לא תיפוך ולמה בעי לשנויי הכי אלא משום דעכ"פ יק' מהך דגיטין דקאמר ר"י בדאורייתא לקולא אין ברירה ואף דיש לדחות ע"ד אחר שכ' ומדאצטריך ר"י לשנויי וכבר בא חכם כוונתו דלכאורה הו"ל לר"י לשנות לחלק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים אא"ב דר"י ס"ל דמאן דאית ליה ברירה הו"ל וודאי ומאן דלית ליה שוב הו"ל וודאי א"כ מדס"ל לר"י בדעת אחרים יש ברירה דיו למיהוי ד' עצמו ס' וגם ס' הול"ל ס' דרבנן להקל אבל אי ס"ל לר"י דאין ברירה ס' הוה א"כ נימא דר"י בדעת אחרים מיקל בדרבנן ובדעת עצמו משוי ליה וודאי וא"כ מדלא משני ר"י הכי ש"מ דלדידיה אין ס' כלל בברירה וא"כ אין לחלק בין דאוריית' לדרבנן:

והנה הרי"ף הביא דהל' כרב אושעי' ואח"כ מסיק דרב ורב אושעי' בחדא שיטתא וד' הר"ן דבין לענין חבי' בין לענין בהמה קאמר דרב אודי להו לרב כהנא ורב אסי ולדבריו ק' כיון שכ' הרי"ף דהל' כרב אושעי' לאיזו ענין הביא אח"כ דרב ורב אושעיא בחדא שיטתא ותו לדברי הר"ן לאיזו ענין האריך הרי"ף בביאור ענין ינקי תחומין מהדדי ואמנם לד' שאר הראשונים ג"כ יל"ד למאי הל' כ' דרב ורב אושעי' בחדא שיטה ושמואל ור"י בחדא שיטה הרי לשמואל ור"י וודאי בהמה אסורה דלא עדיפא מחבי' כמבואר וכ"כ

קו' הבעל העיטור שהביא הרא"ש הרי ר' אושעיא קאמר אין ברירה וקו' הרא"ש אטו לא ידעינן דפליגי תנאי טובא בברירה ולזה נ' דאדר בא גם הרי"ף ק' ליה קו' הבעל העיטור והרא"ש לזה מפ' דאדרבא האי מאי הוה עלה קאי אבהמה וה"ק הש"ס מדקאמר רב אושעי' יש ברירה דיש לסתור דברי' מכח דברי עצמו במק"א דקאמר אין ברירה הול"ל מותרת כרב א"ו דבא להורות דווקא היכא דשייך ברירה מתיר אבל בבהמה דלא שייך ברירה וכמו שביאר הרי"ף אסור לרב אושעי' והיינו דכ' הרי"ף דוודאי היה דלפסוק הל' כרב אושעי' היינו לענין בדרבנן יש ברירה אבל לענין בהמה לא אפסיק ואמנם מדקאמר רב אושעיא יש ברירה ש"מ כרב ס"ל לחלק בין חבי' לבהמה ואף דשמואל ור"י לא חלקו וס"ל דזה דינו כזה אנן כרב ורב אושעי' קיי"ל:

פ' משילין:

מתני' כרגלי הממלא רש"י דיש ברירה להחמיר והנה במתני' י"ל דתנא ס"ל יש ברירה מדאוריי' אבל הרמב"ם שהביא ג"כ כרגלי הממלא ואיהו פסק דברירה ס' הוה וא"כ למה נימא יש ברירה להחמיר בדרבנן וצ"ל דמ"מ בשעה שמילא הרי אמרי' דמותר להוליכו בתחום שלו דיש ברירה וא"כ נימא בתר הכי כשיזכה בהן אחר שוב ברירה והן הן ד' רש"י דברירה דממלא הוא ע"כ להחמיר אאידך:

אמנם הרש"א הק' מר"נ לקמן ונבאר קו' כי היא קו' גדולה דממ"נ מאי ס"ל לר"נ ס"ל ברירה ס' הוה למה מס' פטור ממעשר בהמה אי ס"ל אין ברירה וודאי למה מודה כרגלי הממלא במילא לעצמו ואפי' במילא לחבירו דס"ל לר"נ דכרגלי מי שנתמלאו לו צריך אתה לברירה והקו' עצומה ותי' רש"א חלש דמשום קולבן דרבנן נפטרנו ממעשר דאורייי':

ונ' ד' ר"נ דכשחפרו בני הגולה בור של עולי בבל לב ב"ד התנו דכל מי שיזכה בהן ביו"ט יוליכם לתחומו וא"צ כלל לברירה והנה מד' ר"נ אילו יש לתמוה על מ"ש הרא"ש בנדרים ר"פ השותפין דר"נ לא קאמר אחין לקוחות הן כ"א לענין ביטול מקח הרי מהא דמעשר בהמה מבואר דלגמרי ס"ל לקוחות וצ"ע ויותר ק' מזה ע"ד הר' שלמה שהביא הרא"ש והובא בר"נ בשם הרמב"ן דברירה דשותפין אין לה ענין כלל לשאר ברירה דא"כ מאי מק' הש"ס הכא וסבר ר"נ יש ברירה והרי אחין שחלקו מה ענין ברירה זו להך ברירה דשותפין וקו' זו ק' ג"כ על הר"נ בנדרי' שם שהחזיק על ידו ביש"ש ב"ק דיש עכ"פ עדיפות להך ברירה א"כ יק' שוב מאי מק' הש"ס מהך ברירה לאחין שחלקו וצע"ג וה' יאיר עינינו בתוה"ק:

בעז"ה

בענין חשדא

שייך למס' שבת חנוכה ט"ל

חצר שיש לה ב' פתחים ע' רש"י הוכרח לפ' כן לטעמי' שפי' לעיל דעל פתח ביתו דווקא לא בר"ה וכן ד' הר"ן וד' הרמב"ם ויל"ד דהא אמרי' מצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק ואי מדליקין בחצר בפנים מאי ענין שוק לכאן וצריך לדחוק דמ"מ בני אדם עוברי' לפני החצר ורואי' אם הדליקו אמנם תוס' הביאו ראי' מנר שי"ל ב' פיות וכבר יישב זה רש"י במ"ש שם לב' בני אדם למהדרין העושין נר לכל א' ונ' דתוס' מיאנו בזה מאחר שכ' דמהדרין מן המהדרין אינם עושים נר לכ"א וא"כ מהי"ת נימא דרבא מכת בינוני' הוא דמשתעי א"ו מעיקר חיובא מיירי דהיינו נר איש וביתו ושפיר יש ראי' במדליק בר"ה אמנם הא גופא דק' להו לתוס' היאך יהא ניכר אם מוסיף היינו דווקא אם מדליק בפתח החצר שיש שמה כמה בתי' ונהי דכל בית יכול לעשות שורה בפ"ע וכולן בטפח הסמוך לפתח זה למעלה מזה מ"מ אם גם בני הבית ידליקו כא' שוב לא יהי' ניכר כמה מוסיפין אבל באמת זה ק' דהרי קיי"ל מצוה בו יותר מבשלוחו ולמה לא נימא דטפי איכא הידור אם מדליק בעצמו אמנם לד' רש"י והרמב"ם דעל פתח ביתו מדליק שפיר כל א' מבני הבית י"ל שורה בפ"ע ושפיר איכא היכירא ומבואר מזה דהמחבר דפסק בכ"מ כהרמב"ם שבק כאן ד' הרמב"ם לענין מהדרין מן המהדרין ופסק כד' תוס' משום דמ' לי' דהרמב"ם אזיל לשטתו דמפ' כרש"י דעל פתח ביתו דווקא ולא בר"ה ול"ק עלי' קו' תוס' אבל המחבר פסק כרוב המפ' דבר"ה על פתח החצר מדליקין ושפיר ע"כ מפ' כתוס':

ואמנם הרשב"א בחי' הק' מר"י דמייתי הש"ס דנר חנוכה פטור מפני שהניח ברשות ולד' רש"י מאי רשות איכא הלא אין המצוה ברה"ר ותמה אני על קו' זו דהנה תוס' לטעמיי' אתקשו להו ל' הש"ס על פתח ביתו וכ' דבבית מיוחדת העומדת ברה"ר מיירי וא"כ גם הך דחנוני לד' רש"י מיירי בחנות העומדת ברה"ר בלא חצר:

וכ' רש"י וקמפ' טעמא משום חשדא וכו' וד' רש"י תמוהי' דאפי' בס"ד לא עלה ע"ד הש"ס לפ' כן משום דק' מיד אפי' ברוח א' נמי ומה דחקו לרש"י להביא פי' שאין לו רגלים ונ' דרש"י בא ליישב ל' הש"ס דקאמר מ"ט אילימא משום חשדא וכי שייך לומר טעם אחר אטו יהא נ"ח כמזוזה שיהא כל פתח חייב ולזה פי' רש"י דה"ק הש"ס מנ"ל לרבא הא לחלק בין רוח א' לב' רוחות מאחר דטעמא דר"ה משום חשדא וחשדא ע"כ דעלמא דבני מתא הרי יודעין שיש לו פתח אחרת ולעלמא מה לי מרוח א' או מב' רוחות

וזה תו"ד רש"י דבלא רבא ניחא לן דר"ה דחיישי' לחשדא דעלמא וע"ד שכ' רש"י אבל לרבא ק':

מב' רוחות הוצרך רש"י לפ' כן שוב לטעמי' דלשטת תוס' ב' רוחות א' למבוי שבמזרח והשני למבוי שבמערב וכ"ז בחצר שגדול הרבה אבל בבית אם הפתחי' מכווני' שפיר רואי' בצד א' הפתח שכנגדו:

ויל"ד לד' תוס' דקאי אבני חצר הרי קיי"ל בר"ה דבשל רבים ליכא חשדא וצ"ל דמיירי שהחצר של א' וכן מ' ל' הגמ' מדבהא לא אדליק בהא נמי לא אדליק מ' דקאי אאותו גברא דאי לא הו"לל מדהני לא אדליקו ותו דמהי"ת יאמרו מדהני דדיירי על הפתח החצר זה לא אדלקו גם אינך לא אדלקו אטו מחזיקין רעותא מגברא לגברא אבל לד' רש"י והרמב"ם א"ש דקאי רק אבני הבית:

ואמנם מה ענין חשדא דעלמא שייך לרש"י דמה ענין בני עלמא אל תוך החצר לזה כ' רש"י שעוברים דרך שם לשוק וצ"ל לפי הס"ד דל' בר"ה תרתי מ' החצר עצמו י"ל ב' פתחים והבית שבחצר ג"כ י"ל ב' פתחים ואמנם למסקנא דקאי אחשדא דמתא א"צ לזה דבני מתא וודאי שכיחי בחצר אצל הבע"ב הדרים שם ומיושב לד' רש"י קו' המג"א דלמה לא ניחש באמת לחשדא דעלמא ג"כ ונצרך גם מרוח א' להדליק ולד' רש"י א"ש דמיירי בסתם חצר שאינו פתוח אלא למבוי א' ומרוח שני סתום ולא יעבורו בו בני עלמא. ואמנם תי' המג"א ק' שכ' דאין בני אדם נכרי' מצוי' ברחוב בלילה הרי זמן הדלקה קודם הלילה ונ' כוונתו דבמשך זמן הדלקה אין כאן חשד דיאמרו עוד ידליק וכשעבר זמן הדלקה הוה לילה ועוררני תלמיד א' דעכ"פ בע"ש יהי' חשדא שזמן הדלקה מפלג המנחה ולמעלה והשבתי דבע"ש אם לא יראו שהדליק יאמרו עני דר כאן וצריך הנר לנר ביתו דהרי אבני עלמא דייני':

והנה באמת יש להביא ראי' מהא גופא דנר ביתו עדיף לד' תוס' דהמג"א הק' למה יהא נר ביתו עדיף ידליק הנ"ח בביתו ולא יגרע משעת הסכנה דמניחו על שלחנו ודיו ואמנם הא ל"ק דגם בשעת הסכנה צריך נר אחר משום היכר וכמו"ש הרז"ה דלענין להשתמש לא מהני דעכ"פ משתמש דטובי' השני' מן האחד אבל אי מדליק על פתח הבית מבפנים הרי יוכל לאכול ג"כ על פתח הבית וההיכר הוא כי מקומו פתח הבית מוכיח עליו משא"כ לד' תוס' דמקום ההדלקה ברה"ר ושם אין מקום אכילה ואי מדליק בפתח הבית ליכא היכירא אמנם רש"י יישב זה לקמן שכ' שלום ביתו שמצטערים לישב בחשך כלומר לא האכילה הי' השלום בית כ"א הצער לישב בחשך ומיושב ג"כ קו' המג"א על הפוסקי' דתשמיש קדושה מותר להשתמש:

ומנא תימרא דחיישי' לחשדא יל"ד הרי כ"מ שגזרו חכמים מפני מראית עין היינו חשדא ונ' דקו' הש"ס הי' קו' הב"י הרי בעלמא היכי דאיכא למתלי בזכות לא חיישי' שידונו לכף חובה ומ"ש הכא שיאמרו מדבהא לא אדליק וכו' ומייתי ראי' מפיאה דאמרה תורה פיאה בסוף שדהו משום חשדא ואדרבא כיון דשרי ליתן גם באמצע למה ידונו אותו לכף חובה אלא ש"מ דאפי' כה"ג חיישי' לחשדא אלא דק' מ"ש מביהכ"נ:

והנה לד' רש"י ורמב"ם שכ' דאף המהדרין מן המהדרין מדליקין נר לכל א' ולא ימלט שאין בכל הבית הגדול הזה כ"א איש א' וע"כ דאינו מן המהדרין ויאמרו מדאינו מדליק נר לכל א' דאם הי' מדליק הרי היה יכולין להדליק א' בפתח זה וא' בפתח זה ומדאינו מן המהדרין וודאי לא אדליק כלל ע"ד שכ' החו"ה כל שאין לו תוספת אין לו חובה ומייתי ראי' מפיאה דמשום דהאי גברא מאחר דלא הניח פיאה לבסוף עבר או על גזל ענייי' או ביטול ענייי' יאמרו מדעל הא עבר אימא לא נתן כלל והיינו הך דשמעתין ואמנם לד' תוס' דס"ל דמהדרין מן המהדרין אין עושין נר לכל א' מהי"ת יחשדו מדלא אדליק נר לכל א' ש"מ לא אדליק דלמא הוא מן המהדרין מן המהדרין ומוסיף והולך באידך פתח ואף דיוכל לקיים שני' בב' פתחי' הרי לא נצטוה על כך לד' תוס' והדרא קו' ב"י לדוכתא ונ' ע"ד התוס' דלא חיישי' לעושה ביד רמה כלל ומה דחיישי' היינו לרמאי' וכמו שאמרו כאן בפיאה ומעתה אדרבא ע"י שיש כאן שני פתחים יאמרו כי רמאי היא זה וסומך שיאמרו בכל פתח בפתח אחר הדליק ולעולם לא הדליק כלל ומייתי ראי' מן פאה דהתם ג"כ עיקר החשד משום הרמאים כדתנא בהדי' והיינו הך משא"כ בביהכ"נ אם אינו רוצה ללכת לביהכ"נ הלא יוכל לישב בביתו או להסב דרך אחר וכיון דאיכא עוד פתחא אחרינא וודאי בפתחא אחרינא עייל וזה לא שייך בנ"ח ולא בפיאה:

אמנם הך דבתרא שכ' לא א"ש לד' רש"י דבשלמא אי בחצר מיירי שפתח א' במבוי זה ופתח א' במבוי אחרת ההולך במבוי זה לא יטריח ללכת למבוי אחרת לראות אם האי גברא אדליק או לא אבל לרש"י דמיירי בבית שבחצר מאי רמאות שייך כאן ההולך בחצר ויראה שלא הדליק בפתח א' בנקל יטריח לראות אם גם בפתח אחר לא אדליק:

ועוררני תלמיד א' אם מדליק משום חשדא אם יכול להשתמש לאורה ודעתי דאסור דהרואה אומר לצורכה אדלקה ושוב איכא חשדא ואף דלר"ה כל נ"ח מותר להשתמש לאורה ולא אמרי' הכי היינו משום דלר"ה מדינא מותר וסמכי' דמקומו מוכיח עליו אבל לדידן דקיי"ל אסור להשתמש אם ישתמש לאורה יאמרו לצרכו אדלקה:

שבות

בע"ה בענין כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו

בין השמשות עירובין פ' בכל מערבין
נתנו בבור מסקי' לקמן דקאי בכרמלי' ויל"ד כיון דכבר אשמעי' ברישא בנתנו באילן נר' דלא גזרו על שבות ביה"ש למאי נ"מ תנא הך סיפא והי' נ' דתנא בא להוציאנו מטעות שלא נאמר דווקא להשתמש באילן שבות כזה הוא דהתיר רבי דכה"ג מיירי רבי והתימא על הר' אברהם בן הרמב"ם בכ"מ ה' שבת פכ"ד שהק' הא רבי סתמא קאמר אטו רבי קאמר מלתא בהדיא מהך דנתנו באילן דייקי' לקמן לא זולת ועכ"פ ס"ד דהתם דווקא דהטעם שמא יתלוש וביה"ש א"נ יתלוש הוה ספיקא ולא גזרו רבנן משא"כ כרמלי' דהוא אי' דרבנן מצ"ע לא קשרי רבי קמ"ל תנא דאפי' בכרמלית קאמר רבי ויש עוד להוסיף מאין יהי' לנו הטעות דהראשונים הק' הכא סתם לן תנא כרבי ובשבת תנן ס' חשיכה אין מעשרין את הוודאי ופי' רש"י שם דלא כרבי ואי הוה מחלקי' בין משתמש באילן לשאר שבותים הוה א"ש דאין מעשרין בשבת ג"כ אי' דרבנן הוא ולא מטעם גזירה קמ"ל תנא בור:
ועד"ז הי' נ' ליישב מ"ש רש"י לקמן גבי פלוגתא דר' ורבנן כל אי' דרבנן בשבת שבות קרי להו דלא תימא דבאילן דווקא קאמר רבי דהרי אף בכרמלי' דבור דמתני' קאמר כר' אלא דמ"מ מאי בעי רש"י התם דווקא בזה ונ' משום דרש"י נדחק לפ' דאסור ליטלו ר"ל בשבת והריטב"א שפי' אביה"ש עיי"ש ולכאורה הי' אפשר לומר דבאמת גם ביה"ש אסור ליטלו משום דמטלטל מכרמלית ומ"מ הוי עירובו עירוב שהרי יכול לאכלו ע"ג האילן וע"ז כ' רש"י דלא היא כ"א מסקי' לקמן כל דרבנן שבות קרי לי':
אלא דאכתי ק' לד' רש"י דמריש' דתנן למטה מי' עירובו עירוב מוכח דמכרמלי' לר"ה לא גזרו א"כ סיפא ל"ל ונ' דמשנה יתירא לדיוקא אתא דווקא בכרמלי' עירובו עירוב ולא בר"ה וכמו שהביא ה"ה פכ"ד מה' שבת בשם הרשב"א דאם הניח העירוב בר"ה חוץ לח' אמות אין עירובו עירוב אע"ג דיוכל לטלטלו פחות פחות מד"א דלא הוה כ"א דרבנן דרבנן כי האי לא שרי רבי דקרוב ליגע באי' תורה:
תוס' ד"ה מה לי למעלה יל"ד אמאי לא ציינו קו' אקו' הש"ס האי אילן היכא קאי דהו"ל להק' הא קמשתמש במחובר ונ' משום דבתו' מסתייעו ממה דקאמר הש"ס מה לי למעלה מה לי למטה כלומר כיון דקשרית למטה ולא חיישת למשתמש במחובר גם למעלה תשרי ולכך ציינו דברי' אמה לי למעלה וכו':
ובעיקר קו' לכאורה יש לתרץ דאיכא למימר מתני' דתנן אילן ל"ד באילן גופי' כ"א בכלכלה התלוי באילן וס"ל לתנא צדדין מותרין ואמנם למסקנא מוקמי' מתני' כרבי

דקיי"ל כוותי' וקיי"ל ג"כ צדדין אסורין וכמ"ש רש"י לקמן והו"ל שוב מתני' אי מוקמת לה בכלכלה דלא כהל' ולהכי מק' הש"ס מהשתמש במחובר:

אלא דלד' הריטב"א שכ' לקמן דקו' הש"ס הי' משום דביה"ש לכ"ע צדדין מותרין ק' מאי מק' הכא והא משתמש במחובר דלמא מתני' בכלכלה מיירי וצ"ל משום דעכ"פ מסיפא דמיירי בכרמלית לכ"ע ע"כ צ"ל מתני' ר' הוא משני לי' שפיר מתני' באילן עצמו וכדקתני ר' בהדיא לקמן:

תוס' ד"ה רה"י עולה עד לרקיע י"ל בנדקדק ג"כ ל' מה לי למעלה בקיצור הו"ל להש"ס למימר למעלה אמאי אין עירובו עירוב הא רה"י עולה וכו' וכ"כ בתוס' יישבו דקדוק זה בדבור הקודם אבל י"ל דה"ק הש"ס הרי גם למטה כרמלי' הוה ואמאי עירובו עירוב דאכתי לא מוקמי' מתני' כר' כ"א בכלכלה וכמ"ש דאפי' רבנן מודו דצדדין מותרין ס"ל השתא ואמאי למטה עירובו עירוב אע"כ דל"ק כאן כרמלית ברה"י דרה"י עולה לרקיע וא"כ מה לי למעלה מה לי למטה:

רש"י ד"ה דקאי בר"ה ורבינו יהונתן דחה דלמא האילן למטה מי' אינו רחב ד' ולא הוה כרמלית ונ' דרש"י לא ס"ל האי תי' משום דק' א"כ ל"ל לתנא לאפלוגי בין למעלה ובין למטה ולמעלה מיירי ברחב ד' ולמטה באינו רחב ד' ליפלוג בחדא לחוד או בלמעלה או בלמטה בין רחב ד' או אין רחב ד' וכבר רמזנו לעיל לייישב קו' רש"י דהרי בנתכוין לשבות למעלה קאמר הש"ס הוא ועירובו במקום א' ומאי אהני לן הרי אינו יכול להוריד העירוב למטה וע"כ צ"ל ביוכל לעלות מבע"י ולאכלו שם ביה"ש ולירד א"כ גם בכרמלית ר"ל למטה מי' נוכל לאוקי מתני' שעולה שם ואוכלו:

רש"י לשבות למטה תי' הוא דלא תימא דהוה ג"כ שקלא וטריא ועלה קאמר והא משתמש באילן ולזה כ' רש"י דלא היא דקו' והא משתמש באילן אין לה שייכות להאי תי' דאמתני' ק' וכמ"ש תוס'. והא משתמש באילן הק' הריטב"א אטו צריך להשתמש באילן כשניטל עירובו ונ' דהמניח עירובו באילן פחות מי"ט הרי צריך להטמינו שם שלא תאכלהו חיה שרץ ועוף וממילא כשמחפש אחרי' משתמש באילן:

וכ' רש"י דה"ה דהו"מ למפרך והקמפיק לכרמלי' ותי' בתוס' דע"ז הוה משני לי' דקאי בר"ה והק' הריטב"א הרי עכ"פ עכשו דמשני הש"ס שנתכוין דקאי בר"ה שפיר הק' רש"י דהו"ל למפרך וכו' ונ' כוונת תוס' עד"ז דהתרצן דשני לי' מעיקרא דקאי בר"ה ולא שני לי' דקאי בכרמלית היינו משום דמוקי מתני' כרבי והמק' לא הבין דבר זה והק' לו והא משתמש במחובר ומשני לי' דהא דאוקימנא מתני' ברה"ר ולא בכרמלי' היינו משום דמתני' ר' היא מדקשרי להשתמש במחובר וה"ק לי' מקו' דהקשית והא משתמש

במחובר דייקי' מתני' ע"כ רבי היא וע"כ מוקמי' לה ברה"ר ואי לאו דק' לן הך קו' דהא משתמש באילן היינו מוקמי' מתני' בכרמלי' וזה כוונת תוס' דאי לאו קו' דמשתמש באילן הוה מוקי למתני' בכרמלית:

וכ' רש"י טעמא דר' הואיל וביה"ש ספיקא הוא בספיקא לא גזרו רבנן מבואר מדברי' דלר' אין חילוק בין ביה"ש מ"ש לביה"ש ע"ש שנסתפק בזה המג"א סי' שמ"ב וע' נתיב חיים על ש"ע שם וק"ל בשמעתין ונ' דרש"י לטעמי' שפיר פשוט לי' ממתני' סוף כ"מ דגם במו"ש פליג רבי וע"ד שכ' הק"נ דהתם תנן ס' חשיכה דהיינו ע"ש וס' אינה חשיכה דהיינו מו"ש ורש"י כ' במתני' שם דמתני' דלא כר' וק' ל"ל לתנא למתני ס' אינה חשיכה למו"ש הרי במו"ש אפי' רבי מודה אלא ש"מ דרבי דפליג אפי' במו"ש פליג והא גופא אשמעי' תנא דבמה מדליקין:

ויל"ד בד' רש"י ב"מ שם למ"ש דמתני' דלא כרבי א"כ סיפא דאין מדליקין את הנרות אפי' ע"י גוי מיירי ולמה נדחק רש"י לפ' זו ואצ"ל זו שהוא דאורייי' ועוד הרי אי אין מדליקין ר"ל ע"י ישראל ק' חדא פשיטא דביה"ש אין מדליקין אטו עד השתא לא ידעי' דס' דאורייתא לחומרא ותו כי היכי דלא תנן אין מערבין עירובי תחומין משום דסמוך אירשא דתנן עירבתם כדמבאר הש"ס שם תנן הדליקו את הנר ולמה תו תנן אין מדליקין וכו' ולזה נ' דגם רש"י מודה דע"י גוי קאמר אין מדליקין להק"ק רש"י זו ואצ"ל זו מעשר וטבילת כלים לית בהן דררא דאורייי' דתיקון דדהו דרבנן הדלקת הנר דאי' בי' דררא דאורייי' לא כ"ש:

וע' רש"י פ' בא גבי כל מלאכה לא יעשה כ' רש"י ע"י אחרים והרמב"ן הק' עליו והב"י בשם סמ"ג הביא דאמירה לגוי דאורייי' הוה:

ונ' דמה"ט כ' רש"י ואין מטבילין משום מתקן דליהוי דרבנן גמור דאי הוה משום שמא יעבירנו בר"ה הרי שוב אי' בי' דררא דאורייי' ולא תימא דרש"י דוקא אליבא דרבא בסוגיא דטבילת כלים קנקט לה כ"א נ' ד' רש"י דע"כ לא קאמר רבה דאיכא בטבילה משום שמא יעבירנו אלא באם שחל להיות אחר השבת דשייך הכל חייבין לטהר קודם הרגל ואיכא טרדא דכולהו דמי' ללולב ושופר משא"כ הכא דבשבת דעלמא עסקי' דאין טרוד כ"א זה הטובל לבדו דמי' טפי למילה דלא גזרו בה מה"ט משום דאבי הבן לבדו טרוד וכמו"ש תוס' במגילה שם ודקאמר הש"ס בביצה ורבה גזירה שבת דעלמא היינו מקמי דידעי' לדרבא וכ"ת א"כ ל"ל לרבה כלל ביו"ט אחר השבת לטעמא דיעבירנה כיון דע"כ בשבת דעלמא הטעם כדרבא משום מתקן ה"ט דס"ל לרבה דאי לאו דשייך ביו"ט שמא

יעבירנו משום מתקן לא הוו מבטלי רבנן מצוה בזמנה דאוריי' לטהר עצמו ברגל אבל כיון דהכל חייבין בה גזרו עלי' שמא יעבירנו כמו בלולב ושופר:

ועתה נבא לד' החולקי' על רש"י ומוקמי מתני' דב"מ אפי' כר' וס"ל דר' לא קאמר כ"א במקום מצוה ומתירין להדליק נר ע"י גוי משום דנר שבות מצוה וא"כ אין מדליקין את הנרות ע"י ישראל קאמר וק' כמ"ש לעיל פשיטא דס' דאוריי' אסור ותו הא מרישא שמעי' ונ' דלהנך פוסקים בכיון נקט תנא אין מדליקין את הנרות דלא תימא כד' רש"י דמתני' דלא כר' להכי נקט נרות בהדיא דלכ"ע אסור לאשמעינן דכולא מתני' כר' ג"כ אתי':

וכ' הטור דאם הי' טרוד ונחפז לעשר מותר לעשר ביה"ש והק' הב"י הרי תנן בהדיא אין מעשרין ותי' דאדמאי קאי וס"ל להטור דגם דמאי לא שרי כ"א בטרוד וק' מנ"ל להטור הא והב"י גופא נ' לו דוחק לפ' סתם ד' הטור בדמאי וכ' עוד דהטור ס"ל כרש"י דמתני' דלא כר' וא"כ לדידן דקיי"ל כרבי שפיר כ' הטור וד' אלו צ"ע דאי מתני' דלא כר' א"כ לרבי כל שבות שרי ביה"ש ומנ"ל להטור לחלק בין מצוה או לאו מצוה ונ' דהטור ק' לי' תרי קו' במתני' חדא כי היכי דשביק תנא למתני אין מערבין ערובי תחומין משום דסמוך ארישא דתנן ועירבתם ה"נ לא הו"ל למתני אין מעשרין דתנן ברישא עשרתם ותו מדתנן בסיפא מעשרין את הדמאי אנן ידעי' דודאי אין מעשרין ותרתי ל"ל למתני א"ו הך משנה יתירה בא להורות לן דוודאי הא דאין מעשרין את הודאי היינו אפי' אם צריך לה לסעודת שבת כדדייק הב"ח דתנן דמאי דומיא דטומנין את החמין דקאי לצורך שבת וש"מ דווקא דמאי אבל וודאי לא וכ"ת טעמא מאי לזה תנן תחלה בעם חשיכה צ"ל עשרתם ואי בתר הכי עבר זמנו ולא עשר הרי פשע בנפשי' אי אמר ואי לא אמר עישרתם ביטל תק"ר וממנ"פ אין מעשרין את הודאי אפי' לצורך טבל אבל דווקא אם פשט ואמר או לא אמר וכמו"ש אבל אם הי' טרוד ושכח לומר עשרתם שוב הו"ל מעשר לצורך שבת כשאר דבר מצוה דלא גזרו עליו ביה"ש ודיוק זה ממשנה יתירה ילפי' וכמ"ש והן הן דברי הטור:

ובזה מיושב קו' תויו"ט כיון דעירובי תחומין דרבנן למה לא יערב לר' ביה"ש ולמ"ש כיון דעם חשיכה חייב לומר עירבתם אי פשע בתר הכי ולא עירב או פשע ולא אמר קנסוהו רבנן ולפ"ז הטור בטרדא דמעשר לצורך שבת מיירי אבל הרמב"ם ס"ל כל טרדא שרי לר' ביה"ש ונחלקו הר' אברהם בנו עם ה"ה מאין יצא לו להרמב"ם דין זה והר' אברהם יליף לה מעי"ח ולה"ה ממערבין לדבר הרשות בדיעבד אפי' ע"ג אילן הוה עירוב:

והנה ה"ה מיאן בד' הר' אברהם משום דס"ל אף עי"ח מקרי דבר מצוה כמו"ש הריטב"א עירובין מ"ח דהו"ל דרכי שלום אבל גם ד' ה"ה צריכין תבלין דילמא באמת דווקא במערב

לדבר מצוה קאמר ר' ומנ"ל להרמב"ם לדייק ג"כ טרוד ונ' דק' לי' להרמב"ם מנ"ל דרבנן אפליגו עלי' דר' בהא דס"ל במקום מצוה לא גזרו על שבות ביה"ש דילמא בהא רבנן מודו לי' לר' וקמפלגי בהא גופא ר' ס"ל אין מערבין אלא לדבר מצוה ומשו"ה מתיר באילן ורבנן ס"ל מערבין לדבר הרשות ומשו"ה פליגי אלא ש"מ דלר' דבר מצוה ל"ד דכל שהוא טרוד ונחפז לדבר הו"ל כדבר מצוה וכל המערב עי"ח טרוד ונחפז הוא לדבר ואמאי שוב פליגי רבנן אלא ש"מ לית להו דר':

וראיתי בד' רש"י לקמן ל"ה איזו דברי' שיש לדקדק בהם שכ' דבנתגלגל לא הוי עירוב משום דאי קנה שביתה בביתו הרי אינו יכול ללכת אצל עירובו וק' אם רוצה לקנות שביתה בביתו עירוב למה לי כלל והי' אפשר לומר דכוונת רש"י דביה"ש הוה תלתי רבעי מיל וא"כ י"ל תחלת ביה"ש דעתו בביתו ובסוף ביה"ש יקנה לו עירובו ומשו"ה אמרי' הכי כדי שלא יהא אסור בבית וכמו"ש תוס' וע"ו כ' רש"י דעכ"פ אינו יכול ללכת אצל עירובו והאיך יקנה לו עירובו אמנם הלא רש"י מס' בב"מ דע"ת אסור לקנות ביה"ש וליתא לדברינו וד' רש"י צ"ע. ואמנם גם ד' תוס' צריכין ביאור דכולי האי אמאי לא מפ' הש"ס ונ' דלכאורה אם ביתו בסוף אלפים מעירובו ומהלך אלפים אמה הוא מיל וביה"ש תלתא דבעי מיל ואפי' נתיר לו ללכת אצל עירובו משום שבות ביה"ש לא גזרו הרי לא יגיע לשם עד לאחר ביה"ש ובשלמא אם העירוב מונח במקומו הו"ל סעודה הראוי' אולי הי' שם ביה"ש במקום עירובו משא"כ השתא דאתה צריך לומר דיכול ללכת שם כולי האי לא אמרי' אילו הי' שם והוא עובר אשבות אלא דהתוס' מק' הרי סתמא תנן אפי' ביתו בתוך אלפים דיכול להגיע שם ומ"מ להש"ס ל"ק לי' אמתני' דאיכא לאוקמי כשביתו בסוף אלפי'. ועוד כ' רש"י דבמרא וחצינא הוה מלאכה דאו' וע' בריטב"א שביאר דברי רש"י ויש לי לדקדק מגמ' דר"ה דמקשי' גבי שופר השתא דרבנן דהיינו תחומין וגל אמרת לא פי' רש"י שם דלא אתי לידי אי' דאורייי' מבעי' כשמחתכין אותו עיי"ש סוה"ד ואי מרא וחצינא דאו' הרי גם גבי גל שייך דאורייי' ואפשר באמת מה"ט גמגם רש"י בר"ה שם לגרוס כל הך שקלא וטריא ולולי ד' רש"י הייתי אומר דסתמא דמילתא אין לו שם ע"פ השדה במקום עירוב ע"ש ביה"ש מרא וחצינא ועד דמייתי לי' יעבור ביה"ש ואימתי יקנה העירוב:

עירובין

בע"ה בענין ההיא בר טביא עירובין פ' ככל מערבין

לסיומא דמס' עירובין ביום כ"ד לחודש שבט תרל"ח **וגם עד זקנה ושיבה אלקים אל תעזביני עד אגיד זרועך לדר לכל יבא גבורותיך**:

כ' רש"י דאתצוד ע"י נכרים הוזקק לכך להביא ראי' לשטתו לקמן דבכדי שיעשה היינו לערב יו"ט ודלא כמו שדחו בתוס' דאתצוד היינו ממילא ונ' דדייק לי' לרש"י דאי נפ' שהי' שם מדבי ריש גלותא אצל המצודות וראו כשנצודה החיה וודאי דוחק דהרי אסור לטייל בתוך שדהו בשבת לראות מה היא צריכה וע"כ צ"ל שמצאוהו והמצודות לא ראו מעיו"ט שנתקלקלו והו"ל ס' מוכן דקיימ"ל דאסור ואמנם ד' רש"י כד' הר' אשר מלוניל שהביא הר"ן ביצה שם דביו"ט שני ס' מוכן מותר מטעם ס"ס ואמאי לא אכל רב ששת וכ"ת משום דס"ל קדושה א' אטו משום זה לא הוה ס"ס והנה רש"י כ' דהוה חומרא בלא טעמא ויש להסביר קצת דהנה יו"ט ראשון אף דספיקא הוה מ"מ לעולם דאורייתא ואחר דאקבע לן יום זה לט"ו מאי אמרת דלמא למחר ט"ו לא גרע מחתיכה א' בשתי חתיכות דחייב עלי' אשם תלוי אבל יו"ט שני מאחר דכבר שבת ביו"ט א' הו"ל כחתיכה א' ס' חלב ולא קיימ"ל כר"א ואמנם רב ששת סבר דר' יוסי ס"ל באמת כר"א ולמען שלא יאמרו כי הוא רק דרבנן עשו אותו כקדושה א' אבל ס"ס מיהא שייך משא"כ ביום ראשון דאקבע אי' אפי' לספיקא לא חשוב וא"כ אמאי לא אכיל רב ששת א"ו דמיירי דהו"ל ודאי אינו מוכן דמיירי בניצוד ע"י גוי והגוי הביאו דורן לריש גלותא והיינו דר"פ דכל גוי המביא דורן אדעתי' דישראל טרח:

ר"נ ור"ח אכל כ' רש"י והרי המתינו בכדי שיעשה ל' זה מוכיח דד' רש"י כמו שפי' בתוס' שטתו דדי בשעה מועטת ושפיר שייך והרי המתינו אבל לפי מה שפי' הר"ן פ' א"צ ד' רש"י דמודה דבעי' שימתין שיעור ההבאה ג"כ קשה מאי והרי המתינו מאין פשיטא לן שהמתינו וכבר המתינו הו"ל לרש"י למימר אלא שהר"ן הביא שם ראי' ברורה לדבריו ממתני' דמכשירין דתנן הי' ירק נמכר בה אם רוב ישראל צריך להמתין עד שיבואו ממקום קרוב ולא סגי בשיעור תלישה לחוד והיותר תימה דלד' הר"ן עצמו אין הראי' מספקת כ"כ דהר"ן כ' שם דגם בבא מחוץ לתחום צריך להמתין בכדי שיעשה וא"כ י"ל מתני' דמכשירין לענין בא מחוץ לתחום מיירי אבל ד' תוס' דבמחוץ לתחום לא בעי' בכדי שיעשה והאיך הי' מפ' לד' רש"י מתני' דמכשירין דמביא דלא סגי בכדי תלישה לחוד ונ' דהנה הרמב"ם כ' שם דטעם דהחמירו כ"כ דחיישי' דלמא הישראל רמז לעכו"ם שיביא לו ומעתה ע"כ כ' רש"י דסגי בכדי שיעור המלאכה ולא גזרינן שמא רמז לו להביא בנכרי שהביא דורן אבל מתני' דהתם דבמכירה מיירי גם רש"י מודה דגזרי' שמא רמז לו ובעי' כדי כולה ותדע דהרי גם הרמב"ם אזיל בשטת רש"י בנכרי שהביא דורן דביו"ט שני שרי וע"כ צריך לחלק וכמו"ש:

רש"י אלא מחוץ לתחום ובו ביום הביאו לרש"י לזה לפי משום דהש"ס לא קאמר כ"א אלא מחוץ לתחום קאתא מ' דמ"מ נחלקו ביו"ט שני וא"כ מאי מק' הש"ס והא אשכחי' רב ששת ע' רש"י ור"ל דגם במחוץ לתחום י"ל דנחלקו אי ב' קדושות הוא או לא א"ו דלל"ב בו ביום מיירי והש"ס דשתיק מזה מ' דפשיטא לי' דביו"ט שני וודאי מותר במחוץ לתחום וכד' תוס':

אמנם לולא ד' רש"י הי' אפשר לפ' דמדשתיק הש"ס ולא פי' ובו ביום הוה ש"מ דגם ללי"ב ביו"ט שני נחלקו ומ"מ מק' הש"ס שפיר והא אשכחי' רב ששת בנבאר תחלה ענין פלוגתיי' אי אדעתא דריש גלותא או אדעתי' דכולהו רבנן דמאן דאכיל סבר דהא דהתירו לישראל אחר במחוץ לתחום הטעם כמ"ש רש"י ביצה שם דבאי' תחומין לא החמירו כ"כ וא"כ מסתברא דדיו לאסור אבעה"ב שהובא בשבילו דהמביא דורן אינו מכוין רק להנות לבעה"ב ומאן דלא אכל סבר דהטעם שמא ישלח פעם אחרת להביא מחוץ לתחום ואי איהו לא מצי אכל וודאי אין אדם חוטא ולא לו ולא ישלח אבל בעה"ב שהזמין אורחין וכסיפא לי' מילתא שלא יהי' לו להאכילם ודאי שייך למגזר ואמנם אס"ד דפליגו בב' קדושות דלמא ס"ל דאדעתי' דר"ג אתי א"כ אפי' יהא קדושה א' הרי שרי לאחרים ושפיר מק' הש"ס. ובזה יתיישב לן הא דהשמיטו הרי"ף והרא"ש כאן ובביצה לי"ב דאתמר משמי' דרב אשי ואמימר ולא הביאו כ"א ללי"ק משום דפשיטא להו דבלי"ב ג"כ ביום שני נחלקו מדלא קאמר הש"ס ובו ביום הוה ואמנם אנן כר"פ קיימ"ל דאפי' יש במינו במחובר לערב מותרין בכדי שיעשו וכ' הר"ן ז"ל לערב מ' כד' רש"י והרי"ף וסייעתם דלערב יו"ט ראשון דאל"כ למוציו"ט הו"ל למימר וע"כ ליתא ללי"ב:

ועכ"פ אין כ"כ קו' על התה"ד שהתיר לאורחי' והרעיש עליו הרש"ל משמעתין דהרי הרי"ף והרא"ש לא הביאו כלל ללי"ב זאת ואפי' תימא כלי"ב נחלקו הריטב"א עם תוס' כמאן הל' תוס' קבעו הל' כר"ש והריטב"א כ' כיון דכלהו רבנן בר מרב ששת אכלו הו"ל ר"ש יחיד לגביי' ומה הרעש של רש"ל בזה:

תוס' ד"ה הא וודאי מאתמול נעקרה תו"ד דל"ש יעלה ויתלוש היכא דצריך שום כלי כגון בצידת דגי' וכיו"ב והדלקת נר ומילוי מים אמנם מוקצה שייך גם בדגים ועד"ז נבין מדוע לא אמר ר"פ אמתני' בדגים שהובאו לר"ג דלת"ק צריך לערב בכדי שיעשו דלא היא ר"פ לא קאמר הכי אלא אם הגוי הביא דורן לישראל דמחזי שבשביל ישראל עשה המלאכה התם אצרכוהו כדי שיעשה לרש"י כדאית לי' ולר"ת כדאי' לי' אמנם פלוגתת ר"ג וחכמי' ג"כ לא הי' שיעשה הגוי מלאכה בשביל ישראל דכה"ג לא הי' ר"ג חולק ומתיר כ"א מיירי שהגוי צד לעצמו ובס' מוכן ס' מוקצה הוא דפליגו וכמו"ש רש"י בביצה בהדיא

וכ"ת הרי התם נמי הגוי הביא דגים לר"ג הרי אמר ר"ג אין רצונו לקבל הימנו ופי' רש"י שאני שונאו וב"ס הגוי ידע מזה אלא שהי' לו דגים יותר מכדי צרכו והביאן לר"ג:

ואולי י"ל באמת היינו פלוגתא דרב ולוי לוי ס"ל שלא הי' חשש אי' מלאכה בשביל ישראל וא"כ י"ל אפי' באכילה התיר ר"ג ורב ס"ל דהי' חשש זה ג"כ ובטלטול הוא דהתיר ר"ג אבל לא באכילה ולרש"י שכ' דפליגי רק אי ר"ג מקיל בס' מוכן כ"כ י"ל דמאן דאסר באכילה ס"ל דהוה ס' בדשיל"מ משא"כ בטלטול וכ"כ הנוב"י דל"ש יל"מ דהרי גם היום גם מחר רוצה לטלטלו ומאן דמתיר לית לי' הך דרב אשי דס' בדשיל"מ אסור:

אסא ביו"ט שני כך ג' רש"י וא"ש מ"ש רצה רבינא להתיר אבל הרי"ף גרס ביו"ט סתם וק' אטו לא ידע רבינא מתני' דמכשירין דבעי' בכדי שיעשו ונ' דהב"י הביא בשם תשו' רשב"א דישראל ששלח קודם יו"ט ע"י עכו"ם פירות לחבירו והעכו"ם נתעצל והביאן ביו"ט ל"צ בכדי שיעשה עיי"ש וא"כ הכא הוה אפכא דהני בני גננא ציוו לגוי להביא להם אחר יו"ט לצורך הגינא והגוי הקדים עצמו והביא ביו"ט אבל הבאתו מיהת הי' לצורך הגינא לאחר יו"ט ואין זה נידון דמכשירין עפ"י מה שביאר הרמב"ם דכיון שא"צ לכך עד לאחר יו"ט למה זה יתנו רמז להביא ביו"ט ומטעם זה התיר רבינא ורב שמעיה הק' לו דמשום דאינן בני תורה הו"ל לאסור ורבא מסיק כיון דגזרו חכמים על מלאכת יו"ט לא אזלי' בתר סברא לחלק:

והנה הק"נ לסלק קו' רש"א בביצה השיא ד' הרא"ש דמודה דביו"ט שני מיהת אסור לאחר והיאך יפ' הסברא שנתן הרא"ש אין אדם חוטא ולא לו דכיון דאין אדם חוטא ולא לו למה יהא אסור ביו"ט שני כיון דמוקצה לא שייך דנולדה בזה מותרת בזה וצ"ע:

ולסיים המס' בד' אגדה נ' ארז"ל בשעה שתיקן שלמה עירובין ונט"י יצאה ב"ק בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני חכם בני ושמח לבי ואשיבה חרפי דבר הנה הש"ק רומז ליום שכלו שבת ונ' דזה רמזה לנו תוה"ק באי' הוצאה והכנסה דעוה"ב נקרא רשות היחיד רשות יחידו של עולם ורשות כל יחיד ויחיד כדאמרי' במס' שבת אל בית עולמו כל צדיק וצדיק נותנין לו מדור לפי כבודו והנה שכר מצוה בהאי עלמא ליכא והיינו דבשבת ליכא הוצאה מרשות היחיד לרה"ר שהוא העוה"ז שהכל שותפין בו כצדיק כרשע וכן בשעת פטירתו של אדם אין מלוין לו כ"א תורה ומע"ט והיינו דאין מכניסין מרה"ר לרה"י והנה שהע"ה רצה לעורר אותנו עוד יותר כי בעניני העוה"ז האדם מדיני בטבע אבל בעניני העוה"ב כ"א צריך לעמול לעצמו והיינו שאסר להוציא אפי' מרה"י לרה"י וזה רצה להורות לן דמ"מ אינו דומה מרובין העושין מצוה למיעוט ולזה תיקן עי"ח והנה התורה שנתיעץ בה השי"ת בעת בריאת העולם כמ' רז"ל אל תקרי אמון אלא אונין נקראת לבו

של השי"ת וז"ש אם חכם לבך ישמח לבי היינו תורתו שתהא משתמרת וגם אני אשפיע טובה לישראל ואמר חכם בני ושמח לבי ואשיבה חרפי האומרים הוצאה מלאכה גרועה הוא ומה טעם בה ואשיבה על ידיך חרפי דבר ואמרו רז"ל במ' שבת דנט"י לקדש דווקא תיקן שלמה דהנה הש"י רצה להרגיל עמו ישראל שיאכלו מאכלם בקדושה צוה עלי' להקריב שלמים שיאכלו הבעלים הכל חוץ מחזה ושוק בקדושה ושהע"ה דאג כי ע"י רגילותם גם קדש יאכלו בהיסח הדעת ותיקן נט"י והנה כ"ז שהתקינו חכמים השבותי' בשבת היינו לעורר האדם על אחריתו וצאתו לנועם ה' אבל במקדש שכולו בית ה' ודומה לש"ק עצמו מה שאסרה תורה אסרה אבל שבותי' א"צ וז"ש ר"ש כל מה שהתירו לך חכמים משלך נתנו לך:

חמץ

בע"ה בענין חמץ נוקשה ר"פ אלו עוברין לשה"ג תרל"א

ואלו עוברין ד' ר"ת דר"ל מעבירין מעל השלחן ר"ל דלאו בני מיכל נינהו ויל"ד א"כ רישא מיותר לגמרי והכי הו"ל למתני ואלו באזהרה ואין בהם כרת כותח וכו' ונ' דר"ת מיישב זה במה שסיים ואמר אבל בל יראה ליכא ומאי בעי ר"ת בזה אלא פי' קמפ' דתנא דידן רצה להוציא מסברת רש"י וסייעתו דגם בל יראה איכא ולהכי תנן ואלו עוברין ר"ל אלו דתנינן עוברין רק מעל השלחן חן אבל בל יראה ליכא ומפ' טעמא משום דאין בהם כרת אמנם אי קשי' הא ק' א"כ דמתני' לענין אכילה מיירי ות"ק ור"א דפליגי בתכשיטי נשים ג"כ לענין אכילה פליגי וכי ס"ד דת"ק ס"ל דמותר אפי' באכילה ונ' דאדרבא פלוגתיי' בהנאה דתוס' פי' לקמן דתכשיטי נשים היינו פנים של מטה דמאיס וק' וכי בהא פליגי אי מאיס או לא נבא ונחזי אמנם הרא"ש ר"פ כל שעה הביא ד' הפוסקי' דס"ל דחמץ שנפסל מאכילת כלב מותר אפי' באכילה עיי' קרבן נתנאל שם דלא כמג"א והרא"ש נחלק שם עלי' ומעתה ת"ק ס"ל כיון דמאיס ונפסל באכילת כלב אפי' באכילה מותר ור"א ס"ל כד' הרא"ש דמ"מ באכילה אסור ומ"מ י"ל דדוקא בנוקשה הוא דפליגי דס"ל לת"ק דמותר אבל בחמץ גמור גם ת"ק כהרא"ש ס"ל דאסור באכילה ומ"מ לק"מ אד' ר"ת אלא דמ"מ יל"ד דתנא תנא זה הכלל כל שהוא מין דגן ה"ז עובר ובשלמא לרש"י דעובר היינו בב"י שפיר כלל תנא כל שהוא ממין דגן אבל לר"ת דה"ז עובר ר"ל באכילה אבל בבל יראה אינו עובר תינח בהנך דמצי תנא אבל בזה הכלל ל"ש למתני הכי ונ' דבכ"מ דתנן זה הכלל ע"כ אתא לאתויי ומאי מייתי לן תנא דידן בזה הכלל ונ' דלד' תוס' לפי"מ שפי' רש"א לא פליגי ר"א בתכשיטי עם ת"ק בנוקשה ע"י תערובות כד' הר"ן ורז"ה כ"א במאוס פליגי א"כ שפיר י"ל דזה הכלל אתי לאתויי נוקשה ע"י תערובת וה"ק ל"ד נוקשה

בעינא וחמץ ע"י תערובת כ"א אפי' נוקשה ע"י תערובת ושפיר קאמר דה"ז עובר אבל בל יראה ליכא וי"ל בזה ק' תוס' לקמן ע"ד ר' יושע שמק' למה מנו את אלו והק' תוס' הרי איצטרך למעוטי תכשיטי נשים אבל למ"ש קו' ר' יושע הא כיון דזה הכלל מרבה אפי' נוקשה ע"י תערובת ולמה מצו חכמים את אלו דהו"ל רק נוקשה בעינא וגמור ע"י תערובת דמ' מקשה ע"י תערובת לא וא"כ סיפא סותר לרישא וע"ז תי' דאיצטרך מ"מ לממנינהו משום שיהא בקי בהן ובשמותיהן:

ד"א ביישוב ק' תוס' דהאי זה הכלל ר"א קאמר לי' ומייתי ראי' לאפוקי מת"ק דמתיר תכשיטי נשים דהרי שנינו זה הכלל וא"כ גם תכשיט בכלל וע"ז מק' לו ר' יושע לדבריך דגם תכשיטי נשי ם בכלל למה מנו חכמים את אלו ומשני משום שיהא בקי בהן ומ"מ לא קאי כ"א אתכשיטי נשים וג"כ עד"ז לק"מ אד' ר"ת דשפיר תנן עובר דוקא דלאו בני מיכל אבל בל יראה ליכא:

ועתה נבא לד' רש"י בע"ה הנה עיקר קו' תוס' דמהיכי תיתי שיהי' עובר בבל יראה י"ל דהא מלתא תלי' בפלוגתא דב"ש וב"ה ברישׁ ביצה גבי שאור בכזית אי ילפי' ביעור מאכילה ומאחר דקיי"ל כב"ה דילפינן ביעור מאכילה גם לענין בל יראה ילפי' דכל שאסרה תורה באכילה עובר עליו בבל יראה אפשר דטעמא דב"ה משום דמקשי' רחמנא בחד קרא שאור לא ימצא כי כל אוכל מ' דביעור ואכילה חד דינא אי' להו ואמנם הרא"ש הביא עוד קו' על רש"י דמ' סיפא מפ' לרישא מדתנן הרי אלו באזהרה רישא לענין בל יראה מיירי וי"ל אדרבא ה"פ דמתני' ואלו עוברין בבל יראה וא"כ כיון דגם באילו דין חמץ למה נמנו ומשני תנא הוא דנמנו משום דהרי אלו לענין באזהרה ואין בהם כרת להא מלתא נמנו אבל לענין בל יראה זו"ז שוין:

והנה ד' הרמב"ם בין בפי' המשנה בין בה' חו"מ כרש"י דעוברין היינו בבל יראה שכ"כ פ"ד מחו"מ תערובת חמץ כגון כותח הבבלי וכו' עוברין עליו בבל יראה ודייק הטור סי' תמ"ב מדבריו אלו דס"ל להרמב"ם הל' כר"א ונדחק הב"י בכוונתו ונ' לבאר דהנה הכ"מ פ"א מחו"מ פי' שם ב' פירושים בד' הרמב"ם לפי' הא' ד' הרמב"ם דפלוגתת ר"א וחכמים בכזית כא"פ ובבטלה דעתו קמיפלגי דר"א דרש כל לרבויי אף דבטלה דעתו ולמלקות דווקא ורבנן לא דרשו כל ומשו"ה פטרי דבטלה דעתו ופסק הרמב"ם כר"א ופי' אחר דר"א דריש כל אף אפחות מכזית בכא"פ ורבנן לא דרשו כל ופטרי בפחות דווקא ופסק הרמב"ם כחכמי'. וצריך לבאר לפי' שני זה פלוגתת ר"א ורבנן דתרווייהו ס"ל כד' הר"ן והרז"ה דמכי כל אוכל חמץ ממעטין תערובת כל אוכל ולא כל חמץ ותרווייהו ס"ל דכל לרבויי אתי' אלא דר"א ס"ל כל מחמצת אתא לרבות אפי' פחות מכזית בכא"פ דליותר

מכזית בא"פ לא איצטרך דבכל התורה אסור ואתא כי כל אוכל למעוטי מכרת ורבנן ס"ל דכי כל אוכל בא למעוטי מכרת אפי' כזית בכא"פ ואתא כל מחמצת לרבויי למלקות וע' לפנינו ומעתה נ"מ בין הני ב' פירושים לענין בל יראה דאי פסקי' כר"א א"כ כיון דגלי לן קרא דגם כזית ביותר מכא"פ מקרי חמץ ונהי דמעטי' אח"כ מכרת למה לא יחייב בבל יראה משא"כ אי פסק הרמב"ם כחכמים א"כ חזי' דמיעט הכ' תערובת משאר חמץ א"כ אדרבא גלי לן קרא דאחמץ בעין דווקא קפיד קרא שפיר ק' קו' התוס' נהי דאתרבי למלקות אאכילה מנ"ל דגם לענין בל יראה אתרבי והן הן ד' הטור בד' הרמב"ם פ"א שפיר י"לפ בו דרכים י"ל דפסק כר"א וי"ל דפסק כחכמים אבל מדכ' דעובר בתערובת חמץ על בל יראה שפיר יש לדייק דס"ל הל' כר"א דאי כחכמים נהי דאתרבי תערוב' למלקות אאכילה דלמא לענין בל יראה לא אתרבי כיון דמעטי' קרא משאר חמץ לענין כרת וכמו"ש וע' עוד לפנינו. אמנם במ"ש הכ"מ דאי הרמב"ם פסק כר"א ס"ל דבבטלה דעתו קמיפלגי יל"ד א"כ ד' הרמב"ם דדוקא אם אכל כל הג' בצים הוא דחייב וק' מ"ש בפ' ט"ו מה' מ"א כ' ג' דינים דהיינו חלב לתוך גריסין בכא"פ אם אכל כל הג' ביצי' לוקה ואם לא אכל כל הג' ביצי' אינו לוקה אבל אסור מה"ת כמו ח"ש עיי"ש בדברי' אבל אם לא הי' כזית בכא"פ היינו טעמו ולא ממשו אסור מד"ס וכאן לא כ' אלא אם לא הי' כזית בכא"פ אינו לוקה אבל אם הי' כזית בכא"פ ולא אכל כל הג' ביצים דין זה לא כ' כלל אנא ש"מ דגם הרמב"ם ס"ל דר"א ורבנן בהיתר מצטרף לאי' קמפלגו כפשטא דהש"ס ומ"ש הרמב"ם אם אכל מן התערובת כזית בכא"פ אינו רוצה לומר שיאכל כל הזית כ"א מן התערובת כזית כא"פ אכל כזית א' ולהכי לא פטר הרמב"ם ממלקות אלא כזית ביותר מכא"פ וא"ש דאצטרך הרמב"ם קרא דמחמצת להיתר מצטרף לאי' ואמנה מדאיצטרך בחמץ קרא להיתר מצטרף למי' ע"כ משרת לאו להיתר מצטרף לאי' דרשי' דאל"כ למה לא נגמר חמץ מהתם והיינו דפסק הרמב"ם בה' נזירות דלא אמרי' היתר מצטרף לאי' ואף די"ל מנזיר לא גמרי' משום דהו"ל נזיר וחטאת ב' כתובים אמנם א"כ טע"כ מגיעולי נכרי' ילפי' וזה א"א דקיימ"ל לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא וקדירה בת יומא נמי פגמא פורתא ומ"מ טעם הרמב"ם בחמץ משום היתר מצטרף לאי' אבל אם אכל כל הזית כא"פ אפי' כרת חייב ובכל אי' נמי חייב וזה המחוור בכוונ' ופי' ד' הרמב"ם:

אמנם עדן לשונו צריך ביאור שכ' שנא' כל מחמצת לא תאכלו דמ' כולי' קרא דרוש ר"א לתערובת וכן מורה בהדיא לשונו במנין המצות ובגמ' מפיק לי' לגופי' דקרא לנתחמץ מחמת ד"א ור"א מכל יליף ותו ק' כיון דעכ"פ מהאי קרא ילפי' לנתחמץ מחמת ד"א א"כ הו"ל לאו שבכללות והיאך כ' הרמב"ם שלוקין וכ"ת קו' זאת ק' גם לר"א ר"א עירובו

בלאו קאמר וממאי דלוקין על לאו זה וכצ"ל לר"י בפ' כל שעה דילפי' מהאי קרא חמץ לאחר זמנו לנתחמץ מחמת ד"א דג"כ אולי אינה לוקה ונ' דד' הרמב"ם דהא לא מיקרו לאו שבכללות דכיון דאי' ועונש חמץ שנתחמץ מחמת ד"א בהדי' כ' כי כל אוכל מחמצת ונכרתה אלא דלא ענש הכ' אא"כ הזהיר הכ' לא היה כ"א רמז בעלמא ועיקר קרא לר"י לחמץ לאחר זמנו ולר"א לתערובת חמץ ודוגמא לדבר לאו דאלקי' לא תקלל דעקרו לקללת דיין ומ"מ איצטרך קרא לאזהרה למקלל השם ומ"מ לא מקרי לאו שבכללות משום דעונש על קללת השם שמענו והכ' דכוותא. ואמנם הא דאמרי' דר"א מכל הוא דדריש ולא מוקמי' כולי' קרא דמחמצת לתערובת היינו דלמא ר"א כר"י ס"ל ואצטרך קרא לחמץ לאחר זמנו ומשו"ה קאמר דר"א דריש מכל וכן הא דאמרי' רבנן כל לא דרשי היינו ג"כ אי ס"ל כר"י דבעי' קרא לחמץ לאחר זמנו וכדמק' הש"ס אר"ש פ' כל שעה האי קרא דכל מחמצת מאי עביד לי' ה"מ לשנוי דאיצטרך קרא לתערובת אלא דילמא ר"ש כחכמי' ס"ל ומוקי לכולא קרא לנתחמץ מחמת ד"א לאזהרה אמנם למסקנא מ' לי' להרמב"ם דכיון דקיי"ל כר"ש בחמץ לאחר זמנו קיי"ל כר"א דהאי קרא דמחמצת אתיא לתערובת חמץ ולא כחכמים דמסתברא דחכמים כר"י ס"ל דעיקר קרא לחמץ לאחר זמנו ולא מייתר להו כ"א כל וכל לא דרשי אבל לדידן דלא קיימ"ל כר"י לא מסתבר לאוקמי כולה קרא רק לאזהרה לנתחמץ מחמת ד"א כ"א אוקמי' קרא לתערובת ומשו"ה פסק הרמב"ם כר"א בתערובות אף דלא פסק כוותי' בנוקשה:

וא"ש בזה ג"כ קו' הלח"מ מ"ש דהכא מלקי' אכל ובח"ש קיי"ל כר"י דאסור ואינו לוקה והנה תי' הא' של הלח"מ דהתם איצטרך קרא לכוי צ"ע דאדרבא לכוי וודאי לא אצטריך דאיצטרך קרא לספיקא הכי איתא בהדי' ביומא ואמנם למ"ש א"ש דבאמת מה"ט לא כ' הרמב"ם דמכל מלקי' כ"א דהכא מלקי' לי' משום קרא דמחמצת גופא וכמו"ש:

אלא דמ"מ בה' אי' מזבח כ' הרמב"ם דלוקה על תערובת חמץ מדרשא דכל הרי דמלקי' על כל ונ' דהתם ע"כ אצטריך לד' הלח"מ בתי' שני אקו' דח"ש דדייקי' בח"ש לא מלקי' משום דכיון דכ' קרא ל' אכילה גמירי דאכילה בכזית וע"כ כל לאי' ולא למלקות וא"כ אבל תקטירו ג"כ ל"ק דהתם לא כ' ל' אכילה:

ואמנם הלח"מ כ' ליישב אפי' אי הרמב"ם פוסק כרבנן דע"כ לא דרשו רבנן כל היכא דהסברא מתנגדת וכד' תוס' משא"כ התם כיון דמכי כל ידעי' מקצתו דגם רבנן דרשי כי כל שוב דרשי' כל גם לתערובת דכיון דמקצתו בלאו גם עירובו שוב מסתבר וק' הא כיון דרבנן דווקא כי כל דרשי היכא אי' לן שוב שום דרשא לתערובת ונ' כוונת הלח"מ דכ'

כי כל שאור וכל דבש והו"מ למכתב כי כל שאור ודבש וכל למה לי אלא ש"מ לדרשא והיינו דגם לרבנן מרבי' מני' עירובו משום דמכי כל ילפי' מקצתו:

ואמנם אי ק' לד' הטור הא ק' כיון דמהא דעובר על בל יראה בתערוב' מוכח כר"א דתערוב' באזהרה למה לא מק' הש"ס מיד אירשא אלו עוברין מאן תנא כיון דהא בהא תלי' ונ' דבס"ד הוה ס"ל דאפי' לרבנן דפליגי אר"א ס"ל דעובר בבל יראה וטעמא דפטרי מלאו משום דמ' להו אכל לא מלקי' ומ"מ חמץ מיקרו ועבר עלי' בבל יראה אמנם למסקנא דטעמא דרבנן דלא מקרי חמץ משום דממעיט מכל אוכל ולא כל חמץ שפיר א"ל דלרבנן עבר עני' בב"י אף דכ' כל כיון דבהדי' אימעיט אאי' אכילה אתרבי ולא לב"י ושפיר דייק הטור מד' הרמב"ם וכמו"ש לעיל:

והנה ד' הרמ"ך הובא בה"ה ובכ"מ דכוונת הרמב"ם אפי' ליכא כזית בכא"פ עובר בב"י וצ"ע הרי לד' הרמב"ם פט"ו מה' מ"א כזית יותר מכא"פ הו"ל טעמו ולא ממשו וא"כ מדאורייי' אפי' באכילה שרי והיאך שייך לומר דעבר עלי' בב"י ונ' ד' הרמ"ך דר"א וחכמים ביותר מכזית בכא"פ פליגי דר"א ס"ל אף דבכל התורה מותר הכא קאסר רחמנא בלאו ורבנן לא דרשי כל וס"ל בד' הרמב"ם דהרמב"ם פסק כחכמים ומשו"ה בעי כזית כא"פ וע"ד שפי' הכ"מ לעיל פ"א ואמנם מ' לי' להרמ"ך ע"ד שכ' הק"נ ליישב ד' הרא"ש בשמעתין דאף דרבנן לא דרשו כל היינו ללאו דוקא אבל אי' דאורייי' וודאי דאיכא כי היכי דלר"י ח"ש אסור מה"ת ולא לקי מדרשא דכל ה"נ יותר מכזית בכא"פ מכיון שהוא כן א"כ נהי דבשאר אי' כזית ביותר מכא"פ מדאורייי' בטיל ושרי לד' הרמב"ם מ"מ בחמץ גלי לן קרא דאינו בטל והוה כח"ש לענין אכילה אמנם לענין בל יראה כיון דעכ"פ לא בטל ויש כאן כזית שפיר עבר עלי' בבל יראה ז"נ ד' הרמ"ך ומ"מ הכ"מ דמ' לי' דהרמב"ם פסק כר"א וא"כ בכא"פ פליגי וכמו"ש הכ"מ אבל ביותר מכא"פ חמץ ישוה לשאר אי' וא"כ היאך הסכים כאן לד' הרמ"כ וצ"ע. ודע דהך סברא דרבנן ג"כ דרשי כל אלא דס"ל דלא מלקא אדרשא דכל יל"ד עלה דא"כ דרבנן כל דרשי מאי מק' הש"ס לקמן ורבנן דלא דרשי כל נשים מנ"ל הרי באמת דרשו כל אלא דנא מלקא עלה וצ"ל דבאמת הו"מ הש"ס לשנויי הכי אלא דהוה ק' לן תינח לר"י דדריש כל אבל לר"ל דלא דריש כלל נהי דס"ל כרבנן מ"מ נשים מנ"ל ולוה תי' הש"ס דרבנן כי כל דרשי וא"ש גם לר"ל אמנם בעיקר קושיין הרי לר"י לכ"ע ח"ש אסור מה"ת וכי נימא דר"י כתנאי אמרה למלתא י"ל דילד"ק התם בהך דר"י כיון דר"י מייתי סייעתא מדרשא דכל ל"ל הך סברא דחזי לאצטרופי א"ו ר"י ס"ל כרבנן דהכא דלא דרשי כל ואמנם אשמעי' ר"י דרבנן דווקא היכא דליכא סברא

הוא דלא דרשי משא"כ התם דאיכא סברא דחזי לאצטרופי משו"ה גם רבנן מודו דדרשי כל משא"כ בעלמא:

תוס' ד"ה אלו עוברין וגם רי"בא דקדק יל"ד מאי ל' וגם אטו הריב"א הביא ראי' לפירש"י וק' עוד יותר דהרא"ש הביא הרי"בא דקדק כן מדלא קתני עוברי' עליהן א"כ אדרבא דיוק הריב"א דלא כפירש"י ונ' דבאמת וודאי יל"ד אד' רש"י למה לא תנן עוברין עליהן וא"כ מ' יותר דר"ל עוברין מן העולם אמנם גם ל' עוברין מן העולם אינו מדוקדק דהו"ל למתני מתבערין כדתנן במס' שביעית ואלו מתבערין בשביעית א"ו תנא חדא מגו תרתי קמ"ל חדא דעוברין על אלו בב"י ותו קמ"ל דלאו דבל יראה ניתק לעשה דתשביתו ואם עובר החמץ מן העולם פטור מלאו דבל יראה ולהכי קתני ל' דמשתמע לתרי אנפי וז"ש וגם הריב"א דקדק דוודאי מדלא קאניס עלי' ר"ל עוברין מן העולם ואמאי קתני ל' עוברין א"ו לאשמעי' דגם בב"י עובר:

וע' ברא"ש מ"ש נ"מ בין רש"י וריב"א לר"ת ואמנם התוס' ריש מכלתין דחו ד' הרא"ש מדתנן שיאור ישרף והאוכלו פטור א"כ ס"ל לתנא דמתני' דנוקשה פטור ומ"מ ישרף והמ"א סי' תמ"ב כ' ליישב ד' הרא"ש דלמא מתני' דשיאור ביו"ט איירי דע"כ מניחה עד שתחשך דהרי אסור לאפותה וממילא תשרף משום חמץ ומלבד דיק' אטו מתני' ביו"ט דווקא מיירי אדרבא מ' דבחו"ה מיירי דכיון דביו"ט מניחה עד שתחשך ותחמיץ א"כ חמץ ישרף ולא לשיאור:

ונ' ליישב ד' הרא"ש בד' אחר דבפ"ק דחולין איבעי' דלא איפשטא אי שיאור לר"י ספיקא דהיינו ס' חמץ ס' מצה או ברי' הוה וא"כ אי שיאור לר"י ספיקא שפיר תשרף משום ס' חמץ והאוכלו פטור משום ס' מצה וכשם דהש"ס לא אפשיט לי' מאי דעתי' דר"י ה"נ אנן לא מצי למפשט ממתני' דשיאור מידי:

ועתה נבא לבאר מתני' בס"ד דהנה מדתנא תנא דידן בתחלה תערובת חמץ ובתר הכי נוקשה לכאו' ראי' למ"ד תערובת עדיף מנוקשה דהשתא מתני' לא זו אף זו תנן משא"כ למ"ד נוקשה עדיף הו"ל זו ואצ"ל זו ואפכא הו"ל למתני וכבר עמד ע"ז במ"ל פ"א מה' חו"מ והנה לכאורה לד' תוס' מה שפי' רש"א וע' לפנינו לקמן דפליגי ר"א בתכשיטי נשים עם הת"ק משום דמאיס ותרווייהו מודו דהוה נוקשה א"כ י"ל דתני נוקשה לבסוף משום דפלוגתא דר"א עלה קאי משא"כ לד' הר"ן והרז"ה דפלוגתא דר"א ות"ק בנוקשה ע"י תערובת ע"כ גם ארישא שייכא הך פלוגתא וליישב קו' זו נבאר תחלה פלוגתת ר"נ ור"י דמ"ס תערובת מסתבר טפי ומ"ס נוקשה מסתבר טפי בניישב ג"כ קושי' המ"ל כיון דלית לן כ"א חד קרא א"כ תרוויי' נוקשה ותערובת היאך מצי למילף ונ' דקו' זו יישב

רש"י לקמן במ"ש ונוקשה ילפי' מכל מחמצת מרבויי' דכל כונתו דתרוויי' י"ל דדרשי' קרא דמחמצת גופא או לתערובת או לנוקשה ורבויא דכל אפקי' לאידך או לנוקשה או לתערובת ומאן דס"ל תערובת מסתבר היינו דדריש ל' מחמצת דמ' טפי תערובת וע"ד שכ' הרז"ה דכי היכי דמחמצת קמא מפקי' לי' לנתחמץ מחמת ד"א ה"נ מסתברא למדרש גם מחמצת בתרא לדומה מיהת לנתחמץ מחמת ד"א והיינו תערובות משא"כ נוקשה וא"כ אפי' מאן דלא דריש כל אי' לי' קרא לתערובת ורבוי' דכל לנוקשה. אמנם מאן דס"ל נוקשה מסתבר למילף ממחמצת ה"ט דס"ל ממלת מחמצת ליכא לדיוקא מידי כ"א דבר הלמד מענינו דרשי' התם כ' שבעת ימי' שאור לא ימצא בבתיכם ושאור הוא דבר המחמץ ד"א וע"ז כ' קרא כי כל אוכל מחמצת היינו שנתחמץ מן השאור אמנם בקרא בתרא כ' כל מחמצת לא תאכלו בכל מושבותי' תאכלו מצות ומאחר דנוקשה לאו מצה הוה ושפיר ילפי' לה ממחמצת ואמנם אי ק' הא ק' הרי האי קרא אצטריך לאזהרה לנתחמץ מחמת ד"א כדקאמר הש"ס וא"כ נהי שכ' לעיל דתרוויי' ש"מ מ"מ בשלמא תערובת ונתחמץ מחמת ד"א דמי להדבר ושייך תרוויי' ש"מ משא"כ נוקשה:

ואמנם יש לעורר עפ"י מ"ש תוס' פ' השוכר בע"ז נדחות ד' הר' יוסף דמפ' דלעולם טע"כ דאו' ומ"מ לקי משום דילפי מגיעולי נכרי' דלא הוה כ"א עשה וכ' תוס' דלא היא כ"א כיון דגלי לן קרא דטעם כעיקר שוב אמרי' הדרא לאי' קמא ולקי והביאו ראי' מפסולי מוקדשין והר"ש במס' טבול יום דחה ראיתם עיי"ש ומ"מ ק' ע"ד תוס' משמעתין דלמה לן אזהרה כלל לנתחמץ מחמת ד"א כיון דגלי לן קרא דחייב עלי' א"כ אהדרי' לאי' וא"צ אזהרה מיוחדת וצ"ע ומ"מ י"ל דבאמת ר"נ ור"י בהא פליגי מאן דיליף תערובת ממחמצת היינו משום דס"ל כסוגי' הש"ס וכד' הר' יוסף דמ"מ אצטריך קרא לאזהרה לנתחמץ מחמת ד"א אלא דתרתי ש"מ אבל דומיא מיהת בעי' ומאן דס"ל נוקשה עדיף ס"ל כד' תוס' דלא אצטריך אזהרה כלל לנתחמץ מחמת ד"א ושפיר מוקמי' האי מחמצת לנוקשה דבר הלמד מענינו דומי' דבכל מושבותי' וכמ"ש מ"ע לפי פשט הש"ס:

אמנם ליישב קו' ממתני' י"ל דר"נ ור"י פליגי בפי' פלוגתא דר"א ורבנן מאן דס"ל נוקשה עדיף היינו משום דמ' לי' דפלוגתא דר"א ביותר מכא"פ דבכל התורה שרי מדאו' והכא מפיק לי' ר"א מכל לאסורא וא"כ חידוש הוא שחדשה תורה ובודאי נוקשה מסתבר טפי משא"כ מאן דס"ל תערובת מסתבר טפי ס"ל דפלוגת' בכא"פ או בהיתר מצטרף לאיסור או בבטלה דעתו וא"כ אי' דאורייי' וודאי איכא דח"ש אסור מה"ת אלא דגלי לן קרא דחמץ לר"א למלקו' וא"כ נוקשה הוה חידוש טפי והנה אמרי' לקמן בהדי' דבכותח הבבלי וד' רש"י לקמן דכל ד' מיני מדינה הוי הכי וע' לפנינו הוה כזית בכא"פ ורבנן משום דבטלה

דעתו פליגי אדר"א ומעתה לענין בל יראה ע"כ גם רבנן מודו דהרי איכא כזית בכא"פ ולא נתבטל ולפ"ז מתרץ קו' דהא דס"ל לר"נ נוקשה עדיף היינו דעדיף מיותר מכא"פ אבל מכותח הבבלי וודאי לא עדיף ומעתה הא דנקט תנא תערובת ברישא משום כותח הבבלי דלכ"ע עובר בבל יראה ומדתני כותח הבבלי קמסיים תו לכולא מילתא דתערובו' אף דנוקשה עדיף:

ר"א אומר ע' תוס' לכאו' דברי' בשטת רש"י וריב"א דעוברין היינו בל יראה ושפיר ק' להו כיון דלר"א נוקשה בעיני' בלא כלום היאך יתכן שיעבור בבל יראה אבל לר"ת דס"ל עוברין היינו לאו בני מיכל א"כ מאי ק' להו וכ"ת סיפא ק' להו דתנן הרי אלו באזהרה אטו אסיפא קאי ר"א ארישא קאי ואמנם כד דייקת גם לד' רש"י וריב"א לק"מ דע"כ לא שמעי' לר"א דקאמר אלא דנוקשה אינו בלאו אבל מדאורייי' אסור ושפיר שייך בל יראה ונ' דאדרב' לר"ת הוא דק' להו טפי דכבר דקדקנו לעיל כיון דעוברין היינו לאו בני מיכל א"כ מ"פ ת"ק ור"א בתכשיטי נשים אטו לת"ק אפי' באכילה שרי אע"כ לר"ת עיקר פלוגתיי' בסיפא לענין הרי אלו באזהרה דת"ק ס"ל תכשיטי נשים אינן באזהרה ור"א ס"ל דאיתנן באזהרה ושפיר מק' תוס' דר"א אדר"א:

זה הכלל כ' רש"י מין דגן חטים וכו' נ' כוונת רש"י דלכאור' ר"י לא מק' אלא למה מנו חכמים אלו ואנן ק"ל איפכ' למה תנן זה הכלל ונ' דאתא לאשמעי' דלעיל ס"ל לריב"נ אורז חייבין על חימוצו כרת וחכ"א אין זה חימוץ אלא סרחון והי' אפשר לומר דל"פ חכמים אלא לענין כרת אבל מודו דאף דלא הוה חימוץ מ"מ נוקשה הוה ומאחר דנוקשה עוברין עליו גם אורז עוברין עליו לזה קאמר תנא זה הכלל כל שהוא מין דגן פי' ה' מיני דגן ר"ל לאפוקי אורז דאפי' נוקשה לא הוה:

ואין בהם כרת כ' רש"י אבל לאו יש באכילתו נ' דכ"כ רש"י דלא נטעי ונימא דארישא אלאו דבל יראה קאמר הרי אלו באזהרה ומאכילה לא קמיירי וא"כ לא מק' הש"ס מידי מאן תנא דהתם באכילה פליגי לזה כ' דס"ל ואין חייבין כרת מוכח דלאו י"ל בהן ומדכרת לענין אכילה מיירי גם לאו לענין אכילה קאי ושפיר מק' הש"ס:

קומניתא דאומנא כ' רש"י הא שנתעפש בתוך הכותח נ' שכ"כ רש"י לדחות ד' הברצלני ברא"ש ר"פ כל שעה שהביא ראי' מכותח הבבלי דפת שנתעפש קודם זמן אי' אף דמותר בהנאה אסור באכילה והביא ראי' מכותח הבבלי וק"נ שם נדחק בכוונתו אמנם כוונתו פשוטה דכולא מלתא דכותח הבבלי משום קומנייתא דאומנא והיינו פת שנתעפש והרי הפת עצמו מותר באכילה אלא ש"מ דבאכילה אסור ואמנם רש"י בא לדחות זה וכ' דודאי

נתעפש הפת קודם שניתן לכותח לא הי' אוסר הכותח אלא דבתוך הכותח נתעפש ובתוך הכותח אין העיפוש פוסלו מאכילה ולהכי חל עליו איסור:

אמנם יל"ד בד' הרב ברצלינו במ"ש שם לחלוק על הי"א דמורייס כמסקנת הק"נ דע"כ הדברי' מד' הברצלוני דהרא"ש ר"פ אלו עוברין י"ל שיטה אחרת ומ"מ מסיק שם דאו' שאני משום דאורחי' למיכלא הכי וא"כ מאי ראי' מייתי מכותח הבבלי לפת שחרכו ונ' דהברצלוני לנפשי' לא מחלק כלל בזה כ"א דייק כהרא"ש מדקאמר רבא מותר בהנאה אסור באכילה אלא דהני י"א לית להו האי דיוקא וס"ל דהא דנקט רבא מותר בהנאה משום דלא חזי לאכילה ולטעמיי' השיב לי' הברצלוני כיון דבמורייס חזי' דחזי למיכל ואמאי לא קאמר שוב רבא מותר באכילה אלא ש"מ דאסור. והנה בעיקר קושי' מ"א תמ"ב ע"ד הר"ב בזה נא הבנתי אטו תערובת חמץ לר"ש לאחר הפסח אסור באכילה הרי בהדי' כ' המ"א תמ"ב דמותר באכילה ואמנם מ"ש הרא"ש דאף דלא חזי לאכילה כיון דאיהו אכל לי' לדידי' חשיבה אכילה למד כן מדרבא פ' שבועות שתים לפי גיר' הרא"ש שם שבועה שאוכל ואכל עפר פטור ע' ברא"ש שם מוכחא סברא זו אבל לגרסתינו שם יש לדחות:

שכר המדי ע' ברא"ש וכן פירש"י לקמן בסוגיין דהיתר מצטרף וס"ל לרש"י דקו' הש"ס מכל ד' מיני מדינה הי' אמנם ג"ז אין ראי' די"ל אדרבא ס"ל מדלא פריך הש"ס כ"א מכותח הבבלי ש"מ דאינך אין בהם כזית בא"פ ובאמת תי' רש"י לקמן ק' להבין וד' רש"י בשמעתין גבי שכר המדי לאו דווקא הם:

תוס' ד"ה טיפולן ע' רש"א והב"ח בהגהותיו לש"ס פי' פי' אחר בד' תוס' ע"ד רש"י ולקמן אי"ה נביא ראי' לד' רש"א ואמנם פי' רש"א בפלוגתת ת"ק ור"א הוא דוחק גדול כל כי האי לא הוו שתקי תוס' מלפרש ולזה נ' דבאמת ל"פ כ"א בהא אי נוקשה כי האי דמאיס אסו' או לא ות"ק מתיר ור"א אוסר ואמנם אי הוי נקט ת"ק טפולן של בנות עשירים ס"ד דאפי' בפנים של מטה דמאיס בכלל להכי נקט שמשיירות לבנות עניים ובנות ענייי' די להם אם מטפלי' פני' של מעלה ופני' של מטה טופלת בסיד כדלקמן ואמנם ר"א אי הוה נקט טפולן של בנות עשירים שוב הוה ס"ד דת"ק גם בפני' של מעלה חולק וקולן של סופרין מלתא אחריתי הוא להכי נקט תכשיטי נשים דאין דרך לקרוא בשם זה כ"א טפול פני' של מטה וכמו"ש הב"ח וא"ש הכל:

תוס' ד"ה למה מנו חכמים הנה מד' אלו של תוס' מבואר כפי רש"א דלא ס"ל לתוס' כד' הר"ן ורז"ה דר"א ורבנן בנוקשה ע"י תערובת קמפלגי דאי ס"ל הכי לתוס' א"כ לא מק' מידי הא איצטריך משום תכשיטי נשים כיון דתנא לא נקט כ"א חמץ גמור ע"י תערובת

ונוקשה בעיני' מהי"ת נימא דגם נוקשה ע"י תערובת אי' לי' אלא ש"מ לית להו לתוס' ד' הר"ן אמנם ליישב קו' תוס' נ' דלכאו' קשה מאי תי' ר' יושע שיהא בקי בהן בשלמא במיני מדינה א"ש כדמייתי הש"ס דמי שאינו מבבל לא ידע מה הוא כותח הבבלי ומי שאינו ממדי לא ידע מה הוא שכר המדי וכן השאר משא"כ מיני אומנו' מאן לא ידע מה הוא זומן של צבעי' או עמילן של טבחי' דברי' הרגילי' בכ"מ ובכל זמן אע"כ אדרבא קו' ר' יושע לא היא אמיני אומנות דהני אצטריך למנקט לאפוקי מדר"א דאוסר ג"כ תכשיטי נשים משא"כ אמיני מדינה ק' למה הוצרך למנקט כולהו בשמהתהון וזהו תי' שפיר שיהא רגיל בהן.

תוס' ד"ה מאן תנא שאינו בעין שנימוח נ' דרש"י לטעמי' דפסיק בשלהי שמעתין לקמן דטע"כ לאו דאו' כרבנן דכותח הבבלי ורש"י לטעמי' דמפ' פ' השוכר בע"ז דטעמו ולא ממשו היינו היכא שנימוח האי' וא"כ רבנן ג"כ כה"ג דווקא מיירי וי"ל שהביא רש"י כאן להציע זה לפ' מאי דאמרי' לקמן דטעמא דרבנן נהי דאיכא כזית בכא"פ מ"מ בטלה דעתו וזה אסור דס"ל בהא פליגי ר"א ורבנן ולא בטע"כ ואמנם מק' אדרבנן וכי בטלה דעתו מאי הוה למה פטר כיון דכזית בכא"פ דאו' אטו אכילה גסה חשבי' לי' התם קץ באכילתו אבל הכא אדרבא כיון דאכיל לה לא קץ א"ו בטעמא קמפלגי ותרווייהו ס"ל טעם כזית כא"פ דאורייי' ואמנם רבנן הכי קאמרי אי האי זית דרך אכילתו נאכל כא"פ אמרה תורה דלא לבטיל אבל אם כדרך אכילתו נאכל ביותר מכא"פ שוב אמרי' אחרי רבים להטות ובטיל:

וסיים רש"י ותכשיטי נשים נוקשה בעיני' וכו' וק' אמאי נקט רש"י תכשיטי נשים אליבא דר"א דוקא ונ' דרש"י כ"כ להוציא מד' המפו' דפלוגתא דר"א ות"ק בנוקשה ע"י תערובת דהרי חזי' הכא דהש"ס הוצרך ליגע למצוא תנא דס"ל חמץ גמור ע"י תערובת ונוקשה בעיני' ואנן נימא דר"א מוסיף עוד נוקשה ע"י תערובת אלא ש"מ דתכשיטי נשים הוא נוקשה בעיני' אלא דבהא פליגי הני נוקשה דת"ק ראוין מיהת לאכילה ע"י הדחק אמנם הני תכשיטי נשים לאו ראוי' לאכילה כלל ופטר בהו ת"ק ור"א ס"ל אפי' כה"ג הוה נוקשה ואמנם מה"ט הרמב"ם בפי' המשנה י"ל שיטה אחרת בכולא פלוגתא דת"ק ור"א דהני תכשיטי נשים סלת הן וטעמא דר"א דגזרי' דלמא אתי לשרותן ואין זה ענין כלל לא לפלוגתא דתערובת ולא לפלוגתא דנוקשה:

תוס' ד"ה מאן תנא ע' רש"א הנה מה שהק' מהא דמס' בשמעתין דרבנן אי' מיהת אסרו אין זה קו' דע"כ לא פליגי רבנן בתערובת עלי' דר"א אלא בהיתר מצטרף לאי' וא"כ ח"ש מיהת הוה שפיר אסרי רבנן משא"כ בנוקשה יוכל להיו' דלא אסרו ח"ש כלל:

ומה שהק' משיאור ישרף דלמא טעמא דר"י דאמר ישרף משום דמדרבנן מיהת אסור אא"כ מ"ש בשיאור דר"מ דקאמר מותר בהנאה ואסור באכילה דהיינו נותנו לפני כלבו ודנימא דגזר הכסיפו פניו אטו סידוק ואי סידוק גופא ג"כ דרבנן הו"ל גזירה לגזירה ואמנם אכתי י"ל דס"ל לר"י ספיקא הוה ולהכי לא לקי עלי' ומ"מ ישרף:

אמנם אכתי ק' מאין מ' להו לתוס' דאפי' אי ליכ' ונ"מ דמקשה לקמן בפשיטות ורבנן דלא דרשי כל נשים מנ"ל דלמא באמת דרשי כל אלא דס"ל כר"י בסוגי' דח"ש דאדרשא דכל לא מלקי' אלא ש"מ פשיטא לי' לש"ס חדא מתרתי אי דרשי' כל אפי' מלקי מלקי' ואי לא דרשי' אפי' אי ליכא וה"ה דמאן דאי לי' נוקשה ודלית לי' נוקשה בהא פליגי אמנם אכתי ק' אש"ס גופא מנ"ל להק' דלמא באמת הכי אי להו לרבנן דדרשי' לאי' ולא למלקו' והי' נ' דקו' הש"ס לר"ל דלא דריש כל כ"א לאסמכת' בסוגי' דח"ש אמנם ז"נ דוחק וגם אדעתא דהכי לא דייקי תוס' שוב מידי ולזה נ' דקו' הש"ס הי' כיון דטעמא דרבנן דפליגי עלי' דר"א דלית להו היתר מצטרף לאי' א"כ ע"כ כל לא דרשי דלאי' לא איצטרך דהרי ח"ש אסור מן התורה אלא דאכתי ק' דלמא משו"ה לא דרשי כל להיתר מצטרף לאי' משום דאיצטרך להו לנוקשה ולעולם דרשי' כל אא"כ הרי לקמן בשיטת רב יודא שקלי' וטרי' ולרב יודא תערובת מסתבר טפי מנוקשה ואי ס"ד דרבנן דרשי כל למה לא מפקי לי' טפי לתערובת אלא ש"מ דלא דרשי כל ואכתי ק' דלמא לעולם דרשי כל ולאי' וא"כ לתערובת לא איצטרך דח"ש אסור מה"ת ולהכי מפקי לי' לנוקשה אלא ש"מ מאן דלית לי' נוקשה אפי' אי' ליכא וכדכ' תוס':

באו"ד וא"ת והנה קו' זו הקשו תוס' בחולין ובמנחות בלי שום הצעה והכא דוקא הציעו תחלה הקדמה זו ונ' שכ' כן לדחות תי' רש"י במס' חולין שכ' רש"י דבאמת נוקשה לר"מ חמץ גמור הוא והא דפטר מכרת משום דאינו ראוי לאכילה הוא לדברי' ולמלקות ג"כ אצטרך רבוי משא"כ לכרת לית לן רבוי ומיושב ממילא ק' תוס' ולזה הציעו תוס' הקדמתן וודאי אי נוקשה חמץ הוה שפיר י"ל דמכרת מעטי' רחמנא ולמלקות הדר רבוי' משא"כ השתא דאמרי' דאפי' אי' ליכא אתמהה אטו משום דאינו ראוי לאכילה קצת לא יהא בו אי' הרי מאכילת כלב אכתי לא נפסל אלא ש"מ אדרבא אי לאו דרביא רחמנא לא הוה כלל בכלל חמץ ושפיר ק' להו דלמא דוקא בפסח לא זולת:

רשי' ד"ה שיאור בסוה"ד והאי לאו דנוקשה נפקא לי' וכו' צריך להבין כוונת רש"י בזה והי' נ' דק' לי' לרש"י ז"ל מנ"ל לר"מ למדרש מקרא דכל מחמצת תרתי תערובת ונוקשה לזה כ' רש"י דנוקשה באמת מרבוי' דכל דריש ואמנם עיקר קרא מחמצת בתערובת מיירי וס"ל לר"מ כר"ש דחמץ לאחר זמנו מותר מה"ת ולנתחמץ מחמת ד"א לא אצטריך

קרא כיון דגלי רחמנא לענין כרת דל"ש בין נתחמץ מאלי' לנתחמץ מחמת דבר אחר ה"ה לענין אי' דגילוי מלתא בעלמא הוי ולא שייך למימר כה"ג עונש שמענו אזהרה מנין וא"כ אייתר קרא כולי' לתערובת ורבוי דכל לנוקשה וז"ש רש"י ונוקשה מפיק לי' מרבוי דכל ועד"ז היינו יכולין לומר ולפ' פלוגתת רב יודא ורב נחמן דכיון דמאן דאית לי' תרווייהו נוקשה ותערובת ע"כ עיקר קרא מפיק לי' למסתבר ואאידך רבוי דכל א"כ רב יודא ס"ל כיון דקרא קמא אוכל מחמצת ונכרתה מיירי בנתחמץ ע"י דבר אחר מסתבר ג"כ לאוקמי האי מחמצת אתערובת דדמי כ"כ לנתחמץ מחמת ד"א כמו"ש הרז"ה ואמנם ר"נ ס"ל דבר הלמד מענינו מחמצת קמא כ' עם שאור בחד קרא שאור לא ימצא בבתיכם וכיון דשאור אי' משום דמחמץ ד"א מחמצת ג"כ בהכי מוקמי' משא"כ מחמצת בתרא דכ' עם מצות בחד קרא והא נוקשה לאו מצה הוא מסתבר לאוקמא אנוקשה טפי. ואמנם נ' כוונת רש"י ע"ד אחר דמאן דדריש מכל נוקשה ה"ט דתערובת דשמעתין פלוגתיי' בהיתר מצטרף לאי' והייינו דקאמר תערובת מסתבר דהתם אי' דאורייתא איכא לכ"ע דהרי ח"ש אסור מ"ה משא"כ נוקשה הוה אי' חדש ומעתה י"ל דר"מ אליב' דרב יודא ס"ל כקו' הש"ס לקמן דהיינו כיון דגלי רחמנא בנזיר משרת להיתר מצטרף לאי' לר"ע לקמן גם אנו אמרי' מכאן אתה דן לכל אי' שבתורה וא"כ לא אצטריך קרא בחמץ ואייתר לי' כולא קרא לנוקשה וז"ש רש"י דנוקשה יליף מקרא דכל מחמצת ולא מל' מחמצת כ"א כל רבוי' הוא ומרבי' נוקשה מני':

ומעתה עד"ז ג"כ י"לפ טעמא דר"נ דס"ל כמסקנא לקמן דנזיר וחטאת ב' כתובים הבאים כא' וע"כ גלי לן רחמנא דלא נימא בשאר אי' היתר מצטרף לאי' וא"כ נוקשה מסתבר טפי למילף מרבויי' דכל אא"כ יק' שוב תערובת מנ"ל לר"נ אליב' דר"א ונ' דלר"נ האי כל אנוקשה אתי אלא מדלא כ' רחמנא כל חמץ לא תאכלו כ"א כל מחמצת לא תאכלו ומחמצת היינו נתחמץ מחמת ד"א ש"מ גם לרבות תערובת אתי וע"ד שכתבתי למעלה דאף דאצטריך קרא לאזהרה אנתחמץ מחמת ד"א מ"מ א"ש ג"כ לאזהרה לתערובת ויש לכוין זה קצת בד' רש"י שכ' ועל עירובו בלאו מכל מחמצת רש"י ד"ה לענין כרת וכו' ועיי' רש"א ולכאורה גם לד' רש"א ק' מאי מקשה הש"ס דלמא לרבוי תערובת דהרי כ' כי כל אוכל חמץ מ' חמץ בעין וכמ"ש רש"א צ"ל נהי דכ' תוס' דחד קרא איצטרך לדרשא אחרת דהיינו קרא דכי כל אוכל מחמצת ונכרתה מ"מ מקשה הש"ס דלמא איפוך חנא וקרא דכי כל אוכל חמץ אתא לדרשא אחרת וכי כל אוכל מחמצת לרבות תערובת אמנם השתא דאתי' להכי גם קו' הרש"א על הר"ן יש ליישב דהשתא וודאי דדרשי' כי כל אוכל מחמצת אנשים ממיל' מפקי' מכי כל אוכל חמץ כל אוכל ולח כל חמץ משא"כ אי אפיך

אנא קרא דכי כל אוכל חמץ אנשים וכי כל אוכל מחמצת לרבות תערובת ולא בא הש"ס כלל לומר דאיצטרך קרא למעט נשים כדס"ד דרש"א כ"א תרווייהו מרבי' אלא אפוך ומ"מ משני הש"ס כיון דכ' כי כל אוכל מחמצת:

רש"י ד"ה כותח וכו' נ' כוונתו ליישב קו' תוס' וקו' רש"א דמאי אולמא דהך ברייתא מבריי' דר"נ ולזה כ' רש"י בריי' דלעיל לא נקטי' אלא עירובו בלאו ושפיר י"ל דה"ה נוקשה אלא משום דרבנן בתערובת פליגי ובנוקשה מודו נקט עירובו משא"כ הך בריי' שלא קיצרה משנתה למימר עירובו בלאו כ"א ביאר בהדי' כותח הבבלי ושכר המדי ש"מ למעוטי נוקשה הוא דאתא והיינו דהאריך רש"י לבאר. ואמנם י"ל קו' תוס' עוד ע"ד אחר דבריי' דלעיל דלא דרשה קרא שפיר י"ל דעירובו לאו דוקא אלא משום דרבנן פליגי בעירובו משא"כ הך ברייתא ddרשה קרא כל מחמצת לרבות הני דחשיב מבואר בהדי' דדוקא אערובו קאי ולא אנוקשה:

גמ' ואלו נוקשה בעיני' ל"ק ש"מ לר"א נוקשה בעיני' לית להו ומכאן הק' הב"י על הטור שכ' כל אלו לר"א בלאו ר"ל כל אלו דמתני' והרי נוקשה לית לי' לר"א ונ' לבאר דהנה התוס' במתני' הקשו האיך נוכל לומר דר"א לית לי' נוקשה הרי מדקאמר אף תכשיטי נשים מדקאמר אף ש"מ דמודה לת"ק ותי' דחד מינייי ר' אליעזר אמנם לכאו' י"ל דר"א מודה דגם נוקשה עובר בפסח אבל פליג אסיפא דהרי אלו באזהרה וכבר דברנו מזה לעיל אלא דלמ"ש הטור דדוקא לר"א אסור להשהות אלו דמתני' בפסח משום דהם בלאו משא"כ לרבנן ואס"ד דר"א לית לי' אלו באזהרה נא הוה קאמר אלו עוברין ואמנם מבואר ג"כ מד' הטור שם דדוקא לדידן דקיימ"ל כר"ש דחמץ לאחר זמנו מותר בהנאה ע"י תערובת הוא דאצטרך להך סברא משום דבלאו משא"כ לר"י דס"ל חמץ לאחר הפסח ג"כ מדאוריי' אסור אפי' לא הוה נוקשה ותערובת בלאו מ"מ אסור להשהותו שכל דתקון חכמים כעין דאוריי' תיקן והנה בטור לא מ' לי' תי' התוס' דחד מנייי ר"א ומשו"ה מ' לי' דדוקא נר"י אסר רב דרב ס"ל הל' כר"י דחמץ לאחר זמנו אסור מדאו' ומוקי לר"א ג"כ כר"י וס"ל דר"א פליג אסיפ' על הרי אלו באזהרה לגבי נוקשה ובריש מודה דעובר בפסח דהיינו עובר מן העולם משום דאסור בהנאה אפי' לאחר הפסח משא"כ ר"נ לדידן קאמר דקיי"ל הל' כר"ש ואי ר"א נוקשה לית לי' היאך קאמר דנוקשה עובר בפסח וכ"ת לידוק ממתני' גופא אי לאו דאשכחנא בפי' דר"א ס"ל עירובו בלאו היינו מפ' דטעמי' דר"א במתני' משום דכר"י ס"ל אבל עכשיו וודאי מסתבר שלי' לאוקמא מתני' שלא כהל' וכן ל"ק מהך בריי' דהך בריי' לר"י אליבא דר"א מתנייא:

רש"י ור"א עירובו בלאו פשיטא וכו' כוונת רש"י דמאי מק' הש"ס הרי תנא בהדי' קאמר כל מחמצת לרבות עירובו א"ו עיקר קו' הש"ס הא כרת נמי ליחייב ובהא מתיישב דלא מק' הש"ס אר"מ נוקשה מנ"ל ואתנא דמתני' דלמא אי' להו שום דרשא משא"כ לר"א דקאמר בהדי' כל מחמצת וממעט לי' מכרת שפיר מק' הא בכרת ג"כ מחמצת כ':

גמ' ההוא נמי מבעי' לי' לאזהרה כ"כ לעיל שיל"ד לד' תוס' בסוגי' דטע"כ דאמרי' הדרי' לאי' קמא אמאי אצטריך הכא קרא יתירא לאזהרה ונ' דה"ט מדחזי' דבכל לאוי לא נזכר כ"א חמץ דמ' נתחמץ מאליו ואס"ד דנתחמץ מחמת ד"א עם נתחמץ מאלי' חד דינא אית לי' למה כ' רחמנא כלל חמץ לכתוב מחמצת ואנא ידענא נתחמץ מחמת ד"א ונתחמץ מחלי' ממיל' ידעי' א"ו לגלויי לן דיש חילוק בזה נתחמץ מאליו בלאו וכרת ונתחמץ מחמת ד"א בעשה וכרת ונ"מ לענין קרבן ומלקות דבעשה ליתנהו ולהכי אצטרך אזהרה יתירא לנתחמץ מחמת ד"א אא"כ יקשה למסקנ' דבאמת תרווייהו שוין הדרא קו' לדוכת' לא לכתוב רחמנא חמץ כלל וצ"ל דאי הוה כ' רק מחמצת היינו מרבי' גם תערובת לכרת דדמי לנתחמץ מחמת ד"א והשתא דכ' חמץ ידעי' למעוטי תערובת מכרת ועד"ז י"ל קו' הש"ס לקמן עלי' דר"א נילף מכי כל עירובו וקאמר הש"ס קשיא ולא אמר תיובת' וכל קשיא א"ל תירוץ וע"ד שכ' א"ש דאס"ד גם תערובת בכרת הדרא קו' לדוכת' לא לכתוב רחמנא חמץ כלל כ"א מחמצת אלא ש"מ למעט תערובת מכרת. ועד"ז יש ניישב קו' תוס' שהקשו הא תרי כי כל כתיבי הנם מדקשיא לן למה שינה קרא בין חמץ למחמצת ע"כ דיש חילוק בשניי' ע"כ אי לאו דכ' קרא דמחמצת שוב כי כל לרבות נשים דלמא הוה ס"ד דדוקא בחמץ שנתחמץ מאלי' נירבו נשים וכ"ת ח"כ לא לכתוב קרא ההוא רבוי כ"א במחמצת וכי כל אוכל חמץ ל"ל אי לאו דגלי קרא בחמץ דל"ש לרבויי מני' תערובת דכי כל אנשים אתא שוב הוה מרבי' מכי כל דמחמצת תערובת ג"כ לכרת ושפיר אצטריך תרווייי':

תוס' ד"ה סד"א לכאורה י"ל דבאמת מספיקא הוה דרשי' היקשא לחומרא ומ"מ מספיקא לא מחייבינן להו בקרבן דהו"ל ס' חולין בעזרה דדלמא היקישא לקולא ואצטריך קרא לברורי וניחייב בקרבן. אמנם י"ל עוד ד"א דסוגיין דהכא אליבא דר"ש דילף מהאי קרא פ' כ"ש דחמץ לפני זמנו אינו בלאו מדאורייי' וא"כ האי היקישא ע"כ לקולא וס"ד דלהא מלתא ג"כ לקולא אתקש וכ"ת למסקנ' דאצטריך היקשא לדר"א דכל שאינו באכילת חמץ מנ"ל לר"ש למילף גם לפני זמנו מהאי קרח י"נ ע"ד שכ' ר"י דבאמת אורחא דקרא דסיפא מפ' לרישא ואי לדר"א הרי רישא מפ' לסיפא ומ"מ דר"א שפיר ילפי' כיון דאתקש אין היקש למחצה:

ועד"ז י"ל ג"כ קושי' התוס' ליחייבו נשים בציצית דבאמת התם לאו להיקשא כתיב כ"א לסדין בציצית אלא דבש"ס דערכין מק' מנ"ל לאוקמ' קרא לסדין בציצי' דלמא לפטורי כהני ודחי לה וממילא מוקמי' לקרא לסדין בציצית ואדרב' ציצית דוחה שעטנז אלא להקישא וכ"ת החי גופא מנ"ל לסדין בציצית דלמא לנשים ל"ק דבנשים אי' לן כללא לחומרא מדר"י השוה הכ' אשה לאיש לקולא מ"ע שהזז"ג נשים פטורות ומסתבר טפי לאוקמי אסדין בציצי':

וע"ד שכ' מיושבי' ד' רש"י פ' האשה שכ' דנשי' חייבות בחמץ מדר"י דהשוה הכ' והק' רש"א בסוגיין הא מכל ילפי' לי' ולמ"ש האי כל לא אצטריך אלא לר"ש דס"ל חמץ לפני זמנו אינו בלאו משא"כ למאן דאי' לי' דקרא לחמץ לפני זמנו וללאו לא אצטריך כל דבלא"ה לחומרא מקשי' וכמו"ש. ובענין קו' רש"א מנ"ל אזהרה לנשים י"ל כיון דילפי' לה מלא תאכל עליו חמץ היינו אזהרתן דלהכי אתי קרא דכל שישנו והיינו נשים:

והנה מסוגיי' זו הק' הלח"מ אד' ה"ה דס"ל הרמב"ם פסק כחכמי' והרי בה' אי' מזבח פסק הרמב"ם דלוקה על תערובת שאור ודבש והיינו לר"א דווקא כדמסקי' הכא ונ' ד' ה"ה דכ"כ מדקאמר הש"ס קשיא כל ק' י"ל תירוץ וי"ל התי' ע"ד שכ' רש"י לקמן בשם י"א דאפי' רבנן דלא דרשי כל וכל דרשי וא"כ לעולם הך בריי' כרבנן ור"א כי כל דריש והתם כ' וכל דבש ומהתם ילפי רבנן לתערובת והנה הרמב"ם בה' נזירות כ' דנזיר ששרה פתו ביין אם יש ביין כזית בכא"פ מפת לוקה משום וכל משרת מ' ג"כ דאי' לי' כהני י"מ דמוכל דרשי' וכדמק' הש"ס לקמן אזעירי באמת הו"מ לתרוצי הכי אלא דלא נחית לחלק בכך כי היכי דמוקי דר"א בקשיא ולעולם לה' ס"ל הכי מדר' אבהו וכמ"ש. ואמנם לאחר העיון שפיר מק' הש"ס דאי טעמא דזעירי משום וכל א"כ מנ"ל להוסיף אדר' אבהו דלמא גם ר' אבהו הכי ס"ל והא דקאמר חוץ מאי נזיר ולא קאמר שאור דבאי' מזבח לא קמיירי אע"כ זעירי לא מ' לי' דרשא דוכל וטעמא דר' אבהו ממשרת גופא וא"כ ע"כ טעמא דזעירי דכר"א ס"ל וא"ה אפי' חמץ בפסח נמי:

פסחים

בענין הרהינו פסחים ל"א

מותר בהנאה כ"כ במקום אחר דנקט רישא איידי סיפא ויש להסביר דתחלה אשמעי' דחמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה כלומר מתני' ר"ש וס"ד דר"ש באכילה הוא דקנים בשל ישראל שעבר עליו הפסח אבל נא בהנאה קמ"ל סיפא דאפי' בהנאה אסר ר"ש. וכ' רש"י הרהינו ושוהה אצלו כל ימות הפסח נ' כוונתו דאף דאוקימנ' לאביי

בס"ד בלא הרהינו אצלו מ"מ ע"כ מיירי שעשה הגוי משיכה בחמץ אלא שאח"כ החזירו דאל"ה במאי קני לי' גוי להאי חמץ ונ"מ רק לרבא בעי' שוהה אצלו כל ימות הפסח:

והנה מה שהשמיט רש"י מעכשו ונקט הרהינו נ' כוונתו דעיקר תלי' בהרהינו גם למסקנ' דמוקמי' לה במעכשיו דמשום מעכשו אכתי שייך הואיל ובידו לפדותו מאי אמרת הרי מחוסר מעשה התינח אם הרהינו ולגוי לא מחוסר גובייגא אבל אי גם לגוי מחוסר גובייגא ה"ש דאוקמת לה ברשות גוי ולא ברשות ישראל הרי תרוויי' מחוסר מעשה נמצא דרש"י בא ליישב למה גם במסקנ' בעי' הרהינו אף דמיירי במעכשיו וממיל' מוכח דלא כהרמב"ם דמוקי לה בהגיע זמן קודם הפסח:

והנה הרא"ש לא הביא כלל קו' זו דהואיל ובידו לפדותו נ' דלטעמי' אזיל דס"ל דנכרי שהלוה לישראל על חמצו כיון שהוא באחריות ורשות הגוי ממעטי' לי' במכלתא מבתיכם וא"כ א"נ יפדה הישראל החמץ אחר הפסח לא עבר עלי' מדאוריי' והא דבעי' מעכשיו הוא רק מדרבנן ולא גזרו כולי האי וכמ"ש במקום אחר בנכרי שכבשתו.

והנה בגיטין סוגי' דהקדש חמץ ושחרור כ' רש"י חמץ ולא הרהינו אצלו וק' ג"כ הרי א"נ הרהינו בעי' מעכשיו וצ"ל דהתם אמרי' מפקיע מידי שיעבוד מ' דאסור לתנו לגוי בחובו והתם בלא הרהינו שהוא ברשות ישראל אבל בהרהינו אצל נכרי אלא שלא אמר מעכשיו נהי דהחמץ אסור בהנאה מ"מ אין הישראל מחוייב לפדותו וכמו שצידד המג"א תמ"א. ואי ק' לי' הא ק' מ"ש רש"י דגם סיפא מיירי בהרהינו כיון דדוקא באמר מעכשיו הוא דאסור בהנאה וא"כ הרהינו ל"ל אטו משום דהגוי בידו לפדותו יהא מותר בהנאה הואיל ומחוסר גובייגא ובבריי' י"ל רישא קמ"ל הרהינו לא מפסיד וסיפא אפי' בלא הרהינו אסור אבל רש"י לא פי' כן וכ"ת רש"י מיירי בקיבל ישראל אחריות א"כ לא הו"ל לרש"י למימר דמשעה דאוזפי' קם לי' ברשותי' והי' מ' מכאן ד' רש"י כד' המכלתא דא"נ א"ל מעכשיו כיון שהוא בבית הגוי ומ"ב אחריות הגוי דבאחריות ישראל בלא"ה אסור לרש"י וא"כ ממעיט מבתיכם ולא גרע מנכרי שהלוה לישראל שכ' הרא"ש וצ"ע.

ואמנם אפשר ד' רש"י דאפי' בישראל שהלוה לנכרי אם החמץ ברשות הנכרי אף דאמר מעכשו כיון דמחוסר גובייגא וגם בידו לפדותו נא עבר ישראל עלי'. והנה הרמב"ם לא הביא הך סיפא וכ' ה"ה משום דס"ל כר"מ דב"ח ישראל מנכרי קנה משכון ואמנם בפי' המשנה כ' הרמב"ם בהדי' דרישא וסיפא שתי' במעכשיו מיירי ונ' ד' הרמב"ם דמתני' לגופא לא אצטריך דבמעכשיו והרהינו אסור בהנאה דפשיט' אלא לדיוקא אתי' תנח וכמו"ש המג"א דדוקא אחר הפסח אסור בהנאה אבל תוך הפסח מותר להחזירו להגוי דסד"א ליהוי מעכשיו כאחריו' דהרי אם ירצה הגוי לא יבוא לפדות קמ"ל דמ"מ מותר

להחזירו וטעמא מחי משום דאמרי' הואיל ובידו לפדותו לא הוה לך ומאחר דהרמב"ם כבר אשמעי' הא מלתא דאמרי' הואיל ובידו לפדותו לח אצטריך להביא תו סיפא דמתני' ואדרבא כל הא מלתא דאמרי' הואיל ובידו לפדותו דייק ני' הרמב"ם מסיפא וכמו"ש. ואמנם בפ' המשנה לח הביא הרמב"ם הא דבעי' הגיע זמן קודם הפסח ונ' דעתו דהגמ' לא הזכיר מזה מאומה דלמא מתני' ר' יושע דלית לי' הואיל ואמנם נדינא דאית לן הואיל בעי' הגיע זמן קודם הפסח ואולי גם פלוגתת אביי ורבא בהואיל ובידו לפדותו ואביי לית לי' הואיל ובידו לפדותו ע"כ ס"ל למפרע הוא גובה ורבא חי' לי' הואיל ובידו לפדותו מה"ט ס"ל מכאן ולהבא הוא גובה. וכ' רש"י ברישא משעה שהרהינו קם לי' ברשותו ובסיפא כ' רש"י משעה דאוזפי' קם לי' ברשותי' נ' כוונת רש"י דבין הרהינו בשעת הלואה בין שלא בשעת הלואה חדא מלתא הויא דאפי' שלא בשעת הלואה אין הטעם משום ב"ח קונה משכון ואפי' בשעת הלואה מהני הרהינו הואיל ולאו מחוסר גובייא. ואפשר דבסיפא נקט רש"י משעה דאוזפי' כלומר דסיפא אפי' לר"מ ח"ש דומי' דרישא דר"מ לא פליג כ"א משכנו שלא בשעת הלואה ומתני' מצי מיירי דמשכנו בשעת הלואה. בע"ח כ' רש"י גבה מנכסי לכאור' כוונת רש"י דאפי' בלא עשאו אפותיקו ס"ל לאביי למפרע הוא גובה ויע"ל דדוקא אם אמר מנכסי הוא דשייך אגלאי למפרע משא"כ אם כ' לו דאקני דבשעת הלואה לא הי' שלו ל"ש למפרע הוא גובה. וכ' רש"י עוד אם לח אפרע לך עד יום פלוני נ' טעמו דבעי' קבע לו זמן דפלוגת' דאביי ורבא לכאורה בהא מלתא הוה אביי ס"ל דכל שיעבוד מכירה על תנאי דהיינו אם לא אפרע לך עד יום פלוני ורבא ס"ל דלא הוה כ"א שעבוד בעלמא חם לא שאמר מעכשו ובזה יתיישב דלכאו' מלתא דאביי אי אמרי' אגלאי מלתא תלי' בהא אי אמרי' יש ברירה או אין ברירה וא"כ מאחר דבדאוריית' קיי"ל אין ברירה למה לאביי ניחא מתני' דמותר בהנאה אף די"ל מתני' כמ"ד יש ברירה מ"מ הוה לי' להש"ס להזכיר מזה אמנם למ"ש אין שייך כאן ברירה דהו"ל לאביי כמו מעכשיו לרבא. אמנם באמת במעכשיו גופא לא ברירא מלתא אי לא תלי' בברירה ואולי באמת הרמב"ם מטעם זה מצריך הגיע זמן קודם הפסח דבהגיע זמן לאחר הפסח ס"ל תלי' בברירה והגמ' שתיק מברירה דסתם מתני' ר"מ דאית לי' ברירה:

רש"י ד"ה אקדיש לוה נכסיו נ' דרש"י בא להורות אף דלקמן מייתי דאביי גם אחמץ דהיינו מטלטלין מ"מ כאן ע"כ לאו במטלטלין מיירי וזה מתרי טעמי חדא דבמטלטלין הו"מ למימר דפליגי אביי ורבא באקדיש לוה קדושת הגוף דלאביי אינו מפקיע מידי שעבוד ולרבא מפקיע ותו דנקט אקדיש וזבין בהדי הדדי ובמטלטלי' הקדישו אינו מוקדש רק משום דר' אבהו:

וכ' עוד רש"י תוך הזמן נ' כוונתו דרש"י כ' לקמן דלרבא משעה שגובה הרי הוא שלו כ' מד' רש"י אפי' הגיע הזמן כ"ז שלא גבאו אינו שלו לרבא והטעם דלאביי זוכה המלוה בנכסי הלוה מיד בשעת הלואה וכמ"ש לעיל דהו"ל מכירה על תנאי אבל לרבא כיון דבשעת מתן מעות לא זכה ע"כ לא יזכה עד זמן גובייגא וא"כ י"ל דה"נ אחר ז"פ מיירי דאז אמרי' דאקדיש לוה לא מהני לזה כ' רש"י דלא היא כ"א אפי' תוך הזמן ג"כ לא הוה הקדש אפי' לרבא. וכ' רש"י זבין לוה מוכרן לאחרי' נ' כוונתו דלכאו' למאי הל' מייתי הש"ס הא מלתא דזבין דאי תימא דלרבא זבין לוה מהני למאי הל' מהני למלוה שעבודא ולזה רמז רש"י דמדיוקא בא הש"ס לומר דזבין הוא דלא אהני דמוכרן לאחרים אבל אם בא ב"ח מאוחר וקדם וגבה מה שגבה גבה כדאמרי' ריש מי שהי' נשוי אלא שהתם נחלקו רשב"ם ור"ת אי דווקא במטלטלי או ה"ה במקרקעי ולכאו' תלי' בפלוגת' דאביי ורבא דלאביי דס"ל למפרע הוא גובה א"כ הו"ל לגבי ב"ח ראשון במקרקעי כמו שגבה משא"כ לרבא י"ל כמ"ש רשב"ם משום נעילת דלת נגעו בה:

ויל"ד כיון דעכ"פ במטלטלין לאביי מכרו מכור אמאי קאמר לקמן דבהלוה לישראל על חמצו אפי' לא הרהינו לאביי ניחא והרי אם מכרו ישראל מכור וצ"ל כיון דעכ"פ אסור למכרו והרי לא מכרו שוב שייך לומר דברשות נכרי הוה. וכ' רש"י דטעמ' דאין הקדישו הקדש משום דאינו ברשותו ובזה יתישב למה לא סיים הש"ס במה דפתח פתח אקדיש או זבין וסיים תחלה אתא מלוה וטרף דקאי אזבין ואמנם אי לאו דאתא מלוה וטרף שפיר הוה מקרי ברשותו לענין הקדש נמצא דמשום דאתי' מלוה וטריף משו"ה אתא מלוה ופריק:

וכ' רש"י וטריף בחנם כלומר דלהכי פלגינהו הש"ס ולא קאמר בקיצור אין הקדישו הקדש ואין ממכרו ממכר משום דבממכר טריף בחנם ובהקדש מוסיף מיהת דינר. וכ' עוד רש"י ופריק מן ההקדש כ"כ לאפוקי מד' הרמב"ם דס"ל דמן ההקדש לא שקיל מלוה מידי כ"א מיד הפודה וא"כ ל"ש למימר פריק כ"א טריף א"ו מן ההקדש גופא פריק:

וכ' רש"י לחלק בין קדושת הגוף וכ' תוס' בגיטין הטעם משום דקדושת הגוף כיון שעה אשה א' שוב אינו יוצא מידי קדושה ומה"ט כ' שם דרבא לטעמי' אבל לאביי אין הקדש חמץ ושחרור מפקיע משעבוד וכן מבואר לקמן דקאמר לאביי ניחא ואמנם נתקשה שם לאביי האיך מפ' מתני' דגיטין ולולא דברי' נ' דטעמ' אחרינ' איכא בקדושת הגוף וכן שאר אי' הנאה הו"ל כאוסר דבר חבירו ואפי' למ"ד אין אדם אוסר דשא"ש מודה דבאי' לי' שותפות בגוי' אוסר וא"כ ל"מ לרבא ודאי מקרי הלוה שותף שהרי מכאן ולהבא גובה אפי' לאביי י"ל כיון דבידו לפדותו לא גרע להא מילתא משותף ויכול לאסור גם חלק

חבירו והתינח בהקדש ושיחרור משא"כ בחמץ דאיסור הבא ממילא שפיר נ"מ בין אביי לרבא אי מקרי שלו או לא וא"ש למאי הל' מייתי רש"י כאן הך דקונמות ואצטלא:

רש"י ד"ה ראובן שמכר האריך רש"י ליישב למה לא ביאר הש"ס דמיירי שאין למוכר ממה לשלם וע"ז כ' רש"י כאן דכל האחריו' הוא שלא יבא ב"ח ויגבה מהלוקח ומאחר דאין נפרעי' ממשועבדים במקום שיש ב"ח ממיל' ע"כ מיירי דאין למוכר נכסים אחרים:

ומטלטלי דיתמי לב"ח לא משתעבדו ע' רש"י דבריו צריכין ביאור דאטו במעות לחוד אמרי דיתמי לא משתעבדי הרי בכל מטלטלי כן הוה ונ' כוונת רש"י דבשלמא בשאר מטלטלי הטעם דלא סמכי' דעתי' דמלוה עליה שהלוה יכול להעלימם משא"כ בהני מעות דל"ש זה ולזה כ' רש"י דהכא ה"ט כ"ז שהן אצלו אינו בעין ולא חל שעבוד עלי' ואח"כ שוב אין כאן לוה:

וכ' יבא בע"ח אחר כוונת רש"י דלכאו' מל' חוזר וגובה מ' דמיירי ג"כ כה"ג דמיירי רבא כי הב"ח לאחר שגבה חוזר וגובה:

ואמנם עיקר כוונת רש"י מבואר מדברי' דעיקר קושי' הש"ס ס"ל לרש"י הוה מדר"נ ולא מרבא גופא דברבא גופא י"ל התם מודה רבא דלמפרע הוא גובה דשמעון מעיקרא גמר בדעתי' שלא לפרוע כ"א קרקע כדי שיוכל לגבות חובו ואמנם מדמייתי רבא דר"נ ש"מ דתרוויי חד טעמא אי' להו ובדר"נ ל"ש למימר דמעיקרא ידע וא"כ ש"מ כדאביי דלמפרע הוא גובה וזה שהביאו לרש"י להגי' בתי' הש"ס דמשתעבדו ולא כגי' דידן וגי' תוס' דגרסי' משתעבדנא דמ' דקאי ארבא ומפ' רש"י דקאי אר"נ וממיל' מתרץ רש"י בסו"ד גם ד' רבא בתי' זה מאחר דרבא בר"נ תלי למלתי' אבל מ"מ בא רש"י להורות לן בעיקר קו' הש"ס מר"נ ולא מרבא דאי גם מרבא ק' למה מייתי הש"ס דר"נ כלל:

ובענין קו' רש"א למה בס"ד א"ש דבמטלטלי לא אמרי' למפרע ובתי' מחמץ נתקשה בהגהו' קרני ראם דמ"מ למה ניזל לקולא אמנם באמת הענין דא"נ אמרי' למפרע הוא גובה ל"מ כ"א דכגבו מחיי' דאבוהון דמי ומ"מ בשעת מיתה הוה מטלטלי דיתמי ולא משתעבדי לבע"ח משא"כ בחמץ כיון דלמפרע הוא גובה הו"ל מקמי פסחא חמצו של נכרי אבל כ"ז לאביי אבל בשעבודא דר"נ דהו"ל כאלו הוציאו מזה ונתנו לזה שפיר ק' להו לתוס' למה לא נימא ג"כ הכי במטלטלי:

רש"י קס"ד שלא מסרו לו ומאי דקס"ד הכי י"ל דק' לי' דא"כ הו"ל למתני ישראל שהרהין חמצו אצל נכרי כדקתני בבריי' לקמן ובמסקנ' י"ל דנקט הכי לאשמעי' דדוקא בהרהינו בשעת הלואה הוא דמהני לא זולת דאז דומה למכירה אלא דבס"ד דס"ל דטעם ההיתר משום דנכרי מישראל קני משכון א"כ שלא בשעת הלואה עדיף והו"ל להש"ס להקשות

למה לא תנן ישראל שהרהין וצ"ל דעדיפ' מינה מק' מבריי' דמייתי דמוכח דגוי מישראל לא קני משכון. ואמנם י"ל עוד דמסיפא דייק הש"ס דישראל שהלוה לנכרי דאי בהרהינו אצלו א"כ מסתמא באחריות קאי ומאי ארי' הלוה אפי' לא הלוה נמי אלא ש"מ בלא הרהינו ומדסיפא בלא הרהינו רישא נמי בלא הרהינו ומתרץ לעולם בהרהינו וסיפא ג"כ בהרהינו ומיירי ביחד לו בית דאחריות אינו מזיק ורק משום דהלוה ובע"ח קונה משכון התם דאסור וכן במסקנא דמיירי במעכשיו ג"כ מיירי בייחד לו בית אבל לד' רש"י דבאחריות ל"מ ייחד לו ביתו ק' סיפא אי מיירי בהרהינו וצ"ל דבא לאשמעי' דאם בא הגוי לפדות אחר הפסח אסור ליתנו לו משום שמא יחזור וימכרנו וכמו"ש המג"א ת"מ ואף דגם במפקיד איתי' להאי דינא מ"מ אגב אורחי' אשמעי' בס"ד דישראל מגוי קונה משכון אף דהוא כ"ש מנכרי קונה מישראל ובמסקנ' אשמעי' אפכא דדוקא במעכשיו אסור אבל ישראל מנכרי לא קנה משכון ומיירי שלא קיבל אחריו וכמו"ש תוס' לקמן:

אלא דאכתי ק' למאי שכ' הרא"ש פי' ד' המכלת' בנכרי שהלוה לישראל על חמצו א"כ גם לרבא ניחא דממעיט מבתיכם וצ"ל דלכ"ע מדרבנן מיהת אסור וכמו שהוכיח הר"ן וכבר רמזנו זה בענין נכרי שכבשתו במקום אחר וד' מג"א סי' ת"מ דמ' מדבריו דאפי' מדרבנן שרי צ"ע:

אא"ב יל"ד דמ"מ בלא הרהינו אצלו אמאי שרי לאביי כיון דברשות ישראל הוה וצ"ל כיון דא"ל בא לביתי וגבה מחמץ זה לא מקרי תו מחוסר גוביינא וגם הישראל שלא ביער חמץ זה קודם פסחא ש"מ דעתו הי' לשקוע ומהני למפרע הוא גובה:

ואמנם לד' הרמב"ם דאפי' במעכשיו בעי' הגיע זמן קודם הפסח א"ש טפי דלאביי כיון דהגיע זמן קודם הפסח בהגיע הזמן ולא פרע הישראל הרי היא למפרע ביד הנכרי משא"כ לרבא מאי מהני הגיע זמן כיון דלא גבאו הגוי קודם הפסח וא"ש דלא הזכיר הש"ס הא דבעי' הגיע זמן קודם הפסח דגם לאביי בהכי דוקא מיירי:

ועד"ז יש ליישב הבריי' דפלוגת' דר"מ ורבנן דהתם מיירי בהגיע זמן אחר הפסח ושפיר תלי' בבע"ח קונה משכון:

רש"י ד"ה ישראל שהלוה קודם הפסח לאחר הפסח אינו עובר אם נהנה כוונת רש"י נ' דלכאו' יל"פ דה"ק דקבע לו זמן לפרוע אחר הפסח ועובר ואינו עובר היינו בפסח לזה כ' רש"י דאין הפי' כך כ"א כפשוטו לאחר הפסח אינו עובר אם נהנה אמנם מנ"ל לרש"י הא דלמא באמת ה"פ ונ' דוודאי בס"ד דפליגי בלמפרע ולהבא ומיירי בלא הרהינו שפיר יל"פ כן דס"ד אפי' בהגיע זמן קודם הפסח ג"כ אינו עובר משום דמחסרא גוביינא משא"כ למסקנ' דמיירי בהרהינו בהגיע זמן קודם הפסח צריכא למימר אא"כ יק' קו'

רש"ל למה באמת נקט תנא אחר הפסח ובשלמא בס"ד דמיירי בלא הרהינו א"כ באמת בפסח אינו עובר דהרי עדן אינו שלו והרי הוא ברשות נכרי ואפשר באמת מה"ט מ' להש"ס דבריי' בלא הרהינו מיירי מדנקט אחר הפסח וכמו"ש אבל למסקנ' דמיירי בהרהינו ק' למה נקט אחר הפסח ונ' דהנה תוס' כ' לקמן דכולא שמעתין מיירי בלא קיבל הישראל אחריות וזה ק' לפ' דאטו אם יגנב בבית ישראל ישלם לו הגוי אמנם י"ל לעולם שקיבל עליו אחריות אלא דלענין אחריות סגי לר"ת בייחד לו בית ולרש"י נהי דבבית ישראל לא מהני ייחד לו בית מ"מ הרי כ' המג"א ת"מ דאם נתנו לגמרי לבית גוי אחר והגוי אחר מקבל עליו אחריות אינו עובר ונמצא דהך בריי' מיירי בגוונא דמשום אחריות לחוד אינו עובר אמנם אי ב"ח קונה משכון הו"ל חמץ של ישראל ולא מהני ייחד לו בית ולא בית גוי אחר לכה"פ מדרבנן וכמ"ש הר"ן בענין נכרי שכבשתו אד' המכלתא והבאתיו באותו ענין ואמנם התינח לאחר הפסח כשבא לידי גובייא ולא פרע הגוי משא"כ בפסח ואמנם ברייתא לקמן מיירי בפסח עצמו ושפיר קתני דאינו עובר כיון דבאמת בשעת הלואה לא אמרי' ב"ח קונה משכון אלא דמהני בשעת הלואה ג"כ דלא ליהוי מחוסר גובייא התינח לאחר הפסח אם הגיע הזמן ולא פרע משא"כ בפסח עצמו ל"ש לומר דעובר ואכתי יל"ד דילמא עובר ר"ל עובר מן העולם ונ' דא"כ בנכרי שהלוה את ישראל מאי עובר שייך:

תוס' ד"ה הב"ע וא"ת לאביי כבר רמזנו לעיל בקיצור דלד' הרמב"ם יש ליישב שפיר לאביי ועתה נבוא בס"ד לבאר מאחר דאמרי' הואיל ובידו לפדותו ע"כ גם לאביי בעי' אם יהא מותר בהנאה לאחר הפסח הגיע זמן קודם הפסח ובהכי מוקי אביי מתני' דתנן מותר בהנאה אמנם דבריי' מיירי בהגיע זמן אחר הפסח ובישראל שהלוה לנכרי למ"ד למפרע הוא גובה עובר אף דשייך הואיל ובידו לפדותו לקולא לא אמרי' הואיל דהואיל מדרבנן לא מהני ואפשר דאפי' כתנאי לא הוה אביי דמ"ד אינו עובר ס"ל ג"כ למפרע הוא גובה אלא דס"ל כיון דמדאו' אמרי' הואיל ומדרבנן הוא דעבר לא קנסי' לי' ור"מ אפשר דכר"י ס"ל דחמץ לאחר הפסח דאורייי' אבל בנכרי שהלוה לישראל על חמצו לכ"ע עובר דהואיל ובידו לפדותו. והנה מרן זי"ע בס' כתב סופר דקדק אכתי ולמה לא תנא תנא דברייתא אחר הפסח אסור בהנאה או מותר ולמה תנא עובר או אינו עובר ונ' ליישב דאי תנא אסור בהנאה אכתי לא ידעי' דאם בא הגוי לפדותו דאינו רשאי לתנו לו דאומרי' באי' הנאה הרי שלך לפניך להכי תנא עובר ואינו עובר למימר דאינו רשאי לתנו לנכרי אחר הפסח ובהכי יש להבין ד' תוס' שכ' דאביי מוקי לה כשפדאו ואמאי לא ביאר הש"ס ענין זה אמנם מאחר דל' עובר מ' דקאי אם הגוי בא לפדותו והנה באמת

גם בס"ד הו"מ הש"ס להק' מאי עובר ואינו עובר אלא דעדיפא מיני' מק' אמנם הל' וודאי מוכח דמיירי בבא לפדותו וכמו"ש:

תוס' בד"ה הב"ע מבואר מדברי' דאפי' אם פדאו הישראל מהנכרי לאחר הפסח אי בע"ח קונה משכון לא עבר עלי' ישראל ומנ"ל הא ונ' דאל"כ מאי מק' הגמ' ממתני' אברייי' דלמ' מתני' מיירי כשלא פדאו ישראל ולהכי מהני בע"ח קונה משכון משא"כ ברייי' מיירי שפדאו ולהכי לא מהני אלא ש"מ דאי בע"ח קונה משכון אין חילוק בין פדאו ללא פדאו או י"ל דהרי מאן דס"ל ישראל מנכרי לא קנה כ"ש נכרי מישראל דלא קנה וא"כ עכ"פ לת"ק שוב תק' מתני'. אלא דצ"ע באמת טעמא מאי למה מהני בע"ח קונה משכון אפי' בפדאו בשלמא לד' המכלתא דאמרי' נכרי שהלוה לישראל על חמצו לא מקרי בבתיכם אלא דמדרבנן מיהת אסור ואי בע"ח קונה משכון אפי' רבנן לא גזרו ואמנם מאחר דהתוס' לא הביאו בשום מקום להך מכלתא ק'. ונראה דקו' זו הביאו לרש"י לפ' דבע"ח קונה משכון היינו אפי' להתחייב באונסין דהשתא הו"ל לפי שעה קנין גמור וא"ש דאפי' פדאו לבסוף אינו עובר ומה שהק' בתוס' מפ' האומנין נ' ד' רש"י דהתם ה"ק הרי במתני' המלוה על המשכון שומר שכר תנן ואי מדר' יצחק הרי גם באונסין חייב אע"כ דמחלקת בין בשעת הלואה לשלא בשעת הלואה וא"כ מנ"ל כלל דבשעת הלואה שייך דר"י ומיושב בזה ל' ותסברא דקאמר הש"ס התם דר"ל וליטעמך ע"כ מחלקת בין בשעת הלואה:

ומיושב לפי"ז לד' רש"י קו' תוס' ד"ה ר"י דהכא לא מחלק בין בשעת הלואה לשלא בשעת הלואה והתם מחלק דלמ"ש לק"מ דהתם וליטעמיך קאמר והנה כ"כ במקום אחר די"ל דהך פלוגתא אי ישראל מנכרי קנה או לא קנה תלי' בהא גופא אי יש חילוק בין בשעת הלואה או לא דמאן דמחלק ס"ל דטעמא דר"י דבע"ח קונה משכון כי היכי דליהוי לי' צדקה וזה ל"ש כ"א היכא דמצוה על השבת העבוט והיינו שלא בשעת הלואה וממיל' ישראל לנכרי דג"כ לא מצוה ל"ש בע"ח קונה משכון ואמנם מאן דס"ל ישראל מנכרי קנה הכי מפ' לקרא בעלמא דליכ' השבה וודאי בע"ח קונה משכון ואמנם שלא בשעת הלואה דאיכא מצות השבה סד"א דלא קנה קמ"ל קרא דולך תהי' צדקה וא"כ ממיל' ישראל בשעת הלואה ג"כ קנה וסוגי' דב"מ אזלא לת"ק דברייי' דס"ל ישראל מנכרי לא קנה דבעי' ולך תהי' צדקה וה"ה בשעת הלואה. ואמנם מסמיכו' ד' תוס' לד' רש"י מ' דהתוס' ס"ל דרש"י ק' לי' הרי א"נ אין בע"ח קונה משכון מ"מ הא קביל ישראל אחריות ואמאי אינו עובר א"ו דבעי' בחמץ אחריות אונסין ואי בע"ח קונה משכון איכא אחריות אונסין ואי לא לא ולזה כ' תוס' דלמ"ש מסוגי' דב"מ דבע"ח קונה משכון לא הוה כ"א שו"ש

צ"ל דמיירי כאן בלא קיבל אחריות וע' רש"א וכ"כ במקום אחר דלד' הרא"ש דכוונת המכלתא רק לנכרי שהלוה לישראל א"כ שוב הדרא קו' רש"א לדוכתא אמנם לכאו' נ' דד' רש"א הי' דד' המכלתא אפי' מדרבנן מהני ולהכי ק' לי' ואמנם למ"ש הר"ן בסוגי' דנכרי שכבשתו ד' המכלת' רק מדאורייי' אבל מדרבנן ל"מ א"כ אין כאן קו' כלל בין לד' הר"ן ובין לד' הרא"ש והנה כוונת ד' תוס' במ"ש דכיון דשלא בשעת הלואה קני אהני לי' בשעת הלואה דליהוי מצוי יש ללמוד מד' הרז"ה בס' המאור כוונתם דהחילוק בין שעת הלואה לשלא בשעת הלואה הוא דשלא בשעת הלואה נקיט לי' לגובייא ומשו"ה קני משא"כ בשעת הלואה הו"ל עד ז"פ פקדון בעלמא ואמנם עכ"פ כשיבא ז"פ ולא ישלם מאז ולהלאה יהא לגובייא נמצא דשפיר מקרי מצוי לו אמנם אכתי ק' דבס"ד דס"ל נכרי מישראל ג"כ קני ומאי אהני נן אכתי אמאי אין הישראל עובר קודם ז"פ וכ' תוס' פ' השולח דה"ט דהו"ל כייחד לו בית ונ' דתי' זה לא ניחא לי' להרז"ה ולזה כ' דאי בע"ח קונה משכון אי אקדיש מלוה וזבין מלוה הוה הקדש וזבינא והרמב"ן במלחמות הודה לו בזה בסו"ד ורק במעכשיו נחלק על הרז"ה והביא ראי' לדעתו מד' הרי"ף שכ' קני מעכשיו וע"ז כ' קיצורו של הרי"ף ולא אריכתו של הרז"ה ואמנם מ"ש הרמב"ן לחלק לאביי בין מטלטלי למקרקעי ויישב בזה קו' התוס' מברייתא דהגעתיך צ"ע דנהי דיש לחלק במטלטלי ביד לוה מ"מ הך ברייתא דהגעתיך מיירי בהרהין אצל ישראל וביד מלוה מה לי מטלטלי או מקרקעי וצ"ע:

והנה הרמב"ן בסיום דבריו כ' דהרי"ף סמך עצמו אמאי דאיתא לענין פי שנים דיתומי' שגבו קרקע אין הבכור נוטל בהם פי שנים ש"מ מכאן ולהבא הוא גובה וא"כ יק' על אביי מהתם ואמאי לא מק' הש"ס ונ' דראי' הרמב"ן היינו לומר דקיי"ל שעבוד דאורייי' אמנם אי שעבוד לאו דאוריית' ואי זבין לוה מדאורייי' לא גבה מלוה מלקוחות א"כ שפיר לא מקרי ימצא לו ואף דרבנן תקנו משום נעילת דלת דלגבו אבל רק משום נעילת דלת אבל גבי חלק בכורה אוקמוה אדאורייי':

והנה תמה הרא"ש על בעה"ע שכ' דמשו' דנכרי מישראל לא קני משכון אסור לישראל ללות ברבית על משכונו של ישראל לגוי והרא"ש תמה עליו ונ' ד' בעה"ע דאי נכרי קנה לי' למשכון הו"ל משכונו של נכרי והלוה נכרי משא"כ אי לא קנה והמשכון רק ערבון אצלו הו"ל כאילו ישראל ערב לישראל חבירו בעד רבית של נכרי ומה"ט אסר לי' בע"הע. והנה ד' הרז"ה דמעכשיו ר"ל מעכשיו משועבד לך והרמב"ן הק' עליו הרי עכ"פ שייך סברת רבא אי בעי מסלק לי' בזוזי וק' הרי גם בקנה לך מעכשיו שייך זה וצ"ל דהתם עכ"פ הוה מכירה ע"ת ונ' ד' הרז"ה כיון דמיירי בהרהינו א"כ ממיל' הוא מוחזק

בו משעה ראשונה ולמאי הל' א"ל מעכשיו אע"כ עיקר כוונתו שיוכל מעכשיו למכרו ולהקדישו ונ' להביא ראי' לד' הרז"ה דבשלמא אי מעכשו ר"ל משעבד לך שפיר דל"ק הש"ס כ"א הא דא"ל מעכשו כלומר תרווייהו בחדא מחתא כיון שהרהינו אצלו אלא מתני' שאמר בריי' שלא אמר משא"כ אי מעכשו קנה א"כ הכי הו"ל להש"ס למימר מתני' בדאמר לי' מעכשיו דהרי מכירה ע"ת מאן דכר שמה. ותו יש להביא ראי' לד' הרז"ה דבשלמא אי מעכשו ר"ל משעבד וק' קו' הרמב"ן הרי עכ"פ שייך מסליק לי' בזוזי שפיר מק' הש"ס מנא תימרא משא"כ אי ר"ל מעכשיו קנה מאי מק' מנא תימרא הרי מכירה גמורה ע"ת הוא ולד' הרי"ף ורש"י צ"ל משום קו' רבי' אפרים קאמר הכי דאכתי שייך הואיל ובידו לפדותו ולא חיישי' לזה משו"ה קאמר מנא תימרא אא"כ יק' אד' הרמב"ם דמפ' דבעי' הגיע זמן קודם הפסח וס"ל מעכשיו קנה קאמר ומאי קמק' ומנא תימרא וכי מה יש עוד לתקן ונ' דלד' הרמב"ם הא דבעי' מעכשו היינו משום דבלא מעכשו אמרי' ישראל לגוי וגוי לישראל הוה אסמכתא וא"כ הק' הש"ס ומנא תימרא דשני בין היכא דלא אמר להיכא דאמר דאמ' גם דלא אמר לא הוה אסמכת' וכד' הראב"ד דאין לגוי אסמכת' ומייתי מבריי' דהגעתיך ומעתה מיושב קו' תוס' לאביי היאך מפ' הך בריי' דע"כ קאמר אביי למפרע הוא גובה ישראל לישראל דנא הוי אסמכת' אבל ישראל לגוי וגוי לישראל דמדין אסמכת' נגעו בה ולא מהני לרבא הגיע הזמן קודם הפסח לא עדיף למפרע הוא גובה ולרבא בהגיע הזמן וגם לאביי בעי' מעכשו דלא ליהוי אסמכת' וזה ראי' מעולה לד' הרמב"ם:

רש"י ד"ה מנא תימרא מבואר מדבריו דל"מ לי' דקו' הש"ס הי' מנא תימרא דמעכשו מהני דלמה לא הרי הו"ל מכירה גמורה ואף שכ' הב"י תמ"ח בשם ה"ה דתנאי לא מהני לד' דהכא על הישראל לקיים התנאי ועי"ז יבטל המכירה וכיון שהגיע הפסח אנן סהדי דלא מקיים התנאי דלא ניחא לי' לעבור בבל יראה משא"כ התם אדרב' על הגוי לקיים תנאי שיתקיים המכירה התם וודאי לא הוה כ"א מכירה תלויי' ועכ"פ פשיטא לרש"י דמעכשו מהני אלא דקו' הש"ס מנא תימרא דבלא מעכשו וכ"ת הרי מסתירת הבריי' ומתני' מוכרח דבמתני' קתני מותר בהנאה ובבריי' קתני עובר עליו י"ל דלמא מתני' כשהרהינו ואמרי' למפרע הוא גובה אף שהוא מטלטלי שהרי הגוי מוחזק בהם ובריי' כשלא הרהינו ואפ"ת למפרע הוא גובה כיון שהוא באחריות ישראל עבר עלי' ורישא ג"כ בלא הרהינו וס"ל לת"ק כיון דלא הרהינו לא אמרי' למפרע הוא גובה ור"מ ס"ל כמו בס"ד דאף בלא הרהינו אמרי' למפרע הוא גובה ומנ"ל לרבא לומר מכאן ולהבא הוא גובה אפי' בהרהינו והכל תלוי במעכשיו זה פי' קו' הש"ס לד' רש"י:

רש"י ד"ה פת פורני והנה יישב רש"י למה נקט פורני אבל פת גופא למה נקט תנא לינקט חמצו כמו במתני' ואידך בריי' ונ' דהאי תנא ס"ל דעל תערובת חמץ אינו עובר בבל יראה ודייק למינקט פת דוקא למימר דבחמץ גמור הוא דעובר בבל יראה. רש"י ד"ה הגעתיך מעכשו מ' מל' רש"י דל' הגעתיך היינו מעכשו ולקמן דמק' מ"ש רישא כ' רש"י אי הגעתיך לאו מעכשו ונ' דודאי ל' הגעתיך היינו מעכשו אלא די"ל מעכשו תגבה כד' בעה"מ או מעכשו קנה כד' רש"י והנה רש"י מפ' הא דמק' הש"ס מנא תימרא דשני בין היכא דאמר מעכשו דר"ל מנא תימר' דאם א"ל מעכשו הי' כוונתו מעכשו קלה דלמא תגבה וא"כ שוב ל"ש למפרע גובה וכמו"ש הרמב"ן הואיל אי בעי מסלק לי בזוזי וע"ז מייתי מהגעתיך דהיינו מעכשו וקאמר אא"ב דמעכשו קנה קאמר היינו דאהני משא"כ אי מעכשו תגבה הרי בלא"ה כיון דהרהינו אצלו והגיע זמן ולא פרעו ממיל' יגבה:

וכ' הרמב"ן דלמסקנ' באמת הו"מ תנא למנקט אפכא נכרי שהלוה לישראל אסור בהנאה אי לא אמר מעכשו וכה"ג ישראל שהלוה לנכרי מותר בהנאה והי' נ' ראי' לזה שלא כד' הרמב"ם דהשתא אשמעי' תנא דאף בהגיע זמן אחר הפסח מ"מ מותר בהנאה ולא אמרי' הואיל ובידו לפדותו משא"כ לד' הרמב"ם ק' מאי קמ"ל תנא דבהגיע זמן קודם הפסח ואמר מעכשו דמותר בהנאה וצ"ל דסיפא אתא לי' לאשמעי' דכה"ג בישראל הוא דאסור בהנאה הא אי לא אמר מעכשיו אף שהי' בביתו של ישראל מ"מ מותר בהנאה ולא אמרי' ישראל מנכרי קנה משכון ולא אמרי' למפרע הוא גובה:

תוס' ד"ה הגעתיך מבואר מד' דלאביי לא בעי' מעכשו וא"כ ל"ק על הרי"ף למה לא הביא פלוגתא דאביי ורבא כיון דבעי' מעכשו ש"מ דמכאן ולהבא הוא גובה וכן דייק הרא"ש וכ' ואוקימנ' לרבא כלומר ממיל' ידעי' דלא קיימ"ל כאביי ואמנם לד' רש"י דהגעתיך פי' מעכשו וכמ"ש לעיל א"כ ליתא לתי' התוס' וצ"ל דכ"כ תוס' דהך דנכרי שהרהין אצל ישראל ע"כ מיירי בלא קיבל עליו ישראל האחריות ולאביי דאמר למפרע הוא גובה א"כ ע"כ מיירי שפטר עצמו מן האחריות בפי' וצ"ל דבאמת כיון דפטר עצמו מאחריות ל"ש למפרע הוא גובה ואמנם אם בפי' התנה אף שפוטר עצמו מן האחריות יגבה מעכשו אזי עובר עלי' וא"ש גם לאביי:

ואמנם לד' הרמב"ם הסוגי' פשוטה דגם לרב' למפרע הוא גובה ה"ד אי לא הויא אסמכת' ואסמכת' תלי' בבע"ח קונה משכון ומעתה בס"ד דס"ל נכרי מישראל קנה משכון אין כאן אסמכת' שפיר אמרי' דלמ"ד למפרע הוא גובה ניחא משא"כ למסקנ' דנכרי לא קנה משכון ואיכ' אסמכת' גם לאביי בעי מעכשו:

והנה הרא"ש הביא ראי' דלא מיירי בהגיע זמן קודם הפסח מדאמרי' בס"ד לאביי ניחא ויש לד' דלמא גם בס"ד מיד מוקמי' למתני' בהגיע זמן קודם הפסח ונ' כוונת הרא"ש דהא דלא סגי בהגיע זמן לחוד להרמב"ם היינו מטעם אסמכת' והיינו משום דנכרי לא קנה משכון ואמנם בע"ח דס"ל דקני א"כ ליכ' אסמכת' לגוי ואי מוקמי' לאביי בהגיע זמן קודם הפסח ח"כ בס"ד גם לרבא ניחא דהרי אסמכת' ליכ' ומכאן ולהבא הוא גובה והרי כבר הגיע ז"פ לפני פסח אע"כ גם לאביי לא מוקמי' בהגיע זמן קודם הפסח ואמאי הרי בידו לפדותו זה תו"ד הרא"ש. ועד"ז הי' נ"ל לפ' ד' הראב"ד שהביא הרא"ש שכ' דבהגיע זמן לא בעי' מעכשו דק' לי' אמאי אצטרך לאוקמי מתני' במעכשו לוקמי בהגיע זמן קודם הפסח אלא ש"מ דבהגיע זמן אפי' הרהינו לא בעי' ואנן כבר אוקימנ' מתני' בהרהינו אלא שיל"ד לוקמא בלא הרהינו ובהגיע זמן ויש ליישב:

ואמנם ד' הרמב"ם דלאביי מהני הגיע הזמן כיון דלא הוי אסמכתא א"כ הרי קנה המשכון במעות הלואה שהלוה לישראל אבל לרבא כיון דמעות אינן קונות א"כ בעי' הרהינו אצלו דלא תהא מחוסר גוביינא דאל"כ במאי קנה לה ישראל לא במעות ולא במשיכה:

והנה דחק הרא"ש עצמו ליישב התוספת' שנסתייע ממנה הרמב"ם וסייעתו ולמה לא תירצה כמו"ש הר"ן דהך תוספתא מיירי בשלא אמר מעכשיו ונ' דק' לי' להרא"ש ל' מכירה דנקטא התוספת' בשלמא אי מעכשיו קאמר בעי' ל' מכירה משא"כ אי בלא מעכשו ומטעם הגיע זמן קודם הפסח למה לי ל' מכירה א"ו במעכשו מיירי וקודם הפסח אא"ל קאי:

וחק' הק"נ ע"ד הר"ן שכ' להוכיח דבריי' דבמשכון ליכא אסמכת' ודייק למלתא משום דב"ח קונה משכון וא"כ אין ראי' מישראל לישראל לגוי ויש לדחוק דכוונת הר"ן כיון דעכ"פ בישראל לישראל אין שום סברא לומר אסמכת' כיון דקנה משכון מנ"ל למימר דבנכרי אמרי' דהוה אסמכת' ודחקי' לפ' מתני' בקני מעכשו לימא דגם בגוי ל"ש אסמכת' וצ"ע:

והנה ה"ה הק' אד' הראב"ד למה לא מוקי הש"ס מתני' בהגיע זמן קודם הפסח ונ' ד' הראב"ד דבהגיע זמן קודם פסח פשיטא דמותר כיון דאין אסמכת' לגוי בשלמא במעכשו קמ"ל דלא אמרי' הואיל ובידו לפדותו. ותי' ה"ה משום דמתני' סתמא מתני' וע' לח"מ פי' ד' ה"ה ולי נ' כוונתו דהאי לאחר הפסח דתנן יל"פ ג"כ שהגיע זמן פרעון אחר הפסח ולהכי לא רצה הש"ס להכריע ומוקי לה במעכשו:

וחק' ע"ד ה"ה לד' הראב"ד אמאי סתים תנא אחר הפסח מותר הרי בעי' הגיע זמן פרעון ואני לא אבין מנ"ל להה"ה הא הכא כיון דמיירי באומר מעכשיו מכור לך ולא אמרי' הואיל

ובידו לפדותו ואי אקדיש או זבין מלוה מכירתו מכירה אם לא שיבא אח"כ הלוה לפדות א"כ אדרבא מיד לאחר הפסח מותר בהנאה אם לא שיבוא הישראל ויפדנו. ועי' לח"מ שמק' לד' הרמב"ם בס"ד דס"ל עכו"ם מישראל קני משכון וא"כ אין אסמכת' לגוי לוקמי מתני' וכן פלוגתא דתנאי בהגיע זמן קודם הפסח ולי דברי' תמוהי' דבמשכון הוא דאין אסמכת' לרמב"ם משום דבע"ח קונה משכון אבל בלא הרהינו אין כאן משכון ול"ש בע"ח קונה וע"כ מוקמי לה בהרהינו וכולא סוגי' א"ש בשלמא להראב"ד דס"ל אף דאין גוי קנה משכון אין אסמכת' לגוי שפיר הק' ה"ה ל"ל הרהינו אבל לד' הרמב"ם לא ידענא מאי ק' לי' להלח"מ:

וכבר עוררנו למעלה דתי' ה"ה אמה שהשמיט הרמב"ם סיפא דמתני' ק' מאוד להולמו חדא כמו"ש הלח"מ דאדרבא מ' סיפא דומיא דרישא דבעי' מעכשו וכמו"ש רש"י ועוד היכן מצינו הא גופא דהרמב"ם ס"ל דישראל מגוי קונה משכון ולי' אפשר ד' הרמב"ם דמתני' גופא אין בה שום רבותא דאם מהני מעכשו ברישא לקולא כ"ש בסיפא לחומרא ועיקר רבותא דדוקא דומי' דרישׁ' אסור בהנאה דהיינו במעכשו וכבריי' דהגעתיך ועיקר הרבותא דס"ד דנהי דאי לא א"ל מעכשו ולא קיבל אחריות מצ"ע אינו עובר הישראל אבל מ"מ כיון שהגוי אמר לו אם לא אפרע לך עד יום פלוני יהא שלך ואם יאבד החמץ הגוי לא יפרע לו הו"ל מיהת דבר הגורם לממון ונימא כר"ש דכממון דמי ויהא עובר קמ"ל מתני' דלא כר"ש והרמב"ם דפסק בפלוגת' דר"ש ורבנן בקדשים קלים כרבנן שוב לא איצטרך לי' לאתויי סיפא דמתני' כלל:

בע"ה בעניני המשכיר בית לחבירו פ"ק דפסחים לשה"ג

וימי הפסח תרל"ד

המשכיר בית לחבירו בחזקת בדוק בתרתי בעיא קמיית' מפ' הש"ס בי"ד וכאן לא פי' והי' נ' לדקדק לכאו' דבי"ג איירי מדמסיק אביי דלא הוה מקח טעות דניחא לי' לאינש לקיומ' מצוה וכו' ובשלמא אי בי"ג איירי שפיר שייך לקיומי מצוה דהיינו בליל בדיקת חמץ משא"כ אי בי"ד דזמן בדיקה כבר עברה אף דצריך לבדוק שלא יכשול בגלוסקא יפה מ"מ ל"ש לקיומי מצוה אא"כ למה הוצרכו בתוס' לדיוקי דבי"ג איירי דאי בי"ד על המשכיר לבדוק הרי בלא"ה מוכח וכמו"ש ונ' דאדרבא היינו דק' להו לתוס' מאי פשוט הש"ס מאביי הרי אביי ע"כ מיירי בי"ג ואכתי בי"ד לא נפשטא איבעין וע"ז כ' תוס' דאיבעין ג"כ ע"כ בי"ג איירי דאי בי"ד על המשכיר לבדוק ופי' מהרנ"ש בחי' א"ש דכוונת תוס' דהא דניחא לי' לקיומי מצוה בממוני היינו דוקא במצוה דרמי' עלי' אבל מצוה דלא רמי' עלי' לא אמרי' ובזה מתרץ קו' הגמיי' ומרדכי מס"ת בב"מ ואי בי"ד וא"כ

חל המצוה על המשכיר ולא הוה מצוה דידי' זה כוונת תי' אנ"ש אבל דעתן כי גם הר"ן מפ' כן ד' התוס' ול' הר"ן ל"מ כן ולמ"ש דעיקר קו' תוס' מנ"ל להש"ס ליפשט מאביי איבעי' דידן דאכתי לא נפשוט והר"ן מפ' ד' תוס' דאי האיבעי בי"ד הרי קיימ"ל חזקתו בדוק ולמה לי' למימר בחזקת בדוק ודחה הר"ן דברי' עיי"ש:

אשר ע"כ נ' דפשיט' להו לתוס' דאם המשכיר צריך לשלם אגר בדיקה ל"ש שוב מקח טעות כלל אלא לאו ש"מ דמ' לן דאגר בדיקה לא מקבל ובשלמא אי בי"ג איירי דהמצוה על השוכר רמי אלא שהתנה לפוטרו מ"מ א"צ לחזור לו משא"כ אי בי"ד דהמצוה על המשכיר ומב"ד כייפי לי' וא"נ ליתא קמן למה לא ישכור השוכר בודק וינכה לו מן שכירותו אלא ש"מ בי"ג איירי וקו' זו הרגיש בה הרמב"ן וכ' לתרץ עפ"י מה שביאר ה"ה פ"ב מחמץ דבריו דודאי אי האיבעי' בלא תנאי מיירי וכד' תוס' והר"ן וודאי הדין עם תוס' דאפי' אגר בדיקה לא משלם לי' אמנם האיבעי' בתנאי מיירי שהשוכר התנה בהדי' שיהי' בחזקת בדוק ואגר בדיקה וודאי שקל מיני' והאבעי' רק אי יכול לומר מאחר שאין התנאי קיים גם השכירו' בטל או דילמא אמרי' דייך שתקבל שכר בדיקה שהוצאת וע"ז פשט אביי דאמרי' ניחא לי' לאינש למעבד מצוה בממוני' ודיו שיקבל לחזרה שכר הבדיקה לא זולת וכן מורין ד' רש"י כהרמב"ן שכ' שבא שוכר לחזור ע"י עלילותיו ולמה לרש"י לפ' כן א"ו דד' רש"י ג"כ דשכר בדיקה ידע הבעל אבעי' דמחזיר לו המשכיר וא"כ ע"כ עלילה מבקש ומ"מ איבעי' לן אי ע"י תנאו יכול לחזור בו ובמ"ש נתבארו לנו בע"ה ד' הד"מ סי' תל"ז שכ' דבה' ציצית יש ראי' לד' הרמב"ן וכוונתו מדלא שרי' בטלית כ"א היכא דמקפלה וק' מה ענין ד' הרמב"ן להי' ציצית הרמב"ן מטעם תנאי אתא עלה ואמנם למ"ש א"ש דלכאו' לד' הרמב"ן מה פשיט לי' מאביי מאחר דע"כ התנאי מועיל דצריך להחזיר לו אגר בדיקה הרי חזי' דלא אמרי' ניחא לי' לקיומא מצוה בממוני' אמנם מאחר שחלקנו בה' ציצית בין הפסד מרובה להפסד מועט שפיר פשטי' כיון דמחזיר לו אגר בדיקה שוב הו"ל הפסד מועט ושפיר אמרי' ניחא לי' למיעבד מצוה:

ועכ"פ למ"ש א"ש דהש"ס בס"ד כדאבעי' לן לא נחית אכתי לסברת אביי דא"כ הו"ל לפרושי מי אמרי' ניחא לי' למעבד מצוה או לא אלא האבעי' הוה מי מהני התנאי לבטל המקח או לא אבל למ"ש דד' תוס' ור"ן דהאבעי' הוה בלא התנה אי הוה מקח טעות ק' קו' מג"א מהי"ת ליהוי מקח טעות הא אין הטעות בגוף המקח וצ"ע כיון דהמשכיר עלה על דעתו לפ' לו כי הבית בחזקת בדוק ומאי מעליותי' וע"כ בנין הבית בחורין וסדקין הרבה עד שיש טרחא מרובה לבדוק וע"כ אמר לו שהוא בדוק ואמנם כן י"ל דהוה טעות בגוף המקח או לא מקרי משו"ה טעות בגוף המקח ופשיט דיהבי אגרא וא"כ ה"ט משום

דבאתרא ההוא הבתים בנוי' עד"ז שהם קשים לבדוק ומשו"ה שוכרי' בודקי' ומ"מ אמרי' ניחא לאינש למעבד מצוה וממילא לא הוי מקח טעות:

והנה בהגמיי' פ"ב מה' חמץ ובמרדכי פ' אלו מציאות מק' אסוגי' דידן והתם דאמרי' גבי ס"ת דאינו רשאי להשאיל שלא מדעת דלא אמרי' ניחא לי' לאינש ותי' הגמיי' דהתם שלא מדעתו והכא מדעתו:

ומרן ז"ל בח"ס חא"ח הביא רק ד' המרדכי ולא ד' הגמיי' ונתקשה בדברי' ונדחק ליישב עם מ"ש המרדכי שם אח"כ בשם עצמו וד' מרן צריכין ביאור כי מ"ש מאחר דלבדיקה שעבד עצמו ממילא נתן המעות מדעתו ק' הרי בס"ד מ' לכאו' דאפי' הא לא פשיטא לן דלבדיקת גופא שעבד עצמו דהרי איצטריך אביי לאשמעי' ואביי תרתי קמ"ל ומנ"ל קמא דליפשט לן בתרא ועכ"פ מד' הגמיי' הנ"ל מבואר דתי' קמא תי' בפ"ע הוא וכן מורין ד' המרדכי וצריך ביאור ונ' כוונת דברי' דעיקר שכר המצוה הוא על רצון העושה שמתכוין לעשות נחת רוח ליוצרו וזה ל"ש כ"א מדעתו אף שעושה המצוה בע"כ היינו מחמת שיצרו תקפו וכמ"ש הרמב"ם במ' ערכין גבי כופין אותו עד שיאמר רוצה אני משא"כ מצוה הנעשת שלא מדעת אינה נחשבת בעיני' לכלום ולא אמרי' לי' ניחא לי' להפסיד ממונו משום מצוה כזו ועד"ז ההגמיי' והמרדכי מסכימין לד' הנ"י שהביא הד"מ בה' ציצית דפליג אהא דטלית לעיל:

ואמנם תי' המרדכי עצמו נ' לפ' עד"ז מאחר דפשיטא לן דניחא לי' לקיומא מצוה בגופי' שוב בדיקת חמץ עלי' רמי' ול"ש מקח טעות ואף כי יהיב אח"ז אגר בדיקה היינו משום דניחא לי' יותר בהפסד ממון מבטרחת גופו ודווקא כה"ג דשייך לומר דניחא לי' בהפסד ממון מאחר דטרחא עלי' רמי' אבל היכא דלא רמי' עלי' בהפסד ממון לא ניחא לי' דמ"ש:

דמוחזק לן וכו' לא רצה הש"ס לפ' בקיצור דנאמנין בבתים שלהם משום דל' נאמני' מ' על אחרים ורנב"י מפ' לה לחומרא והש"ס מסיק לה לקולא דאפי' על אחרי' נאמנין:

וכ' הרא"ש דאיבעי' לא אפשטא ויבטל והו"ל ס' דרבנן ולקולא מ"מ היכא דיכול לשאלו שהוא בעיר מ' מד' ר"י וכו' נ' לבאר דמאחר דמסיק הרא"ש דס' דרבנן לקולא א"כ מעיקרא מאי איבעי' לן אי הוה רוב ואמרי' סמוך מיעוטא מ"מ הו"ל ס' דרבנן אלא ש"מ דהש"ס מבעי' לי' אם שכר לאחר זמן אי' דע"כ הוה דאורייי' דל"ש ביטול וא"כ י"ל דדוקא בדאורייי' הוא דאמרי' לישיילי' אבל לאחר ביטול דלא הוה כ"א דרבנן א"צ לברורי וע"ז מייתי מד' ר"י שכ' בתי' קמא לחלק בין חמץ לטבל א"כ מבואר דאפי' חזקתו בדוק דמהני אף לדאורייי' מ"מ צריך לברר ומ"מ לא כ' הרא"ש כ"א מ' מד' ר"י משום דלתי' בתרא אין הכרח דלמא משו"ה נאיד הר"י מתי' קמא משום דמ' לי' דאי חזקתו בדוק א"צ לברורי

וי"ל ג"כ כמ"ש לעיל דתי' שני להחמיר בא דאם הוא בעיר לא סמכי' אנשים לזה כ' ומ' ואמנם מהררי"צ גיאת הביא הרא"ש ראי' ברורה:

אמנם הר"ן כ' דלאחר ביטול קיי"ל כרנב"י דחזקתו בדוק וק' מאי בעי בזה הרי לאחר ביטול בלא"ה ס' דרבנן לקולא ונ' ד' הר"ן דאי אמרת כה"ג ס' דרבנן לקולא מעיקרא מאי איבעי' לן ודנימא דלאחר זמן אי' איבעי' לן ל"מ לי' לר"ן א"ו דש"ה דאיכא לבית חזקת חמץ וכה"ג לא אמרי' ס' דרבנן לקולא ולכך הוצרך הר"ן לפ' דמה"ט קיי"ל כד' המיקל דהיינו רנב"י משום דלאחר ביטול ה"ל של סופרי' ובשל סופרים הלך אחר המיקל וא"כ עכ"פ מבואר דאף אי אזלי' להקל מ"מ היכי דמצי לברורי מברורי' דהרי גם לעיל אדרבנן קמבעי' לן ואעפי"כ פשיטא דצריך לברורי:

ואמנם מד' הרי"צ גיאת ומד' הרמב"ם מ' דס"ל כרנב"י אפי' בדאו' דהיינו אם שכר לאחר זמן אי' ונ' טעמיי' דמ' להו דע"כ פי' דבריי' הכל נאמנים כדרנב"י דמשום דחזקתו בדוק דאין לומר דאמרי אנחנו בדקנו דא"כ ע"כ גם קטן נאמן והרי קיי"ל גבי תחומין דאינו נאמן ונהי דהש"ס לא קאמר וליטעמיך משום דאיכא לתרץ כמ"ש התוס' לחלק בין היכא דבידו לפי האמת ל"מ להו לחלק בכך א"ו כרנב"י. ואמנם הרי"ף מאחר דמס' לי' בפי' דהך בריי' אי הל' היא ותפשוט מנה חזקתו בדוק או לאו הל' היא ואין לפשוט שבקא לדרנב"י ושבקא להך בריי':

וכ' רש"י הימנינהו רבנן כיון דחיובא וכו' וסיים עוד וכח בידם להאמינם נ' כוונתו דבשלמא אי לאו מתורת עדות אתא עלה שפיר י"ל דדי במעשה שלהם משא"כ השתא דבתורת עדות אתי' עלה והתורה אמרה דלאו בני עדות נינהו וע"ז דייק רש"י כיון דכולא מילתא דרבנן יש כח ביד חכמים לומר דבמלתא דידן נאמנין:

תוס' ד"ה הימנינהו נ' הא דכיילי עבדי' בהדי נשים ול"מ לכאור' למימר דבעבדי' שייך מעשי' בכל יום וכן ק' לומר אשחיטת נשים מעשי' בכל יום אמנם סידור דברים הכי דממתני' דזבחים ידעי' דנשים ועבדי' כשרי' לשחוט לכתחלה וכמ"ש תוס' בריש חולין אלא די"ל התם במקדש אוקמוה אדאוריי' ומ"מ מדרבנן לא סמכא עליי' וע"ז הביאו ממעשי' בכל יום דסמכי' אניקור ומה לי ניקור ומה לי שחיטה ומה לי נשי' ומה לי עבדי' ואח"ז הביאו ראי' ברורה ממאכילתו שאינו מעושר וביאר הר"ן מדאמרי' לסמוך עלה ונ' דהתוס' השמיטו זה דהתם אמרי' דיוצאת שלא בכתובה ואי אינו רשאי לסמוך עלי' הרי הוא פושע בדבר:

ומ"מ לד' תוס' דווקא היכא דליכא טרחא סמכי' עליי' וניקור היינו ניקור חלב אבל ניקור גי"ה דהוה טרחא לא סמכי' ולד' הסמ"ג שהובא בהג"ה אשרי דבעי' תרתי טרחא ולא

הוחזק אי' אפי' בניקור הגיד סמכי' וזה כוונת הר"ן ריש חולין שכ' שם כד' הסמ"ג והביא ראי' דניקור אף דאיכא טרחא סמכי' עליי' כוונתו ג"כ ניקור הגיד אלא דק' הר"ן דידי' אדידי' דבשמעתין לא כ' כ"א ד' תוס' ובחולין הוסיף כד' הסמ"ג ונ' דהתם בא לדחות ד' הה' א"י ולד' תוס' אדרבא ד' ה' א"י מיושבים דעכ"פ אם גם שחיטה אינו טרחא אבל ללמוד ה' שחיטה הוה טרחא וא"כ אמאי נסמוך אנשי' וי"ל דבאמת לא סמכי' עליי' אם לא שבדקו אותן וא"כ ה"ק הה' א"י נשים לא ישחטו למען לא יהי' בכלל רוב מצויי' אצל שחיטה דאם ישחטו יסמכו עלי' אפי' בלא בדיקה וזה דחה שם הר"ן דאפי' דהלימוד הוה טרחא מ"מ כיון דידעה בעצמה שלא למדה לא תסמוך על עצמה לשחוט דדווקא במקום ס' חיישי' לטורח:

והנה תוס' רמזו לד' הירושלמי ולא ביארו מה דעתם בפי' ד' הירושלמי והר"ן פי' ד' הירושלמי ע"ד שפי' המפ' בירושלמי שם ואמנם מד' הרא"ש מ' דמפ' דנשים אינן נאמנות והק' בתפא"ש למה גריעי מקטני' והק"נ נדחק בזה ועדן ק' מעבדי' וע' ב"י שהק' אהטור שהשמיט ד' הירושלמי מבואר מדברי' דמפ' כתפארת שמואל ואי משום קו' התפארת שמואל י"ל קטנים ועבדי' דלאו בני עדות הימנונהו רבנן בדרבנן משא"כ נשים דעצלנות הן אנן סהדי דבודקות כל שהן:

והנה בענין קו' מקטן תי' בעירובין ל"א דקטן אינו נאמן אלא בביתו וק' מסוגיין דמבואר דבבית אחרי' ג"כ והיותר תימא על המג"א דמפ' לד' תוס' דעירובין גם אנשים ותוס' לא כ"כ אקטן מכח קו' דק' להו וצ"ע. ומחמת טרדא קצרתי תוס' ד"ה מדאורייי לכאור קו' מר"ע י"ל לתרץ דביו"ט לאחר זמן אי' ל"ש ביטול אלא דא"כ ט"כ ר"ע ס"ל חמץ בפסח אסור בהנאה דלריה"ג דאמר מותר בהנאה שייך גם לאחר זמן אי' ביטול והו"ל להש"ס למימר ש"מ מדר"ע ד' דחמץ אסור בהנאה ומ"מ ל"ק כ"כ לרש"י דכל הני ש"מ דקאמר הש"ס אית בהו רבותא אבל הך דחמץ אסור בהנאה אין זו רבותא ואמנם ק' קו' שניי' של תוס' וקו' שניי' יש ג"כ לתרץ דיכול לבטל קודם שנתחמץ אא"כ הדרא קו' ראשונה לדוכתא ואמנם עפ"י ד' הר"ן הכל א"ש דבאמת תשביתו כולל הכל בין הבערה בין ביטול ואין הבערה בכלל כ"א ביטול וביטול היינו קודם שנתחמץ וא"כ לא קאי תשביתו אחמץ שיש לו כבר בביתו וזה אי אפשר אע"כ אהבערה קאי וראשון מעי"ט:

ומסקי בתו' שמתורת הפקר נגעו בה והביאו ראי' מאחרים ומגבוה ולכאו' התם יש בעלי' לחמץ אבל כאן בהפקר אין לו בעלי' מנ"ל דאינו עובר ונ' דסמכו תוס' אמתני' דהואיל פ' אלו עוברין דקאמר ר' יושע לא זו חמץ שמוזהרין עלי' פי' דאינו עובר על אחרי' וגבוה

והתם עדן אין לו בעלי'. וי"ל למ"ש תוס' בסוגי' דנכרי שכבשתו דאחרי' ילפי, מפסוק אחר וגבוה מפסוק אחר א"כ עדן קרא להפקר מנ"ל וצ"ע:

רש"י ד"ה דחמירא דידי' הוא שהחמץ שבבית שלו כוונתו דאין הש"ס מיירי דווקא בגוונא שהוא הי' דר באותו בית תחלה ולהכי קאמר דחמירא דידי' הוא דא"כ המשכיר ביתו הו"ל להש"ס למימר אלא אפי' בבית שדר בו ע"ע יהי' מי אבל מאחר שהשוכר יצא משם והניח החמץ לבעל הבית ממילא חמירא דידי' וז"ש רש"י שהחמץ שבבית שלו ה"ל של בעה"ב:

דאיסורא ברשותיי' כ' רש"י שעתה הבית שלו ר"ל בימי הפסח בשעה שנקרא חמץ אי' אז יהי' הבית של שוכר:

תוס' ד"ה דחמירא אין לפ' וכו' וי"ל דלמא נקט בי"ד להשמיענו דאפ"ה י"ל על השוכר לבדוק וזה לא הוה ידעי' אי הוה נקט בי"ג ונ' כוונת תוס' דדחיקא להו שמעתא לפ' המשכיר בארבעה עשר שכבר הגיע י"ד בשעת שכירות דא"ה למה לא יהא חיוב הבדיקה על המשכיר ולזה מסתבר יותר לפ' כפי' הר"ן דלצורך י"ד קאמר ודקאמר חמירא דידי' היינו כמו"ש תוס' משום דעלי' לבטל וא"כ עכ"פ באמת השכיר בי"ג ושפיר הקשו בתוס' לימא בהדי' המשכיר בי"ג ומ"מ י"ל על המשכיר לבדוק משום דחמירא דידי' א"ו חמירא דידי' היינו דבתחלת זמן הבדיקה עדן הי' ברשותו ובי"ד ממש קאמר שהשכירו. וכ"ת א"כ ק' קו' תוס' על הר"ן למה לא נקט בי"ג י"ל דאי הוה נקט המשכיר בי"ג הייתי אומר דגם נכנס לתוכו בי"ג ולהכי נקט בי"ד ר"ל לצורך י"ד וידעי' מיהת דעד י"ד לא נכנס בו:

ואמנם באיזה סברא תלי' איבעי' זו י"ל לד' תוס' הכי קמיבעי לי' מי נימא כיון שחל שעה א' החיוב על המשכיר שוב לא פקע מיני' ומצי השוכר לשכור בודק וינכה למשכיר מן שכירותו או דלמא כיון דעכ"פ עכשו שלא בדק המשכיר החיוב על השוכר שלא יכשל באי' חמץ א"כ המשכיר הוא לגרמי' הפסיד שלא עשה מצוה והשוכר לא מצי להפקיע מני' שכר בדיקה וזה מורה ל' תוס' שכ' ומייתי ראי' ממזוזה דלפי ד' המק' דבא לפשוט ממזוזה הי' ג"כ המשכיר חייב במזוזה ואמנם מאחרי דעכשו השוכר חייב לא מצי להפקיע מני' דהמשכיר וז"נ ג"כ כוונת רש"י שכ' אלמא כל מילי דמצוה עלי' רמי' ר"ל כיון דמילי דמצוה היא ועלי' עכשו רמי' שאינו רשאי לדור בלא מזוזה ולא לדור בבית שלא נבדק עלי' לחודא רמי' ולא מצי להפקיע ממשכיר מידי. וכ"ת א"כ בס"ד דתוס' מאי בעי למפשט ממזוזה י"ל ג"כ דהכי קמיבעי לי' מאחר דהבודק צריך שיבטל א"כ פשיטא דעל המשכיר לבדוק וכיון דלא בדק השוכר בודק ומנכה לו מן שכירותו או דלמא כיון דעכ"פ עכשו על השוכר לבדוק אינו מנכה לו ושפיר שוב פשיט ממזוזה

ולד' הר"ן הכי קמיבעי לי' מי נימא כיון דבשעה שחל חיוב הבדיקה עדן לא נכנס השוכר וחמירא של המשכיר וא"כ חל החיוב על המשכיר ויוכל השוכר לנכות לו או נימא כיון דעכ"פ כבר שכר ואי' ברשותי' קאי החיוב על השוכר ופשיט לי' ממזוזה דאפי' אם החיוב על המשכיר מ"מ אין השוכר יכול לנכות לו:

ומ"מ עפ"י דברינו יתבאר פלוגתת הר"ן עם תוס' שעמד עלי' רש"א דלהר"ן מהני מסירת מפתח דווקא אחר קנין ולתוס' בלא קנין דהר"ן לטעמי' אזיל דסוגיין מיירי ששכר כבר רק לצורך י"ד וכה"ג הוא דמחלק הש"ס בין מסר מעתה ללא מסר משא"כ לד' תוס' אדרבא איבעין מיירי בלא השכיר כלל קודם י"ד ובלא קנין וכה"ג הוא דמחלק הש"ס בין מסר מפתח ללא מסר אבל אם כבר קנה השוכר אפי' המפתח ביד משכיר הו"ל כאילו הוא ביד אחר והר"ן יישב זה עיי"ש:

וכ' הכ"מ דפשט הסוגי' מ' כתוס' כוונתו מדלא הזכיר הש"ס מקנין מידי מ' דבלא קנין מיירי והנה הרי"ף והרמב"ם הביאו הגי' המשכיר בית והשמיטו תיבת בי"ד ושפיר נוכל לפ' כפי' הר"ן שמששכר השוכר קודם י"ד בקנין גמור והמפתח קיבל בי"ד ואמנם הרא"ש והטור גרסו המשכיר בי"ד וא"כ ע"כ מיירי בלא קנין דאי בקנין א"כ מסר לו מפתח קודם י"ד הוה ג"כ בקנין וא"כ לא השכירו בי"ד אלא ש"מ דד' הרא"ש והטור כתוס' ואולי אי מפ' כפי' הר"ן דבי"ד היינו לצורך י"ד י"ל שפיר דבקנין מיירי ומ"מ אף שמסר לו המפתח קודם י"ד השכירות הי' לצורך י"ד ואפשר זה כוונת הב"י שהביא ע"ד הטור פי' הר"ן דבי"ד היינו לצורך י"ד והנה רש"י לא ניחא לי' בפי' הר"ן דאחר קנין מיירי דמ' לי' דכה"ג הוה כהפקיד מפתח ביד אחר וכד' תוס' וגם בד' תוס' לא ניחא לרש"י דבלא קנין כלל ליהני מסירת מפתח כיון דהשוכר יכול עדן לחזור בו הו"ל שוב כהפקיד מפתח ביד אחר ולזה פי' רש"י דמסירת מפתח גופא הוה קנין וקנין כי האי הוא דמהני לא זולת ומשום קו' תוס' י"ל דאילו קאמר הש"ס אין שכירות נקנה אלא במה שהקרקע נקנה וע"כ קו' תוס' כיון דשכירות עדיף מקנין הרי מסירת מפתח מהני בשכירות ולא מהני בקנין ומכ"ש דכסף שטר וחזקה דמהני בקנין דמהני בשכירות ומאי אשמעי' הש"ס כך י"ל דק' להו לתוס' ואי משום הא לא ארי' דהא דמהני בשכירות מסירת מפתח משום דלא קנה מני' כ"א אוירא בעלמא אבל בקנין שקונה מתהום עד רום למה יהני מסירת מפתח וא"כ אכתי לא ידעי' דקניני' דמועילי' בקנין שיועילו בשכירות:

ועתה נבא לבאר ד' רש"י התמוהי' שכ' אחר שביאר דמזוזה חובת הדר אבל הכא ומאי בעי רש"י עכשו בזה ועוד אי איבעי' הש"ס הי' על מי מוטל טורח זה מאי קפשיט לי' ממזוזה ולזה נ' דגם רש"י מודה דמאן דפשיט לי' ממזוזה הי' דעתו דהאיבעי' הוה ע"ד

שכ' תוס' וכמו שבארנו לעיל ושפיר פשיט לי' ממזוזה והש"ס דחה וק' לי' לרש"י מאחר דבמזוזה אצטריך חובת הדר לחיובי לשוכר והכא דעל המשכיר וודאי איכא חיוב בדיקה מאחר דחמירא דידי' א"כ למה יהי' על השוכר לבדוק ולזה כ' רש"י דאנן עכשו מטעם אחר קמבעי' לן דהא דחמירא דידי' הרי לענין זה בביטול סגי ובדיקה תק"ח היא ועל מי תקנו זה אם על המחויב מדאוריי' לבטל או על מי שמתירא שלא יכשל באי' חמץ וזה שאמר הש"ס הכא מאי כלומר הא גופא מס' לן על מי מוטל טורח זה:

וכ' רש"י אם עד שלא מסר וכו' מבואר מדברי' מאחר דבכניסת הלילה הי' חובת הבדיקה על המשכיר שוב לא פקע מני' וק' לפי"ז מ"ש בסוף דברי' ואעפ"י שמסר לו המפתח ביום מאי ארי' ביום הרי לריש ד' רש"י אפי' מסר לו בלילה ג"כ דינא הכי והו"ל לרש"י למכתב בקיצור ואפי' מסר לו אח"כ ונ' כוונת רש"י דהך סיפא דבריי' למאי אצטריכא הרי מדיוקא דרישא ידעי' אע"כ דאי מרישא ס"ד דדווקא מסר לו מפתח ביום לא מהני אבל אכתי בזמן חיוב דהיינו בלילה מהני מסירת מפתח שאח"כ לכך איצטריך סיפא לאשמעי' דכיון דבתחלת כניסת הלילה הי' החיוב על המשכיר שוב לא פקע מני':

וכ' עוד רש"י חובת הדר שמשמרתו וכו' בביתך בביאתך נ' כוונת רש"י דתרוויי' אצטריך דמשום סברא דמשמרתו לא הוי מפקי' קרא דביתך ממשמעותו דמ' שהבית שלו אלא דד' ביתך ביאתך ואמנם ביתך ביאתך אצטריך דמזוזה בימין דרך ביאתך ומנ"ל לאפוקי שוב ביתך ממשמעותי' לכך אצטריך הך סברא דמשמרתו ג"כ:

חזקתו בדוק נ' ל' אבית ולא קאמר חזקה בדק משום דעיקר איבעין עד"ז הא וודאי פשיטא לן דרוב בני אדם בודקין ליל י"ד אלא דמול רוב זה יש לבית חזקת חמץ ואמרי' סמוך מיעוט' ואתרע רובא ואמנם אם אמרי' הכל חברי' אצל בדיקת חמץ שוב לא הוי מיעוטא ושפיר סמכי' וא"כ עיקר איבעין משום דהבית יש לו חזקת חמץ והיינו דדקדק ומפ' חזקתו של בית זה שהי' בחזקת אינו בדוק בדוק או לא רמאי נ"מ לשיילי' הק' הטו"ז וכי זה לא הוה נ"מ אי צריך לשאלו ונ' דמאחר דמסקי' לעיל דהמשכיר בי"ד ממש שחל י"ד קודם שמסר המפתח על המשכיר לבדוק וכ"כ לעיל והוכחנו כן מד' תוס' לקמן דמצי לאגורי בודק עלי' ומנכה לו מן שכירותו וא"כ מדינא צריך לשאלו אולי יאמר שאינו בדוק וישכרו בודק משכירתו:

ואולי לזה כיון רש"י שכ' לשאלו להאי אם בדק אם לאו ומלבד שכל ד' רש"י מיותרי' כאן יל"ד לאיזו ענין כ' אם לאו אמנם הכוונה דעיקר השאלה יהא באם לאו דאם הוא בעצמו מודה שלא בדק יש רשות לשוכר לשכור בודק. ועד"ז נבין ג"כ ד' תוס' לקמן שפלפלו לחלק בין טבל לבדיקת חמץ ומה ענין זה דווקא לאחר תירוצם מיד כדקאמר

הש"ס לישיילי הו"ל לתוס' להק' ולמ"ש אין מקו' זה קשיא כלל ודווקא אתי' תוס' היא דקשיא להו שפיר לא זולת:

והנה הר"ן מ"מ פשיטא לי' למסקנא דצריך לשאלו אף דפסיק איבעין לקולא והביא ראי' מרוב מצויין ואמנם הרא"ש לא כ' דצריך לשאלו כ"א משום דאיבעין לא אפשטא ומ' דאי הוה קיי"ל חזקתו בדוק א"צ לשאלו נ' דס"ל מרוב מצויין אין ראי' דלא מקרי כ"א רוב ואיכא מיעוטא בהדי רובא ולכך צריך לברר משא"כ הכא דאי חזקתו בדוק אמרי' הכל חברי' ואפי' מיעוטא ליכא לעולם א"צ לשאלו וכ"ת אי רוב מצויין רוב ממש הוה ק' לימא סמוך מיעוט' לחזקת אי' ואתרע לי' רובא קו' זו כבר יישב הרשב"א בשער השחיטה במ"ה עיי"ש א"נ י"ל גם הרא"ש ס"ל כתוס' בכורות ורא"ה בבד"ה דרוב מצויין הוה ג"כ הכל ומ"מ אין ללמוד מרוב מצויין לשמעתין דשאני התם דאיכא תרי חזקה נגד רו"מ מלבד חזקת אי' דבהמה חזקת שלא למד מעיקרא:

לאטרוחי להאי מאי יל"ד לפמ"ש הרא"ש אף דלא אפשטא בעין יבטל דלא יהא אלא דרבנן וספיקא דרבנן לקולא א"כ הרי גם מעיקרא כיון דהבודק צריך שיבטל יבטל ולא יטריח מס' אפי' לא הוה הכל חברי' וי"ל דאיבעי' קאי אם לא בא לשאול עד לאחר זמן אי' דל"ש שוב ביטול א"נ י"ל דבאמת במקום דאיכא חזקת אי' לא אמרי' ספק דרבנן לקולא וכ"מ מד' הר"ן שכ' דלאחר שביטל אמרי' חזקתו בדוק ומאי נ"מ אי אמרי' חזקתו הרי בלא"ה ספק דרבנן לקולא א"ו ד' הר"ן דס' דרבנן להקל ל"ש במקום דאיכא חזקת אי' ואמנם ד' הרא"ש דנהי דחד ספק לא מהני אבל ס"ס מהני והיינו ס' אי לא קיי"ל חזקתו בדוק וא"נ אין חזקתו בדוק מ"מ ס' הוה ובס"ס מהני אפי' במקום חזקת אי' משא"כ באיבעי' שפיר איבעי' לן ולא מהני לן ביטול:

הכל נאמנים ע' רש"י נ' כוונתו דראי' רנב"י הי' ע"ד הירושלמי דקאמר על הך בריי' לא תתני נשים ר"ל כי ל' נאמנים מ' דווקא על אחרים נאמני' אבל לא על עצמן והכי נמי דייק רנב"י ומ"ש על אחרים אלא לאו משום דעל אחרי' שייך הכל חברי' ולהכי במסקנא לא קאמר הש"ס דמיירי בביתם משום דל' נאמני' להעיד מ' בשל אחרי' וז"ש רש"י להעיד שבדקו בעלי' אמש כלומר על אחרים הוא דנאמנים ודייק רש"י להעיד בי"ד שבדקו בעלי' אמש ר"ל מאחר דהטעם דנאמנים משום דהכל חברי' זה לא שייך כ"א בי"ד לאחר זמן מצות בדיקה שהוא שיעידו שבדקו בעלים אמש בזמן הבדיקה לכל ישראל לא זולת:

ואמנם ל"ק לי' לרנב"י דלימא כל הבתי' בדוקי' דהתנא אדרבא בא לאשמעי' דדוקא על אחרי' דשייך הכל חברי' הוא דנאמני' אבל על עצמן אינן נאמני' והש"ס דמק' לקמן מ"מ

כל הבתי' בדוקי' מבעי' לי' כוונתו דמל' כל הבתי' בדוקי' נדע דהכל חברי' לענין בדיקת חמץ ובוודאי לא יעלה על הדעת דנשי' בכלל חברי':

וכ"ת אכתי אמירה דהני ל"ל כל מה דאיכא לברורי מבררי' ומ"מ לא מ' להרא"ש לדייק מכאן דצריך לשואלו דלמא הכא אחר זמן אי' דל"ש ביטול מיירי ואדאוריי' דנינן ולעולם אחר ביטול דלא הוה כ"א דרבנן א"צ לברר ולזה הוצרך להביא ראי' מד' תוס' ומד' רי"צ גיאות:

תוס' ד"ה הכל נאמנים הנה לד' ר"י בתי' קמא עיקר רבותא אשמעי' ברייי' דאם חקר אצל נשים וכו' קיים בזה כל דאיכא לברורי ולהמק' לקמן פשיטא לי' הא מלתא ואכתי יל"ד דלמא להכי תני הכל נאמנים לאשמעי' הא גופא דצריך לברורי ותו ק' אי תני כל הבתים בחזקת בדוקים ס"ד דגם בתי נשים וכו' בכלל והא ליתא ונ' דחדא קו' מתרצת חברתה כיון דגם נשים בכלל ע"כ צריך לברורי דאם יאמרו הם בדקו הרי פשיטא לן דאין נאמני' וכיון דבעי' לברורי אם יאמרו אחרי' בדקו להם נסמוך הא לאו לא נסמוך וממילא נדע דאף דהכל חברי' מ"מ צריך לברורי דאל"ה לא הוה תני נשים בחדא מחתא עם שאר בתים:

ואמנם בתי' בתרא מ' לי' לר"י דכיון דצריך לברורי כה"ג לא הוי בירור כיון שהוא בעיר א"ו מיירי דנאמנות במגו דאי בעי שתקי וכ"ת א"כ פשיטא לא היא ס"ד דמגו זה לא מהני דדומה להחזיקה היא מלחמה בעולם דלא מהני מגו דאמרה בדמי וה"נ לפי דעתה בדקה שפיר וקמ"ל דמ"מ מהני מגו והמק' דפריך כל הבתי' בחזקת בדוקי' הכי מק' כיון דפשיטא לך לפ' נאמנים דבריי' ר"ל היכא דבלא אמירה דידה הוה סמכי' והכל חברי' א"כ לשמעי' בהדי' הכל חברי' ודאשה נאמנת במגו פשיטא. רש"י ד"ה וממאי כוונת דברי' דודאי אין סברא לומר דאשה נאמנת אבל ג"כ אין סברא דנימא דע"ה חבר אצל בדיקה ומאי חזית דאזלת בתר הך סברא זיל בתר אידך סברא כיון דתרוויי' שוין:

בע"ה סוגי' דהואיל לפסח תרל"ו

רש"י ד"ה כיצד עיסה שנטמאת כוונתו וכ"כ הצל"ח לד' הירושלמי דדוקא אם אירע טומאה לאחר חיוב חלה אבל קודם חיוב חלה תעשנה קבין ותפטור מן החלה לכ"ע וכמ"ש הר"ן וכן מורה ג"כ ל' כיצד מפרישין בטומאה דמ' בשעת הפרשה אירע טומאה:

תוס' ד"ה לא תקרא בסו"ד לאחר שקרא אבל קודם שקרא למאי אצטריך הואיל וכו' נ' ליישב דאנן הכא בפסח קיימים ובפסח אין בעיסה א' למלאות התנור ומאי אמרת תלוש עוד עיסה אחרת ממ"נ תלוש כדי חיוב חלה אי אתה רשאי להורות לה כך שלא תגרום טומאה לחלה מאי אמרת תלוש פחות מכשיעור הרי ס"ל לר"א הסל מצרף לחלה ושוב

תגרום טומאה לחלה מאי אמרת תלוש עיסה בטהרה ע"י עצמה אם טהורה היא או ע"י אחרים טהורים אי כשיעור אתי לאפרושי מטהור על הטמא מאחר דלא קרי' לה השתא שם חלה עד לאחר אפיי' מאי אמרת ילוש ויאפה פחות משיעור כיון דהסל מצרף לחלה שוב יתחייב בחלה ואתי לאפרושי מן הטהור על הטמא וא"כ עכ"פ ממלאת תנור פת אי אפשר וע"כ ע"י הואיל אמנם כ"ז משום דס"ל לר"א הסל מצרף אבל לת"ק דר"א במשנה שם דס"ל דבעי' עד שישוכו וזה אי אפשר בפסח דנגיעה בתנור מחמץ א"צ להואיל וכ"א יכולה למלאות התנור פחות מכשיעור ויהא פטור מן החלה ובזה נבין לפ"ד דס"ל טעמא דר"א משום טובת הנאה ממון אבל הואיל לית לי' א"כ אפיי' עכ"פ בלא הואיל היכי שרי אמנם באמת בס"ד לא סלקא אדעתין הך דר"א דסל מצרף לחלה ושפיר יכולה לאפות בלא הואיל וע"ד שכ' ודווקא למסקנא דס"ל לר"א הסל מצרף אצטריך לדידי' הואיל ובזה נבין ד' הרי"ף שכ' דהך דר"א שייכא באידך דר"א דאמר הסל מצרפן כוונתו דהא דמסקי' טעמא דר"א משום הואיל היינו דכיון דס"ל לר"א הסל מצרפן ע"כ בלא הואיל לא אפי וכמו"ש אלא דאכתי אינו מבואר מאי ראי' מייתי דהל' כר"א דלעולם אנן דס"ל כר"א בסל ובחלה כבן בתירא ונ' דהנה כבר כ' הרי"ף דקי"ל הל' כר' מחבירו וממילא הל' כר"א אלא דק' לי' להרי"ף קו' הר"ן הרי דווקא מחבירו הל' כר' אבל לא מחביריו והכא הרי ר' יצחק ור' ישוע ובן בתירא נחלקו על רבי ע"ז קאמר הרי"ף התינח אי הוו פליגו ר"א וב"ב בטובת הנאה ג"כ אבל השתא אדרבא ע"כ בין ר"א בין ר"י ס"ל טו"ה אינו ממון ובן בתירא טעמיה משום דס"ל טוב"ה ממון דמאחר דלית לי' הואיל מדקאמר יטול בצונן ומ"מ צונן איצטריך ש"מ דעבר עלי' בב"י וע"כ משום טו"ה א"כ אדרבא בטעמא דבן בתירא גם ר"י נחלק עלי' ושפיר הל' כר' מחבירו והצעת ד' הרי"ף דמאחר דר"א ס"ל הסל מצרף א"כ בלא הואיל א"א שיהא טו"ה וכמ"ש וע"כ מדפליגו בהואיל ל"פ בטו"ה ובן בתירא לחוד פליג והל' כר' והשתא סיים הרי"ף למילתי' דהא דמוקמי' טעמא דר"א בהואיל ולא בטו"ה היינו משום דק' לן אפי' וא"כ ע"כ ר"א לקולא אי' לי' הואיל ואדרבא מהואיל לקולא אתי' להואיל אי בעי מתשל ושפיר מוכח דהל' כרבה:

ומיושב קו' הרז"ה דמנ"ל להרי"ף דר"א כרבה דלמא כר"ח והרי לחומרא גם ר"ח מודה כדאי' פ' תמיד נשחט ולמ"ש א"ש דאדרבא עיקר הוכחא מהואיל לקולא לר"א אלא שתלמיד א' הק' מנ"ל דטעמא דבן בתירא משום טו"ה דלמא משום הואיל ובן בתירא לחומרא אי' לי' ולא לקולא ואמרתי ליישב דע"כ האי תטיל לצונן דקאמר בן בתירא לא סגי בצונן א' מערב עד ערב דאי אפשר שלא יהא פושרין וע' מג"א בזה ולהוסיף צונן בכל עת הנה הוא ממחה החלה לגמרי א"ו בכל שיעור מיל מתיר בן בתירא להטיל החלה

בצונן אחר וק' מאן שרי לן אי' טלטול מוקצה ביו"ט וע' בצלח שכוונתו בזה וצ"ל דמוטב לעבור על אי' מוקצה מלעבור על בל יראה פי' בדבר טלטול חמץ להשליכו לים או לביה"כ לא התירו ביו"ט כמ"ש המג"א תמ"ו דאינו עובר כלל על בל יראה אחר דמשהה ע"מ לבערו ויקיים מ"ע תשביתו וינתק הלאו אבל כאן שצריך לתת החלה לכהן ואין עליו מצות תשביתו ועל בל יראה עבר משום הואיל שפיר שרי' לי' טלטול מדיעבור על בל יראה אמנם כן אי ס"ד טעמא דבן בתירא רק משום דס"ל הואיל לחומרא וכ' תוס' פ' תמיד נשחט דהיינו מדרבנן ולמה נתיר לו טלטול מוקצה לקולא אע"כ טעמא דבן בתירא משום טו"ה וכמ"ש וממילא הל' כרבי מחבירו:

ובמ"ש נבין ד' ר"ת בתוס' ד"ה בן בתירא שכ' דלדידן דקיימ"ל כר"א אם אירע שקראה שם תטיל בצונן ומאי רבותא אשמעי' מהיות טוב אל תקרי רע אמנם ס"ד משום אי' טלטול לתסר קמ"ל דלדידן דאי' לן מדאורייי' הואיל מוטב לטלטל מוקצה מלעבור על בל יראה היכא דל"ש מ"ע דתשביתו וכמ"ש לעיל:

אלא דאכתי צריך ליישב ע"ד הרי"ף מנ"ל עדן דר"א כרבה ס"ל דלמא כדר"פ דר"א שני לי' בין הואיל להואיל ונ' דאי לא אמרי' הואיל דרבה ע"כ צ"ל צרכי שבת נעשים ביו"ט דאל"כ ק' קו' רבה היאך אופין מיו"ט לשבת וק' הרי קיי"ל כרבה בהכנה הרי דאין צרכי שבת נעשים ביו"ט וצריך אתה לכנס בסברא לחלק בין הכנה דרבה לשאר צרכי שבת ומעתה בשלמא ר"ח לית לי' הואיל כלל לקולא ולית לי' ג"כ הכנה דרבה שפיר קאמר צרכי שבת נעשי' ביו"ט אבל אנן דקיימ"ל כר"א מהי"ת נחלוק בין הואיל להואיל ותק' לן עדן מהכנה דרבה על צרכי שבת ושוב נצטרך לדחוק לחלק לפסוק לגמרי כרבה ונימא צרכי שבת אין נעשין ביו"ט ומ"ש תוס' קו' זו דווקא לבתר שכ' במתני' בא"י משום דבחו"ל דחלה אין לה שיעור כלל וודאי לא קשיא קו' תוס' שיהא שייך גבה כדי שיהא הפת נאפה יאפה אבל בא"י שהוא א' ומ"ח בחלה טמאה הוא דק' להו ומ"ש תוס' דמתני' באופה תחת גחלים אין הפי' ע"ג גחלים חדא דהו"לל ע"ג גחלים ולא תחת גחלים ועוד דזה דוחק דמתני' באופה מצות ע"ג גחלים מיירי ונ' דר"ל בתנור כדידן דמקרי בגמ' פורני ובתנור כזה אופין תחת גחלים לאחר שהסירו הגחלים נותנים שם הפת וס"ל לתוס' דבתנור כזה ל"ש האי מלתא דדווקא בתנור שמדביקין הפת שייך זה לא זולת:

וכ' רש"י לא תקרא לה שם חלה כוונתו אף דחלה נקרא אפי' מה שלא נותן לכהן מ"מ כיון שרגילות לקרוא לחלת כהן חלה לא תקרא לה חלה:

וכ' רש"י דאי בעי בצע מכל חדא מ' דרש"י בא ליישב בס"ד דלא נחתי' להואיל מהי"ת יהא שרי לאפות לר"א וכ' רש"י ע"י שתוכל לבצוע ומ' דכה"ג לא חשיב הואיל לרש"י

ובשלהי שמעתין כ' רש"י דגם זה מקרי הואיל וע"כ ד' רש"י דבס"ד לא חשבי' זה להואיל ובמסקנא דק' לן במ"פ ר"א ור"י ע"כ ס"ל דגם לזה אצטרך הואיל ואמנם באיזו סברא אפליגו בס"ד ומסקנא היינו דבאמת הק' תוס' עכ"פ היאך שרי לאפות הלא אפשר למפלגא בלישא אלא דבאמת פליגו לד' רש"י ביצה שם בהא אי אמרי' אפשר למפלגא בלישא או לא ר"ח ור"ה בביצה שם וס"ל בס"ד כר"ה דלא אמרי' אפשר למפלגא בלישא אמנם התינח כ"ז בלא ידעי' מפלוגת' דר"ח ורבה בהואיל אבל בתר דמסקי' להך פלוגתא אפושי פלוגתא למה לן אמרי' ר"ח לטעמי' דלית לי' הואיל ס"ל כיון דאפשר למפלגא בלישא אסור לאפות ור"ה כרבה דאי' לי' הואיל ומשו"ה שרי הואיל וכל חדא חזיא לי' וא"כ גם להא גופא דבצע מכל חדא לא שרי' במסקנא כ"א מטעם הואיל דלית לי' אפשר למפלגא בלישא:

ד"א י"ל בד' רש"י בניישב ג"כ קו' תוס' דמ' מד' רש"י דאפי' בכשיעור בעי' צירוף סל וזה א"א אמנם י"ל כוונת רש"י ע"ד שכ' בד' הרי"ף לעיל מאחר דבפסח מצמצמים בשיעור עיסה בנקל יכול לבא לאפרושי מן הפטור על החיוב ומעתה כוונת רש"י דבס"ד דלא ידעי' מצירוף סל ע"כ לר"א בצע מכל חדא וא"כ ל"ש הואיל ולא אצטריך הואיל אבל למסקנא דצירוף סל מהני לאחיובי אפי' הפחות מכשיעור אי ס"ד דר"א ר"ל דבצע מכל חדא א"כ העיקר בדברי' חסר מן הספר אע"כ דמפריש מחדא על כלהו והואיל ואי בצע שרי ש"מ דאית לי' לר"א הואיל:

במתני' בב"י וב"י ר"ל אף דבבל ימצא לא כ' לך מ"מ הרי שדי' חד לך אבל ימצא וס' רש"י דמשום פקדון ליכא ובגמ' חזר רש"י וכ"כ והיה נ' לכאורה דכוונת רש"י בגמ' דלאו דאטו"ה דהאי חלה דני' דמה טו"ה שייך בהך חלה כ"א מאחר דמוכ' בטו"ה כל מתנותיו גם הך חלה בכלל וס"ל לר"א דמשו"ה שייך גם גבי חלה זו טו"ה ממון ור"י ס"ל אינה ממון וכ"ת עכ"פ הרי צריך ליתן חלה זו לכהן שקיבל מאבי אמו טו"ה וליהוי פקדון לר"י ע"ז כ' רש"י דמ"מ לא מקרי פקדון ואמנם באמת ל' רש"י מוכיח בהדי' דגם לגבי חלה זו שייך טו"ה ונ' דרש"י בזה לטעמי' דס"ל מאכילין חלה טמאה לבהמת כהן ושפיר יש בה טו"ה פרוטה אבל לד' תוס' דדוקא בשריפה ל"מ דשייך בה טו"ה דלמאי חזי' וכי בזה שיסיקה תחת תבשילו יתן לו אב אם הכהן ממון וצ"ל לד' תוס' ע"ד שכ' ולד' רש"י שכפל עוד הפעם לומר דלא הוה פקדון נ' דלר"א דטו"ה ממון ודאי אין בה דין פקדון דממאן דיקבל ממון לו יתן החלה אבל לר"י דטו"ה אינו ממון כלומר דאין דרך להמתין עם מת"כ עד שיבא אחד ויתן לו בעד נכדו מתנה וודאי למכירי כהונה יהיב לי' א"כ ליהוי פקדון וע"ז כ' רש"י דמ"מ לא הוה פקדון:

ודע דמל' מנחתה עיר הערב מ' דבערב מותר לבער חלה טמאה ורש"י לקמן כמסופק בזה שכ' בסוף משתחשך או עד הבקר והיינו משום דאין שורפין קדשים בלילה ומל' עד הערב דקאמר ר"י מ' דמותר לבערה בערב ש"מ דתרומה אינה בכלל קדשי' וכמ"ש תוס' וע"כ רק גזירה גזרו רבנן תרומה אטו קדשים וביו"ט גזרו משום חומרא דיו"ט אבל לא בלילה:

הואיל ואי בעי מתשל עלה יל"ד דלרבה דס"ל בפ' תמיד נשחט דבמחוסר מעשה לא אמרי' הואיל א"כ היאך יתרץ ד' ר"א בשמעתין ובשלמא לרש"י במסקנא לא גרסי' הואיל ואי בעי מתשל אבל הרי"ף והרא"ש גם במסקנא הכי גרסי ווודאי ק' אלא דלמ"ש הרמב"ן במלחמות דהך דר"ח ורבה בתמיד נשחט מלתא אחריתי א"ש אבל לתוס' בתמיד נשחט שם ולהרז"ה בס' המאור צ"ע. וצ"ל כמו"ש תוס' פ' תמיד נשחט שם דרבה ע"כ לא קאמר כ"א מעשה רבא כמילה דשם לא זולת אמנם אי ק' לד' הרז"ה הא קשיא קו' הרמב"ן אטו הואיל ואי בעי מתשל עדיף מהגרלה דע"כ ל"ק הרז"ה אלא דלר"ח החילוק בגופו לא אמרי' הואיל וה"נ בגופו הוא ואמאי אמרי' הואיל לר"ח וצ"ל דלענין בל יראה שאני דבאמת כל חמץ אינו לך אלא שעשאו הכ' ברשותו ופטר של אחרים ואמנם בקבלת אחריות אף דעדן לא ניגנב מ"מ הואיל ואי מגנב חייב מקרי לך ה"נ מקרי לך הואיל ואי בעי מתשל אלא אי ק' אד' הרז"ה קו' תוס' מפתיחת דלתות ההיכל דלא הוה בגופו ומדמה לה רבינא ביומא אליבא דר"ח להגרלה אלא ש"מ כמו"ש התוס' דמדאוריי' אין שום הואיל לר"ח ורק מדרבנן הוא דקאמר ר"ח דלחומרא אמרי' הואיל ואי ס"ד דהש"ס אליבא דר"ח קאי כמ"ש הרז"ה כיון דליכא בל יראה דאוריי' אמאי שרי ר"א אפיי' ביו"ט ולא ניחא להטיל בצונן כיון דעכ"פ ליכא בל יראה דאוריי' אלא ש"מ כד' הרי"ף ר"א כרבה ס"ל:

ועד"ז נבא לד' רש"י דק' לי' ג"כ אי כוונת הש"ס דר"א כרבה אמאי לא יקרא לה שם הרי גם אחר קריאת שם שייך הואיל א"ו כד' הרז"ה דלחומרא ס"ל לר"א הואיל ואמנם אי לחומר' א"כ מדרבנן קאמר ולא הוה פליג אבן בתירא א"ו ר"א כרבה אבל אי קרא לה שם ואתה מתיר לו לאפות אתה מתיר לו אי' דרבנן לכתחילה דמדרבנן לא אמרי' הואיל ואם אופה בלא קריאת שם עכ"פ אופה בלא הואיל אלא דלבסוף דאפ"ה חדא דלא חזיא צריך אתה להואיל ועכ"פ שפיר יאה למעבד בלא הואיל כלל וכ"ת עכ"פ ר"ח היאך יתרץ פלוגתת ר"א ור"י וצ"ל דר"א ס"ל טו"ה ממון וא"כ עובר בב"י ולאפות כ"ז שלא קרא שם מותר דר"א ס"ל הואיל כהאי אף דלית לי' הואיל דרבה וכמימרא דר"פ לקמן ור"י אפי' הואיל כהאי לית לי' וכן לדידן פי' רש"י דלר"י אסור לאפות ומבואר כן

בבריי' לקמן דקאמר לדבריך הרי הוא עובר משום לא תעשה כל מלאכה וגם ממתני' יש לדחוק כן מדאצטריך רש"י לפרושי הכא דאי הוה שרי לר"י לאפות למה יגרום הפסד לחלה טמאה ומפקיע לבעלים ממצות נתינה דשייך גם בחלה טמאה כדאמרי' נתתי לך תרומותי א' טהורה וא' טמאה ולך להסקה תחת תבשילך א"ו דאסור לאפות לר"י וז"נ כוונת ד' רש"י אליבא דר"י:

ועתה נבא בע"ה לד' תוס' מדלא הקשו תוס' ד' רש"י אהדדי דתחילה מ' מדבריו דגם בלא קריאת שם הוה הואיל ובסו"ד ס' דשפיר בלא שום הואיל א"ו גם תוס' פי' ד' רש"י דכוונתו בשעת אפיי' עכ"פ עדן אין כאן הואיל:

ואמנם מה שהקשו מהטלה לצונן י"ל ע"ד שכ' למעלה דהטלה לצונן א"א בלא טלטול כמה פעמים ביום ואדנשרי לי' טלטול מוקצה כמה פעמים נתיר לי' הואיל דהוא ג"כ רק אי' דרבנן פ"א:

ואמנם מ"ש תוס' לדמות אי בעי מתשיל לאי בעי פריק היינו להאי תי' לקמן דבחמץ ל"ש פריק דמי יפדנו אבל לאידך תי' לא אמרי' פריק כלל דהוה כקונה אמנם מ"מ ק' דלחה"פ ושתי לחם האיך יפרוק הלא צריך להם ונ' כוונתם דכי היכי דשרי' הכא לאפות מטעם הואיל ואי בעי מתשיל ומקרי לכם עי"ז ה"נ התם כיון שאין כאן קדושת הגוף נימא דמקרי לכם:

אמנם ע"ד הרשב"א יל"ד כיון דבהואיל ובעי מתשיל הו"ל תרי הואיל מנ"ל לרש"י דכה"ג שרי ר"א ונ' דמסוגי' דגיטין וב"מ גבי מי שליקט הפאה דקאמר ר"א זכה לו ומסקי' דר"א אפי' מעשיר לעני קאמר דס"ל אמרי' תרי מגו והתם נמי הך מגו היינו הואיל ואי בעי מפקר נכסי':

ואמנם מה שהק' תוס' ע"ד רשב"א מחצי' של נכרי צריך ביאור מה ענין קו' זו לד' רשב"א ותקשו להו אר"א דמתני' דמתיר לאפות ונ' דבאמת מאן אמר התם אפשר למפלגא בלישא ר"ח הא ר"ח לית לי' הואיל ואמנם א"כ עכ"פ למאן דלית לי' הואיל אפי' בצע לי' מהני וא"כ גם בלא קריאת שם הו"ל תרי הואי:

תוס' ד"ה הואיל בתרא ביאור קו' דמנ"ל להש"ס דלר"מ דס"ל מ"ש ממון גבוה אין יוצאין במצות מע"ש דלמא לעולם יוצאים מטעם הואיל דלמא ר"מ כר"א ס"ל. וילה"ק אי מתשיל עלי' הו"ל טבל וכ"ת דמפריש ממק"א הא אסור להפריש ביו"ט ואמנם התם אקרא קאי ומדאוריי' הרי מותר להפריש ואכתי ק' אטו בירושלים י"ל תבואתו דלפריש על מע"ש זה מיד וכ"ת שאומר שאני עתיד למוד כההיא דר"ג במס' מע"ש התם הוה מוקף אבל הכא לא הוה מוקף וצ"ל דיכול לקנות טבל בירושלים ולהפריש עליו ממק"א

ואכתי מנ"ל לאסור לר"מ והנה במ"ש תוס' לחלק בין מתשיל ופריק הוא היפך ד' רש"י לקמן בשמעתין וגם סברא שניי' שכ' תוס' הוה שלא כד' רש"י:

האופה מיו"ט לחול ע' רש"י כוונתו דלכאורה היאך לוקה לר"ח דלמא מ"מ יאכל ממנו עוד היום ולזה כ' רש"י דמיירי אחר שאכל וגמר סעודתו ואי אפשר לו עוד לאכול היום ומה"ט נ' דנקט ג"כ אופה דסתם אפיי' בפת ופת אין אדם יוכל לאוכלו על השובע משא"כ בתבשילין דרווחא לבסומי שכיחא אפשר דמודה ר"ח דאינו לוקה וכ"כ רש"י על הואיל ומקלעי אורחים שיאכלו פת זה דייק רש"י דמשום פת אצטריך לאורחא דווקא אמנם כ"ז לענין מלקות אבל אם לבשל מיו"ט לחול ג"כ עבד אי' דאוריי' לר"ח אלא שאינו לוקה דלמא יאכל מיד ממנו וכמ"ש:

לוקה כ' רש"י משום לא תעשה כל מלאכה והוגה לקמן בשם גאונים בתראי דצ"ל כל מלאכה לא יעשה בפ' בא ולי אפשר דצ"ל לא תעשה מלאכה הכ' בפ' ראה בז' של פסח אמנם כוונת רש"י נ' דמשום מלאכת עבודה לא תעשו אין לחייב באוכל נפש דאדרבה מלאכת עבודה אין אוכל נפש כלל ותדע דלא חזר הכ' בשאר מועדי' בפ' אמור להתיר או"נ דסמיך על מלאכת עבודה ואמנם בפ' בא או ראה סתמא כ' כל מלאכה והוה גם או"נ בכלל אלא שהתיר הכ' לצורך יו"ט והשאר בלאו קאי:

לא אמרי' הואיל יל"ד תחילה הו"ל להש"ס לאסוקי דרבה אי' לי' הואיל ואהא שייך ר"ח לית לי' הואיל אבל הש"ס פתח לא אמרי' הואיל וכו' ונ"ל משום דבאמת ר"ח פליג לקמן פ' תמיד נשחט ארבה וס"ל אפי' במחוסר מעשה אמרי' הואיל בא הש"ס למימר כאן דמ"מ לא אמרי' הואיל ומקלעי אורחים והיינו כדאמרי' לקמן דר"ח לחומרא דווקא אמר ומדרבנן כמ"ש תוס' ול"ק קו' הרמב"ן עכ"פ האיך לוקה הא כ' ושפטו והצילו כיון דמדאו' לא אמרי' הואיל ל"ש ושפטו והצילו ועדן אינו מיושב ל' לא אמרי' הואיל ואי מקלעי לא אמרי' הואיל הו"ל ונ' דהש"ס אדלעיל קאי דמסקי' דר"א אי' לי' הואיל וקאמר הש"ס דהואיל ואי בעי מתשל היא דאי' לי' לר"א אבל הואיל ומקלעי לא וכדר"פ לקמן:

ורבה סבר אמרי' הואיל הנה צריך ביאור מנ"ל לרבה למימר הכי אמנם מד' תוס' ביצה ב' ע"ב מבואר דמאחר דרבה תני בריי' דהכנה וא"כ מבואר מהך בריי' דצרכי שבת אינן נעשין ביו"ט וק' האיך אופין ומבשלין מיו"ט לשבת אלא ש"מ ע"י הואיל וזה שביאר רבה מיד באמרו לר"ח לדידך וכו':

ובזה נבין דלמה כ' תוס' בביצה שם דלר"ח הוא דאצטריך הכנה לביצה דממילא עיי"ש ולמה לא כ"כ גם לרבה דאדרבה מ' להו דמהכנה בא רבה להואיל וכמבואר בשמעתין. ואמנם למאי הל' כ' תוס' שם הכנה דממילא הרי הי' להם לומר בהך ביצה שנגמרה

ביו"ט במעי התרנגולת הרי לא היתה ראוי' לאכילה ביו"ט כלל ונ' דכוונתם בזה למ"ש דף ד' בתי' רש"י דאמרי' טעמא דרב דנולדה בזה אסורה בזה משום הכנה דרבה והתם הרי הוא בעולם ומאי הכנה שייך וכ' שם לחד תי' דלידה חשוב הכנה ולזה כוונו גם בדף ב' אלא שתי' זה ק' להולמו כיון דמדאוריי' שרי באכילה ביו"ט האיך יהא אסור בשבת משום שנולד ביו"ט ולא אדע פשר דבר כ"א בבדק ביו"ט קנה של תרנגולת ובבקר בשבת מצא בה ביצה דוודאי ביו"ט הטילה ביצה זו דתשמישו ביום נולד ביום ומאחר דלא ידע לא חל עליו שם מוכן ומה"ט אסור בשבת ודוחק. ותי' אחר דף ד' שם מרווח אלא דמבואר דאתרוג כה"ג אסור בט' משום הכנה:

תוס' ד"ה הואיל ואי מקלעי קו' תוס' מבוארת בשבת צ"ה שם דעיקר קו' דמלאכת או"נ לצורך יו"ט שרי מדאוריי' אמנם למ"ש תוס' ביצה ג' ע"א ד"ה גזירה בסו"ד בשם הירושלמי דקצירה מדאוריי' אסורה ביו"ט לק"מ וכן מבואר בתוס' שבת שם דפשיטא להו דכל מלאכת או"נ לא מתסר כ"א מדרבנן אבל אי דאוריי' הרי ר"א מטעם קצירה מחייב והו"מ תוס' לתרץ שרדה חלות ריקים שאין בהם דבש כלל אלא דזה בכלל דבש שהדבישו ומ"ש דלא חזי אפי' לאורחים ר"ל דבדבש שלא הדבישו לא איצטריך אורחים דרווחא לבסומי שכיחא משא"כ בהדבישו אפי' אורחים רובא דאכלו פת האי דבש לא אכלו. ומ"ש סמוך לשקיעת החמה ר"ל ועד שירדה הדבש מהחלות יהא לילה וכ"נ כוונתם באופה סמוך לשקיעת החמה דקודם שיצטנן הפת ויהא ראוי לאכילה יהא לילה ולכאו' הו"מ תוס' לשנויי ארבה דהכא בבא בספינה ואופה מיו"ט לשבת דל"ש אורחי'. ויע"ל במבשל נבילה לצורך חולה שיש בו סכנה דאורחים לא שייך דאסורים בנבילה ואסור לבשל מיו"ט לשבת אף דבשבת יעשה אי' סקילה שבת הותרה אצל פי"נ ומיו"ט לשבת אסור לבשל היכא דליכא הואיל אלא מאחר שהוצרכו בתוס' לתי' סמוך לשקיעת החמה משום הך דרודה חלת תי' גם קו' זו בזה:

ויש ליישב בזה סמיכות ד' תוס' שהקשו בתר הכי מחולה שיב"ס א"כ בטלת כל מלאכת שבת ומה ענין קו' זו לדבור זה ולמ"ש כ"כ דלא תימא מדלא תי' תוס' במבשל נבילה לחולה שיב"ס דל"ש הואיל ש"מ דגם כה"ג שייך הואיל וע"ז כ' דע"כ אין כאן הואיל ואי מקלע חולה שיש בו סכנה דא"כ בטלת כל מלאכת שבת:

אמר רמי ב"ח הא דר"ח ורבה דר"א ור"י הוא ע' רש"י כוונתו דלא בעי רב"ח למימר דר"ח ס"ל לגמרי כר"י ולית לי' אפי' הואיל ואי בעי מתשל עלה דא"כ ר"ח דלא כר' דפסק כר"א ודלא כר"י דפסק כבן בתירא אלא לא רצה רב"ח למימר כ"א דר"ח בהא ס"ל כר"י דלא אמרי' הואיל לקולא אבל לחומרא אמרי' וס"ל כבן בתירא דמעבר עבר עלה ומשו"ה

תטול בצונן וכ"ת א"כ לימא דר"א ובן בתירא ולא ר"י נ' דה"ט דאטו מוכח דבן בתירה לית לי' הואיל דלמא לעולם אית לי' אבל כיון דמדרבנן לא מהני הואיל זולת מיו"ט לשבת משו"ה אמר תטול בצונן:

אר"פ ע' רש"י אין לפ' כוונת רש"י דלר"פ אליבא דר"א לא איצטרך כלל להואיל כיון דכל חדא חזיא לי' דהרי ר"פ קאמר בהדי' ע"כ לא קאמר ר"א דאמרי' הואיל ש"מ דמ"מ הואיל אמרי' אמנם כוונת רש"י בד' ר"פ דר"א הואיל למפרע הוא דאי' לי' וזה בחלה דבעידנא דאפי' כיון דלא נקרא שם מותר לאפות כל חדא ולאחר אפיי' ג"כ לא מצרכי' לי' למבצע מכל חדא כיון דלמפרע סמכי' שפיר אהואיל וכ"ת א"כ למאי קאמר ר"פ אבל הואיל ומקלעי אורחי' לית לי' פירש"י דעדן לא זמנם לימא הואיל לכתחילה לית לי' לא היא דאכתי ק' האיך לוקה מיהת לר"א אי סבר כר"ח דלמא מ"מ יבאו קודם הלילה אורחים ואגלאי מלתא למפרע דלצורך יו"ט אפה והו"ל התראת ספק והיאך לוקה ע"ז קאמר ר"פ דכה"ג אפי' ספק לא מקרי כיון דעדן לא זימן האורחים:

ר"ש ברי' דרב אידי אמר וכו' יל"ד מאחר דר"י עכ"פ קאמר לא זהו חמץ שמוזהרין מאי אצטריך שוב לחלק אליבי' בענין הואיל הרי כיון דליכא בל יראה למה נסמוך אהואיל הרי הואיל מדרבנן מיהת אסור בר במקום פסידא כמסוכנת ולצורך שבת ע"י ע"ת וצ"ל דאי לית לי' לר"י הואיל מ"מ הא מתיר לאפות ע"י הואיל אף דאין כאן בל יראה משום דמחזי כחמצו של ישראל בביתו של ישראל דאסור לכ"ע ונהי דאכתי לא אתא ליד כהן מ"מ מראי' עין איכא:

רש"י ד"ה א"ה ואי ק' ד' רש"י צריכין ביאור דתחלה כ' רש"י ולבי מגמגם ולבסוף חיזק רש"י סברא זאת ונ' כוונת רש"י דרבותי' היו אומרים בכלל דכה"ג דאכתי לאו דידי' ל"ש מגו וזה לא ניחא לרש"י דהרי אמרי' בב"מ ובגיטין דמעני לעני כ"ע מודו דמגו דאי בעי זכי לנפשי' זכי נמי לחבריה הרי דאמרינן הואיל כה"ג ולזה כ' דדווקא לענין בל יראה האי לאו הואיל הוא והענין כי באמת חמץ אינו ברשותו של אדם אלא שעשאן הכ' כאילו ברשותו ודוקא חמץ שלו אבל מה שאינו שלו עדן לא עשאו הכ' ברשותו וכ"ת מנ"ל לומר כך וע"ז הביא רש"י מדגלי רחמנא אבל אתה רואה של גבוה ולימא אי בעי פריק אלא ש"מ כה"ג ליכא ב"י ואמנה אף דאמרי' השתא דלכ"ע טו"ה אינה ממון וליכא ב"י מ"מ מתיר ר"א כיון דאי' לי' הואיל למיפא אבל ר"י לית לי' הואיל כה"ג ואסור:

רש"י ד"ה מלתא דק' לן לכאורה הו"מ רש"י למימר דב"י ניתק לעשה דתשביתו וכשיקיים העשה יתקן הלאו משא"כ לא תעשה מלאכה אלא משום דבז' ש"פ הרי לא יקיים בערב תשביתו נמצא עבר על ב"י לזה כ' רש"י דעכ"פ לא עשה מעשה בידים בב"י ואף דר"א

לכאו' לית לי' הך סברא דקאמר מתן ד' במתן אחת ינתנו מתן ד' ולא מתן א' שיעבור על בל תגרע ואהדר לי' ר"י מוטב לעבור בבל תגרע ולא לעשות מעשה בידים ש"מ דר"א לית לי' הך סברא אבל אתמהה הרי ר"י דינא קאמר וע"כ התם טעמא דר"א דבל תגרע וודאי ובל תוסיף ספק דלמא באמת אותו דם שזרק הי' מתן ד' א"נ זורק על תנאי משא"כ הכא וודאי עובר על לא תעשה מלאכה. אלא אי קשיא מאי ס"ד דש"ס לעיל למימר דבטו"ה פליגי אכתי אפיי' לר"א מ"ט שרי וצ"ל דהש"ס לעיל ס"ל בס"ד בין ר"א בין ר"י אית להו הואיל אלא דר"א ס"ל טו"ה ממון מתיר לאפות משום הואיל ור"י ס"ל אינה ממון וליכא בל יראה לא סמוך אהואיל אבל ר' ירמיה ס"ל דאי אי' לי' לר"י הואיל הוה שרי לאפות ולהכי לא ניחא לי' למימר דר"א ור"י בטו"ה ובהואיל פליגי כ"א בהואיל לחוד וכיון דק' לי' בריי' דלא תעשה מלאכה מ' לי' דע"כ בתרתי פליגי בטו"ה ובהואיל וכמו שסיים רש"י ואמנם כ"ז משום שמחק רש"י הגי' הואיל ואי בעי מתשיל אמנם לד' הרי"ף והרא"ש אדרבא גם למסקנא בהואיל ובעי מתשל ג"כ פליגי ור"א אי' לי' הואיל בין לענין ב"י בין לענין לא תעשה מלאכה ור"י לית לי' הואיל כלל וא"צ לאפלוגי בתרוויי' וזה שהביא להרי"ף ולהרא"ש לפ' גם במסקנא דבהואיל ואי בעי מתשל עלה פליגי וכ"ת קו' דר"ש ברי' דרב אידי רב שישא הוא דס"ל אמרי' הואיל ואי בעי מתשל עלי' אבל אנן לא ס"ל הכי:

תוס' ד"ה ר' אומר ל"ק להו קו' הר"ן דהל' כר' מחבירו ולא מחביריו דאנהו אזלי בשטת רש"י דר"א ובן בתירא ס"ל טו"ה ממון ור"י ס"ל טו"ה אינה ממון א"כ אין להצטרף ר"י לבן בתירא וגם הא דלא אמרי' לעיל הא דרבה ור"ח דר"א ובן בתירא היא ל"ק דדלמא בן בתירא אי' לי' הואיל אלא דמ"מ כיון דמדרבנן לא סמכי' אהואיל אצטריך הטלת צונן:

ואמנם הרי"ף דגרס לעיל דכ"ע טו"ה אינה ממון מפ' דבהואיל קמפלגי וא"ש דל"ק הש"ס ר"א וב"ב פליגי ברבה ור"ח דגם בן בתירה אי' לי' הואיל אלא דמ"מ ק' קו' הר"ן נימא הל' כר' מחבירו ולא מחביריו ולא נסמוך אהואיל לקולא ע"ז כ' הרי"ף דודאי מאן דאי' לי' הואיל שפיר סמיך עלי' אפי' לקולא אבל הש"ס מייתי כאן מיד השיעור עיסה לענין פסח ומה סמיכות זה אלא משום דמסקי' כרב דשיעור חלה בצמצום הוא שיעור עיסה והני תנאי דנקטו קרא אחטים קאי ומשו"ה מחלקי בין מעלייי' דיהבי קמח טובא לחסיכתא דיהבי קמח פורתא אבל בקמח כ"ש אי' להו דרב וה"ט דבן בתירא דאיהו ס"ל כת"ק דמס' חלה דבעי' עד שישוכו ולית לי' צירוף סל ואי לא תקרא לה שם עד שתאפה אתי לאפרושי מן החייב על הפטור ואפכא דדלמא חדא עיסה הוי כשיעור וחדא חסרה פורתא משא"כ לדידן דקיי"ל דר"א וודאי סמכי' אהואיל דהרי צירוף סל מחייב וליכא למיחש

ואמנם כן מאחר דלא קיי"ל כבן בתירא ש"מ דפשיטא דהל' כרבה דאי כר"ח דלחומרא הוא דאמרי' הואיל א"כ למה לא נסמוך שפיר טפי על הטלת צונן:

אלא שהרז"ה הקשה אי קיי"ל כרבה למה אין מזמנין הגוי ביו"ט גזירה שמא ירבה הרי א"נ ירבה ליכא אי' דאוריי' ויל"ד א"כ לרבה לכם ולא לנכרי דס"ל לכ"ע כמו"ש תוס' לקמן היכי משכחת לי' הרי איכא הואיל וגם תוס' לא הקשו זה וליתרצו דהיינו סמוך לביה"ש א"ו אפי' לרבה דאי' לי' הואיל והאופה מיו"ט לחול אינו לוקה בנכרי' גלי רחמנא לכם וה"ז דומה למאי דקיי"ל מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה שלא לצורך ומ"מ מוגמר אסור דבעי' שוה לכל נפש וה"נ בהואיל המבשל לנכרי' עבר משום לכם ואפשר לוקה ג"כ משום אהדרי' לאי' קמא ועד"ז יתורץ קו' תוס' לקמן לרבה במ"פ ת"ק דלחה"פ עם ר"ש בן הסגן בהא פליגי ת"ק דריש לכם אי' לגבוה ול"ש הואיל ור"ש לא דריש ואמרי' הואיל וכ"ת א"כ מ"פ רבה לר"ח רבה הכי קשי' לי' אי אמרי' צרכי שבת נעשים ביו"ט למה זה נימא לכם ולא לגבוה ור"ח משני לי' דמ"מ ס"ל לת"ק הכי ולעולם גם לרבה בהא פליגי:

תנור מצרפן פי' רש"י אף נ' ד' רש"י כאן דר"א ור"י תרווייי' ס"ל דעריסותיכם ל"ד כ"א גם בלחם שייך חיוב חלה בשלמא אי בתנור הוא דפליגי טעמא דר"א כיון דבתנור ל"ש הפרשה לא מטא חיובא עד לסל אבל אי ר"י גם אסל פליג מ"ט דר"י:

והנה ד' רש"י דגם בחלת חו"ל ע"כ עבדי' כר"א נ' דעתו כמ"ש מהר"י דבזה"ז אין לנו כהן מיוחס ואין מאכילין חלה לשום כהן משא"כ בבבל הי' להם ס' יוחסין כדאמרי' א"י עיסה לבבל אבל מ"מ מ"ט לא מייתי רש"י דמבטל לה ברוב דהרי רש"י פי' בהדי' בבכורות דביטול ברוב מהני אפי' לאכלה זר ונ' דרש"י כ' התם בהא דתרומת חו"ל בטילה ברוב ומותרת לזר או לכהן בימי טומאתו אחר שנתבטלה ומאי בעי בזה אלא להורות בא דלזה צריכה להבטל מעצמה ואין מבטלי' אותה לכתחילה אבל לכהן בימי טומאתו דהו"ל סלסול בעלמא דהרי טמא מת מותר בה ורק בעל קרי וזב כה"ג אם מבטל לה לא מקרי מבטל אי' לכתחילה ולהכי קאמר הש"ס רבה מבטל לה ברוב ואכיל לה בימי טומאתו:

ומ"ש רש"י ולשורפה א"א דאין שורפין קדשים ביו"ט נ' שכיון לאפוקי מד' תוס' דתרומה מדאוריי' שרי' בשריפה אלא דרבנן גזרו אטו קדשים וא"כ בחלת חו"ל ל"ש למגזר ומותר להסיקה תחת תבשיל ביו"ט אבל באמת גם בתרומה שייך אין שורפין קדשי' ביו"ט וא"כ אפי' בתרומת חו"ל הכי דינא:

וגם מ"ש רש"י ושורפה משתחשך או למחר נ' משום דמס' לי' אי לא שייך בתרומה ג"כ אין שורפין קדשים בלילה אלא מאחר דמדליקין שמן שריפה במבואות האפילות ברשות כהן מ' דשורפין תרומה בלילה:

איתיבי' רבה לר"ח היאך אופין מיו"ט לשבת לא מסתבר דמהכנה ק' לי' חדא דא"כ עיקר חסר מן הספר ועוד הרי הכנה תנאי היא ומאי ק' לי' א"ו הכנה מידי אחריתי היא דמיירי בידי שמים כלידת ביצה וגמר ביצה ומאי דאמרי' בעירובין דגם הכנה בידי אדם מקרי הכנה היינו דרבנן ורבה מסברא ק' לי' למה יהא מותר לאפות לצורך שבת דר"ח קרא דריש כד' רש"י וסברא כד' תוס' ותרווייי' רבה לא שמיעא לי':

משום ע"ת נ' דר"ח ה"ק לי' דבאמת קיי"ל מתוך שהותרה לצורך הותרה שלא לצורך אבל בע"צ צורך היום קצת ואי לית לי' לבשל לשבת יקמץ מסעודת יו"ט למען הותיר לשבת ואין לך צורך היום יותר מזה ומ"מ הצריכו חכמים עירוב תבשילין ומק' לי' רבה הא עיקר עירוב תבשילין שיוכל לבשל לשבת לאחר שכבר אכל סעודת יו"ט והתם הוה דאוריי' לדבריך ומה מהני ע"ת ומשני לי' ר"ח דצרכי שבת נעשים ביו"ט:

ורבנן הוא דגזור כ' רש"י אי לא אותיב ע"ת כ"כ רש"י מדלא קאמר ורבנן הוא דתיקן אלא ש"מ דאדיעבד ג"כ קאמר:

ומכאן הק' הרז"ה דלרבה דאמרי' הואיל ע"כ ליתא להאי טעמא ורב אשי דהוא בתרא קאמר בביצה טעם זה ש"מ הל' כר"ח והרמב"ן דחה דאין כל דרבנן שוין ונ' ליישב ע"ד הרמב"ן בביאור קצת דלרבה דלית לי' דרשא דר"ח א"כ כיון דהכנה דאוריי' אין שום חילוק בין שבת לחול ותרווייי' רק מטעם הואיל שרי ואי לא גזור רבנן בע"ת גזירה מוחלטת וודאי יאמרו מה לי מיו"ט לשבת או לחול הרי גם לשבת בהדי' קאסר רחמנא ומטעם הואיל ומטעם זה הוצרכו לגזור אף דגם לחול לא הוה דאוריי':

והנה ד' תוס' דטעמא דר"ח דכל לצורך מצוה שרי ורש"י לא מ' לי' לפ' כן ונ' טעמו דתינח לס"ד משא"כ לבתר דמשני ר"ח ש"ה דכ' לכם ולא לגבוה א"כ עכ"פ גלי קרא דאפי' במקום מצוה אסור ומנ"ל להתיר צרכי שבת וצ"ל לד' תוס' מדאפקי' קרא לגבוה בל' לכם ש"מ דכל שהוא מצוה ולכם שרי וצ"ע:

אמנם ד' רש"י צריכין ביאור ונ' כוונתו דבפ' אמור כ' רחמנא בכל המועדות בקיצור כל מלאכת עבודה ובפ' בא האריך הכ' לבאר אך את אשר יאכל וגו' ומאי בעי קרא באריכות א"ו משום דממלאכת עבודה ממעטי' כד' קצת מפ' קצירה טחינה שהיא מלאכה הנעשית לימי' הרבה וס"ד דה"ה לבשל לשני ימים כיו"ט ושבת זה אח"ז בכלל מלאכת עבודה

ולהכי כ' רחמנא אך את אשר יאכל לומר דבשול ואפיי' שרי וע"כ לשבת אתא קרא דהו"ל גם יו"ט קדושה ולא לחול והן הן ד' רש"י:

בהמה מסוכנת ע' רש"י כוונתו דגם לאביי ע"כ טעמא משום פסידא דאל"ה לא סמכי' אהואיל אלא דלר"ח ק' לי' אטו משום פסידא שרי' באי' דאוריי' ומה דקאמר בשלמא לדידי ר"ל אף דגם לדידי ק' למה לא נכריחנו לאכול ולא נסמוך אהואיל מ"מ ל"ק כ"כ וטעמא מאי אפשר דבאמת מה"ט נקט רבה הואיל אחר ולא דמשום מקלעי אורחים דס"ל האי הואיל עדיף ודוחק ואולי משום דאסור מדרבנן לאכול קודם בדיקת הריאה סמכו טפי אהואיל ולא התירו לאכול קודם בדיקת הריאה א"נ אם נדחוק עליו לאכול שמא ימהר לאכול קודם שתצא נפשה ויבוא לידי אי' דאוריי' לא תאכלו על הדם:

ומשני לי' ר"ח דהאי יכול לאכול ר"ל דצריך לאכול ואם אינו יכול אסור לשוחטה ואמנם לאיזו ענין סיים ואי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה הרי גם רבה ע"כ הכי ס"ל אפשר דלרבה אמרי' על כל כזית דכל חדא וחדא חזיא לי' ושפיר שחטה לבהמה כולא משא"כ לר"ח הטעם רק משום דא"א לכזית בשר בלא שחיטה דהואיל וכל חדא לי"ל:

לדה"פ כ' רש"י כל שבת ושבת כוונתו דאף דלא נפסל בלינה כ"ז שלא קרבו הבזיכים מ"מ מאחר דמ"ע ביום השבת יערכנו א"כ צריך לחם חדש. ויל"ד דהך דשתי הלחם תנן ברישא במנחות ולחה"פ בסיפא ורבה מק' לר"ח מסיפא ולא מרישא ולזה נ' דברישא גם לרבה הטעם משום לכם ולא לגבוה וכמו"ש לעיל ולכך לא מק' לר"ח משא"כ בסיפא בלחה"פ דא"צ לרבה לטעם דלכם:

והנה מ"ש רש"י גבי לי"א וא"נ מתרמי נ' כוונתו דא"צ לומר דאם באו עדים קודם מנחה פודין אותו וכמו"ש תוס' כ"א א"נ אכלי לי' במיה"כ מיקרי לי"א דלילה הולכת בקדשים אחר היום. ויל"ד מהי"ת עלה ע"ד רבה לומר דגם בשבות רחוקה אמרי' צרכי שבת נעשים ביו"ט לר"ח אטו מיו"ט א' של סוכות שרי לבשל על שמי"ע אתמהה ואולי דבלחה"פ אמר הכ' בשמואל חם ביום הלקחו ודרשי' שמעשה נסים נעשה בו שלא יהא שולחן ה' נבזה וכמו שהתלוצץ המגדף כד' רש"י פ' אמור ואין לנו להוסיף על הנס ולאפותו יום או יומים קודם דלמא לא יתקיים אז חם ביום הלקחו וא"כ הו"ל צורך שבת ומה לי קרובה או רחוקה:

וכ' רש"י שבות קרובה ביו"ט עצמו כוונתו דכ"מ דמצינו אין שבות במקדש מאותו יום קמיירי וא"כ דיו אם ה"ה שבת הסמוך לו אבל לא הרחוקה ממנו:

ויל"ד אמתני' כיון דתנן אינו דוחה יו"ט שבת ל"ל למתני ונ' דאדרבא ה"ק כיון דשבת פשיטא לן שאינו דוחה אפיי' זו וע"כ לא קאי במועדו אאפיי' זו וה"ה ממילא דיו"ט ג"כ אינו דוחה:

ויל"ד כיון דמכח סיפא ע"כ מסקי' דטעמא דת"ק משום לכם ולא לגבוה למה לא משני לי' אסיפא דלחה"פ הכי כיון דרישא ע"כ דחיק לן לפ' כן ונ' מזה דבשתי לחם דעבדי' בהו תנופה שייך לומר ולא לגבוה אבל בלחה"פ דלא נעשה שום עבודה ל"ש זה:

תוס' ד"ה ולר"ש בסו"ד כוונתם דבשלמא לתי' קמא פליגי בדאוריי' אבל בשבות רחוקה לא מסתבר דפליגי ואמנם לתי' בתרא כיון דאמרי' הואיל ע"כ החילוק בין הואיל להואיל הוה רק דרבנן ומ"ש דמסתבר להש"ס למימר דבהא פליגי ובשבות רחוקה ל"פ. ויש להוסיף על תי' בתרא דבהואיל ואי בעי פריק לחוד הרי לא סגי וא"כ ע"כ צ"ל תרי הואיל וא"כ בתרי הואיל אי אמרי' פליגי וע"ד דמפ' עולא בגיטין וב"מ פלוגתא דר"א ורבנן במעשר עני אי אמרי' תרי מגו:

תוס' ד"ה ואי אמרת יל"ד כיון דלתוס' לרבה לא התירה תורה כ"א לצורך שמחת יו"ט לכם ולא לנכרים ל"ל בשלמא לר"ח ל"ק דאיכא למימר דקרא אתא דעיסה חצי' של נכרי וחצי' של ישראל אסור לאפותה ביו"ט משום דאפשר למפלגא בלישא ומההוא קרא יליף אבל לרבה ל"ל הרי אין כאן שמחת יו"ט והי' נ' ראי' מזה למ"ש לעיל דגלי רחמנא לכם ולא לנכרים למימרא דאפי' הואיל לא אמרי' אי עביד לצורך גוי:

תוס' בסו"ד נ' לבאר ד' רש"י דבכל הני דמייתי תוס' כל המלאכות החסרים עוד מחשבי כחדא משא"כ בשתי לחם הכשרן תלוי בכהן השוחט וזורק הכבשים ואם יארע פסול בשחיטה או בזריקה השתי לחם לא חזי כלל ול"ש הואיל כה"ג דמאן יימר אם יהי' ראוי' כלל:

אחרישה לא ליחייב ע' רש"י לא רצה לפ' כד' ר"ת דאחרישה דכלאים קאי דהתם אפשר לצאת ידי שנים כ"א יחרוש בשור או בחמור לחוד מ"מ יהי' לו דם עפר לכסוי משא"כ ביו"ט ובאמת צ"ע על ר"ת בזה וכ"ת ר"ת לאו אכלאים דשור וחמור קאי כ"א אכלאי הכרם א"כ למה נקט הש"ס חרישה הו"ל למנקט כלאים:

ואמנם ד' רש"י צ"ע ביותר דלשונו מ' דלא כמו"ש תוס' כ"א דלעת עתה אין שם דם צפור וא"כ מה אהני לן אם יבא דם צפור ואף דלא הוה בעדנא אי' הוא דקעבד דאין עשה דוחה ל"ת היכא דלא הוה בעדנא אבל מ"מ כיון דמכוין לקיים מצוה לא מלק' לי' ועד"ז מיושב ג"כ קו' תוס' הא אין עשה דוחה ל"ת ועשה נהי נמי דלא דחה מ"מ כיון דמצוה קעביד אין כאן מלקות וזה נוגע לד' ריב"א בתוס' סוף שה"ק ולא כדבריו ממש ול"ק לדברינו

קו' תוס' פ' שיה"ק שם מ"פ הש"ס קרא ל"ל דלמ"ש הכי מק' דא"נ כ' קרא תשלח אפי' במקום מצוה אם לא שולח במקום מצוה מ"מ אינו לוקה כי היכי דאינו לוקה אי לא הוה כ' תשלח וא"כ תשלח ל"ל ומה שהשמיטו תוס' בשמעתין לגמרי ד' ריב"א נ' משום דלמ"ש דמשריפת קדשים ילפי' דאין שום מ"ע דוחה יו"ט ולזה לא מהני ד' ריב"א כלל:

ואמנם למ"ש תוס' דקו' הש"ס הי' אחרישה לא ליחייב אי איתא בההוא אתרא דם צפור נ' דבלא"ה יש לתרץ דקו' הש"ס קאי לר' יוסי דקיימ"ל כוותי' בטעה בדבר מצוה ועשה מצוה פטור וה"נ ל"ש אלא דעדן ק' קו' שנייי מ"ש כתישה מחרישה ונ' דה"ק הש"ס בשלמא אי לא בעי כתישה א"כ בחרישה קיים מצות כסוי ק' אחרישה לא ליחייב משא"כ אי בעי כתישה ג"כ כה"ג שוב מיחייב אחרישה וה"פ אי כתישה בעי' ביו"ט מי שרי חרישה ומשני דיוכל בעידן חרישה לכתוש כלאחר יד ואי ק' אד' תוס' הא ק' ל"ל לשנויי באבנים מקורזלות לישני לי' דליכא דם צפור וצ"ל דהש"ס מק' היאך נקט הנך ח' לאוין בחדא מחתא הרי משכחת דאכולהו מחייב ואחרישה לא מיחייב כגון בדליכא דם צפור ומשני דתנא מיירי באבני' מקורזלות דל"ש בהו כיסוי ושפיר נקט להו בחדא מחתא:

ובענין ד' הרשב"ם שהק' עליו בתוס' אולי דעתו ע"ד שכ' בשמו במצ"כ דאפי' למאן דלא בעי כוונה כוונה הפכיי' מבטל המצוה וה"נ אף במשביח השדה כיון דאיכוין בפי' לכסוי דם צפור פטור למאן דאי' לי' משאצ"ל פטור עלי':

רש"י משום מבשל גיד בישול שאינו ראוי לכאו' הי' אפשר לומר משום דגיד אינו ראוי לאכילה אא"כ אמאי קאמר הש"ס בביצה בישול אינה משנה הא כיון דאינו ראוי לאכילה ל"ש צורך קצת ואפי' לבי"ה אסור וצ"ל כיון דהאי תנא ס"ל יש בגידין בנו"ט אף דהגיד אינו ראוי לאכילה מ"מ הבישול לא הוה שלא לצורך שהרי נ"ט בבשר דאל"כ ביותר מס' הרי אינו לוקה משום אוכל בב"ח. רש"י משום מבשל ב"בח ס"ל יש בגידין בנו"ט לכאורה מאוכל הו"ל לרש"י לפ' כן אבל אמבשל נהי דחלב לא נאסרה משום דאין בגידין בנו"ט מ"מ עבר אבישול גיד שנתבשל בחלב ונ' ד' רש"י דאי אין בגידין בנו"ט ל"ש בישול לגבי' דהרי לא פלט וכל דלא פליט מה רושם עשה הבישול בו:

תוס' ד"ה משום הבערה לכאורה אבישול דקדים הו"ל לתוס' לציין דמוקי לה כב"ש ונ' דתוס' בא לרמז לן תי' בדקדוק עצום דמי דחקו לרבה להגי' אפיק הבערה והיינו משום דאי לא אפיק הו"ל ו' לאווין והיינו משום דמוקצה אזהרה לימא מוקצה לאו אזהרה הוה כפשוטו ומ"מ כיון דאסור מדאורייי ל"ש הואיל וחייב שפיר משום הבערה אמנם כוונת רבה דאפשר לומר דלאו דכולא ברייי כב"ש כ"א נקט לאוי יתירא אליבא דב"ש וכל מה

דאפשר לאוקמי כב"ה מוקמי' ואי אמרת אפיק הבערה ועיי' מוקצה ובמוקצה ל"ש מתוך א"כ גם האי לאו א"ש לב"ה וזה שדחקו לרבה לפ' כן אף דבישול מ"מ לב"ש דווקא:

אמנם מד' רש"י לקמן ד"ה ואזהרתי' מבואר דבאמת האי והכינו בשבת כ' ובשלמא אי הוה בכלל לא תעשה כל מלאכה ממילא גם ביו"ט שייך אבל בלא"ה לא קאי רק אשבת:

והנה עיקר מגמת תוס' להוכיח דאפי' מאן דלית לי' מתוך אי' לי' הואיל ויל"ד לידוק הכי מר"ח דלית לי' הואיל ובוודאי ל"פ אב"ה דאי' להו מתוך וצ"ל דהא פשיטא להו דמאן דלית לי' הואיל אית לי' מתוך ואפכא הוא דתמיהה להו וצריך ביאור ונ' דד' תוס' דהא דאמרי ב"ה מתוך מקרא ילפי' מדלא כ' אך לאכול לכל נפש כ"א יאכל מ' דכל מלאכת או"נ הותר מטעם מתוך וכ"ת צורך קצת מנ"ל י"ל מדכ' כל מלאכת עבודה וכל מלאכה שאין בה צורך כלל הו"ל מלאכת עבודה אמנם טעמא דהואיל הוה מ' להו לתוס' בהאי הואיל חשוב כצורך קצת לא זולת לרבה וא"כ לב"ש ל"ש הואיל וע"ז כ' תוס' דע"כ אין הדבר כן כ"א אפי' בלא מתוך שייך הואיל:

ויל"ד לרבה למה באמת לא משני אליבא דב"ש לא קאמינא ואולי להכי ציינו התוס' הך דמכות לומר דרבה בלא"ה הוצרך להגי' הברייי משום חילוק מלאכות דל"ש בין ב"ש או ב"ה אלא כדמשני עייל מוקצה דלא אהני לחילוק מלאכות אזי לא הי' צריך להגי':

תוס' ד"ה אפיק מ"מ ליתני נמי נבילה יל"ד (ע' צלח מ"ש בזה) דלמא לית לי' להאי תנא אי' חל על אי' ואין כאן אי' נבילה על גיד ואולי קו' תוס' לרש"י פ"ק דחולין דמחזקי' מאבמה"ח לנבילה והו"ל אי' בת אחת אבל באי' אינו זבוח ל"ש זה דעכ"פ לאו לא הוה מחיי' נהי דלענין אי' מחזקי' מעשה ללאו אבל למלקות ל"ל ומ"מ יל"ד דלמ"ד לאו לאיברים עומדת ליכא לאו דאבמה"ח ורש"י בחולין י"ל דקאי אבני מעיים דעכ"פ אי' בהו אבמה"ח בשחיטה אם לא נשחטה כהוגן. ואמנם אי ק' קו' תוס' לקמן כדמסקי' אפיק הבערה ועייל עצי הקדש למה לא קאמר עצי אשירה ויהי' ששה לאוין וצ"ל דבאמת שריפת אשירה מצוה אלא ע"י שבשל אצלה עובר על ולא ידבק בידך ותינח למאן דאי' לי' יש שבח עצים בתבשיל אבל למאן דלית לי' ליכא לא ידבק ושפיר נקט עצי הקדש ובס"ד דחיק למוקמי כמאן דאי' לי' ובתר דמק' א"כ נתני ששה ע"כ בריי' כמאן דלית לי' שב"ע בתבשיל רש"י ד"ה אזהרתי' נ' כוונתו דרחמנא אחשבי' מלאכה וע"ד שכ' רש"י גבי שריפת חלה:

פ' תמיד נשחט

תוס' ד"ה מחוסר מעשה לולי ד' הייתי אומר דבשלמא באופה מיו"ט לחול קאמר רבה הואיל אי אפה בסוף היום אתו אורחי' ואכלו להאי פת למפרע לא חילל יו"ט א"כ שוב

אין לוקין אפי' לא אתי אורחים וה"ה בכתישה אי שרי לא מיחייב אכתישתו משא"כ כאן דהשחיטה כבר עברה אלא דר"ח מחשב לערל שינוי בעלים דאי הוה בעי מתקן נפשי' קאמר רבה כיון דעכ"פ מחוסר מעשה ולא תיקן הו"ל השחיטה בלא שינוי בעלים:

תוס' ד"ה לקולא וכו' אמנם מד' רש"י מ' דנקט לי' כפשוטו וגם צ"ע קו' הרמב"ן במלחמות האיך מס' לוקה לר"ח הלא ושפטו העדה כ' ונ' ד' רש"י דלר"ח בחזקה תלי' מלתא והואיל בהדי חזקה אמרי' והיינו לחומר' לגרועי חזקה לא אמרי' והענין ע"ד שכ' תוספ' השולח בסוגי' דבטלו מבוטל נזיר ששותה יין היאך לוקה דלמא מתשיל על נזירותו וכ' תוס' דבשעת התראה אוקמי' בחזקת נזיר והנה האופה מיו"ט לחול הרי ל"ע חילל יו"ט מה תאמר לא מקרי שינוי בעלים כה"ג קאמר ר"ח מהני הואיל ואמנם הרי"ף שפיר כ' דמדחייב ר"א אחלה בבל יראה משום הואיל ע"כ כרבה ס"ל דלר"ח הרי טפי דמי לאופה מיו"ט לחול והנה מ"ש תוס' ראי' משלמים ששחטן וכו' ולא סגי להו בהגרלה לחודא היינו לאפוקי מד' הרז"ה שכ' דהגרלה הואיל ומחוסר מעשה בגוף הזבח מודה ר"ח ואמנם פתיחת דלתות ההיכל לא מקרי מעשה בגוף הזבח ואפ"ה לית לי' לר"ח הואיל ע"ד הרז"ה כ"כ למעלה דצ"ע ובמ"ש מיושבים ד' הרי"ף דה"ק דרק משום דאי' לי' לר"א צירוף סל ומשכחת הפרשת חלה בלא בציעה מכל חדא ומדלא הזכיר היא בציעה מכל חדא ומתיר לאפות ש"מ אי' לי' הואיל וטעמא דבן בתירא דאינו מתיר לאפות ע"כ משום דלית לי' הואיל ודעבר אבל יראה משום דס"ל טו"ה ממון וא"כ הו"ל בן בתירא ור' יצחק תרי לגבי תלתא וכמו"ש בפנים:

בעזר ובא לציון גואל סיימתי סוגי' דהואיל:

בעז"ה סוגי' דזוז"ג פסחים פ' כל שעה לשה"ג ולימי הפסח תרל"ה:

גמ' לא יסיק בו תנור וכירים פשיטא יל"ד דלמא קמ"ל דלכתחילה הוא דאסור הא דיעבד שרי ונ' דממ"נ אי ס"ל לתנא זוז"ג מותר בכל האי' דינא הכי ואי ס"ל אסור א"כ מ"ש חמץ אלא שיש לעורר דהנה המג"א סי' תמ"ה כ' דבחמץ זוז"ג אסור משום דחמץ במשהו ול"ש ביטול והביא ראי' לזה דאין דרך לשרוף חמץ בלא עצים וא"כ איך שייך לומר בחמץ אפה בו את הפת שיהא אסור והנה ד' המג"א צ"ע דהרי אנן בע"פ עסקי' ובע"פ חמץ בס' ככל האי' א"ו דשאר זוז"ג תלא בפלוגת' של הש"ך וב"י קמ"ב אבל לענין קו' המג"א באמת הי' נ' דקו' זו ק' לי' להרמב"ם לישני הש"ס דמתני' אדיעבד קאי וה"ק לכתחילה לא יסיק ואם הסיק ואפה מותר משא"כ בערלה דתנן אסור וטעמא משום דחמץ הוה זוז"ג דאין דרך להסיק חמץ בלא עצים ובערלה מיירי באבוקה כנגדו א"ו דעצים של אי' ועצים של היתר לא מקרי זוז"ג והטעם דכל א' פועל בפ"ע ואם גם לבסוף הפעולות מצטרפות וזה

שכ' הרמב"ם בה' מ"א בישל קדירה בעצים של אי' ועצים של היתר התבשיל אסור ולא כ' שבישל תחלה בעצי אי' לבד כ"א אפי' אם בישל בהם ביחד מ"מ הוא פועל בפ"ע ואף שההיתר ג"כ גומר וממהר כה"ג לא מקרי זוז"ג דאל"כ כל חמץ מקרי זוז"ג וכמו"ש:

ואמנם יש עוד לעורר דהרמב"ם דייק למלתי' מדאמרו חכמים גבי שאור אינו אסור עד שיהא בו כדי לחמץ וכ' תוס' פ' כל הצלמים דאם יש באי' לבד כדי לחמץ אף שיש בהיתר ג"כ כדי לחמץ שוב ל"ש זוז"ג והוכיחו כן מפ' השוכר ס"ח עיי"ש ומ"ש בפסחים דבשני כדי לחמץ מותר היינו לר"ש דס"ל דמקרי נטלפ"ג ולא כמו שהבין רש"א בפסחים שם דברי' וכמו"ש הבינו ד' התוס' הש"ך והטו"ז יו"ד סי' פ"ז וכן הראה הטו"ז שם באצבע ע"ד תוס' פ' השוכר שלא להעלות ע"ד דבפסחים פליגי וא"כ מבואר דינו של הרמב"ם.

לא צריכא אלא לר"י ע' תוס' ואכתי צריך ביאור נהי דבנשרפין אפרן מותר מהי"ת נימא דמותר ליהנות בשעת שריפתו ולזה נ' דהנה חמץ לפני זמנו אתיא לר' יודא מלא תאכל עליו חמץ ואי ר' יהודא כר' אבהו שפיר הוה אי' הנאה בכלל לא תאכל אך דרשא דר' אבהו ע"כ לית לי' לר' יהודא כדאמרי' בסוגי' דר"י מבעי לי' לדברים ככתבן ואמנם אי ס"ל חולין שנשחטו בעזרה דאוריי' יוכל לסבור דר' אבהו ואי לאו סבר כחזקי' דלא יאכל היינו אי' הנאה ולא יאכל בפסח כ' ולפני זמנו אי' הנאה מתשביתו דהיינו שריפה לר"י וס"ד דכיון דרק משריפה ידעי' אי' הנאה בשעת שריפה ליתהני מני' קמ"ל. ועכ"פ עפ"י דברינו א"ש דמייתי הש"ס כאן סוגי' דחזקי' לגלויי טעמא דמאי דשנינן ואמנם גם לד' תוס' לא מייתי הש"ס הכא מיד הך בעצי ערלה דלא נימא דגם בחמץ בשלה ע"ג גחלים מותר קמ"ל דבחמץ דינא אחרינא דאפרן ג"כ אסור וכמו"ש תוס' והרא"ש בזה:

וא"ש בזה דלא תניא סתמא הסיק את התנור באי' הנאה דס"ד גם בנקברין קמ"ל דבערלה וכלאי הכרם דוקא מיירי דמצותן בשריפה ואכתי יל"ד לאיזו הל' נקט קליפי ערלה וקשי' של כלאי הכרם לתני ערלה וכלאי הכרם והי' נ' ראי' מזה למ"ש תוס' פ' ב"מ שהקשו ל"ל קרא דתרומה טמאה מותר ליהנות בשעת שריפתה לרבנן דשרי בכל האי' אפי' אבוקה כנגדו ותי' דבשמן בשר ותבואה מודו רבנן דהני יסודן אש ובעיניי' בוערי' והשתא אי תני ערלה וכלאי הכרם הו"א אפי' בשמן ערלה ותבואה של כלאי הכרם קמ"ל דבקליפ' וקשי' הוא דפליגי ואמנם תי' זה של תוס' לא אתיא כ"א למאי דמפ' תוס' דטעמ' דרבנן משום דאין האי' בעין בשעה שבוער ושפיר יש לחלק בין שמן וכיו"ב לעצים אמנם לד' רש"י אינו כן כ"א מבואר מדבריו בע"א ובסוגי' דטעמ' דרבנן דהנאת שבח עצים לא מקרי הנאה הניכרת כלומר ואינו דומה לצביעה שאסרה תורה וא"כ אין חילוק לכאורה בין עצי' לשאר דברים ובאמת לשטת רש"י ל"ק קו' תוס' דבתרומה טמאה אצטריך לשמן של

תרומה טמאה להדלקה והתם וודאי האי' ניכר ולא גרע משריפה משא"כ בהיסק הפת דאין האי' ניכר כ"א לאחר אפיי' ומ"מ הדקדוק במקומו עומד לתני ערלה וכלאי הכרם וי"ל דהנה ההיסק בערלה עצמה הוה שלא כד' הנאתן ולמ"ד שלא כה"נ לא הוה דאוריי' א"כ מסתבר דלכ"ע זוז"ג מותר וע"כ אצטריך למנקט קליפי ערלה ואף דבכלאי הכרם ל"ש זה דבכלאי הכרם אין חילוק בין כדה"נ לשלא כדה"נ מ"מ מדאצטרך למנקט קליפי ערלה נקט ג"כ קשין של כלאי הכרם דלא נטעי דבכלאי הכרם ג"כ רק הקליפין אסורים ולא הקשי' וקליפין קאי אתרוויי' קמ"ל דבכלאי הכרם גם הקשין אסורים וכמ"ש רש"י:

וכענין הפלוגת' בפי' שבח עצי' בפת שכ' י"ל דהיינו דמבעי' לר"ח סבא פ' כ"צ אי בתנור שגרפו שייך שבח עצים דוודאי לד' התוס' דל"פ ר' ורבנן אלא אם האי' שהוא בוער אם האש מן הנאכל או מן החם ואמנם בחומו של תנור ל"ש פלוגתא משא"כ לד' רש"י דפלוגתיי' אם הנאה הניכרת בפת ע"י עצי אי' מקרי ממש הוא דפליגי א"כ שפיר י"ל מה לי אם בא מהעצי' על הפת ומה לי בא מהעצים על התנור ומהתנור על הפת וא"כ למאי דפשיט לי' הי' נ' כסברת תוס':

חדש יותץ כ' רש"י שנעשה ונגמר באי' ע"י היסק זה כוונת רש"י נ' ליישב קו' תוס' אפי' למ"ד זוז"ג מותר ג"כ הו"לל חדש יותץ דאין עושין זוז"ג לכתחילה ולזה כ' רש"י דהתנור עצמו מקרי זוז"ג שהאיסור פעל בו שנגמר על ידו והו"ל האש של עצי אי' עם גוף התנור כמו האגוז עם הקרקע או הצל עם הקרקע דלד' רש"י מקרי זוז"ג וממיל' התנור מותר אפי' לכתחילה והיינו רש"י לטעמי' דס"ל אגוז עם הקרקע מקרי זוז"ג אבל התוס' דס"ל בע"א דכה"ג לא מקרי זוז"ג אצטרכו הכא לתרוצי דזה מקרי דיעבד והנה הריטב"א בע"א שם הכריח מדפסק הרמב"ם בה' ע"א דזורעי' תחתיו בימות החמה משום דזוז"ג מותר ש"מ דס"ל כד' רש"י דכה"ג מקרי זוז"ג וא"כ גם התנור חדש לא גרע ומיושב קו' הב"י והכ"מ על הרמב"ם למה לא אסר בחדש שלא צננו דליכא אלא חד גורם כיון דהתנור חדש עצמו מקרי זוז"ג מדלא אסרי' לכתחילה להסיקו ולאפות בו וממיל' אפה בו ולא צננו דיעבד מותר ואפשר גם הרמ"ה בטור שם לא אסר כ"א בעצי אי' ותנור ישן דס"ל כיון שהאי' בעין לא מקרי זוז"ג וכ"נ מד' הר"ן בסוגיין אבל בתנור חדש שלא ציננו מודה אא"כ מ"ש בע"א דקאמר:

ועכ"פ תוס' ור"ן תי' דלהכי לא אמרי' יותץ למ"ד זוז"ג מותר דיותץ היינו דיעבד והק' מהר"ם טקטין בגליון רב אלפס מקדירות בפסח דכ' הר"ן דאפי' אי נטלפ"ג רק לכתחלה אסור מ"מ ישברו וקו' זו עצמה ק' ע"ד התוס' שכ' ג"כ בקדירות בפסח לחד תי' הכא אמנם המעיי' בד' תוס' שם לא יק' לי' מידי דזה תו"ד כיון דראו החכמים לגזור שאינה

בת יומא אטו בת יומא כל הגזירה לא הוה כ"א שישברו דאם לא ישברו ויבשלו בהם מאי היא שוב גזירתם ודיעבד דהתם היינו אם בשלו משא"כ הכא החכמים גזרו שלא לעשות זוז"ג בכל התורה לכתחלה וא"נ במקום פסידא לא גזרו מ"מ מתקיימת גזירתם: **רש"י** ד"ה ישן יוצן שלא יאפה בהיסק זה מבואר מדבריו דר"ל דל"ד יוצן לגמרי כ"א שלא יהא ראוי לאפות בהיסק זה ואף שהוא עדן קצת חם ולא יצטרכו לעצי' הרבה כמו לתנור צונן שרי דלא מקרי זוז"ג אפי' לכתחלה ונ' טעם רש"י בזה דלקמן פ' כ"צ דאבעי' לן תנור שגרפו אי הפת אסור לד' האוסר ומבואר שם מד' רש"י דאבעי' הש"ס קאי אי טעמא דר' משום שבח עצים אבל אי טעמא דר' משום זוז"ג ליכא למבעי מידי מ"ט דהאבעי' הוה אי חום האבוקה שיש בתנור עיקר וחום הב' מגחלים אח"כ אינו מבטל החום דמעיקרא או לא אבל זוז"ג עכ"פ הוה נמצא דתנור שגרפו ואפה בו בהיסק ראשון ג"כ מקרי זוז"ג וא"נ עצי היתר לא יועילו אז כ"ז שלא נצטנן כלל היינו משום דבאי' לבד כדי לחמץ אבל אם נצטנן קצת ואח"כ הסיקו בעצי היתר לא שייך שוב למקרי זוז"ג דהרי מעיקרא ג"כ לא הי' גורם אי' לבד כ"א זוז"ג כמו"ש:

רש"י ד"ה אפה בו פת לקמן מוקי לה יל"ד מאי דוחקי' לרש"י לפ' כן דטעמ' דר' משום אבוקה כנגדו דהרי אפי' למ"ד טעמא דר' משום שבח עצים י"ל דבלוחשות קאמר רבי כמבואר לקמן ונ' דרש"י דייק לי' מל' בשלמא דקאמר הש"ס בשלמא למ"ד לוחשות אסורים וידוע כ"מ דנקט הגמ' ל' בשלמא הי' קו' כאן ונ' דאי מוקמי' לה בגחלים לוחשות ע"כ מיירי שאפה מן הגחלי' בלא תנור כלל דאם אפה בתנור על חום הגחלי' היאיך נימא הפת אסורה הרי עכ"פ הוה זוז"ג א"ו דבגחלים מיירי בלא תנור ובזה צדקו ד' רש"א עכ"פ וגם ל' בשלה ע"ג גחלים דייק הכי וא"כ מאי אפה בו דתניא וצ"ל דר"ל בעצי אי' וכצ"ל לפי' רש"א אפי' באבוקה כנגדו עיי"ש ולא שייך ל' בו כ"א בהם דהרי קאי אקליפי ערלה וקשין של כלאי הכרם ואמנם מאחר דאין תי' אחר נ"ל דלא דק תנא ועכ"פ היינו בשלמא אבל לבתר דנחתי' לאבוקה כנגדו וודאי כ"ע מודו דאפה בו ר"ל בתנור ובאבוקה כנגדו ושלא כד' רש"א ותימא שעבר כאן ע"ד רש"י והר"ן שכלם כ' בתנור וגם לא ס"ל סברת אבוקה בתנור טפי הו"ל לפ' בתנור צונן מיהת ואמנם מד' רש"י ור"ן מבואר דה"ט דל"ש באבוקה זוז"ג משום דהאי' בעין וזוז"ג מטעם ביטול ואי' בעין ל"ב:

שם ברש"י הפת אסורה דיש שבח עצי אי' בפת וחכ"א מותרת דאין שבח עצים בפת ממש והוסיף רש"י יותר לבאר ד"ה אימור דשמעת לי' ואי' שבה ר"ל זה רק כבר כלה מבואר מדבריו דאינו מפ' כד' תוס' דפלוגתיי' אי הבוער עדן בעין כ"א רבי ס"ל כיון דהשבח ניכר כשם שהעצים לא בטלו כשהי' בעין כך השבח לא בטיל ורבנן סברי דאינו

דומה אי' שכבר כלה לאי' שעדן בעין ונ' לכאורה דפלוגתיי' בפלוגתא דחזקי' ור' אבהו דרבי ס"ל אי' הנאה מלא יאכל נפקא וא"כ כל הנאה המביאה לידי אכילה אסורה ושבח עצים בכלל וכ"ת אכתי כלאי הכרם מנ"ל דלא כ' כ"א תוקדש כיון דלא התירתן תורה כ"א לאחר שריפה אין לנו בהן היתר מקודם משא"כ רבנן ס"ל כר' אבהו דילפי' אי' הנאה מדפרט הכ' בנבילה וא"כ דווקא הנאה דומיא דנבילה אסרה תורה דהיינו אי בעין אא"כ לכאורה מודו רבנן מיהת דאסור מן התורה לאפות אצל אבוקת אי' ולא מ' כן בד' רש"י לקמן ד"ה יוליך שכ' ולקמן פריך עצי' דאסורא מן התורה היכי משכחת לה ואי מה"ת אסור לאפות לכתחלה לאבוקה מאי פריך וצ"ל דד' רש"י דאי ס"ד דמה"ת אסור לאפות אצל אור האבוקה אפי' דיעבד אם אפה הוו אסרי רבנן ומדלא אסרי רבנן דיעבד ש"מ דלכתחלה רק מדרבנן אסור ולא מה"ת דהנאה זו לא אסרה תורה דאינה דומי' דנבילה שהרי לא יהנה כ"א לאחר אפיי' ואז יהא כבר האי' כלה והלך לו:

רש"י ד"ה וחכ"א וה"ה נמי דלית להו חדש יותץ יל"ד מאחר דרש"י קאי השתא דר' מיירי באבוקה א"כ גם ר' לית לי' חדש יותץ ונ' כוונת רש"י דר' כיון דעכ"פ אי' לי' שבח עצים וא"כ גם בתנור יש כאן שבח עצים שפיר י"ל דחדש יותץ אף דדיעבד זוז"ג מותר מ"מ לכתחלה אסור וכקו' התוס' לקמן אלא בע"ז מסקי' דר' לית לי' חדש יותץ אבל רבנן דלית להו כלל שבח עצים ע"כ לית להו חדש יותץ:

תוס' ד"ה חדש מבואר מדברי' דלא ס"ל דפלוגתא דשבח עצים הוה אי יש ממש בשבח או לא כ"א אם השבח בא מעצי' בעין והו"ל אי' בעין דל"ש בי' ביטול וממיל' ל"ש זוז"ג דהו"ל ג"כ מטעם ביטול וכמו שביאר הר"ן במ' ע"א שם או אם ההיסק הוא ממשהו הנשרף אלא דצריך לבאר לפ' ד' תוס' וכי פליגי ר' ורבנן במציאות ונ' כוונתם דרבנן ס"ל דלא ציותה תורה כ"א לשרוף וכיון שאחז בו האור ובוער מעצמו כבר קיים מצות שריפה והו"ל אין לך דבר שנעשה מצותו ומועלין בו והיינו דמק' הש"ס לקמן מאחר דגם באבוקה שרי רבנן וע"כ טעמיי' דס"ל דכיון דהאור בוער בו שוב מקיים מצות שריפה ומותר להנות באי' הנאה וא"כ עצים דאי' מה"ת היכא משכחת לה וא"צ לדחוק לד' תוס' כמו שצריך לדחוק לד' רש"י ואמנם ר' ס"ל כ"ז שלא כלה האי' לא קיים המצוה והיינו עד שיעשה גחלים וממיל' עדן הו"ל בעין וצריך לבאר סוגי' דכיצד צולין לד' תוס' דמאן דאבעי' לי' גרפו ואפה בו הפת ק' לי' קו' תוס' כיון דיש שבח עצים בפת א"כ ה"ה בחום של תנור יש שבח ואמאי לשתרי וצ"ל דמאן דפשיט לי' להיתירא ס"ל הכי האבוקה לבדה חממה התנור הרי גם הגחלים חממוהו אלא שכ"ז שהאבוקה בעין ל"ש זוז"ג דכ"ז שהאי' בעין ל"ש ביטול ואם נאפה אז הפת הפת אסורה לר' אמנם לאחר שכלתה האבוקה ולא נשאר

כ"א חום התנור שפיר הו"ל זוז"ג הגחלים עם האבוקה שחממו ביחד התנור ושרי הפת אפי' לר' והנה מה שסמכו תוס' הקו' ממבשל בשבת לכאן היינו דאם הפי' בשבח עצי' כד' רש"י ל"ק משבת כ"א אליבא דר' דהרי רבנן לית לי' כלל שבח עצים אבל לד' תוס' דטעמ' דרבנן דהשבח בא ממשהו הנשרף ובמוקצה גם משהו הנשרף אסור גם לרבנן ק' ומה"ט באמת בשמעתי' כ' תוס' דבמוקצה גם הגחלים אסורים להראות כי גם לרבנן ק' להו אבל בע"א שם בסוגי' דריחא מלתא שלא הזכירו משטתם דהכא כלל ואפשר דמפ' כד' רש"י באמת ל"ק להו כ"א מעצי' והיינו אליב' דר' דס"ל דיש שבח עצים בפת וצריך ביאור מאי ס"ד של תוס' שיהא שייך באי' אכילה שבח עצים ונ' דמ' להו דעיקר ענין דשבח עצים בנוי על מה שאמרו דבר המעמיד אפי' באלף לא בטיל ואם כן גם באי' אכילה אמרי' דבר המעמיד אפי' באלף לא בטיל. וע"ז תי' דשבח עצים אינו מטעם דבר המעמיד כ"א משום נהנה מאי' הנאה ומעמיד הוא דווקא בתערובת משהו לפחות וע"י שהוא מעמיד וניכר טעמו אפי' באלף ל"ב:

רש"י ד"ה בשלה ע"ג גחלים בסו"ד וכ"ש בתנור גרוף דבריו צ"ע הרי לבתר דתניא בהדי' ע"ג גחלים מותר מ"מ איבעי' לן בפ' כיצד צולין תנור שגרפו מהו והאיך כ' רש"י וכ"ש גרפו ונ' ד' רש"י דבאמת צריך להבין קו' תוס' שם מאי איבעי' לי' אטו עדיף גרפו מגחלים ותי' תוס' שם ק' להולמו ומה"ט מ' לרש"י דהבעל איבעי' הוה ס"ל דגחלים דשרי הכא היינו עוממות אבל לוחשות אסורות ומבעי' לי' טעמא מאי אי טעמא משום דעדן לא נעשה מצותן ואסור ליהנות מהן ואין ללמוד מהם לתנור שגרפו או דלמא הטעם משום דחומם בא מאור האבוקה שהוה דולק עליו אמנם התרצן ס"ל דגחלים לוחשות ג"כ שרי וא"כ גרפו פשיטא והיינו דקפשיט לי' וז"ש רש"י דמאחר דפליגי ר' ורבנן באבוקה כנגדו קיי"ל לוחשות שרי ואי לוחשות שרי כ"ש תנור שגרפו ודע דד' רש"י דהך ד"ה לא קאי כ"א ארבי ורבנן אבל לא את"ק דאי זוז"ג אסור גם לוחשות ע"כ אסורות דבוודאי החום שלהם גם מאבוקה דמתחלה קאתי וכן תנור שגרפו מבואר מד' רש"י פ' כי"צ דלמ"ד זוז"ג אסור פשיטא דאסור דהרי החום עכ"פ בא גם מהאבוקה וכמו"ש. ועכ"פ מסוגי' דכי"צ דפשיטא לי' דתנור שגרפו שרי והיינו משום דלוחשות ג"כ שרי וכ"ש גרפו מהתם נ' דיצא לו להרמב"ם דקיי"ל כמ"ד לוחשות שרי וכן מה שפסק הרמב"ם דאפה פת בחדש שצננו הפת מותרת ונתקשה הכ"מ מאין יצא לו נ' דיצא לו ג"כ מסוגי' דכי"צ הנ"ל דדין זה תליא בב' תי' בגמ' שם דלתי' קמא דילפי' מפסח לא ידעי' רק ישן שגרפו אבל לא חדש שלא ציננו אבל לתי' בתרא דאמרי' אעצים קפוד רחמנא וליכא ש"מ כיון דעצים אזדו להו אין כאן אי' דיעבד וא"כ אפי' חדש שלא ציננו שרי:

תוס' ד"ה בשלה ע"ג גחלים בסו"ד יש לחלק נ' כוונתם דאי בגחלים לוחשות מיירי ה"ט דלכתחלה אסור דגזרי' לוחשו' אטו אבוקה ואי באוממות מיירי הא לוחשות אסירי גזרי' עוממות אטו לוחשות ואולי באמת מהא דייק מ"ד לוחשות שרי דלהכי נקט ל' דיעבד דלוחשות לא עדיף מתנור ישן דאמרי' יוצן וה"נ יוצן משום אור האבוקה משא"כ באוממות אם יבשל ע"ג ע"כ יבעירם מתחלה ודמי לישן שכבר הוצן:

תוס' ד"ה בין חדש בין ישן כ"כ לעיל בענין קו' מהר"ם טקטין ע"ד תוס' ואמנם נבא עכ"פ לחקור על ענין פלוגתת אי זוז"ג אסור או שרי והנה מאן דשרי כ' הר"ן בע"א שם טעמיה מטעם ביטול פי' לדבריו בשלמא בחד גורם דניכר פעולת האי' ל"ש ביטול דהו"ל כאילו האי' בעין משא"כ אם אין האי' לבדו פועל הפעולה שוב לא מקרי אי' הניכר ושפיר בטל בהיתר ואין כוונת הר"ן דחד גורם בטל בחבירו דמאן מפיס דלמא דהיתר בטל באי' אלא כמו שביארנו ואמנם מ"ד אסור ק' וכי לית לי' אחרי רבים להטות ונ' דרש"י בשמעתין יישב זה שכ' זוז"ג אסור דבר שאי' והיתר גרמו לו שיבא כוונתו דביטול ל"ש כ"א באי' שנפל לתוך היתר אחר שכבר הי' לו חזקת היתר משא"כ דבר שאי' והיתר גרמו לו שיבא ומעולם לא היה לו עדן חזקה כלל כה"ג ל"ש ביטול ועכ"פ לד' הר"ן הטעם דלכ"ע זוז"ג לכתחלה אסור היינו משום דאין מבטלים אי' לכתחלה אמנם ענין אין מבטלים אי' היינו שנוטל האי' בעצמו ומבטלו כעצי' שנשרו מן הדקל וכדומה לזה משא"כ התנור חדש הזה באי' קאי דלא להשתמש בו משום שימוש בלי גורם היתר דלא עדיף מכוסות וקתוניות ואך בשיתוף גורם היתר שרי כה"ג אינו בכלל מבטל אי' לכתחלה ואינו דומה לא לנביי' ולא לשאר זוז"ג דאסרי' לכתחלה:

רש"**י** ד"ה הא ר"א דבר שאי' והיתר גרמו לו שיבא אסור בהנאה וצ"ע לפום השתא דמייתי' רק משאור של תרומה א"כ אי' הנאה מנא ידעי' ונ' דהא ק' לי' לרש"י וביאר דמ' לש"ס דתרומה לאו דוקא דהרי בכל המשניות בערלה שם כייל כלאי הכרם בהדי תרומה אלמא תרומה לאו דוקא ואף דבהך משנה לא תנן כן כ"א תרומה וודאי תרומה לאו דווקא וה"ה כלאי הכרם ולענין אי' הנאה:

שאור של חולין ושל תרומה כ' רש"י בע"א ושאור אחר של תרומה וק' פשיטא דאי בשאור חציו של חולין וחציו של תרומה מאי אחרון ומאי נפל לבסוף שייך ונ' דרש"י בא ליישב דהנה יל"ד מנ"ל לאביי לפ' הכי ד' ר"א ולא כפשוטו ויותר ק' דרש"י כ' אחר אחרון אם סילק כדמתרץ לי' אביי ומאי בעי רש"י בזה א"ו רש"י בא ליישב מהיכן דייק לי' אביי לפ' כן ופי' משום דל' זה ק' לי' דבכל המשניות הקודמים שם תנן ונפל אח"כ שאור של תרומה וגם כאן הו"ל לשנות ר"א אומר אם נפל לו תרומה לבסוף אסור א"ו

משום דהכא מיירי בסילק אבל לא סילק אפי' נפל בתחלה אסור תנן לשנא דאחר אחרון כלומר הנשאר אחרון אא"כ הרי בשאר משניות תנן שאור של חולין ושאור של תרומה והכא תנן שאור של חולין ושל תרומה ג"כ נפ' ע"ד אחר ולזה העיר רש"י דהכא ע"כ מיירי בשאור אחר וכמו"ש דבשאור א' חציו חולין ל"ש אחרון ולא שייך נפל לבסוף וליכא למטעי. אמנם באמת נ' דאביי למסקנא קאמר למלתא דילפי' מאשרה דר"א אי' לי' זוז"ג וא"כ ע"כ בסילק מיירי וכ' רש"י כאן ובע"א לתוך עיסה של חולין מ' מדבריו דבעיסה של טבל גם החלה שנקראת תרומה היתה מצטרפת לתרומה א"ו מיירי שעדן לא גלגלה והו"ל חולין עדן וכ"מ ל' שנפלו לתוך העיסה ואם כבר נתגלגלה ל"ש נפלו לתוכה:

לא שנו אלא שקדם וסילק כ' רש"י בשמעתין כאן דאפי' סילק האי' לאחר שכבר נפל ההיתר מיד שרי לר"א ובע"א כ' רש"י דבעי' סילק קודם שנפל ההיתר ונ' ד' רש"י בשמעתין דכיון דלא שהה בכדי נ"ט לתוך ההיתר שרי ואמנם שאור עם שאור הוה מב"מ ובמשהו ואפי' בשעה קטנה יאסור אמנם הכא אליב' דאביי קיימי' דס"ל בע"א שם חמירא דחיטי וחמירי דשערי לא הוה מב"מ וזה כוונת רש"י בשמעתין דמצי מיירי בשאור של חטין ושאור של שערי דבעי' לאביי נ"ט ושפיר כ' רש"י ויש לסייע קצת דמיירי ע"כ בשאור שאינו ממין העיסה דאי ממין העיסה לא סגי במה שאינו מחמץ היינו אינו נו"ט וזה מבואר למעיין במשניות שם דבמין במינו נקט שאור ובאינו מינו נקט גריסין ומ"מ בע"א לא מ' לי' לרש"י לפ' דווקא בשני מיני שאור ולזאת קא מפ' רש"י בקדם וסילק קודם שנפל ההיתר:

תוס' ד"ה עד שיהא בו כ"כ לעיל דאין הפי' בד' תוס' כמו שהבין הרש"א כ"א מטעם נטלפ"ג אתי' עלה ועד"ז נ' ליישב קו' תוס' מתמורה דאטו מי שירצה להחמיץ עיסתו יקח כ"כ שאור שיהא בחלק א' מן השאור כדי לחמץ והיכן משכחת לדין זה אמנם יש לה משכחת בנחתום הצריך לשאור הרבה ולוקח עיסה זו לחמץ בה שאור ומעתה בשלמא בעיסה דעלמא ס"ל דנלפ"ג שרי דלא אמרי' הואיל וראוי לחמע בה עיסות אחרות אבל היכא דבעי' לה לחמע עיסות אחרות גם ר"ש מודה דלא מקרי לפנם והיינו מתני' דתמורה ודע דתוס' בתמורה נחלקו לגמרי על פי' זה במתני' שם ועיי"ש. ואמנם כוונת תוס' בתי' נ' דה"ק שאין העיסה מחומצת עוד כראוי לחמע עיסות אחרות ואך כח שאור תרומה שבה הוא הנותן לה כח ומקרי באי' לבדו כדי לחמץ:

נטל הימנה עצים הביא הכ"מ פ"ז מע"א בשם הרמ"כ דר"ל הישראל נטל וזה ק' להלום א"כ רישא דתנן אסורין בהנאה פשיטא ונ' דר"ל הגוי נטל ומיירי שנטל לצורכה וס"ד

דהאשירה הוא דלא בטלה כדתנן בע"א שם אבל העצים עכ"פ מותרים קמ"ל דגם העצים אסורים בהנאה:

וראיתי כאן סתירה בד' רש"י דבשמעתין כ' רש"י דהא דדייק הש"ס דר"א ס"ל זוז"ג אסור היינו מרישא דתנן חדש יותץ ולא פליג ר"א ובע"א כ' רש"י דדייק מדקתני אפה בו את הפת בין בחדש שציננו בין בישן שלא ציננו ותרוויי' הרי הוא זוז"ג ש"מ זוז"ג אסור לר"א ולכאורה הדין עם רש"י בשמעתין דמאפה בו את הפת אין ראי' דלמא באבוקה כנגדו וכדדחי' לר' וצ"ל ד' רש"י בע"א דבשלמא בדר' תניא בישלה ע"ג גחלים ד"ה מותרת וכ' רש"י אי גחלים שריא כ"ש תנור שגרפו וא"כ פשטא מ' דהפת אסורה קאי אאבוקה כנגדו אבל בדר"א מהי"ת נפ' הכי ואמנם עיקר הענין דתלי' אי בע"א תנור שגרפו מקרי שבח עצים א"כ גם מתנור שגרפו אין ראי' וזה הי' ד' רש"י בשמעתין ולהכי מפ' דדייק לי' מחדש יותץ ורש"י בע"א מ' לי' דגם בע"א לא מקרי תנור שגרפו שבח עצים ושפיר דייק לי' מתנור שגרפו דר"א ס"ל זוז"ג אסור והא מלתא תליא בב' התי' לקמן פ' כיצד צולין דמק' מפסח דאצטריך קרא דתנור שגרפו לאו אש הוא ומשני ב' תי' לתי' קמא ילפא מפסח וא"כ לע"א ג"כ ילפי' משא"כ לתי' בתרא דאמרי' הכא אעצים קפוד רחמנא וליכא וכיון דבע"א אפי' גחלת ואפר אסור א"כ גם תנור שגרפו אסור ושטת רש"י בשמעתין כחי' בתרא ולהכי נפיק לי' זוז"ג מחדש יותץ ושטת רש"י בע"א כתי' קמא וא"כ גם בע"א תנור שגרפו לא הוה שבח עצים ושפיר פשיט לי' מהיסק גופא דר"א ס"ל זוז"ג אסור ומעתה הנה כבר כ' לעיל דמה"ט כ' הרמב"ם דחדש שלא ציננו שרי משום דס"ל כתי' בתרא פ' כ"צ דאעצים קפיד רחמנ' וליכ' ומעתה מה"ט פסק בע"א דאפי' אין אבוקה כנגדו אסור אפי' בתנור ישן דכיון דבע"א לא שייך אעצים קפיד רחמנא לא בעי אבוקה כנגדו ומ"מ חדש יותץ לא קאמר וזה ג"כ ד' הרא"ה בטוי"ד סי' קמ"ב ועד"ז הולך פי' הש"ך שם אלא שלא ביאר הש"ך היטב מוצא הענין:

וכ' רש"י דאף דרבנן דשאור מודו דלכתחלה ישן יוצן פריך הש"ס שפיר לקמן עצים דאסירי לרבנן מדאורייי' מיהת היכי משכחת לה וכ"כ לעיל דלפי פי' רש"י בענין שבח עצים דברים אלו ק' להולמן דלמא הא דאסרי רבנן לכתחלה מדאורייי' אסרי אלא דבדיעבד לא נאסר הפת וכ"כ לעיל דעתינו בד' רש"י והוא דוחק ואולי ד' רש"י דאי עכ"פ רבנן מודו דהתורה אסרה לבשל ולאפה אצל עצי ערלה ולא התירה להנות בשעת שריפה דלמא ה"ט משום דיש שבח עצים בפת ומנ"ל להתיר דיעבד א"ו ס"ל לרבנן דמדאורייי' מותר ליהנות בשעת שריפה א"ו ס"ל לרבנן כל שמצותו בשריפה אפי' בשעת ביעור מותר ליהנות מה"ת מעצים דאי' דאסר רחמנא היכא משכחת לה והנה כבר כ' לעיל טעמא

דרש"י למה מפ' דמחדש יותץ דייק הש"ס דר"א ס"ל זוז"ג אסור ונ' עוד להוסיף דמדאמר הש"ס א"כ אמאן תרמיי' ואי כד' רש"י בע"א שם דהש"ס דייק מאפה בו את הפת דלמא ר' הוא דאמר ג"כ הפת אסורה למאי עדיפא דר"א מדר' בשלמא אי מחדש יותץ דייק הרי חכמים דפליגי בסיפא ואמרו דפת מותרת ומכ"ש דפליגי אחדש יותץ ודלמא גם ר' פליג ברישא משא"כ בע"א דלא תנן שום פלוגתא בכולא מתני' ואדרבא רבנן אחמורי מחמרי שפיר מסתברא דגם ר"א לא פליג וה"ט דבפסחים פי' רש"י כן וכמ"ש:

וכן הי' ר"א אוסר נ' דע"כ הש"ס בע"א לא מסיק אדעתא הך בריי' דהכא דאי ידע לה א"כ מבואר דר"א הוא דאוסר בכל אי' אבל רבנן מחלקים וא"כ הדרא קו' תוס' בע"א לדוכתא דלמא בשאור הוא דמקילי רבנן אבל לא בע"א ותי' התוס' ליתא מדבהדי' מחלקי רבנן בין ע"א לשאר אי':

תוס' ד"ה וכן הי' ר"א נ' ליישב דעיקר סברת הש"ס לחלק בין אי' השוה בכל לאינו שוה בכל ומעתה אי איתא לדאביי א"כ הרי בתרומה דהוה ג"כ אי' שאינו שוה בכל מ"מ ס"ל לר"א זוז"ג אסור וע"כ גם בהקדש ס"ל הכי משא"כ למאן דדחי לדאביי וס"ל דטעמא דר"א משום אחר אחרון אני בא א"כ שפיר נוכל לומר דדווקא באי' השוה בכל ס"ל לר"א זוז"ג אסור:

רש"י ד"ה את"ל דוק בד' רש"י ותמצא כי ר"ל דאף את"ל דר' ס"ל זוז"ג אסור אכתי תנור חדש לא ידעי' דהרי תנור שגרפו אפי' למ"ד זוז"ג מותר איבעי' לן פ' כי"צ א"כ דלמא דווקא בגורם כי האי הוא דאוסר ר' באפה פת בתנור ישן שגרפו אבל חדש אכתי לא ידעי' דיותץ ולזה כ' רש"י אי משכחת בריי' דר' אוסר בהדי' בתנור אא"כ מאי קמ"ל אביי בהאי את"ל ופי' רש"י דבאמת בניחותא קאמר ולולי ד' רש"י הייתי אומר דאדרב' הא גופא קמ"ל אביי דאין סברא לחלק בין תנור ישן שגרפו או חדש שצננו דתרוויי' זוז"ג נינהו וה"ק את"ל דאפה בו את הפת בתנור שגרפו וכמעשים בכל יום מיירי וודאי ר' היינו ר"א ואפי' בחדש יותץ ס"ל כוותי':

רש"י ד"ה ואת"ל דוק בד' רש"י אלו ותמצא נצורות גדולות דרש"י בא ליישב קו' תוס' וכל הראשונים דא"נ זוז"ג מותר אמאי חדש יוצן הא אין עושין זוז"ג לכתחלה וע"ז בא רש"י לפ' דהנה נהי דפליג ר' אדרבנן דס"ל אין שבח עצים בפת ור' ס"ל יש שבח עצים בפת מ"מ לא מקרי לר' שבח עצים כ"א אם נהנה מן האי' בחד גורם כגון חדש שלא צננו אבל כי מצטרף גורם אחר בהדי' תו לא מקרי שבח עצים ומותר אפי' לכתחלה ע' בד' רש"י ותמצא כדברי אלא שהוסיף עוד רש"י ואמר כאוכל גוף האי' נ' דבא לבאר בזה פלוגתת הני ב' לשני בקדירה דלכאו' הדין עם ל"ב דמה לי קדירה לקבל בישול מה לי כוס לקבל

משקה אמנם גילה לנו רש"י דל"ק ס"ל דר' לא אסר אא"כ נהנה בהנאת אכילה מן האי' דהו"ל כאוכל האי' עצמו וכן הוא בכוס והקערה שהמשקה והתבשיל שבקדירה הוא נהנה ממנו ע"י הכוס והקערה משא"כ בקדירה נהי דנהנה ממנה מיד כשנותן הבישול לתוכה הנאת תשמיש וכמ"ש רש"י לקמן עכ"פ אין זה הנאת אכילה ואינו דומה לשבח עצים בפת ול"ב ס"ל דל"ש גם הנאת תשמיש הנאה אף דאכילת אכילה אינה באה עד לבסוף ע"י גורם דהיתרא:

רש"י ד"ה אפכא תני ואפכא אתניי' נ' דרש"י בא להורות הנ"מ בין ל"ק לל"ב דלל"ב ודאי קיי"ל הפת אסורה מדשמואל אפכא אתניי' דליהוי הל' הכי אבל לל"ק דשמואל אתניי' כדתני לה וא"נ לפי גי' שמואל הל' דהפת אסורה אנן דגרסי' אפכא וחכ"א הפת מותרת מסתברא דקיי"ל כחכמים דהפת מותרת:

תוס' ד"ה ובהא אפי' מחביריו לל"ק לא אכפת להו לפ' כן דשמואל קתני לה כדאתניי' ולא חשש דנימא זוז"ג אסור דהל' כחכמים דהפת אסורה דהרי כבר אמר בהדי' בע"א דהל' כר' יוסי דזוז"ג מותר אפי' בע"א וכ"ש בשאר אי' וא"כ לעולם אימא לך בזוז"ג פליגי אבל לל"ב דשמואל בכוון אפכה דליהוי הל' הפת אסורה ע"כ ס"ל דבשבח עצים פליגי דלא ליק' דשמואל אדשמואל וזה כוונת רש"י שכ' דלא אצטריך להפכה ולסמוך על מ"ש בע"א דאין הל' כן מוטב להניחה כמות שהיא שנויי' דעדיף טפי והוסיף הרש"א דעוד ק' לתוס' למה להש"ס למימר דמשום דבהא אפי' מחביריו הוא דאפכא שמואל דלמא הא דאפכא דלא נטעי ונימא דרבנן אפי' בחד גורם שרי וכו' והשתא דאפכא תו ליכא למטעי כ"א בדר' ולית הל' כוותי' א"ו פשיטא להש"ס בל"ב דבשבח עצים פליגי וע"כ דאיכ' משום דס"ל כר' דשבח עצים בפת אסירא:

רש"י ד"ה לוחשות אסורים לרבי נ' כוונתו דלכאורה הי' אפשר לומר דהני תרי מ"ד פליגי בהא גופא דמ"ד לוחשות אסורין ס"ל בתנור שגרפו פליג ובזוז"ג ואמנם לוחשות לכ"ע אסירי ומ"ד לוחשות מותרים ס"ל בשבח עצים פליגי ובלוחשות ליכא שבח עצים לכ"ע וא"כ כי היכא דמותרין משמעו מותרין לד"ה ה"נ אסורין אסורין לד"ה לזה כ' רש"י דלא היא כ"א גם מ"ד לוחשות אסורין לר' דווקא קאמר ובהא פליגי אליבא ר' ורבנן ותדע מדקאמר הש"ס למ"ד מותרי' עצים לרבנן היכי משכחת לה אבל למ"ד אסורין פליגי בלוחשות ובאבוקה מודו רבנן:

גמ' בשלמא למ"ד לוחשות אסורין משום דיש שבח עצים יל"ד משכחת לה שב"ע הו"לל ונ' דק' לי' לש"ס תיפשוט להאי מ"ד דטעמא דר' משום זוז"ג דמ' לי' בלוחשות אסורין

משום זוז"ג חום האבוקה כקו' תוס' פ' כי"צ וחום הגחלים כשי' תוס' וע"ז קאמר דלמא לא היא כ"א הטעם משום דלוחשות עדן עצים מקרי ואין כאן זוז"ג:

רש"י לוחשות אסורין לר' דלא תימא כי היכי דלמ"ד מותרין לכ"ע קאמר ה"נ למ"ד אסורין לכ"ע קאמר וכי פליגי ר' ורבנן בתנור ישן שגרפו פליגי לא היא כ"א לוחשות אסורין לר' הוא דקאמר ובלוחשות פליגי דכן מ' מל' הש"ס דלמ"ד מותרין רבנן פליגי גם באבוקה אבל למ"ד אסורין באבוקה מודו רבנן לא זולת אבל בלוחשות פליגי:

מכלל דרבנן וכו' כ"כ לעיל דלד' רש"י צ"ע דלמא להסק לכתחלה מודו רבנן אבל בתר דדייקא נ' דלק"מ דהרי ההסקה אדרבא מצותן בכך בשריפה ואי אסרה תורה ההנאה של בישול או אפיי' אסרה תורה וק' הרי לרבנן אין כאן שבח עצים ואין זו הנאה של האי' אלא דק' לי דלמא מדורה לחמם אסרה תורה שנהנה בהדי' מהאי' אבל לד' תוס' גם המדורה הוא מהמשהו הנשרף לק"מ וצ"ע ואחר העיון נ' דרש"י בא ליישב זה במ"ש ד"ה בשרשיפא אבל הנאת היסק ההנאה באה אחר הביעור או בשעת ביעורו ואימת בא בשעת ביעורו וע"כ אמדורה להתחמם קאמר לא זולת וגילה לן רש"י דהש"ס בכיון נקט שרשיפא דלא נידוק מכאן דהתורה אסרה ליהנות מעצי איסור בשעת ביעור ותק' לן א"כ מאי קמ"ל מתני' דלר"י בחמץ אסור ליהנות בשעת ביעור והרי גם בערלה אסור ליהנות בשעת ביעור לכך קאמר הש"ס בקרא דערלה ס"ד דקאי אשרשיפא ואכתי מדורה לרבנן ואבוקה דפת לר' מקרא לא ידעי' וקמ"ל תנא בחמץ וה"ה לערלה אליב' דר"י:

אמנם המעיין בתוס' ב"ק פ' הגוזל עצים שנחלקו על רש"י ופי' עצים דמשחן שמחממין הביאו משם כעין ראי' לשטתם דהש"ס דנקט עצים דמשחן דהיינו מדורה להתחמם היינו משום דבמדורה גם רבנן דפליגי עלי' דרבי באבוקה מודו במדורה וא"כ שיטת תוס' בב"ק משם אליב' דרש"י דטעמא דרבנן משום דאין הנאת ההיסק ניכר ושטת תוס' בשמעתין לנפשיי' ומפ' כרש"י בב"ק שם בעצים דמשחן היינו להאיר וע"ז הק' הא מ"מ במקום השלהבת:

המאיר עכ"פ כבר נשרף ולכאורה י"ל לד' רש"י שם דהני עצים דמשחן הם עצי גופר והזפת שעלי' בוער אף שהם בעין עדן וע"ד שכ' תוס' פ' ב"מ בשמן בשר ותבואה דמודו רבנן מה"ט:

ויל"ד בד' תוס' הא סוגי' דהתם בשביעית קאי דדרשי' לאכלה ולא לסחורה ואצטריך קרא דבעצים לא משתעי קרא וא"כ ע"כ כרבי אתיא הך ברייתי' דלרבנן הרי גם בערלה לא אסרה תורה כ"א לעשות מהם שרשיפא וצ"ל דעכ"פ מודו רבנן דאסור לעשות סחורה בעצי ערלה וא"כ גם לרבנן מקשי הך ברייתא ושפיר הק' תוס' אא"כ יק' לנו מ"פ הש"ס

לרבנן עצי אי' היכא משכחת לה הא לסחורה מיהת אסורה וצ"ל דכיון דלשריפה לא אסרתו תורה והרי רק לשריפה קאי ולמה לא יהא מותר ה"ה למוכרן לשריפה ולכאו' היינו דוקא לר' אבהו דמנבילה דלאכילה קאי יליף ואצטריך קרא להתיר למוכרה לאכילה א"ש מ"ש משא"כ לחזקי' דיליף אי' הנאה מלא יאכל היתר המביא לידי אכילה שפיר אסור לעשות סחורה בעצי אי' עכ"פ ואולי ה"ט ג"כ דהציע הש"ס שמעתא דחזקי' ור' אבהו מקמי שמעתא דהכא:

באו"ד שהרי באכילה וכו' לכאורה הך ראי' אליב' דר"ל פ' ג"ה דס"ל הנאת מעי' בעי' אבל לר"י דקיי"ל כוותי' דהנאת גרונו בעי' שפיר הוה באכילה הנאתו וביעורו שוה ממש וכוונת תוס' וא"כ ת"כ מהך ברייי' לר"ל אלא ש"מ דלאו דווקא:

באו"ד הואיל ורוב הנאה אחר ביעור הא דעכ"פ הנשרף נותן חום יותר ממשהו הדולק ומ"מ לא בטל המשהו כמ"ש הר"ן דאי' בעין לא בטיל:

בסו"ד אבל תימא אולי מקו' זו של תוס' דייק הרמב"ם דלוחשו' מותרות להל' מדמק' הגמ' בב"ק סתמא רק למ"ד לוחשות מותרות ואמנם באמת קו' התוס' רק על המק' שם אבל למאי דמסקי' רוב עצים להסקה דהיינו לאפות פת כי על הלחם יחיה האדם ודרך אפייי' הפת על הרוב לגרוף התנור קודם אפייי' ול"ק אפי' למ"ד לוחשות אסורות ולא תק' לד' הפוסקים דלוחשות אסורות:

תנור שהסיקו בעצי הקדש יל"ד מאי הביאו לאיבעי' זו וד' רש"א דאסיק אדעתי' סברת רבא וצ"ל לפי"ז דהש"ס הוא דקאמר ומה בין זו לערלה ואמנם נ' לבאר וע"ד שביאר הרש"א דהמק' לא ידע מהא דאפר הקדש וכו' דק' לי' לרב"ח למה לא נקט תנא בקיצור שהסיקו בעצי אי' ולמה פרט ערלה וכלאי הכרם דווקא וי"ל דבא אגב אורחא לאשמעי' דקליפי ערלה וקשין של כלאי הכרם אסורין וי"ל ג"כ דבא למעוטי ולא אחרים ומסתבר' למעוטי מיהת הקדש ור"ל דבהקדש מודו רבנן דשבח עצים אסור והכי מת' לי' רבא והק' עלי' טעמא מאי לחלק כיון דהא דאין שבח עצים לפי פי' רש"י משום דהאי כבר כלה ואינו ממש בפת ומ"ש הקדש ומשני לי' שאני ערלה ופי' רש"י הלכך לא חמיר' מ"ש כלה אי' פי' לדברי' דמאחר דאין האי בעין נהי דשב"ע חשוב משהו כיון דלא הוה משהו בעין בטיל במאתי' משא"כ בהקדש דלא שייך ביטול:

וגם לשטת תוס' היה אפשר דקו' המק' היה מאחר דטעמא דרבנן משום דהאבוקה ממשהו הנשרף ומאחר דלא ידע המק' מברייי' דאפר הקדש א"כ ק' מ"ש ערלה ומ"ש הקדש ומשני לי' דמודו רבנן דמשהו דולק מהבעין אלא מאחר דהרוב הוא ממשהו הנשרף בטל ההוא בעין לגבי' ובהקדש לא שייך זה אלא דלפי"ז לא מק' תוס' מידי הא

הקדש טעמא משום דיש לו מתירין ליהוי טעמא משו"ה עכ"פ לא בטיל אם לא שנדחוק דהתוס' דהכא אזדו בשטת המרדכי פ' חבי' בשבת דבאי' שנולד בתערובות לא שייך יש לו מתירין וצ"ע בתוס' ב"ק בסוגי' דצנועים שנחלקו על המרדכי ודע דלד' רש"ל צ"ל דתוס' נחלקו על הר"ן ולא ס"ל זוז"ג מטעם ביטול דאי כהר"ן שוב לא מק' תוס' מידי:

תוס' ד"ה בעצי שלמים וע' רש"י ונ' דיל"ד עלי' דרב"ח דהו"לל או שהסיקו בשוגג או שהסיקו בעצי שלמים ומשני הש"ס דלהכי סתם לה משום דמיירי בתרווייהו בעצי שלמים אפי' במזיד ולהכי לא נקט בשוגג ובהקדש בשוגג ולהכי לא נקט עצי שלמים דווקא תוס' בד"ה ורמנהו צ"ע מאי ק' להו הא קו' הש"ס לרבא דמק' והלא מעל המסיק ורבא לא אסיק אדעתי' תירוצא דרב פפא ושפיר אק' לי' מהך ברייי' ולמימרא דע"כ איתא לדרב פפא וצ"ע. תוס' ד"ה חוץ מעצי אשירה כדאמרי' פ' כל הצלמים והתם ר"ל הוא דקאמר התם הכי וכוונת תוס' דר"ל וודאי לא פליג אהך ברייתא וצ"ע:

עבודה זרה

בפ' כל הצלמים

זורעים תחתיה פי' וגם האילן קשה. יל"ד מאי וגם דנקט רש"י ולכאו' ר"ל דהנבייי הוה בימות הגשמים לזבל מ"מ גם האילן ק' ותלמיד א' השיב דכוונת רש"י דאף דבימות הגשמים אין עלין באילן וצלו מועט מ"מ בימות הגשמים גם החמה מועטת וצל אילן לבד ג"כ מזיק. והנה שבק תנא דידן שאר זרעים ונ' דבשאר זרעים הדין הפוך דבימות הגשמים אסורין דהצל אינו פוגם להם והנבייי הוה להם לזבל ובימות החמה שהצל אינו מועיל להן ונבייי אין כאן מותרין:

תוס' ד"ה ורבנן סברו המעיי' בריטב"א ימצא כי רבי' שמואל נחלק על רש"י דס"ל אגוז וקרקע מקרי זוז"ג וכן צ"ל קרקע כמו"ש רש"י בסוף הסוגי' וע"ז נחלק הר"ש והנה בס"ד כ' הריטב"א ע"כ גם רש"י מודה דלא חשיב צל זוז"ג דאל"כ האיך בא הש"ס לומר דטעמא דרבנן משום דזוז"ג מותר וא"כ אמאי אסרי בימות החמה ובחזירין וז"ש רש"י זוז"ג נבייי וקרקע ולא כ' נבייי וירקות כמ"ש לקמן אגוז וקרקע משום דבס"ד ס"ל דאגוז וקרקע באמת לא מקרי זוז"ג ונ' לבאר דר"ש ס"ל כד' תוס' דפלוגתא דר' ורבנן באבוקה כנגדו היינו דלר' אבוקה חשוב אי' בעין ולא שייך זוז"ג ולרבנן לא חשיב בעין וא"כ גם צל אשירה או האגוז שנוטעין אותו בקרקע מקרי אי' בעין ול"ש זוז"ג ורבנן דפליגי התם היינו משום דס"ל דגם אבוקה לא מקרי אי' בעין ורש"י לטעמי' דס"ל דטעמ' דרבנן משום דהאי' כבר כלה והפעולה אין בה ממש וה"ה בצל ואגוז שייך ה"ט אמנם מה דנטה רש"י מד' תוס' היינו למ"ד לוחשות מותרות ופליגי באבוקה וכפי' התוס' ק' וכי במציאות

יחלוקו אבל למ"ד לוחשות אסורות לר' ובלוחשות פליגי אבל באבוקה כ"ע מודו א"כ שפיר מסתבר דה"ט משום דבאי' בעין ל"ש זוז"ג ומעתה י"ל לד' רש"י דבס"ד הוה ס"ל כמ"ד התם באבוקה כ"ע מודו וה"ה הכא צל וקרקע לא הוה זוז"ג אבל במסקנ' דבאמת באבוקה פליגי י"ל דגם צל עם קרקע מקרי זוז"ג:

וכ' תוס' דדמי לפרה כוונתם דלד' רש"י לקמן מיירי כי לע"ע נתפטמה רק בכרשיני ע"א ולד' תוס' אין זאת זוז"ג כ"א מיירי כמ"ש תו':

גמ' הא אפכא ע' בריטב"א שיישב דל"ש כאן לכתחלה ולמ"ש הר"ן דזוז"ג מטעם ביטול וא"כ לכתחלה אסור משום דאין מבטלין אי' לכתחלה ואמנם ה"ד אם נתכוין לבטל וכמ"ש הר"ן פ' אין מעמידין וא"כ בלא"ה לק"מ וז"נ כוונת רש"י לקמן שכ' איפוך ולא תשני דר"י אדר"י כדשנית וק' פשיטא ואמנם לכאו' הוה מ' דמ"מ צריכא לתי' הש"ס משום דלכתחלה עכ"פ זוז"ג אסור ור"י התם לכתחלה קאמר זורה לרוח וע"כ משום דאזיל לאיבוד לזה כ' רש"י דלא היא דלא מקרי כה"ג לכתחלה כיון דאינו מתכוין לבטל האי' וכמ"ש:

תוס' ד"ה דקאזיל לאיבוד נ' ד' רש"י דע"כ לא פליג ר' יוחנן אלא בנשתברה מאלי' אבל אם באמת בטלה ישראל קודם שזכה זה מודה ר"י דהרי ה"ק ר"י הא לא בטלה. ובענין קו' שניה הנה מה"ת ישראל מבטל ע"א של נכרי אלא דרבנן גזרו דלמא מגבה לה והדר מבטל לה וא"כ כה"ג דבא לעקרה לגמרי לא גזרו רבנן אלא דרבנן דאפליגי אדר' יוסי ס"ל דכיון דהשתא בעלי רבנן לביטולו של ישראל אפי' דיעבד לא מהני ביטולו וע"ז פליג ר' יוסי וע' ברש"י ותמצא כדברי ואמנם הקו' הג' מעגל ומפלצת וודאי אלימא טובא ונ' ד' רש"י דפי' ד' ר' יוסי כך האמת דמדבר ונחל קדרון לאו מגדלי צמחי' אבל לאיזו ענין ספר לנו הכ' ביעור העגל והמפלצת אם אינו ענין לע"א של ישראל תנהו ענין לשל נכרי ולמימר דסגי בביעור כזה בכ"מ וע"ז השיבו רבנן הרי בעגל כ' בהדי' ויזר על פני המים ונחל קדרון מפורסם שאינו מצמיח וא"כ אדרבא אפכא אשמעי' קרא דבעי' ביעור שאין בו הנאה בשום אופן:

רש"י ד"ה כדשני' ולעולם ר"י זוז"ג אסור ס"ל נ' כוונת רש"י דע"ע י"ל דלכ"ע דיעבד זוז"ג מותר אלא בלכתחילה פליגי אבל מדמק' דר"י אדר"י מדיעבד ש"מ דר"י לעולם זוז"ג אסור ס"ל היינו אפי' דיעבד:

כדרב מרי מדהביא הש"ס דוגמא לסברא זו מ' קצת כפי' תוס' דצל עם הקרקע לא הוה זוז"ג ואפ"ה אמרי' כאן דמהני צל להתיר מה שאוסר הנביי' וכדרב מרי דכה"ג יצא שכרו בהפסדו ולא מחשב להו לאנשי הנאה כלל:

תוס' ד"ה נוטעין ייחור למעיי' מבואר דד' קו' לד' רש"י דלרש"י אגוז דיעבד מותר ול"ש גזירה ורישא ל"ל ואמנם לד' רש"י טעמא דיחור גופא רבותא היא דלרש"י מבריך ומרכיב אסור לכתחל' דמחזי כמבטל אי' לכתחלה וס"ד ה"ה נוטע קמ"ל נוטע לח מקרי מבטל אי' כיון דעכ"פ משעת נטיעה יתחול בתחלה שני ערלה:

תוס' ד"ה ואין נוטעין ודוחק לומר פי' ד' תוס' דפשיטא להו דהא דנשרפין אפרן מותר משום דנעשה מצותן וא"כ מהי"ת יהא נוטע אגוז מותר וצ"ל דכה"ג לא הוה מצותן בשריפה וזה דוחק אמנם ד' רש"י נראה דרבות' קמ"ל מתני' ל"מ אפר דממיל' וודאי מותר בנשרפין אפי' שרפו בידים לא תימא דהוה כמבטל אי' לכתחלה קמ"ל דשרי ולא בעי למימר דבעי' שריפה דווקא כ"א דליהוי עפרא ובנטיעה ג"כ הוה עפרא וצריך לבאר לד' תוס' מ"ט דיעבד שרי רבנן וצ"ל משום דס"ל גידולי ערלה שרו וכתי' תוס' לקמן. וא"כ ה"ה לד' רש"י כה"ג מה"ט אפי' לכתחלה שרי דהא הוה עפרא:

והבריך והרכיב ע' רש"י ותוס' וריטב"א שהק' מהבריך ונ' ד' רש"י ותוס' דהבריך הוה ג"כ כעין הרכיב אלא שהרכיב למעלה כדרך ההרכבה והבריך למטה סמוך לשרשי':

תוס' ד"ה שאם נטע בסו"ד וע' בר"ן שיישב ד' רש"י ויל"ד לדבריו א"כ עכ"פ למבטל עצמו הו"ל למתסר לכתחלה כמו בכל מבטל אי' וצ"ל דהכא אפי' חד גורם רק מדרבנן אסור וכד' הרמב"ם דבאי' דרבנן לא קנסו מבטל אי' לכתחלה וצ"ע:

רש"י בשלהי הסוגי' הל' כר' יוסי דזוז"ג מותר כוונתו דגם הבעל אבעי' ידע דהל' כר' יוסי אמנם הוה מס' לי' אי ר' יוסי לחומר' או לקולא ושלח לי' דהל' כר' יוסי דזוז"ג מותר:

מרוב טרדות בעוה"ר לא הגעתי בסוגי' זו הלאה:

בענין התופס לבעל חוב

ביצה שלהי משילין ב"מ פ"א

וגיטין פ"א לשבועות תרל"א

בע"ה ביצה רש"י ד"ה רגלי מי שנתמלאו לו שנעשה בה שלוחו וזכה לו הנה מאי בעי רש"י בזה רב ששת סבר בירא דהפקירא והמגביה מציאה לחבירו לא קנה דאמרי' בב' אוחזין דהוה תופס לבע"ח ק' ג"כ מה כוונת רש"י בזה כי רש"י בא בב' דיבוריו אלו לחלוק על פי' רשב"ם שהביאו בתוס' דגריס ר"נ סבר קנה חבירו ומשום דלא שייך כאן תופס לב"ח והביא רש"י בזה ב' ראיות נגד דברים אלו דהנה יל"ד מה עלה ע"ד הש"ס כלל לומר דר"נ סבר בירא דשותפי הוא ולא פי' מיד דפליגי במגבי מציאה גופא ובשלמא לד' רש"י דבאמת ר"נ ע"כ סבר מסוגי' דב"מ דמגבי' מציאה לא קנה חבירו אלא דטעמ' דר"נ מאחר דהמגבי' לא קנה קנה חבירו מן ההפקר ק' לי' לש"ס ל' כרגלי מי שנתמלאו לו דהרי אין

הטעם משום שנתמלאו לו כ"א הטעם משום שזכה מן ההפקר ומה"ט לא רצה הש"ס מעיקרא לפ' כן ד' ר"נ עד דלא משכח אתרח אחרינ' משא"כ להרשב"ם דבאמת משו"ה קנה משום שנתמלאו לו ואמאי לא מפ' הש"ס מיד טעמא דר"נ וזה שכ' רש"י כרגלי מי שנתמלאו לו שנעשה זה שלוחו כלומר דל' זה מ' שנעשה שלוחו ועוד בה שנית דאי לא שייך כאן תופס לבע"ח ומ"מ פליג רב ששת מטעמ' אחרינ' ומאי קאמר הש"ס מ"ס בירא דהפקיר' הוא והמגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו הא במציאה כי האי דלא שייך חב לאחרים אכתי לא אשכחנ' מ"ד לא קנה אלא ש"מ דגם כאן שייך חב לאחרים והנה צריך ליישב קו' זאת לפי' רשב"ם גם צריך ליישב דהתוס' הקשו לפי' רש"י היאך נאמר מאחר דלא נתכוין המגביה לקנות שיקנה ואנן נק' לפי' רשב"ם דס"ל לרב ששת מגבי' מציאה לא קנה חבירו ומ"מ הממלא מהיכן קנה מאחר דלא מפ' הרשב"ם כר"ת ואם גם נימא דבס"ד הו"מ הש"ס להק' כן אלא דעדיפ' מניה מקשה מ"מ הרי גם למסקנ' ק' ולזה נ' דהנה ה"ה כ' על הא דהרי"ף השמיט פלוגת' דר"נ ור"ש דהיינו משום דכבר ביאר במק"א המגבי' מציאה לחבירו קנה חבירו ומ"מ תמה עליו הרא"ש הרי קיי"ל גם מעינות הנובעים ר"ל של יחיד ג"כ כרגלי כל אדם וא"כ נ"מ לענין מעינות הנובעי' והו"ל להרי"ף להביא והנה קו' הרא"ש יש לתרץ לכאורה דהרי"ף מפ' כר"ת דטעמ' דר"נ משום דס"ל לא קנה חבירו והיינו בחב לאחרים והנה יל"ד מדוע פליג ר"ת ארשב"ם ובאמת כי בב"מ הביא תוס' גם פי' זה של רשב"ם בשם ר"ת ומ"מ הרי האי תי' לכאורה אמתי ומאי ק' להו בגוי' ואמנם באמת יש לחלק בענין זה בין בור לבאר כי בור אם גם יש בו מים הרבה מ"מ סופו להתרוקן ומאן לימא לן דכה"ג לא מקרי חב לאחרים אבל בבאר הנובע וודאי שייך ד' רשב"ם ומעתה מאחר דעל בור של עולי בבל אנו קיימין לא ניח' לר"ת ד' רשב"ם ומפ' כמו שפי' ומעתה ד' הרי"ף כר"ת ואמנם ע"כ ל"פ אלא בבור דשייך חב לאחרי' אבל בבאר הנובע דל"ש חב לאחרים כ"ע מודו דקנה מטעם מיגו וממיל' הוה כרגלי הממלא ולא הוצרך להביא כ"א סתמא דמתני':

והנה עד"ז באמת נבא בע"ה ליישב ד' רשב"ם דבס"ד באמת הוה מ' לן דפלוגת' דר"נ ור"ש בבור והתם שייך חב לאחרים ושפיר קאמר הש"ס רב ששת סבר בירא דהפקירא הוא ומגביה מציאה לא קנה חבירו דהו"ל חב לאחרים וגם לא הי' יכול לע' בס"ד דר"נ מודה אמנם מאחר דלא קיימי' סוגי' בבור ע"כ במעינות הנובעים דדינם כבור פליגי והתם שפיר קאמר ר"נ דקנה דל"ש חב לאחרים ור"ש מ"מ ס"ל דלא קנה דלית לי' מיגו ואמנם מאחר דבמעינות הנובעים של יחיד עסקי' כיון דלא קנה חבירו ממיל' הם כרגלי הממלא דבאמת הם ברשותו ומיירי שבעל הבאר דלה אותם ולמה לא יהי' שלו לאחר

שדלה אותן ברשותו נהי כ"ז שהם בתוך הבאר הרי הם כרגלי כל אדם לאחר שדלה אותן בעל הבאר וודאי הן ברשותו:

והנה יל"ד בד' ר"ת שכ' והשתא ניחא ההיא דב"מ דגם הוא לא קנה מה ענין זה לב"מ מה דהוה ק' מב"מ כבר נתיישב מאחר דר"נ גם כאן סבר דלא קנה חבירו ונ' כוונת ר"ת ע"ד אחר דלפי פי' רש"י ק' הרי ר"נ טעמא קאמר התם משום דהו"ל תופס לבע"ח והכא ל"ש זה כמ"ש רשב"ם אמנם לפי' ר"ש ניחא והשתא ניחא לד' ר"ת ההיא דב"מ ר"ל דקאמר ר"נ הו"ל תופס לבע"ח דר"ל דגם הוא לא קנה וכמ"ש:

ויל"ד לפי' רשב"ם א"כ ר"ש ס"ל אפי' היכא דל"ש חב לאחרים מ"מ המגבי' מציאה לא קנה ומדוע נחלקו התוס' בב"מ שם ד"ה ולימא מר מעני לעני מחלוקת על רש"י שפי' דבמיגו פליגי והשיגו תוס' דבחב לאחרים פליגי הרי מודו תוס' דאיכא מ"ד דהיינו רב ששת דס"ל אפי' היכא דל"ש חב לאחרים ג"כ לא קנה חבירו וצ"ל דעכ"פ לר"נ ה"ט והוצרכו תוס' לפ' כן כדי ליישב ד' ר"נ ומ"מ רש"י דפליג וס"ל דטעמ' דר"נ דלית לי' מגו לא מצי לפ' שם כד' תוס' וה"ה לר"ת ע"כ לר"נ בפי' שני שכ' לעיל לר"ת במגו פליגי וכד' רש"י:

רש"י ד"ה במגבי' מציאה אבל משנתנה לו קנאה כדתנן ואם משנתנה לו וכו' יל"ד מאי ראי' הוצרך רש"י להביא ע"ז הרי רש"י בעצמו כ' בב"מ דממ"נ זכה בו המקבל ונ' דרש"י בא ליישב מאין לר"נ למימר דגם המגבי' לא קנה וכ' רש"י דדייק לי' ממתני' דתנן ואם משנתנה לו אמר וכו' לא אמר כלום ומאי בעי תנא בהא דלא אמר כלום א"ו באמת המשנה עצמה א"צ וכמ"ש רש"י דממ"נ קנה אמנם עיקר רבותא הא דלא אמר כלום דהנה המגבי' זה אינו אומר כ"א שהוא זכה בה תחילה ובמתנה נתנה לו ורצה שיחזוק לו טובה ע"ז או אולי יהא שונא לקבל מתנות וע"ז אמר תנא לא אמר כלום אין בדבריו ממש כי אם מהפקירא אתרע ליד המקבל והתינח אם המגבי' לא קנה משא"כ אי כר"ש דהמגביה קנה מאי לא אמר כלום דתנן וזה כוונת רש"י ואמנם ד' ר"ש דאדרבא ה"ק תנא דס"ד מאחר דבאמת זכה המגבי' ושלו היתה עד שנתנה ליד המקבל להימן דבפקדון נתנה לו קמ"ל דלא אמר כלום כ"א מאחר דנתנה לו סתם במתנה נתן לו. וז"נ פי' ד' רש"י במתני' ב"מ שם שכ' אהך סיפא אי קניי' קמא וכו' כ' חדא לר"ש דס"ל קניי' קמא וחדא לר"נ וכ' בכל חד טעמו בצדו טעמא דרב ששת כיון דלא מתכוין להקנות לחבירו ר"ל אף דלא נתכוין לקנות קנה ממילא דלא גריעא ידו מחצירו של אדם שקונה לו שלא מדעתו ואי לא קניי' דלא נתכוין לקנות היינו לר"נ דס"ל דבעי' נתכוין לקנות ומ"מ לא כ' רש"י דברים אלו דקניי' קמא כ"א לרב ששת דהכי ס"ל וכמ"ש רש"י כאן משא"כ בש"ס שם

אליבא דר"נ לא כ' רש"י כ"א דגלי דעתי' דאדעתא דהאי אגבהי' ולא אמר כלום היינו אפי' מתנה אין כאן ומשו"ה לא רצה רש"י לפ' דבמתנה נתנה לו וכמ"ש דהיינו לרב ששת:

רש"י בסו"ד ואי' דגרסי ויל"ד הלא עיקר פלוגתא אי קנה המגבי' ואמאי קאמר הש"ס בקנה חבירו קמפלגי ונ' דרש"י יישב זה במ"ש קנה חבירו משנתן לו כלומר דמשו"ה סבר ר"ל דחבירו קנה ולא המגביה דע"י שנתן לו גלי דעתי' דלא רצה לקנות ובע"כ ל"ש קני' ור"ש לא ס"ל הך סברא:

במתני' הי' רוכב ע"ג בהמה כ' הש"מ דבהוה נקט תנא שרואה יותר מרחוק ונ' דבאמת בכיון נקט תנא הכי דקיי"ל ד' אמות של אדם קונות לו כ"ז שלא גלה דעתו דלא ניחא לי' דלקני וא"כ תנא לדיוקא אתא דווקא ברוכב דהיינו חוץ לד' אמות דעדן לא קני לי' ד' אמות הוא דמצי האי אמר אני זכיתי בה משא"כ במהלכין דהיינו תוך ד' אמות דכבר כשראה המציאה ואידך לא ראה קני לי' ד' אמות מדעתו לא מצי אידך אמר אני זכיתי בה אמנם היינו דווקא לר"י דבמציאה לא אמרי' תן כזכי משא"כ לר"נ ור"ח דס"ל גם במציאה אמרי' תן כזכי א"כ כשאמר לו זכי גלי דעתי' דזוכים דחצירו ניחא לי' דלקני בד' אמות לא ניחא לי' דלקני א"כ אין חילוק בין רוכב למהלך ושפיר דייק ר"י דטעמ' דמתנה לאו משום תופס לב"ח כר"ל ור"ח כ"א משום תן לאו כזכי:

וראה את המציאה נ' דמשום סיפא נקט האי לישנא דלישנא מ' שהיתה מציאה מבוררת הכל יודעים שהיא מציאה וא"כ ס"ד דנאמן טפי כשאומר אני זכיתי בה תחילה ודווקא היכא דסבר דמני' נפל ולא ידע כלל בעת הגבהה שהיא מציאה הוא דלא מהימן קמ"ל. והנה בארנו עכ"פ לר"י מתני' מאי קמ"ל אמנם לר"נ באמת מ' לי' דהא גופא קמ"ל דזכיתי בה עכשו קאמר והמגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו:

מי שליקט פירש"י שאינו בעל שדה וע' ש"מ דס"ל לרש"י דקרא דלא תלקט מפיק לן מהאי מיגו ומ"מ מאי בעי רש"י בזה ונ' דרש"י בא ליישב לן חדא דאמר עולא מעשיר לעני מחלוקת ור"ל דפליגי אי אמרי' תרי מיגו או לא וק' מאחר דמעשיר לעני מציאות רחוק דאם העשיר רוצה לזכות לעני יכול ליתן לו משלו לימא עולא בבעל השדה עני מחלוקת דבעי' ג"כ תרי מגו והוה ורגיל שעני ילקט כה"ג לעני אחר א"ו כה"ג מודה ר"א ותו ל"ל לר"נ למפלג כולי האי לימא דרבנן פליגי במעני לעני משום דכ' לא תלקט אלא ש"מ דר"נ ס"ל ג"כ דבא הכ' להזהיר לעני על שלו והביא רש"י דמסתמא בגמ' דחולין הכי ס"ל והתימא על תוס' גיטין סוגי' דתופס לבע"ח דמ' להו דר"פ קושטא קאמר דקרא להכי אתא וצ"ע:

יתננה לעני הנמצא ראשון ע' ש"מ ומ"מ יל"ד ל"מ למאן דס"ל קנה המגביה וודאי ק' הרי יכול לר"נ לזכות בה לעצמו אפי' למאן דס"ל לא קנה המגביה ג"כ ק' למה לא קיצר התנא ואמר לא זכה לו בשלמא לעולא דמעשיר לעני מחלוקת אבל מעני לעני מודו רבנן אתא מתני' לדיוקא דבמי שאינו יכול לעכב עצמו דהיינו עשיר הוא דלא זכה לעני אבל עני דאם אמרת לא זכה לו מ"מ יוכל לעכב עצמו כה"ג מודו רבנן אבל לר"נ וסייעתי' קשיא ונ' דבפשט ד' מתני' זו נחלקו לד' רש"י בביצה ר"נ ור"ש ר"נ מפ' לה כיון דבעני ג"כ מיירי מתני' דתנא להורות דהמגבי' מציאה לחבירו אפי' המגבי' לא קנה ואי הוה מקצר ושונה לא זכה הייתי אומר לו לא זכה אבל לעצמו זכה קמ"ל באריכו' זה דגם לעצמו לא זכה ור"ש ס"ל כיון דאי פליגי מעני לעני ע"כ מיירי בעני שאינו רוצה ליטול לקט שכחה דאל"כ יזכה בה לעצמו ויתננה לאותו עני ומעבד מצוה בממונו אלא ש"מ דאינו רוצה ליטול פאה ובמה דלקט דליקני וכה"ג וודאי לא קנה המגביה:

רש"י חד מגו מעני לעני כוונת רש"י דלא תימא הלא גם מעני לעני הוו תרי מגו מגו דבעי זכי לנפשי' ומגו דזכי לנפשי' לזה כ' רש"י דמעני לעני מקרי חד מגו דמגו דאי בעי למאן דאי' לי' ומגו דזכי חדא מלתא הוה:

תוס' ד"ה ולימא מר כ"כ במק"א בביצה למעלה דכוונת תוס' להבין פי' רשב"ם דדווקא היכא דשייך תופס לב"ח הוא דפליגי ר"נ ור"ח על ר"י ואמנם לאיזו ענין הוכרחו תוס' להביא מרב חסדא בגיטין הלא גם בשמעתין קאמר ר"נ ורב חסדא הכי ונ' דהיינו דלמא ע"כ לא קאמר ר"נ ור"ח לקמן אלא במגביה לעצמו בלא שליחות ואמנם מתני' דפאה מוקי ר"נ דומיא דמתני' דידן דמיירי בשליחות והתם לית לי' לר"נ תופס לב"ח לא קנה כ"א מטעם דלא אמרי' מגו ומשו"ה פי' רש"י דבמגו קמפלגי והוה א"ש בזה מה דהק' רבא לר"נ דווקא מפועל ולא לרב חסדא דפועל שליח הוה וכמ"ש בש"מ לקמן ורב חסדא מודה בי' אך א"נ דלית לי' מגו הוא דק' עלי' וע"ז כ' תוס' דהרי גם ר"ח דייק למלתי' ממתני' דפיאה והאיך נימא דר"נ ור"ח בפי' דמתני' דפאה פליגי והיינו דהביאו מגיטין אמנם ד' רש"י נ' דאי כד' תוס' א"כ גם ר"ח מוקי פלוגתיי' במעני לעני ור"פ דמוקי התם פלוגתיי' במעשיר לעני כעולא הו"ל דלמא מעשיר לעני אלא ש"מ דגם לרב חסדא אפי' מעשיר לעני מחלוקת ואי לר"נ שוב הוה טעמא משום תופס לב"ח וא"כ ל"ש מעני לעני ל"ש מעשיר לעני הו"ל בקיצור דלמא התם בתופס לב"ח פליגי אלא ש"מ ר"ח לחוד ור"נ לחוד:

אמנם פי' ד' תוס' נ' עד"ז דלכאורה ק' מאי בע"ח שייך כאן בשלמא בעני שייך שפיר בע"ח שהתורה זכתה לו אבל במציאה מאי בע"ח איכא אלא ע"כ משום דאמרי' מגו

הו"ל למקבל זכות בגוי' והך מגו משוי לי' לבע"ח אמנם אם גם תופס לבע"ח לא קנה במקום שחב לאחרים ל"מ מיגו. ועד"ז מובנים ד' ר"נ ור"ח דקאמרי מגביה מציאה לא קנה חבירו מ"ט הוה תופס וכו' וק' בשלמא התם לא קנה דל"ש מגו משא"כ במציאה דשייך מגו א"ו משום דהך מגו לא מהני כ"א לשווויי' בע"ח שפיר קאמרי ר"נ ור"ח:

אא"כ ק' טובא לשטת רש"י ונ' בניישב תחלה ד' רש"י שכ' לקמן אהא דר"נ ור"ח שלא עשאו הנושה שליח לתפוס ותמהו עליו בתוס' ויותר ק' מזה שרש"י בעצמו כ' כדאמר בכתובו' ונ' בניישב תחלה ד' הרי"ף בתשובה שהביא הרא"ש דל' קנה דקאמר ר' יוחנן ק' וגם מאי קמ"ל ר"י וגם מה ענין זה למציאה ונ' דלכאו' יק' נהי דדחו הראשונים ד' רש"י מההיא דכתובות מ"מ אר"פ ור"ה ברי' דר"י בכתובות שם ק' מאין להם דר"י אפי' בעשאו שליח קאמר דהרי ל' התופס ל"מ כן כ"א כמ"ש רש"י ונ' דאדרבה ק' להו עלי' דר"י קו' הרא"ש ואמנם כל הני קא ליתנהו אלא אי מיירי ר"י בלא עשאו שליח דיוכל הלוה לומר לאו בע"ד דידי את והו"ל גם במקום שאינו חב לאחרים רק תק"ח וק' קו' הרא"ש ואמנם מדאמר ר"י הכי ש"מ דאדרבא ר"י בעשאו שליח מיירי דבאינו חב לאחרים מדינא קנה דל"מ למימר לי' לאו בע"ד דידי את וקאמר ר"י דבחב לאחרים לא מצי משוי שלית וכמ"ש הרא"ש אד' רש"י וא"ש ד' הרי"ף והנה גם ר"נ ור"ח ק' להו הני קו' אד' ר"י ודאמר רחב"א משמי' דר"י מגבי' מציאה קנה לא שמיע להו ודנימא דר"י מיירי בעשאו שליח ל"מ להו דס"ל משליחות מ"מ מהני אלא ש"מ ר"י מיירי דגם התופס הוה בע"ח ואי' לי מגו וא"כ מדינא קנה אמנם במקום שחב לאחרים לא קנה ושפיר קאמר ר"י והשתא ה"ק ר"נ ור"ח מגבי' מציאה לא קנה חבירו מ"ט הו"ל תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים ותופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קנה פי' דאמר ר"י הכי וע"ז כ' רש"י דלאו ר"נ ור"ח מנפשי' קאמרי כ"א הל' פסוקא קאמרי כדאמרי' בכתובו' משמא דר"י ודייקי מני' דע"כ במקום מגו אמר ר"י הכי דאל"כ ק' קו' הרא"ש וכמ"ש אמנם כ"ז משום דר"נ ור"ח ס"ל דשליח מהני דאל"כ לא דייקי מר"י מידי דר"י ר"ל דע"י שליח ג"כ לא קנה וכר"פ ור"ה ברי' דר"י בכתובות שם ואמנם כ"ז משום דר"נ ור"ח לא שמיעא להו הא דרחב"א אר"י במגביה מציאה קנה ואמנם ר"פ ור"ה ברי' דר"י בכתובות שמיעא להו ושפיר דייקי דר"י בע"י שליח מיירי וכמ"ש:

והנה הרא"ש הק' עוד ממתני' ע"ד רש"י והש"מ מקו' רבא דפועל כשליח ותוס' השמיטו כ"ז משום דרש"י דייק בלשנא וקאמר דלא שוי' הנושה שליח כלומר דבנושה הוא דשייך שליחות דיש לו תביעה משא"כ במציאה מה שליחות שייך ואפשר דמה"ט שבקי תוס' גם הקו' שהקשו בגיטין הלא זכיי' מטעם שליחות והו"ל כשויא שליח לא היא שליח

מסר לו הנושה רשותו ומעצמו לא שייך זה ואולי ס"ל לרש"י מאחר דבכתובות שם שכיב הלוה ג"כ ל"ש שליחות דהרי אין למלוה ממי להפרע כיון דמיירי התם שלא הי' ללוה מקרקעי ומטלטלי דיתמי לא משתעבדו לבע"ח אלא דתפיסא מקמי דזכו בהו יתמי הוה מ' לן בס"ד שם דמהני ומ"מ שליחות אין שייך לזה מאחר דאין לו עם מי לדון:

רש"י מעני לעני אפי' מעני לעני כלומר דלאו דבעי ר"נ לומר דר"א מודה מעשיר לעני דבר"א לא אכפת לי':

רש"י ד"ה סיפא דאמר תחלה דאדעתא דהאי אגבהי' ע' רש"א וכבר כ' לעיל ונ' עוד כוונת רש"י דגם ר"נ מודה דידו של אדם קונה לו שלא מדעתו ואי לאו דגלי דעתי' דאדעת' דהאי אגבהי' וא"כ לא ניחא לי' דליקני הי' נאמן לומר זכיתי בה תחלה דהרי מאחר דמגבי' מציאה לא קנה חבירו ממיל' זכה בה ושפיר נתנה לו בתורת פקדון אמנם מתני' הא גופא אשמעי' מאחר דגלי דעתי' גם איהו לא קנה וא"ש דסיפא מאי קמ"ל לר"נ בשלמא לעולא תנא סיפא לגלויי רישא אלא לר"נ פשיטא ולמ"ש א"ש:

ואמנם יע"ל דלר"נ סד"א דה"ק לי' מאחר דידענא דמגבי' מציאה אם לא קנה הוא גם חבירו לא קנה לדעת שנינו הגבהתי' ועד"ז נתתיו לך קמ"ל דלאחר שיצאה מידו גם הא לא מהימן תוס' ד"ה איתבי' רבא לכאורה רבא רק לדחות זאת אומרת דרמי ב"ח אתא ולדינא ל"פ:

תוס' ד"ה דאמר תנה ע' ש"מ ויע"ל דבשלמא התם אמרי' דהאי תן ר"ל זכי ולעולם א"צ שיתנו לעבד כלל משא"כ הכא ע"כ תנה לי דווקא קאמר דאם גם כוונתו שיזכה לו מ"מ רוצה שיתנו לו לבסוף דאל"כ זכיי' מאי אהני לי' וא"כ ע"כ תנה לי דווקא ומאן יימר דגם זכה לי קאמר ומ"מ נ' דמקו' זו דייק רש"י דבאמת גם בשחרור צריך לתנו לעבד ולא הוה כזכי ממש וכד' הרמב"ם והרי"ף ול"מ כ"א שלא יוכל האדון לחזור ותינח התם אבל הכא כיון שעדן צריך לתנו למקבל בידו הוא ויכול לחזור בו אמנם כ"ז לר"י דס"ל מגבי' מציאה לחבירו קנה חבירו ואמנם לר"נ ור"ח באמת תן כזכי והא דלא קנה במתני' משום תופס לבע"ח וא"כ שפיר במתני' דהתם דס"ל לדדהו תופס לבע"ח קנה א"צ לתנו ליד העבד מאחר דתן כזכי ולא כמו"ש הר"ן שם ומעתה אין אנו צריכין לומר דרש"י חזר בו כ"א בא לפ' מתני' אפי' למאן דאי' לי' לגמרי תן כזכי דהיינו ר"נ ור"ח ולעיל פי' אליב' דהל' דקיימ"ל כר"י וכמ"ש:

גיטין פרק א'

תוס' ד"ה תופס לבע"ח י"ל דענין תופס לבע"ח קונה למאן דאי' לי' הוא מטעם דפריעת בע"ח מצוה ורשות ביד כל ישראל לכוף זא"ז לקיים המצות ואמנם כשיש לו נושים

אחרים וע"י שיפרע לזה לא יפרע לאחר ל"ש וממיל' ל"ש תפיסה והנה גבי שיחרור באמת מאחר דרוצה גלי דעתי' דחייב לי' אמנם השחרור מצ"ע הוה חב לבעלים מפאת דעובר אעשה דלעולם בהם תעבודו והא דמצי משוי שליח אף דאין שליח לד"ע היינו דגמרי' גם לענין זה לה לה מאשה ומ"מ מקרי חב לבעלים משו"ה והיינו דתלי' בתופס לבע"ח במקום שחב לאחרים:

תוס' דלמא וכו' קאי אאופן שני דקאמר ר"פ. ד"ה דאמר רחמנא לא תלקט בסו"ד י"ל דמגבי' לא מצינו למילף דלמא משום כל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני וגם כל מלתא וכו' לא מצי למילף דלמא משום מגבי' מציאה לא קנה. וי"ל הבל"ז מה שייכות ב' הקו' אהדדי דבתחלה רצו התוס' לומר דמאן דס"ל אי עביד מהני ע"כ כר"ח ס"ל ולבתר דמסיק דגם מאן דס"ל, אי עביד מהני מצי סבר מגבי' מציאה לא קנה ק' להו שפיר א"כ אמאי לא נילף מכאן דמגבי' מציאה לא קנה:

בע"ה

בענין מכשירי אוכל נפש

פ' אין צדין

לשבועות תרל"ה

אין משחיזין את הסכין יל"ד הך ה"א דהסכין איה מקומה ומאי עבדתא ונ' דהש"ס דקדק למה לא תנן הך מתני' מקמי הך דלעיל דשוקל אדם בשר ונ' מכאן ראי' לד' הר"ן דס"ל דגם ר"י מודה דלשוי מנא אסור ומה"ט היכא דלא פסקא אסור וכן אסרו להראות לחכם אפי' לר"י שמא ישחוז ויתקן מנא וצ"ל לד' הר"ן דהא דאמרי' דסכין שנפגמה שרי לר"י היינו סכין של בשר אבל סכין של שחיטה שנפגמה דמשוי לה בהשחזה מאנא גם ר"י אוסר ומעתה היינו דשבק תנא למתני' דסכין עד לבתר מתני' דשוקל בשר למימר דבסכין של בשר מירי מתני' ולא בסכין של שחיטה ומהכא דייק ר"ח דמתני' דלא כר"י דאס"ד כר"י ובגוונא דמשוי מאנא א"כ אדרב' בסכין של שחיטה הו"ל למתניי' ומקמי הך דלעיל והיינו דתנן הסכין כלומר סכין של בשר דלעיל:

אבל משיאה כ' רש"י דמשני מדרך חול נ' דק' לי' לרש"י למאן דמתיר במשחזת של עץ למה לא תנן לה במתני' ולזה כ' רש"י דבאמת במשיאה על גבי חברתה עדיף משל עץ דבשל עץ אינו כלל השחזה וכאן השאה מיהת איתא וכ"ת אמאי באמת שרא לזה כ' רש"י משום דמשני מדרך חול. ויל"ד דפתח תנא בהשחזה וסיים בהשאה ונ' דמהא דייק לי' רב יוסף לקמן דסכין שעמדה מותר לחדדה והוא דפסקא אגב דוחקא וכ' רש"י דאי לא פסקא אגב דוחקא הוה טרחא יתירא ודייק לה ר"י מל' המשנה דהשחזה דהיינו

העמדה לגמרי בכל ענין אסור השאה דהיינו דפסקא מיהת אגב דוחקא ע"ג חברתה שרי וזה שהסביר רש"י דאי פסקא לגמרי אפי' ע"ג חברתה טעמא מאי אסור וע"כ משום טרחא יתירא ואמנם נראה דבהא גופא פליגי הני תרי לשני בגמ' דמ"ד דלהשיאה ע"ג חברתה אפי' לחדדה שרי מפ' למתני' כרב יוסף ומ"ד דדוקא להעביר שמנוניתא שרי ע"ג חברתה מפ' ל' להשיאה להעביר שמנינות' ולהכי סיים התנא בל' להשיאה אף דפתח בל' השחזה:

ל"ש אלא במשחזת של אבן ע' רש"י נ' מדבריו דלא ניחא לי' לפ' דר"ה ג"כ מוקי למתני' שלא כהל' כרבנן דפליגי עלי' דר"י כ"א דר"ה ס"ל דמתני' אפי' כר"י אתיא ובאמת גם ר"י מודה בהשחזה גמורה וטעמ' מאי מאחר דמודה ר"י דמכשירין שאפשר לעשותן מעיו"ט אסור מה"ת ביו"ט כדאמרי' לקמן א"כ אם נתיר לו השחזה במשחזת של אבן אף הוא ישחוז סכין שהי' מקולקל מעיו"ט משא"כ אם לא נתיר לו כ"א משחזת של עץ ובחול יכול להשחיזו כדרכו במשחזת של אבן למה זה יניח ההשחזה מעיו"ט ליו"ט וז"ש רש"י שמתקן כדרך חול דלרבנן מה לי כדרך חול או לא ומעתה י"ל דמתני' בין לר"י בין לרבנן מתניי' ונקט אין משחיזין בשל אבן אפי' לר"י ומשיאה ע"ג חברתה אפי' לרבנן ושבק משחזת של עץ דבה באמת פליגי ר"י ורבנן דלרבנן גזרי' משחזת של עץ אטו ש אבן ולר"י של אבן גופא גזירה ולא גזרי' של עץ ובפי' דמלתא דר"ה פליגי הני תרי לשני דר"י אמר שמואל דל"ק ס"ל כמ"ש דר"ה מוקי מתני' אפי' כת"ק וממיל' ע"כ להעביר שמנינותו בחידוד של אבן גופא גזירה היא ובשל עץ אפי' חידוד מה"ט גופא שרי ול"ב ס"ל דגם ר"ה מוקי מתני' כרבנן וס"ל דלרבנן כל חידוד אסור דגזרי' משחזת אטו משחזת ולהכי נקט תנא משיאה ע"ג חברתה להורות דלעבורי שמנונית' דווקא שרי ובהא גופא פליגי הני לשני בתראי אי ריא"ש לנפשי' מוקי מתני' אף כר"י או כרבנן דווקא אלא דלא קאי אר"ה דר"ה מסתבר טפי דמוקי מתני' אף כר"י משו' דשבק תנא משחזת של עץ ונקט משיאה ע"ג חברתה. והנה ר"ח דמוקי מתני' דלא כר"י משום דמפ' למתני' לעבורי שמנוניתא או משום דס"ל דלר"י כל השחזה מותרת דלא גזר ר"י מידי בהשחזה ומשו"ה קאמר לי' דרשי' משמך הל' כר"י כלומר דאי ר"י מודה בהשחזה ליכ' נ"מ רבתי אי הל' כר"י הרי מ"מ השחזה אסורה ולעבורי שמנוניתא אפי' בליתא דפרסי מהני אבל אי גם השחזה לר"י שרי היא רבותא דהל' כר"י וע"ז השיב לו ר"ח דידרוש וידרוש וראיתי ברי"ף ורא"ש שרמזו לדברינו ששינו ל' הש"ס דקאמר מאן תנא אין משחיזין וכ' הם מאן תנא השחזה אסורה למימר דר"ח ע"כ ס"ל דלר"י כל השחזה מותרת דאל"כ לא הוה מוקי למתני' דלא כר"י וע"ז הביאו ד' רבא ג"כ:

וכ' רש"י טעמא דר"י משום דכ' לכם נ' דכ' רש"י זה כאן לומר דמנ"ל לר"ח דלר"י כל השחזה אפי' השחזת פגימה מותרת דלמא בפגימה מודה ר"י ומתני' בהשחזת פגימה וכד' הר"ן דמשוי מנא אסור לזה כ' רש"י דד' ר"ח כיון דר"י דרש לכם לכל צרכיהם א"כ מה לי משוי מנא או לא ובענין הראי' שהביא הר"ן מר"י אומר חותכה באור לב' נירות דלמא התם באפשר לעשותה מעיו"ט קאמר דאעפי"כ חותכה באור א"נ התם כיון דאפשר כה"ג שרי וכ"ת הרי מפסיד השני הרי משום כחס על הפתילה לא יתיר ע"י לאשווי כלי וכי מתיר משום שאינו רוצה באור שמן ארוך כ"כ וא"א לו לכבות ביו"ט א"כ שפיר קאמר ר"י חותכה באור לב' נירות:

ונ' מל' רש"י שכ' יעשה לכם דבא ליישב קו' הש"מ הרי ר"י ג"כ ע"כ דריש לכם ולא לנכרים וע"ז כ' רש"י דר"י מדייק ל' יעשה דמ' ע"י אחרי' כמ"ש רש"י בהדי' שם פ' בא לא יעשה אפי' ע"י אחרים וכאן למה שינה הכ' א"ו בא לרמז על מכשירי אוכל נפש שאין דרכן ליעשות ע"י עצמן כ"א ע"י האומן היודע לתקנן ואעפי"כ כ' לכם ש"מ דגם כה"ג דוחה יו"ט:

הל' ואין מורין כן מבואר מד' רש"י דהטעם משום דגזרי' דלמא אתי למעבד גם באפשר לעשות מעיו"ט ומשו"ה לקמן גבי סכין שעמדה הוצרך רש"י לפ' דאפי' נתקלקלה מעיו"ט מותר לחדדה מ' דמורין כן ואמאי נגזור דלמא אתי למיעבד אפי' באפשר מעיו"ט א"ו דבעמדה באמת שרי ודוקא בנפגמה מעיו"ט הוא דאסר וגזרי' גם ביו"ט להורות כן ודלא פסקא אגב דוחקא הוצרך רש"י לפ' משום טרחא יתירא והנה לד' רש"י מאן דלא הורה בפומא דדקילא ס"ל דבאפשר מעיו"ט גם לר"י אפומא דדיקול' אסור ומאן דלא הורה בשפתא דרחי' ס"ל רק באבן אסור לר"י אם אפשר מעיו"ט והיינו פלוגת' דלעיל אליב' דרבנן דלר"י באפשר מעיו"ט הרי הוא כלרבנן באי אפשר מעיו"ט ומ"מ לד' רש"י ליתא לתי' תוס' פ' יו"ט גבי בקעת ההיא ר"י היא דהל' ואין מורין כן דהתם ל"ש אפשר מעיו"ט ואמאי אין מורין וע"כ אצטריך לתי' בתרא בתוס' שם או לד' הרמב"ן במלחמות הובא גם בר"ן פ' יו"ט שם אמנם ד' הרא"ש דהא דאין מורין כן משום דלכתחלה מורינן כרבנן ובכל מכשירין לא מורינן כר"י וכ"כ הרא"ש לעיל פ' יו"ט ומה"ט כ' דדיו להחמיר בהוראה כרבנן בשל אבן דודאי לרבנן אסור אבל גם בשל עץ כיון דאיכא מ"ד דגם לרבנן שרי אנן אוראי נמי מורינן ומ"ש הרי"ף גבי סכין שעמדה והוא דמעביר לה וכו' היינו דלד' הרי"ף אין חילוק בין עמדה לנפגמה אלא דבתרוויי אוראי לחדדה לא מורינן אמנם דיו להחמיר בשפתא דרחיי' ומה"ט קאמר רבינא סתמא מותר לחדדה משום דאפומא דדיקולא מותר אפי' להורות ואשפתא מותר לעצמו אבל אוריי לא מורינן וכ' גם אגב

דוחק' לא פסקא מ"מ אסור לחדדה דוודאי נתקלקלה מעיו"ט ומדינא אסור אמנם ד' הר"ן בכוונת הרי"ף ע"ד רש"י ושלא כדבריו כ"א דבכל מכשירין וודאי אורויי מורינן כר"י מדאמר ר"ח יהא רעוא דכל כי הני מילי מעליתא תדרשון משמאי אמנם בסכין לא מורינן משום דבמשחזת של אבן גם ר"י מודה דאסור משום תיקון מנא ולפ"ז מאן דמוקי אין משחיזין דמתני' בשל אבן גם כר"י מוקי לה ור"ח דאמר דלא כר"י מוקי מתני' אפי' להעביר שמנונית וכמ"ש לעיל והוה דלא כר"י ויש לשאול כיון דבשל אבן גם לר"י מדינא אסור מנ"ל לאשווויי פלוגתא בין רבנן לר"י כלל בסכין וצ"ל דאי אמרת דר"י גזר למה לא יגזור בכל מכשירין אטו אפשר לעשות מעיו"ט וכ"ת הרי גם אנן בשאר מכשירין מורינן כר"י ולא גזרי' ומאי חזית דבסכין לא מורינן משום משחזת של אבן תי' לקו' זו כ"כ הר"ן לעיל פ' יו"ט דבסכין החמירו משום דאיתא בשאלה והנה גם לד' הר"ן ליתא להאי תי' דבכל מכשירין הל' ואין מורין כ"א בסכין בעלמא וגם לד' הר"ן אין חילוק בין עמדה לנפגמה וצ"ל דאף דאמר רבינא בבי מדרשא הא מלתא מ"מ להל' אמרה ולא להורות לרבים ובלא פסקא אגב דוחקא אפי' להל' לא דוודאי ישחיזנה במשחזת של אבן וכן מבואר בד' הרמב"ם דאזיל לד' הר"ן בשטת הרי"ף ומבואר מד' הר"ן דגם שפתא דריחיי' אינה משחזת של אבן וכד' הרא"ש כ"א תרווייהו של עץ:

וד' ה"ה דהרי"ף לא פסק כלל כר"י כ"א כרבנן ולרבנן אפי' בשל עץ הל' ואין מורין משום שמא ישחיזנה במשחזת של אבן והק' עליו הרי הרי"ף הביא הך דרבא דרשינן משמך הל' כר"י ונ' דה"ה מפ' לה אפכא מדלא קאמר רבא סתמא הל' כר"י דרשי' משמך ה"ק משמך דרשי' ולי' לא ס"ל וגם כ"ע לא מקבלים לי' משמי' דיחיד ולהורות ע"ז מייתי הש"ס הני עובדי דרבא ורבה דאפי' בפומא דדיקול' לא רצו להורות משום גזירה וע"כ משום דאין הל' כר"י ומיושב בזה גי' וגי' הרי"ף דמייתי הש"ס עובדא דרבא מקמי עובדא דרבה דהיינו מר דקאמר אביי להורות תיכף וסמוך דרבא לנפשי' לא ס"ל כר"ח כ"א אין הל' כר"י ויש להביא קצת ראי' לשטת ה"ה מדהפסיק הש"ס בהך דאין מראין סכין לחכם להך דעמדה להורות דגם התם גזרי' שמא ישחיזנה וע"כ משום דאין הל' כר"י ואמנם לד' רש"י דבסכין שעמדה מלתא אחריתא א"ש ג"כ דהפסיק הש"ס בהך למימר דלאו כדלעיל מיירי וגם לשטת הר"ן א"ש דעכ"פ טעמא משום משחזת אבל לד' הרא"ש בפי' הרי"ף או הרז"ה וודאי יל"ד למה הפסיק בענין זה בין הדבקי' והנה לד' רש"י דטעמ' דמ"ד אין מראין משום דאוושא דר"י אתא לאשמעי' דאעפי"כ בשאלה מת"ח ל"ש אוושא מלתא להרי"ף והרז"ה ק' פשיטא וי"ל דאי לאו דר"י באמת הייתי אומר דגם שאלה אסור דס"ד טעמ' משום אוושא כדכ' רש"י ואפי' בשאלה שייך אוושא קמ"ל ר"י דטעמ' משום

תחומין או דן דין ובשאלה ל"ש זה. וד' הרי"ף לענין תחומין יש להסביר עד"ז דכיון דקיי"ל דתלמיד אסור לראות סכין אם אין רבו רחוק ממנו שלש פרסאו' א"כ רגיל והוה ללכת חוץ לתחום להראות הסכין וגם ביו"ט ילך:

סכין שנפגמה ושפוד שנרצם פירש"י ביו"ט דבשפוד ליכ' למימר מעיו"ט ולא ידע הרי בשעת שבירה וודאי ידע משא"כ בגריפת תנור דהטיח נופל מאליו ואין אדם יודע ובסכין נ' ד' רש"י דכיון דהוה ורגיל להיפגם הו"ל לבדוק סכינו מעיו"ט ונ' דלד' רש"י קמ"ל בסכין ושפוד אף דהוה תיקון כלי שרי ר"י לאפוקי מד' הר"ן דבתיקון כלי ר"י מודה ובגריפת תנור אף דמשוה גומות כלאחר יד ולא קמכוין מ"מ פליגי רבנן וד' תוס' דבכלהו אשמעי' דתיקון עלי מותר לר"י וד' הר"ן דבכולהו אשמעי' דלא הוה תיקון וסכין שנפגמה לד' הר"ן לא מיירי בסכין של שחיטה כ"א של בשר ושפוד שנרצם היינו שנעקם קצת:

לכם ולא לנכרים כבר רמזנו למעלה דהו"ל להש"ס להק' אטו ר"י לית לי' לכם ולא לנכרים ונ' דהנה ר"ע וריה"ג פליגי אי דרשי' רק ולא לנכרים אבל כלבים בכלל כל נפש או גם כלבים בכלל ולא לנכרי' ויל"ד לריה"ג לא לכתוב רחמנא לכל נפש לא ליבעי לכם דמהי"ת נימא דלנכרים וכלבים יהי' מלאכה מותרת כיו"ט וצ"ל דבאמת דרשי' פ"ק דכתובות מכל נפש דבר השוה לכל נפש לאפוקי מוגמר וא"כ אצטריך ואמנם הך דרשא לא א"ש כ"א למאן דאי' לי' מתוך ואצטריך קרא למעוטי מוגמר אמנם ר"ע מבואר פ"ק דפסחים דלית לי' מתוך ושפיר קאמר דאי לאו דקרא לרבות נפש בהמה ק' לא לכתוב קרא לכל נפש ולא נצטרך לכם למעוטי ומדברינו מוכח ממיל' דהל' כריה"ג מאחר דאנן קיי"ל מתוך אמנם ר"י ס"ל ג"כ כריה"ג וס"ל ג"כ דלכל נפש אצטריך למוגמר אמנם ק' לי' לר"י לא לכתוב רחמנ' כ"א אשר יאכל וממיל' מוגמר אינו בכלל ולכל נפש ל"ל אלא ש"מ משום דאמר קרא לכם לכל צרכיכם ס"ד דגם מוגמר בכלל ואצטריך לכל נפש דבעי' דבר השוה לכל נפש וא"כ ש"מ דעיקר קרא ללכל צרכיכם אתא ומ"מ לכם דווקא ולא לכלבים ולא לנכרים:

בע"ה

סוגי' דרוב וקרוב ב"ב פ' לא יחפור

תוס' ד"ה חוץ לחמשים עי' אמנם גם רש"י כ' לקמן וקם לי' בתורת מפריח ואזלי' בתר דעלמא ש"מ דמשום רובא דעלמא הרי הוא של מוצאו רש"י ד"ה רוב וקרוב רובא דאורייתא אחרי רבים להטות ואף דר"ח ברובא דליתא קמן קאי ע"כ ס"ל גם רובא דליתא קמן מאחרי רבים להטות ילפי' וכפי' שני שכ' רש"י בחולין בסוף שמעתא דרוב דאי כפי' רש"י קמא שם דרובא דליתא קמן הל"מ כיון דקרוב בהדי' כ' בקרא למה לא יהא עדיף

וכמ"ש הרמב"ם בה' טריפות לענין ס' דרוסה וז"נ פי' ד' רבא לקמן ש"מ רובא דאורייי כלומר דאף רובא דליתא קמן מקרא ילפי' דאל"כ לא הוה אמרי' רוב וקרוב הלך אחר הרוב ויש לכוון זה במ"ש הש"מ לקמן דר"ל רובא במקו' קרוב:

גמ' וליזל בתר רובא דעלמא כ' הכ"מ בה' רוצח דהרמב"ם השמיט תי' הש"ס ביושבת בין ההרים משום דס' לי' דקו' בתרא של הש"ס רק שו"ט בעלמא דאי אזלי' בתר רובא דעלמא בטלה מדידת עגלה ערופה וי"ל דקו' הש"ס דהרי הי' מפורסמי' הערים הגדולים בא"י ולמדוד בתר קורבא שבין העיירות הגדולו' שבגדולו':

רש"י ד"ה הב"ע כ"כ משום די"ל דווקא סיפא אוקימנ' במדדה ולא רישא לזה כ' רש"י דאי לא מוקמי' סיפא דומיא דרישא ואמאי באידך בבא מהדרי' אסיפא דומיא דרישא כמ"ש תוס' לקמן ד"ה וליזל:

בעי' ר' ירמי' י"ל דמס' לי' אי הא דלא מדדה משום דמתיירא שלא יחזור לקינו והאי הרי חזי לי' דלא נתיירא שהרי רגלו א' חוץ לנ' או דלמא דאינו יכול ומה"ט באמת עמד ברגלו שני אלא דממ"ש רש"י לקמן בגפני' יכול לדדות מקצת דיכול ויש לדחות. רש"י ד"ה וליזול והא דס"ד בסיפא קאי אחוץ לנ' משום דק' לי' דהך חוץ לנ' הו"ל למתני בסוף אלא ש"מ דסיפא קאי אהך דחוץ לנ':

ובד' רש"י אלו יש ליישב קו' הב"י בחו"מ שם שהק' על הרמב"ם למה לא הביא תי' הש"ס בשביל של כרמים והיינו דס"ל להרמב"ם כרש"י דהמק' דהוה סבר דסיפא מיירי חוץ לנ' הוא דמק' ובאמת מוקמי' מתני' בתוך נ' וכ"מ ל' הרמב"ם שם ושפיר השמיט תי' הש"ס:

והדר חזי לקיני' הרמב"ן מחק גי' זו ואמנם הדברים מבוארים בהדי' פ"ק דביצה בסוגי' דזימן ולד' הרמב"ן הו"מ הש"ס בביצה לאוקמי בין הכרמי' דג"כ אינו מדדה:

רש"י ד"ה אף אנן כוונתו דלא תימא הך מתני' חזקה קתני רובא לא קתני וכוונת אביי דהרי רובא עדיף מחזקה לא היא כ"א הך חזקה רובא הוא דתני ר"ח ע' תוס' וי"ל דרבא ה"ק למה לי' לר"ח למנקט הך גוונא דווקא לימא סתמא רוב וקרוב הלך אחר הרוב וממיל' ידעי' דינא בדם הנמצא בפרוזדור אלא ש"מ דווקא התם קאמר ר"ח משום דהוה רוב ומצוי ואמנם בתר הכי יישב רבא קו' זאת וקאמר דר"ח נקט הך גוונא לאשמעי' תלת ומשו"ה הדר בי' רבא:

תוס' ד"ה וש"מ איתא לדר"ז וי"ל עוד דטעמו דר"ז דס"ד במקום קבוע בעי' תרי רובא וה"ט דיוחסי' ג"כ אמנם גם הכא דם העליי' קבוע ואעפי"כ סגי בחד רובא:

תוס' ד"ה מ"מ רובא דאורייי' י"ל משום דאיכא קרוב כנגד הרוב קרי לי' רובא דליתא קמן:

וראיתי בה"ה בשם הרמב"ן דבזה"ז דלא בקיאי' בין מלול ולפנים ולחוץ כל דם טמא וזה תמוה הלא החילוק רק בין לשרוף תרומה אבל לענין טומאה לכה"פ מס' אין חילוק ונ' דד' הרמב"ן אפי' אמרה האשה ברי לי שבא מן העליי' לא מהימנא:

נמצאת נגד עיר שרובה ישראל מותר פסק הרמב"ם בהנאה ולא בשתיי' כד' ר"ח שהביא הרמב"ן והכ"מ לא העיר בזה ועמד לקמן בשפיכאי ולכאורה להרמב"ם חד דינא הוא:

ביצה פ"ק

רש"י במתני' ולא הי' שם עוד ע' ש"מ ביאור ד' רש"י ולכאו' אם הי' שם עוד וסימן אין לו דאל"כ הרי יודעים וא"כ מאי הזמנה איכא אלא דהא וודאי אם הי' בשובך שהזמינם בפני' וודאי אמרי' כאן נמצא כאן הי' ומ"מ בשאר שובכים יכולי' להיות עוד שחורי' ודווקא משום שמצאום במקום לבני' הוא דאסורי' ולכן אצטריך הש"מ למ"ש ודע כי הקו' אסיפא שהק' הש"מ לד' רש"י היא לאביי דווקא אבל לרבא גם סיפא מיירי שאין שם אלא עליוני' ותחתונים דומי' דשחורים ולבנים דרישא. והנה המק' שהק' פשיטא הי' יכול ג"כ להק' למה אכפל תנא למתני שחורי' ומצא לבנים וגם אפכא ולהתו' א"ש דמזה נבין דמיירי שהזמין שנים וכולה מתני' חדא קתני:

רש"י שם ובתוך הקן לא מצא דאילו מצא אמרי' כאן נמצא כאן הי' וכד' הרמב"ן ב"ב שם גבי ענבי:

רש"י שם אלא הן אם אין סביבותיהם אתמול דייק ל' אתמול דלא תימא מדלא משני הש"ס הב"ע שאין שובך בתוך ל' ריס ש"מ דבעי' דנדע יו"ט שלא נולד שם היום שובך חדש ובשלשים ריס לא משני אביי כאן דמיירי בדף ונ' דלאביי לא מ' לי' דכה"ג מקרי קורבא דמוכח דאתהפוכי אתהפיך לא שכיח ואין כאן בין ר' לר' חנינא אבל בסיפא וודאי הוה קורבא דמוכח לכך אוקמא אביי בדף. ובזה מיושבים ג"כ ד' רבא שנתקשה בהם רש"י דמאחר דרישא ע"כ מוקי רבא בדף למה לי' בסיפא תי' אחרינא וכ' רש"י דרבא לא מ' לי' דסיפא ג"כ להך רבותא אתיא ולמ"ש י"ל דגם רישא לא איירי לרבא בדף:

אילימא במפריחין כ' הש"מ דלרבא ל"ק דאיהו ס"ל דבתר קרוב אזלינן ורק בשני קנין דיש ריעותא אסורין ואמנם לי נ' דהנה באמת רבא גופא כר"ח ס"ל בב"ב שם אלא דק' לי' אטו ר"ח מתני' אתא לאשמעי' ומשני מה דמשני והשתא בסיפא ק' אפכא לימא תיהוי תיובתא דר"ח וע"כ אצטריך לאוקמ' במדדין:

תוס' ד"ה פשיטא תי' התו' ק' קצת דהרי ביצה נשנית קודם ב"ב והתם הו"ל להש"ס להק' פשיטא ונ' דהנה ע"כ רב עוקבא לאו ממתני' דידן יליף דבמתני' סגי ברוב מדדה אינו

מדדה וכו' וכיון דאיכא תרי רובא אזלי' בתר קרוב ומנ"ל אכתי לרב עוקבא למימר כל המדדה אלא ש"מ דסברא חיצונה היא ופשיטא לרב עוקבא ואמאי אכפל תנא לאשמעי':
ועד"ז נבא לד' הר"ן דהנה הרי"ף והרא"ש מסתם סתומי למתני' והר"ן הוסיף לבאר דסיפא במדדין ולא הביא קרן זוית נ' דמ' לי' דבאמת קו' הש"ס שו"ט בעלמא די"ל ממתני' שמעה רב עוקבא וליתר שאת דחי לי' ובאמת במדדין לחוד סגי':
ומ"מ אהרי"ף והרא"ש יש לתמוה וכן הק' ב"י תצ"ז שלא ביארו כלום ונ' דעתם דמאחר דתניא לקמן הצד יוני שובך חייב ע"כ מתני' במדדין מ' ולא נ' להו ד' הר"ן לחלק גם במפריחין בין גדולים לקטנים כ"א כל מפריחין יש בהם צידה וא"כ מאחר דהביאו לקמן באין צדין הך ברייי' והרא"ש הביאה בכאן ממיל' שמעי' דמתני' במדדין דווקא והמק' באמת הי' יכול להק' מברייי' דלקמן כדמק' אילימא במפריחין אלא דמני' ובי' מק' לי' וד' הטו"ז שהק' על הב"י בשני קינין תמוהין דהמעיי' בש"ס יראה ד' הב"י כנים ואמתיי' והסברא דרוב עדיף נ' דהרי ארוב קטלי' ואקרוב כפרה בחוץ הוא דמייתי' וי"ל דאומדנ' בעלמ' הוי וע"ז מק' הש"ס דע"כ וודאי הוה דהרי עדיף מרוב ובענין קו' תוס' מתשע חניות י"ל דר"ח מוקי לה כרב דמיירי בנמצא ביד עכו"ם והתם ל"ש קורבא דגוי מינד נייד:
בע"ה

מה"ב ביצה מתני'

זימן שחורים כ"כ במה"ק דמדנקט תנא כפילא שחורים ומצא לבני' ואפכ' ג"כ מבואר כתי' הש"ס דע"כ מתני' דזימן שני' ובזה יש ליישב דלא מתרץ הש"ס דהק' ומצא אף לבני' אמרי' מדלבני' מעלמ' אתי אף שחורים מעלמ' אתי אא"כ יק' סיפא ל"ל. ואמנם הא גופא ק' למה לי' לתנא למנקט כה"ג ולא נקט ומצא אף לבנים והי' נ' מזה דמשו"ה לא הוי כ"א ס' וס"ל לתנא דס' ביל"מ בדרבנן שרי דלא כרב אשי לעיל ומה"ט קאמר הש"ס גבי שני' ומצא ג' תרי ספיקי דלמא אחריני נינהו ונהי דמ' מרישא דחד ס' שרי מ"מ הא איכ' חד ג"כ דמיערב ומשום חד דמיערב לחוד ג"כ לא מתסר דאי ס"ל לתנא דס' דרבנן ביל"מ שרי ה"ה ביטול שייך ג"כ כמבואר פ' משילין בתי' דרב אשי גבי מים ומלח דהא בהא תליא משא"כ השתא הוה ס"ס לחומר' דאפי' בדרבנן אסור חדא דלמא כולהו אחריני נינהו ואת"ל חד דלמא כל חד היינו דמיערב בהו והו"ל כל חדא וחדא ס"ס לחומר':
רש"י במתני' ולא הי' לו עוד ע' ש"מ מ"ש בזה אמנם נ' דאס"ד דמיירי דבקן הסמוך יש עוד שחורים א"כ מאי משני הש"ס בדף וק' פשיטא כיון דבקן הסמוך יש עוד שחורים שאינם מזומנים וגם רובא דעלמא יש כאן בדף ומאי קמ"ל תנא ועד"ז י"ל קו' הש"מ

דלמה לי' להש"ס לאוקמי בדף לאוקמי ביש עוד שחורים וי"ל דק' א"כ פשיטא כיון דאיכא קרוב אינו מזומן כמו קרוב מזומן ואיכ' ג"כ רובא דעלמ' אפי' בלא דף פשיטא אע"כ מיירי שלא הי' שם עוד. אלא שהש"מ הק' ע"ד רש"י מסיפא דתנן ואם אין שם אלא הן מ' דרישא כולא מיירי אפי' יש שם דלא הן ונ' ד' רש"י דאדרב' מדבסיפא הוא דתנן ואם אין שם אלא הן ש"מ דרישא אפי' שם בלא הן ומ"מ אסורי':

וכ' רש"י בכל לבני' כוונתו למ"ש דאי הוה מוקי לה הש"ס באף לבנים לא הי' צריך לאוקמי בהזמין שני' ואמנם ביאר לן רש"י מ"ט באמת לא רצה הש"ס לאוקמי באף לבנים וכ' רש"י דאי באף לבנים לא הוה כ"א ס' מדלבנים אחריני דלמא שחורים ג"כ אחריני ותלי' בפלוגת' אי ס' מוכן אסור משא"כ עכשיו דמוקי לה באתפוכי אתפיך א"כ ל"מ לר"ח דהלך אחר הרוב דהוה וודאי אינם מוכנים אפי' בדף כיון דל"ש קורבא ג"כ הוה וודאי אינם מוכנים:

וכאן יש להק' על הרמב"ם שכ' ברישא טעמא משום ס' מוכן הרי הרמב"ם פסק כר"ח דרוב וקרוב הלך מדאורייי' אחר הרוב ואפי' תרומה שורפין ומ"ט כ' הרמב"ם דמטעם ס' אסור ונ' דדחקו להרמב"ם לזה מדנקטא תנא בחד בבא עם שנים ומצא שלשה דוודאי מכח ס' אתא עלה אלא דא"כ אתנא גופא יק' ונ' בנבאר תחלה מ"ט אביי ורבא ברישא לא ק' להו לימא מסייע לר"ח ובסיפא הוא דק' להו ונ' דבאמת יל"ד מנ"ל למימר דברישא טעמ' משום דהלך אחר הרוב דלמא רוב וקרוב ספיקא הוה וס' מוכן אסור אלא שכ"כ תוס' בע"א גבי ההוא חצבא דחדא מתרתי או רוב עדיף שהורגין עלי' נפש משא"כ קורבא דל"מ כ"א בעגלה ערופה דאפי' קדשים בחוץ ל"ש אבל אי רובא דליתא הל"מ כאידך פירושא ברש"י פ"ק דחולין וודאי קורבא עדיף דכ' בקרא והכי מ' ג"כ לש"ס דילן אמנם אביי ורבא ס"ל דבכה"ג דמתני' דמצא שחורים במקום לבנים ולבנים במקום שחורין י"ל דמידי ס' לא נפקא וא"כ ע"כ טעמא דתנא דידן משום ס' מוכן אסור אבל במצא לפני הקן שם ל"ש ס' אי לאו דרוב עדיף מקרוב וטעמ' כמ"ש רש"י במתני' דאורחא דיוני לצאת לפני הקן ע"כ הוצרך אביי ורבא לתי' אחריני וזה ענין ד' הרמב"ם דבסיפא סתמא למלתי' משום דקיי"ל כר"ח וברישא פסק דווקא משום ס' מוכן הוא דאסור לא זולת:

רש"י באו"ד ואינו מכיר וכו' נ' כוונתו דס"ד דכיון דקיי"ל באתחזק אי' אין ע"א נאמן היכא דלאו בידו והכא הרי ע"כ אתחזק חד אי' וכ"ת הרי הכא רק דרבנן הרי חזי' דחכמים החמירו כאן כבשל תורה לזה כ' רש"י דלא היא דאילו הי' מכיר וודאי הי' נאמן. ובתוך הקן לא מצא כלום כוונת רש"י ע"ד שכ' דוודאי אילו גם בתוך הקן הי' מוצא אפי' לר"ח

שרי דהיכא דשייך כאן נמצא כאן הי' לא אזלי' בתר רוב כדאמרי' בב"ב גבי ענבי וודאי מצנעי וא"כ דווקא משום דבתוך הקן לא מצא:

וסיים רש"י ובגמ' מפ' לה וצ"ע דבגמ' לא מפ' כ"א למאן דלית לי' דר"ח אבל אנן הרי קיי"ל כר"ח א"כ לא מפ' בגמ' מידי ונ' דק' לי' לרש"י כיון דאביי ורבא תרוויי' כר"ח ס"ל בב"ב שם מ"ט דחקו לאוקמי מתני' בדוחקא ולמימר משום דלא תק' אטו ר"ח מתני' אתא לאשמעי' נ' לרש"י דוחק ולזה נ' לרש"י דס"ל לאביי ורבא דלר"מ דס"ל במקום חזקה חיישי' למיעוט ואמרי' סמוך מיעוט לחזקה ה"ה גבי קורבא אמרי' סמוך מיעוט לקורב' וא"כ מידי ס' לא נפקא וכ"כ לעיל דס' כה"ג לא דמי לס' מוכן דהרי אין ריעות' לפנינו לומר שאין אלו היוני' שהזמין כיון דאורחיי' דיוני' לצאת לפני הקן א"כ ע"כ מתני' דלא כר"מ ואנן קיימ"ל סתם מתני' ר"מ ולהכי מוקי לה אביי ורבא בגוונא דאף לר"מ א"ש וז"כ רש"י ובגמ' מפ' לה:

ואם אין סביבותיהם כ' רש"י מאתמול נ' כוונת רש"י אפי' אם ביו"ט אין כאן שובך רק שאתמול הי' כאן שובך ויוכל להיות כי מאתמול כבר באו לכאן ומ"מ אינם אותן שהכין ממיל' ג"כ אסורין:

גמ' והשכים י"ל דאם בהשכמה מצא אותם במקומם אף דאח"כ נתחלפו אם לא ראו מאז שם יונים אחרים מותרין אבל אם מיד כשהשכים מצא אותם שלא במקומם אזי אסורין:

הנך אזדו לעלמא לא קאמר הש"ס דלמא הנך אזדו כ"א וודאי אמרי' כן משום דלא רצה לאוקמי מתני' כמאן דאוסר מוכן דא"כ כאן הו"ל לר' לשנות ור"ג מתיר וע"ז קאמר א"כ דבוודאי חשבת לי' ש"מ אי' לדר"ח דלר"ח הוה ודאי וזה שביאר רש"י דר"ח אפי' לקולא אזיל בתר רוב ע' בדבריו ומשני דהכא בדף מיירי דהו"ל רוב וגם קרוב וע"ז קאמר בתר הכי דה"ה בשני' ומצא שלשה הוה וודאי משום דאיכ' ס"ס להחמיר וכמ"ש לעיל ולהכי קאמר ל' מה נפשך וז"נ כוונת רש"י שכ' פירושא דמתני' עיי':

רש"י ד"ה רבא אמר כוונת רש"י לאו דרבא פליג בדף הא לא אפשר אלא דק' לי' לרבא הא ל"ל לתנא לאשמעי' ובשלמא ברישא אשמעי' דלא אמרי' אתהפוכי אתהפך אבל כאן מה אשמעי' ולאביי צ"ל דלדיוקא אתא דבלא דף שרי ולאפוקי מר"ח. והנה כ' הב"י הפוסקים הביאו המשנה כצורתה משום דקיי"ל כר"ח והרמב"ם לא הביא רק סיפא משום דפשיט' לי' אם ברישא קיי"ל כר"ח ולא אמרי' אתהפוכי כ"ש בסיפ' אלא שרבינו ירוחם הביא ד' רבא ונ' דק' לי' הא רבא ג"כ כר"ח ס"ל ואמאי דחיק לפ' מתני' אע"כ כי היכי דלא תק' אטו ר"ח מתני' אתא לאשמעי' וא"כ לר"ח גופא ע"כ מתני' כה"ג מיירי ושאר פוסקים ס"ל כיון דעכ"פ איכ' לפ' מתני' בענין אחר ל"ק לר"ח ולמסקנ' מ"מ לא מפ' מתני' הכי:

גמ' איכא למימר הנך אזדו ל"מ לאביי דבדף מיירי וודאי ק' אפי' לרבא הרי קיי"ל כר"ח וא"כ ק' מתני' עלי' דר"ח:

תוס' ד"ה פשיטא כ"כ במה"ק ליישב ונ' עוד מדמר עוקבא לא אצטריך לאשמעי' אלא כל המדדה אבל רוב מדדין יותר מחמשין ליכ' שום סברא וא"כ תו ליכא רוב ואזלי' בתר קרוב ובזה יל"פ פלוגתת הרמב"ם עם הרי"ף והרא"ש דהרי"ף והרא"ש השמיטו תי' הש"ס דמ' להו דקו' הש"ס לא הי' כ"א אטו מר עוקבא מתני' אתא לאשמעי' וא"כ למסקנ' כיון דאיכא לפרושי מתני' בגוונא אחרינ' שוב אצטריך מר עוקבא לאשמועי' ולעולם מתני' כפשטא וע"ד שכ' לעיל לענין תי' דרבא אבל ד' הרמב"ם דקו' הש"ס הי' כיון דממר עוקבא שמעי' כל ש"מ דרוב וודאי אין כאן וא"כ מתני' פשיטא דבליכ' רוב וודאי אזלי' בתר קרוב אלא ש"מ כתי' הש"ס:

ב"ב פ' לא יחפור

ניפול כ' רש"י גוזל ויל"ד אמאי לא נקט תנא גוזל ובשלמא למסקנ' דמתני' במדדה א"ש דל' ניפול מ' מדדה שנופל מחמת שאינו יכול לפרוח אבל בס"ד ק' וי"ל דר"ל ניפול שאין בו סימן דאי יש בו סימן עכ"פ של בעל השובך:

בתוך חמשים כ' רש"י של שובך נ' דלס"ד הוצרך לפ' כן אבל למסקנ' דבמדדה מיירי ה"פ בתוך חמשי' שיכול לדדות:

קרוב לזה ילפי' מעגלה ערופה אלא שהתוס' הקשו הא התם בב"ד תלייי' מלתא ונ' דעירות הקרובות שאין להם ב"ד כולהו בתר הך עיר שיש בה ב"ד גרירין וכולהו חדא עיר חשבי' להו:

תוס' ד"ה חוץ לנ' בתר רובא דעלמא ע' רש"א וד' צ"ע דא"נ מיירי במדדה אכתי נימא דהוה דההוא שובך דמרובה ביונים מכלהו אלא ש"מ משום דאמרי' כיון דע"כ מאחר נפל כיון דאינו יכול לדדות יותר מנ' א"כ אזלי' בתר רובא דעלמא והן הן ד' תוס':

ואפי' למ"ד וכו' נ' דגם בקו' ידעי' שפיר דהא דבממון אין הולכין אחר הרוב היינו משום חזקה אלא דק' להו ליהוי הכא קורבא כי חזקה דהתם וע"ז תי' דחזקה ה"ט משום דהוא מוחזק וא"א יכול להוציא מידו אבל הכא הרוב הוא המוחזק:

וא"ת וכו' ארב דס"ל הולכין בממון אחר הרוב ל"ק להו די"ל דס"ל כרשב"א ולדידן דקיי"ל כשמואל ברוב והתם כרבנן הוא דק' להו:

ויל"ד כיון דהבעלים יתנו סימן למה נסמוך ארובא וצ"ל דהרי עכ"פ ברוב א"צ לברר דהרי בי"ח טריפות ג"כ לא מבררי' וע"ז תי' דבאמת תק"ח הוא בעיר שרובה נכרי' דלא לשתכח מצות השבה וכ"ת הרי הפקיעו חכמים ממון שלא כדין דכיון דרובא נכרי' בעלי'

מתייאשי' והמוצא קנה מן ההפקר וע"ז כ' כיון דחזי כ"ע דתקנו רבנן להכריז ש"מ קים להו לרבנן דלא שכיח שימצא עכו"ם אבידת ישראל אף הוא לא מתייאש כ"נ לפ' ד' תוס' וע':

רש"י ד"ה רוב וקרוב אם בא דבר נ' כוונת רש"י דלא תימא ר"ח אמתני' דהכא קאי וכמ"ש תוס' דהרי הוא של מוצאו מטעם רוב לא היא דבממון הרי אין הולכין אחר הרוב וע"כ טעמ' משום דאיכ' חזקה בהדי רובא וכמ"ש תוס' וע"כ ר"ח אדעלמא קאי ולא אשמעתין:

גמ' ואע"ג דרובא דאוריי' נ' פי' דרובא אף דליתא קמן דאוריי' כלומר דתרוויי' ילפי' מאחרי רבים להטות וכמו שפי' תוס' לקמן בגמ' ש"מ רובא דאוריי' אלא דמ"מ יל"ד וכי איכא מ"ד דמה"ת לא אזלי' בתר רובא והרי מעשים בכל יום דלא בדקי' אחר י"ח טריפות ונ' דבשלמא התם ליכא חזקה נגד הרוב אבל בדם הנמצא בפרוזדור וכה"ג דאי' לה לאשה חזקת טהרה סד"א דיו דאמרי' רובא וחזקה ספיקא הוה אבל אין שורפין תרומה קמ"ל דאפי' רובא במקום חזקה דאוריי' ויש לכוון זה ג"כ בד' תוס' ומ"ש דר"ל רובא דליתא קמן כיוונו ג"כ לרובא במקום חזקה אלא דאשמעי' תוס' דבאיתא קמן אפי' במקום חזקה פשיטא דהרי באחרי רבים להטות מפקי' ממונא:

תוס' ד"ה רוב וקרוב הק' רש"א לקמן לישני תוס' דר"ח דליתא קמן אשמעי' ונ' דמאחר דנקט ר"ח רוב וקרוב וקרוב איתא קמן הוה וא"כ אי רוב דליתא קמן קאמר הו"ל לפ' בהדי וכ"כ במה"ק ליישב בנמצא ביד עכו"ם:

ואין נ' לריצב"א וכו' נ' דלפי פשוטו ל"ק לי' לריצב"א די"ל ר"ז ור"ח בס"ד בדרבנן פליגי אבל מקרא עכ"פ ל"ק:

וי"ל ד' ר"י בר מרדכי דה"ק דהנה התם מטעם קבוע אתי' עלה וס"ד דבדלתות מדינה נעולות דע"כ מאותן חניות בא בשר זה הו"ל כלקח מן הקבוע ולא מהני רוב מדאוריי' אבל באין דלתות נעולות דיש כאן ס' אם לא הי' ממקום אחר שפיר שרי וא"כ עכ"פ אין ראי' מהתם דהתם הוה כעין ס"ס נגד הקורבא:

ואין נ' לריצב"א עיי' רש"א ויל"ד למה לא הק' רש"א מיד אר"י בר מרדכי וי"ל דדלמ' ר"י בר מרדכי לא קאמר כ"א דהתם בט' חניות מהני תרי רובא משום דעל ס' קבוע אנו דנין ולא על וודאי אי' ומ"ש רש"א דהני תרי רובא דהתם עדיפי כוונתו דהכא כ' חוץ לחמשים כרוב א' חשוב:

ובענין קו' רש"א יע"ל דעיקר קו' על ר"ז לא הי' כ"א מקרא דעגלה ערופה דלא מיירי מממון דלמא מ' לי' לר"ז כי היכי דלא אזלי' בממון בתר רוב במקום חזקה דלמא גם

בהדי קורבא לא אזלי' בתר רוב והיינו דק' לי' מניפול אדר"ח דמ' דאיירי גם בממון ולא אט' חניות דמיירי רק מאי' ולכך ל"ק לי' לריצב"א כ"א מקרא דעגלה ערופה:

תוס' שם בנמצא באמצע כוונתם דתנא דהך בריי' לא בא כ"א לאשמעי' דנמצא לא הוה קבוע ומקורבא לא קמיירי דשם אזיל בתר רובא היכא דהוה קורבא דלא מוכח מבואר מד' דעכ"פ קורבה דלא מוכח ג"כ קורבא הוה והיינו דעגלה ערופה דכ' בי' קורבה הוה לא מוכח כמו שביארו תוס' ד"ה מתיב ר"ז והטעם דהא גופא משום דעיר א' מגעת עד באותה מידה עד חוטמו והשניי' עד טבורו אין לך לזו מוכח גדול מזה וכ"ת א"כ כיון דקורבא בעגלה כ' והתם לא מוכח ורובא עדיף ומנ"ל תו דבקורבה דמוכח עדיף מרובא י"ל ע"ד שכ' תוס' לקמן דר"ז לנפשי' אצטריך לאוקמי קרא דעגלה בדליכ' משום דאי איכ' אזלי' בתר רובא ואכתי למה לא אזלי' בתר רובא דעלמא וע"כ משום דלגבי רובא דעלמ' הוה הך עיר קורבא דמוכח וש"מ דקורבא דמוכח עדיף מרובא:

שם מהו דתימא וכו' נ' שהביאו גם שקלא וטריא זאת למימר דלא תימא דהתם מיירי ביש בקן בשובכים אחרים עוד שחורים ולבני' וא"כ הוה שוב קורבא דלא מוכח אמנם מדקאמ' הש"ס הנך אזלו לעלמא מ' דמיירי שאין שם עוד דאל"כ לימא באינך שיש שם אינם מזומנים אחלפי:

תוס' ד"ה בדליכ' יל"ד הך קו' הו"ל לאקשויי לעיל כדא"ר חנינא קורבא דאוריי' דהיינו מעגלה כדפירש"י התם הו"ל לאקשויי ונ' דבאמת כ"כ לעיל ליישב קו' תוס' די"ל דכל עיר שאין לה ב"ד נחשבת לעיר א' עם העיר קרובה שיש בה ב"ד ומשו"ה י"ל דל"ק להו לתוס' לעיל אבל הכא ק' להו למה להש"ס לשנויי בדליכא הרי אפי' איכא אם אין בה ב"ד אין מודדין לה אלא שיש להשיב דהיינו דקאמר הש"ס בדליכ' עיר שיש בה ב"ד דנפישא מינה דמאין בה ב"ד לא מיירי ואמנם יק' למה להש"ס לאוקמי בדליכ' כיון דמעיר שאין בה ב"ד לא מיירי א"כ אפי' בדנפיש מאי איכפת לן כיון דכל העיירות שאין להם ב"ד גרירן בתר העיר הקרובה שיש בה ב"ד בנקל שאותה העיר אפי' לא נפישא עם העיירות הנגררו' עמה המה רוב נגד הך דנפיש' ולמה לן לתרוצי בדליכ' והיינו דק' לתוס' הכא דווקא:

וכ' הכ"מ דקו' ניזל בתר רובא דעלמא לאו קו' היא דא"כ בכל פעם נמדד אל העיר היותר גדולה ותמה אני על דבריו הרי ל' הרמב"ם מורה כן בהדי' דכל המדידה לא איצטריך כ"א בשני עיירות שוין במנין עיי"ש ואמנם אין להק' אכתי אי ניזל בתר רובא דעלמ' בטלה לה עגלה ערופה י"ל דאדרב' היינו דמק' הש"ס לד' ר"ח דאמר קורבא דאוריי' ורובא עדיף הני תרתי כהדדי לא משכחת להו דאי דנימא דעגלה ערופה גזיה"כ הוא ואין

למדין ממנה וא"כ קורבא דאוריי' מנ"ל או דנימא עגלה מטעם קורבא אתי' עלה וא"כ ע"כ קורבא עדיף מרוב דאל"כ ניזל בתר רובא דעלמא:

ודלא מייתי הרמב"ם תי' הש"ס בין ההרים נ' דק' לי' מ"ט תנינן פ' עגלה כל מקומות שאין מביאין עגלה ערופה סמוך לספר וירושלים ועיר שאין בה ב"ד ולא משכחת מ"ד דבעי' בין ההרים דוקא אלא ש"מ דלמסקנ' דגלי לן קרא דדוקא לעיר שיש בה ב"ד מודדין ש"מ דלא אזלי' בתר רובא דעלמ' וא"כ מהאי רוב אפקא קרא בהדי' והש"ס הו"מ לשנויי הכי אלא שדחה ד' המק' בקש. ואמנם הרמב"ם הציע לפנינו תחילה הדין דאין מודדין אלא לעיר שיש בה ב"ד ולהכי שבק אח"ז תי' הש"ס בין ההרים משום דבלא"ה א"ש וכמ"ש:

תוס' ד"ה בדליכ' דיבור שני לכאורה מני' ובי' מוכח דר"ל תוך ל' ריס דאי בכל העולם מנא ידעי' אלא די"ל כל כמה דלא ידעי' משובך דנפיש אהאי אזלי' בתר האי דקרוב וכד' רש"י שכ' דבאמת הו"מ למפרך ניזל בתר רובא דעלמא ומה שדחקו לרש"י לפ' כן היינו דק' לי' קו' תוס' ד"ה ואי דליכ' דתקשי לי' למק' אמאי הוה של מוצאו ותי' תוס' לא ניחא לי' דכל כי האי הו"ל לש"ס לפרש א"ו לד' ה"ט דהוה של מוצאו משום דאזלי' בתר רובא דעלמ' כיון דליכ' קורבא דמוכח אבל לר"ח אי אזלי' בתר רובא דעלמ' אמאי תוך חמשים הוה של בעל שובך כיון דלר"ח אפי' בקורב' דמוכח אזלי' בתר רוב. ונ' מד' תוס' דמפ' בדליכ' דליכ' שום שובך ולא דר"ל דליכ' דנפיש כמו לעיל כדמשני בדליכ' ונ' דהביאם לזה דאי ר"ל בדליכ' רק דנפיש א"כ ל"ש וודאי מההיא נפיל כיון דעכ"פ יש שם שובכין אלא דא"כ תק' לשני באמת דאיכ' ולא נפיש ע"ז כ' תוס' מ"ש:

תוס' ד"ה וודאי צריך להסביר תי' דכוונתם נפילה לא שכיח דכל בן דעת משמר מה שעליו אלא דיק' לך בב"ח מלת' אחרינ' הוה וע"ז כ' דאדרב' הואיל והם בע"ח ודרכם לישמט משמרתם עוד יותר בשמירה מעולה וכד' תוס' חדא ולאו תרתי מילי קאמרי:

הב"ע ע' רש"י הביאו לפ' דגם רישא מיירי במדדה דאל"כ הוה מפ' הש"ס רישא במפריח סיפא במדדה ואדרב' א"ש טפי דמיירי אפי' בדנפיש אמנם מ"ש רש"י דע"כ הוה מפריח ולא כ' סתמא דביותר מחמשים אמרי' מעוברי דרכים נפל דאי בעי' למימר מעוברי דרכים נפל בלא"ה ל"ק קו' המק' אע"כ גם התרצן מיאן בזה וטעמו משום דהו"ל מפריח:

וע' רש"א מ"ש בד' תוס' אלו תו"ד דלגבי קורבא דמוכח לא סגי בעוברי דרכים דלאו רוב הוה אבל בקורבא דמוכח נהי דלא הוה רוב מ"מ בהדי הנך שוין מצטרף למיהוי לפחות מע"מ נגד קורבא דלא מוכח:

תוס' ד"ה מצאו ע' רש"א שהק' קו' עצומה דעדיפ' הו"ל לתוס' להק' דמאי מק' מ"ט לק' לי' רישא לסיפ' וי"ל דבסיפא הו"ל תרי רובא כיון דהוי חוץ לחמשים ומשו"ה לא אזלי'

בתר קורב' דחד' רובא דהפקר או נכרי' וחדא רובא דעלמ' משא"כ ברישא ליכא אלא חד רוב דתוך חמשים ליכ' רובא דעלמ' ומט' חניות הוא דק' להו דלד' ר"י דקאי תוס' השתא אליבי' גם ר"י בשמעתין מוקי ט' חניות בדלתות נעולות וליכ' תרי רובא:

שם באו"ד אבל ק' י"ל דק' לי' למק' דהכי הו"ל לתנא למתני נמצא בין ב' שובכות הולכין אחר הרוב שנים שוין הולכין אחר קרוב מחצה ע"מ וכו' אלא ש"מ גם באין שוין הולכין אחר קרוב:

תוס' ד"ה וליזל בסו"ד הנה אקו' ראשונה תי' דלא הוה דומי' דריש' כוונתם דע"כ רישא מיירי ביש שובכין הרבה דאל"כ לא אמרי' חוץ מן של מוצאו וכמבואר לעיל אבל אהא לא תי' מידי ונ' דהכא טעמ' דמק' דתנא אפכ' הו"ל למתני בתוך חמשים של בעל שובך בין ב' שובכין וכו' ואח"כ חוץ לנ' אלא ש"מ מדתני חוץ לנ' ברישׁ' דסיפ' גם אחוץ לנ' קאי:

וכ' רש"י דקס"ד דגם אחוץ לנ' קאי וק' מאי קס"ד הרי גם לפי תי' הש"ס בשביל של כרמים מפ' רש"י דסיפ' מיירי חוץ לנ' ונ' מזה ד' רש"י דכל הך מלתא שקלא וטרי' דעלמ' ולעולם מתני' לא מיירי בשביל של כרמי' דווקא כ"א סיפא לא קאי כ"א אתוך נ':

וזה ענין ד' הרמב"ם שתמה עליו הב"י סי' ר"ס למה לא הביא הך דשביל של כרמים וכמו שהביא הטור והיינו משום דהרמב"ם לא מייתי הך סיפא רק אתוך נ' ולא חוץ לנ' וכ"ת היכן מוכח כן בדבריו י"ל מדסיים וברוב הלך אחר הרוב וכ' ה"ה דכ"ז בתוך נ' אבל חוץ לנ' בכל ענין של מוצאו ואם א' תוך ל' וא' חוץ לנ' אזלי' בתר האי דתוך נ' וא"כ ע"כ הרמב"ם לא מיירי כ"א בתוך נ' וס"ל ג"כ דכולי הא מלתא הוה רק שקלא וטרי' בעלמא ולדינ' מוקמי' מתני' סיפא דבין ב' שובכות בתוך נ' דווקא וכן הי' ע"כ ד' המחבר שלא הביא רק ל' הרמב"ם אף שתמה עליו בב"י:

ועד"ז נ' לבאר ג"כ ד' הרי"ף והרא"ש והרע"ב שלא הביאו כ"א מתני' כצורתה והנה בשלמא שלא ביארו דמיירי בשני' שוין מבואר מדהביאו עלה דמתני' הא דר"ח דהולכין אחר הרוב אבל מדדה מ"ט לא מייתי ואמנם לכאורה יש לתרץ עיקר קו' הש"ס עד"ז בשלמא בתוך נ' דרוב יונים עד נ' אמה מליי' כרסיי' ורובא מהאי שובך אתיא איכא רובא דהאי שובך נגד רובא דעלמ' ומסייע להאי שובך קורב' ג"כ להכי הוה של בעל השובך משא"כ בחוץ לנ' דליכ' רוב כ"א קרוב ורוב' דעלמ' כנגדו הוה של מוצאו דרוב עדיף וא"ש כולא מתני' וסיפא קאי אתוך נ' דווקא ולק"מ אא"כ אמאי לא משני הש"ס הכי דל' הש"ס דמפ' סיפא אחוץ לנ' וק' חוץ לנ' ליזל בתר רובא דעלמ' אלא ש"מ גם חוץ לנ' שייך קורבא מק' שפיר אבל למסקנ' דמשום הך קו' אצטריך לאוקמי מתני' בשביל של

כרמים והוא דוחק מסתבר טפי למימר דסיפ' אתוך נ' דווקא קאי ולק"מ וכמ"ש והן הן ד' הרי"ף והרא"ש דלא מייתי כ"א מתני' כצורתה:

תוס' ד"ה דכל דמדדה בסו"ד ועוד יל"ד הא לכאורה גם בתי' קמא ה"ט כמ"ש השתא וצ"ל דמתחלה קאמרי תוס' רק דשאר שובכות לא מצי חזו וק' להו היכן רמז הש"ס זה וע"ז כ' ועוד דבל' שביל מבואר הך מלתא:

רש"י ד"ה ספיקו טמא מבואר מדבריו דלא כד' תוס' ד"ה דתני שכ' דממתני' לא שמעי' וודאי ולא כד' מהר"ם בהג"ה שם שכ' ג"כ עד"ז והדרא קו' תוס' לגי' דידן דהוא דתני ר"ח והנה כ"כ לעיל במה"ק ליישב ונ' עוד עד"א בניישב ג"כ קו' תוס' ד"ה ואע"ג דמאי אשמעי' אביי הכא טפי מבריי' דט' חניות די"ל בבריי' דט' חניות אין כ"א קורב' משא"כ הכא דאיכ' חזקה חזקת טהרה של אשה וכמ"ש לעיל ואפ"ה רוב עדיף וע"ז קאמר רבא מדתני ר"ח דאפי' תרומה שורפין והך חזקת תרומה לא אתרעי ואמאי לא נימא דהני תרי חזקות בהדי קורבא מול רוב ס' מיהו הוה אלא ש"מ דהכא משום דהוה רוב ומצוי:

והדר אמר רבא דלא היא כ"א ע"כ ר"ח אי לי' דר"חנ דאס"ד בעלמא רוב וקרוב ספיקא מיהא הוה היאך שורפין כאן תרומה ולא גזרינן דאפי' ברוב שאינו מצוי ג"כ ישרפו נגד קרוב אלא ש"מ באמת הל' כן וכן ש"מ דרובא אפי' נגד חזקה דאוריי' דאל"כ שוב למה יסמכו כאן במקום חזקה אמצוי דלמא גם בלא מצוי יסמכו ארוב נגד חזקה וכן ש"מ דלא בעי' בשום מקום תרי רובא דמדשורפים כאן אחד רובא ולא גזרי' שיסמכו גם בעלמא אחד רובא ש"מ דבאמת בחד רובא סגי וע' בד' רש"י ד"ה דהא אשה ותמצא מבואר דברים אלו האחרונים:

תוס' ד"ה וש"מ איתא בסו"ד ונ' לי ר"ל לריצב"א אף דפליג לעיל אר"י בר מרדכי ומ' לי' דר"ז גם למסקנ' מק' אר"ח ולכאורה הל' כר"ז אבל מדאמר רבא דמלת' דר"חנ ומלת' דר"ז תרוויי' מדר' חייא ילפי' ש"מ דאית' לתרוויי' ור"ז ל"פ למסקנא אדר"חנ:

תוס' ד"ה וש"מ רובא חשוב לי' וכו' ר"ל דבאמת דם המקור מחשיב איתא קמן דהתורה קראתו מקור דמה אלא מאחר דאינו בא כ"א ע"י שחייה הרבה כמ"ש תוס' לעיל ד"ה ואע"ג וצ"ל דרוב פעמים שכוח שהאשה שוחה והאי רובא וודאי מחשיב ליתא קמן:

רש"י חביות של יין נ' דעתו דאי לאו איין היינו דנין כ"א אחביות הו"א לכ"ע עד שתאכלנה באי' תאכלנה בהיתר ויכשירנה ואפי' מאן דס"ל גבי הגעלה דלא מקרי יל"מ היינו משום דצריך הוצאות עצים ואש אבל בחביות יי"נ דבעירוי במיס בעלמ' סגי וודאי הוה יל"מ ולא סמכי' ארוב וקרוב:

תוס' ד"ה אימור נ' דק' להו לימא הש"ס דכ"ע לית להו דר"ח והכא טעמ' דשמואל משום דלמא הגוי' דרים קרוב יותר לשפת הנהר כמ"ש התוס' לעיל אא"כ למה לשמואל למימר מהאי דקרא אלא ש"מ דאפי' בכולא ישראל קאמר וע"כ אי' לי' דר"ח:

והנה הרמב"ם פסק כרב ודווקא בהנאה מותרת והכ"מ לא העיר בזה מאומה ואפי' הרמב"ן שהביא בשם ר"ח גבי זיקי וריצב"א דאסור בשרי' כאן לא הביא מזה ונ' דק' לי' להרמב"ם לימא הש"ס דרב ושמואל בהא פליגי רב מתיר אפי' בשתי' משום דסמך אקורב' ושמואל ס"ל דא"נ ממקום קרוב אתי לא מתירין לי' בשתיי' דנפילה הוי ריעות' דנפילה לא שכיחא אלא וודאי אצל הישראל נאסרה והשליכה בנהר וכיון דקורבא לא היה וודאי שוב מצרפים לזה גם רובא בעלמא ונח לפ' כן מלמימר דבמציאות פליגי אי מעקילי ופשורי מטבעא לה אלא לאו ש"מ דלרב ג"כ בשתי' נאסרה מה"ט שכ' ובהנאה פליגי וע"כ בעקילי ופשורי פליגי וכ"ת מאי איכ' בין שתיי' להנאה י"ל דכ"כ הר"ן פ' אין מעמידין דחכמים לא גזרו מיד על הנאה משום ניסוך דניסוך לא שכיח אך מאחר שכבר אסרו בשתייה אסרו ג"כ בהנאה ותינח אי בשתיי' אסורה וודאי אבל אי בשתייה גופא רק מטעם חשש בעלמ' אסרי' כה"ג לא אסרי' בהנאה:

ואמנם טעם ר"ח בחצבא דאוסר בשתיי' נ' דמ' לי' דחצבא היינו כלי מגולה דמכוסה חבי' שמי' ויש כאן חשש נגיעת גוי מיהת ומשום חששא לא אסרי' לי' בהנאה דאיכא ספיקא טובא דמאן יימר לן דבכוונה נגע וע"י עצמו דלמא הוה נגיעה שאינו אוסרת בהנאה:

אבל בד' הרמב"ם א"א לפ' כן משום דכ' חביות במקום חצבא וסתם חבית סתומה היא והנה השמיט הרמב"ם ג"כ תי' התוס' דמיירי ברוב גנבי ישראל א"ו מ' לי' דבאמת מדלא מפ' הש"ס דמיירי ברוב גנבי ישראל ע"כ לא מיירי בהכי וא"כ יש חשש לנגיעת גוי ומ"מ מטעם נגיעה ס"ל להרמב"ם דהו"ל ס"ס דלמא גנב ישראל הי' ואי גוי דלמא לא נגע בכוונה מדחזי' דהוה סתום ומה"ט דיו שוב לאסרו בשתיי' ולא בהנאה:

והנה הלח"מ נתקשה מאחר דהרמב"ם פסק כר"ח דהולכין אחר הרוב למה מחלק בין ענבי' לחמרא ותי' הלח"מ צע"ג שלא הרגיש כי בענבים אין חשש ניסוך עיי"ש ואמנם הרמב"ן בב"ב שם הביאו הש"ך יו"ד קכ"ט כבר יישב זה דהכא אפי' ר"ח מודה דכאן נמצא כאן הי' ועיי"ש בש"ך וממיל' מיושב גם קו' האחרת של הלח"מ למה הביא הרמב"ם סברת הגמ' דלא מצנעה בגווה דלר"ח לא אצטריך דמאחר דפסק בענבים אמרי' כאן נמצא צריך לחלק למה בחמרא לא אמרי' הכי ואפשר שדברי ג"כ בכלל ד' הש"ך שם:

ואמנם בזיקי דאוסר הרמב"ם בשתיי' מבואר מדבריו דמשום חשש נגיעה אתי עלה שכ"כ כלים מלאים יין מ' דבכלים פתוחים קאמר וכ"ש לד' ר"ח תוס' ד"ה לימא כ"כ לעיל

במה"ק דאין סברא דרוב וקרוב יהא ס' דאי תי' הש"ס לעיל נכונים רוב עדיף ואי לא ע"כ קרוב עדיף אלא שיש לעורר דלמא מס' לי' אי הל' כר"ח או לא ומס' מתיר בערלה בחו"ל וצ"ל דכה"ג מקרי ס' חסרון ידיעה ולא מחשב לספיקא כלל בריך רחמנ' דסייען למדתי סוגי' זו באין כח ואון וה' הי' בעזרי ככה יעזרני עוד ע"ד תוה"ק ללמוד וללמד לשמור ולעשות א"ס:

וראיתי בפליתי סי' ס"ג בסוגי' זו כמה דברים תמוהי' מ"ש כי הרמב"ם בה' יו"ט הביא תי' הש"ס בדף לפנינו ברמב"ם ליתא:

מה שתמה עו"ש על הרמב"ם בשני' ומצא שלשה דהוה ס' מוכן הרי לר"ח הוה וודאי אינו מוכן צ"ע אטו אם היוני' במקומם בשובך שייך רובא דעלמ' א"כ לא יועיל הזמנה לעולם וע"כ הא דמצא שלשה רק כדאמרי' בגמ' דלמא כולהו אחריני א"נ איכא חד דמערב בהו וכ"א מהם אסור משום ס' מוכן:

מ"ש דר"ה ס"ל דקורבא דמוכח הוה ס' נגד הרוב ופי' בזה הך דחצבא בפרדיסא דערלה ק' א"כ הדרא קו' תוס' לדוכתי' מנ"ל דרבינא כר"ח דלמא גם רבינא כר"ה ס"ל ומשום ס' ערלה בחו"ל מתיר:

ומ"ש למה לא תי' התוס' דבמקום חזקה אשמעי' ר"ח כ"כ לעיל בחי' דע"כ כוונת תוס' לרוב נגד החזקה עיי"ש:

ובענין הקו' שהק' על דרשא דהעיר נאמר לי בשם הרבני מוה' איצק בנימן שעכטער בשם מ"ד דהמעיי' ברמב"ם שם התנאים שצריכין בעיר לשום בה ב"ד לק"מ קו' הפליתי: בעז"ה

בענין עירוב תחומין

ביצה רפ"ב לשבועות תרל"ז לפ"ק פה **שוראן יע"א**:

יו"ט שחל להיות ע"ש לא יבשל בתחלה מיו"ט לשבת יל"ד דהנה עיקר התקנה לעשות ע"ת וא"כ הכי הו"ל למתני יעשה ע"ת ואם לא יעשה לא יבשל ואמנם לרבה דס"ל צרכי שבת אינן נעשין ביו"ט א"ש דמתחלה תלי דינא ואח"כ תני תקנתא דהא דלא יבשל בתחלה דינא הוא דמדרבנן ל"ש הואיל אבל חכמים עשו תקנה שאם יערב ע"ת מותר לבשל אבל לר"ח דס"ל דמה"ת צרכי שבת נעשין ביו"ט אלא דמדרבנן הצריכו עירוב תבשילין וודאי קשיא ליתני אפכא ונ' דהייינו דקאמר הש"ס ותנא מייתי לה מהכא ונתקשה רש"י בל' זה ואמנם עפ"י דברינו י"ל ותנא דידן דמקדי' לא יבשל לעושה תבשיל מפיק לה מקרא דאין אופין אלא על האפוי וכיון דכדאוריי' נקט להכי הקדים ושנה דלא יבשל בתחלה דמרומז בקרא. ואמנם עדן לרבה לא ניחא דמ"מ כללא בידן דכל דאי לא

קתני וכ"ש להקדים ומאחר דלא שייך הך רישא אלא למאן דעבר אתקנתא דרבנן ולא הניח ע"ת למה פתח בה התנא וצ"ל דאי אקדים ע"ת ברישא הו"א הא דלא יבשל מטעם קנס הוא אבל לא מדינא להכי הקדים התנא ותנא לא יבשל מקמי דתנא ע"ת למען נדע דטעם לא יבשל אינו מטעם קנס כ"א מדינא:

ונראה דהיינו איבעין דגמ' אי עבר ואפה אסור דמ' לי' דתנא מסדרא דתנא ע"כ אשמועי' דדין' תנן ויל"פ בזה קולא וחומר' י"ל דאי משום דבטל ע"ת הוה ראוי לקונסו אבל מאחר דלאו מטעם קנס אתי' עלה כ"א בעבר אדרבנן דיעבד מיהת לא קנסי' לי' ואיכ' למימר אפכא דאדרב' מאן דעבר אאי' דרבנן קנסי' לי' ודביטל מצוה דרבנן לא קנסי' לי' ואתי ליפשוט מכל הני דלא הוו כ"א דרבנן וקנסי' ש"מ דמאן דעבר אאי' דרבנן קנסי' לי' היינו דאשמעי' תנא ודחי' להו לכולהו ומ' לי' לאו"ז דהני דיחויי דחוקי למוקמי מתני' דמעשר בדאי' לי' פירי אחרינא דווקא ולזה פסק האיבעי' לחומר' ויש עוד להביא ראי' מדאמרי' בגיטין עלה דהך מתני' דע"כ ר"מ היא מדתנן לה בהדי מבושל דלר"י במבשל בשוגג נמי לא יאכל עד מ"ש כדאמרי' בהניזקין שם וא"כ במעשר דהוה דרבנן אמאי לא קניס ר"מ בשוגג ואקדים הש"ס למיפרך ממעשר דוודאי ר"מ כמ"ש משא"כ במטביל דלמא לאו ר"מ היא ומשני הש"ס גברא לתקוני מכוין ואנן ניקום ונקנסי' ובשלמא אי מיירי דלית לי' פירי אחריני שפיר למה נקנסי' משא"כ באי' לי' למה לא נקנסי' דלא ליתהני מאיסורא דעבד אלא ש"מ דסתמא דהש"ס מוקי לה בלי' לי' וא"כ אפשטא בעיין לחומר' וא"כ ק' על הרמב"ם והרא"ש והר"ן שפסקו לקולא מהך דגיטין ותו הק' הלח"מ למה בה' תרומות סתם וכ' דמזיד לא יאכל הו"ל למפסק גם התם לקולא דבדלית לי' פירא אחרינ' אף במזיד יאכל ונ' ד' הרמב"ם וסיעתי' דהש"ס תרתי איבעי לי' אי תנא דידן לאשמועי' דינא אתא וכמ"ש ואי דינא מאי הוה קנסי' או לא ותו דלמא מתני' כתנא דבריי' אתא דיליף מקרא הא דלא יבשל בתחלה וע"כ תנא לי' ברישא ומעתה נקטי' כסתמא דש"ס לעיל דתנא מייתי לה מהכא ונקטי' דעבר ואפה מותר ונ' דכ"ז שעמדנו עלי' היינו יכולים לתרץ עלה דמתני' דקאמר לא יבשל בתחלה באמת ה"ק אם לא בישל מעיו"ט לא יבשל מתחלה לשבת אא"כ מאי אבל דתנן הכי הו"ל למתני ומבשל ליו"ט ומותיר לשבת ומדקתני אבל ש"מ דבתחילה דתנן ר"ל בתחלה לשם שבת וז"ש רש"י בתחלה שיהא עיקר בישול לשם שבת דלא נפ' דבתחלה קאי אעיו"ט כ' רש"י הכי ולזה סמיך רש"י בסיפא דתני עלה אבל מבשל דש"מ דלא קאי אעיו"ט דא"כ מאי אבל:

וכ' רש"י שלא יערום ר"ל דכולא הך מתני' יתירא דהרי אפי' לחול שרי בקדירה א' אלא דבא לאשמועי' דצריך שיכוין לשם יו"ט ולא יערום בזה כלל:

ולכאורה הי' אפשר לומר דס"ד כיון דלא הניח ע"ת קנסי לי' טפי קמ"ל דמ"מ מבשל ליו"ט ומותר לשבת אא"כ הו"לל ע"ת ברישא וע"כ כד' רש"י:

וכ' הרמב"ם דשם ערוב מושאל מעירובי חצירות והשיג עליו הראב"ד דלא היא כ"א דהכוונה שמערב סעודת שבת עם סעודת יו"ט ונ' דק' לי' להראב"ד לד' הרמב"ם דהשם רק מושאל מעירובי חצירות א"כ מה התם קנה בין השמשות ולכשחשיכה אוכלו ה"נ כן ואמאי הכא בעי למנטרא עד הערב אחר בישול ואפיי' בשלמא לרבא דהטעם כדי שיברור א"כ ע"כ משהי לי' עד שעת בישול ואפיי' אבל לרב אשי מ"ט א"ו דל' עירוב היינו שמערב שתי הבישולים יחד וא"כ צריך למנטרי' עד דבישול לי' לשבת מטעם ענין זה מבואר בד' רש"י שכ' וכיון דגם לשבת לא יתחיל כ"ש לחול דלא יגמור כוונתו מאחר דאין אתה מתירו לשבת כ"א ע"י עירוב והנה סעודת שבת עם סעודת יו"ט שייך בה' עירוב אבל סעודת חול עם סעודת יו"ט לא שייך בהו עירוב וא"כ רק ע"י עירוב זה אתה משמרו שלא יבשל לחול:

ובד' הרמב"ם אפשר לפ' בנדקדק אמאי נקט רב אשי וכן העתיק הרמב"ם ל' אופין ולא מבשלין אמנם הענין הוא כך דלבישול לא חשו רבנן כ"כ דבקדירה א' הרי שרי ובב' קדירות מהי"ת יבשל מיו"ט לחול משא"כ באפיי' אחר שהתנור הוסק ופת של יו"ט כבר נאפה קשה בעיניו להקר התנור ולא לאפות בו פ"א עוד לחול והנה האופה ביו"ט ביום הוא אופה דאם רוצה לאפות בלילה הרי הוא אופה בעיו"ט מבעוד יום וכיון דעיקר חששא משום יממא הוא ע"כ משהי לי' לעירוב עד לאחר אפיי' ובישול:

א"נ י"ל דד' הרמב"ם דלא כד' רש"י דמ' מדבריו דרב אשי לגמרי פליג בין אדשמואל בין אדרבא וד' הרמב"ם דר"א ס"ל אי לאו דתיקון רבנן ע"ת משום שיאמרו לא הוו מתקני משום הך אסמכת' דשמואל לחודא והשתא דתקנו ע"ת אסמכוה ג"כ אקרא והתקינו שלא יהא רשאי לאוכלו עד אחר אפיי' ובישול:

מה"מ מל' זה מ' דאתרי מילי מק' דאי אחדא מנ"ל הו"לל ואמנם רש"י פי' דאע"ת לחוד מק' והביאו לזה דרשא דשמואל לפי מה שפי' רש"י דע"כ לא קאי כ"א אע"ת וזה שהביאו לר"ן לחלוק על רש"י דל' מה"מ מ' דאתרי מילי מק' מנא דאסור לבשל מיו"ט לשבת ומנא דעירוב מהני ותרווייהו יליף מזכור יליף ביו"ט משכוח השבת ויליף בע"ת דהוה זכר מהני ודקאמר הש"ס מה"מ ולא קאמרי מנ"ל משום דע"ת תרתי מילי אי' בי' מלבד העירוב מעיו"ט עוד צריך לשומרו ביו"ט עד הערב ואתרוויי' מק' מה"מ ומשני שמואל מזכור ועדן לא ידענו למה צריך למנטרי' עד הערב והיינו דהדר מק' מ"ט כלומר מ"ט משונה עוד עירוב זה משאר עירובין דאינו קונה ומתיר בין השמשות ומשני רבא דבעי'

שיברור וזה שייך כל שעת בישול והיינו טעמא ג"כ דמק' הש"ס תחלה מה"מ ובתר כן מ"ט דרבא רק לפ' ד' שמואל בא ורבא ושמואל חדא אמרי:

רב אשי אמר כ' רש"י דלאו לכבוד שבת תקנוהו ומאי בעי רש"י בזה ונ' דרש"י בא לבאר מ"ט פליג רב אשי אדשמואל ואמנם ק' לי' אי כשמואל א"כ בתחלה הו"ל לתנא למתני דיניח ע"ת ואם לא הניח לא יבשל בתחלה וכמ"ש לעיל במתני' א"ו עיקר ע"ת לכבוד יו"ט תקנוהו שיאמרו אין אופין ומאן דמבשל בקדרה א' לשבת ויו"ט כ"ש דניחא לחכמי דוודאי איכא כדי שיאמרו אלא דא"א לצבור לעמוד בתקנה זו והתקינו עירוב ג"כ אבל עיקר תקנה הוה לא יבשל בתחלה ושפיר אקדמה תנא:

שמא יפשע מכאן דייק רבינו שמואל בהג"א דאם נאנס ולא הניח מעיו"ט דיו ביו"ט עצמו ויל"ד עליו מאחר דרבא אליבא דשמואל מיירי וא"כ גם שמואל הכי ס"ל ואמאי אמר לסמיא סמוך אדידי לימא לי' דליערב האידנא ואמנם רש"י כ' דקו' הש"ס הי' דקודם סעודה דשייך עדן יברור אז יערב ואיכא למימר דמעשה דסמיא הי' שנזכר אחר שכבר הכין ליו"ט וסעד ומ"מ מדלא כ' הרא"ש הך נ"מ בין רבא לרב אשי ש"מ דלית לי' כרבי שמואל וטעמא נ' דאי שרית לי' להניח ביו"ט אף הוא יפשע מעיו"ט ויסמוך איו"ט וביו"ט יפשע מחמת טרדא:

איבעי' להו הוא נאסר וכו' י"ל דמבעי' להש"ס אליבא דרב אשי אי רב אשי לית לי' דשמואל כלל וא"כ אין בע"ת מצוה כ"א תקנתא שלא יצטרך לבשל בקדירה א' ודיו שנאסר מאחר דלא עביד לי' תקנתא איהו לבשל אבל קמחו למה יאסר או דלמא גם רב אשי אי' לי' דשמואל אלא דס"ל אי לאו שמא יאמרו משום הך אסמכתא לא גזרו וא"כ עכ"פ איכא מצוה בע"ת לקיים זכור את יום השבת וראוי לקנסו שיהא קמחו נאסר וא"כ למאי דמסקי' לגי' דידן קמחו נאסר מבואר דגם רב אשי אי' לי' דשמואל והיינו השגת הראב"ד על הרמב"ם דס"ל דלרב אשי ליתא לדשמואל והוצרך לומר דל' עירוב הוא רק מושאל מע"ח וא"כ אמאי קמחו נאסר א"ו גם רב אשי אי' לי' דשמואל ולא התירו לבשל לשבת כ"א ע"י עירוב סעודת יו"ט בשבת וא"כ צ"ע באמת לשטת הרמב"ם למה יהא קמחו נאסר ואפשר דאי אמרת אחרים מותרין לבשל לו בטל תורת עירוב ולא יערב כ"א א' בעיר וזה יבשל לכלם:

ואמנם נ' אדרבא לשטת הרמב"ם ניחא טפי והן הן ד' הרמב"ם דאיבעי' הש"ס הי' מאחר דקרו רבנן לתבשיל זה עירוב להכי קרי לי' עירוב שיהא דינו כעירובי חצירות דג"כ מי שלא עירב צריך ליבטל רשותו לאחרים או דלמא שמא בעלמא אסיק ומסיק דלגמרי נתנו לו תורת עירוב ועד"ז מיושב קו' תוס' אי קמחו נאסר מאי אהני אקנויי

קמחו לאחרים חכמים נתנו לעירוב זה דין עי"ח והתם ג"כ ביטול רשות מועיל ובתר ביטול אחרים עושין בשלו וה"נ ל"ש. והנה לולי ד' רש"י היינו יכולין לפ' כי האחרים משלהם מבשלים בשבילו ונוטלים שלו לעצמן ורש"י לא פי' כן דל' אופין ומבשלין לו מ' משלו דקאי אמקנה קמחו. ואמנם מה שהק' תוס' היאך יתכן דאחרים יעשו בשבילו מה שהוא אינו רשאי אבע"א דבקדירה א' מבשלין ואבע"א דכיון דאין לו מה לאכול לא גרע משאר אורחים:

עבר ואפה מהו פי' רש"י שיאכל בשבת ר"ל אאופה מבעי' לי' אבל אחרים אף דאסור לאפות בשבילן מ"מ אם אפה בשביל עצמו הם מותרין דלא גרע ממבטל אי' לכתחלה דאמרי' ג"כ דווקא מי שנתבטל בשבילו לו אסור לא זולת:

בע"ה

בענין חציו עבד וחציו בן חורין

חגיגה לסיומא חגיגה

יום מאמ"ו ע"ה ליל א' דחנוכה:

רש"י במתני' חייבין בראי' פנים בעזרה וע' תוס' והנה ממה שתי' לקמן דחיגר שנתפשט אתא לרבויי ודחה משום דתשלומין דראשון מבואר ג"כ דלענין קרבן מיירי מתני' דלענין ראיי' פנים ל"ש תשלומין וא"כ ע"כ גם רישא דהכל חייבין ג"כ מיירי לענין קרבן ומאי דוחקא לרש"י לפ' דלענין ראיי' פני' מיירי ונ' דרש"י הוכרח לפ' כן לפי שטתו שפי' לקמן דרישא דהכל דמסקי' דמרבה ח"ע וחב"ח אתי' כמשנה אחרונה והק' בתוס' האיך מצי' לפ' כן הרי מיד תנן חוץ מעבדי' שאינם משוחררים והיינו חציו עבד וחציו ב"ח ותי' תוס' ק' להולמו דהשתא לא דייק האי דיוק' הרי למסקנ' ג"כ הכי מפרשא למתני':

ואמנם הנה הלח"מ הק' ע"ד רש"י ב' קושיות הא' בשלמא לרמב"ם דרישא כמשנה ראשונה וסיפא כאחרונה שייך לומר משנה לא זזה ממקומה אבל לרש"י דמשנה ראשונה היינו סיפא מאי לא זזה ממקומה שייך ותו האיך יתכן כי חכמים חייבו קרבן מדבריה' והו"ל מדאו' חולין בעזרה ואמנם היינו דדחקו לרש"י לפ' דמתני' דמרבה בהכל ח"ע לענין ראיי' פנים בעזרה הוא מרבה ולא לקרבן וסיפא דממעט מקרבן הוא דממעט ואפי' למשנה אחרונה אלא דא"כ לא הו"ל לתנא למכלל ח"ע בהדי הני דפטירי אפי' מראיי' פני' כגון נשים ואינך ואהא הוא דאמרי' משנה לא זזה ממקומה משום דלמשנה ראשונה גם מראיי' פני' הי' פטור:

ואמנם מה ראו חכמים לחייבו בראיי' פנים הי' אפשר לומר דכיון דקיימ"ל כולן תשלומין דראשון ואי אמרת דהראשון פטור גם מראיי' פני' בעזרה ולמחר כשישחררו האדון

נימא ג"כ דפטור הואיל בראשון פטור הי' ובאמת כיון דהאדון צייית דינא ושחררו כבר הוא בראשון כמשוחרר ועומד ובודאי כ"ז שלא שחררו ויוכל להיות שלא יבא לעולם לידי שחרור שימות העבד או האדון ויהא בידו יתומים קטנים אינו חייב כלל ומכ"ש שלא יתחייב קרבן אבל לאחר ששחררו חזי' שהי' כמשוחרר ועומד למפרע ול"ש כאן תשלומין דראשון ומשו"ה חייבוהו חכמים בראיי' מיהת בראשון מיושב קו' תוס' מקנס דמס' גיטין דה"נ אין חיוב קרבן עד שבא לכלל שחרור והנה לשטתו כאן שפי' משנה אחרונה לחיובא ה"נ פי' בפסחים ר"פ האשה דלמשנה אחרונה אוכל משל עצמו ודבריו מבוארים בד' תוס' שם דכל ח"ע וחב"ח הו"ל כעבד של שני שותפין ובשני שותפין בקפיד' תלי' מלתא וה"נ בח"ע וחב"ח למשנה ראשונה בקפיד' תלי' אבל למשנה אחרונה כיון דהב"ד מפקיעין אותו מידו למה יקפיד עליו אם יאכל משל עצמו אמנם להרמב"ם שמפ' למשנה ראשונה אוכל משל עצמו ומוקי למתני' דפ' האשה ראשונה וודאי ק' מ"ש מעבד של שני שותפין בקפדי אהדדי דמיירי בהו מתני' ונ' דמה"ט נאיד הר"ב בפסחים מפי' הרמב"ם ומפ' שם כרש"י משום דק' לי' קו' למשנה ראשונה היאך אוכל משל עצמו בקפדו ואמנם הרמב"ם יישב זה שהוא פי' קפדי שלא יגנבו זה מזה ר"ל כפי' הכ"מ ע"ד ויגנוב את לב לבן כלומר שחבירו ימשכנו אצלו וזה לא שייך בח"ע וחב"ח ואמנם הר"ב ב"ס הי' מפ' כפירש"י ותוס' והתימ' דסתם למתני' דעבד של שני שותפין ולא פי' דבקפדו מיירי והתוי"ט לא העיר ע"ז ואמנם כוונת ד' הרמב"ם במ"ש שלא יניח אותו להקריב ק"פ שימהר אדונו לשחררו נ' לפ' דרוב פעמים עבד יש לו בנים ע"י שמסר לי' רבו שפחה וכבר קיים שבת וע"ז לא יקפיד האדון לשחרר לזה מנעו ממנו גם מצות ק"פ כדי שיראה האדון מה טוב הוא מונע ממנו וימהר לשחררו וה"ז דומה למ"ש מוטב לחלל שבת א' לקיים שבתות הרבה אמנם הא צריך ביאור לשטת הרמב"ם בשלמא בפסח דע"ע הי' אוכל ק"פ משל רבו ועכשו אינו נמצא האדון מפסידו וימהר לתקן משא"כ בראיי' דע"ע שהי' עבד הי' ג"כ פטור מן הראיי' ומאי יחוש האדון לכך ונ' דלד' הרמב"ם הענין הוא כך מאחר דהאדון רואה דבכל מ"ע שהז"ג שהי' פטור ע"ע כעת שחציו ב"ח הוא חייב ממיל' יודע כי גם בראיי' חייב אלא דמ"מ מפאת סרבנותו אנו פוטרין אותו ומסמכי' זה אקרא דלפני האדון שיש לו עדן אדון וגם הוא יפרוק החטא זה מעל צווארו ומ"מ קרא אסמכתא בעלמא הוא דהרי למשנה ראשונה הי' חייב בראיי' לזה השמיט הרמב"ם הך דרשא לגמרי:

ומתוך ענין זה יש לדרוש סמוכין משלהי מכלתין לריש מכלתין ובנבאר תחלה המאמרים בשלהי מכלתין אמר ר' אבהו אמר ר"א ת"ח אין אור של גיהנם שולטת בהן והכונה דאש

של גיהנם תכליתו לצרף הנשמה אשר ע"י חיבורה עם הגוף במשך ימי חיי' נהפכה לבשר ואש זה צריך למי שגופו נדבק בתאות בהמיות משא"כ צדיק שאוכל לשובע נפשו ואינו נהנה מהעו"ה רק להוסיף מחול על הקדש לשעבד גופו לעבודתו ית' נמצא כי גופו נזדכך בעוה"ז אבל נשמתו לא נשחתה וא"צ צירוף וז"ש הנה הסלמנדרי' מתהווה ע"י שביערו במקום א' שבע שנים אש מכ"ש גוף הת"ח שדר עם נשמתה כמה שביעיות שנים עאכ"ו שמתהפך לאש ואיזו צירוף תהא הנשמה צריכה והיינו דאין אור גיהנם שולטת בהם ואמנם ריש לקיש אמר דאפי' פושעי ישראל שמלאין מצות כרמון אין אור גיהנם שולטת בהם והענין דאנו אומרים רצונינו לעשות רצונך אלא שאור שבעיסה מעכב ומאן מפיס הענין הוא כך האיש אשר יחפוץ לעשות רצון בוראו ומאמין בהש"י ובתורתו אמנם יצרו יתגבר עליו נהי שאין יכול לעמוד נגד יצרו מלעבור עבירה אבל בכל זאת ישמח אם יבא מצוה לידו ומבזבז ממון על מצות ה' והנה זה המופת כי עדן רוח ה' בו אלא שלא זכה לקשט עצמו חילוקא דרבנן ע"י שהי' מזכך גופו ובשעה שנשמתו יוצאה מגופו למה הוא דומה לרמון הנתון בקליפתו ודומה לעץ גמור ובתוכו מלא עסיס וז"ש ר"ל פושעי ישראל כ"ז שמלאי' מצות ה' דומין לרמון מראהו כעץ מבחוץ ומלא עסיס מבפנים כן פושעי ישראל גופן מבחוץ כבהמה ונשמתם מבפנים נשמת שדי ואין גיהנם שולטת בה ומייתי ראי' ממזבח הזהב שא"א שהעובי דינר זהב הי' מגין מול האש ברבות השנים אמנם הרצון הטהור שהי' למתנדבי' תרומת' הוא שהיתה מגינה וכן אמר הכ' ויקחו לי תרומה פירש"י לי לשמי אמנם המתנדב לשם ולתפארת יתנדב ברוב חדוה יען ישיג עי"ז מלבושי כבוד אשר זה מגמתו אבל הנותן תרומתו לש"ש רע לפעמים לבבו בתתו וע"ז הזהיר ואמר כל איש אשר ידור לשמו אשר ידבנו לבו רצונו הטוב הוא תרומתו וזה שהגין על מזבח הזהב כל השנים האלו וכ"ש רצון פושעי ישראל המלאים מצות כרמון שמגין עליו והנה כבר אמרתי מאז כי ב' הלשונות בפי' ד' חכמים נחלקו בפלוגתת ר"ח ור"ל דהתוס' הביאו תנחומ' דממזבח הזהב אין ראי' דאש של מעלה אינה אוכלת והכי ס"ל לר"א ומאחרי דאין הציפוי מגין על העץ כי אש של מעלה אינה אוכלת שפיר אמרי' דמבטל בטיל ציפויין לגביי' אמנם לר"ל דהעובי דינר זהב הי' מגין ל"ש מבטל בטיל וע"כ כלי"ק דה"ק רבנן דאין מטמאין מפני שמצופין והנה ארז"ל ואל תהא רשע בפ"ע פי' המפ' אפי' אם חטא האדם הרבה אל ירשיע את עצמו לאמור אין תקוה לפניו כי זה הי' גורל דורו של יחזקאל ע"ה שאמרו עונותינו אתנו ונשבע להם השי"ת שלא יחפוץ במות המת והנה בבא כל ישראל לראות את פני ה' וראו שמה מזבח הזהב שהי' האש של מעלה רובץ עליו ואיננו נאכל וחקרו אחרי סבת הדבר והוגד להם כי העובי דינר

זהב מגין הבינו מעצמן הק"ו דלר"ל כי פושעי ישראל אין אור של גיהנם שולטת בהם ועי"ז לא נתיאשו מן התשובה והנה מסיק הש"ס כי הכל חייבין בא לרבויי ח"ע וחציו ב"ח הרמז בזה לפושעי ישראל אשר לפי רצונו הטוב הוא בן חורין אבל גופו עבד נמכר ליצרו וגם זה חייב בראיי' זה תכלית לראות כמה כח עובי דינר זהב להגין וידע כי עוד לו תקוה לאחריתו וז"ש וחכ"א מפני שהן מצופין אינן מקבלים טומאה כי הציפוי עיקר ומה"ט הכל חייבין בראי' אפי' ח"ע וחציו ב"ח:

בע"זה בענין שינוי במלאכת מחובר מועד קטן י"ב ע"ב

ליום מאמ"ו ע"ה א' דחנוכה:

הנה הכ"מ פ"ז מה' יו"ט הק' על הרמב"ם ג' קושיות חד מנ"ל להרמב"ם דאפי' מוצא לקנות אם אין לו משלו מותר לעשות מלאכה בחוה"מ שנית הא למסקנ' אין הטעם שלא ידוש בפרות משום שינוי ותו למה לא הביא הרמב"ם הא דאדם חשוב שאני:

ונבא בע"ה א' לא' ותחלה עלינו לבאר ד' הברייי' טוחנין קמח לצורך ושלא לצורך אסור וק' פשיטא ונ' דרוב ראשונים הסכימו הא דטחינה אסורה ביו"ט אף דהוה מלאכת או"נ משום שהוא מלאכה הנעשית לימים הרבה ולא מתחזי שעושה לצורך יו"ט וא"כ גם בחוה"מ הי' לנו לאסור מה"ט וקמ"ל תנא דבחוה"מ לא גזרו כ"א לצורך יותר ושלא לצורך אסור ותו יל"ד ל"ל לתנא לאשמעי' דדבר שאינו אבוד אסור פשיטא דאי גם שאינו אבוד מותר התרת כל מלאכת המועד ואמנם תנא דידן ר' יוסי כדמסיק הש"ס ומיירי במלאכה שמקצתה אבודה ומקצתה אינה אבודה וס"ד מדקאמר ר' יוסי זולף וגומר ה"נ כיון שהותר מקצתו הותר כלו קמ"ל דאבוד מותר שאינו אבוד אסור וגם אין לו מה יאכל קוצר וכו' ויל"ד מדחדא מלאכה שרא למה לי' לאשמעי' שאר מלאכות ונ' דהתנא מיירי שמוצא לקנות וקמ"ל אף דלקנות רק חדא אי' וכאן צריך למעבד מלאכות כולי האי אפ"ה התירו לו ומהכא דייק הרמב"ם דאפי' מוצא לקנות שרי:

ובלבד שלא ידוש בפרות ויל"ד למה דווקא בדישה הצריכו רבנן שינוי ולא בקצירה וטחינה וכולהו בשלמא למסקנ' דהטעם משום אוושא מלתא שפיר אבל לס"ד ק' וצ"ל דהטעם משום דהדש בפרות על הרוב הוא דש לימים הרבה והדש לצורך שעה דרכו לדוש במקלות והיינו דבדישה הקפידו חכמים שיאמרו כי שלא לצורך המועד דש משא"כ בקצירה וכולהו הלא יראו מה שקצר וכן אינך ולא אתי למחשדי' משא"כ בדישה בפרות וכ"ת א"כ מאי מק' הש"ס הענין הוא דטעמ' דר"י דלא בעי שינוי בדבר האבד נ' דמ' לי' אדרבא בשלמא אם אתה מתיר לי' בלא שינוי ע"כ ידעו דמשום דבר האבד התרת לו משא"כ אם אתה הצריכו שינוי אף הוא סבר דכל מלאכת מועד שרי ע"י שינוי

נמצא חומרא זו בא לידי קולא ומעתה ה"נ אם אתה מתיר לו לדוש כלא שינוי אף הוא יודע דמשום דאין לו מה יאכל הוא משא"כ אם אתה מצריכו שינוי יש לחוש שיסבור כי מלאכה ע"י שינוי מותר במועד והיינו דמק' הש"ס מדבר האבוד אאין לו מה יאכל ומשני הש"ס שינוי אחרת ודאי לא הי' מצריך ר' יוסי וטעמ' דאמרן שיבא לידי קולא משא"כ שינוי פרות כיון דכל יומא נמי לאו ע"י פרות דיישי והאיך יעלה על דעתו דמשום שאינו דש בפרות מותר דישה בחוה"מ שפיר הצריכוהו שינוי וא"ש ד' הרמב"ם ואמנם במה שלא הביא הרמב"ם הא דאדם חשוב שאני היינו דהרמב"ם לא הי' מפ' משום שהי' רב ת"ח וכיו"ב כ"א דרב הי' חשוב בעיני מכירים ולא עלה על דעתם שאין לו מה יאכל ויאמרו מותר לקצור במועד נמצא דהעיקר משום דגברא דאמיד הי' ובאמת משיזדמן כי גברא דאמיד וחשוב שילמדו הימנו לא יהא לו מה יאכל כמעט א"א כ"א ע"י אונס מה שאירע לרב ומה"ט לא הביא הרמב"ם מזה מאומה:

ולסיי' המס' במילי דאגדתא הנה סיים תנא דמתני' מכלתין אבל לעתיד הוא אומר בלע המות לנצח וגו' וכ' תוס' דהיינו כדי לסיים בדבר טוב ויע"ל בנפ' תחילה פי' הכתוב הנ"ל דהנה בעוה"ז מפאת שנגזר על האדם בזעת אפך תאכל לחם וכל היום יחרוש החורש עי"ז ישכח אחריתו וכל פניותיו רק לעניני עוה"ז אבל במות אנוש קרוביו יסתפקו אם קנה עולמו בימי חייו וזה ענין אבילות הקרובים ואמנם לע"ל שיתקיים יהי פסת בר בארץ ותהי פרנסתו של אדם מזומנת לו כל א' וא' ישתדל לטובת נפשו והנה הדמעה מעל פניי' י"ל דר"ל הזעת אפיים ויש הוכחה לדבר דבקללת אדם כ' ה' אלקים וכאן כ' ה' אלקים וז"ש אם גם לע"ל יקרה מקרה מות כדכ' כי הנער בן ק' שנה ימות מ"מ לנצח לא ימות כי כ"א וא' ישתדל כבר לעולמו וז"ש בלע המות לנצח כלומר המיתה לעוה"ב לא תאונה עוד וזה ע"י ומחה ד' דמעה מעל כל פני' כלומר לא יתקיים עוד בזעת אפך וכמ"ש והנה הרמב"ם כ' כל מה שאו"ה מחרפין אותנו הוא רק משנאת הקנאה דאינהו לא חזי' מזלי' חזי ורואים כי נפשם יורדת לבאר שחת ונפש הישראלי יקרב בכל יום יותר על השלימות אמנם לע"ל שיתקיים אשפוך רוחי על כל בשר יתקיים וחרפת עמו יסיר מעל כל הארץ והנה אם נסתכל נמצא כי השוי"ט המה דוגמת העוה"ב אבל החוה"מ הוא דוגמת העוה"ז כי הדרך הישר לבני אדם לקבוע עצמם לתורה ועבודה ולגופם לא יעמולו כ"א בדבר האבוד ובאין לו מה יאכל דומיא דחוה"מ אמנם בעוה"ר אין איש שם על לב ולא יו"ט ולא חוה"מ יעשו רושם בנו לטובה ואם יעשו יעשו אצל מי שמנעוריו נתגדל בקדושה וצמא לשמוע דבר ה' ואמנם לע"ל כלם ידעו את ה' מקטנם ועד גדולם וז"ש בבא הזמן כי יבלע המות אזי יעשו המועדות רושם לטובה כ"כ עד שאפי' בית

השלחין ארץ עיפה של הר משקין אותה במועד המקווה ב"ב ואפי' לא הי' לה מעין כלל מתחלה והנה ר' לוי יעץ לן על איזו דרך ישיג אדם תכליתו בעוה"ז וע"ז אמר כי תכלית תפלתו תהי' שיזכה לעסוק בתוה"ק בביהמ"ד ותכלית לימוד תוה"ק יהא שיזכר לעבוד' ה' בתענוגים שיצא מביהכ"נ לביהמ"ד כלומר לצורך המדרש ותכלית ביהמ"ד לצורך ביה"נ כלומר שידע לעבוד ה' ואמר רב אשי ת"ח אפי' לעוה"ב אין להם מנוחה הכוונה כי למשל ע"פ ובשר בשדה טריפה יש לנו כמה משניות ועל כל משנה כמה סוגיות בתלמוד ועל כל סוגי' כמה דעות בפוסקים וזה הכל מטעם שלבן של ראשוני' כפחחו של אולם ושל אחרונים כשל היכל וכיו"ב נמצא דד' הת"ח מתבארים בכל יום לכמה אופנים וע"ז יגדיל תורה ויאדיר כי לא לבד כוונו בזה אל מה שכוונו כ"א עוד ילמדו מדברים לדברים אחרים והשכר אומרו והיינו אפי' לעוה"ב אין להם מנוחה כי מדי יום יקנו שלימות חדשה וכמ"ש אמן כיה"ר:

בעז"ה

סוגיה דשמא יעבירנה

ר"ה רפ"ד לש"ש תרל"ב:

מתני' יו"ט של ר"ה נ' דנקט יו"ט להורות דאין הטעם משום שמא יתקן כלי שיר ומשו"ה במקדש דע"כ לא גזרו דהרי קרא בהדי' כ' והרעותם בחצוצרות ונזכרתם להכי נקט יו"ט של ר"ה כלומר אף דכל ר"ה יו"ט ומ"מ לא גזרו וא"כ אין הטעם שמא יתקן כלי שיר וכמ"ש מ"א בשם מהרמ"פ מ"מ בשבת גזרו וע"כ הטעם משום שמא יעבירנו והיינו דק' לי' לרבה מאי נ"מ אי הטעם משום שמא יתקן או שמא יעבירנו ולהכי קאמר רבה וה"ט דלולב וה"ט דמגילה כלומר התנא בא להורות דטעם שופר שייך ג"כ בלולב ומגילה דהיינו שמא יעבירנו ואשמעי' מלתא אגב אורחא משא"כ אי הוה הטעם שמא יתקן עדן לא ידענא טעמא ללולב ומגילה:

רש"י במקדש היו תוקעין בגמ' מפ' טעמא ויל"ד הא בגמ' לא מפ' כ"א מ"ט לא במדינה ונ' דק' לי' לרש"י ל' מה"מ דקאמר הש"ס דמ' תרתי מבעי לי' מ"ט במקדש תוקעים ומ"ט במדינה אין תוקעים ור' לוי לא תי' כ"א חדא ומק' לי' רבא אכתי במקדש היכי תוקעין ואמנם לרבה דטעמ' משום גזירה א"ש דאין שבות במקדש וזה כוונת רש"י לקמן שכ' אבל במקדש אין שבות במקדש ר"ל רבה תרוויי' קא משני ואף דבתר הכי תיקן ריב"ז תקנה אחרת אבל מעיקר גזירה לק"מ אמנם התינח אי מקדש דווקא משא"כ אי אמרת כפי' הרמב"ם דגם ירושלים בכלל מקדש א"כ גם רבה לא משני כ"א חדא קו' ומאי מנא הני מילי דקאמר הש"ס:

והנה גם בתוס' הסכימו עם רש"י דמקדש ר"ל מקדש דווקא אלא שנחלקו על רש"י במ"ש בסיפ' ועוד זאת היתה ירושלים בעודה בבנינה פי' כמ"ש רש"א לאחר שישבו סנהדרין בחנות ותו' נחלקו וכ' דסיפ' לאחר חרבן וא"ל דחרבן לאו דוקא שהרי כ' שתיקן ריב"ז וריב"ז לאחר חרבן תיקן והק' רש"א הרי לאחר חורבן מיד היתה סנהדרין ביבנה וגם לאחר חורבן מאי רבותא דירושלים והנה קו' הראשונה לק"מ דנהי דסנהדרין היתה ביבנה מ"מ ב"ד של כ"ג הי' גם בירושלים ואנן לת"ק איירינן דריב"ז ב"ד תיקן אלא שקו' שני' ק' ונ' דק' להו לתוס' למאי דמשני הש"ס לקמן דמשו"ה קתני ועוד זאת דבירושלים הי' תוקעי' אפי' שלא בפני ב"ד ואהא תנן ועוד היכן רמוז זה במשנה אע"כ סיפא לאחר חורבן אמנם מאחרי שהי' תוקעי' בכ"מ שיש שם ב"ד ולא ביבנה בלבד לא רצו להוריד כבוד ירושלים כ"כ שתהא פחותה משאר עיירות ומשום חשיבותה הניחו בה רשות לתקוע אף שלא הי' שם ב"ד נמצא דביבנה שהי' שם ב"ד לא התירו אלא במקום ב"ד משא"כ בירושלי' כיון שבלא ב"ד התירו גם לקרובה ויכולה לבוא התירו נמצא דהא בהא תליא לולא שבירושלים הי' תוקעין שלא בפני ב"ד לא הי' מתירין גם לקרובה ויכולה לבא ואמנם התינח אי מתני' לאחר חורבן שכבר לא הי' ב"ד בירושלים אבל קודם החורבן שוב יק' למה אחר שישבו בחנות התירו יותר מבתחילה ומה"ט נאיד תו' מד' רש"י ואמנם גם לרש"י יש ליישב עד"ז מאחר דעיקר טעמ' דשופר להעלות זכרון ונהי דהב"ד לא הי' יושבים במקדש לא נאה לתקוע בב"ד ובמקדש מקום שאפרו של יצחק צבור לא יתקעו וע"כ התירו גם במקדש ומכיון שהתירו במקדש ממיל' התירו אף שלא בב"ד וממיל' מה"ט שוב התירו גם לעיר הקרובה ויכולה לבא וא"כ גם לרש"י הא בהא תליא דמשום שהתירו שלא בב"ד התירו גם לקרובה ויכולה לבא וחדא מכלל אידך אתמר:

ועדן יל"ד מה בעי בתוס' בהקדמה זאת קודם לקושייתם ונ' דגם תוס' מעיקר' שפיר ידעו לחלק בין שופר דלא ידעו בקביעא דירחא ולולב אבל התינח לפי' הרמב"ם דמקדש ל"ד כ"א כל ירושלים עם סביבותי' שכולם ידעו קביעות' דירח' בכלל משא"כ למ"ש תוס' כרש"י דמקדש דוקא ואפי' בירושלי' לא הי' תוקעין היינו דק' להו ומ"מ במסקנ' נחתי לחלק בהכי ונ' מדיוק לשונם דה"ט מאחר דחוץ לירושלים לא הי' ידיעי בקביעא דירחא ולא הי' תוקעין בכל א"י גם בירושלים לא הניחו לתקוע כ"א במקדש ונבא לענין זה עוד לפנינו בס"ד:

ד"א בכוונת ד' תוס' בנדקדק עוד בסו"ד שכ' ועי"ל וכ' רש"א דזה קאי אדלעיל אקו' קמייתא ולמה הניחו תוס' תי' זה עד לבסוף ונ' דמעיקרא לא רצו תוס' לתרץ כן דק' להו מ"ש לולב דלאחר חורבן אפי' בא"י לא דחי משום לא תתגודדו והכוונה דקודם החורבן

הי' רוב ישראל בא"י ול"ש לא תתגודדו משא"כ לאחר חורבן שהיו הרוב בחו"ל שייך לא תתגודדו א"כ בשופר מ"ט במקדש הוה דחי הרי רוב ישראל לא הוה בקיאי והו"ל לאסור לגמרי משום לא תתגודדו ולהכי מיאנו לעיל בהאי תי' אבל לבתר דאסקי הכא דשופר שאני שהוא להעלות זכרונם לא רצו להשוות ללולב לבטלו לאחר החורבן א"כ גם קודם החורבן לא השוו אותם מה"ט ושפיר מתרצי ולהכי הניחו תי' זה עד לבסוף ואמנם כ"ז אי הוה ס"ל לתו' כרש"י וכדמ' מד' רש"י דגם קודם החורבן הי' תוקעין בירושלים וסביבותיו שפיר צריך לדחוק ע"ד שכ' ואמנם למה שבארנו דקודם החורבן לד' תוס' לעולם לא הי' תוקעין כ"א במקדש א"כ אין כאן ק' כלל דבמקדש דמעולם לא גזרו שבות לא שייך לא תתגודדו ומשו"ה הניחו תוס' פי' להקדמה וע"ז בנו לבסוף תי'. ולפנינו אי"ה נבאר עוד בד"א למה המתינו תו' עם תי' זה עד לבסוף:

והנה נניח עתה ד' תוס' ונבאר המשנה לד' הרמב"ם והנה ד' הרמב"ם דמקדש לאו דווקא כ"א כל ירושלים וגם כל מקום שיש בו ב"ד ר"ל ב"ד שקדשו החדש ולדבריו לכאו' אין חילוק בין קודם החורבן לאחר חורבן דהכל תלוי בידיעת קביעת ר"ח כ"א שקדשו בירושלים החדש תקעו בירושלים ואח"כ תקעו בשאר ב"ד שקדשו החדש ומ"מ צ"ל דהא דלא גזרו בשופר לא תתגודדו היינו משום שהוא להעלות זכרונם של ישראל:

והנה כ' הלח"מ לד' הרמב"ם יל"ד מ"ט ברישא קרי לי' מקדש ובסיפ' ירושלים ולכאורה עיקר הקו' על רישא אבל בסיפ' הוצרך לקרותו ירושלים דאי הוי נקט מקדש הו"א דקרובה ורואה ושומעת ג"כ אמקום מקדש קאי קמ"ל דלא בעי' כ"א קרובה לירושלים אבל ברישא ק' ולכאו' משום דבעי למתני משחרב ביהמ"ק נקט גם ברישא במקדש ואמנם י"ל דבזמן המקדש אחר שנתקלקלו הלוים בשיר לא קבלו עדים מן המנחה ולמעלה והך מנחה אחר שהקריבו תמיד של בין הערבים ואם באו עדים אח"כ לא הי' תוקעים עד למחר כי רק קדש הי' אותו יום נמצא תקיעה זו במקדש תלי' דאם הקריבו כבר תמיד של בין הערבים לא יתקעו ואם לאו יתקעו והיינו דתנן במקדש הי' תוקעין.

רש"י אבל לא במדינה לא בירושלים נ' דרש"י בא לסייע מזה דאס"ד במקדש היינו ירושלים בכלל ל"ל למתני עוד הפעם אבל לא במדינה א"ו משום דלא ניתי למטעי דגם ירושלים בכלל מקדש תנן אבל לא במדינה כלומר כל מדינה אפי' ירושלים כמו שמצינו בבגדי כהונה אם יצא בהם למדינ' ור"ל חוץ למקדש ולהרמב"ם י"ל אפכא דלא נימא מקדש דוקא להכי תנן במדינה כלומר חוץ לירושלי' כההוא דתנן שולחנות יושבין במדינה דר"ל ג"כ חוץ לירושלי':

אר"א לא התקין וכו' ויל"ד אטו במציאות דבר ההוה קמפלגי וכי בימי ר"א לא חל ר"ה בשבת וע"כ הי' תוקעין בכל מקום שיש בו ב"ד וי"ל דר"א לאו לדינא נחלק אלא דקאמר ריב"ז לא התקין אלא בב"ד של ע"א ולאחר שבטלה ב"ד של ע"א שוב התקינו לתקוע בכל מקום שיש ב"ד של כ"ג:

אמנם הרמב"ם בפי' המשנה כ' ואין הל' כר"א מ' דס"ל דלדינ' נחלק וזה וודאי יק' ומה גם דלהרמב"ם גם לת"ק בעי' ב"ד שקדשו החדש וא"כ לר"א לאחר שחרב יבנה לא תקעו בשופר כלל ואתמהה שיהא מחלוקת בדבר זה ולזה נ' דלהרמב"ם מחלוקת' ע"ד אחר וגם הרמב"ם מודה דיבנה ל"ד כ"א לת"ק סגי בב"ד של ג' רק שיקדשו החדש ולר"א בעי' דומי' דיבנה ואפשר דגם בכ"ג אחרי כי גם בסנהדרין אמרי' אל יחסר המזג דכ"ג הי' צריכין לישב שם תמיד גם ב"ד של כ"ג הו"ל דומיא דיבנה וכ"ת להרמב"ם אכתי לר"א דקאמר יבנה דווקא מאי תיקן ריב"ז י"ל ג"כ עד"ז דמעיקרא בירושלים הי' שרי בכל העיר וביבנה תיקן דווקא בפני ב"ד:

והנה יש להביא ראי' לד' רש"י דר"ה קאמר לקמן אאמרו לו בפני ב"ד וק' מ"ט לא סמך דבריו מיד את"ק אמנם לרש"י א"ש דבד' ת"ק הי' אפשר לפ' כפי' הרמב"ם דמיירי בב"ד שקדשו החדש והטעם משום דידעי בקביעי דירחא וא"צ כלל בפני ב"ד אמנם מד' אמרו לו מבואר דת"ק אפי' לב"ד דאקראי מתיר לתקוע ואס"ד ב"ד שקדשו החדש בעי' בהאי ב"ד מה לי אקראי או לא א"ו כל ב"ד קאמר וע"כ הטעם משום בפני ב"ד דווקא:

ואמנם הרמב"ם ליישב זה מפ' בהיפוך דאמרו לו הוא דס"ל אפי' ב"ד דאקראי וא"כ לאמרו לו באמת ל"ד ב"ד שקדשו החדש ושפיר דייק מהם ר"ה דבעי' בפני ב"ד דוקא ואמנם דנימא דת"ק פליג גם בהא עם א"ל אי בעי' בפני ב"ד לא מסתבר ואנן מיהת כת"ק צ"ל דבעי' ב"ד שקדשו החדש:

ויל"ד לד' רש"י כיון דבשאר ב"ד לא ידעי בקביעא דירחא והו"ל ספיקא ואמאי לא גזרו ומאי ענין האי ב"ד דקדשו לשאר ב"ד דלא ידעו ומ"ש מלולב דתלי' בידיעת קביעת החדש ותי' תוס' לענין זה ק' להלום ולהרמב"ם א"ש טפי וצ"ל דלולב שהוא לכל מסור גזרו בס' משא"כ שופר וכ"כ הריטב"א פ' לולב וערבה ויבואר עוד לפנינו בס"ד נמצא דר"ה מאמרו לו גופיי' דייק לדינא מדס"ל לאמרו לו דל"ד ב"ד שקדשו החדש וק' מ"ט התירו בס' אע"כ דלא התירו אלא בפני ב"ד דוקא ונתבארו דברינו לעיל מ"ש דר"ה מאמרו לו דייק בין לרש"י בין לרמב"ם:

רש"י ד"ה ועוד זאת בעודה בבנינה לכאו' לאפוקי מד' תוס' כ"כ דלד' תוס' קאי אאחר שחרב ביהמ"ק ומ"מ הי' תוקעין בירושלים כמ"ש וע"ז אמר ועוד זאת וד' רש"י אינו כן כ"א דווקא בעודה בבנינה וכמ"ש רש"א לאחר שישבו בחנות:

נבוא בס"ד לד' תוס' ויל"ד לשון שכ' כדמ' בלולב הגזול הרי בהדי' מסיק הש"ס שם פ' לולב וערבה בסוף הסוגי' דבזמן שביהמ"ק קיים הי' דוחה אפי' בגבולין ואפשר משום דהתם קאי למ"ד אקלע ולא דחי ואנן קיימ"ל דלא אקלע ערבה בשבת וכמ"ש תוס' והראשונים שם בשם הירושלמי וא"כ י"ל הך מתני' כולה לאחר חורבן שאז הי' מוליכין לביהכ"נ וכן שופר לאחר חורבן תוקעין בכל ב"ד וקודם החורבן גם לולב לא הי' ניטל כ"א בביה"מ ולזה כ' תוס' כדמ' כלומר דלא מסתבר לאוקמי מתני' לאחר חורבן דוקא כ"א מ' דגם בזמן הבית הי' כן:

ובענין קו' תוס' י"ל דיל"ד דהכא קאמר רבה הכל חייבין ואין הכל בקיאים ובלולב לא אמר כן א"ו רבה בעצמו בא ליישב מ"ט החמירו בשופר יותר מלולב דבשופר רוב ב"א אינם מבינים לתקוע משא"כ בלולב רוב ב"א יודעין ליטול לולב והיינו ואין הכל בקיאים דקאמר כלומר הכל החייבים אינם בקיאים ורובו ככלו נמצא הגזירה שכיחא טובא והחמירו בה משא"כ בלולב דלא הוי כ"א מיעוט דעלמא ולא גזרו במקום וודאי וכ"ת אמאי גזרו בשאר ימים במקדש התם הא גופא איכא למגזר דלמא יעבירנו ד"א בר"ה בהולכתו למקדש ורבה דקאמר שמא ילך אצל בקי ראשון בגבולין בא ליישב תדע דבמקדש כיון דבשאר ימים מיירי הרי הוא בקי כבר מאתמול אלא ש"מ דמשום גבולין נקט הכי ובמקדיש פשיטא דשייך שמא יעבירנו ומ"מ ביום ראשון בגבולין לא גזרו גם במקדש לא גזרו משא"כ בשאר ימים:

תוס' שאני לולב וכו' והנה מד' מג"א סי' תקפ"ז מבואר דמפ' די תוס' דבשופר החמירו משום דאי' בי' שמא יעבירנו וגם שבות דתקיעה עצמה וא"ש שכ' תוס' דבלולב איכ' תרתי לטיבות' דאין כאן כ"א טלטול וגם במקדש ביום א' הו"ל עוד מצוה יתירה מצות ולקחתם ומצות ושמחתם ומדאשתרי במקדש דאיכ' תרתי מצות אשתרי בגבולין ודקאמר הש"ס פ' לולב וערבה ראשון דאי' לי' עיקר מה"ת בגבולין הכוונה דמשום דגם בגבולין איכא מצוה ולעולם גבולין אגב מקדש אשתרי:

ויע"ל דל' מעשה חכמה שכ' תוס' ר"ל שיטעו לומר שדומה שבת וסברו ג"כ שהבאתו דוחה שבת וכר"א במילה דלא כ"ע ידעי דאין זה מלאכה משא"כ בלולב דלא הוה כ"א טלטול ול"ש למטעי וכ"ת הרי תוס' לא ס"ל טעם דאתי למטעי דא"כ מאי משני דלא נקט מוציא לרה"ר דאי' לי' היכירא מאי אהני לן היכירא הרי סבר דשרי לי' הוא התם הכי

קאמרי דברה"ר שייך טפי שמא יעבירנו משום דלי' לי' היכירא וא"נ לא טעי בדינא אגב טרדא בהול ונבא אי"ה עוד לדבר בענין זה:

והנה לד' הרמב"ם ל"ק קו' זו של תוס' דשופר ולולב בזמן הבית חד דינא הוה להו תרווייהו הי' מותרים במקום שהי' בקיאים שהרי להרמב"ם סיפא אריש קאי לפ' ענין המקדש:

באו"ד ומיהו קשיא יל"ד וכי בלא"ה ל"ק קו' שניי' זאת ולזה נ' דהנה הריטב"א תי' דמשו"ה החמירו לאחר חורבן בלולב יותר משופר משום דלולב לכל מסור ונ' דגם תוס' נחתו להך סברא ומשו"ה מעיקרא ל"ק להו הך קו' אמנם לבתר דאסקי דבשופר יש לגזור טפי שפיר הקשו א"כ ק' הך ובזה מיושב ג"כ למה כ' האי ועי"ל לבסוף דהשתא ס"ל לתוס' דקו' שניי' ל"ק משום דבלולב הוא דהחמירו משום דלכל מסור וכ"ת הרי שופר חמור מצד אחר שופר לא חמור כלל והא דבזמן הבית החמירו בו משום דלא הוי בקיאי כ"א בירושלים וכ"ת בירושלים גופא תשתרי התם משום דכיון דרוב ישראל לא תקעו גם בירושלים לא תקעו משום לא תתגודדו משא"כ אחר חורבן התירו בכ"מ ב"ד ואפי' בחו"ל ול"ש לא תתגודדו ל"ש למגזר:

מה"מ כ"כ לעיל דל' מנא ה"מ מ' כפירש"י במתני' דאתרתי מקשי לי' אתקיעה במקדש ואאין תוקעין במדינה ונבאר ביותר בס"ד דלכאו' בקיצור הו"ל לש"ס למפרך כיון דשבות הוא לידחי שבת וכי היכי דפריך בלולב טלטול בעלמא הוא ומדפריך הש"ס הכי מ' דפשיט' לי' דדאוריי' קאמר תנא ומהיכן פשיטא לי' ונ' דלכאו' לא מק' הש"ס מידי דלמא במקדש דהוה יו"ט וודאי לא העמידו דברי' ובמדינה דהוה ס' העמידו דברי' וגזרו משום שבות דתקיעת שופר עצמה אא"כ הרי בירושלים ג"כ הי' בקיאים ומ"מ לא תקעו ש"מ דאין הטעם משום שבות ושפיר פריך מה"מ אמנם כ"ז לרש"י דמפ' מקדש דוקא משא"כ להרמב"ם דמפ' סיפא לרישא הדרא קו' לדוכתא דלמא במקום ס' העמידו דברי' ובמקום ודאי לא העמידו ונ' דלהרמב"ם שוב ק' להש"ס אי הטעם משום דבודאי לא העמידו א"כ מאי התקין ריב"ז דתנן הלא לא התקין כלל דגם מעיקרא תקעו במקום שקדשו החדש דהוה וודאי א"ו דתנא דרישא דאוריי' קאמר וריב"ז מעצמו תיקן ומה"מ וכ"ת א"כ למאי דמסקי' משום שמא יעבירנו הדרא קו' לדוכתא מאי התקין לא היא בירושלים הי' מותר שלא בפני ב"ד וביבנה בפני ב"ד דווקא וא"ש דר"ה ממתני' דייק למלתי' דאס"ד יבנה וירושלי' חדא מלתא א"כ מאי התקין ריב"ז הרי גם מעיקרא הכי הוה והיינו דתנן ועוד זאת למימרא דאחרינא ממילא שמעי' אלא דרבא בעי למימר דזמן ב"ד איכא ביניי' ומ"מ ע"כ צ"ל דא"ב מידי ונמצא דלהרמב"ם א"ש דמלתא דר"ה ממתני' שמעי' וכמ"ש:

כ' א' אומר שבתון זכרון תרועה כך הגי' לפנינו ורש"י ל"ג לי' כ"א זכרון תרועה ובאמת יק' אד' רש"י אטו זכרון פסוקי' דאו' וכבר הק' זה הרמב"ן בחומש על רש"י ומ"מ בירושלמי מבואר כרש"י דאיתא יום מזכירין אבל לא תוקעין וצ"ל דר' לוי באמת ס"ל זכרון פסוקים דאו' ולית לי' הא דלקמן הולכין למקום שתוקעין ואין הולכין למקום שמברכין:

אמנם לגי' דידן א"ש טפי וה"ק כ' א' אומר שבתון זכרון תרועה דמ' דהשבתון היו"ט הוא מזכיר התרועה כלומר היו"ט עקרו להזכיר כי עלה אלקים בתרועה וכ' א' אומר יום תרועה יהי' לכם דמ' שאנו צריכין לתקוע ש"מ כאן בשבת כאן בחול וא"ש למסקנ' האי קרא מאי עבדי' לי' אמנם באמת מבעי' לן דליהוי ר"ה עשה ול"ת ולא ליתי עשה דשופר וידחה עשה דיו"ט ואפי' שלא יהא לן כ"א זכרון תרועה כי לא נוכל לקיים מצות שופר לית לן בה:

ובזה נבין קו' שניי' של רבא דה"ק האי שבתון אעשה אצטריך ובשלמא אי תקיעת שופר מלאכה הוה שפיר ממעטינן לי' ג"כ מעשה דשבתון דלא דחי ומוקמי' לי' בחל בשבת משום אידך קרא דיום תרועה משא"כ השתא דלאו מלאכה הוא היכא נימא דמעשה דשבתון ממעטי' לי' ומיושב קו' תוס':

והנה בירושלמי השמיטו קו' שני' ולא הקשו אלא קו' ראשונה ואין לפ' דס"ל להירושלמי דתקיעת שופר מלאכה היא דא"כ היאך התיר ריב"ז לחלל שבת בגבולין למאי דמסיק הירושלמי דדוקא ירושלים ד"ת אמנם נ' דהירושלמי מפ' ד' ר' לוי דר"ל דהתורה לא חייבה לתקוע בשבת דלאו דמיעטה כ"א גלה קרא פעמי' שבתון בעצמו זכרון תרועה כלומר במקום תרועה ולהכי לא מק' כ"א כיון דבשבת אין כאן מצוה במקדש היכא תקעי' ובעי למילף מדרשא אחרינא דהיכא דידוע דבא' לחדש הוא דמיחייב לתקוע והדר דחי מעיירות הסמוכות ומסיק רשב"י דאין תקיעת שופר דאו' כ"א במקדש דכ' והקרבתם משא"כ בגבולין ולהכי במקדש העמידו על ד"ת ובגבולין גזרו כמו בכל שאר שבת וסמך הירושלמי בזה דמי לא ידע דתקיעת שופר מדרבנן מיהת אסור וע"ז סובב המאמר לקמן בירושלי' ד"ת מוהקרבתם ואין יבנה ד"ת עיי"ש פי' זה למדתי מד' הראב"ד בהשגות על הרז"ה אלא שהוא תימא שלא כ"כ בשם הירושלמי וגם יפלא מאחרי דהש"ס דידן מסיק טעמא אחרינא מהי"ת נימא דמודה לדרשא זו של הירושלמי:

תוס' ד"ה כל מלאכת עבודה פי' לדברי' דאין לומר דלהכי מייתי האי קרא דלאו מל' מלאכה ילפי' כ"א מל' עבודה דא"כ גבי שבת אכתי מנ"ל דשרי מה"ת אע"כ מל' מלאכה ילפי' והו"ל לאתויי קרא דשבת וי"ל דלעולם מל' עבודה ילפי' וכ"ת בשבת מנ"ל מאחר

דהדר קרא דכ' גם גבי יו"ט בכמה מקומות פ' בא ופ' ראה ל' מלאכה סתם ש"מ דכל שאינו עבודה אינו מלאכה וממילי' גם בשבת שרי:

תוס' ד"ה רדיי' הפת כוונת ד' ר"ח דק' לי' אי תקיעת שופר מדרבנן אסור ל"ל שמא יעבירנו והוא קו' מהר"ם פאדווא במג"א תקפ"ב אלא ש"מ בתקיעת שופר לא גזרו שמא יתקן כלי שיר וא"כ ק' לי' רדיי' הפת ולזה הוצרך לחלק:

והנה מה שהקשו תו' מלא ירדה במרדה נ' דהתם להזכירו דלא אתא לכבויי כי היכי דלא התירו לו מה"ט כ"א מזון ג' סעודות ומה שהקשו מכיסוי הדם כבר תי' שם בחולין דמצי' למימר אגזירת שמא יעבירנו קאי דבטומטם דהיינו ספיקא אם היא אשה ל"ש צורך היום כלל ושייך שמא יעבירנו ונ' דעתם בזה דספיקא דוחה יו"ט דהתם י"ל דמותר לתקוע כל ספיקות כר' אבהו בקסרי וא"כ ל"ש שמא יעבירנו כיון דאיכא צורך היום עכ"פ:

מדאוריי' משרי שרי נ' כוונת רבא אף דכבר ביאר דמדאו' מותר ר"ל עוד הפעם בזה דמשום שמא יתקן כלי שיר ליכא למיגזר דא"כ גם ביו"ט יגזרו וביו"ט א"א דהרי מדאו' משרי שרי התורה התירה בפי' וכד' הטו"ז ורבנן הוא דגזור מטעם אחר דל"ש כ"א בשבת נמצא ד' מהר"ם מרומזי' בד' רבא:

כדרבה והק' מהרמ"פ ל"ל גזירה דרבה הרי תקיעת שופר בלא"ה אסור משום שבות וע' מג"א תקפ"ז תי' ומה שדחה מג"א ונ' דהנה ד' ר"ח דבתקי' שופר ל"ש גזירת שמא יתקן דזה שייך דווקא בכלי שיר ממש שיוכל בנקל לתקן בהם נימא וכיו"ב וד' החולקים דלא גרע מאין מטפחין ואין מרקדין אמנם א"כ כ"ע מודו דבשופר עצמו ל"ש שמא יתקן והנה במקום ב"ד לא גזרו בשופר ובשלמא שמא יעבירנו ל"ש בב"ד דזריזין הן משא"כ גזירת שמא יתקן דלא הוה בשופר כ"א אטו שאר כלי שיר וממ"נ אם העמידו דברי' בשבת במקום מצוה מה לי ב"ד או לאו ב"ד ושפיר איצטרך לשמא יעבירנו:

והנה כאן לא כ' רש"י מידי ולקמן ד"ה שמא יטלנו נתעורר רש"י וכ' ובמקדש לא גזיר ונ' לבאר בניישב תחלה ד' הרמב"ם הנה הרמב"ם שינה בה' שופר וכ' וילך אצל בקי לתקוע לו וצ"ל דס"ל דרבה דנקט ילך ללמוד משום לולב נקט הכי אבל בשופר א"צ לזה וק' אכתי מאי הכריחו לרמב"ם לשנות ל' הש"ס ונ' דק' לי' להרמב"ם מאחר דהטעם שמא ילך ללמוד א"כ מה לי ב"ד או לא אכתי קודם שילך לב"ד לתקוע ילך ללמוד ויעביר ד' אמות בר"ה א"ו באמת ללמוד ל"ש כ"א בלולב משום דברגע א' ילמוד נענועי' וברכות משא"כ תקיעת שופר שהיא מעשה חכמה מאן דלא ידע מאתמול נחוש היום ילך ללמוד א"ו רבה דנקט ללמוד משום לולב נקט ובשופר באמת הטעם שילך לתקוע והן הן ד' הרמב"ם:

והנה גם רש"י בא ליישב זה ומ' לי' דרבה בא ליישב מ"ט באמת מעיקרא לא התירו כ"א במקדש לד' רש"י במתני' ולא התירו מיד בכל ב"ד א"ו מעיקרא חששו גם לשמא ילמדו ומשו"ה במקדש דווקא אף דע"כ שייך שמא ילך ללמוד מ"מ אין שבות במקדש משא"כ בב"ד גזרו אמנם לאחר חורבן לא חששו באמת כ"א שילך לתקוע ולהכי התירו בב"ד משא"כ שילך ללמוד בר"ה לתקוע דהיא חששא רחוקה לא חששו ומשו"ה ציין רש"י אד' רבה דווקא:

והנה עלינו לבאר בשלמא לד' רש"י ג' גזירות היו בתחלה רק במקדש כ"ז שישבו ב"ד במקדש ומשישבה בחנות התירו כל ירושלים ולאחר חורבן כל מקום ב"ד והטעם מתחלה התירו הודאי ואסרו הס' ואח"כ התירו הס' ואסרו אפי' בודאי שלא במקום ב"ד:

אמנם להרמב"ם דמעיקרא בכל ירושלים התירו וירושלי' היתה יתירה על יבנה ומ"ט ליתר שאת זה ונ' דבאמת לא התירו במקום ב"ד אלא בפני ב"ד אף דלהרמב"ם בעי' ב"ד שקידשו החדש משום ד' הר"ן דיאמרו לשנה הבאה אשתקד מי לא תקענו ביום ל' לר"ח אלול ואמנם אם צריכין לתקוע בפני ב"ד דוקא ליכא חשש זה אמנם בזמן המקדש כ"כ לעיל אחרי דקבלת העדים מן המנחה במקדש הוה תלי' אם הקריבו תמיד של בין הערבים וכ"ז שלא תקעו במקדש אפי' בב"ד לא הי' תוקעין לא הי' מקום לחשש זה והתירו ברואה ושומעת ג"כ מה"ט:

הכל חייבין י"ל דרבה בא ליישב למה החמירו בשופר יותר מלולב ומה"ט דייק ואמר הנה בלולב הכל חייבים בלולב דבעי' לקיחה לכל א' וא"כ אם רוצה ללמוד א"צ רק לילך אצל חכם וילמדנו לנענע בלולב שלו משא"כ בשופר אין הכל חייבים כ"א בתקיעת שופר אבל לא בשופר דלא בעי' לכם והבקי א"צ להיות לו שופר ושמא ילך אצל בקי ויטלנו בידו:

א"נ דהנה בלולב לא קאמר רבה הכי רק בשופר ומגילה אמנם כוונתו ליישב בשלמא בלולב דבעי' לולב לכ"א וודאי יש לגזור משא"כ בשופר ומגילה דא' מוציא רבי' למה נגזור מאן דלא ידע יוציאנו הבקי וע"ז קאמר רבה אמנם מאחר דהכל חייבין ומצוה בו יותר מבשלוחו גזרו אפי' בשופר ומגילה ובזה נ' ליישב מ"ט רב יוסף במגילה נחלק על רבה ובשופר מודה דבשלמא בשופר שייך מצוה בו יותר מבשלוחו משא"כ במגילה דפרסומא ניסא עדיף ואדרבה של בית ר' מבטלין ת"ת לשמוע מגילה ברבים ל"מ לי' לר"י לגזור ואפשר דקו' זו בא הרי"ף במס' מגילה ליישב וכ' דמאחר דלאחר חורבן השוו בין א"י לחו"ל ובחו"ל מס' גזרי' אפי' גזירה כ"ד ושפיר קאמר רבה גם במגילה ה"ט:

א"נ י"ל דבאמת איכא תרתי גזירה חדא משום בהול וז"ש אפי' בדרבנן וחדא משום אומר מותר שיסבור מצוה זו דוחה שבת וזה ל"ש בדרבנן והנה בשופר ולולב שהם דאוריי' דשייך אומר מותר מודה ר"י משא"כ במגילה דל"ש כ"א בהול נחלק ר"י ולזה במגילה דווקא כ' רש"י ומתוך שהוא בהול וכו' לרמז הטעם שנחלק שם ר"י על רבה וכמ"ש:

שמא יעבירנו ד"א בר"ה הנה בכאן שתק רש"י להק' למה נקט בר"ה עד ר"פ לולב וערבה ונ' דהכא מ' לי' לרש"י דמלתא פסיקא נקט אפי' כי מונח בכרמלית דל"ש אי' הוצאה כלל משא"כ התם דיכניסנו למקדש וא"כ עכ"פ הכנסה קעביד וכיון דהוצאה ג"כ משכחת שפיר הוק' לרש"י:

וכ"ת א"כ שמא ילך אצל בקי דנקט רבה במקדש ל"ל כיון דבלא"ה שייך הכנסה מיהת נ' דבאמת ע"כ רבה דנקט ל' זה משום מסקנ' דראשון בגבולין נקט הכי אבל במקדש א"צ להאי טעמא דאלת"ה הרי תנא במקדש בשאר ימי' מיירי ומכיון שנטל ביום ראשון דנוטל אפי' בשבת היאך שייך בקי בשאר ימי' א"ו משום ראשון בגבולין למסקנ' נקט הכי ומ"מ ק' לי' לרש"י עכ"פ למנקט הוצאה וכמ"ש:

יטלנו בידו אמר תלמיד א' דר"ל שיטלנו כדרכו בידו דרך נטילה דאז חייב משא"כ בנוטלו דרך מרפיקו וכיו"ב דפטור ול"ש למגזר ונכון הוא:

ד"א ביישוב קו' למה לא הק' רש"י בסוגיין קו' למה לא נקט רבה הוצאה י"ל דלכאו' רבה רצה ליישב בדבריו למה לא נקט שמא יתקן כלי שיר וע"כ משום דגזירה זו שייכא גם ביו"ט והנה הוצאה דליכא בה צורך קצת הרי שייכא ג"כ ביו"ט והנה כבר עוררנו דרבה נקט ללמוד ולא לתקוע וי"ל דה"ט דבא לבאר דבריו למה נקט שמא יעבירנו ולא יוציאנו והיינו דהוצאה שייכא גם ביו"ט היכא דליכא צורך כלל כגון שהלך ללמוד ולא למד ובבקי דלא הוי בר חיובא שאינו יכול להוציאו נמצא דכל הוצאה היתה שלא לצורך ושוב שייכא גם ביו"ט אמנם ד' אמות בר"ה דלאו ממלאכת המשכן ילפי' כ"א הל' גמירי י"ל דבשבת הוא דגמירי אבל ביו"ט לא גמירי ושפיר גזרו בשבת דווקא וא"כ בשופר שפיר נקט רבה אמנם כ"ז בשופר שייך לומר הלך ללמוד ולא למד דמעשה חכמה הוה משא"כ בלולב נענוע וברכה מי לא למד וא"כ גם הוצאה אי' שלא לצורך ושפיר ק' לי' לרש"י:

אלא דק' הרי רבה ס"ל דב"ש וב"ה בעירוב והוצאה פליגי וב"ה לית לי' הוצאה ביו"ט כלל ונ' דמ"מ היינו אומרים דבתר דמותיב לי' רב יוסף לרבה בביצה שם קבלה מני' ואמנם אנן לעצמינו י"ל דאדרבה דרבה בא ליישב טעמו גם לב"ש וב"ש ס"ל יש הוצאה ליו"ט ומ"ש שבת דגזרו ומ"ש יו"ט דלא ומ"ש משמא יתקן כלי שיר ולזה נקט רבה דבשבת איכא אי' אחרינא דהיינו העברת ד"א בר"ה וזה גם לב"ש ליתא ביו"ט וא"ש גם בלולב:

וכ' רש"י ר"פ לולב וערבה דלהכי לא נקט הוצאה משום דזמנין מונח בכרמלית כגון קרקף וגינה וצע"ג קרקף וגינה הזורק מתוכן חייב כמ"ש הרמב"ם בה' שבת והוא גמ' ערוכה פ"ק דשבת ולחומר' אי' להו דין כרמלית:

והנה לא ניחא לרש"י בתי' זה משום דמלתא דלא שכיחא שיהא השופר מונח בכרמלית ולכאו' אם גם אינו מונח בכרמלית מ"מ מאחר דלרבנן רפ"ק דשבת צדי ר"ה לאו ר"ה נינהו ומסתמא המוציא מרה"י מוציא דרך צדי ר"ה ועכ"פ פטור ושפיר אצטריך אלא דהתם בעי' עומד לפוש ובלא עומד לפוש חייב לרבנן ואמנם לבן עזאי דמהלך כעומד פטור וכ' תוס' שם בשבת דבש"ס דידן מ' דבד"א בר"ה מודה בן עזאי דמהלך לאו כעומד ומ' כן דא"כ לבן עזאי מ"ט דשופר ולולב הרי לא שייך אליבי' ד"א בר"ה והירושלמי דמוקי לבן עזאי בקופץ באמת לא הזכיר טעם שמא יעבירנו ומ"מ י"ל דרבה בכיון נקט שמא יעבירנו לאשמועי' דהתם בלא עמד לפוש לכ"ע חייב אפי' לבן עזאי ולאפוקי מהירושלמי משא"כ במוציא דסתמא מוציא דרך צידי ר"ה לבן עזאי פטור:

ואמנם בענין קו' תוס' על רש"י הרי גם במעביר בעי' עומד לפוש נ' כוונת רש"י דכיון שנוטל בבהילו הלולב והולך אצל בקי מהי"ת יהא בתוך ביתו עומד לפוש משא"כ בדרך ר"ה דיכול להיות רחוק כמה שכיח טובא שיהא עומד לפוש:

ואמנם במגילה השמיט רש"י תי' זה ולא כ' כ"א לן בשדה נ' כוונתו דבשלמא בלולב י"ל כשנטל הלולב הי' סבור שיודע לנענע וכשרואה שאינו יודע נמלך לילך אצל בקי אמנם במגילה אטו מקמי שנוטל המגילה בידו לא ידע אם יודע לקרות המגילה א"כ וודאי מיד נטלה לילך אצל בקי ותו דלולב דרך ליטול בידו שייך נמלך משא"כ מגילה אטו הדרך לנוטלה בידו בשעת קריאה הדרך לפושטה כאגרת וא"כ וודאי נטלה לילך אצל בקי לזאת השמיט רש"י תי' זה:

ואמנם בתוס' מגילה שם כ' תחלה התי' שכ' בסוכה ור"ה דברה"י יש היכר ואח"כ כ' תי' רש"י בנמלך ולא השיגו ע"ד רש"י מאומה נ' כוונתם לבתר דאתיי' להכי דברה"י איכא היכירא שפיר פירש"י דברה"י אם עומד לפוש שוב לא יוציא הואיל ואית לי' היכירא אמנם כ"ז שלא עמד לפוש לא מועיל לי' היכירא כיון שהוא בהול משא"כ ברה"ר אף שיעמוד לפוש מ"מ לית לי' היכירא ויבא להעביר ד"א ברה"ר:

והנה בסוכה כ' רש"י שהי' מונח בגינה וקרקיף ובמגילה כ' אפי' לן בשדה כוונת רש"י בשלמא לולב י"ל במקום שחתכו הניחו שם אבל מגילה אין דרך להניחה בשדה וכי משום כי האי דלא שכיחא גזרו רבנן לזה כ' רש"י דיוכל להיות שלן בשדה ומגילה עמו:

והנה כ' רש"י במגילה שם על הכל חייבין ומתוך שמחויב בדבר וכו' נ' דבא לפ' למה נקט רבה הא דהכל חייבין בשלמא בשופר אתא לאשמועי' כמ"ש לעיל דמצוה בו יותר מבשלוחו משא"כ במגילה כ"כ לעיל דאדרבה מצוה ברבים יותר מביחיד לזה רמז רש"י דרבה בא ליישב דלעיל קאמר ריב"ל דפורים שחל בשבת שואלין ודורשין בענינו של יום דסד"א לגזור משום דרבה פי' דמי שאינו יודע לדרוש ולשאול לפחות יקרא המגלה ויבא לדרבה וק' למה באמת לא גזרו לזה אמר רבה הכל חייבים ופירש"י דכוונת רבה דדוקא כשהוא מחויב בדבר יש לחוש משא"כ עכשו שפטור מלקרות א"נ קא קרי מ"מ אין לגזור שמא יעבירנו:

והנה הרי"ף במגילה הביא שם סוגי' דלולב וערבה דבמקום ספיקא גזרו רבנן מספיקא לא דחינן שבתא וכ' ה"ט דשופר ה"ט דמגילה והרז"ה השיג עליו והרמב"ן והר"ן יישבו דבריו ומ"מ לא יישבו מה דחקו להרי"ף לבאר כזה כיון שהביא לדרבה דיו ולזה נ' דהרי"ף בא ליישב שלא יק' עליו מ"ט הביא במגילה טעמא דרבה הרי רב יוסף נקט טעמא אחרינא ותניא כוותי' וזה בא הרי"ף לבאר דלכאו' מ"ט נחלק ר"י על רבה במגילה כיון דע"כ בשופר ולולב מודה לי' ותי' תוס' ק' לכאו' ולזה ס"ל להרי"ף דק' לי' לר"י כיון דבודאי לא גזרו רבנן מ"ש דבלולב מעיקרא הי' מוליכין לביהכ"נ ובמגילה תנן חדא מתני' דחל להיות בשבת אינה נקראת והך מתני' ע"כ מעיקרא מתניי' דבי"א ובי"ב ג"כ מעיקרא תנן ואמאי במגילה מעיקרא לא הי' קורין וכ"ת הא דאוריי' הא דרבנן ל"מ לר"י לחלק והטעם דלכאורה מ"ש ס' מודאי דלא גזרו בי' א"ו הטעם דקיי"ל כר' יוסי דבטעה בדבר מצוה פטור וא"כ א"נ יטעה ויעביר ה"ל טעה בדבר מצוה וליכא חיוב חטאת וכ"ז בודאי וכ"ת הרי גם ר' יוסי לא פטר כשהוציאו כדרכו משום דמדאוריי' נפק בי' היינו אי ס"ל מצות אצ"כ אבל הריף לטעמי' דס"ל מצ"כ וא"כ להל' שפיר ה"ט אמנם בספיקא אם הוא מחויב כלל ל"ש טעה בדבר מצוה דאטו אם יטעה בשאר ימות השנה יהא פטור אתמהה ואמנם בודאי ס"ל לר"י אין חילוק בין מצוה דאוריי' לדרבנן כיון שעכ"פ טעה בזמן חיובו בדבר מצוה ורבה אפשר דס"ל לחלק בזה והש"ס מייתי שפיר סייעתא לר"י אבל כ"ז כ"ז שהיו גם בקיאים בקביעא דירחא והי' ודאי משא"כ לאינם בקיאי' כמו בזמן הזה גם ר"י מודה דסגי בשמא יעבירנו ובריי' אמתני' דתנן מקודם מתניי' וזה כוונת הרי"ף שכ' וה"ט דמגילה כלומר בזמה"ז ואמנם מ"ש ג"כ ה"ט דשופר נ' דבא לאתוי ראי' לשטתו דס"ל דלא בעי' ב"ד סמוכין כמו שהביאו הפוסקים והטעם דכיון דקיי"ל כר"ה דבעי' בפני ב"ד דוקא שוב לא שייך שמא יעבירנו וע"ז הביא כיון דחזי' דבספיקא גזרו והיינו טעמא דמעיקרא לא הותר אלא במקדש וס"ל דגם ירושלים בכלל מקדש וכד'

הרמב"ם ואמאי אח"כ התירו בכל ב"ד הרי איכא ספיקא כ"מ שלא קדשו החדש ול"מ לי' לפ' כהרמב"ם דבאמת בעי' קדשו החדש א"ו משום דבפני ב"ד ל"ש שמא יעבירנו וא"כ מה לי ב"ד סמוכין או לא ולחלק כמ"ש תוס' דשופר להעלות זכרון ל"מ להרי"ף:

עד"ז צ"ל לד' הרמב"ם דמפ' במתני' דר"ה דמקדש ל"ד וא"כ היכן מצינו בגזירה דשמא יעבירנו אין שבות במקדש אדרבא הרי לולב וערבה ששה ושבעה אלא דתוס' לטעמיי' דמפ' ונבאר אי"ה לפנינו דברי' אמנם להרמב"ם צ"ל דר"י פליג מטעם דס"ל דאף דמגילה דרבנן שייך לומר טעה בדבר מצוה וא"כ כ"ז שהי' בקיאים לא הי' להם לגזור כמו בלולב וכמ"ש לד' הרי"ף וי"ל דרבה ור"י פליגי במצ"כ דרבה ס"ל מאצ"כ וא"כ מדאגבהא נפק בי' ול"ש טעה בדבר מצוה רק אם הפכו או הוציאו בכלי ואטו משום דמתרמי הכי לא גזרו שמא יעבירנו א"ו הענין דכל ודאי דאו' לא העמידו דברי' וכל ספק העמידו דברי' וודאי דרבנן לא עדיף מס' דאוריי' אמנם ר"י ס"ל כדקייל דמצ"כ וא"כ ההולך ללמוד עכ"פ לא יצא והו"ל טעה בדבר מצוה וא"כ שפיר י"ל דס' ה"ט דגזרו דלמא לא הו"ל טעה בדבר מצוה כלל משא"כ וודאי דרבנן וכמ"ש:

ועתה נבא לבאר ד' תוס' דפשיטא להו דאין שבות דשמא יעבירנו במקדש והיינו משופר ולטעמיי' אזלו דמפ' הכי במתני' דר"ה וק' מ"ש דילפי משופר הרי בלולב יש שבות במקדש ונ' דלכאו' באמת לד' תוס' יק' לולב אשופר מ"ש שופר דלא גזרו במקדש ולולב גזרו וצ"ל לולב לכל מסור משא"כ שופר כיון שלא תקעו כ"א במקדש הא ב"ד מתקיעים ולא אחר וכדמתרץ הש"ס גבי ערבה וה"ה מגילה:

והנה כ' תוס' במגילה שם מדוע לא גזרו במילה ויל"ד למה לא הקשו קו' זו בר"ה וסוכה ונ' דמשופר ל"ק להו דדלמא בשופר ה"ט דגזרו משום דבלא"ה יש בתקיעה מעשה חכמה דאסור מדרבנן ומלולב במקום ספיקא וודאי לא דמי למילה כ"א מלולב במקדש הוא דיש להק' אמנם התם כ"כ לעיל דבמקדש אין החשש שמא ילך אצל בקי דמיירי ביום ב' וממנו ואילך אלא משום א' בגבולין נקט רבה ובמקדש משום שישכח מלהביאו בע"ש ויעבירנו בשבת וא"כ ע"כ לא דמי למילה אמנם ממגילה הוא דק' לי' דמגילה לית בה כל הנך טעמי ואפ"ה גזרו ומאחר דאמרי' ה"ט דשופר ה"ט דלולב א"כ ע"כ אין הטעם במגילה משום שהיא דרבנן וק' להו ממילה:

ולא רצו לתרץ כד' הריטב"א סוכה שם דלעולם במקום וודאי לא גזרו רבנן ומילה וודאי הוה דתוס' לטעמיי' דמקדש דוקא וא"כ בירושלים אף דהוה ודאי גזרו ובאמת הריטב"א דחק שם ליישב זה ומ"מ התוס' מיאנו בזה:

וכ' משום י"ג בריתות וי"ל ד"א כ"כ אמאי אמר רבא בפסחים פ' מי שהי' ערל הבאה ואזמל העמידו דברי' במקום כרת ואמאי העמידו באזמל מ"ש משמא יעבירנו צ"ל דבשמא יעבירנו יצטרכו לגזור על כל מילה בשבת ולא רצו משום שנכרתו י"ג בריתות משא"כ אזמל מלתא פ"א אתרמי והעמידו דברי' ותי' זה שכ' צ"ל גם לד' הריטב"א סוכה שם שכ' דבמילה לא גזרו משום דהיא גופא דחיא שבת וק' ג"כ אמאי באזמל גזרו וכן למ"ש הטו"ז תקפ"ז באו"ח לתרץ משום דבהדי' כ' ביום אפי' בשבת ויק' ג"כ מאזמל וצריך לתרץ כמ"ש:

וצריך לבאר דלכאו' אמילה עצמה הוא דנכרתו י"ג בריתות אבל לא אמילה בזמנה אמנם הש"ס נקט זה פ' ר"א דמילה אהא גופא דלמא שאני מילה דנכרתו עלי' י"ג בריתות מ' דאמילה בזמנה ג"כ נכרתו:

וכ' עוד וגם אינו מל אלא בקי ויל"ד הרי גם בהזאה גזרו שמא יעבירנו והתם ל"ש בקיאות א"ו בקי ל"ד ונ' דבאמת מה"ט כ' תוס' וגם ולא כ' ועוד כלומר כי השני תי' אלו הנה על הראשון ק' להו דכלפי זה הוה שופר להעלות זכרון ישראל לאביהם שבשמי' וגזרו ועל השני ק' לפ' מהזאה ומעתה הקו' מהזאה ניתר' בתי' ראשון ומשופר דשייך בי' בקי בתי' שני יתורץ:

אמנם לולא ד' תוס' י"ל דבמילה אם אחר מל הרי אין המצוה מוטלת עליו ושוב אינו בהול לצאת ידי חובה כל' רש"י אלא אם האב מל וא"כ לא הי' להם לחכמים כ"א לגזור שהאב לא ימול וכזה לא רצו מאחר שמחזי כמלתא דתמיהא מי שהמצוה שלו לא ימול ואחר ימול מה"ט שוב לא גזרו:

וכ' תוס' אך ק' נ' דאף דבר"ה הי' מקום יותר להק' ק' זאת הניחוה הכא משום דיש סברא להיפוך דבמצוה דאוריי' שייך בהול וגזרו משא"כ בדרבנן לא בהיל כ"כ אמנם הרי גם מגילה דרבנן וגזרו ולהכי הק' כאן דוקא:

וכוונת קו' נ' מד' הטור סוף ה' יוה"כ דתרתי ק' להו אבל ל' התוס' הכי מ' דטפי איכא למיגזר בתקיעה דדומה למלאכה ויסברו כי מותר לעשות מלאכה ביוה"כ קודם הבדלה וי יעבירוהו ד"א ברה"ר ומ' להו דבמקום מצוה דרבנן גזרי' גם גזירה דרבנן דלא כרבי' שמואל וע"ז כ' תחלה דטפי ודאי ליכא למיחש דהכל יודעים דחכמה ואינה מלאכה וגם לעיקר חששא ליכא למיחש מאחר דאין תוקעים כ"א תקיעה הכל יודעים שאינו אלא לזכר יובל וא"צ להיות כתקנה וא"צ בקיאות משא"כ בר"ה דתוקעים שלשים קולות ויודעים שהוא דאוריי' וצריכה בקיאות איכא למיחש טפי:

והנה לכאו' י"ל בד' רבינו שמואל נחלקו במתני' דר"ה ת"ק ואמרו לו דלכאורה א"נ ב"ד דאקראי הוא מ"מ ב"ד זריזין וצ"ל דלמא לשנה הבאה לא יהי' שם ב"ד ומ"מ יתקעו וא"כ הו"ל גזירה לגזירה תקיעה משום שמא יעבירנו והשתא משום לשנה הבאה ות"ק כרבי' שמואל והכי קיי"ל דלא גזרי' ולא כאמרו לו:

אמנם י"ל דבדר"ה פליגי ת"ק בעיא בפני ב"ד דווקא וא"כ אם לשנה הבאה לא יהא ב"ד הרי גם היום לא תקעו כ"א בפני ב"ד משא"כ אמרו לו ל"ל דר"ה ואפי' שלא בפני ב"ד תוקעי' במקום ב"ד ושפיר גזרו משו' לשנה הבאה וא"כ ת"ק ל"ל דרבי' שמואל וא"ש דר"ה אסיפא קאי למלתי' ואשמועי' דת"ק הביא ראי' מהא דועוד זאת היתה ירושלים יתירה כלומר הרי דאיכ' עוד חדא והיינו דאין תוקעי' ביבנה כ"א בפני ב"ד ואפי' של אקראי נמי:

והא דאמרו בני בתירה נידון י"ל דהנה ערבה בז' דחיא שבת מתרי טעמי חדא לפרסמה שהיא מה"ת וזה ל"ש בשופר ועוד בשלוחי ב"ד מייתי לה וזה גם בשופר אם אין תוקעים אלא בפני ב"ד וע"ז הי' רוצה לידון עיקר טעמא דערבה מאי הוה ואמנם ר"י ב"ז ס"ל דעיקר טעמא דערבה משום שלוחי ב"ד ולהכי קאמר נתקע:

א"נ ס"ל גם שופר צריך פרסום דא"ל יום תרועה והקרבתם כ' ובגבולין אינו מה"ת כמ"ש לעיל באמת בשם הירושלמי אמנם הא דלא רצה רי"בז לידון ואמר נתקע ואח"כ נידון אפשר שבאו עדים לעת ערב והי' מתירא בעוד שנידונין יעבור זמן תקיעה:

פ' לולב וערבה:

יל"ד בד' רש"י במתני' מ"ט לא מפ' ושאר כל הימים כלומר של חג שחלו בשבת לולב ששה דאלו לפירש"י דקאי איו"ט ראשון הו"ל לתנא למתני בשאר כל הימים בב' וצ"ע:

טלטול בעלמא הוא יל"ד מ"ט לא פריך הש"ס תחלה מ"ש יום ראשון משאר ימים ולא עוד אלא דבתר דמשני רבה שמא יעבירנו פריך א"ה יום ראשון נמי מ' דבל"ז ניחא ונ' דמדק' לי' למק' מ"ש יום ראשון דייק לי' דטעמא משום טלטול ובהא יש לחלק בין יום ראשון דמצותו כל היום כדאמרי' נכנס להתפלל לולבו בידו לבקר החולה לולבו בידו וכזה ל"ש מוקצה כיון דכל שעה שתקן מקיים מ"ע ולקחתם אמנם בשאר ימים דאין מצותו אלא במקדש וודאי שייך בי' איסור טלטול וכמ"ש תוס' ולהכי לא פריך כ"א טלטול בעלמא הוא ולדחי שבת:

ד"א י"ל דהנה בס"ד אכתי לא פשיטא לן דראשון בגבולין מדאוריי' וא"כ ע"כ ראשון ג"כ במקדש מיירי ושמחתם שבעת ימים לאו אלולב קאי אלא דרבנן תקנו בלולב ומ"מ שפיר

יש חילוק בין ראשון לשאר ימים אלא דנהי דלאו בפי' מה"ת מ"מ כיון דלא הוה כ"א טלטול בעלמא ועכשו רבנן תקנו ושמחתם בלולב מה באו חכמים לגזור:

אלא שרש"י לא פי' כן כ"א דקו' הש"ס הי' מפני שהוא מה"ת ובכל זאת יש ליישב עד"ז ד' רש"י דלקמן בסוף שמעתין מק' רש"י וא"ת וכי ב"ד מתנין לעקור דבר מה"ת וכו' ואמאי לא הק' רש"י כן בריש סוגין אדרבה א"ו דבריש סוגיין עדן י"ל דז' במקדש דרבנן וכמ"ש משא"כ עכשו דאמרי' ליתא מה"ת בגבולין אבל במקדש איתא מה"ת שפיר מק' רש"י ואף דרש"י בריש סוגיין לא פי' כן היינו משום דבאמת אית לן תי' הש"ס ביבמות שהביא רש"י אבל להק' לא נוכל בס"ד וכמ"ש:

גזירה שמא ילך וכו' כ"כ לעיל דלכאו' במקדש מה צריך רבה לזה הלא בלא"ה יש לחוש שישאנו למקדש ולע"ע נ' דלא רצה רבה לתרץ דכל הגזירה הי' משום שישאנו למקדש דא"כ קודם שבאו לידי סכנה למה לא תקינו רבנן בביתו דיום ראשון גם בגבולין דאוריי' א"ו דגם בביתו עדן יש לחוש לשמא ילך אצל בקי נמצא רבה מתרץ חדא מגו תרתי ובהא מתיישבא לן כדמק' הש"ס לקמן תינח לאחר תקנה קודם תקנה מא"ל למה לא מק' ממתני' דלולב הגזול שהיו מוליכין לולבי' לביהכ"נ אלא דהש"ס בא לבאר ד' רבה דמשו"ה לא קאמר שמא ישאנו לביהמ"ק משום דק' לי' למה לא תקינו מקמי דאתי לידי סכנה בביתו:

ועד"ז יתבאר לן קו' הש"ס לקמן ערבה בז' מ"ט דחיא שבת וע' רש"י וק' בשלמא בלולב ילך ללמוד לנענע משא"כ בערבה מה טיבו אצל בקי אלא משום דהתם במקדש בלא"ה שייך שמא יעבירנו וע' לפנינו. אלא אכתי ק' הרי מתני' בשאר ימים והיאך שייך ילך אצל בקי הרי כבר הלך ביום ראשון ובשלמא לענין נענוע דאינו מנענע כ"א בהלל י"ל דביו"ט ראשון לא הי' לו לולב כ"א לברך במתנה ע"מ להחזיר אבל לא בשעת ההלל לנענע ובשאר ימים נזדמן לו אבל רש"י פי' לענין ברכה וא"כ צריך לדחוק דלמא לא הי' לו כלל לולב ביום א' ואטו משום מלתא דלא שכיחא גזרו רבנן ונ' דלד' רש"י הלולב במקדש נחלק לב' מצות ביום ראשון מצות ולקחתם ובשאר ימים מצות ושמחתם והנה לדידן אינו מברך זמן כ"א ביום ראשון אבל במקדש מי שלא היה במקדש ביום ראשון מחמת סיבה הקרובה לבא אף שבירך על הלולב בביתו יש לדמות זה למי שקידש בביתו בליל א' של סכות ואוכל בשאר ימים בסוכה דמברך זמן ואמנם יש לחלק בענין והיינו שילך אצל הבקי לשאול:

ואמנם מה דחקו לרש"י לפי' ללמוד הברכה ונ' דרש"י בכוונה כ"כ דהנה רש"י כ' כאן ב' פירושים מדוע נקט רבה שמא יעבירנו ולא נקט ויוציאנו חדא משום מונח בכרמלית

ועוד משום נמלך דפטור והנה בהולך ללמוד נענועים שפיר י"ל דמיירי במונח בכרמלית ולעולם הוציאו בכוונה משא"כ אם הולך ללמוד הברכה א"כ לאיזו צורך נקט הלולב בידו א"ו באמת הוה רוצה לברך וכיון שלא ידע היטב הולך ללמוד וא"כ ממילא מיירי בנמלך נמצא דרש"י כ' כאן ב' פירושים כלפי הב' תירוצים שכ' לקמן אקו' דיעבירנו בר"ה:

עכ"פ האיר לנו רש"י דגם אברכה שייך ילך אצל בקי וא"כ ל"ק מערבה לקמן מאי הולך אצל בקי שייך הנה אנן לא מברכי' אערבה משום דמנהג נביאים הוא משא"כ במקדש דהוה דאורייי' וודאי הוו מברכי ושפיר שייך שוב ילך אצל בקי ואפשר מהתם דייק לי' רש"י וע' לפנינו בס"ד:

תוס' ד"ה הא תקינו לי' בביתו והרז"ה דחה קו' דבזמן המקדש לא הי' שום מצוה בשאר ימים בגבולין וד' תוס' תמוהים ונ' כוונתם דהשתא דביטלו חכמים לולב בשאר ימים כשחל בשבת יש לחוש שלא ידע א' בעיר מתק"ח זאת משא"כ אי תקינו לי' בביתו דבר זה הי' לו קול ולא הי' חשש מאומה וע"ז תי' תוס' דלא סמכו חכמים בביתו אלא בדאו' ולא בדרבנן:

רש"י ד"ה אי לי' עיקר הנה רש"י האריך בזה למעניתו והרז"ה יל"ד בדברי' והיותר ק' מ"ש גזור רבנן אף במקדש הלא רק במקדש גזרו ונ' דרש"י בא לבאר כאן מדוע בשופר לא גזרו במקדש ובלולב בשאר ימים גזרו ובלולב ביום ראשון התירו אף בגבולין וע"ז ביאר רש"י דעיקר הטעם תלוי דבר שנוהג גם בגבולין א"כ חמירא לא רצו חכמי' לעקור מכל וכל ומה"ט לא גזרו בשופר מיהת במקדש משא"כ לולב בשאר ימים דאינו רק במקדש גזרו גם במקדש וקאי האי אף דנקט רש"י אשופר כלומר התם אין שבות במקדש והכא אף במקדש אסרו ואמנם מה ראו לחלק בין לולב לשופר הוה ג"כ מלתא בטעמא הנה לולב בשאר ימים מחג מה"ת רק במקדש ואם במקדש לבד יטלו לולב ביום א' שחל בשבת יאמרו כי גם ראשון רק במקדש מה"ת משו"ה התירו אף בגבולין משא"כ בשופר דלעולם אינו נוהג במקדש לבדו אם גם כדי לקיים יום תרועה יהי' לכם סמכו לומר דדי במקדש אבל טעות מהי"ת. וא"כ נדחים בד' רש"י אלו ד' תוס' במגילה שכ' דטעמא דרב יוסף משום אין שבות במקדש כלומר דמדמה מגילה לשופר וכמ"ש שם ולמ"ש בשופר עיקר טעמא משום דאיתא מן התורה בגבולין משא"כ במגילה:

והנה כ"כ לעיל ליישב למה לא מק' רש"י מיד הך קו' מאין ב"ד מתני' ויע"ל דבשלמא במקדש דלא הוה חובת גברא כמו"ש הריטב"א כאן ל"ל דל"ש אין ב"ד מתני' לא ליזל למקדש ולא ליחייב ולכך לא ק' לרש"י לעיל מידי אא"כ כדמק' הש"ס א"ה ראשון נמי הו"ל לשנויי שאני ראשון דהו"ל חובת גברא אלא ש"מ דאין לחלק בכך ולכך מק' רש"י

כאן. ומה שלא הק' רש"י בר"ה קו' זו דלמא התם כיון דעכ"פ במקדש תוקעי' לא מקרי עקירה לגמרי דיום תרועה כ' אמנם הריטב"א פי' באמת דהיינו תי' הש"ס ואין ל' הש"ס מ' כו והנה מסוגיין יש להשיב על מ"ש הטו"ז תקפ"ז דהיכא דכ' קרא בהדיא לא גזרו רבנן והא הכא נמי כ' בהדי' ושמחתם שבעת ימים ואפ"ה עקרו רבנן וצ"ל כיון דעכ"פ אם הי' יום א' בשבת דחי שבת שוב לא מקרי עקירה וצ"ע:

תוס' ד"ה לא בקיאים לכאו' מכח דברי' יש להשיב ע"ד רבי' שמואל במגילה שם דלא גזרו בשמא יעבירנו גזירה לגזירה והרי הכא גזרו שמא יחזור דבר לקלקולו ואז שמא יעבירנו והו"ל גזירה לגזירה וצ"ל דהתם משום קלקולא גופא גזרו אם אתה אומר בראשון דחי לולב ולא בשני אף הם ידעו כי ראשון עיקר ושמא יחזור הדבר לקלקולו ולא ישמרו אלא ראשון בלבד:

שם ע"ב ערבה גזירה משום דרבה וק' טובא הרי כל השקלא וטריא ע"ז סובב דלגזור בערבה משום דרבה ומשני כדי לפרסם ומק' לולב נמי ומשני משום דרבה אטו לא ידע דיק' לו ערבה נמי משום דרבה ולזה נ' פשט הסוגי' עד"ז הנה עיקר קו' הש"ס מעיקרא לא הי' כ"א מאחר דנוטלי' הערבה במקדש לגזור שמא יעבירנו ד"א דרך הבאתו למקדש אבל משום בקיאות לא הק' דמאי בקיאות שייך בערבה ולזה משני לי' דלא גזרו כדי לפרסמה וע"ז מק' למה בלולב לא חששו לפרסמו ומשני משום דבלולב איכא עוד דרבה כלומר לולב צריך בקיאות ואיכא חששא טפי וע"ז מק' א"ה בערבה נמי שייך ילך אצל בקי ללמוד הברכות וע"ז משני לי' שלוחי ב"ד מייתי לה ולד' הריטב"א ר"ל אין לאדם ערבה בביתו כלל וילך ללמוד הברכה זולת הערבה ולד' רש"י כיון שהכהנים לבדם נוטלין אותה הכהנים בקיאים שפיר וא"ש דלא קאמר הש"ס אלא דהרי הש"ס לא בא אלא לפ' כוונת התי' לולב גזירה משום דרבה ומ"מ לד' רש"י א"ש טפי כיון דהעיקר דכהנים נוטלים אותה שפיר הוה משני לי' בקיצור לולב גזירה משום דרבה דהיינו שילך אצל בקי משא"כ בערבה דכהני' בקיאים וזה שאין נוטלים אותה רק הכהנים מובן לד' רש"י ממילא דהרי אין זר נכנס בין האולם ולמזבח משא"כ לד' הריטב"א עיקר התי' שלוחי ב"ד מייתי וכזה הו"ל לפרש כדמשני לי' לולב משום דרבה:

ויל"ד מ"ט לא פריך הש"ס מיד מ"ש שביעי ולכאו' משום דבז' איכא ז' הקפות וגם חיבוט בחרו בז' ולקמן דמק' ולוקמי על ראשון היינו משום דלא ליתי לזלזולי בלולב כשיחול ז' בשבת ויטלו ערבה ולא יטלו לולב אמנם הא ק' מאי מק' ולוקמי בחד מהנך מהי"ת לא נבחר בז' מטעם שכ' ונ' דאף דא"צ לטעם דכדי לפרסמה השתא מ"מ לא אוקמי בראשון מטעם זה דלא ידעו שערבה מה"ת והשתא מק' הש"ס א"כ כיון דבז' איכא חיבוט ונטילה

יאמרו חיבוט הוא דהויא דאוריי' ולא נטילה ושפיר הוה אי תקנו בחד משאר יומי דלא בא כ"א נטילה וע"ז משני כיון דעכ"פ באו חכמים לחוש דלא ליתי לזלזולי בלולב אי לולב דחי בראשון וערבה באחרון יאמרו שני' שקולים אמנם אי יתקנו בחד מהנך ובאותו יום לולב לא יטלו שוב אתי לזלזולי בלולב וז"ש רש"י אוקמוה אשביעי יום מסוים ולא משום טעם אחר דאל"כ לא הוה מק' הש"ס מידי:

וכ' תוס' דפי' הקונטרס דוחק כוונתם דמ"ש רש"י אחר חורבן מי גזר הא דלא תקנו שיהא ז' דוחה שבת הוא תקנה דלא לדחי ותו הרי לא תקנו כלל בגבולין זכר לערבה שבמקדש וצ"ע ואמנם לולא ד' רש"י הייתי מפ' דקו' הש"ס הי' הא גופא דאכתי לא ידע מסוגי' דלקמן ומק' אמאי לא תקנו גם בערבה זכר למקדש וכ"ת משום דלא ידחה שבת ואכתי יאמרו דלאו דאוריי' הוא א"כ באמת לדחי מאחר דיכולין לתקן ששלוחי ב"ד יביאוה וע"ז משני לי' בקיאי' וע' רש"י וצ"ע כיון דעכ"פ משום זכר למקדש הויא א"כ לא בקיאי' מאי הוה הרי גם בששי שייך זכר למקדש ולולא ד' רש"י הייתי אומר דה"ק כיון דלולב לדידן ביו"ט ראשון לא דחי משום דהוה ספק ואי ערבה דחי אתי לזלזולי בלולב ומשני לא אקלע פי' וכיון דלעולם לא דחי שבת שוב לא יהי' פרסום שהוא מן התורה אלא דק' אדרבא למה יעברו השנה כי היכי דלא לדחי אדרבא יניחו לעבר השנה ותדחי ויהא פרסום:

מילי דאגדתא לסיומא דמס' ר"ה ש"ק ער"ח מרחשון תרל"ב

בו ביום זכני ה' י"ת לסיים תלמוד בבלי רוב הש"ס למדתי עם תלמידי' והשאר בפ"ע:

בשלהי מס' ר"ה בענין פלוגתת ר"ג ורבנן ור"מ דר"ג ס"ל ש"צ מוציא ידי תפלה כל השנה ורבנן פליגי ור"מ ס"ל כר"ג בר"ה וביוה"כ של יובל ובכל השנה כרבנן וקיימ"ל כר"מ י"ל ע"ד אגדה הנה המחקרים נחלקו בענין מהות התפלה מהם וז"נ ד' חו"ה ימאנו לקבל כי ע"י התפלה יש שינוי רצון אצל השי"ת ולכן יסברו כי מהות התפלה הוא חיזוק אמונה כי המתפלל יאמין באמונה שלימה אשר כל מחסוריו המה רק ביד ה' למלאות לא זולת אמנם פשט הכ' מי כה' בכל קראינו אליו לא מ' כן וצריך להסביר ענין השינוי מרצון אל רצון הענין כי השי"ת ירחם על ברואיו כרחם אב על בנים והנה יש לאדם ב' מיני שלימות יפה שעה א' קו"ר בעוה"ב מכל חיי העוה"ז וכלפי זה יפה שעה א' בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי עוה"ב ומעתה בעת אשר האדם יטה עצמו מדרך הישר אזי השי"ת יגזור על האדם לטובתו הן ייסורין לפי מה שגזרה חכמתו או יודע בעל התאנה אימתי הגיע הזמן ללקט תאנותיו כמ' רז"ל אמנם בעת יעמוד האדם ויתפלל ממעמקי לבו לפניו ית' ויודה כי רפואתו רק בידו ית' וע"ז יקיים כי ממך הכל ומידך נתנו לך וא"כ

שוב יפה שעה א' בתשובה ומע"ט בעוה"ז וממילא יהפך גז"ד לטובתו ואין כאן שינוי מרצון אל רצון כ"א ע"ד שיעשה רופא חכם אשר לפי כובד החולי יצוה לעשות לחולה סמים שונים והנ"מ בין שתי דיעות אלו כי אם התפלה רק תכליתה להודות באמונתינו וכי אנחנו כחומר ביד היוצר א"כ די אם הש"צ מוציא רבים ידי חובתן ע"ד נימוסי מדינה ומדינה אשר אם ישלחו למלך כתב אמונה די אם אחד ימסור כתב זה בשם כלם אמנם לדעתינו העיקר תלוי לפי כוונת המתפלל א"כ כל א' צריך להתפלל בעד נפשו ואין ש"צ יכול להוציאו והנה המג"א בה' ר"ה הביא בשם ס"ח להק' מאחר דקייל אדם נידון בכל יום א"כ מאי אולמא דר"ה מכל השנה ועיי"ש אמנם הענין נ' כך בר"ה העולם נידון אחר רובו וזה ענין אמרם כלם נסקרים בסקירה א' כלומר כי הרוב מכל זכיות או חטאת כל בני איש יחד יחשב ואמנם כ' אשר יפקד על כל איש ואיש לפי זכותו או חובתו מהגז"ד הכולל בר"ה ע"ז אדם נידון בכל יום וא"כ מאחר כי בר"ה עיקר הגז"ד על כל העולם דיו שוב בתפלת ש"צ בעד רבים וזה מ' ר"מ הל' כר"ג בר"ה וע"ד שכ' על פ' מ' דהע"ה שומע תפלה עדיך כל בשר יבאו ר"ל מאחר שאנו מאמינים כי אין התפלה רק חק הודות האמונה כ"א שהשי"ת ישמע תפלתינו א"כ לא די בש"צ כ"א עדיך כל בשר יבאו וביאר דהע"ה כי אין כאן שינוי מרצון אל רצון כ"א דברי עונות גברו ממני וע"י התפלה פשעינו אתה תכפרם ואמנם באמת גם הודות האמונה הוא ממהות התפלה והחילוק כי הודות האמונה הוא בהגיון לבינו ושם העיקר והתפלה עצמה הוא מאמר פינו וז"ש דהע"ה יהיו לרצון אמרי פי ר"ל התפלה עצמה והגיון לבי חיזוק האמונה אשר אתה ה' צורי וגואלי כיה"ר א"ס:

בעז"ה

בענין נשים סומכות רשות

ר"ה ל"ג ע"א לסיומא דמ' ר"ה ש"ק פ' פרה תרל"ח:

האנשים מעכבין והתניא יל"ד הרי מתני' ע"כ בשבת מיירי דאל"כ ק' רישא לסיפא דרישא תנן עכובי לא מעכבין וסיפא תנן מתעסקין וע"כ צ"ל כדמשני הש"ס לקמן כאן בהגיע לחינוך וכו' וא"כ ע"כ מתני' בשבת מיירי ושפיר תנן נשים מעכבין ונ' דיל"ד ר"א דקאמר לקמן אפי' בשבת מאי קמ"ל הרי ע"כ מדק' רישא לסיפא וצריך לחלק בין הגיע ללא הגיע ולתרץ קו' זו בא הש"ס לפ' תי' אחר דלעולם מתני' ביו"ט ורישא לדיוקא תנן הא נשים מעכבין ואהא קאי כולא שקלא וטריא נמצא דלמסקנא בחמת אין לדייק ממתני' הא נשים מעכבין ומיושב לד' הפוסקים כר' יוסי דנשים סומכות רשות הרי סתמא תנן הכא דלא כר' יוסי ולמ"ש למסקנא אין ראי' ממתני' ועד"ז גם מד' הרי"ף שלא הביא כ"א

סתמא דמתני' ושבק לשו"ט אין ראי' דפסק דלא כר' יוסי דמאחר דהביא מלתא דר"א דמתני' אפי' בשבת מיירי ממילא אפי' כר' יוסי אתי' מתני' ועד"ז יש ליישב ד' רש"י שכ' תינוקות לא מעכבים דבעי לחנוכינהו והיינו לשטת תוס' דאין מעכבין קאי אקטן שהגיע לחינוך אבל לרש"י לקמן הרי אין מעכבין קאי אלא הגיע לחינוך ומאי בעי לחנוכינהו דכ' רש"י ולמ"ש א"ש דאדרבא לס"ד דהכא לא מיירי כלל בשבת וכולא מתני' בהגיע לחינוך מיירי:

רש"י הא נשים דפטורות לגמרי י"ל לאפוקי מקטן שהגיע לחינוך כ' רש"י כן וי"ל עוד לאפוקי סומא דכ"ע מודים דמותר לחייב עצמו והטעם דדלמא היום או מחר משתפא ויהא רגיל במצות ומיהו נ' דלד' רש"י דהאי' בנשים לר' יודא משום בל תוסיף סומא כיון דלא מחייב כלל במצות ל"ש בל תוסיף לגבי':

וכ' רש"י וכי תקעי איכא בל תוסיף מד' רש"י בעירובין יש ללמוד דרש"י דייק זה מדאמרי' גם גבי תפלין דלמ"ד נשים אין סומכות מחי' בהו ש"מ משום בל תוסיף אתי' עלה ול"ק קו' רש"א כאן והיא ד' תוס' בעירובין שם ומ"ש תוס' שם דמחי' בהו בתפילין משום גוף נקי יש לעורר דלכאורה ק' האי מק' בעירובין דדייק מתפלין דלא מחי' דהוה עשה שלא הזמן גרמא היאך לא עלה על דעתו אכתי ק' עליי' רגל מאי איכא למימר אע"כ אדרבה היינו דק' לי' לתני עליי' רגל לא מחי' אע"ג דבהדי' כ' זכורך כ"ש תפלין אלא ש"מ תפלין נקט תנא לאשמועי' דהו"ל שלא הז"ג אלא דשאר נשים משום גוף נקי פטורות ואמנם למימר דבא תנא לאשמועי' דאפ"ה במיכל לא מיחו אף דבשאר נשים משום גוף נקי לכ"ע מחי' אפי' לר' יוסי ל"מ לי' למק' דפשיטא דאשה כמיכל בת שאול דסמכי' עלה באומרת שיש לה גוף נקי אלא לד' תוס' כיון דעכ"פ למ"ד אין נשים סומכות בתפילין משום גוף נקי הטעם ולמה לא ניחא למק' ג"כ למימר הכי ולדייק דס"ל להאי תנא דתפילין מ"ע שלהזמ"ג אלא דהטורי אבן שדי נרגא בד' רש"י דא"כ מנ"ל להש"ס כיון דאמרי' בחגיגה דר' יוסי רק בהקפת יד מתיר מנ"ל דלית לי' בל תוסיף ותו כיון דבהקפת יד הוא דפליגי מאי בל תוסיף שייך לר"י ונ' דאדרבא מקו' הזאת מבוארי' כל הב' קושיות דע"כ מדמייתי ר"י ראי' מעובדא דאקפי ידיי' ש"מ דלר"י אפי' בהקפת ידי' אמור ולא משום דמחזי כעבודה בקדשי' כיון דאמרי' להו בהדי' אקפי ידייכי הרי ידעו הכל דלא שייך עבודה כ"א משום דעכ"פ ילמדו מכאן לכל התורה היכא דאשה פטורה מ"מ אי מצי עבדה יש לה שכר ולר"י יש בזה בל תוסיף ושפיר אייתי ר"י ראי' ומעתה שפיר ידעי' דלר' יוסי בכל התורה לא חייש לבל תוסיף אלא שהק' עוד מפ' כסוי הדם דאמרי' הרי לר' יוסי אשה מותרת בתקי"ש ביו"ט משום דס"ל נשים סומכות רשות ומנ"ל

דלמא בתקי"ש מודה ר"י ובהקפת יד הוא דפליג ולמ"ש מיושב גם קו' זו דאדרבא עיקר פלוגתיי' בעלמא ולא בסמיכה עצמה:

ועד"ז נבא ליישב קו' עצומה בד' ר"י דמ' דיליף מקרא וכיון דפלוגתיי' בהקפת יד מה ענין האי קרא לכאן הרי גם ר' יוסי מודה דסמיכה גמורה אסור בנשים משום עבודה בקדשים ואמנם תוס' בקידושין ל"ו הקשו למה לי קרא דנשים אינן סומכות הרי הו"ל מ"ע שהז"ג עיי"ש שנדחקו והנה קו' זאת נ' שדחקו לר' יודא ומתרץ לה דאם אינו ענין לסמיכה תנהו ענין לכל מ"ע שהז"ג דנשים אסורות בהם משום בל תוסיף וממילא גם הקפת יד אסור וכמ"ש לעיל ואמנם ר"י אי' לי' תי' אחר על קו' תוס' הנ"ל ולא מוקי לה באם אינו ענין ומ' לי' כסברת תוס' דכה"ג ל"ש בל תוסיף:

רש"י ד"ה בני ישראל סומכי' הביא רש"י לקרא זה דלא תק' הרי וסמך כ' אחרי אדם כי יקריב ובכלל אדם גם נשים ולזה כ' רש"י דהרי כ' כי יקריב מכם והאי מכם קאי אבני ישראל דלעיל:

רש"י ד"ה נשים סומכות ליכא אי' שני רש"י ולא כ' ליכא בל תוסיף משום דבאמת ר' יוסי בהקפת יד מיירי דלא שייך בל תוסיף ואמנם איסורא איכא משום דאתי למילף לי' מני' לשאר מ"ע וכמ"ש לעיל וא"כ ע"כ בכל מ"ע שהז"ג ליכא בל תוסיף:

תוס' ד"ה הא ר"י כמו מיכל בת שאול שהיתה ג"כ מברכת נ' דדייק להו ממ"ש לעיל דאס"ד דרבותא דמיכל בת שאול למסקנא דהימנו לה שנזהרת בגוף נקי למה לא עלה ע"ד המק' לומר כן ולא תק' לי' לאיזו ענין נקט תפילין כיון דנקט עליי' רגל א"ו דגם למסקנא אשמעי' רק דלא מיחו בה מלברך וזה ל"ש בעליי' רגל כיון דכ' בהדי' זכורך ודאי לא תוכל אשה לברך והמק' מ' לי' דלמ"ד נשים סומכות באמת אסורה לברך וא"כ מדלא מיחו בה אף דהיתה מברכת ש"מ דתפילין לאו שהז"ג וע"ז דחי הש"ס דלמא למ"ד רשות רשאי לברך ועכ"פ מיכל היתה מברכת אמנם בחגיגה כ' תוס' דמהביאוהו לעזרת נשים ג"כ מוכח דמברכת וצ"ע היאך מוכח ונ' מדלא קפדי' לר' יוסי שיאמרו בשאר מ"ע נשים אפי' לברך רשאות ש"מ דבאמת רשאות לברך דאל"כ למה לן למיעבד להו בסמיכה נחת רוח אם יוכל לבא תקלה בשאר מ"ע שה"ג מזה:

וכ' עוד תוס' ראי' מגמ' פ' ע"פ וצ"ע כיון דס"ל השתא דאפי' מדרבנן פטורים מאי משני הש"ס מצה דרבנן וכן דייקי תוס' גופא לקמן ועכ"פ השתא מאי ס"ד ובתוס' עירובין באמת לא הביא כאן ראי' זו ונ' ד' תוס' דבאמת בענין סיפור יצ"מ כבר יצא בביהכ"נ בפ' ציצית אלא דבלילה הזאת כ' בעבור זה בעבור זה היינו בשעה שיש מצה ומרור וכיון דמצה בזה"ז לאו דאוריי' נהי דחייבו חכמים במצה אבל מצות בעבור זה בטלה ולא הוה

כ"א רשות מאחר שכבר אמר יצ"מ וצ"ל דאפי' ברכת אשר גאלנו הוה רשות דאל"כ היאך יכול להוציא אותן מברכת אשר גאלנו:

ומ"מ צ"ע מאי ס"ד למימר שיאמר מי שאינו מצווה וצונו ובר"ן יישב זה מאחר דאמרי' גדול מצווה מאינו מצווה וש"מ דגם אינו מצווה גדול וביאר דבריו דע"י שצוה השי"ת מצוה זאת גם האינו מצווה מקבל שכר והיינו אשר קדשנו במצותיו כי כל א' אפי' הפטור י"ל קדושה מכל המצות וע"י מה הגיענו לקדושה זו ע"י וצונו ע"י שצוה הש"י לכלל ישראל מצוה זאת:

והביאו ראי' מס' אמר אמת ויציב דברכה לבטלה לאו דאו' ועי' בר"ן שהסביר דשב וא"ת עדיף ע"ד שאמר ר"י מוטב לעבור על בל תגרע ולא לעשות מעשה בידים ועדן יל"ד למה לא נימא דס' עשה ידחה ס' ל"ת כשם שודאי עשה דוחה ודאי ל"ת ומבל תגרע אין ראי' דהתם ל"ת ול"ת הוא ונ' דלכאו' ר"א דהתם טעמא מאי ונ' משום דמ"ע לתת ב' מתנות שהן ד' ס"ל לר"א דעשה זו דוחה לאו דבל תוסיף אבל דוקא משום דאיכא בל תגרע ג"כ בהדי הך עשה ומשו"ה קאמר ר"א דנח לקיים ס' עשה ולעבור על ס' ל"ת משום דגם בהדי הך עשה הוי ל"ת אבל בעלמא מודה ר"א דאין ס' עשה דוחה ס' ל"ת וכ' עוד ראי' מקטן ר"ל דקטן אפי' מדרבנן לא מחייב כ"א האב מחייב לחנכו אבל הקטן עצמו רשות ואפ"ה יכול להוציא אביו וכ"ת אביו שאני דמצות בנו עליו לזה הביאו מקה"ת ומיירי לאחרים אבל במגילה ק' מאי מייתי ראי' מדר"י דלית הל' כוותי' ונ' כוונתם מדל"פ ר"י ורבנן כ"א במגילה ולא בשאר מצות דרבנן ש"מ דטעמא דרבנן משום דמגילה ד' קבלה וכדאוריי' דמי אבל בנ"ח וכיו"ב גם רבנן מודו ומיושב בזה ד' הבעל עיטור שהק' המג"א למה בה' חנוכה פסק שיכול להוציא ובה' מגילה פסק שאינו יכול להוציא אמנם ד' העיטור הן הן ד' תוס' בשמעתין דס"ל ע"כ ג"כ לחלק בכך מדמייתי מדר"י וכמ"ש:

ומשום הכי שמח רב יוסף ובעירובין הגי' ומ"מ שמח רב יוסף וא"ש טפי אמנם צריך הסבר כיון דמחייב מדרבנן למה הוי אינו מצווה ונ' כוונת תוס' דר' יוסף נתכוין בעשותו המצוה לא לקיים מצות חכמים כ"א משום שכל ישראל מצווי' שלא יפסיד שכר של אינו מצווה אא"כ היאך מברך שוב וצונו כיון שלא נתכוין לקיים המצוה דרבנן ע"ז כ' תוס' כיון דהא דמברכין וצונו היינו משום לא תסור וא"כ כיון דעכ"פ מיחייב לעשות המצוה הן לשם מצוה או לא שפיר מברך וצונו והיינו שכפלו התוס' עוד הפעם ויוכל לברך וצונו ודייק ג"כ לומר דמלא תסור ילפי' דהיינו לעשות ע"כ אבל למ"ד משאל אביך וגו' ילפי' ודאי מ' דאם אינו מכוין לשם מצוה לא יוכל לברך וע' ברא"ש שכ' דמותר להתעסק עם הנשים נ' כוונתו דלא תידוק עיכובא הוא דלא מעכבין אבל אין מתעסקין

עמהם וע"ז כ' הרא"ש דלא היא אבל ר"ל ביו"ט לא בשבת ומה"ט השמיט הטור בקיצור פסקי הרא"ש דברים אלו שהם מובנים מעצמן ואין בהם חידוש:

בסוגיה דחצי שיעור

יומא ר"פ יוה"כ רש"י במתני' דכולהו מקרי עינוי יל"ד למאי הל' גלי לן רש"י במתני' כל זה ונ' דרש"י בא ליישב דקדוק עצום בל' משנתינו דהכי הו"ל לתנא למתני אכילה ושתיי' רחיצה סיכה וכו' אסורים ביוה"כ ולא יוה"כ אסור באכילה דאטו יוה"כ גברא הוא א"ו דתנא אקרא קאי דכ' יום הכפורים הוא ועניתם ומפ' לן יוה"כ ועניתם דכ' הפי' אסור בחמשה ענוייי וז"ש רש"י דכולא מתני' לפ' עניתם דקרא ודתנן חמשה משום דה' עינוים כתבי וקמ"ל רש"י דל' דמתני' דייקא כאיבע"א דשמעתין דילפי' כולהו מקרא:

אסור ענוש כרת הוא כבר כתבנו במק"א דעיקר קו' המק' משום דפשיטא לי' דשאר עינוים דרבנן ואמנם מאין פשיטא לי' דאי מדיוקן של הראשונים ממלך וכלה וכיו"ב א"כ הו"ל להש"ס לשנויי זה באיבע"א ונ' דדייק לי' למק' דע"כ אין בל' ועניתם כ"א אכילה ושתיי' דכ' וכל הנפש אשר לא תעונה ונכרתה וקמ"ל אין כרת כ"א על אכילה ושתיי' וש"מ דועניתם אין פי' כ"א אכילה ושתייה וע"ז מסיק הש"ס בואבע"א דלעולם כולהו דאוריי' ובאמת לא ילפי' להו מועניתם כ"א משבת שבתון עיי' רש"י לקמן:

לא נצרכא אלא לחצי שיעור כבר כ' במק"א דיל"ד מ"ש דאשמעי' ביוה"כ דווקא דח"ש אסור מן התורה ובשלמא לד' הר"א מזרחי הובא במשנה למלך ה' שבועות דאף דהל' מ' דאין חיוב אלא על כזית מ"מ ל' אכילה עדן פירושו כל שהו א"כ התינח היכא דכ' אכילה ביוה"כ דלא כ' אכילה עדן לא שמענו דח"ש חייב ואצטריך תנא לאשמעי' אבל להחולקי' על הר"א מזרחי וס"ל דבאמת ל' אכילה כזית מ' כפשטא דל' דר"ל לקמן אכילה כתיבא והא דח"ש אסור משום דחזי לאצטרופי א"כ מ"ש יוה"כ דאצטריך תנא לאשמעי' ונ' דרש"י בא ליישב ק' זאת ולזה כ' ד"ה לח"ש כגון פחות מכותבת וכ' ר"ל בזה דס"ד אמינא כיון דבאמת עיקר ילפותא דר' יוחנן מכל חלב אלא דסברא דחזי לאצטרופי אצטריך שלא תחלוק בין שאר אי' לחלב וא"כ סד"א דווקא אי' דשוו בשיעוריי' עכ"פ לחלב הוא דילפי' משא"כ יוה"כ דאכזית ליכא חיובא עד ככותבת שהוא פחות מעט מכביצה קרוב לב' זתים דכי היכא דבחיובא לא דמי לחלב ה"נ לענין אי' ח"ש קמ"ל תנא דלא שנא גם ביוה"כ ח"ש אסור וא"ש בזה מה הכריח לרש"י לפ' דח"ש אסור לקמן ילפי' לה מכל חלב אלא דאל"כ כ"א דהשתא מסברא דחזי לאצטרופי אסר ר' יוחנן תק' מ"ש יוה"כ דאכפל תנא לאשמועי':

ומ"מ י"ל דאס"ד דגם בס"ד ידעי' טעמא דר' יוחנן מכל חלב והיינו מקו' דמק' לר"ל ואהא משני ר"ל מדרבנן וקרא אסמכתא א"כ ממילא ידעי' דר"ל מודה דמדרבנן אסור ולפימ"ש במק"א דבאמת המק' ידע דמודה ר"ל דמדרבנן אסור ועיקר קו' היה א"ה לא ליחייב עלי' קרבן אלא שהתרצן לא הבין קו' לא ק' כ"כ ומ"מ ק' היאך עלה ע"ד התרצן דהמק' מטעי טעי כיון דידעי' גם השתא מכל חלב ונ' דבאמת בעלמא שפיר ידע המק' דמודה ר"ל והיינו משום אסמכתא דכל חלב ותינח באי' דדמי לחלב אבל ביוה"כ מהי"ת דיאסור ר"ל מדרבנן כיון דלית לי' סברא דחזי לאצטרופי וע"ז משני לא תימא דר"ל לית לי' סברא דחזי לאצטרופי כ"א לסברא דאוריי' הוא דלית לי' אבל מודה דמדרבנן חששו להך סברא וא"כ אפי' ביוה"כ לא שנא:

ומיושב בזה דלר"ל עדן ק' למה אכפל תנא לאשמעי' ביוה"כ אי' זה דווקא לר"י כבר יישבנו לעיל אבל לר"ל ק' ולמ"ש א"ש דאשמעי' דלאו משום אסמכתא אסרו רבנן דא"כ ביוה"כ לא הוי גזרו כ"א מטעם חזי לאצטרופי ומשו"ה גם ביוה"כ גזרו:

אמנם מד' רש"י שכ' ומתני' נמי מדרבנן קאמר נ' שבא ג"כ ליישב לר"ל קו' זאת וקאמר דממתני' יליף ר"ל דח"ש לאו דאוריי' מדתנן לה בהדי שאר עינויי' דפשיטא לן בתי' קמא שהם רק דרבנן ש"מ גם ח"ש רק מדרבנן:

כ' רש"י ח"ש כלומר פחות מכשיעור נ' כוונת דברי' דלא תימא כיון דעיקר טעמא דר"י משום חזי לאצטרופי בעי' לפחות שיאכל חצי שיעור כמו בהיתר מצטרף לאי' דבעי' ג"כ חצי זית שאור וכיו"ב לזה כ' רש"י דלא היא כ"א הש"ס נקט ל' חצי שיעור דלשתמע לתרי אנפי לר"י אפי' כל שהו ולר"ל אפי' מעט פחות ג"כ מותר מן התורה:

הניחא לר"י אלא לר"ל כ"כ ליישב במק"א כוונת המק' בזה וכעת אפשר דהמק' הוה סבר דר"י ור"ל אזדו לטעמיי' דבפ' גי"ה אפליגי ר"י ור"ל ר"י סבר הנאת גרונו בעי' ולכך אכל חצי זית והקיאו וחזר ואכלו חייב ור"ל סבר הנאת מעי' בעי' ואם הקיאו וחזר ואכלו פטור ודכ"ע לא אמרי' חזי לאצטרופי בהדי אחרינא ליהוי סברא דאוריי' אלא דלר"י דכל חצי זית ראוי לעבור עליו ע"י שני אכילות ח"ש אסור מה"ת דחזי לאצטרופי לאכילה שניי' וביוה"כ דל"ש זה באמת רק מדרבנן אסור לר"י אבל לר"ל דל"מ חזר והקיאו צירוף בעלמא לא אמרי' ונהי דקאמר ר"ל ל' מותר מה"ת ע"כ גם מדרבנן מותר מאחר דהאי צירוף דאייר בי' ר"י ל"ש לר"ל ומשאר צירוף לא קמיירי והיינו דקאמר הניחא אימתי שייך לומר ח"ש אסור מה"ת לר"י דס"ל הנאת גרונו אבל לר"ל דס"ל הנאת מעי' מא"ל מאי צירוף שייך ומשני הש"ס לא היא חזי לאצטרופי היינו צירוף דעלמא ואף ר"ל מודה שאסור מדרבנן:

רש"י ד"ה א"ה לא חייב עלי' בסוה"ד דתנן נשבע לקיים ולא קיים לבטל ולא ביטל פטור יל"ד תחלה מאי בעי רש"י בזה הרי הש"ס מק' בהדי' מושבע ועומד הוא ותו למאי הל' כ' רש"י הא דנשבע לבטל ונ' דלכאורה יל"ד כ"ז דלא מייתי המק' ראי' משבועת העדות דגם אדרבנן ליכא חיוב קרבן מאין עלה על דעתו בפשיטות לומר כן ול' המק' מ' דאי לא נימא וכ"ת פשיטא לי' דבדרבנן ליכא חיוב קרבן ומנ"ל לזה כ' רש"י דבמתני' בשבועות מדמי לקיים ולבטל להדדי ולבטל ע"כ גם בדרבנן אין לו רשות לבטל ונשבע לבטל פטור וה"ה לקיים וזה הי' סברת המק' וע"ז קאמר וכ"ת דאין לקיים דומיא דלבטל:

רש"י ד"ה ור"ש פוטר מקרבן שבועה נ' כוונת רש"י דע"כ הקו' משום דפשיטא למק' דהאי חייב דקאמר ת"ק חייב קרבן דהכי ק' לי' משבועת העדות ומנ"ל הא דלמא לענין מלקות קאמר דלוקה ג"כ משום שבועה לזה כ' רש"י דע"כ ר"ש פוטר גם מקרבן קאמר דאל"כ הו"ל לפ' פוטר ממאי ואי ת"ק בקרבן ג"כ פוטר לא הוה ת"ק דומיא דר"ש:

בכולל כ' רש"י שלא אוכל נבילות ושחוטות מ' לרש"י דסוגיין ע"כ לס"ד דהתם בשבועות לפי' רשי' שם קאי דאי למסקנא ומיירי בסתם א"כ גם לר"ל בסתם מיירי דאל"כ לא הוה הן דומיא דלאו ומאי מק' משבועת העדות הא התם לא הוה סתם דבפי' מיירי רק משבועת העדות א"ו השתא לא דייק הש"ס הא דהן דומיא דלאו ולמסקנא באמת גם לר"ל מיירי בסתם דשייך הן דומיא דלאו:

וסיים רש"י מגו ר"ל הא דמדמי הש"ס האי כולל לכולל דעלמא לאו דווקא כ"א מטעם מגו הוא דקשיא לי' ור"ש גם מגו לית לי':

ופירש"י מושבע ועומד והו"ל נשבע לקיים את המצוה כוונת רש"י דלאו משום אין אי' חל על איסור קמק' דשבועה אי' חמור ודלמא האי תנא ס"ל חמור על קל אי' חל על אי' כ"א מנשבע לקיים את המצוה קמק':

רש"י אי אתה מוצא שיהא חייב קרבן דמשום דעיקר קו' המק' לא ליחייב עלי' קרבן דייק רש"י דל' אי אתה מוצא דקאמר ר"ל ג"כ לענין קרבן וטעמי' כמ"ש לעיל דמדר"ש נשמע לת"ק:

רש"י ד"ה או בסתם מבואר מדבריו דפשיטא דדוקא אם לא אכל כ"א חצי שיעור הוא דחייב קרבן שבועה אבל אם אכל כשיעור לא וצ"ע כיון דעכ"פ חיילא שבועתו על חצי שיעור למה פטור אם אכל יותר ונ' דעת רש"י דאם אכל שיעור שלם בב"א ואתה בא לחייבו משום שבועה צריך אתה לומר מיגו דחיילא שבועה אחצי שיעור חיילא נמי אשיעור וכיון דר"ל לית לי' אי' כולל באי' הבא מאליו כדאמר בשבועות ושם אי אתה יכול לומר כן וצ"ע:

גמ' והא משחק בקוביא יל"ד גברא אגברא קרמית מרב אחא ב"י אר"ל ונ' דקו' הש"ס אר"א ב"י קאי דכיון דיש לפ' למעוטי מלך מנ"ל לרבויי גם משחק בקוביא וע"כ פשיטא לי' דבדרבנן ל"ש קרבן שבועה והרי ר"ל דייק ממתני' דבדרבנן שייך קרבן שבועה:

גמ' וכל היכא ע' רש"י דמפ' הקו' על המק' דמעיקרא וכבר הערותי בזה במק"א ויש לעורר א"כ מדוע לא הק' הש"ס הקו' עד כאן ולזה נ' דאתי' הש"ס מק' וכי מה הביאך לחלק בין עדות לבטוי משום דפשיטא לך דמודה ר"ל דאסור מדרבנן דאל"כ מתני' דידן היכי מתרץ לה אנא אימא לך ר"ל מפ' מתני' כברייי' ואשיעור שלם ומשני לא היא גם ברייתא לא תפ' כך. וע"ז משני הש"ס וקאמר ואיבע"א מתני' אתי' לאשמועי' דכל ה' עינויי' דאוריי' וכלל להו בחדא מחתא וכדתנו רבה ורב יוסף:

והנה הרמב"ם פסק כהך דרבה ורב יוסף ואף שכ' מפי השמועה מ"מ מדיליף להו מקרא ש"מ דחשוב להו דאו' וכן פי' דבריו הר"ן במתני' דידן ועפי"ז מיושב לנו קו' אלימתא דהנה בה' חמץ ומצה יליף הרמב' מקרא דלא יאכל דח"ש אסור בחמץ וכ' המ"ל בשם מהרלנ"ח דטעמו משום דחמץ מחלב ליכא למילף דחמץ הי' לו שעת הכושר וק' א"כ גם ביוה"כ אצטריך קרא אמנם מאחר דילפי' משבתון כל העינויי' והיינו מדכ' שבות אפי' לא הוה עינוי גמור ממילא גם חצי שיעור בכלל ועוררני א' מן התלמידי' דעפי"ז מבואר ג"כ מנ"ל שמלאכת שבת דח"ש אסור מן התורה ה"ט ג"כ דילפי' להו משבתון וע' עוד לפנינו בס"ד אלא דלפי"ז יק' למה פסק הרמב' בה' שבועות באם נשבע שלא אוכל בכל זאת חצי שיעור אסור מן התורה מנ"ל הרי מחלב ליכא למילף ואמנם נ' דר"ע הא ס"ל דחייב והק' רבנן עליו היכן מצינו באוכל כ"ש שהוא חייב והתינח לענין חיובא אבל לענין אי' הרי באמת מצינו בכל אי' שבתורה וע"כ מודו רבנן דאסור דכל הנשבע כוונתו לעשות היתר זה כאי' שבתורה דהיינו לענין חיוב בכזית ולענין אי' בכ"ש:

אלא שהכ"מ הק' עוד ע"ד הרמב"ם הנ"ל היכא יליף מלא יאכל ח"ש ונ' דהנה חזקי' בגמ' יליף מזה אי' הנאה ואמנם הרמב"ם דפסק בה' מ"א כר"א אייתר לי' האי לא יאכל ומעתה כשם דלחזקי' הכי דרשי' יאכל הנאה המביאה לידי אכילה ה"נ לדידן אכילה המביאה לידי אכילה וכדר"י כיון דחזי לאצטרופי אי' קאכיל:

תוס' ד"ה כיון דחזי יש ליישב קו' תוס' על ב' דרכים הדרך הא' להכי לא קאמר ר"י מכל חלב דאכתי ק' רישא דקרא לסיפא דמאחר דקיימ"ל הל"מ דאכילה בכזית וא"כ לא תאכלו אכזית קאי ואיך אתה יכול לרבות מכל חלב פחות מכזית וע"ז אצטריך ר"י לפ' דה"ק לא תאכל כ"ש שלא תבא לידי אכילה דהרי חזי לאצטרופי:

דרך אחר בפלוגתא דר"י ור"ל בפי' דפלוגתא דר"ש ורבנן במכות שם ר"ל ס"ל דר"ש סבר אכילה מצ"ע כ"ש מ' וממילא דחי' להל"מ אקרבן ואמרי' לענין מלקות אכילה כדקאי קאי ורבנן ס"ל דהל"מ אתיא לאורויי לן דאכילה כזית ולולי הל"מ ג"כ לא הוה כ"ש אכילה אלא דלא הוה ידעי' כמה ואתאי הל"מ וביארה ממילא אי אתה יכול לפ' דכל מרבי לן כ"ש דהרי קאי אלא תאכלו ור"י ס"ל דבאמת שייך ל' אכילה אפי' אכ"ש דכיון דחזי לאצטרופי לאכילה הרי היא בכלל אי' אלא דאתאי הל"מ לר"ש לענין קרבן והכי גמר לה מרבי' ולרבנן לענין חיוב והכי גמירי להו דבעי' כזית ומ"מ ח"ש באי' קאי משום דחזי לאצטרופי לאכילה והנה בביה"מ נשאל על ח"ש שהיה מקובל שהוא אסור וקאמר ר"ל דאינו מן התורה דבתורה אכילה כתיבא ואצטריך ר"י לייתובי קו' דכיון דחזי לאצטרופי הוא בכלל אכילה ובתר הכי אותיב לי' מכל חלב והש"ס דמייתי לר"י תחלה משום דהוא רבי' דר"ל ולעולם דר"ל נשנה תחלה ור"י על קו' ר"ל השיב מה שהשיב:

ועד"ז נבוא ליישב מה שהקשתי במק"א למה מעביר פחות מד' אמות ברה"ר מותר מה"ת דהנה גם במלאכת שבת לולא הל"מ היה חייב בכל המלאכה אכ"ש ואתיא הל"מ לענין חיוב ואי' כדקאי קאי משום חזי לאצטרופי משו"ה פשיטא להש"ס פ' כלל גדול להק' וכי מותר לאפות פחות מכשיעור וכבר עוררנו במק"א דאפשר גם לר"ל מק' ואמנם כ"ז היכא דאי' לן קרא והל' משא"כ במעביר ד' אמות דלית לן קרא כלל כ"א הל' אין לך בו אלא חידושו ופחות מד' אמות מותר מה"ת:

שם בתוס' באו"ד וי"ל יש לדקדק א"כ מאי קאמר ר"ל ה"נ מסתברא דלמא השתא דאמר ר"י דחזי לאצטרופי אפכא אמרי' ח"ש עיקר וכוי אסמכתא ונ' דתי' תוס' א"כ קאי למסקנא דכוי בריה בפ"ע אבל לר"ל דפשיטא לי' דכוי ספיקא מעולם לא עלה על ד' ר"י לפ' דכוי עיקר ושפיר קאמר לי' ר"ל כי היכי דמודית לי' דכוי אסמכתא ה"נ ח"ש אסמכתא:

איתיבי' ר"י לר"ל הנה ד' תוס' עפ"י קו' לעיל דמהכא יליף ר"י דח"ש אסור מה"ת ודלא נימא מחלב ליכא למילף שאר אי' קאמר ר"י חזי לאצטרופי כלומר קרא לא הוה כ"א גילוי מלתא בעלמא דסברא היא וא"כ ל"ש אבל לולי ד' תוס' נ' דקו' ר"י היה לאתויי' ראי' לסברתו דלעיל דמטעם חזי לאצטרופי ח"ש אסור מן התורה והכי מק' לי' הנה ל' הברייי' מאוד דקאמר אין לי וכו' מ' דווקא משום דהקיש הכ' עונש לאזהרה הא לאו היקש זה היה פשיטא לן דח"ש אסור מה"ת ומהיכא א"ו משום דח"ש סברא היא דהואיל וחזי לאצטרופי אלא דס"ד בחלב הקיש הכ' אי' לעונש קמ"ל ברייי' וק' לר"ל וא"ש דלא מצי ר"ל לשנויי בחלב מודינא לך דגלי קרא משום דאדרבא מברייי' זו מבואר דבכל התורה

פשיטא דח"ש אסור. ונ' דבח"ש הוא דנסתפקו תוס' בשבועות שם שכ' לחד תי' דח"ש לא מקרי מפורש מן התורה ושבועה חלה עליו ולאידך תי' מ' להו דמקרי מפורש מן התורה דלמ"ש דכל חלב לא אתא כ"א לאפוקי מהיקישא אבל הא דח"ש בכל התורה אסור רק מחזי לאצטרופי ילפי' וכה"ג לא מקרי מפו' בהתורה ובתי' בתרא ס"ל כד' בשמעתין דמכל חלב הוא דילפי ח"ש ושפיר מקרי מפו' בתורה. והנה אם גם נימא כמ"ש דכל חלב רק אחלב קאי וכל התורה מסברא ידעי' אבל בחלב מיהת מקרי מפו' והתם בשבועות דדייק תנא למנקט נבילות וטריפות ולא חלב לא מצי הש"ס לשנויי ר"י לא אמר כר"ל דס"ל ח"ש אסור מה"ת דבנבילות וטריפות לא מקרי מפו' ומה"ט הרמב"ם דס"ל שבועה חלה על נבילות וטריפות בין לקיים בין לבטל דלא מקרי מפורש בתורה דייק בכולהו למנקט נבילות וטריפות בפי' ולא כ' סתם דברים האסורים דלא ליהוי חלב בכלל דחלב הוה מפו' ואין שבועה חלה על ח"ש חלב ועד"ז יש להבין ג"כ למאי נ"מ יליף ח"ש בחמץ מקרא היינו ג"כ ע"ד שכ' לעיל דמאחר דלא קיי"ל כחזקי' דלא יאכל קאי אאי' הנאה משום דקיימ"ל כר' אבהו שדינו לי' אח"ש דליהוי מפו' בתורה ולא יהא שבועה חלה עליו והי' אפשר לומר דמשום דחלב וחמץ הוו ב' כתובים הבאים כא' ולא ילפי' מנייהו משו"ה לא מקרי שאר אי' מפו' בתורה ואין בהם אלא סברא אלא במהרלנ"ח שדי בי' נרגא דחמץ יש לו שעת הכושר משא"כ חלב ולא הוו שוב ב' כתובים הבאים כא':

מדרבנן וקרא אסמכתא יל"פ בב' פנים או דקאמר דבכ"מ הוה דרבנן אלא דהכא ס"ד דאפי' דרבנן אין כאן וע"ד שכ' הטו"ז דמה שהתורה התירה בפי' אין כח לחכמים לאסור וה"נ מאחר דהקיש הכ' אזהרה לעונש היכי דאין עונש אין אזהרה ולכך אצטריך אסמכתא וזה ד' התרצן לעיל דמודה ר"ל דבכל התורה אסור מדרבנן אבל המק' לעיל מפ' בחלב מודינא לך משום אסמכת' דאסור מדרבנן אבל בכל התורה אפי' דרבנן ליכא ואמנם ע"ד הראשון יבואר ה"נ מסתברא דקאמר ר"ל דלכאו' מאי קאמר כוי ספיקא הוא וכו' וא"כ דספיקא הוא וס' דאוריי' מה"ת לחומרא היאך קאמר ר"ל דתנא מדרבנן קאמר אמנם למ"ש ע"ד ראשון הק' הש"ס האי אסמכתא ה"ק תנא מפני מה תאמר דהכא לא היה כח ביד חכמים לאסור משום דההיקש גלי בהדי' דח"ש מותר אם תאמר כן אף אני אלוף מהיקש זה דכוי כיון שאינו בעונש חלבו מותר ומי מצית אמרת כן דבהיקש נתיר ספיקא דאוריי' אלא מאי אית לך למימר כיון דבאזהרה כ' כל חלב אף כוי במ' אף אני אומר לך כל חלב לרבות ח"ש ולעולם אסמכתא בעלמא היא ודרך שקלא וטריא בעלמא תני תנא. ועפ"י דברינו מתיישב גי' שלפנינו בגמ' אצטריך קרא לרבויי ספיקא כלומר דבלא"ה אסור אמנם רש"י גריס אתא קרא לרבויי ספיקא ומפ' כפי' תוס' דליכא ספיקא

קמי שמיא נ' דמ' לרש"י דאילו הוה ס' קמי שמיא ל"ק אצטריך קרא דלמא באמת ההיקש להכי אתא לומר לך כל שפסול להקרבה אפי' מטעם ספק חלבו מותר וצ"ע:

כוי ברי' בפ"מ ולפי"ז לכאורה חייב מלקות על חלבו ועל ח"ש א"כ ליכא מלקות והיכא ילפי' להו מחד קרא וצ"ל דהא דאין לוקין על ח"ש משום דאכילה כ' והל"מ דאין אכילה פחות מכזית אבל על כוי שפיר לוקה ובזה יתיישב לן דמאי ל' אזהרה דנקט תנא דברייי' אטו אזהרה יש בח"ש ואמנם למסקנא משום כוי נקט ל' אזהרה ור"ל הו"מ למדחי מ"ש אזהרה דהך ברייי' ר"ש דס"ל כ"ש למכות אלא דדרשא דכוי ע"כ לאו בדר"ש תליא ולהכי לא מפ' שוב ברייי' לר"ש:

תוס' ד"ה יוה"כ אסור ואעפ"י שכולן מה"ת וגם אין אסור מן התורה אלא רחיצת כל גופו וסיכת כל גופו הלכך מדרבנן לא גזור באלו ויל"ד אי דאורייי' נינהו היאך יוכל לומר דמקצת גופו דרבנן הרי שייך חזי לאצטרופי ונ' בניישב תחלה קו' המ"ל בה' חמץ ומצה על הטוי"ד שפסק דעל ח"ש נבילות וכיו"ב לא חל שבועה שלא כד' הרמב"ם ומ"מ הביא הגמ' דאם אמר שבועה שלא אוכלנה אף דאסור אפי' במקצת מ"מ אם נשבע שלא אוכל חלה שבועה על כזית ואמאי מ"ש מחצי שיעור ונ' ד' הטור דהא דאמרי' באם אמר שבועה שלא אוכל גם בחצי שיעור אסור מן התורה היינו כמ"ש לעיל דע"כ פליגי רבנן אדר"ע אלא משום דלא מצינו אוכל כל שהוא חייב אבל לענין אי' דמצינו וודאי נתכוין לאסור על עצמו אפי' חצי שיעור אלא שלא להתחייב כ"א בכשיעור ואמנם אם אמר בפי' שלא אוכלנה לככר זו כלה הרי אמר בפי' דכולה הוא דאסר על עצמו ולא מקצתה ואמנם משום חזי לאצטרופי מיהת אסור מדרבנן אבל שבועה שפיר חל על מקצתה ונ' להביא ראי' לד' הטור דלמה הוצרך הש"ס לאשמועי' הך דינא בשבועה שלא אוכלנה לשמעי' בשלא אוכל וחזר ונשבע שלא אוכל כ"ש לרבנן דקיימ"ל כותיי' דשלא אוכל כזית בשבועה שנייי' חלה על כ"ש אלא ש"מ דהתם כיון דכ"ש מדאורייי' אסור באמת לא חלה שנייי' משא"כ בשלא אוכלנה דח"ש רק מדרבנן אסור התם הוא דחלה שבועה שנייי' ומעתה נ' גם ד' תו' כד' הטור ומ' להו דכיון דאמרה תורה דווקא רחיצת וסיכת כל גופו אין זה דומה לאכילה באכילה שפיר קאמר ר"י חזי לאצטרופי וכמ"ש במק"א דמאחר דאם יאכל עוד חצי שיעור בכא"פ חייב היאך קאמר דחצי שיעור מותר משא"כ כאן כ"ז דלא רחץ כל גופו מדאורייי' ליכא אי' אלא דשמא יבא לרחוץ כל גופו אסרו רבנן והן ד' התוס'. ומ"ש עוד דלאו משבתון ילפא היינו דאי משבתון פשיטא לתו"י דלא הוה דאורייי' דהרי גם שבות שבח לאו דאורייי':

ד"ה ור"ל אמר אי אתה מוצא קו' האחרונה מחרצן היא ג"כ דתוס' שבועות שם אלא שלא עמדו על מה שהק' בתו"י הרי עכ"פ הו"מ למימר ר"י לא אמר כר"ל דעכ"פ לר"י ליתא בלאו והן ופשיטא לתו"י דשבועה שאוכל ח"ש לא מצי משתבע לר"י והרמב"ם פסק בהדי' דגם שאוכל מצי משתבע וניקום ונחזי מאין פשיטא לי' להרמב"ם הא דאין לומר מקו' תו"י מדלא קאמר הש"ס ר"י לא אמר כר"ל דח"ש אסור מה"ת וליתא בלאו והן דלמא משום רב ושמואל דלא פשיטא לן דס"ל כר"י בח"ש קאמר הש"ס תי' אחרינא ואי מדקרי לה בחרצן היתירא ואכתי ליתא בלאו והיאך מצי אשתבועי בנזירות שפיר שייך לאו והן או לאחר שיכלה הנזירו' מצי למיכל חרצן או משום דאיתא בשאלה אמנם נ' דנפקא לי' להרמב"ם מדאמרי' דשבועה שלא אוכל חל על שלא אוכלנה ואמאי הרי ליתא בלאו והן דכיון דח"ש אסור מן התורה הרי לא יכול לשבע שבועה שאוכל אלא ש"מ דגם שאוכל מצי לישבע בח"ש ואמנם למ"ש בשטת הטור דח"ש בשלא אוכלנה באמת לאו דאוריי' אין ראי' משם דמסתברא דבהן ליתא ושפיר פסק הטור דגם בלאו ליתא וכד' התו"י. אא"כ ק' מנזיר שאמר שבועה שלא אוכל חרצן למה יחול השבועה כלל כיון דאמרי' דאח"ש לא חיילא שבועה כלל ותי' תוס' בשבועות צריך ביאור ונ' דהנה למ"ש פי' חזי לאצטרופי היינו משום דאי אכיל שוב חצי שיעור בכא"פ הרי חייב עלי' והנה אכילת פרס ילפי' מוהאוכל בבית וילפי' שוב מארץ חטה דבעי' פת חטין אלמא דשיערה התורה במאכל הראוי לאכילה ואף אנן נימא דדוקא בדבר הראוי לאכילה שייך צירוף כא"פ אבל חרצן דמדמי לי' הש"ס לעפר כשהוא בעינא לא שייך בי' אכילה והתורה הוא דאסרה על נזיר אבל צירוף לא אמרי' בי' כי אם אמרי' אם אכל כזית בב"א חייב לא זולת: ד"ה ר"י אמר בסו"ד ואולי בפסחים וכו' ולמ"ש לעיל דהא דאמרה ברייי' ל' ישנו באזהרה היינו משום דכוי דבריה בפ"ע היא מכרת אמעטה ולא ממלקות דשייך שפיר על כוי לאו דלא תאכלו משא"כ חצי שיעור כיון דאכילה בעי' למלקות ל"ש למלקי על ח"ש וא"כ התם בנוקשה ותערובות דשייך לא תאכלו למה לא ילקה ול"ק קו' תוס':

מס' שבועות ריש פרק ג'

רש"י ד"ה מדבר ומביא קרבן כבר כ' לבאר כוונת רש"י במק"א וכעת נ' פי' ד' רש"י עד"ז דחכמים ג"כ ס"ל דנשבע שלא אוכל עכ"פ אסור ח"ש וכמ"ש לעיל דע"כ לא השיבו רבנן כי אם היכן מצינו אוכל כ"ש שהוא חייב אבל אסור הרי מצינו כיון דח"ש אסור מה"ת ומעתה כיון דהקרבן על ביטול דבורו הוא בא הרי גם לדבריכם ביטל דבורו ולמה לא יתחייב קרבן וכ"ת התינח לר"י דס"ל ח"ש אסור מה"ת שפיר קאמר ר"ע כמ"ש אלא לר"ל דס"ל ח"ש מותר מה"ת מא"ל לא היא כיון דעכ"פ מודה ר"ל דח"ש אסור וכיון דאיהו

בשבועתו בא לאסור ההיתר כאיסור מה אכפת לי' אם האי' אסור מדרבנן או מדאוריי' ובודאי עכ"פ נתכוין לאסור גם ח"ש אמנם יק' למאי דבעי' למימר ביומא דאפי' מדרבנן מתיר ר"ל עדן ק' היאך יפרש ד' ר"ע בזה י"ל להאי ס"ד פשיטא לי' לר"ל דר"ע סתם כמפרש קאמר וכמו שנבאר בס"ד לפנינו אמנם בכל זאת תוס' לא ניחא להו בפי' רש"י דמ' להו דאיהו שלא אוכל קאמר וחצי שיעור לא אסר עלי' ואנן הוא דאסרי' עלי' משום דחזי לאצטרופי אבל ביטול דבורו אין כאן ולזה כ' לפרש בדרך אחר ונבאר בע"ה:

תוס' ד"ה היכן מצינו כ"כ למה לא ניחא להו בפי' רש"י ואמנם ביאור ד' תוס' עד"ז היכי נימא דפחות מכזית לא אסר על עצמו אמנם היאך יאכל פחות מכזית דלמא כזית יאכל ובשלמא אי פטרה תורה שוגג מקרבן הוא יאכל פחות מכזית וא"נ יהא כזית כיון שלא נתכוין לכך לאו מידי עביד לפי דעתו אבל מאחרי דחייבתו תורה קרבן אשוגג וא"כ אפי' בשוגג צריך ליזהר ע"כ גם מפחות מכזית השביע עצמו וכיון דזית לאו דוקא א"כ ה"ה כ"ש בכלל:

רש"י ד"ה איבעיא להו ר"ע דאמר במתני' כ"כ לפ' ד' רש"י אלו במק"א וכעת נ' דרש"י בא ליישב מה עלה ע"ד הש"ס לפ' דר"ע כר"ש ס"ל כיון דאיכא לפרושי דבסתם כמפ' פליגי ולזה כ' רש"י דק' לי' לש"ס אי עיקר טעמא דר"ע משום סתם כמפ' הכי הו"ל למתני במתני' שבועה שלא אוכל כ"ש ואכל חייב שבועה שלא אוכל ואכל כ"ש ר"ע מחייב והוה ידענא דטעמא דר"ע משום סתם כמפ' אבל מדלא תנן במתני' כ"א דסתם אכילה דשבועה בכ"ש מ' להש"ס דטעמא דס"ל בכל התורה כולה כ"ש למכות:

ומ"**ש** רש"י בכל התורה כ"כ במק"א דר"ל דבמ"ע מודה ר"ש דבעי' כזית וי"ל מנ"ל לר"ש הא כיון דאיהו ס"ל דאכילה דכל התורה בכ"ש ומהתימא על המ"ל בה' חמץ ומצה שהק' קו' זו על המזרחי ותק' לי' לר"ש אטו ר"ש ס"ל דיוצא בפסח בכ"ש א"כ מאי איש לפי אכלו תכוסו ונ' לבאר דהך פלוגתא דר"י ור"ל אי ח"ש אסור מן התורה או מותר לפי פי' המזרחי תליא בפלוגתיי' פ' גי"ה דר"י דס"ל באי' הנאת גרונו אסרה תורה והנאת גרונו ודאי שייך אפי' בכ"ש ונהי דהל"מ דלא מיחייב כ"א בנהנה בגרונו כזית מ"מ אכילה דכ' רחמנא אפי' כ"ש משא"כ ר"ל דס"ל אכילת מעי' אסרה תורה ואכילת מעי' ודאי לא הוה פחות מכזית והיינו דקאמר לר"י אכילה אמר רחמנא וליכא כלומר אכילת מעיו ומיושב קו' המ"ל מד' ר"ל אלו על המזרחי דר"ל לטעמי' שפיר קאמר אכילה כ' בי' והנה ע"כ פליג ר"י על ר"ל באי' דבהנאת גרונו תלתה תורה לא כן באכילת מצוה דכ"ע ס"ל דבעי' אכילת מעיו ובאכילת מעיו הכל מודים דהוה כזית ולא תק' מהא דקיי"ל ע"פ כרכן בסיב ובלען לא יצא דמ' הנאת גרונו בעי' התם כבר יישב הרשב"ם דלא הוה דרך אכילה בכך

וכזורק אבן לחמת דמי ומעתה הא דס"ל לר"ל אכילת מעיו אסרה תורה היינו דווקא לרבנן דקיי"ל כוותי' דאכילה דקרא כזית אבל לר"ש דס"ל כ"ש למכות גם ר"ל מודה דלר"ש בהנאת גרונו תליא וס"ל דהיינו פלוגתיי' דר"ש ורבנן ובדברינו יתיישב עוד קו' על המזרחי דהרא"ש כ' פ' ע"פ דאף דלא נתבאר בש"ס בהדי' דבעי שיאכל כזית מרור מ"מ מדמברכים על אכילת מרור בעי' כזית דאין אכילה פחות מכזית וק' לד' מזרחי דס"ל ל' אכילה כ"ש מ' ולמ"ש א"ש דבאכילת מצוה דבעי' הנאת מעיו לית מאן דפליג דבעי כזית וע' עוד לפנינו בד' מזרחי:

וכ' עוד רש"י ר"ש אומר בכל האיסורין נ' כוונת רש"י דהך בריי' באה לפ' לד' מתני' במכות דתנן האוכל טבל כ"ש חייב מפני שחטה א' כברייתה ומ' הא דנבילות וטריפות דל"ש כברייתה מודה ר"ש דכ"ש פטור ותנא תנא דידן דלא היא כ"א בכל האי' ס"ל לר"ש כ"ש למכות וכ' עוד רש"י למכות בהתראה כוונת דבריו דלכאו' מאחר שרמז רש"י לעיל דבאי' הוא דקאמר ר"ש אבל במצות מודה דבעי' כזית וק' היאך נוכל ללקות לר"ש לאוכל אי' בכ"ש דלמא איהו הוה סבר כי היכי דבמצות בעי' כזית ה"ה באי' בעי' כזית וע"ז כ' רש"י דהרי אינו חייב מלקות כ"א בהתראה וא"כ כבר הודיעו לו שילקה בכ"ש וקיבל עליו:

וכ' רש"י עוד ולא אמרו כזית האריך רש"י בזה ותורף דבריו בא לפ' היאך ס"ד דר"ע כר"ש ס"ל אדרבא הרי לר"ש הל"מ דאין קרבן על פחות מכזית ור"ע מחייב קרבן אכ"ש וע"ז כ' רש"י דבאמת הטעם דבחלב אין קרבן פחות מזית משום דאין כרת פחות מזית וכמ"ש תוס' ודנקט ר"ש קרבן דאי לאו קרבן הל"מ ל"ל על איזו שיעור חייב כרת קמי שמיא גליא וע"כ משום קרבן אתיא הל"מ והתינח בחלב וכיו"ב דקרבן אכרת אתא משא"כ בשבועה דקרבן אביטול דבורו אתא וכיון דחייב מלקות אכ"ש גם קרבן חייב אכ"ש דתרוויי' משום ביטול דבורו אתיין:

רש"י ד"ה סתם נמי חייב לפ' ד' רש"י אלו דפשיטא לן אכילה של תורה לא הוה כ"א כזית ולפי"ז אם אומר שלא אוכל כ"ש בתר דבורו מכל וכל דאכ"ש לא שייך שלא אוכל ומדמחייב במפ' כ"ש ש"מ דבשבועות אזלי' אחר ל' בני אדם ולא אחר ל' תורה ובל' בני אדם הרי גם כ"ש בכלל אכילה ולמה לא יהא סתם נמי חייב:

קמ"ל דפטרי פי' ד' רש"י דס"ל לרבנן גם בל' בני אדם אינו מוסכם דאכילה כ"ש בכלל אלא דמ"מ אם בפי' גילה דעתו דר"ל כ"ש לא הוה סותר דבורו דיש בני אדם קורין לכ"ש ג"כ אכילה אבל בסתם לא אמרי' דעתו אכ"ש זה תו"ד רש"י ומד' רש"י אלו מבואר בהדי' נגד המזרחי כ"א דבל' תורה לכ"ע אכילה כזית וצריך ליישב לד' המזרחי ענין סתם כמפ'

עכ"פ ונ' דלד' המזרחי הכי מק' ר"ע כיון דלענין אי' אתם מודים שהוא אסור ולמה לא יתחייב קרבן על ביטול דבורו בשלמא אי לא מצינו קרבן שבועה בפחות מכזית שפיר אבל מאחר דבמפ' כ"ש אתם מודים דחייב קרבן ומ"ש סתם וקמ"ל רבנן דלא היא כ"א אמרי' הנשבע השוה ההיתר שנשבע עליו לכל אי' שבתורה דהיינו לענין אי' לכ"ש ולענין חיוב בכזית:

רש"י ד"ה או דלמא כוונת רש"י ע"ד שכ' למעלה דלא רצה הש"ס לפ' דטעמא דר"ע משום סתם כמפ' דק' דהו"ל לאקדומי תחלה דבמפ' חייב ואמנם להאי לשנא דפליגי בסתם כמפ' צ"ל דכיון דאמר ר"ע דחייב בכ"ש ע"כ צ"ל דהו"ל כאלו פירש שלא אוכל כ"ש וממילא ידעי' דמפ' וודאי חייב:

תוס' ד"ה כר"ש ס"ל מ' להו דמדאסר ר"י ח"ש מקרא דכל חלב והאי' הוא עכ"פ סיפא דקרא לא תאכלו וא"כ לר"י אכילה כ"ש וכר"ש ס"ל וע"ז כ' דלא היא ולכאורה בהא פליגי ר"ש ס"ל דהל"מ לא אתיא אלא לקרבן ור"י אליבא דרבנן ס"ל דהל"מ גם למלקות אתיא וא"כ הוה מ' דד' תוס' כד' המזרחי דגם לרבנן אכילה כ"ש אבל בפסחי' בסוגי' דהיתר מצטרף כ' תוס' דר"י רק רבוי כל דריש וס"ל דבהא פליגי ר"א ורבנן בתערובות חמץ ר"א ס"ל דאף דמכל מרבי' תערובת לוקין עליו ורבנן ס"ל דמאי דמרבי' מרבוי כל אין לוקין עליו וא"כ שפיר י"ל דלאחר שבאה הל"מ ל' אכילה לא שייך כ"א בכזית והכא כל לחוד דרשי' ותו לא:

ת"ש דא"ל לר"ע וכו' מה דלא אסיק המק' אדעתי' דר"ע לדברי' דרבנן קאמר נלמוד מד' רש"י שהאריך לבאר במסקנא היאך מבואר כזאת בד' ר"ע וזה הוא שלא השיג המק' ואמנם התרצן מ' לי' דה"ק ר"ע הנה אף דפליגיתו עלי ולית לכו כ"ש למכות ה"ט משום דגמירי לכו דהל"מ גם למכות אתיא אבל בל' אכילה דהוא כ"ש לא פליגיתו עלי וא"כ בשבועה דמפ' כ"ש חייב ואם כן אין כאן הל"מ ואמאי לא יהא סתם נמי חייב וע"ז קאמר הש"ס וא"ל רבנן לא כלומר מה דשתקי רבנן היינו דר"ע לטעמי' דפשיטא לי' דכ"ש אכילה מקרי ומ' לי' דגם רבנן ס"ל דכי אתיא הל' אפקי' לאכילה מכל וכל אכזית וליתא לסברת ר"ע:

רש"י ד"ה ויש בו כדי לצרף בין פת ויין משום דבפסחים דחי הש"ס אהך מתני' דלמא מיין לחודא קאמר ומ' לרש"י דאי הש"ס דהכא ג"כ הכי מפ' לא מק' מודי דדלמא בעין הוא דס"ל לר"ע כ"ש למכות ולא ע"י תערובת שהרי ע"כ אתה צריך לחלק בין בעין לתערובת דאל"כ ק' מאי למימרא ואמנם הר"י מג"ש מס' להיפך דהש"ס דהכא מפ' בכזית יין לחוד ונ' טעמו משום דק' לי' קו' תוס' דלמא שאני נזיר דגלי קרא אמנם התינח אי מטעם היתר

מצטרף לאי' קאמר ר"ע וע"כ מקרא יליף אבל אי מיירי מיין לחוד להא לא אצטריך קרא ואפשר באמת מה"ט מייתי הש"ס ראי' אחרת משום דאיכא לפרושי בהיתר מצטרף לאי' וליכא ראי' מכאן וכמו שהק' תוס':

תוס' ד"ה ואי כר"ש אולי י"ל נהי דאי ס"ל לר"ע כ"ש למכות וא"כ בנזיר דבעי' חצי זית היתר וחצי זית אי' קולא הוא דהיקל רחמנא בנזיר וליכא למימר לכל אי' שבתורה משום דנזיר קיל דאין אי' אי' עולם ולא אי' הנאה ויש היתר לאי' כדאמרי' בפסחי' שם מ"מ בשבועה דמתני' מיהת דאי' בה ג"כ הני תלת למה לא ילפי' מנזיר דנבעי לפחות חצי זית היתר וחצי זית אי' ולמה יחייב אכ"ש:

באו"ד וי"ל נ' לפ' דבאמת מצי לאוקמי משרת אטכ"ע אלא שהי' נזיר וגיעולי נכרי' שני כתובי' הבאים כא' וניחא לי' לר"ע לאוקמי להיתר מצטרף לאי' דחידוש ונזיר וחטאת שני כתובים הבאים כא' ואמנם אי ס"ד דבכל התורה ס"ל לר"ע כ"ש למכות ובנזיר גילה הכ' דבעי' חצי זית היתר וח"ז אי' נח לנו טפי לומר נזיר וגיעולי נכרי' שני כתובי' הבאים כא' ולא נימא טכ"ע מדנימא בכל התורה כ"ש למכות לבד מנזיר ויש לכוין קצת דברי' אלו בד' רש"י שכ' דיליף לה ממשרת וכל משרת כלומר דהאי קרא ה"ה לטכ"ע יוכל למדרשי' אי ס"ל בכל התורה כ"ש למכות:

רש"י ד"ה חייב קרבן שבועה נ' כוונתו דאי ממלקות הוה מיירי מתני' ליכא קו' אמאי חייב דלמא מיירי שאכל כזית מנבילות וטריפות שקצים ורמשים וכלן ביחד כזית ומכ"א כ"ש ושפיר חייב רק משום שבועה ולא משום נבילות וכו' אבל אי לענין קרבן מיירי ק' הרי לא חיילה שבועה כלל אנבילה וכיו"ב:

ור"ל אמר יל"ד וכי מדר"ל נוכל לפשוט דלמא ר"ל פשיטא לי' דפליגי בסתם כמפ' ור"י ורב ושמואל לא ס"ל הכי ונ' דמאי דוחקי' דר"ל לפ' כלל מתני' כר"ע ולמה לא נימא מתני' רבנן אלא דק' לי' דהו"ל לתנא למתני בפי' שלא אוכל כ"ש א"ו משום דבעי למתני אליבא דד"ה בין לר"ע בין לרבנן נקט סתמא ואנא ידענא דתלי' בפלוגתא דמתני' א"כ ע"כ תנא ס"ל דפליגי בסתם כמפ' דאל"ה ע"כ מתני' דלא כר"ע ולמה לא תנא בהדי' שלא אוכל כ"ש ומעתה ע"כ בעיקר מלתא דר"ל ליכא פלוגתא ורב ושמואל ור"י מטעם אחר אסקוה באוקמתא אחריתי ושפיר פשט הש"ס והנה הביא הר"ן ד' הפוסקים דס"ל דבשבועה שלא אוכל לרבנן ח"ש אפי' מדרבנן מותר ודברי' אלו ק' להולמן דליכא למימר משום דעיקר ילפותא מכל חלב לא נוכל ללמוד שבועה שהוא אי' הבא מאליו ממנו א"כ במ' שבת פ' כלל גדול דפשיטא להש"ס דבמלאכת שבת חצי שיעור אסור ומק' וכי מותר לאפות פחות מכשיעור ופירש"י והא קיי"ל ח"ש אסור מה"ת ומה ענין מלאכת שבת מכל

חלב וע"כ צ"ל דעיקר טעמא הוה חזי לאצטרופי וכמ"ש הר"ן ונ' דהני פוסקים הוה מפ' ד' ר"ע דא"ל לרבנן סתם נמי כמפ' דמי ע"ד שכ' לעיל דהרי אתם מודים לי דחצי שיעור אסור וא"כ כשאסר עצמו בכזית אפי' בכחצי שיעור אסר עצמו יהא דאוריי' או דרבנן וא"כ הרי ביטל דבורו וע"ז פליגי רבנן וע"כ ס"ל דבשבועה באמת ח"ש מותר ואמנם לד' הרמב"ם י"ל דרבנן ג"כ מודו דח"ש אסור מה"ת בשבועה אבל קרבן לא חייבה תורה אלא על מה שאסר על עצמו בפי' ולא על מה שנאסר עליו מטעם אחר ומ"מ צ"ע לד' החולקים מ"ט דרבנן דלא נימא בשבועה חזי לאצטרופי ויש עוד להביא ראי' לד' הפוסקים האלו מקו' המ"ל הנ"ל דאי ס"ד דבשבועה ח"ש אסור מה"ת למה יחול שבועה שלא אוכל על שבועה שלא אוכלנה ולא ס"ל לחלק כד' הטור שכ' לעיל ולא ס"ל כד' הרמב"ם דחלה שבועה על ח"ש אם אסור מן התורה ומ"מ קו' הר"ן צ"ע:

גמ' והרי נמלה מבואר מד' רש"י דגם המק' לא הק' כ"א ממתני' דמכות ושם תנן בהדי' מפני שהיא כברייתה ומ"מ לא מ' לי' דלענין שיחשב מה"ט אכילה מאי מעליות' דבריה:

ומשני לי' בריה שאני הכוונה כי כל ברי' נבראה להגיד על עוצם גבורת וחכמת הבורא יתעלה וכ' החו"ה כי בנמלה ניכר יותר מחכמת וגבורת הבורא ית' מדפיל והדבר מובן מאליו והיינו חשיבותא דבריה:

והרי הקדש אף דבהקדש משום מעילה הוא דמחייב ולא משום אכילה מ"מ מביא קרבן על פחות מכזית ומשני דהתם החשיבות משום דשוה פרוטה:

והרי מפ' כלומר כיון דעכ"פ מצינו דמודו רבנן דמביא קרבן על פחות מכזית ומשני התם כברי' הוה וא"כ אחשבי' עלי' ועוררנו א' מן התלמידים דלכאורה קו' תוס' במתני' ד"ה היכן מצינו היא קו' הש"ס כאן אבל באמת אינו כן כ"א תוס' מקשי' דעכ"פ צ"ל בל' בני אדם שייך אכילה על כ"ש וא"כ נימא דבל' בני אדם נשתבע וע"ז תי' תוס' דאמרי רבנן הנשבע דעתו על אכילות של תורה:

והרי עפר נ' דהמק' לא הבין אבעי' דרבא ולהכי מק' ואמנם התרצן פשיט לי' דרבא הכי קמבעיא לי' באי קיי"ל הנאת גרונו בעי' ובעי' הנאת גרונו בכזית ואמנם אם בשבועה ג"כ הנאת גרונו מקרי אכילה בעפר ל"ש הנאת גרונו והו"ל כאזרוק צרור לים ולא בעי' כזית אבל אם בשבועה אכילה היינו אכילת מעיו וזה שייך אפי' בעפר א"כ גם בעפר בעי' כזית ומעתה ליכא למפשט מהכא מידי דבמידי דבר אכילה בין להנאת גרונו בין להנאת מעיו בעי' כזית ורבא במידי דלאו בר אכילה קמבעי' לי':

אמר רבא הכל מודים במפ' נ' דלא תימא בהא גופא פליגי דר"ע ס"ל מפ' חייב אכ"ש ומשו"ה ס"ל סתם כמפ' ורבנן גם במפ' פליגי ולהכי פליגי בסתם קמ"ל רבא דלא היא כ"א במפ' מודו רבנן:

כיון דמתאכיל ע"י תערובת פירש"י עם הענבים דאי ס"ד ע"י תערובת ממש הא שייך גם בעפר:

רש"י ד"ה דעתי' אמשהו את"ל עפר במשהו ולמה לא כ' רש"י כן מיד וע"ד שכ' באידך בעיא ונ' בנבאר תחלה דבשלמא לגי' הר"י מג"ש שבועה שאוכל ואכל עפר פטור קמ"ל או כסברת הר"י דכיון דאכל ודאי הוה דעתי' בשבועתו אעפר ואי כסברת הר"ן דבשאוכל הכל בכלל ופי' דבריו נ' דלמה לי' לאשבועי שאוכל פשיטא שיאכל א"ו כוונתו הי' אפי' אמידי דלאו בר אכילה וכאילו אמר שאוכל מ"מ אבל גי' שלא אוכל פטור ק' מאי קמ"ל רבא מתני' היא שלא אוכל ואכל אוכלין שאינן ראוין לאכילה פטור ונ' דס"ד משום דל' אוכלין מ' דמדבר הראוי לאכילה מיירי ועפר וכיו"ב לאו אוכלין ומתני' באוכלין המזיקין דאין אכילתן אכילה כדאמרי' השותה שמן של תרומה פטור כי יאכל כו' פרט למזיק אבל עפר לאו אכילה מקריא כלל קמ"ל ומעתה דלמא חרצן מאוכלין המזיקין הוה ולא דמי לעפר וא"נ עפר בכזית דלמא בחרצן לא בעי ואמנם מדקאמ' דעתי' אמשהו ש"מ דאי עפר במשהו דוקא הוא דקמבעי' לי':

תוס' ד"ה נזיר לכאורה י"ל משקצים ורמשים קפשיט לי' דדמי לחרצן ותוס' מ"מ לא נ' להו כן משום דלמ' שקצים דומיא דנבילות שראוי לאכילה ואמנם כ"כ לעיל די"ל דדוקא בנזיר קמבעי' לי' דמשכחת לה בלאו והן משום דאיתא בשאלה אבל לא בשאר אי' וקמבעי' לי' לענין קרבן ג"כ ומנבילה פשיט לי' שפיר דאעפי"כ אמרי' דדעתי' אכזית אף דלר"ל איתא בלאו והן:

רש"י ד"ה נזיר ויודע הוא שאין שבועה חלה כוונת רש"י דאי תימא הוא אינו יודע אבל מהי"ת נימא שבא לאסור עליו האסור כבר אא"כ הלא גם חצי שיעור אסור עלי' מכבר אע"כ משום דבכזית יודע דאין שבועה חלה עליו:

רש"י ד"ה אהיתרא קמשתבע שלא הי' מושבע נ' כוונת רש"י דאמרי' בעלמא שיעורין הל"מ א"כ מסיני אדרבא כזית נאמר ולאחר מ"ת כ' תורה כל לחצי שיעור ולא מקרי מושבע מהר סיני. אמנם ד' תוס' מדלא לקי עלי' ש"מ דאינו מושבע עליו דהא דלקי על שאר אי' היינו ג"כ משום שבועת הר סיני והיינו שפלפלו תוס' עד"ז לקמן ד"ה דמוקי לה כדברי הכל והק' מאי' עשה דג"כ אינו לוקה ומסקי דלעולם עשה מקרי מושבע ועומד

והא מדלא לקי עלה ע"כ ה"ט דלאו מושבע ועומד דהרי בלאו קאי ויש להביא ראי' דעשה מקרי מושבע ועומד מדאמרי' מכין אותו עד שתצא נפשו:

ומ"מ מה שהביאו תוס' לקמן מצדקה ע' תוס' ב"ב פ' השותפין ד"ה. רבא אכפיי' דלחד תי' צדקה אי' לאו עיי"ש. ואמנם הא דלא דחו תוס' כאן כמו שדחו לקמן דהרי בעי' לאו והן היינו משום דשמעתין דלמא לענין מלקות מיירי דלא בעי' לאו והן אבל לקמן לענין קרבן קאי שפיר הקשו ומ"מ מה שלא כ' כ"א והפי' הזה נ' יותר היינו משום דאיכא למימר דהש"ס קאמר תי' זה לס"ד דלא נחתי' עדן להא דבעי' לאו והן אך שזה דוחק ומשו"ה כ' והפי' הזה נ' יותר.

וכ' תוס' דמסתמא כר' יוחנן ס"ל והו"מ לאתויי מס' כל הבשר גבי פלגא דזיתא דתרבא דקאמר רב אשי בהדי' האמר ר' יוחנן אלא משום דלא קאמר מיד הכי כ"א לאו אמינא לך לא פשיטא להו מהתם דרב אשי כר' יוחנן ס"ל:

אי אתה מוצא נ' הא דדחיק ר"ל לאוקמי ג"כ כר"ע משום דק' מאי אכפת לי' לתנא דלא תנא בהדי' שלא אוכל חצי זית א"ו להכי סתים ותנא כי היכי דלייתי מתני' גם לר"ע. ואי ס"ד בנבילה וכיו"ב סתם אכילה ח"ש ל"ק מידי והיינו עיקר ראי' הש"ס מדדחיק ר"ל כולי האי ש"מ פשיטא לי' דאין חילוק בין נבילה לשאר אכילות:

ואכל אוכלין שאינן ראוין ושתה משקין שאינן ראוי' הנה לרב אשי תנא תנא הכי למידק מזה דשתיי' בכלל אכילה אבל למאי דדחה הש"ס י"ל דס"ד דבמשקין משכחת לה דחייב כגון ששתאן לצמאו ואף דלא נהנה גרונו צמאה אין כאן קמ"ל דזה לא מקרי הנאה ואולי באמת משום הכי פשיטא להש"ס דמתני' גם בנבילות מיירי דתנא תנא תרתי אינן ראוין חדא אינן ראוין ממש וחדא משום איסורא ועד"ז נבא ליישב דמאי ס"ד דש"ס דאינן ראויין היינו נבילות א"כ ביוה"כ דתנן ג"כ כה"ג דפטור נימא מתני' ר"ש דאמר האוכל נבילה ביוה"כ פטור א"ו הכא דוקא דמייתר הוא דמ' לי' הכי משא"כ התם תנן ושתה ציר או מורייס ור"ל אף דע"י טיבול נאכלין אם שתאן פטור ומשו"ה תנא ג"כ שאר משקין ומשו"ה לא תנן כמו ציר ומורייס משום דאידך באינן ראויין ממש מיירי אפי' ע"י טיבול ויע"ל דכיון דפרט תנא גבי משקין ציר או מורייס אנן ידעי' דמאינן ראויין ממש קמיירי:

רש"י ד"ה ואכל נבילות פי' זה למסקנא לקמן דבפי' נבילות מיירי תנא:

ד"ה אשתו אסורה כוונת דבריו דהך סיפא לח"ש הוא דאצטריך לא זולת:

תוס' ד"ה רישא בסתם לכאורה מ' דס"ל דרישא רק בנבילה מיירי ולא כן כ' רש"י אמנם כוונת ד' תוס' דאדרבא לתני תנא בהדי' ברישא נבילה ואי בנבילה פטור בשאר אי' לא כ"ש וזה תמיהתם. וי"ל דאי גם ברישא נקט נבילה הו"א בעפר אפי' מס' פטור דל"ש בי'

אכילה קמ"ל דסתם הוא דפטור הא במפ' חייב וממיל' ידענא דהא דבסיפא לא נקט כ"א נבילה משום דר"ש רק בנבילה פוטר ולא בעפר:

תוס' דמוקי לה וא"ת ר"ל בשלמא אי תי' הש"ס הוה תי' מרווח ל"ק דבעי לשנוי גם לרב ושמואל משא"כ השתא דק' הא גם כולל ליתא לד"ה ק' לישני ר"י לטעמי' ואי משום רב ושמואל הו"ל להש"ס למזכר לדרב ושמואל ולא לינקט לדר"י לחוד. ואמנם אי באוכל ח"ש ביוה"כ סמוך לביה"ש לר"י אינו דאוריי' משום דל"ש חזי לאצטרופי הו"מ ר"י לאוקמי למתני' בנשבע שלא יאכל היום דחלה השבועה בח"ש ומשום דסמוך לבה"ש מותר מן התורה ושפיר מוקי לה בגווני אחרינא ובשאר ד' התוס' כבר בארנו לעיל:

באו"ד ועוד דמצי לאוקמי שלא כדרך הנאתן ע' רש"א ונ' להסביר הנה אמר אביי בפ' כל שעה דבכלאי כרם הואיל ולא כ' בי' אכילה לוקה שלא כדרך הנאתן אבל לא אמרי' משו"ה כ"ש למכות דשיעורין הל"מ ש"מ דשלא כדרך הנאתן חמיר מכל שהו ואם ר"ש ס"ל כ"ש מקרי אכילה מכ"ש דשלא כדרך הנאתן מקרי אכילה וכן אי לר"ע בכלל שלא אוכל כ"ש ק"ו שלא כדרך הנאתן אמנם לר' יוחנן כיון דלא לקי אחצי שיעור ע"כ משום דלא מקרי אכילה ואמנם לפי"ז מבואר בתי' זה של תוס' דלא כד' הרא"מ דס"ל אפי' לדידן אכילה כ"ש וא"כ מהי"ת נימא דשלא כדרך הנאתן חמיר ואפשר דהני ב' תי' בתוס' נחלקו בב' סברות אלו של הרא"מ ושל מהרלנ"ח אי כ"ש מקרי אכילה או לא:

תוס' ד"ה אלא הן ור"י מפ' כבר פי' במק"א דהכוונה דבכולל חיילי ב' השבועות שבועתו ושבועת הר סיני וצריך לילך אחר השב וא"ת וממילא במצה אינו רשאי לאכול ובנבילה אינו רשאי לאכול:

ד"ה אלא כדרבא וא"ת כיון וכו' יל"ד דלמא משום שקצי' ורמשי' דאפי' אפרוחים אסרה תורה משו"ה הוצרך ר"י לומר בכולל ונ' כוונת תוס' דמ"מ דברים המותרים לא הוצרך לומר דדי אם כולל עם שקצים וכיון דנבילה מקרי כולל די א"ו מדנקט דברי' המותרי' ש"מ דנבילה לא מקרי כולל:

באו"ד הק' רש"א דלמה לא מייתי משקצים ורמשים דרישא כי היכי דמייתי מרבא ונ' דבאמת י"ל משקצים אין ראי' דרחמנא כ' בהדי' בהם ל' אכילה ופרט בהם הסרוחים הולך על גחון מרבה רגלי' משא"כ בנבילה דהתירה תורה סרוחה בהדיא וגם על רב מרי היה יכול הש"ס לדחות כן אלא דדחי שפיר טפי ולהכי מייתי מדרבא:

שם באו"ד הק' עוד רש"א לר"ל מהך בריי' דמצה ותי' לחלק לר"ל בין כולל סתם לכולל מפורש וזה דוחק כיון דר"ל ס"ל דבאי' הבא מעצמו לא מהני כולל מה לי סתם מה לי מפורש אבל נ' דקו' מעיקרא ליתא דלענין אי' חל על אי' דילפי' מומתו בו כי יחללוהו

ס"ל לר"ל דלא מהני כלל כ"א באי' הבא מאליו ולא לעשות כולל ע"י עצמו משא"כ במצה דהתורה אמרה אין שבועה חלה לבטל המצוה שפיר מודה ר"ל דע"י כולל חלה:

והנה מה דק' על הר"ימג"ש מהירושלמי בנשבע שלא לאכול מצה ד' כל הראשונים לחלק בין שב וא"ת דמהני כולל לקום ועשה ונ' להביא ראי' לד' מדאמרי' ריש נזיר נזיר להזיר לאסור יין מצוה כיון הרשות מאי ניהו כדרבא דאמר רבא אמר שבועה שאשתה ואמר הריני נזיר נזירותו דוחה שבועתו אלמא משום דנזירות כולל גם חרצנים וזגי' ותגלחת וטומאות דוחה בשב ואל תעשה לשבועה שאשתה וזה כסברת הראשונים בזה והיא סברת התוס' לד' ריצב"א:

וראיתי שם ברש"י נזיר דבר תמוה שהביא ראי' מדאמרי' שבועה שאוכלנה והדר אמר שבועה שלא אוכלנה הראשונה חייב משום בטוי והשניי' חייב משום שבועת שוא הרי דחייב עכ"פ והוא דבר תמוה דשבועת שוא הוא בכל ביטול מצוה כגון שלא אניח תפלין ובין הניח בין לא הניח לוקה משום שבועת שוא. והוא תימא רבתי גם שטת רש"י שם דקידוש על היין דאוריי' סותר למ"ש בסוכה נ"ו ע"א דיכול לקדש על הפת:

והנה בתוס' נדחקו ליישב ד' רש"י ממה דאמרי' לקמן וחזר ואמר שלא אוכל תאני' וענבי' דהל' ל"ד כ"א שלא אמר כ"א שלא אוכל וכן צ"ל בתמרי' וחלב והתם ק' ביותר הל' הזכיר תמרי' כלל וסבור הייתי לומר דמודה רש"י דלרבא לקמן באמת חל כולל כה"ג וסגי בזה דיקיים הן בשחוטות אף דלא יקיים בנבילות והוו מיושבים בזה קו' התוס' לקמן אמאי לא מק' גם על ר"י ותו מאי אשמעי' רבא והשתא אשמעי' טובא אלא שא"א לומר כן מדמק' הש"ס אדרבא פשיטא ואי כמ"ש לאו פשיטא היא שהרי ר"י פליג ובאמת גם לפי פי' ד' תוס' ברש"י הל' פשיטא ק' דאפכא הו"ל להש"ס להק' הא ליתא בלאו והן וצ"ל דסמיך אסוגיין דלעיל דבעי' לאו והן וא"כ ע"כ רבא ל"ד נקט והיינו דפריך פשיטא יע"ש דאדר"י לא היה ק' קו' הש"ס היינו דהוה מוקמא מתני' דכריתות כר"ע דשבועה שלא אוכל חייב אכ"ש וא"כ כבר נתחייב קרבן שבועה קודם שנתחייב אשאר אי' ולא מקרי אכילה וזה נ' מד' התוס' תשובת חכמים לר"מ אינו מן השם שהרי אהוצאה נתחייב קודם שבלע וע"ז כ' תוס' ר"מ סבר דלא מיחייב אהוצאה ג"כ עד דבלע ובזה יתיישב לנו דגם אר"ל הו"ל להש"ס להק' מהך מתני' דאם נשבע שלא לאכול ח"ש דחלה השבועה ומיחייב ה' חטאות ולמ"ש א"ש דלא מקרי אכילה אחת:

ובענין מה שפסק הרמב"ם דנזיר שאמר שבועה שלא אוכל חרצן פטור עד דאכל כזית והק' הר"ן הרי גם באינו נזיר הס' במקומו עומד וכמו שפסק הרמב"ם והאיבעי' הוה ע"ד את"ל וד' הכ"מ ק' להולמן ונ' ד' הרמב"ם דאי ס"ד אף לפי פשיטותא דרב אשי

האבעי' במקומה עומדת למאי הל' פשיט רב אשי ומאי נ"מ לה מני' וע' בתוס' דליכא למימר משום דבנזיר איכא תרתי דא"כ לא פשיט מחלב א"ו שאני נזיר בחרצן כיון דאמר רחמנא מחרצני' ועד זג לא יאכל הרי קרי רחמנא חרצני' אכילה לגבי נזיר והו"ל כשקצים סרוחים שכ' לעיל דהיכא דכ' רחמנא אכילה בהדיא שאני וה"נ וא"כ שפיר היינו נבילות ואפשטא בעיין לגמרי ולא קאי האבעיא כלל דרך את"ל:

פרק אלו הן הלוקין

כמה יאכל מן הטבל י"ל דגם לרבנן מק' מטבל דס"ד דהא דאמרו רבנן דבעי' כזית היינו היכא דכ' אכילה אבל בטבל לא כ' אכילה כ"א במעשר עני דגמ' לקמן מודו רבנן לר"ש דכ"ש למכות קמ"ל דאף בטבל בעי' כזית ויש ראי' לד' הרא"מ דלאו דהל"מ בעא לגלויי דאכילה הוה כזית כ"א דאין מלקות פחות מכזית דאל"כ בטבל מנ"ל דבעי' כזית הרי לא כ' אכילה וכן בכלאי הכרם ובשר בחלב:

מפני שהוא כברייתה יל"פ ב' פירושים דוקא אם הוא כברייי' שלא תחסר ממנה אבר ויל"פ כברייי' הכף לדמיון כבריה הוא דומה אף שחסר רגלה ונ' דהיינו איבעין בנזיר פ' כו"ג אם נמלה חסרת אבר לוקה עלי' או לא. אמנם מבואר מל' הש"ס בנזיר דהא דלוקה אבריה הוא הל"מ כמו שאר שיעורין ולא כן מ' מד' רש"י במתני' כ"א דנפקא לן מכל השרץ השורץ דאף נמלה בכלל וי"ל דתרתי בעי' דאי מקרא סד"א דקרא לאי' אתא כמו כל חלב ולעולם אין מלקות פחות מכזית לכך אצטריך הל':

ועד"ז נבא ליישב קו' עצומה אמאי לא הק' הש"ס אדרב ביבי דאמר משמי' דר"ל דבברי' פליגי מי אמר ר"ל הכי דמדמוקי ר"ל מתני' דשבועות בחצי שיעור ור"ש פוטר משום כ"ש למכות א"כ ע"כ ס"ל לר"ל דבכ"ש למכות פליגי אמנם י"ל דגם ל' קמא מודה דבכל מקום דכ' אכילה ס"ל לר"ש דאכילה היינו כ"ש וכזית לענין קרבן אבל בריה היא הל"מ כמו כזית וע"כ היכי דאגמרי' רחמנא למשה דבעי' ברי' באותן איסורים לא אמרי' כ"ש למכות ומעתה בטבל דלא כ' אכילה אי איכא ברי' הל"מ דלוקה אחטה א' ואי ליכא בריה בעי' כזית משא"כ נבילות וטריפות אכילה כ"ש הוה:

ועד"ז נבין ד' תוס' דמה עלה על דעתם לדמות ביטול בריה דרבנן למלקות דשמעתין דאוריי' ואמנם הא לוקה אבריה הל"מ ובשלמא אי בבריה דלית בה נשמה ליכא חשיבות שפיר מחלקו רבנן אבל מאחר דלענין ביטול איכא חשיבות מה ראו חכמי' לחלק:

ובענין קו' תוס' בחולין וכד' רש"א גם בשמעתין למה לגמ' לתרץ דלד' ר"ש קאמרי לפי פי' תוס' י"ל דמאחר דעיקר ילפותא דבריה שאני משרץ ילפי' אלא דהל"מ הוה ג"כ וכמ"ש דלא נימא דקרא אאי' קאי כמו כל חלב וא"כ העיקר בדומיא דשרץ בעי' דאי'

בי' בריי' נשמה אלא לחלק בין נבילה דהל"מ בכזית צריך עוד נחתך ואין שמו עליו לזה נקט הש"ס אליבא דרבנן בריי' נשמה דוקא והנה במק"א הנחנו בצ"ע לפי מה שכ' תוס' בחולין דתרומה לא נולד איסורו עמו א"כ גם טבל בעי' מרוח ולא נולד אי' עמו י"ל דבאמת חטה לאו דווקא כ"א בשאר פירות דתלישתן היא גמר מלאכתן קאי מתני':

ואמנם למ"ש לעיל דהיכא דכ' אכילה ס"ד ר"ש דכ"ש למכות אפי' ללי"ק א"כ גם בתרומה גם בערלה לק"מ כ"א בכלאי הכרם וי"ל דהא דבריה לא בטיל עכ"פ דרבנן היא והא דערלה וכלאי' במאתים מקרא דממשקה ישראל א' מן המאתים ילפי' ומאחר דהאי אסמכת' הוא קבלה ביד חכמי' לא גזרו על בריה:

בעז"ה

בענין אין מערבין שמחה בשמחה

מו"ק ח' ע"ב

לי"א של סכות ט"ל:

מתני' אין נושאין נ' דלא תני אין עושין נישואין דס"ד סעודת נשואין קאמר אבל נישואין בלא סעודה מותר להכי קתני אין נושאין לומר דהנישואין בעצמן אסורים ומנא תימרא מהא דתנא דבי שמואל פ' אלו מגלחין אין כונסין אבל מארסין ואין עושין סעודת אירוסין ש"מ דכונסין אפי' בלא סעודה אסור:

נשים יל"ד אשה הו"ל למתני' ונ' דדקדוק זה הביאו להרמב"ם פ"י מאישות שכ' יש לאדם לישא כמה נשים כא' ובלבד שישמח עם כל א' לבדה וכיון דבארנו דנישואין בלא סעודה ג"כ אסור במועד משום אין מערבין וכמ"ש הרמב"ם הטעם מנ"ל להרמב"ם דמותר לישא כמה נשים כא' אמנם מ' לי' דתנא תנא נשים לומר דבמועד אין נושאין נשים אבל בחול שרי וכ"ת טעמא מאי נ' הענין דתערובת לא שייך בדבר הניכר ובשלמא אם נושא אשה במועד אז שמחת המועד אינה ניכרת דדלמא עם אשתו הוא משמח את עצמו אבל בנישואי ב' נשים כ' הרמב"ם ובלבד שישמח עם כ"א לבד שמחה הראוי לה א"כ תהא השמחה ניכרת ולא שייך אין מערבין א' בתולות וא' אלמנות נ' דר"ל אלמן שנשא אלמנות דאין להם שמחה אלא יום א' וס"ד כיון דשאר ימות החג אין תערובת בשמחת החג וא"כ לשתרי קמ"ל וכ"ת מדתנן אין מיבמין ממילא ידעי' אלמנות תרתי ל"ל נ' דייבום מצי מיירי ביבום מן האירוסין ועדן בתולה הוא להכי תנן בהדי' לא אלמנות אלא דיל"ד מהירושלמי דקאמר אהא דתנן אבל מחזיר גרושתו הדא דתימא מן הנישואין אבל מן האירוסין וכו' וא"כ מייבמין ע"כ מן הנישואין קאמר דמן האירוסין אף גרושתו אסור י"ל דתנא רישא משנה יתירא לגלויי סיפא דג"כ בנשואה דווקא מיירי ובהך דירושלמי

מובנים ד' תוס' שכ' דמסתמא מיירי שיש לו בני' והיינו מדמיירי בגרושה מן הנישואין ומ"ש עוד שאין דרך להשהות נשואין כאלו כוונתם דמסתמא הוציאה מחמת חסרון שמצא בה לפי דעתו ואח"כ נודע לו שטעה בזה והוא ממהר לחפות עלי' שלא יתפרסם הענין עוד:

ולא מייבמין נ' דקמ"ל דל"ת דכל המייבם אשה צריך לכוון לשם מצוה שלא יפגע באי' אשת אח וא"כ לא שייך שמחה קמ"ל דמ"מ אי אפשר שלא לשמוח:

לפי שאין מערבין כ' רש"י בשמחת המועד מבואר מדברי' דמ' לי' מדלא יליף שמואל למלתי' ממלא שבוע זאת הכ' בתורה ויליף מקרא דמלכים ש"מ דס"ל לשמואל דבשמחת המועד הוא דאסור לערב כי האי דשלמה משא"כ נישואין בנישואין מותר לערב. והנה תוס' שכ' דהטעם משום חבילות ע"כ לית להו כרש"י דחבילו' שייך בכל שמחות ומ"ש תוס' וקצת טעם היינו דפשיטא להו דחבילו' דרבנן וכמ"ש בסוטה ח' ע"א ואמנם לטעם זה גם על הרמב"ם פליגי תוס' דבב' נישואין לכאורה שייך ג"כ חבילות:

והנה ריא"ש לית לי' דרב למילף מבחגיך דס"ל כתנא דבריי' חגיגה ח' דאצטריך בחגיך לעופות ומנחות אבל רב מאי עביד לי' בקרא דשלמה דמייתר ונ' דודאי לא כ' בקרא ולא באשתך ורב לקט ולא באשתך כאילו כ' בקרא אמנם כוונת רב דב' מיני שמחות יש שמחה שיצרו של אדם מתאוה לה כשמחת אשה כמ' הכ' כמשוש חתן על כלה ושמחה זו משכחת לגמרי שמחת המועד שהיא לשם המצוה ומעתה אילו לא כ' כ"א קרא דבחגיך הייתי אומר דמניח שמחת הרגל מחמת שמחה אחרת דוקא אסורה וכן אמר רב בהדי' שמניח שמחת הרגל ושמחה כזו מצינו באשה ולזה קאמר ולא באשתך ואתא קרא דשלמה וגלי לן דאפי' מערב ואינו מניח ג"כ אסור אלא דמ"מ מניח דאוריי' דילפי' מבחגיך ומערב דרבנן ובזה יתבארו לן תחלה ד' הרמב"ם פ"ז מה' יו"ט שכ' תחלה אין נושאין במועד שלא תשתכח שמחת הרגל והיינו כרב דע"כ פסק הרמב"ם כוותי' דהרי פסק בה' חגיגה פ"ב כרב אשי דמושמחת ממעטי' עופות ומנחות ואייתר בחגיך לנושאין נשים ולבסוף גבי סעודת אירוסין כ' הטעם שלא יערב וע' לח"מ שם אלא דס"ל להרמב"ם דע"כ גם רב דריש קרא דשלמה ואמנם מניח דאוריי' ומערב דברי קבלה אלא דאכתי ק' דפ"י מה' אישות כ' בפשיטות הטעם ממלא שבוע זאת שלא נזכר כלל בש"ס דילן ואמנם הא דלא נזכר בש"ס י"ל עד"ז דהנה ק' על הירושלמי דבסוגיין מייתי הא דאין מערבין ממלא שבוע ולא מק' עלה מידי ובפ"ג ממו"ק פריך למאן דיליף אבילות מויעש לאביו אבל וכי למדין הל' מקודם מתן תורה ומ"ש בשמעתין דלא מק' ונ' ע"ד ה"ה בה' מ"א גבי הא דכ' הרמב"ם דלאו דשאר בהמה טמאה מק"ו דגמל ושפן ילפי' אף דאין

עונשין מן הדין כיון דגוף האי' כבר מפו' בתורה את אלה מהם תאכלו אלא דילפי' הלאו מק"ו ל"ש אין עונשין מה"ד וכ"כ המזרחי בפ' שמיני ועד"ז ס"ל להירושלמי דודאי אי לא הוה כ' קרא דשלמה ודאי לא הוה ילפי' מקרא דקודם מ"ת אבל מאחר דכ' קרא דשלמה אלא שי"ל דדוקא אשמחת מועד קפיד אבל שמחת נישואין בשמחת נישואין לית לן בה שפיר ילפי' שוב גם מקרא דקודם מ"ת דכל עירוב שמחה בשמחה אסור והני תרי אמוראי בירושלמי שם מר אמר חדא תחלה קרא דשלמה ואידך שפיר הוסיף אח"כ קרא דמלא שבע והנה אילו הי' שמואל סבר כד' רש"י דדוקא בשמחת המועד אסור לערב הו"ל לפ' שאין מערבין שמחה בשמחת הרגל ומדסתם אין מערבין שמחה בשמחה ש"מ דאפי' בנישואין ס"ל כן ומנ"ל הרי מקרא דשלמה ליכא למילף כ"א מועד א"ו גם שמואל אי' לי' דרשא דמלא שבע והא דנקט הש"ס קרא דשלמה דכיון אמועד דייני' לפרושי מתני' וסגי לן בהאי קרא והאי קרא ע"כ אצטריך דאי לאו האי קרא לא ילפי' מקודם מ"ת והנה מאחר שכ' דרב ע"כ ג"כ דריש קרא דשלמה מהי"ת נימא דאחר דאי' לן גם קרא דשלמה לא נילף מקודם מ"ת ומעתה כל הג' אמוראי' בירושלמי לא פליגי תחלה מייתי חד מ"ד קרא דבחגיך למניח ואח"כ מייתי קרא דשלמה למערב וכמ"ש ואכתי לא ידעי' כ"א מועד וילפי' בתר הכי מקרא דמלא דגם שמחה אחרת אסור לערב והן הן ד' הרמב"ם מאחר דבה' אישות שם כ' דנישואין בנשואין ג"כ אסור לערב לא רצה להאריך וסמך אמ"ש בה' יו"ט וסתם וקאמר דאין מערבין ילפי' ממלא שבע זאת:

וכי תק' א"כ מ"ד מפני הטורח א"נ בחגיך מוקי לעופות קרא דשלמה מאי עביד לי' נ' דק' לי' מאחר דפ"ו מצוה רבה ודוחין על ידה עשה דלעולם בהם תעבודו כדתנן בחצי' עבד פ' השולח למה לא ידחה ג"כ עשה דשמחת הרגל וע"ז קאמר לו הי' רק דיחוי בשב ואל תשמח הי' הדין נותן כן אבל משום טורח שהוא בזיון בידים למועד לא רצו שידחה עשה דפ"ו לעשה דמועד וכן מ"ד משום ביטול פ"ו ה"נ קאמר מאי ק' לן לידחי עשה דפ"ו לעשה דמועד אדרבה ע"י היתר זה אתה מבטל הרבה פ"ו כי כל אדם ישהה עצמו:

והנה תוס' כ' תחלה דלא קיי"ל כמ"ד אין מערבין וק' להו א"כ קרא דשלמה מאי עביד לי' וצ"ל דביהמ"ק הוה שמחה יתירה ולא ילפי' לה ומדאתית להכי כ' ועי"ל דה"ה שמחת נישואין דומה לשמחת המקדש אבל לא זולת:

רש"י וכלן מותרין לכתחלה נ' כוונת רש"י דלכאו' מאי מק' הש"ס דלמא התם נישואין בלא סעודה הוא דמותר בערב הרגל אף דברגל אסור והסעודה יעשה אחר הרגל כמ"ש הרמב"ם בב' נשים וע"ז כ' רש"י כיון דלשון מותרין לכתחלה מ' למה נתיר לו לכתחלה

לישא ערב הרגל ולעשות הסעודת נישואין אחר המועד א"ו גם הסעודה מותר וק' לכולהו:

והנה הרא"ש הביא הך דירושלמי דמחזיר גרושתו מן האירוסין אסור אף דבגמ' דידן לא מחלק י"ל דסמיך אסברא מה לי ארוסתו שאסור ומה לי גרושתו אם עדן לא כנסה ונ' שזה ג"כ סברת הרי"ף והרמב"ם שהשמיטו לירושלמי זה משום דפשיטא להו מלתא:

פ' א"מ שמא יקדמנו מ' דבלא זה גם אירוסין בלא סעודה אסור וא"כ מוכח דשמחה קצת ג"כ אסור וק' מזה ע"ד תוס' לעיל דדוקא שמחה יתירה כעין נישואין אסור ונ' ד' תוס' דאי לאו שמא יקדמנו לא שרי לי' לעשות אירוסין במועד וסעודת אירוסין לאחר המועד וע"ד שבארנו לעיל ד' רש"י ד"ה וכלן מותרין:

שטרי פסקתא ויל"ד אם הקידושין אסורין שטרי פסקתא מאי אהני להו הרי בעי' עמדו וקדשו ובד' תוס' יש ליישב דמיירי שיש כאן דבר האבד שילך הסופר או העדים למד"ה:

וראיתי בר"ן ורש"י אצל הרי"ף פי' בענין שמא יקדמנו ברחמי' שכמעט אי אפשר לסובלו בד' הש"ס כאן וצ"ע:

וגם בד' מחה"ש סוף ה' מגילה ראיתי דבר תימא שהק' למ"ד משום ביטול פו"ר למה אין נושאי' בעצרת ולא זכר ד' מג"א בסי' של"ט ובא"ע ס"ד דביו"ט נשואי' אסורין משום קנין ודלא הביאו הפוסקים רק שבת לענין קנין הטעם משום דביו"ט בלא"ה אסור משום שמחה:

סליק

מילי דהספידא

על מות הגאון הנגיד מוה' **מרדכי זאב** בלבוב בעל מפרשי ים. כל נדרי תרכ"ד:

אחרי מות שני בני אהרן אז"ל למה נסמכה וכו' לומר לך מה יוה"כ מכפר דכ' כי ביום הזה יכפר וגו' כך מי"צ מכפרת יל"פ עד"ז הנה בזמן שביהמ"ק הי' קיים והי' שעיר המשתלח מכפר והכוה"ג הי' מתודה בעד כל ישראל א"כ הי' יוה"כ חג ויו"ט כמשרז"ל שהיו בנות ירושלים יוצאות וחולות בכרמים אבל בזמה"ז שאין לנו כפרה כ"א עצומו של יום א"כ כל אחד צריך להתוודות בעד עצמו והיינו כי ר"ל אם ביום הזה לבד בלא הקרבנות יכפר אזי מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו בעצמכם והנה אז"ל הני בריוני דהוו בשבבותי' דר' זירא כדשכיב ר"ז הדרי בתיובתא ואמרי מאן מגן עלן וז"ש מה יוה"כ מכפר על זה האופן אשר יוה"כ בלא קרבנות מכפר דהיינו אם כ"א עושה תשובה בפ"ע כך מי"צ מכפרת כי ע"י מי"צ צריך כ"א בפ"ע לחזור בתשובה אמנם לולא ד' רז"ל יל"פ עד"ז בנדקדק ג"כ למה סתם הכ' ואמר בזאת יבא אהרן ולא אמר בעשור לחדש וכיוצא

עד סוף הפ' וע' רש"י ונ' דאז"ל כשהי' ר"ע מגיע לפ' אשה הפרם וגו' הי' בוכה דחזי' דעל מחשבה לבדה צריך סליחה אף דבפועל לא הי' חטא והנה ממעשה נדב ואביהוא נוכל ללמוד להיפוך דארז"ל לא מתו נדב ואביהוא אלא על שהורו הל' בפני רבן והנה באמת כיוונו הל' לאמתה וזה ענין שתויי יין נכנסו ר"ל שהשיגו סוד הקטרת ומ"מ לא הי' להם לעשות הל' למעשה מעצמם עד שיצוו וכן מורה הל' אשר לא צוה אותם וא"כ חזי' דאפי' מי שעושה מצוה גמורה ומחשבתו לעשות מצוה ואמנם יש במצוה זו עבירה כגון הכא שהורה הל' בפני רבן הוא נענש עלי' ואם במחשבו לעשות מצוה ועשה מצוה הוא נענש כך על העבירה שהיתה באותה מצוה המחשב רק להברות גופו לאכול שומן ואכל חלב עאכ"ו וממילא נבין ענין הזוהר שהביא המג"א ה' יוה"כ כי המצטער על מיתת בני אהרן מובטח שלא ימותו בניו בחייו וק' מה נשתנה מי"צ אלו יותר משאר מי"צ שבתורה ועוד היאך אפשר להצטער על מת שמת זה כמה אלפים שנה אכן למ"ש הצער יהי' צער מוסרי כדרך שהי' ר"ע בוכה אצל אשה הפרם כן נעלה על לב אם חשב לעשות מצוה ועשה מצוה בעבירה הוא נענש על העבירה עאכ"ו מי שעשה עבירה ולא כיון לעשות מצוה והנה הבנים המתים בחיי האבות וודאי אינם נתפסים כ"א על עון מזיד דאטו משום חטא שוגג ח"ו יהיו בנים נתפסים והנה מי הוא זה החוטא במזיד בשאט נפש על הרוב עד"מ היצה"ר המתלבש ביצה"ט ואומר לאדם רחמנא לבא בעי יהי' רק כוונתך לשמים והו"ל עבירה לשמה וכיוצא בזה וזה הוא המביא אל המזיד ואח"כ בעו"ה יחלל ש"ש בפרהסי' אמנם המצטער ע"ד שכ' על מיתת בני אהרן ממילא לא יתן מקום לעשות מעבירה מצוה כי יתירא אעפי"כ מהעונש וממילא לא יחטא לעולם במזיד ולא ימותו לו בניו בחייו ועכ"פ היוצא ממיתת בני אהרן הוא הא' שלא יכנס הצדיק לפני ולפנים כלומר אם בחכמת הקבלה או ברוה"ק משיג איזו דין או הל' לא יסמוך עליו למעשה עד שימצא לו מקום בתוה"ק וז"ש אחרי מות שני בני אהרן והיאך מתו בקרבתם לפני ה' וימותו לפי שנכנסו לפני' שהשיגו ענין מה שהי' עדן לפני ה' אמר ה' לאהרן שלא יבא בכל עת מעצמו אל הקדש מבית לפרכת ולא ימות כלומר שלא יגלה מה שעדן מכסה ואז לא ימות כדרך שמתו בניו ואמר עוד כי ע"י מעשה זה מבואר כי אפי' מי שלא חישב לעשות עבירה ומ"מ עשה עבירה צריך כפרה וכמ"ש וז"ש בזאת כלומר ע"י זאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר לחטאת מזה מבואר דאפי' השוגג צריך כפרה ואמנם לאו במעשה לחוד תליא מלתא כ"א אם הענין להיפך שהמחשבה היתה גרועה צריך שוב עולה והיינו ואיל לעולה:

מילי דהספידא על הגאון מוה' **יודא אסאד** זצ"ל אב"ד בק' ס"ה והרב המאור הגדול מוה' **יעקב** אב"ד בביטש ועל שני חכמים הרב מוה' **זינדל** והרב מוה' **נחום** בירושלים עם שמונה מאות נפשות שמתו בירושלים במגפה בחורף העבר וע"ד המשסה במדינת בעהמען בתחלת הקיץ העבר פ' פנחס תרכ"ו:

במ' הביאו רש"י ר"פ זו לפי שהיו השבטים מבזים אותו ואמרו ראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לע"ז לפיכך בא הכ' וייחסו אחר אהרן:

טרם נבא לבאר ד' רז"ל נעורר תחלה על העדר הגאון מוה' יודא שנוטל מגבולינו ונאמר כי עליו נאה לומר מאמר יעקב אע"ה על יהודה בנו יהודה אתה יודך אחיך ידך בעורף אויבך וישתחוו לך בני אביך ידוע כי הגאון הזה היה בכל עת לדת ישראל שומר יום ולילה שלא יבאו האפקורסים ויבלעו כרם ישראל אבל הכל בהשכל וחכמה לא עמד מעולם להתחיר בהם פני' בפני' ואדרבא גם המה חלקו לו כל הכבוד ויקרה חכמתו בעיני' ואז"ל ע"פ גוזל אביו ואמו אביו זו הקב"ה ואמו זה כנסת ישראל והנה אלו המתחדשי' בזמנינו גם המה לאבינו שבשמים יכרעו וישתחוו אבל מכנסת ישראל יתפרדו ולא יחושו על מאמר אל תבוז כי זקנה אמך שאסור לנו לבוז מנהגי ישראל הזקנים וע"ז אמר אתה יודוך אחיך ידך בעורף אויבך ולא נלחמת עמהם פני' בפני' וישתחוו לך בני אביך אפי' אותן שאינן אלא בני אביך ואמנם אנן נאמר בתרי' וזאת ליהודה אחרי כי גדולי' צדיקי' במיתתן יותר מבחייהם שמע ה' קול יהודה ואל עמו תביאנו אף שהבאת אותו אל עמו שמע עוד קולו ידיו רב לו מה שידיו רבו לו בחייו ועזר מצריו תהי' שלא ירעו ולא ישחיתו בהר קדש ה':

ואמנם ע"ד המשסה בארץ מולדתי ארץ בעהמען יש לבאר מאמר רז"ל במ' גיטין מעשה בריב"ח שהלך לכרך גדול של רומי ואמרו לו תינוק יש בבית הרומיי' יפה עינים וטוב רואי וכו' הלך ועמד על פתח בית האסורים ואמר מי נתן למשסה יעקב וישראל לבזזי' ענה אותו תינוק ואמר הלא ה' זו חטאנו לו ולא אבו בדרכיו הלוך אמר מובטחני בזה שמורה הוראה בישראל ולא זז משם עד שפדאו וכו' ויל"ד וכי משום שידע אותו תינוק פסוק א' בישעי' אמר מובטחני שיהי' מורה הוראה בישראל אמנם הענין בניישב מה זה ל' יעקב וישראל דאמר קרא וכן הי' לו להיות וישראל ביד בוזזים אמנם הכוונה עד"ז בכל עת אשר שונאי ישראל יקומו עלינו ח"ו לא זה אשר יריעו עמנו בחמת חכם אף גם זאת יאמרו כי כמדתינו ימדדו לנו וכל העול אשר פעלנו עמהם בסתר יפעלו עמנו בגלוי ואמנם אם גם ח"ו נודה להם כי יש בקרבינו אנשי עול אמנם הי' להם להבחין בין טוב לרע ולא לשלוח יד בצדיקי ישראל והנה ידועי' ד' הרמב"ן בענין יעקב וישראל כי יעקב הוא שם האומה בכללה לא כן ישראל שהוא שם יחידי סגולה אשר בנו וזה

שצווח הנביא מי נתן למשסה יעקב האומה בכללה ונוסף ע"ז כי שוסינו יתנו חשובי ישראל לבוזזים כי יאמרו אשר מתחלה ישראל בזזו מהם ואמנם הנביא השיב ע"ז ע"ד שארז"ל אין חושדי' אדם בדבר ואין בו אכן כאן הענין עד"ז אמרו רז"ל ע"פ גוזל אביו ואמו ואמר אין פשע כל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה גוזל להקב"ה וכ"י הכוונה כי עיקר האמונה שנאמין בה שאנו אומרים ג' פעמים בכל יום ואתה נותן להם את אכלם בעתו והמאמין זה באמונה שלימה ודאי לא יאכל בלא ברכה כ"א יודה לנותן לו מאכלו בכל עת כעני בפתח אמנם מי שאינו מודה בטובת הבורא ובכל זאת נטל מנתו משולחן גבוה ה"ז גוזל להקב"ה ואמנם אין זאת עיקר מגמת רז"ל כ"א עי"ז שהאדם מאמין כי ממך הכל הוא יקשיב וישמע לכלכל את ביתו ע"ד אשר צוהו ה' אמנם הכופר בטובת ה' ויאמר כי כחו ועוצם ידו עשה לו חיל הוא גוזל להקב"ה וזה שאמר הלא ה' זו שהם אומרים עלינו כי אנו גוזלים להם חטאנו לו ובמה שלא אבו בדרכיו הלוך והנה ריב"ח הבין מתוך ד' התינוק כי הוא הבין שאלתו והבין ג"כ היאך הנביא מתרץ קו' זו ואמר כי דרכו זה הוא דרך הראוי למורי ישראל וזה כי המנהיג ישראל צריך שלא יקבל בשום אופן לה"ר על עם ה' ובכל זאת צריך להאמין כי הצור תמים פעלו ולא עביד קוב"ה דינא בלא דינא ואין יסורים בלא עון וע"ז אמר מובטחני בזה שיהי' מורה הוראה בישראל והנה אמר הנביא צום הרביעי וצום השביעי וגו' יהי' לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים והאמת והשלום אהבו הענין כי באמת תכלית התענית לעורר הלבבות לתשובה כמ"ש הרמב"ם כי המאורע של אותו יום ובנשים על לב כי כל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו כאילו נחרב בימיו נשוב מחטאנו והיו מימי קדם ימי התענית מוכני' לתקן בהם חטאת הציבור כמ"ש רז"ל במ' תענית מצפרא עד פלגא דיומא מעייני' במילי דמתא ואמנם לענין זה למה צריך תענית הענין ע"ד שכ' הסמ"ע על מה שארז"ל וכשיהיו בע"ד עומדין לפניך יהיו בעינך כרשעים ועי"ז בנקל ירד לסוף דעתם והנה טבע האדם שלא לראות נגעי עצמו ואם יבא חבירו להגיד לו פשעו ירע בעיניו אמנם אחרי כי ענין התענית הודאה אשר אנחנו חטאים ובבקר השכם נאמר אשמנו וכו' וכי המוכיח יאמר לו יותר ממה שהתודה הוא בעצמו א"כ יום התענית מוכן לקבל בו תוכחה כי המוכיח לא יעשה יותר כ"א שיפרש להחוטא הווידוי שאמר הוא בעצמו ואמנם אם יבאו ימי' אשר תתקרב יותר אל האמת וכל אשר יורנו דרך האמת נשמע דברי' באהבה וחבה אזי כל יום יהי' מוכן לקבל בו תוכחה ותענית זה למה וז"ש צום הרביעי וגו' יהי' לששון ולשמחה אם רק האמת והשלום אהבו אשר אנשי אמת יאהבו מאחי' ולא יתקוטטו בהון אם יוכיחום:

וארז"ל הלל אומר הוה מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה הענין אחרי כי מדתו של אהרן היתה להשיב רבים מעון כמו שהעיד עליו הנביא ורבים השיב מעון ואהרן ידע כי מטבע ההמון אשר אם יבא אחד להוכיחם יאמרו ראו זה מתעבר על ריב לא לו אין זאת כ"א תואנה הוא מבקש ומדוע לא יחריש וישב בשלום לזאת היתה מדתו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום אשר אם הי' שומע כי שני ישראלי' מתקוטטים לא הרף מהם עד אשר עשה שלום ביניהם וכל מעשיו הודיעו כי הוא אוהב הבריות ומאחר שידעו כן ממנו גם תוכחתו קבלו והי' ע"י כל הנ"ל מקרב הבריות לתורה והנה כשעמד נכדו פנחס והרג נשיא שבט מישראל תמהו המון ב"י היאך בן בנו של אהרן שהי' אוהב הבריות יוכל לעשות כזאת ולזה אמרו כי זה מחמת כי מגזע אמו הוא מזרע בן נכר עם אכזר אמנם באמת הענין הוא כך לולא פנחס הי' בטבע איש אכזר ונקל הי' בעיניו להרוג נפש מישראל לא היתה קנאתו זו חשובה לכפר על כל ישראל משא"כ עכשיו שהי' בן בנו של אהרן והי' קשה בעיניו אפי' לדבר קשות לאדם מישראל מכ"ש להרוג נפש מישראל ובכל זאת קנא לאלקי' וקיים כל מקום שיש חילול השם אין חולקין לזאת היתה קנאתו זאת כדאי להשיב חמתו ולכפר וז"ש לפי שהיו השבטים מבזין אותו ואומרים ראיתם בן פוטי זה בא הכ' ויחסו אחר אהרן וכמ"ש:

במ' איכה בפתיחתא חטאו בכפלים שנאמר חטא חטאה ירושלים ולקו בכפלים שנא' כי לקחה מיד ה' כפלים ונחמו בכפלים שנא' נחמו נחמו עמי הענין עד"ז אז"ל בב"ר פ' ויגש אבא כהן ברדלא אומר אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה אחיו של יוסף לא יוכלו לעמוד בפניו שנא' ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו כשיבא הקב"ה ויוכיח כל אחד לפי מה שהוא שנא' אוכיחך ואערכה לעיניך עאכ"ו הענין אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו וכל או"א עתיד ליתן את הדין לפי שכלו לפי גידולי אבותיו לפי כחו לפי עשרו ואין דין העני והעשיר אם גם שני' חייבי' שוין כי עניות מעביר האדם ע"ד קונו ואין דין החכם והסכל שוין כמ"ש רז"ל ע"פ והגד לעמי פשעם אלו ת"ח ששגגות נעשו להם כזדונות ולבית יעקב חטאתם אלו ע"ה שזדונות נעשה להם כשגגות והנה יוסף הצדיק ע"ה כשרצה לעמוד בתוכחה עם אחיו ידע כי הם יערכו לעמתו אשר חטא להם כי הביא דבתם רעה אל אביהם אמנם יוסף רצה לעוררם כי על בני יעקב לא יתכן לעשות משפט כזה באחי' בשרם ולתכלית זה הביא אותם בנסיון שהיו בו ובעת צרתם אמר להם אני יוסף שהרעותם לי ככה והי' בדין להנקם מכם אמנם אם אזכור בן מי אנוכי לא אוכל להנקם כלל כי זאת איננו ממדת בני יעקב כמ' הכ' על הגבעוני' שבקשו להנקם משאול והגבעוני' לא מבני ישראל המה וז"ש העוד אבי חי לא ר"ל ל' שאלה

שהרי כל דברי יהודה היו בנוים על חיות יעקב אמנם כוונתו העוד אבי בקרבי חי העדן רוח מוסרי שהפיח אבי בקרבי חי וע"ז לא יוכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו כי אם הוא שכבר הריעו לו ולא התנקם מהם הם מה הי' להם מתחלה לעשות והנה הש"י בבא יום הדין מתחלה כ"א מבני אדם יתן דין מעצמו מה עשה ופעל כל ימי חייו ואח"כ יתווכח הש"י עם כל א' על ענין הטובות שקיבל מאתו כביכול וכמ"ש חשבון העשיר חשבון אחר וחשבון חכם אחר וז"ש כשם שיוסף לא הוכיח את אחיו כ"א לפי מה שהם ר"ל בני יעקב כך הש"י יוכיח כל א' לפי מה שהוא כל א' לפי ערכו וע"ז הביא הכ' אוכיחך ואערכה לעיניך לפי מה שאתה רואה עאכ"ו שיתבייש אדם והנה זה ענין חטאו בכפלי' שנא' בנו כי אחרי שעם ב"י קבלו מאתו ית' טובות יותר מכל האומות א"כ בשעה שאנו חוטאי' חוטאי' בכפלים ע"ז צווח המקונן חטא חטאה ירושלים בבחינת ירושלים החטא כפול ואמנם ענין לקו בכפלים הוא עד"ז כי הנה כל האומות מודים בגדולתינו שהי' לנו מימי קדם וחכמת וגבורת וצדקת אבותינו הלא גלוי לכל העמים ונמצא שאר האומות שהיו חשובי' בימי קדם אם גם לע"ע אין חשיבותם אתם בכל זאת יתחשבו עוד בגלל אבותם ואנו אף כי גדולת אבותינו נודעת להם ואף ספרי תנ"ך המה תמיד בפיהם בכל זאת אנחנו נבזי' ושפלים בעיני' וז"ש כל מכבדיה הזילוה כי ראו ערותה וגם אנחנו בעו"ה נשכח גדולתינו מימי קדם וז"ש גם היא נאנחה ותשב אחור שירדה ממעלתה בעיני עצמה ואמנם יד ה' עשתה זאת כמ' הכ' כי לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתי' ואמר הכ' וגם אנכי נתתי אתכם נבזים ושפלים ואמנם אמר הכ' תחת בשתם משנה יירשו ולא די שנגיע אל ערך המעלות שהיינו בו מתחלה כ"א יתקיים בנו והיו מלכים אומניך ושרתי' מיניקותי' אפים ארץ ישתחוו לך ואמר ועמדו זרים ורעו צאנכם ואתם כהני ה' תקראו משרתי אלקינו והיינו נחמו בכפלים וז"ש הקב"ה אל האומות נחמו נחמו בכפלים עמי יאמר אלקי':

סיומא במ' איכה כד דמך ר' יוסי ממלחיי סליק ר"י ור"ל לגמילות חסדא וסליק עמהון ר' יצחק פסאקא הוה תמן חד סב בעי מיעל ומפתח עלוי ולא שבקוני' א"ל ר"י פסאקא קדם איליו אריותא דאורייי' את פתח פומך אמר להו ר' יוחנן שבקיניי' דהוא גברא סב יעול וישתבח באתרי' עאל ופתח ואמר מצינו שסילוקן של צדיקים קשה לפני הקב"ה יותר ממאה תוכחות חסר שתים דכ' בהו והפלא ומחורבן ביהמ"ק דכ' בי' ותרד פלאי' אבל בסלוקן של צדיקי' כ' הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא ואבדה חכמת חכמי' ובינת נבוני' תסתתר אר"י ליהוי האי גברא בריך פומי' וא"ל ר' יוחנן אלו לא שבקתוני' מנן הוינן שמעין מרגליתא דא:

ועדן ק' וכי משום זה הי' צריך לכנס בתחלה מקמי' דעאל ר"י ור"ל ואם ת"ח הי' למה לא הי' מכיר את מקומו ועוד מקשי' דהש"ס קאמר במ' ר"ה צום השביעי זה ג' תשרי שנהרג בו גדלי' ולמה נמנה כאן ללמדך ששקולה מיתת צדיקים כשריפת בית אלקינו והאי גברא יליף מקרא דק' אלא שלא הזכיר מיתה כ"א סלוק ונ' דמיתת צדיקים הוא על שני פנים לפעמי' הצדיק נעדר ומקומו נשאר לזמן פנוי והכל רואין העדרו וצועקים על ההוה ודואגין על העתיד וכה"ג נקרא מיתה וכשם אשר אבותינו בעת חרב ביהמ"ק ידעו אבותינו כי אין להם על מה לסמוך ואמרי נפלה עטרת ראשינו אוי נא כלומר עתה לנו כי חטאנו כך מיתת צדיק שאנו רואין המקום מאין יושב חרב נאמר כלנו כהנך בריוני בשבבותי' דר' זירא דהדרי בתיובתא כדשכיב ר"ז דאמרו האידנא מאן מגן עלן והנה זה הי' הריגת גדלי' בן אחיקם אשר גלו שארית הפליטה ועל כגון זה ארז"ל שקולה מיתת צדיקי' כשריפת בית אלקינו אמנם לפעמי' זוכה הצדיק אשר בעת מותו יקום אחר על מקומו כמרע"ה שקיבל יהושע תלמידו גדולתו ראה מה כ' שם ויתמו ימי בכי אבל משה מ"ט ויהושע בן נון מלא רוח חכמה נמצא שהתנחמו בזה עם ב"י אמנם זקני' שבאותו דור אמרו פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה אוי לאותו בושה אוי לאותה כלימה וכגון זה שאין העם מתבונני' על תמורת הצדיק וידמה בעיני' כאלו חי עדן ויבטחו כי גם הבא אחריו יתקן את אשר זה תקן נקרא סילוק כי העם יחשבו כי רק נסתלק לעתי' מאתם כמו כי סליק ר' אבא כי סליק ר"ז בש"ס וע"ז אמר הכ' הנני יוסיף להפליא את העם הפלא אשר עשיתי בקרבם וע"י מה ואבדה חכמת חכמי' ובינת נבוני' תסתתר כי יאבד חכמה מן החכמים לידע כי בינת נבונים נסתרה והנה ר' יוסי הזה שכב ובא ר"י ור"ל וכיו"ב להספידו ודאג ההוא סבא כי בראות המון עם קיבוץ חכמים כאלו לא יתבוננו כלל על מיתת צדיק הזה כי יאמרו לא אלמן ישראל הלא ראה ראינו הני גבורי' בתורה בזה ועל מה נתאבל ואמנם על מי מוטל לעורר העם על ענין זה הלא ר' יוחנן בעצמו הוא אשר יאמר כי לא יתנחמו עמו כי בכל דור שפע התורה מתמעט ובכל דור מתקיים פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה ולזה נגש ההוא סבא מן קדם ר"י ור"ל ודרש הך דרשה כלומר שלא יגרמו הם שיהי' מיתת הצדיק הזה סילוק וזה שדחקו לירד ולמפתח מן קדם ר"י ור"ל ולזה שפרו דברי' בעיני ר"י ור"ל הרחמן יגדור פרצות עמו ישראל ברחמיו אמן:

הספד על הרבני הזקן מוה'

גבריאל

שווארץ בעדעג י"ז אדר שני תרכ"ז פ' שמיני

ויקחו שני בני אהרן איש מחתתו במ' מה ויקחו מסיני לקחו שהי' משה ואהרן מהלכין ונדב ואביהו מהלכין אחריו ואומרים מתי ימותו שני זקני' הללו ואנו ננהוג שררה על הציבור והוא פלאי לומר כן על שני צדיקי' שאמר עליהם משה שהם גדולים ממני וממך: **ויקריבו** לפני ה' אש זרה אשר לא צוה אותם ובפ' אחרי כ' בקרבתם לפני ה' וימותו ולא כ' בהקריבם וימותו ונוסף ע"ז ע"פ ויאמר ה' אל אהרן יין ושכר אל תשת וגו' במ' תנא ר' ישמעאל לא מתו בניו של אהרן אלא על שנכנסו שתויי יין למשכן והוא תימא לומר כן על צדיקים כאלו ובמ' שם ע"פ ויאמר משה אל אהרן הי' אהרן יושב ומתמי' מה חטא הי' בי או בבני שהגיעני כך א"ל משה סבור הייתי לומר שיתקדש הבית או בי או בך עכשיו הם גדולי' ממני וממך וצריך ביאור:

אמר ירמי' בעת החרבן כה אמר ה' צבאות התבוננו וקראו למקוננות וכו' עד כי קול נהי נשמע מציון איך שדדנו וע' במ' ע"פ זה בשם ר"ל ועיי"ש אמנם צריך ביאור אם אמר התבוננו למה צריך למקוננות ומהו התבוננו וכן למה לנשים דווקא:

הענין כי כל רעה אשר תגיע לבני אדם בפתע פתאום כמיתת האדם בתוקף ימיו וכיו"ב הרעה מעצמה תעורר לב השומע והרואה אמנם מיתת זקן ושבע ימים צריך התבוננות מאוד לעורר הבכי כי יאמרו ב"א הנביאי' הכי לעולם יחיו והנה לולא חרב ביהמ"ק בפתע פתאום היו ב"י מתעוררי' לבכות אבל אחרי כי נ"נ ש"ט צר על ירושלים ג' שני' ומחצה וידעו כל העם כי א"א לצאת מידו כבר כבדה לבם מלבכות והיו צריך התבוננות אמנם כל התבוננות צריך התעוררות תחלה ומתוך ההתעוררות יבא ההתבוננות אמנם הנשי' מדרכן לבכות על כל שבר שיארע מבלי הנחם אשר על כך אמר הש"י התבוננו כי יש לכם לבכות אף כי לא אירע הרע בפתאום ואמנם למען בנקל תתבוננו קראו למקוננות ותמהרנה בלי התבוננות ותשאנה עלינו נהי למען מיד יורידו עינינו דמעה וסיים מה תהא התבוננות כי אם גם קודם החרבן גלה כבוד ישראל מ"מ ציון אשר ממנה תצא תורה עדן לא שדדה אבל עתה קול נהי נשמע מציון איך שדדנו וכן הוא במיתת זקן אם יתקיים וזרח השמש ובא השמש יש להתנחם אבל אחרי כי אין זה בעו"ה קול נהי נשמע מציון איך שדדנו והנה עיקר המעלות בצדיקים הוא הכבוד לת"ח אחריו ועל הרוב התלמידים של גאוני ארץ יכבד עלי' לאהוב ולכבד ת"ח קטנים מרבותם ואם בכ"ז יראה מתלמיד של גדולי הדור שיכבד ויאהב חכמים קטני הערך היא אהבה עזה של התורה והיראה ועד"ז יש להמליץ על דהמע"ה על יהונתן צר לי עליך וגו' הנה הנשי' האלו כ"ז שהם בבית אבי' יכבדו ויאהבו אבי' ביותר ומשעה שנשאת אם גם בעלה פחות בערך מאבי' בכל זאת תמיד אהבתה לאבי' ותאהב את בעלה יותר ואמנם הש"י שם זה לחק בטבע כמ"ש

הכ' על כן יעזב איש וגו' וכן הוא כמו כן להיפך ע"ש והיו לבשר אחד אמנם יהונתן זה אף שאהב את אביו ומטעם ששנא שאול את דוד שיקח המלוכה מידו הי' גם ליהונתן לשנוא אותו אמנם הוא אהבו אהבת נפשו ואמר לו אתה תהי' למלך על ישראל וע"ז אמר דהע"ה נפלאתה אהבתך לי מאהבת נשים כי הנשי' חק טבעי ואהבתך אלי חק בחיריי:

ונבא לענין חטא נדב ואביהו הנה בפי' אמר הכ' כי החטא הי' רק אשר לא צוה אותם הענין כי השגתם היתה גדולה עד למאוד והשיגו כי הקטרת שרצו להקטיר יהי' עושה רושם גדול למעלה ועשו כן מדעת עצמם וסברי כמ"ד גדול אינו מצוה ועושה ממצוה ועושה אמנם לא כן היתה מדת משה שאמר בכל מעשה שתיקן במשכן כאשר צוה ה' את משה כי כן צויתי זה הדבר אשר צוה ואף כי נכנס לפני ולפנים לא שינה מאומה ולא עשה רק מה שנצטוה וכן אהרן ויעש כן אהרן להגיד שבחו של אהרן שלא שינה כלומר אף לפי השגתו הי' ראוי זה להוסיף אמנם נדב ואביהו חשבו זה לחסרון במשה ואהרן לפי דעתם שסברו גדול אינו מצווה ועושה ותלוי דבר זה לאמור כי הענין לפי שמשה ואהרן בני שמני' זכו לנבואה לכך יפרדו מלסמוך על השגתם ולזה אמרו מתי ימותו שני זקנים הללו ואנו ננהוג שררה ולא נמתין בכל ענין עד אשר יצוה ה' עלינו נמצא כי זה הי' ענין חטאם ג"כ בענין הקטרת אשר לא צוה והראה הש"י כי הדין עם משה ואהרן כי אסור לשנות בעבודת בית המקדש מאומה ע"פ השגתו וז"ש הכ' בקרבתם לפני ה' וימותו לפי שקרבו לפני הש"י והשיגו ממדות התורה והעבודה ודאג עלי' כביכול פן יוסיפו עוד כזה וכזה מדעתם ולכך וימותו וזה ענין בקרובי הקרובי' אלי ויודעי' סודות הענין באלו אקדש אעפי"כ אינם רשאי' להוסיף נמצא כי ע"י שהי' גדולי' בקדושה מתו וזה ענין מ' מרע"ה הבית הי' צריך להתקדש במיודעין של מקום למען ידעו כל העם עד היכן אינו רשאי לשנות מאומה ובחר הש"י בנדב ואביהו לפי שנכנסו בסודות התורה לפני ולפני' ויל"ד למה אמר הכ' יין ושכר כיון דשכר כל דמשכר אפי' דבילה קעילית בכלל יין למה פרט הכ' אמנם מבואר במ' שם כי יין מרמז על סודות התורה ואמרו נכנס יין שהוא בגימ' שבעי' יצא סוד שהוא ג"כ בגימ' שבעים וז"ש הש"י לאהרן לא יין תשתה בבאכם אל הקדש ולא שכר ורמז לו ביין שלא יסמוך על השגתו וז"ש ר' ישמעאל כי שתויי יין נכנסו כי ע"י שסמכו על השגתם ברוה"ק באו למה שבאו:

בגמ' ברכות ר' יוחנן כד הוה מסיים ספרא דאיוב אמר הכי סוף אדם למות סוף בהמה לשחיטה והכל למיתה הן עומדין אשרי מי שגדל בתורה ועמלו בתורה ועושה נ"ר ליוצרו ועליו הכ' אומר טוב שם משמן הטוב ויום המות מיום הולדו וצריך ביאור מה ענין זה לסיום ספרא דאיוב ונ' דהנה אמר הכ' טובה חכמה עם נחלה ויותר לרואי השמש כלומר

החכם לא אכפת לי' בנחלה כי בצל החכמה צל הכסף אמנם הנוי והכח והעושר נאה לצדיקים יען הוא נאה לעולם כד' שאמר דוד בי יכתירו צדיקים כי תגמול עלי והיינו ויותר היתרון הוא לרואי השמש להמתחממין באורן של חכמים וצריך ביאור למה לא יזכו רוב הצדיקים לב' שלחנות אמנם באמת העושר הוא נסיון גדול לעולם וצריך בנעורי' יראת ה' חזקה למען לא תמוט רגלו ע"י העושר והנה הקורא ספר איוב יראה כי בראשיתו הי' מוצלח בעוה"ז ובסופו סיים ויוסף ה' כל אשר לאיוב למשנה ויחי איוב אחרי זאת מאה וארבעים שנה ידמה כי עיקר הצלחת הצדיקי' בעוה"ז אבל באמת אין הדבר כי אם אחרי שהי' איוב נבחן בעיני ה' והעיד עליו תם וישר ירא אלקי' וסר מרע הי' הש"י מנסה אותו גם בהצלחת עוה"ז וז"ש ר"י לא תימא משום דספר איוב מסיים ויחי איוב אחרי זאת מאה וארבעים שנה כי זה הי' הצלחתו כי אם אפי' אם אלף שנים יחי' האדם כל זמן שלא יהי' העולם התיקון סוף תכלית האדם למות כשם שתכלית הבהמה לשחיטה למען תעלה ממדרגת חי למדבר כך תכלית האדם המיתה לבא ממדרגת מדבר למדרגת מלאך כמ"ש הכ' ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה וע"ז והכל למיתה הן עומדים אמנם אשרי גם בעוה"ז למי שגדל מנעוריו בתורה ואף אחר שיצא מבית הספר ועמלו בתורה ונאה לומד ונאה מקיים ועושה נ"ר בתורתו ליוצרו ועל כיו"ב נאמר טוב שם משמן הטוב ואמנם איש כזה נאמר עליו טוב יום המות מיום הולדו מיום הולדו דהיינו מנעוריו הי' בקרבו יסודי האמונה וזה כוונת הכ' ברוך אתה בבאיך אם ברוך אתה בבאיך אשר גידוליך הי' בקדושה וטהרה אז תהי' גם ברוך בצאתך שתהא גם יציאתך מן העולם בלא חטא וסיימו ע"ז במ' וכן דוד הוא אומר אם תהי' ברוך בבאיך ישמר ה' צאתך מן העולם הזה ובאיך לעוה"ב מעתה ועד עולם ויה"ר שיתקיים ב"ב בלע המות לנצח ומחה ה' אלקי' דמעה מעל כל פנים וחרפת עמו יסיר מעל כל הארץ א"ס:

מילי דהספידא שאמרתי על חמותי הצדקת מ' **פראדל** בת מינקא עש"ק כ"ו אדר תרכ"ח פ' פקודי:

בפ' השבוע וירא משה את כל המלאכה וכו' ויברך אותם רש"י מה ברכה ברכם יה"ר שתשרה שכינה במעשה ידיכם ויהי נועם ה' אלקינו עלינו נ' לענינינו הנה שהע"ה אחרי שסידר לפנינו ספר משלי הנכבד סיים ספרו בפ' אשת חיל ומה ראה לזה הענין הוא הנה ספר משלי הוא מורה דרך על אבות על איזו דרך יחנכו את הבנים והבנים בעזבם בית אבותם על איזו דרך ילכו דרכם אמנם כל עצתו החכמה לא תועיל כ"א אם ימצא הבן אשה טובה אבל עם אשה רעה כל ד' שהע"ה לא ישוו לו ולזה נ' שרמז במ"ש דלף טורד ביום סגריר וגו' הכוונה הנה כ"ז שאין דלף טורד בחוץ ישוה לו לאדם אם גם תקרת

ביתו רעועה אבל באותו זמן גם בחוץ ישוה אמנם אם הגשמי' יורדים ברחובות והאדם סוגר עצמו בביתו וגם שם הדלף טורד אזי מר לו מר והנה תכלית האשה היא ע"ד ואח לצרה יולד בשעה שאין החיים נעימים על האדם ולא ימצא קורת רוח באוהביו ורעיו אשר בגדו בו אזי אשתו היא תנחמנו מיגונו אמנם האשת מדנים אדרבא לעת כזאת היא תציקהו ביותר וז"ש דלף טורד ביום סגריר ואשת מדנים נשתוה וכמ"ש יאמר החכם אשר יטה שכמו לסבול אם פגע בו מקרה הזמן ונלכד ביד אשה רעה וישתדל למען לא ידעו חביריו ומיודעיו מאשר קרהו אמנם זה אי אפשר כשם שאי אפשר להסגיר האויר שלא יצא החוצה כי בכל נקב אפי' דקה שבדקה ימצא מקום לצאת כן הענין הזה כי מיודעי האיש הטוב אשר ידעוהו טרם נשא לאשה הזאת קוו ממנו כי אחרי היותו לאדון בית ישתדל ביתר שאת להיטיב לאחרים ואחרי כי אשתו המדיני' מונעת כן ממנו עי"ז יודע תוארה לכל וידוע כי שמן כינוי על מע"ט כמ"ש קהלת ושמן על ראשך אל יחסר וז"ש צפני' צפן רוח ר"ל האויר הנקרא כמו כן רוח ע' רמב"ן בראשית ע"פ ורוח אלקי' מרחפת ופי' כי שמן ימינו המע"ט מעטים שיעשה יקרא לכל תכונת האשה אשר באה בגורלו ולזה סיים שהע"ה ס' בפ' אשת חיל ואמר כל דבריו בס' הזה לא יועילו כ"א במי שמצא אשת חיל אמנם הנותן עיניו בשעת זיווגו בממון לא ימצא אשת חיל וע"ז אמר ורחוק מפנינים מכרה הרודף אחרי פניני' לא ימצא אשת חיל ואמר בטח בה לב בעלה ולא ידאג כי תמנעהו מלעשות צדקה בממונו ולגדל בני' לת"ת ולהחזיק ת"ח כ"א ושלל לא יחסר וע"ז אמר אח"כ נודע בשערים בעלה בשבתו עם זקני ארץ והנה עד הנה לא דבר מבעלה מאומה מי הוא והחל כאן נודע בשערים אמנם זה תכלית האשת חיל יהי' בעלה מי שיהי' היא תשיאהו להחזיק ת"ח ולהשיא בנותיו לת"ח ועי"ז יתקיים בו בצל החכמה בצל הכסף ועכ"פ נודע בשערי' בעלה בשבתו עם זקני ארץ וע"ז סיים ואמר בחור אל תתן עיניך בחן ויופי כ"א יגיע זמן פקודת האשה האם ישבחוה שהיתה בעלת חן כ"א ביראת ה' תתהלל הרי לך שקר החן והבל היופי כ"א יראת ה' היא תתהלל בזה לבד תתהלל ואמר הטעם כי החן והיופי המה מתנה מאת הש"י ובמתנה לא יתהלל האדם לא כן יראת ה' הוא הענין אשר קנה לו האדם בעצמו וז"ש תנו לה בשבחוה מפרי ידיה דהיינו יראת ה' ויהללוה בשערי' רק מעשי' ולא מה שבא לה במתנת חנם והנה האב ואם ישתדלו להדריך בני' ובנותם ע"ד היראה והמוסר ועל הבנים אחרי כן שלא לעזוב הדרך שהנהיגום בהם למען לא יהא יגיע אבותם לריק ותשרה שכינה במעשה ידי הבנים ע"י מע"י האבות והנה ישראל עשו המשכן ככל אשר צוה ה' את משה אבל נתיירא משה שמעשה ידי' ר"ל עונותי' יגרמו שלא תשרה בו מחמת מע"י ולזה ברכם יה"ר שתשרה

שכינה במעשה ידיכם ע"י מע"י תשרה שכינה במשכן הזה ויהי נעם ה' עלינו ומעשה ידינו כוננה את נעם ה' עלינו ומעשה ידינו לבד כוננהו כי בזה הכל תלוי הרחמן יגדור פרצות עמו ישראל בכלל ופרצת משפחתינו בפרט ובלע המות לנצח ומחה ה' דמעה מעל כל פנים וחרפת עמו יסיר מעל כל הארץ כי ה' דבר:

דרוש על פ' וישב תר"ל

והספד על הגאון מוה' **מנחם א"ש** אב"ד באונגוואר והרב המאה"ג מוה' אברהם **זוטרא** אב"ד בקהל מינסטער בארץ פרייסין והרב המאה"ג מוה' **יחזקאל** שהי' אב"ד בקהל סרעדנא זי"ע:

ברבה פ' וישב מה כ' למעלה מן הענין ואלה המלכים א"ר לוי משל לנפח שהי' פתוח באמצע פלטי' ופתח בנו זהבי פתוח כנגדו וראה חבילות של קוצים נכנסו למדינה אמר אנה יכנסו כל החבילות אלה והי' שם פקח אחד א"ל מאלו אתה מתיירא גץ א' משלך יוצא וגץ א' משל בנך ואתם שורפן כך כיון שראה אבינו יעקב עשו ואלופיו נתיירא א"ל הקב"ה מאלו אתה מתיירא גץ א' משלך וגץ א' משל בנך ואתם שורפין אותם כלם הה"ד והי' בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש:

ויתרוצצו הבנים בקרבה פי' רש"י שהי' מריבי' בנחלת ב' עולמות הכוונה כי הנה באמת עשו ויעקב הם עשו השקר ויעקב האמת והאמת והשקר א"א לעולם להיות שלום ביני' כשם שא"א לתווך שלום בין אור ובין חשך כי הא' ידחה את חבירו ואמנם עיקר המריבה בין שקר ובין האמת הוא כי האמת מכיר העוה"ז היא עולם של שקר ואינו מקוה ממנו מאומה כ"א הוא בעיניו כפרוזדר בפני העוה"ב ומאמין כמו כן אשר מה' מצעדי גבר כוננו וה' הטוב זן ומפרנס מקרני ראמים עד ביצי כינים ואין מבלעדו והשקר מכחיש שני' כי הוא חושב העוה"ז לעיקר ולעמת זה אמר עשו הנה אנכי הולך למות למה זה לי בכורה ובוטח רק על כחו וגבורתו ולזה נקרא איש שדה והנה בבטן אמם כבר היתה מריבה בין נשמת יעקב לנשמת עשו בנחלת שני עולמות כי יעקב הי' אומר כי העיקר הנחלה לעוה"ב וגם העולם הזה מה' נחלה ועשו הי' כופר בנחלת העוה"ב ובעוה"ז לא האמין כי מה' נחלתו ואם נתבונן מדוע לא עלתה ארוכה למלחמה זו הענין לו היתה נחלת עבדי ה' ע"ד שהיתה לאבותינו במדבר אשר ה' המטיר להם לחם מן השמים או כאשר הבטיחנו צורינו לע"ל ועמדו זרים ורעו צאנכם כבר שקטה המריבה אבל אחרי כי מקרה אחד לצדיק ולרשע כי כצדיק כרשע עובד אדמתו ישבע לחם ויד חרצים תעשיר א"כ איפה פתח פתוח לכופרים לאמר כי לא מה' ניתן לחמם ועד"ז נ' לפ' מ' רז"ל במ' ברכות ואספת דגנך מה ת"ל לפי שנא' לא ימוש ספר התורה הזה מפיך יכול דברים

ככתבן ת"ל ואספת דגנך הנהג בהן מנהג דרך ארץ ד' ר' ישמעאל רשב"י אומר אם אדם חורש בשעת חרישה וכו' תורה מה תהא עלה אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום ועמדו זרים ורעו צאנכם וארז"ל שם הרבה עשו כר' ישמעאל ועלתה בידן כרשב"י ולא עלתה בידן הענין כי רשב"י אמר אם אנחנו עם קרובו מאמינים בהשגחות כמו כן לא דיו שנחרוש כ"א צריכין אנו לחרוש בשעת חרישה דווקא ולקצור בשעת קצירה א"כ איפא ככל הגוים בית ישראל תורה מה תהא עלי' ואמנם מודה הוא בכל זאת לד' ר' ישמעאל אשר אין כל אדם רשאי לסמוך על הנס ואמנם הבחינה היא זאת האדם המקבל ליהנות מטוב ונועם העה"ז ולא יקיים בעניני העוה"ז בכל דרכיך דעהו כגון זה צריך לעמול ולחזור אחרי טרפי אבל מי שאין לו כ"א לב א' אל אביו שבשמים ובכל הויות העוה"ז לא יבקש כ"א לעבוד ליוצרו ע"ז נאמר עמדו זרים וז"ש רשב"י בזמן שישראל עושין רצונו של מקום אזי ועמדו זרים אמנם הרבה עשו כרשב"י והשליכו יהבם על ה' אבל לא היו במדרגה זו שיכוונו לעשות רצון אביו שבשמים ולזה לא עלתה בידם ואמנם כי ירחם ה' את יעקב וכימי קדם יראנו נפלאות אזי השקר יבולע לנצח ואמת תכון לעד והנה ידוע כי הר ציון כנוי לתוה"ק כמ' הכ' כי מציון תצא תורה וז"ש עובדי' כאשר יגיע הזמן ועלו מושיעי' בהר ציון אשר בהר ציון יעלו מושיעים ואז יעלו לשפוט את הר עשו הכנוי לשקר והיתה לה' המלוכה ואמר עו"ש ובהר ציון תהי' פליטה והי' קודש ואז וירשו בני יעקב את מורשי' וע"ז סמך ואמר והי' בית יעקב אש הענין כי יעקב משעה ראשונה אף כי הי' ה' עמו והי' תמים בכל דרכיו ואמר עליו הכ' ויעקב איש תם כלומר תמים עם ה' מאמין בהשגחת הבורא ית' יושב אוהלים שהי' חושב כל העוה"ז לאוהל ודירת עראי ואמנם בכל זאת רק בעצה ותושי' בצע את אשר עשה בחכמה לקח הבכורה בחכמה לקח הברכה בחכמה ניצל מיד לבן וזה הי' לפתחון פה לעשו לאמור הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים כלומר הוא אומר שמאמין בהשגחה ועושה הכל בעקבה ואם יעקב האמין כי גם זה דרכו מה' לו לא הי' בידו זיין לנצח שונאיו בהם ואמנם יוסף הי' ההיפוך ממנו כי מיד בבאו בבית פוטיפר וירא אדוניו כי ה' אתו וה' מצליח בידו וכן שר בית הסהר וכן אמר פרעה איש אשר רוח אלקי' בו נמצא כי כל מעשה יוסף היו מוכני' לנצח בהם השקר וכ"ז שידעו מלכי מצרים את יוסף לא עשו מלחמה עם האמת ואך כאשר קם מלך אשר לא ידע את יוסף ההוא אמר הבה נתחכמה וז"ש הכ' אם יבא יום אשר בהר ציון תהי' פליטה אזי והי' בית יעקב אש ובית יוסף להבה וממילא בית עשו לקש והנה יעקב ישב לו בארץ מגורי אביו אבל הי' נמסר אל תהלוכות העולם והי' צריך להשתדל בהויות העולם וז"ש וישב יעקב בארץ מגורי אביו אבל בארץ כנען כלומר

בארץ סוחרים כמ"ש כנען בידו מאזני מרמה ומשום זה נתיירא מעשו ואלופיו ואמנם מהאש יצא להבה אלה תולדות יעקב יוסף ועי"ז הי' נכון לבו בטוח בה':

גמ' מס' יומא רפ"ג למה נמשלה אסתר לאילת השחר מה שחר סוף הלילה אף אסתר סוף הניסים והאיכא חנכה לא ניתן לכתוב ונ' לבאר ארז"ל פ' ב"מ מאי חנכה דת"ר בכ"ה בכסליו יומא חנכה תמניא אינון שכשנכנסו יוני' להיכל טימאו כל השמנים וכשגברו יד בית חשמונאי בדקו ולא מצאו כ"א פך א' מונח בחותמו של כ"ג ולא הי' בו להדליק כ"א יום א' ונעשה נס והדליקו בו שמנה ימים וע' בר"ן למה דווקא שמנה ימים לשנה אחרת עשאו ח' ימים טובי' בהלל והודאה והק' הב"י שבעה ימים הו"ל לקבוע שהרי הנס לא הי' כ"א שבעה ימי' ונ' לבאר הנה כ' הרמב"ם באג"ת כי ישעי' הנביא במ"ש כל כלי יוצר עליך לא יצלח וכל לשון תקום אתך למשפט תרשיעי רמז הנביא על הד' מלכיות אשר ב' מלכיות הראשונות בבל ומדי באו בחרב וחנית ולא הועיל למו וזה כל כלי יוצר עליך לא יצלח ויון ואדום דהיינו רומי באו בוויכוחים ופתויי' ולא הועיל והיינו וכל לשון תקום אתך למשפט תרשיעי ואמנם יון הרשיעו יותר מכולם אמרו לכו ונכחידם מגוי גזרו כתבו על קרן השור אין לכם חלק באלקי ישראל ביטלו מהם שבת חדש מילה ומה זה ועל מה זה ונ' בנבאר מ' רז"ל בגמ' פסחים גדולה שנאת ע"ה לת"ח יותר משנאת גוי לישראל ונשותי' יותר מהם שנה ופי' יותר מכלם הענין דהנה שנאת גוי לישראל הוא רק מצד ההתנגדות כי כל דרך איש ישר בעיניו והגוי ידמה כי רק דרכו נוכח ה' ולא דרכינו ויודע מאתנו כי אנו חושבים ההפך אך בכל זאת אם איש ישר הוא יאמר בלבו כשם שאני לא אעזוב נחלת אבותי ואומר כי שקר נחלו אבותי כך הדין עם היהודי אם יאחז בדרך שהדריכוהו אבותיו ואין שנאתו גדולה כ"כ אבל הע"ה השנוי כאן המה בני אומתינו אשר כל מאויי' רק לעסוק ביישובה של ארץ לא זולת ולא יפנו אל ה' ואל תורתו אף כי מזרע ישראל המה ובראותם הת"ח מחזיק בתורת ה' לא יאמין בו כ"א כמ' הכ' אנשי רע לא יבינו משפט יאמר לאמור כי כמוהו הת"ח כמו כן לא יאמין מאומה וכל מעשיו עול ורמי' להנאת עצמו וכמ"ש הכ' ויהיו מלעיבים במלאכי אלקי' ומתעתעי' בנביאי' שחשבו נביאי ה' למתעתעי' ואמנם בכל זאת אחרי כי בשרירות לבו ילך אין שנאתו גדולה כל כך על הת"ח אבל אשתו השומעת לקול בעלה המהביל כל ד' תוה"ק ובכל זאת לא תמלא לבה להנהיג ביתה כבנות הארץ ובכל מקרה אשר יקרה לה תשאל פי הת"ח והרבה פעמים בשנה יבא לה הפסד מרובה ע"י הוראת הת"ח ואחרי כי בלבה אין אמונה יגדל שנאתה בכל יום בכל עת ובכל שעה ואמנם הכת הזאת עדן לא יעלה שנאתם כל כך יען פעמים יאמרו מי יודע אם אנחנו עסקנו בתורת

ה' כמו שעסק הת"ח הזה אם לא היינו מחזיקים באמונה כמהו אבל מי ששנה ופי' ויצא לתרבות רעות זה בפה מלא יאמר כי הת"ח בני גילו והכל רמי' בידם וזה הוא שנה ופי' יותר מכלם והנה ידוע כי היווני' השכילו בכל מאמצי כחם בכל חכמה ומדע והגדילו בחכמתם בחכמת הטבע והאצטגנינו' והרפואה והניתוח עד למעלה אמנם כאשר רצו לירד לעומק חכמת האלקים לא עלתה בידם מאומה וכמ"ש הרמב"ם במו"נ כל מה שכ' אריסטוס למטה מן הטבע אמת למעלה מן הטבע שקר והנה א' מנוחלי המלכות אלכסנדרוס הי' תלמי מלך מצרים וכנס ע' זקני' וצוה עלי' לתרגם לו התורה יונית וכן עשו ואמנם היודע תורתינו הקדושה רק ככתבה הרי היא כספר החתום ומה גם איש לא מזרע יעקב האותות והמופתים יכחיש ובעניני המשפטים לא ידע בין ימינו לשמאלו כמ' הכ' ומשפטים בל ידעום ואדרבא כשמגיע לומכרו את השור החי וחצו את כספו יעלעוג בפה מלא וכן בעין תחת עין ומכח זה השכילו היוני' ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה ולולא אשר בתורת ה' יהגו יומם ולילה וחלף זה יעמולו בחכמת העולם מה רב התועלת אשר הי' מגיע לאנשי העולם בעבורם וזה הי' תכלית מגמתם בימים ההם וזה תכלית מגמת האפקורסים בזמנינו והנה אנו רואין כי שהע"ה ברוח קדשו בשיה"ש ביאר לנו כל זה באמרו שובי שובי השולמית וכ' הרמב"ם כי פסוק זה נאמר כנגד הד' מלכיות אשר משתדלים להדיחנו מתוה"ק אמנם ביאר לנו שהע"ה כי לא כשנים הראשוני' שני' האחרוני' הראשוני' היו כפראי' במדבר בני אדם נמשלו כבהמות וראו אותנו בתכלית השלימות והרע זה בעיני' כמ' הכ' חזית איש מהיר במלאכתו לפני מלכי' יתייצב בל יתייצב לפני חשוכים וע"ז אמר עלי' שהע"ה שיאמרו שובי שובי השולמית מה תועלת לך בשלימותך ואמנם בשני' האחרוני' אדרבא שלימותינו נאוה בעיני' ואמנם מכח זה שובי שובי מתוה"ק ואזי ונחזה בך נחזה אנחנו על ידך אתה תגלה לנו מעמקי החכמת העולם והנה עכ"פ מטעם זה השתדלו היונים להשכיח תורה מפינו ואמרו כתבו על קרן השור הכוונה אמרו להם לישראל תורתכם כ' עליכם בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו איה איפא עתה הדר קרנכם הלא לבכם רק כדונג וז"ש כתבו על קרן השור שאין לכם חלק קרן השור יגלה עיניכם שתודו כי אין לכם חלק וה' שלם להם כפעלם ומסר רבי' ביד מעטים וגבורים ביד חלשי' וידעו שוב גבורת קרני שור והנה הפיצו ריח המינות במחנה העברים אבל עדן היו ישראל רובם מאמינים בני מאמיני' אכן בהגיע היום שנכנסו גם להיכל מקום שנא' וזר הקרב יומת והרגו כה"ג בן צ' שנה על מזבח ה' ופרצו במקדש י"ג פרצות אזי בעו"ה רוב העם התחילו לפסוח על ב' סעיפים אי אית דין ואי אית דיין ולכך הי' העם אשר נטו אחרי מתתיהו ללחום ביונים מתי מעט וז"ש כשנכנסו יוני' להיכל

טמאו כל השמני' הוא כינוי על המחשבות והאמונות כמ' ושמן על ראשך וכשגברו יד חשמונאים לא מצאו כ"א פך א' מתי מעט שהיו עדן מונח בחותמו של כו"ג וגם זה לא הי' בו כ"א להדליק יום א' ואמנם ע"י נס שנעשה במנורה חזר הכל לאיתנו והדליקו בו שמונה ימים יל"פ דאחרי כי היוני' ביטלו שבת חודש ומילה והנה אין שמנה ימים בלא שבת ובתוך שמונה מכ"ה כסלו הי' ג"כ חדש ומספר השמנה רמז על המילה וזה שקבעו ח' ימים בהלל והודאה והנה עיקר נס חנכה הי' כי כבר בעו"ה היתה תוה"ק ואמונה משכחת מישראל וע"י מתתיהו וסייעתו חזרה תורה לאיתנה ואמנם הלא תכסה בושה פנינו אשר בעו"ה עלתה בנו מאמיני' בני מאמיני' כך והנה נס דאסתר היא לתפארת לנו אף כי היינו נתונים להשמיד ולהרוג ולאבד לא עזבנו תוה"ק כ"א התעינו והתפללנו לאבינו שבשמים נס כזה ניתן לכתוב אבל חנכה בעו"ה שהי' ההיפך לא ניתן לכתוב כי לא לכבוד הי' לנו אף כי האחרית הי' טוב:

סיומא להספידא. אמר הנביא מיכה אללי לי כי הייתי כאספי קיץ וכו' ארז"ל פ' א"מ א"ל רב אשי לבר קיפוק האייומא מאי אמרת א"ל אם בארזים נפלה שלהבת מה יעשו איזובי הקיר לויתן בחכה הועלה מה יעשו דגי הים בנחל שוטף חכה הועלה מה יעשו מי גבים א"ל בר אבין ח"ו בצדיקים שלהבת וחכה מי איכא אלא אמינא בכו לאבלים ולא לאבדה המה למנוחות ואנחנו לאנחות חלשה דעתי' דרב אשי פי' רש"י על שקראו אבידה וק' הא קרא כ' הצדיק אבד ואמר מיכה אבד חסיד וכו' ונ' לפ' תחלה מאמר בר קיפוק הנה הוא אמר כשם שמעולם מארז הגבוה לא יצתה הבערה ואמנם אם הבערה לחלק יצאת גם הארז יבולע וכן הענין כיון שניתן רשות למשחית אין מבחין בין טוב לרע והנה ענין לויתן הוא כנוי לעוה"ב והנה הבינוני אשר חייו טבעיים אין פלא אם פגעי הטבע ישלטו בו משא"כ הצדיקי' אשר כל מגמתם רק חיי הנצחיי ואם בכל זאת פגעי הטבע ישלטו בו כמה גדול כח מדת הדין והנה אין לך בן חורין יותר מעוסק בתורה והתורה נמשלה לנחל שוטף ואם בכל זאת ישלט בה מקרה עאכ"ו ונתבארו ד' בר קיפוק אמנם בר אבין א"ל בצדיקי' גמורין אין מה"ד שולט כ"א כמ' הכ' שומר ה' את כל אוהביו ואת כל הרשעים ישמיד ול"ש בהו לא שלהבת ולא חכה שהוא כנו למקרה ואמר איהו כי עיקר העדר הצדיק לאבלים שהניח אחריו אבל הצדיק עצמו החליף עולם עובר בעומד ויפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי העוה"ז ואמנם אם באמת דורו במיתתו של צדיק ישימו על לב אין מיתתו אבידה כ"א אדרבה גדולי' צדיקים במיתתן יותר מבחייהם והיינו דחלשה דעתי' דרב אשי ואומר הכ' הצדיק אבד אימת ואין איש שם על לב ואמר מיכה כ"ז שהעולם מביני' יקרת הצדיקים והחסידי' אמנם אם ישר באדם אין אזי אבד

חסיד מן הארץ ואמר על עצמו כי הייתי כאספי קיץ כעוללי בציר כלומר כפרי אשר לא נתבשלה כל צרכה כך נדמה הצדיק לאנשי דורו אין אשכול לאכול לא יבקשו האשכול איש שהכל בו כ"א בכורה פרי חדש בכל יום אותה נפשו והראי' ע"ז אבד חסיד מן הארץ וזה משום דישר באדם אין וסיפר אח"כ פגעי הדור עד שסיים בן ינבל אב הדור האחרון יבוז לדורות הראשוני' ואמר אל תשמחי אויבתי לי לאמור ח"ו אבדה תקותינו כי נפלתי קמתי כי אשב בחשך אזי ה' אור לי כמ"ש ישעי' מאותה שעה וקויתי לו כיה"ר בב"א:

דרוש לז' א"ב תר"ל ובו **הספד** על הגאון מוה' זלמן **שלמה** אב"ד בק"ק או"ד וגליל סיפס והמאה"ג מוה' **גרשון יודא** אב"ד בקערעסטור:

בתנחומא פ' תצוה ז"ש הכ' עיניך יונים מה עינים הללו כל הגוף הולך אחר העינים אף ישראל כולם מהלכי' אחר סנהדרין הענין בנפ' כוונת הכ' מ"ש הנך יפה רעיתי עיניך יונים הכוונה מנהיגי ישראל נקראים בתורה עיני העדה והנה כ"ז שמנהיגי ישראל דבקי' בהש"י כמו שיונה זו דבקה בבת זוגה ועיני ישראל בם תלויות כי רק על דרך זה ראוים להקראות עיני העדה כשכל הגוף מהלך אחריו כמו שמהלך גוף כ"א אחרי העינים אזי אם גם בעו"ה כ"א מישראל מום בו עדן יש תקוה לאחריתינו ואמר עליה הכ' הנך יפה רעיתי יען עיניך יונים וגילה לנו המ' כי לזה רמז הכ' ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור כי אם גם נתתי להם תורתי שהיא מאירה כשמן זית זך כתית למאור בכל זאת ויקחו אליך כלומר אתה ומנהיגי ישראל המה יראו וישגיחו על השמן זית ואז יהי' להעלות נר תמיד:

ואמרו עוד שם עיניך יונים אמר ר"י דוגמא שלך דומה ליונה כשהי' נח בתבה כ' שם ותבא אליו היונה וגו' אמר הקב"ה מה יונה זו הביאה אורה לעולם אף אתם שנמשלתם כיונה הביאו שמן זית והדליקו לפני את הנר שנא' ואתה תצוה וגו':

נ' לפרש ארז"ל במ' ברכות ג' מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל תורה וא"י ועוה"ב וכולן ע"י יסורין וילפינן לה מקראי עיי"ש הענין האדם מחובר מגוף ונשמה הגוף יסודו מעפר והנשמה נחלת שדי ממרומים אמנם הגוף כל צרכיו יעידו עליו שהוא חומריי כי רק ענינים חומריי' וטבעיי' יעמידוהו על מהותו לא כן הנשמה צריך האדם לחקור על אמתתה למען לא יפול ברשת האפקורסי' המייחסי' גם אותה לתועלת עולם הכלה והן אמת כי אם ישפוט האדם בעיני' פקוחות הלא יראה כי כל היסודות אשר הוא ניזן מהם אין בכחם להשפיע חכמה תבונה ודעת כאשר ימצא באנוש האנוש הזה וכל התחבולות שימצאו בחכמים שבבהמות חיות ועופות הן כנגד השכל והמשפט והמחשבה אשר באדם כצל עובר ולכוונה זו אמר איוב אכן באמת רוח הוא באנוש גם באנוש אנוש

יש בו רוח חיים טבעיי' כמו בשאר בעלי חיים אבל התבונה אשר בו אין מקורה רוח הטבעיי' הזה כ"א ונשמת שדי תבינם ואמנם אחרי כי אין כל אדם מבחין בזה ונוח לו לשמוע לקול המסיתי' האומרי' הרוג בקר ושחוט צאן כי מחר נמות כלומר הכל הולך אל העפר נתן לנו הש"י תוה"ק וגלה בהקדמתה כי האדם ר"ל הנראה לעיני' נוצר עפר מן האדמה אמנם באפיו נפח היוצר כל נשמת חיים וארז"ל במ' כי במה שאמר ויפח מבואר מהות הנשמה כי המנפח משל עצמו הוא מנפח וגלה לנו כמו כן אם הנשמה זו אשר נפח בנו תשוב עוד אל האלקי' אשר נתנה על איזו דרך תלך ואמנם אם ישמור אדם דרך התורה ממילא תאות הגוף נכנעות ואין ד' תורה מתקיימין כ"א בממית עצמו עלי' כלומר שיהי' לבו בעניני העוה"ז חלל בקרבו ואמנם אם יגברו תאות הגוף על האדם ואביו שבשמים ירחם עליו שלא למסרו ביד יצרו הוא מיסר אותו כמ' הכ' כי כאשר ייסר איש את בנו ד' אלקיך מיסרך וז"ש תורה נתנה ע"י יסורין שנא' אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו אם תכלית היסורין היו להשיב לב בן לאביו שבשמים ואמנם ידע הש"י כ"א יבאו ישראל מגאולת מצרים תיכף מיד לארץ זבת חלב ודבש מה יהי' עליהם לזאת אמר ויענך וירעיבך ויאכילך את המן דבר יום ביומו למען כאשר תבא אל ארץ חמדה לא ישבעו וירום לבם וז"ש א"י נתן ע"י יסורין ואמנם כל זה לא יועיל יען כל אדם אויבו בין צלעיו ואין אדם רואה נגעי עצמו ולזה צריך תוכחת מוסר למען יגיע האדם אל תכליתו הנרצה וז"ש הכ' כי נר מצוה המצות שאדם עושה מאירי' לו לפי שעה כי המצוה מוסיפה בו רוח טהרה אבל עדן אינו יודע ללכת על נכון כשם שההולך באישון לילה ואבוקה בידו ואמנם התורה לימוד התורה היא אור היום ובכל זאת מפאת אין אדם רואה נגעי עצמו ולומד בתורה שלא יגבה לבו ואינו מרגיש בגאותו וכיו"ב מדות מגונות ודרך חיים הוא רק תוכחת מוסר והנה עיקר עמוד התורה הוא אמונת האדם כי כל מזונותיו מהש"י ולתכלית זה ארז"ל כל האומר תהלה לדוד ג"פ בכל יום מובטח שהוא בן עוה"ב וטעמא משום דאי' בי' פותח את ידיך כי רק המאמין בזה הוא ישמור עצמו מגזל ואונאה וישמור שוי"ט וכיו"ב ורק זה הי' עון דור המבול שהיו אומרים לאל סור ממנו מה שדי כי נעבדנו כי היו בוטחים בזרועם ובגבורתם ומה הי' סופם כי מלאה הארץ חמס ולזה הביא הש"י עלי' את מי המבול וזן את נח וב"ב שנה תמימה עם כל בהמות חיות עופות שקצים ורמשים שנה תמימה ע"ד נסים כמו שהאריך הרמב"ן פ' נח כי א"א שתיבה זו היתה יכולה לקלוט די מחיה לכל החי אשר על פני האדמה על שנה תמימה לפי מדת ארכה וקומתה שנא' בתורה ובהגיע העת לצאת מן התיבה הביא הש"י אליו היונה לעת ערב כלומר בעוד לא הי' אורה בעולם והנה עלה זית טרף בפיה וארז"ל

כי רמזה לו יהיו מזונותיו מרורי' כזית בידו של הקב"ה ולא יהיו מתוקים כדבש ע"י ב"ו הכוונה כי באמת המשים בטחונו בהש"י ושומר ידו מעשות כל רע נושא ונותן באמונה וכיו"ב מזונותיו מרורים כזית אבל הגוזל והחומס מים גנובים ימתקו ופרנסתו מזומנת לו בכל עת אבל אחרי' רשעי' נכרתה והיינו מזונותי יהיו מרורים כזית רק שאאמין שהם בידו של הקב"ה כי הוא המפרנס אותי ואל יהיו מתוקים כדבש ע"י בו"ד כלומר שאשים בטחוני בכחי וזרועי כדור המבול והנה זה הי' ענין השמן זית זך כתית שצוה הש"י למשה וא"ל אמור להם לישראל כי בכל התורה שנתת לפני' אין די כ"א אצל התורה יאיר להם השמן זית אשר אם יהי' צריך להיות כתית כך האדם אם יהיו מזונותיו מרורי' כזית בידו של הקב"ה אזי הוא מוכן לעמוד במשמרת התורה והיינו ואתה שליח התורה תצוה את ב"י ויקחו אליך אל ד' תורתיך שמן זית זך כתית למאור ועי"כ יהי' לעלות נר תמיד כי זה יסוד ופנה שהכל תלוי בו ואמר שהע"ה ע"ז עיניך יונים דוגמא שלך דומה ליונה מה יונה זו הביאה אורה הורה לנח איזו דרך ישכן אור באמרו יהי' מזונותי מרורי' כזית בידו של הקב"ה וכו' כך עד"ז אתם תביאו אורה לעולם וכמו שביארנו:

בגמ' סוטה רב לך א"ר לוי ברב בשר רב לכם בני לוי ברב בשרוהו ויאמר ה' אלי רב לך וכ"כ למה לפום גמלא שיחנא:

הענין הנה הרמב"ן האריך לבאר מה זה אשר מיד אחר שנבלע קרח ועדתו ונשרפו ר"נ ראשי סנהדראות כ' וילונו כל עדת ישראל ויאמרו אתם המתם ועיי"ש מ"ש ונ' דכבר עמד הרמב"ן ע"ז מדוע כשאמר מרע"ה זאת עשו קחו לכם מחתות לא נאמר כה צוה ה' שם והי' נ' דבאמת מרע"ה בחר במופת זה מדעתו יען ידע כי המקריב קטורת זרה אחת דתו להמית והמצוה להקריב ינצל וא"כ שפיר הרעימו ב"י ואמרו אתם המתם כי לולא בחר לו משה מופת אחר אולי ג"כ היה להועיל ואמנם גם משה בעצמו ידע מה הטיל עליו ולזה אמרו במ' תנחומא על פ' רב לכם דבר גדול נטלתם לכם כי רק אשר יבחר הוא הקדוש וזולתו יאבד ואמנם מדוע בחר משה רבינו במופת זה הטעם לפום גמלא שיחנא לולא היו בני לוי הקרובי' אל ה' היו כדאי לרחם אותם אבל בני לוי היודעים את ה' ותורתו עליכם אני מטיל רב כלומר דבר גדול והנה באותה מדה מדד לו הש"י לולי חטא אדם אחר במי מריבה והתפלל כ"כ תפלות כמו שהתפלל משה כמ' רז"ל כמנין ואתחנן כבר הי' הקב"ה שומע לקול שועתו אבל אל משה אמר רב לך על גדול כמותך אני מטיל עונש יותר וז"ש ברב בישר לבני לוי וברב זה בעצמו בשרהו וכ"כ למה לפום גמלא שיחנא:

ארז"ל ספ"ק דסוטה אלמלא מקרא כתוב א"א לאמרו משה היכן מת בחלקו של ראובן והיכן קבור בחלקו של גד שנא' כי שם חלקת מחוקק ספון כמה הוה מראובן לגד ד' מילין מ' הוליכו מלמד שהי' משה מת מוטל בכנפי שכינה ומלאכי השרת אומרי' צדקת ה' עשה וגו' והקב"ה אומר מי יקום לי עם מרעים ושמואל אמר מי כהחכם ומי יודע פשר דבר ור"י אמר והחכמה מאין תמצא:

הענין כי הש"י רצה להראות במה שהוליכו מראובן לגד כי מדתו המדה שהעיד עליו משה על שבט גד שאמר משה עליו צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל כלומר כי שבט גד אף שלקחו נחלתם בעבר הירדן לא זו שהלכו עם אחי' כל חלוץ למלחמה כאשר הי' משפטם עם ישראל אבל הלכו עוד בראש חלוצים וזה למדו ממדותיו של הקב"ה שנא' בו ויעבר מלכם לפני' וה' בראשם וז"ש צדקת ה' עשה במה שהלכו בראש המחנה ומשפטם עם במה שהלכו עם אחי' למלחמה ואמנם באמת המקרא הזה הי' ראוי על משה עצמו וכמו שנבאר ולולא מת בחלק גד לא היינו יודעי' ללמוד זה מקבורתו משא"כ עכשו שמת בחלק ראובן ונקבר בחלק גד למען דעת כי גם מרע"ה צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל וזה שספדו עליו מה"ש צדקת ה' וגו' והכוונה כי הנה דרך השם לאשר יאהב יוכיח כאב את בנו ירצה ואמנם מאהבת משה את עמו ישראל הוכיחם הוא והפה שאמר ואם אין מחני נא מספרך הוא הפה שאמר שמעו נא המורים וממרים הייתם וכ"ז לאהבתו את עמו למנוע מהם תוכחות ה' ושבט אפו וז"ש צדקת ה' שאמר רק אתכם ידעתי על כן אפקוד עלי' עשה ומשפטי ה' עם ישראל מה שהי' ראוי שישפוט ה' בשבטו הוכיחם משה בשבט פיו והנה לולי יבינו עם ב"י הטובה הגדולה המגיע להם ע"י תוכחה היו עונדים עטרות למוכיחם אבל בעו"ה לא יבינו ולא ישכילו זאת ע"כ שנאו בשער מוכיח ואמנם דבר זה הוא הנסיון של המוכיח ואשר בכל זאת שידע כי עפ"י תוכחתו ישנאו אותו תחת אהבתו כמ' דהע"ה תחת אהבתי ישטנוני ובכל זאת ישליך נפשו מנגד וזה שהספיד הש"י על משה מי יקום לי עם מרעים כלומר מי יקום תחתי שלא אצטרך לקום ומי יתייצב לי שיהא נצב על מקומי עם פועלי און משלמי לו רעה תחת טובה ואמר שמואל כי הש"י הספיד עליו מי כהחכם ומי יודע פשר דבר כלומר שהי' משה רבינו יודע לפשר מול הש"י אמר מחני נא מספרך ולישראל אמר שמעו נא המורים ואמנם ר' יוחנן אמר כי כל גדולתו וחכמתו של משה הי' מגדל ענותנותו שהי' מחשב עצמו לאין וז"ש והחכמה מאין תמצא והשם יגדור פרצות עמו ישראל ברחמיו ויביא משיח צדקינו בב"א:

מילין זעירין בהספידא על האשה מרת

אסתר בת
בנימן שהיתה מחזקת ישיבתינו עשרים שנה במזון יום יום ונרות מדי שבוע וכסף מדי שבת ור"ח נו"נ ח' אדר תרל"ב פה שוראן:
אשת חיל מי ימצא ורחוק מפנינים מכרה הענין כי חסרון א' יש בנשים המונע מהם כמעט כל שלימות והוא במה שארז"ל לא יאי יוהרא ומפאת היוהרא הזאת לא די שתמנע מלרדוף אחר גמילות חסד אף גם זאת מפאת כן ארז"ל אין אשה אלא לתכשיטי אשה ואה"כ יען כי גבהו בנות ציון ותלכנה ומספר והולך כל תכשיטי הבל שהיו נוהגים בהם וא"כ איפא אשה הרודפת אחר פנינים ופז כל טוב בעלה לא יספיק לזה ולא יותר לה כסף לצדקה וגמ"ח ואה"כ אשת חיל מי ימצא הוא אחרי כי אין אשה אלא לתכשיטי אשה ורחוק מפניני' מכרה אשה אשר תרדוף אחר פניני' לא תשיג שלימות אשת חיל ואמר בטח בה לב בעלה פסוק זה יפה נדרש על הצדקת הלז אשר בעלה שכב זה עשרים שנה ועשה אותה גברת הבית ובטח בה לב בעלה ובאמת השתדלה בנכסים לטובת נשמתו כ' ס"ת על שמו והחזיקה ת"ח יתומי' ואלמנות עד אשר צדקתה יעלה ב"ס לסכום יותר מאשר הניחה אחריה וז"ש בטח בה לב בעלה אבל ושלל לא יחסר עי"ז שבטח בה ואמר כל ימי חייה ולא אמר כל ימי חייו כלומר אף לאחר מותו ואמר דרשה צמר ופשתים הכ' הזה ביאר מרן הגאון זצוקלל"ה הכוונה השתדלה שלא יבא שעטנז במשפחתה ולא נתנה עיני' בממון כ"א במשפחות כשירות ושם ותעש בחפץ כפיה וסיים עז והדר לבושה הכוונה אז"ל אשה חסידה מבלה עולם והיינו דע"י חסידותה עוכרת ביתה ואינה משתדלת בצרכי הבית כראוי לה והוי ביתה עולם הפוך אבל אשת חיל הזאת לא כן היתה עמה אם כי עז לבושה עד שתשחק ליום אחרון בכל זאת גם הדר לבושה היא מנהלת ביתה נהדר ותפארת ואמר פיה פתחה בחכמה שהיא בתורה שבכתב כא' היודעי' ואמנם מענותנותה רק תורת חסד על לשונה והנה לעת זקנתה היא מוסרת נכסי' ביד בני' והם מספיקי' לה פרנסתה בריוח אבל אין זה לחם עצלות כי כל עניני הפרנסה היא הכינה להם והיינו צופי' הליכות ביתה מה שפעלה לביתה עד היום לעת זקנתה ולחם עצלות לא תאכל לעת זקנתה אבל העיקר מה שזכתה הוא כי בניה הולכים בדרך שהוליכתם ולא יאמרו כאשר יאמרו מורי זמנינו אבותינו בחשך הלכו כ"א קמו בני' ויאשרוה הודו לה על שהורית להם דרך הישר בעלה ויהללה ובענין זה רבות בנות עשו חיל אבל רק לעצמן ולא זכו שילכו תולדותי' בדרכם ואת עלית בזה על כלנה ואמנם מה תכלית לאדם בסיפור שבחו הלא הש"י יודע מעשי אדם ותחבולותיו אם טוב ואם רע העיקר למען תזכה אשת חיל הזאת ע"י שיהללו בשערים מעשי' אשר גם שאר נשים ישימו על לבם

ללכת בדרך הלזה וז"ש תנו לה מפרי ידי' ע"י ויהללו בשערים מעשי' בלע המות לנצח ומחה ה' אלקי' דמעה מעל כל פני' וחרפת עמו יסיר מעל כל הארץ בב"א:

דרוש לחינוך ס"ת בבית הקצין ה' שרגא בן יהודה פ' שמות תרכ"ג:

בגמ' מנחות ותרא אותו כי טוב אמר הב"ה יבא טוב זה משה שנא' ותרא אותו כי טוב הוא ויקבל טוב זו תורה שנא' כי לקח טוב נתתי לכם מטוב זה הב"ה שנא' טוב ה' לכל לטובי' אלו ישראל שנא' הטיבה ה' לטובים:

כ' הרמב"ם ה' ס"ת מ"ע על כל א' מישראל לכתוב ס"ת שנא' ועתה כתבו לכם את השירה הזאת לפי שאין כותבין התורה פרשיות פרשיות והעיר מרן בעל ח"ס יו"ד רנ"ד דלד' הרי"ף דמתיר לכתוב ליתא לד' הרמב"ם והגמ' בסנהדרין שם שממנה הוציא הרמב"ם דין זה צריך ביאור ונ' לפ' דגם פשוטו של מקרא מוכיח דקאי אכולא ס"ת שסיים הכ' ואמר וענתה השירה הזאת לפניו לעד כי לא תשכח מפי זרעו הענין ע"ד שכ' הרמב"ם באג"ת ע"פ ואני זאת בריתי כי קיום התורה בכללותיה ופרטותי' בתוך עם ב"י היא אות ומופת על אשר לא עזבנו ה' ולא נטשנו ואל יעזבינו נצח והנה היום הזה אחר שעמדנו משך זמן ארוך כזה בגלות ראה ראינו ע"י קיום תוה"ק ממזרח ומצפון בתוך עם ב"י כי רוח ה' נוססה בנו אמנם בעת החל הגלות עלינו הוצרכנו לאות ולמופת אשר לא תשכח עדות מפינו ולזה אמר הכ' כי בכתבינו התוה"ק הלא בכל שורה ושורה נראה כי דבר ה' בפינו כי אם לא סוד ה' היא כ"א מחשבות אנוש חכם אשר מלבו צוה כזאת עלינו למה זה תחשב לו לחכמה התגין והקוצין והחסרות והיתירות פעמים שלש בכ' א' בתיבה א' הלא היא עצמה תעיד על נפשה כי עצת ה' היא ואצלו היתה אמון ואשר היא מתת אלקים כמוה תעמוד נצח וז"ש ואתה כתבו לכם את השירה הזאת והי' כי תמצאנה אותו וגו' וענתה השירה הזאת לפניו ר"ל לפני עצמו לעד כי לא תשכח מפי זרעו ע"ז תענה עדות אשר לא תשכח ועד"ז נבין מ' רז"ל במ' מנחות אר"י בר אבא אר"ג א"ר הלוקח ס"ת כחוטף מצוה מן השוק כתבו כאלו קבלה מסיני הגיה בה אות א' מעלה עליו כאלו כתבו הכוונה ע"ד שכ' כי הכותב ס"ת ומביט בעיצומו ודקדוקי' הוא אשר ישכיל ויבין כי תוה"ק מה' היא לנו כי כל אות ואות שבה יעיד על עצמו ואם יחקור וידרוש מפי סופרים וספרים יאירו עיני' ברמזי' אשר אין בכח אנוש לרמז כמו אלה אבותינו שעמד על הר סיני ודבר ה' עמהם פא"פ וז"ש הלוקח ס"ת ממילא לא טעם מהפנימיות שבה אין לו אלא שכר מצוה בלבד אבל הכותב ס"ת כאילו קבלה מסיני כי הוא טועם מהאלקות שבתורה כמו שטעמו אבותינו שעמדו על הר סיני ולזה גם המגיה בה שמבין בחסרות ויתרות כאילו כתבה ועד"ז יל"פ מה שארז"ל בסוף מגילה האוחז ס"ת ערום תקבר ערום ואף

דמסקי' במסקנא ערום בלא אותו מצוה מ"מ גם מה שאמרו בתחלה ערום בלא מצות יש לו מובן ומרן זצל"ה הי' רגיל לפ' דקאי אמי שאינו מאמין שיש פנימיות לתוה"ק ועי"כ עשה אותה פלסתר כי מה חפץ באלה בני שעיר החורי וכיו"ב אמנם גם לענינינו א"ש כי נוכל לשפוט על תוה"ק משני פנים נוכל לומר כי היא תורה מלאה חכמה ותבונה והאומר עד"ז אינו מאמין כי מיד היוצר הכל נתנה ולא די זה כ"א לבסוף יתקשה בה בכמה הרשיות ויבא לסור ממנה לגמרי כ"א צריכין אנו לומר כי היא תורה מה' וכמו שאמר דהע"ה תורת ה' תמימה משיבת נפש והנה ל' ערום בלה"ק הוא ל' ערמה וחכמה כמו והנחש הי' ערום והיינו האוחז ס"ת ערום כלומר כי הוא מפארה שהיא תורה מליאה חכמה נקבר ערום בלא מצות כי לבסוף יצא מן הכלל ואמנם ע"ד אחר יל"פ מ' זה במה שנפ' הא דתנן באבות אם אין דרך ארץ אין תורה אם אין תורה אין דרך ארץ הענין עד"ז תכלית תוה"ק הוא עפ"י החוו"ה יען האדם יש לו בכל עת מלחמה בין השכל להתאוה וכל א' רוצה לנצח את שכנגדו ולזאת באתה התורה להשוות ביני' ולתת לשכל גבולו וגם להתאוה גבולה בהיתר ולא באיסור ותמצית ד' החוו"ה ארז"ל במ' ברכות צדיקי' יצ"ט דהיינו השכל שופטן שנא' לבי חלל בקרבי רשעי' יצה"ר שופטן שנא' נאום פשע לרשע בקרב לבי אין פחד אלקים לנגד עיניו הכוונה אמר דהע"ה כשם שבלבי השכל משתדל לעקור התאוה מכל וכל כאמור חלל בקרבי כן ברשעי' התאוה משתדלת לעקור השכל מכל וכל וזה א"א כ"א אם אין פחד אלקי' לנגד עיניו וז"ש נאום פשע לרשע ד' הפשע לרשע בקרב לבי יוכל אני לשער בקרב לבי ומהו הנאום אין פחד אלקים לנגד עיניו והנה התורה עיקרה להבינוני' ולצדיקי' גמורי' ולהבינוני' שלא יפלו ביד התאוה וגם לצדיקים גמורי' שלא יעברו הגבול כמו שעשו חסידי או"ה שפרשו מן העולם למדבריות וכיוצא וז"ש שהע"ה כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו ואומר עץ חיים התורה לאותן המחזיקי' ר"ל הצריכין להחזיק בה שאם לא יחזיקו בה יפלו ביד היצר ואמנם הצדיקי' גמורי' שכבר פנו לבם מהתאוה ועשו מקום לתורה המה ותומכיה ע"י התורה המה מאושר כי התורה דרכי' דרכי נועם ולא תהו בקשוני אמרה וכל נתיבותי' לעשות שלום בין השכל להתאוה אשר כל א' יקח חלקו וזה ענין מ' רז"ל במ' תהלי' ע"פ תורת ה' תמימה ח"א למה היא תמימה מפני שהיא משיבת נפש וח"א למה היא משיבת נפש מפני שהיא תמימה וכל א' דורש לצד א' ושני' לדבר א' נתכוונו הא' אמר כי תמימות התורה שתוכל להשקיט הנפש מתאות העולם וענוים יירשו ארץ ויתענגו על רוב שלום כי אין מלחמה בקרב לבם ואידך אמר כי רק עי"ז שהיא תמימה כי לא תגזול ללב האדם מאווייו בעולם כמו שעשו חסידי אוה"ע וגדולי' שבהם לבסוף נפלו ביד יצרם ואמנם

התורה תוכל להשיב נפש להשקיט התאוה משום שהיא תמימה הן עם השכל הן עם התאוה ואמנם מ"מ לא תוכל התורה כלל לפעול אצל מי שלבו בוער מאש התאוה בלבת אש ולא טעם טעם מוסר וארחות אנוש ולזה אז"ל לשמור את דרך עץ החיים דרך זו דרך ארץ עץ החיים זו התורה מלמד שד"א קדמה לתורה ר"ל כי מי שלא קדם בו מוסר אנושיי והוא כעיר פרא בקרב לבו לא תוכל התורה לפעול כלל וזה ג"כ אמרם אם אין דרך ארץ אין תורה אמנם הדרך ארץ בלא תורה אין לו גבול כי עכ"פ יקצר לא' או להשכל או להתאוה וזה אם אין תורה אין דרך ארץ וזה ג"כ אמרם האוחז ס"ת ערום נקבר ערום כי מי שהי' ערום אפי' מדרך ארץ בעת שאחז בתורה גם התורה לא תפעל אצלו מאומה כי אם אין דרך ארץ אין תורה והנה זה ג"כ ענין המ' שהתחלתי הש"י שהי' חפץ להצדיק לבריותיו ולהיטיב הן עם הגוף הן עם הנפש נתן להם תוה"ק שכל מגמתה להשלים הגוף והנפש יחדיו וכמ"ש ואמנם צריך לזה הכנה א' שלא יהא המקבל נבער לגמרי מדרך ארץ ולזאת בחר במרע"ה שהי' מבחר היצורי' מלידה ומבטן להיות הוא הדוגמא על מקבלי התורה שיזדרזו במדות טובות וישרות כמוהו וז"ש אמר הב"ה יבא טוב זה משה שהי' טוב משעה ראשונה שנא' ותרא אותו כי טוב הוא ויקבל טוב זו תורה שהיא טוב לגוף ולנפש כמאמר רפאות תהי' לשריך ולכל בשרו מרפא מטוב זה הש"י שנא' בו טוב ה' לכל הן לגוף הן לנפש לטובים אלו ישראל התורה טוב לאותן ישראל שנקראו טובים שנא' היטיבה השם וגו' והש"י יוכל בתוה"ק להטיב לטובי' ולישרי' בלבותם וכמ"ש כן ייטיב ה' עמנו להיות לנו לעזר ולמשען עד בוא משיח צדקינו בב"א: